

Howard Phillips
Lovecraft

ÖSSZES MŰVEI
első kötet

Howard Phillips Lovecraft

Összes művei

Első kötet

ELŐSZÓ: A NEW ENGLAND-I REMETE ÖRÖKSÉGE

Hogy „horrorstori” vagy „rémtörténet” olvasunk, nagy különbség.

A „horrorstori” erőteljes ponyvaíze van, azzal a fajta olcsó vásári borzongással kecsegtet, melyet rutinelemekből, rutinfogásokkal állítanak elő futószalagon a lektúrszakma bóvligyárosai, s ha a filmvilágból kellene párhuzamot keresni rá, legkézenfekvőbbnek az amerikai B-kategóriás mozik tömény nivótlansága kínálkozna. Feledhető szórakozás még annak is, aki - legalább a kikapcsolódás szintjén - élvezetét leli benne; a kicsit is igényesebb olvasó számára azonban még ennyit sem jelent, csupán untatja vagy idegesíti.

A „rémtörténet” ezzel szemben más. Ez a szó évszázados irodalmi örökséget idéz, amelyet olyan nevek fémjeleznek, mint Mary Shelley, Oscar Wilde vagy Robert Louis Stevenson; Guy de Maupassant, Prosper Mérimée vagy Gaston Leroux; és - hogy az Újvilág se maradjon ki a felsorolásból - Edgar Allan Poe vagy Ambrose Bierce. A „rémtörténet” ugyanúgy rejtett félelmeinkkel játszik, ugyanúgy az iszonyat szunnyadó érzését próbálja felriasztani bennünk, mint a „horrorstori”; csak éppen összehasonlíthatatlanul magasabb színvonalon, és - bármilyen furcsának tűnjön is ez első olvasásra - sohasem öncélúan. Ezért kell különbséget tenni a két kategória között; no meg mert ízlésünk kissé talán furcsállaná, hogy a Dorian Gray arcképét vagy A kút és az ingát egyszerűen és sommásan „horror”-nak minősítsük, mint bármelyik modern, filmforgatókönyvből átírt amerikai fércművet.

Amerika a két világháború között - nem meglepő módon - nem ismerte ezt a különbségtételt. A művelt (és kevésbé művelt) olvasóközönség számára ott és akkoriban pusztán a „horror” fogalma létezett, ide skatulyáztak be minden olyan szerzőt, akinek a művei megborzongatták az idegeiket. Több mint fél évszázad távlatából mégsem esik nehezünkre különválasztani az ocsút a búzától. A harmincas években született „igazi” horrorstori - az egész termés elsőprő többsége - ma már olvashatatlanok; az a kevés rémtörténet viszont, amely a korszak olcsó magazinjaiban itt-ott elvétve napvilágot látott, reneszánszát éli az ezredfordulón.

Howard Phillips Lovecraft életműve, pályatársai zömétől eltérően, nem merült feledésbe: újra és újra kiadják, nem csupán hazájában, hanem külföldön - így Magyarországon - is, s az igazat megvallva ma sokkal népszerűbb, mint életében valaha is volt. Ez már önmagában mutatja, hogy a kétféle irodalmi hagyomány közül melyikhez sorolható; ám erről tesz tanúságot az egyre

gyarapodó Lovecraftiana is, a tanulmányok és értekezések gyorsan burjánzó halmaza, melyben jeles esztéták és irodalmárok fejtik ki nézeteiket a munkásságáról, gyakran egymással is vitatkozva. Lovecraft öröksége a mai napig eleven: az általa teremtett stílusban, az általa fölvázolt világkép háttérére évről évre számtalan új írásmű születik, melyek vaskos antológiákat töltenek meg. Ezek a modern szerzők értelmezik és átértelmezik Lovecraftot, hozzáadnak anélkül, hogy elvennének belőle; nem mellékes körülmény, hogy soraikat a kortárs irodalom talán legnagyobb alakja, az argentin Jorge Luis Borges nyitotta meg, aki nemrégiben hunyt el, az irodalmi Nobel-díj örökös várományosaként, melyet pusztán politikai okok miatt nem kaphatott meg.

Maga Lovecraft tökéletesen tisztában volt a két tradíció különbségével, s bár amíg élt, művei csupán silány tömegmagazinokban láttak napvilágot, önmagát mindig Poe és Bierce követőjének tekintette. Sajátos világképe, mely összetéveszthetetlen ízt kölcsönöz írásainak, nem ösztönös kreáció volt; roppant tudatosan dolgozott a kialakításán, az irodalmi előképek kutatását is beleértve, melyről egy terjedelmes esszében is számot ad. (Ezt gyűjteményes összkiadásunk második kötetében közöljük.) Felfogásának lényege dióhéjban annyi, hogy megfosztotta a rémtörténetet a késő középkorból örökölt misztikus-mágikus sallan-goktól - a „gótikus körítéstől”, ahogy egyik mai méltatója nevezi -, s helyükre egy jellegzetesen modern életérzést állított: azt a fajta hideg iszonyatot, ami az embert a gigantikus, személytelen világegyetemmel szembesülve tölti el, midőn tudatára ébred önnön jelentéktelenségé-nek. A gondviselés illúziójától megfosztott egyén pánikreakciója ez, amikor rádöbben, hogy magára hagyottan, minden felsőbb pártfogás nélkül áll ebben a világban, amelynek a szempontjából ő semmiféle pozitív vagy negatív értéket nem képvisel, tökéletesen mindegy, hogy éle, hal-e. Azok az interpretátorok, akik Lovecraft kozmikus szörnyeit gonosznak tüntetik föl, s ellenséges érzelmeket tulajdonítanak nekik az emberiség iránt, teljesen félreértik őt. Ezek a sokat emlegetett szörnyek - a személytelen kozmosz megszemélyesítései az írói síkon - valójában abszolút közönyösek; az egyes ember - sőt az egész emberi faj - semmiféle jelentőséggel nem bír számukra. És persze éppen ez bennük az iszonyatos; sokkalta iszonyatosabb, mint bármiféle szimpla gonosz lélek a keresztény kultúrkör naivan kétosztatú hiedelemvilágából.

Lovecraft, nem meglepő módon, ateista volt. Továbbá ókonzervatív, rajongó romantikus és - sajnos - fajgyűlölő. Ezek az első pillantásra összeegyeztethetetlen vonások mégis szerves egésszé olvadtak össze a személyiségében; mi sem áll távolabb az igazságtól, mint azok az utólagos lélekbúvárló elemzések, melyek fél évszázad távlatából lelki sérültnek - vagy egyenesen pszichopátának - próbálják feltüntetni őt. Mizantróp alkat volt, ez kétségtelen; utálta, ha emberek vannak körülötte, s ezzel ugyancsak kirítt a harmincas évek tipikus amerikai közegéből. Időnként roppant provokatív fellépésekre ragadtatta magát, mint például amikor a Függetlenség Napján egy

Washington-émlékmű előtt nyilvánosan éltetni kezdte a királyt és a brit birodalmat. Ezek azonban egy teljesen egészséges, csak épp szélsőségesen öntörvényű személyiség megnyilvánulásai; márpedig a történelem bőséges példával szolgál arra, hogy az ilyet a társadalom jobbik esetben csodabogárnak, rosszabbikban örültnek tekinti. (S különösen igaz ez egy testületileg alulművelt társadalomra, ahol futótűzként terjed a pszichoterápia divatja...)

Lovecraft élete nem volt boldognak mondható. A siker és a hírnév csak posztumusz jutott osztályrészéül, életében elkerülte; ez azonban valószínűleg korántsem zavarta annyira, mint azt némelyik életrajzírója manapság feltételezi, hisz mindig is irtózott tőle, hogy a figyelem középpontjába kerüljön. Viszont folyton anyagi gondokkal küszködött, ami alighanem érzékenyen érintette arisztokratikus öntudatát (az egyik legrégebb és leghatározottabb New England-i telepescsaládban született). Az is bánthatta, hogy „oklevelet” sohasem sikerült szereznie, s autodidakta úton elsajátított műveltsége - minden tudásszomja dacára - felszínes és eklektikus maradt. Az egészsége már gyermekkorában sem állt biztos lábakon; fiatalon halt meg gyomorrákban, hosszas szenvedés után. Életműve torzóban maradt.

Mindennek dacára Lovecraftból mégsem vált megkeseredett, önsaj-nálatba süppedő ember. Remetei magányában - melyet önként vállalt, és nagyon jól érezte benne magát - kiterjedt baráti kapcsolatokat ápolt pályatársainak gondosan megválogatott körével, levelezés útján. Ezekből a levelekből - összterjedelmük monumentális! - az is kiderül, hogy rendkívül szellemes férfi volt, aki nem félt gúnyt űzni önmagából és saját írói stílusából, s sziporkázó derűje élete végén, az örökös fájdalmak közepette sem hagyta cserben. Kiadójának merev elzárkózása okolható érte, hogy ez a bölcs, fanyar humor - a szellemi egészség és érettség csillogó jele - még nyomokban is alig szívárgott át publikálásra szánt írásaiba, a mai olvasó igen nagy kárára. (Nevezetes kivétel A Szörnyű Öregember című karcolat, amely e kevéssé ismert oldaláról mutatja be a szerzőt, sajnos fájdalmasan kurta terjedelemben.)

Amíg élt, Lovecraft írásai a kimondottan rossz értelemben vett tömegkultúra termékeiben: olcsó és filléres pulp-magazinokban jelentek meg (Weird Tales, Unknown). Holta után hagyatéka gondozását egyesületbe tömörült rajongói vették át, kicsiny kultuszkiadót alapítva (Arkham House). Egyik megoldás sem volt igazán szerencsés, a Lovecraft-örökség mindkettőt megsínylette. A magazinok kiadói nem törődtek a szövegminőséggel, a szerkesztők minden egyeztetés (és lelki-furdalás) nélkül belejavítottak a szerző szövegébe, néhol egész fejezeteket fogalmazva át barbár módon; majd az így kapott textust helyesírási és tördelési hibáktól hemzsegetve publikálták. Az Arkham House első munkatársait viszont épp ellenkezőleg, a Mester iránti kritikátlan rajongásuk vezette tévútra, amelyhez nem mindig társult a Mester megértése. A legkirívóbb példa erre a kiadó alapítójának, August Derleth-nek a működése. Szerkesztőként felbecsülhetetlen szolgálatot tett a Lovecraft-filológiának, amikor a magazinokban megjelent novellákat az eredeti

kéziratokkal összevetve emendálta és újra kiadta. Szerzőként viszont legalább ekkora rombolást végzett, amikor számos Lovecraft-töredéket és -vázlatot a saját felfogásában kiegészített, kisregény terjedelmű opuszokat kerekítve belőlük; ezek egytől egyig silány utánzatok, mi több, gyökereiben értik félre Lovecraft írói alapelvét.

Hogy csak egy példát hozzak föl, Lovecraft tudatosan hagyta meg ködösnek és körvonalazatlannak híres-hírhedt kozmikus istenszörnyeit - azon az igen helyes alapon, hogy a legnagyobb félelmet mindig az ébreszti, ami ismeretlen marad. Derleth ezzel szemben gondosan rendszerbe szedte őket, megalkotván a Cthulhu-mítoszt; maga az elnevezés is tőle származik, s mint szinte minden más, amihez hozzányúlt, ez is jókora melléfogás - hiszen Lovecraft kozmikus rémalakjai között Cthulhu eléggé alárendelt szerepet játszik. Derleth őselemi szellemekként katalogizálta a Mestertől öröklött szörnyeket, akik gonoszul az emberiség pusztulására törnek. A saját szakállára mindjárt megalkotta jóindulatú ellenpárjaikat is, akik örök harcban állnak velük, a gyámoltalan halandókat védelmezve; majd egy untig idézett, gyanús hitelű Lovecraft-levélrészlet alapján az egészet nyakon zuhintotta fekete és fehér mágiával. Mindezzel még akkor is agyoncsapta volna Lovecraft „kozmosz iszonyatát”, ha történetesen jó író lett volna; minthogy azonban nem volt az, csupán fantáziaszegény epigon, a Mester neve alatt publikált művei még tovább rombolták a Mester nimbuszát. A Lovecraftot lesújtó kritikával illető modern elemzők általában Derleth írásaiból indulnak ki, melyeket tévesen eredetinek hisznek.

Mentségükre legyen mondva: a szöveghagyománynak ebben a kusza dzsungelében rendet tenni - vagy egyáltalán tisztán látni - igencsak kemény dió. Lovecraft egyik leghíresebb - bár messze nem a legjobb! - novellája, a Dunwich Horror például legalább hat különböző változatban jelent meg angolul, s ezek helyenként komoly eltéréseket mutatnak. A legújabb Grafton-féle összkiadásból a szerző két hiteles novellája hiányzik, belekerült viszont egy olyan, amit nem ő írt. Így már nem is csodálkozhatunk azokon a kaotikus állapotokon, amelyek a magyar nyelvű Lovecraft-fordításokban uralkodnak. Ha a teljes anyagot tekintjük, amely hazánkban Lovecraft neve alatt napvilágot látott, némi vizsgálódással megállapítható, hogy közel harminc százalékához alig van valami köze, a szerzőjének semmiképpen nem tekinthető. Mindamellet a mai napig vannak olyan írásai - köztük néhány eléggé terjedelmes -, amelyeket még nem ültettek át a mi nyelvünkre; másokat pedig (szerencsére aránylag keveset) csupán hibás és méltatlan fordításban ismer az olvasóközönség.

A fentiek előrebocsátásával a ránk maradt Lovecraft-korpuszon belül nagyjából a következő kategóriákat különböztethetjük meg:

1.) Lovecraft által írt művek, melyek eredetileg a saját neve alatt jelentek meg, többnyire még az életében, esetenként már csak elhunyt után. Ezek alkotják jelen összkiadásunk gerincét.

2.) Lovecraft által írt művek, melyek a saját neve alatt jelentek meg, de

már csak posztumusz, mivel eredetileg nem kívánta publikálni őket. Ide tartoznak ifjúkori zsenéi, melyekből csupán néhány maradt ránk, mert többségüket megsemmisítette; valamint pl. A gonosz lelkész, ami tulajdonképpen kiragadott részlet az egyik leveléből, kidolgozatlanságán is látszik, hogy nem novellának szánta.

3) Lovecraft által írt művek, melyek eredetileg más név alatt jelentek meg. Itt nem írói álnevekről van szó, hanem „négermunkáról”; a legismertebb ilyen novellát a szerző Harry Houdininak, a híres - egyébként magyar származású - szabadulóművésznek írta. E művek fölött a korábbi magyar kiadások szerkesztői jobbra átsiklottak.

4) Lovecraft töredékei és vázlatai, melyeket halála után más szerzők egészítettek ki teljes novellává, ám az ő neve alatt adták ki őket. Ezeket nem vettük fel összkiadásunkba, mert hangulatuk, stílusuk gyakran kirívóan elüt az eredeti művektől, s a színvonal terén is komoly különbségek mutatkoznak.

5) Más szerzők művei, melyek megírásában Lovecraft tevékenyen közreműködött, levélben nyújtott tanácsokkal vagy igen alapos átszerkesztéssel. Annak idején ezek az eredeti szerző neve alatt jelentek meg, amit csak modern újrakiadásuk alkalmából váltott fel a Lovecrafté. Ezeknek a műveknek a színvonala rendkívül egyenetlen - az „alapanyag” néha megérdemelte a ráfordított figyelmet, de legtöbbször nemigen -, ám még a sikerültebbek is annyira eltérnek Lovecraft önálló stílusától, hogy szerepeltetésüktől eltekintettünk.

6) Töredékek. Lovecraft nagy mennyiségű kidolgozatlan fragmentumot hagyott hátra; a terjedelmesebbek és összefüggőbbek közül néhányat ízelítő gyanánt közzéteszünk.

7) Versek, prózaversek, esszék. Együttvéve ezek önálló kötetet tennének ki; összkiadásunk második kötetében rövid válogatást adunk belőlük. Teljes terjedelmében közöljük Lovecraft elemző irodalmi áttekintését a rémtörténetírásról, amely alapvető fontosságú műveinek értelmezéséhez.

8) Levelezés. Ez önmagában három vaskos kötetet tesz ki, amely valószínűleg csak az igazán elszánt Lovecraft-ra-jongók, illetve a filológiai hajlamokkal bíró olvasók érdeklődésére tarthatna számot.

Jelen összeállításunk, melyet két kötetre tervezünk, a színvonalas és áttekinthető Lovecraft-összkiadás hiányát kívánja pótolni, remélhetőleg az olvasóközönség megalégedésére. Az 1.)-3.) pont alatti művek kivétel nélkül szerepelnek benne; reprezentatív válogatást nyújt továbbá a 6.)-7.) pont alattiakból. Ami a 4.)-5.) pont alá esőket illeti, ezeknek a közreadásától a purizmus jegyében eltekintettünk, még akkor is, ha ezáltal kiadványunkból kimarad néhány olyan írás, amelyet az érdeklődő olvasó már régóta Lovecraft műveként ismer. Szándékunk azonban az volt, hogy könyvünkkel Lovecraft irodalmi munkásságáról nyújtsunk hiteles és átfogó képet - és ebbe a koncepcióba nem férnek bele azok az írások, amelyek csak részben vagy alig-alig őrzik az ő keze nyomát, megkérdőjelezhető színvonalukról nem is

beszélve.

Lovecraft életművének töredékességét a hazai olvasó számára még hangsúlyosabbá tette, hogy művei elég nagy összevisszaságban láttak napvilágot magyarul, s az egyes novelláskötetek - tisztelet a kivételnek! - kevés jelét mutatták a szerkesztői munkának. Ezért jelen kiadványunkban igyekeztem a lehetőség szerint áttekinthetően, a közös témakincs és a belső időrend szerint csoportosítani őket. Ahol több magyar átültetés állt a rendelkezésemre, ott az általam sikerültebbnek vélt változatot választottam; s ha ez két fordító túlsúlyához vezetett, akik közül az egyik jómagam vagyok, az reményeim szerint nem önhiúságot tükröz, hanem a Lovecraft-hoz és életművéhez fűződő évtizedes kapcsolatokat, mely már-már a meghitt szellemi rokonság határát súrolja.

Ennek fényében végezetül arra kérném az olvasót, hogy ha valahol hibára vagy botlásra lel a szövegben, ne a szerzőt, a szerkesztőt okolja érte.

Kornya Zsolt

I. MESSZI UTAZÁSOK

Árnyék az időn túlról (1934-35)

"Nem szabad úgy hinni, hogy az ember a legrégebbi vagy épp az utolsó e földnek urai közt, vagy hogy az élet, az anyag ismert állapota az egyetlen lehető állapot..."

Abdul Alhazred

I.

A lidércnyomás és rettegés huszonöt éve után, amelyet csupán a bizonyos benyomások mesés voltába vetett kétségbeesett hit enyhített, kénytelen vagyok tanúsítani az igazságot, amellyel feltehetőleg 1935. július 17-18-án találkoztam. Van okom remélni, hogy tapasztalataim teljes mértékben vagy nagyrészt érzékszalódságból fakadnak, amire valójában bőven volt okom. Mégis olyan ocsmányul valószínűnek tűnt, hogy néha lehetetlennek találom a reményt.

Ha a dolog megesett, akkor az embernek el kell fogadnia a világegyetem fogalmait és a saját helyét az idő fortyogó örvényében, amelynek pusztá említése is bénító. Továbbá ugrásra készen kell vigyázni egy sajátos, lopakodó veszedelemre, amely, noha sohasem fogja elpusztítani az egész fajt, borzalmas és elképzelhetetlen iszonyatot zúdíthat az emberiség egyes kalandor természetű

tagjaira.

Ez utóbbi okból szorgalmazom minden erőmmel, hogy ne próbálkozzanak tovább az ismeretlen, ősi falromok feltárásával, amelyekhez magam vezettem expedíciót.

Feltételezve, hogy épelméjű és éber voltam, akkor, azon az éjszakán olyan tapasztalatokra tettem szert, amelyek még nem jutottak osztályrészül embernek. Sőt, rémítően megerősített mindent, amit elhessegettem mint álmot és mesét. Hála Istennek, nincs rá bizonyosság, mivel rémületemben elvesztettem azt az ijesztő tárgyat, amely - ha létezett, és ha elhoztam abból a veszedelmes mélységből - tagadhatatlan bizonyíték lett volna.

Egyedül voltam, amikor rábukkantam a borzalomra, és mostanáig senkinek sem beszéltem róla. Nem tarthattam vissza a többieket az ásatások folytatásától, de a véletlen és az elcsuszamló homok eddig még megakadályozta, hogy bármit találjanak. Most meg kell fogalmaznom egy végleges nyilatkozatot - nem csupán saját szellemi egyensúlyom érdekében, de azért is, hogy figyelmeztessem azokat, akik komolyan elolvassák.

Ezeket a lapokat - amelynek korábbi részei ismerősek lesznek azoknak, akik nyomon követik az általános és tudományos sajtót - annak a hajónak a kabinjában írom, amely hazavisz. Át fogom adni őket a fiamnak, Wingate Peaslee-nek, a Miskatonic egyetem professzorának, családom egyetlen tagjának, aki hű maradt hozzám régi, furcsa emlékezetvesztésem után, és aki legjobban ismeri esetem bizalmas adatait. Ő az, aki a legkisebb valószínűséggel fogja nevelésnek találni, amit elmondok arról a végzetes éjszakáról.

Indulás előtt nem világosítottam föl szóban, mert úgy gondolom, jobb, ha írásban kapja meg. Kényelmesen elolvasva és újraolvasva sokkal meggyőzőbb képet alkothat majd róla, mint amit zavaros nyelvemtől remélhetek.

Bármit tehet ezzel az elbeszéléssel, amit jónak tart kellő megjegyzésekkel megmutathatja bárhol, ahol véleménye szerint megfelelően fogadják. Az olyan olvasók kedvéért, akik nem tájékozottak az előzményekben, egy elég terjedelmes előszóban foglalom össze esetem hátterét.

A nevem Nathaniel Wingate Peaslee, és akik emlékeznek az egy nemzedékkal korábbi újságokra - vagy a hat-hét éves pszichológiai folyóiratok leveleire és cikkeire -, tudni fogják, ki vagyok. A sajtó tele volt 1908 és 1913 közötti különös emlékeztetkiesésemmel, és ehhez nagyban hozzájárultak a rémület, örület és boszorkányság hagyományai, amelyek ott lappanganak akkori és mostani otthonom, az ódon massachusettsi város falai mögött. Mégis le kell szögezmem, hogy felmenőim között és korábbi életemben nem fordult elő semmiféle örültség vagy baljós események. Ez rendkívül fontos tény annak az árnyéknak a szempontjából, amely olyan hirtelen hullott rám, külső forrásból.

Talán a több évszázados sötét borongás tette a titokzatos célozgatásokról zsongó, korhatag Arkhamet különösen sebezhetővé az ilyesfajta árnyékokkal szemben - noha még ez is kétségesnek tűnik a később tanulmányozott egyéb esetek fényében. De itt az a legfontosabb, hogy őseim és hátterem tökéletesen

normális. Ami eljött, az valahonnan másfelől érkezett - hogy honnan, azt még most is habozok szavakba foglalni.

Jonathan és Hannah (Wingate) Peaslee fia vagyok, akik mindketten az egészséges régi haverhilli fajtából származnak. Magam is Haverhillben születtem és nőttem föl, régi házunkban, a Boardman Streeten, a Golden Hill közelében, és nem is mentem Arkhambe, amíg 1895-ben a Miskatonicra nem kerültem a közgazdaságtan tanáraként.

Életem további tizenhárom éve simán és boldogan telt. 1896-ban feleségül vettem a haverhiui Alice Keezart, 1898-ban, 1900-ban és 1903-ban sorban megszületett három gyermekem, Robert, Wingate és Hannah. 1898-ban docens lettem, 1902-ben rendes egyetemi tanár. Abban az időben a legcsekélyebb érdeklődést sem tanúsítottam az okkultizmus vagy az abnormális pszichológiája iránt.

1908. május 14-én kezdődött különös emlékezetkiesésem. A dolog meglehetősen hirtelen történt, noha később rájöttem, hogy a több órával korábban felvillanó kurta látomások - zavaros víziók, amelyek nagyon felkavartak, mert minden előzmény nélkül törtek rám alkothatták a figyelmeztető tünetcsoportot. A fejem fájt, és az a furcsa, sohasem tapasztalt érzésem támadt, hogy valaki birtokba akarja venni a tudatomat.

Az összeomlás délelőtt 10.20-kor történt, miközben elsősöknek és néhány másodikosnak tartottam előadást a gazdasági élet történetéről és jelen irányzatairól. Sajátos alakok jelentek meg a szemem előtt, úgy rémlett, valamilyen groteszk szobában állok a tanterem helyett.

Gondolataim és beszédem elcsapongtak a témától, a diákok látták, hogy valami nagy baj van. Azután öntudatlanul hanyatlottam hátra székemben, olyan kábulatban, amiből senki sem tudott föléleszteni. Ezután öt évig, négy hónapig és tizenhárom napig nem érzékeltem normális képességekkel normális világunkat.

Természetesen mindezt másoktól és később tudtam meg. Tizenhat és fél órán keresztül az öntudat semmi jelét nem mutattam, bár hazavíttek otthonomba, a Crane Street 27-be, és a legjobb orvosi ellátásban részesültem.

Május 15-én délután háromkor kinyitottam a szememet és megszólaltam, ám az orvos és családom hamarosan megrémültek arckifejezésemről és beszédemtől. Világosan látszott, hogy nem emlékszem személyazonosságomra és előéletemre, noha valamilyen okból lázasán igyekeztem titkolni tudásom e hézagát. Tekintetem idegenül meredt a körülöttem tartózkodó személyekre, arcizmaim merev feszülése is tökéletesen idegen volt.

Még a beszédem is nehézkes és idegenes lett. Ügyetlenül, tétován használtam hangképző szerveimet, dikcióm különös mesterkéeltséget öltött, mintha verejtékes munkával, könyvből tanultam volna angolul. Egzotikusan barbár kiejtéssel beszéltem, szókincsemben furcsa, régies kifejezések keveredtek teljesen érthetetlen fordulatokkal.

Ez utóbbiak közül főleg egyet emlegetett föl húsz év múlva rendkívül

nyomatékosan - sőt riadtan - a legfiatalabb orvos. Ebben az időszakban nagyon fölkaptak egy kifejezést - először Angliában, azután az Egyesült Államokban is -, amely rendkívüli bonyolultsága és vitán fölülí újonsága ellenére is a legapróbb részletig megegyezett annak az 1908-as különös arkhami betegnek a zavarba ejtő szavaival.

Testi erőm azonnal visszatért, noha mintha újra meg kellett volna tanulnom a kezem, lábam és általában a testem használatát. Ezért és emlékezetkieséssel kapcsolatos más jelenségek miatt egy ideig szigorú orvosi felügyelet alatt álltam.

Amikor láttam, hogy hiábavalóan próbálkozom emlékezetkiesésem leplezésével, nyíltan bevallottam, majd szorgosan szívtam magamba mindenféle információt. Orvosaimnak úgy tűnt, hogy amint láttam, mennyire természetes fejleménynek tekintik amnéziámat, azonnal elvesztettem érdeklődésemet a saját személyem iránt.

Feltűnt nekik, hogy elsősorban a történelem, természettudomány, művészet, nyelvek és néprajz olyan részben borzasztóan bonyolult, részben gyermetegen egyszerű - témáiban igyekeztem elmélyedni, amelyek tudatos állapotomban többnyire és fölöttébb különös módon kívül maradtak érdeklődési körömön.

Ugyanakkor észrevették, hogy megmagyarázhatatlanul jártas vagyok a tudomány számos, úgyszólván ismeretlen tartományában - és ezt a jártasságot, úgy tűnt, inkább rejtegetni, mint mutogatni kívánom. Mintegy melleleg, hanyag magabiztossággal hivatkoztam különleges eseményekre, amelyek az elfogadott történelmen kívüli homályos időkben estek - tréfával ütve el az ilyen utalásokat, amikor észrevettem, milyen meglepetést keltek velük. Két-három esetben pedig oly módon beszéltem a jövőről, hogy valósággal megrémítettem őket.

E nyugtalanító felvillanások egy idő után szünni látszottak, bár némelyik megfigyelő ezt csupán óvatos elővigyázatnak tekintette, és nem hitte, hogy kikopott volna belőlem ez a különös, rejtett tudás. Oly abnormálisnak tűnő mohósággal habzoltam korom beszédét, szokásait és kilátásait, mintha messze, idegen országból elszármazott buzgó utazó volnék.

Amint megengedték, szinte ki se mozdultam az egyetemi könyvtárból; hamarosan elkezdtem szervezni azokat a furcsa utazásokat és különleges tanulmányokat amerikai és európai egyetemeken, amelyek a következő néhány évben oly sok megjegyzésre adtak okot.

Nem volt hiányom tanult ismerősökben, esetem ugyanis kisebbfajta kuriózumnak számított a korabeli pszichológusok között. Gyakran tartottak előadást rólam, mint a másodlagos személyiség jellegzetes példájáról, még akkor is, ha időnként zavarba hoztam őket bizarr tünetekkel, vagy a gondosan álcázott gúnyolódás furcsa felcsillanásaival.

Mindazonáltal ritkán tapasztaltam valódi barátságot. Volt valami a külsőmben és beszédemben, ami bizonytalan félelmet és ellenszenvet keltett mindenkiben, akivel találkoztam, mintha mérhetetlenül távol estem volna

mindattól, ami normális és egészséges. A távolság eszméje, amelyhez valaminemű rejtett iszonyat kiszámíthatatlan fekete mélységei kapcsolódtak, széles körben és makacsul tartotta magát velem kapcsolatban.

A saját családom sem jelentett kivételt. A feleségem különös ébredésem pillanatától rendkívüli félelemmel és irtózással viseltetett irántam, esküdözve, hogy teljesen idegen vagyok, aki férjének testét bitorolja. 1910-ben törvényesen elvált tőlem, és soha többé nem volt hajlandó találkozni velem, még azután sem, hogy 1913-ban visszatértem a normális életbe. Érzelmeiben osztozott idősebb fiam és kislányom is, egyiküket sem láttam azóta.

Úgy látszott, csak második fiam, Wingate volt képes úrrá lenni a félelmen és viszolygáson, amelyet változásom keltett. Ő is úgy érezte, hogy idegen vagyok, de noha csupán nyolcéves volt, nem adta föl a reményt, hogy valódi énem visszatér. Amikor ez megtörtént, megkeresett, és a bíróság nekem ítélte. A következő években segített megszállott tanulmányaimban, és ma, harmincöt éves korában a lélektan professzora a Miskatonic egyetemen.

De nem is csodálkozom, ha rettegést okoztam; biztos, hogy az 1908. május 15-én fölserkent valaki elméje, hangja és arckifejezése nem Nathaniel Wingate Peaslee-é volt.

Nem akarok túl sokat mesélni 1908-1913 közötti életemről; a felületes tényeket olvasóim összegyűjthetik a régi újságok és tudományos folyóiratok lapjairól, ahogy nagyrészt magam is cselekedtem.

Magam kezelhettem a vagyonomat; lassan, bölcs belátással költöttem, utazással és tanulással a tudomány különböző központjaiban. Mindazonáltal utazásaim rendkívül különösek voltak, mert hosszú ideig tartó látogatásokat tettem távoli, eldugott helyeken.

1909-ben egy hónapot töltöttem a Himalájában, 1911-ben meglehetősen figyelmet keltettem, amikor egy tevekaravánnal átvágtam Arábia ismeretlen sivatagain. Sohasem sikerült kiderítenem, mi történt ezen utazások során.

1912 nyarán hajót béreltem, és elhajóztam az Északi sarkra, túl a Spitzbergákon, minekutána a csalódás jelei mutatkoztak rajtam.

Ugyanezen évben, valamivel később heteket töltöttem egy szál magamban a nyugat-virginiai hatalmas mészkőbarlang-rendszer föltárt részeinek határán túl, egy olyan bonyolult fekete útvesztőben, hogy meg se próbálhattam rekonstruálni utamat.

Egyetemi tartózkodásaimat abnormálisan gyors asszimiláció jellemezte, mintha másodlagos személyiségem intelligenciája hatalmasan fölülmúlná az enyémet. Azt is megállapítottam, hogy döbbenetes teljesítményeket nyújtottam az olvasásban és a magányos tanulmányokban. Ha csak átlapoztam egy könyvet, olyan gyorsan, ahogy bírtam, máris a legapróbb részletekig megjegyeztem a tartalmát; miközben egészen ijesztő tehetséggel végeztem egyetlen pillanat alatt bonyolult számításokat.

Időnként egészen rút híresztelések röppentek fel, hogy hatalmamban áll mások cselekedeteinek és gondolatainak irányítása, bár én láthatólag igyekeztem

minél kevesebbet mutogatni ezt a tehetségemet.

Más rút híresztelések közeli kapcsolatba hoztak okkultista csoportok vezetőivel és olyan tudósokkal, akik a gyanú szerint iszonyú óvilági misztériumokat űző névtelen csoportokkal tartottak fenn összeköttetést. Ezek a pletykák sohasem nyertek bizonyítást, noha kétségtelenül alátámasztotta őket némely olvasmányom jellege - olyan ritka könyveket tanulmányoztam, hogy azok nem maradhattak titokban, a könyvtár falain belül.

Kézzelfogható bizonyítéka van, lapszéli jegyzetek formájában, hogy olyan műveket tanulmányoztam aprólékosan, mint d'Erlette gróf Cultes de Goules-ja, Ludwig Prinn De Uermis Mysteriis-e, az Unausprechlichen

Kelten von Juntztól, a döbbenetes Eibon könyvének fennmaradt részletei és az örült arab Abdul Alhazred rémületes Necronomiconja. Valamint az is tagadhatatlan, hogy friss és gonosz dagálya támadt a földalatti kultuszoknak különös változásom idején.

1913 nyarán kezdtem az unalom, a csökkenő érdeklődés jeleit mutatni, és számos ismerősöm előtt célozgattam rá, hogy hamarosan változás várható. Beszéltem korábbi életem emlékeinek visszatéréséről - noha legtöbb hallgatóm őszintétlennek ítélte, mert jelentéktelen emlékekkel hozakodtam elő, csupa olyasmivel, amiket megtudhattam régi irataimból.

Augusztus közepén visszatértem Arkhambe, újra kinyitottam a régen bezárt házat a Crane Streeten. Itt a lehető legkülönösebb szerkezetet állítottam össze, amelyet darabonként építettek Európában és Amerikában a tudományos műszerek mesterei, és gondosan elrejtettem mindenki elől, aki elég értelmes lehetett hozzá, hogy elemezze.

Azok, akik látták - egy munkás, egy szolgáló és az új házmester -, azt mondják, furcsa keveréke volt a rudaknak, kerekeknek és tükröknek, noha csupán hatvan centi magas, harminc centi széles és harminc centi vastag. Központjában kör alakú, homorú tükör állt. Mindezt megerősítették a részeket elkészítő mesterek, akiket sikerült megtalálnom.

Szeptember 26-án, péntek délutántól másnap délig szabadságot adtam a házmesternek és a szolgálónak. A fények késő estig égtek a házban, és egy vékony, sötét, furán idegenes külsejű ember érkezett látogatóba automobilon.

Hajnali egy óra lehetett, amikor a fényeket utoljára lehetett látni. Negyed háromkor egy rendőr sötétnek látta az épületet, de az idegen autója még ott állt a járda mellett. Négy órára a jármű már biztosan eltűnt.

Réggel hatkor egy tétova, idegenes hang telefonon megkérte Wilson doktort, hogy látogassa meg házamat, és élesszen fel különös ájulásomból. Ezt a hívás távolsági volt - visszanyomozták, és egy nyilvános fülkéhez jutottak a bostoni North Station pályaudvaron, de semmi sem utal arra, hogy a vékony idegent valaha is megtalálták volna.

A házamba érkező orvos öntudatlan állapotban talált a nappali egyik karosszékében, amely elé asztalt húztak. A fényes asztallapon karcolások mutatták, hogy valami súlyos tárgy pihent rajta. A különös gépezet eltűnt, senki

sem hallott később róla. Semmi kétség, a rejtélyes idegen vitte magával.

A könyvtár kandallójában töméntelen hamu volt, nyilvánvalóan azért, mert ott égettem el minden papírt, amire csak írtam különös emlékezetkiesésem kezdete óta. Dr. Wilson nagyon furcsának tartotta a lélegzésemet, ám egy bőr alá adott injekció azt is szabályosabbá tette.

Szeptember 27-én délelőtt 11.15-kor hevesen összerázkódtam, addig maszkszerű arcom kezdett valamiféle kifejezést ölteni. Dr. Wilsonnak feltűnt, hogy ennek az arckifejezésnek semmi köze másodlagos személyiségemhez, sokkal inkább normális énemre emlékeztetett. 11.30-kor nagyon különös szótagokat dünnyögtem, amelyek mintha semmiféle emberi nyelvhez nem tartoznának. És mintha viaskodtam volna valamivel. Azután, épp amikor dél múlt - akkor jött meg a házmester és a szobalány -, angolul kezdtem motyogni:

...a korszak ortodox közgazdászai között Jevon tipikus képviselője a tudományos összefüggés koncepciójának. Kísérlete, hogy kapcsolatba hozza a prosperitás és a depresszió kereskedelmi ciklusait a napfoltok fizikai ciklusával, talán a csúcspontja volt a...

Visszatért Nathaniel Wingate Peaslee, az a szellem, akinek időszámításában még mindig az a csütörtök reggel volt 1908-ban, amikor fölnézett a dobogón álló viharvert asztról a közgazdaságtan hallgatóira.

II.

Visszatérésem a hétköznapi életbe fájdalmas és nehéz folyamat volt. Több mint öt év elvesztése sokkal tetemesebb bonyodalmakat okoz, mint képzelnék, és az én esetemben számtalan más tényező is súlyosbította.

1908 óta megesett cselekedeteim zavarba ejtettek és meghökkentettek, de amennyire tettem, igyekeztem filozofikusan felfogni a dolgot. Végül, miután sikerült törvényesen visszakapnom második fiamat, Wingateet, berendezkedtem a Crane Street-i házban, és megpróbáltam folytatni az oktatást, mivel az egyetemen jóindulatúan fölajánlották régi katedrámat.

1914 februárjában kezdtem el oktatni, de csak egy évig tartottam ki. Addigra rájöttem, milyen mélyen megráztak tapasztalataim. Noha reményeim szerint tökéletesen normális voltam, és eredeti személyiségem hiánytalanul visszatért, hiányzott belőlem a régi napok ideges energiája. Tétova álmok, különös eszmék kísértettek, és amikor kitört a világháború, elmém a történelem felé fordult, és a legsajátosabb módon kezdtem gondolkozni időszakokról és eseményekről.

Időfogalmam - az a képesség, hogy különbséget tegyünk az egymásutániság és egyidejűség között - alig észrevehetően megzavarodott; így agyrémeim támadtak arról, hogyan lehet egy korszakban élni úgy, hogy közben az ember átküldi az elméjét az örökkévalóságon, hogy tudást szerezzen a múlttól és jövőtől.

A háború sajátos benyomásokat keltett bennem, mintha távoli következményeire emlékeznék - mintha tudnám, hogyan végződik, visszanéznék rá, jövő információk fényében. E fantomemlékek sok fájdalmat okoztak, és úgy éreztem, valami pszichológiai sorompó zárja el őket.

Amikor mások előtt félénken célozgattam benyomásaimra, az emberek különbözőképpen reagáltak. Néhányan feszengve néztek rám, de a matematikai fakultás tagjai meséltek a relativitáselmélet később oly híres, ám akkor még csak tudományos körökben ismert új fejleményeiről. Dr. Albert Einstein, mondták, pusztá dimenzióvá zsugorította az időt.

De az álmok és a zavart érzések tovább üldöztek, így 1915-ben abba kellett hagynom rendszeres munkámat. Bizonyos benyomások idegtépő formát öltöttek, és én egyre úgy éreztem, hogy emlékezetkiesésem valami istentelen csere volt; hogy másodlagos személyiségem nem volt egyéb, mint egy ismeretlen tartományokból behatoló erő, ami kiszorította igazi személyiségemet.

Így tehát ijesztő, homályos feltételezésekbe bocsátkoztam, hogy hol lehetett valódi énem azokban az években, amikor valaki más birtokolta a testem. A különös tudás és testem legutóbbi tulajdonosának furcsa életvezetése, ahogy mind többet tudtam meg róla emberektől, újságokból, folyóiratokból, egyre jobban megrendített.

Különcsége, ami másokat meghökkentett, iszonyúan illeni látszott a tudatalattim szurdokait elfertőző fekete tudáshoz. Lázasan kutatni kezdtem minden információmorzsa után, ami annak a másiknak a sötét években folytatott tanulmányaira és utazásaira vonatkozott.

Egyáltalán nem minden problémám volt ilyen félig elvont. Ott voltak az álmaim, amelyek egyre élénkebbek, konkrétabbak lettek. Mivel számítottam a többség reagálására, ritkán említettem meg másnak, a fiamat és néhány megbízható lélekbúvárt kivéve, ám később tudományos esettanulmányokba kezdtem, hogy lássam, mennyire tipikusak, vagy épp nem tipikusak az ilyesfajta látomások az emlékezetvesztés áldozatai között.

Eredményeim, amelyek pszichológusok, történészek, antropológusok és a lelki betegségek gyógyítóinak széles körű tapasztalataira, valamint a hasadt személyiségek kórtörténetét az ördögös megszállottságoktól az orvosilag alátámasztott jelen esetekig felölelő tanulmányra támaszkodtak, először inkább idegesítettek, mint megvigasztaltak.

Hamarosan rájöttem, hogy a valódi amnéziás esetek túlnyomó többségében nincs megfelelője álmaimnak. Ám maradt egy maroknyi beszámoló, amelyek évekig elképesztettek és megrendítettek élményeim párhuzamaival. Voltak morzsák az ősi folklórból; voltak esetek orvosi évkönyvekből; egy-kettő anekdotaként rejtőzött közhelyes történetek sötét mélyén.

Úgy tűnt, hogy bár különleges nyavalyám fantasztikusan ritka, szórványosan akadnak párhuzamai az ember történetének hajnala óta. Volt évszázad, amikor egy, két vagy három eset fordult elő, máskor egy sem, vagy

legalábbis egyetlen följegyzés sem maradt róla.

A lényeg mindig ugyanaz volt: egy kifinomult gondolkodóban hirtelen felütötte a fejét egy másodlagos én, és elkezdett hosszabb-rövidebb ideig tartó rendkívül idegenszerű létet élni, amelyet legelőször a hang és a testmozgás nehézkessége jellemzett, majd hatalmas természettudományos, történelmi, művészeti és antropológiai ismeretek elsajátítása; ez a tanulás lázas buzgalommal és egészen abnormális bevésési képességgel zajlott. Azután hirtelen visszatért a normális tudat, amelyet időnként homályos, érthetetlen álmok sötétítettek el, gondosan kitörölt ocsmány emlékek roncsait sejtetve.

Ezek a lidércnyomások, amelyek a legapróbb részletekig hasonlítottak az enyéimre, fikarcnyi kétséget sem hagytak afelől, hogy tipikus jelenségek. Egy-két esetben istenkáromlón ismerős, fakó holdudvara volt, mintha már hallottam volna róluk valamilyen elképzelhetetlenül torz és rémítő kozmikus csatornán át. Három esetben külön említés történt egy olyan ismeretlen masináról, amilyen második megváltozásom előtt az én házamban volt.

A másik dolog, ami kutatásaim során aggasztott, hogy az esetek többségében e tipikus lidércnyomások olyan egyéneket látogattak kurta, csalóka villanásokra, akiknél nem fordult elő emlékezetkiesés.

Ezek az egyének zömmel középszerű, vagy annál is hitványabb elmével bírtak; némelyük oly primitív volt, hogy el sem lehetett képzelni őket emberentúli tanulás és szellemi képességek edényének. Egy másodpercre fölgyújtotta őket valamilyen idegen erő, azután visszahullottak, agyukból gyorsan elpárolgott a nem emberi iszonyat emléke.

Legalább három ilyen eset fordult elő az elmúlt fél évszázadban, az egyik alig tizenöt évvel ezelőtt. Vak tapogatózása lenne valaminek a természet valamely nem is gyanított mélységéből, az időn át? Ezek az enyhébb esetek netán afféle szörnyeteg, baljós kísérletek, amelyeknek értelmi szerzője messze túlesik az ép elme határán?

Ilyen formátlan gondolatokkal foglalkoztam gyengébb óráimban, tanulmányaim során megismert mítoszokkal táplálva képzelgéseimet. Abban viszont nem kételkedhettem, hogy ama bizonyos, az emlékezet előtről folyamatosan fennmaradt legendák, amelyekről nem tudnak a közelmúlt amnéziás eseteinek áldozatai és orvosaik, az enyémmhez hasonló döbbenetes és félelmes részletességgel.

Az egyre elevenebb álmok és benyomások természetéről még most is csaknem félek beszélni. Mintha belekóstoltam volna az örületbe, és néha csakugyan azt hittem, hogy megtévelyodom. Létezne talán egy sajátos látomás, amely azoknak tűnik fel, akik az enyémmhez hasonló emlékezetkiesésben szenvednek? Elképzelhető, hogy a tudatalatti erőfeszítései, amikor álemlékekkel tölti fel a zavarba ejtő hézagokat, ilyen különös, szeszélyes képzeteket gerjeszt.

És csakugyan - noha végül hihetőbbnek találtam egy másik néprajzi elméletet -, ugyanez volt a meggyőződése számos elmeorvosnak, akik segítettek hasonló eseteket föl kutatni, és velem együtt hüledeztek, amikor néha tökéletes

megfelelések bukkantak föl.

Ők az állapotot nem minősítették közönséges örületnek, inkább a neurotikus rendellenességek közé sorolták. Lelkesen helyeselték, hogy a pszichológia legüdvösebb elveinek megfelelően inkább kutatni és elemezni akarok, mint elvetni vagy felejteni. Különösen azért becsültem sokra tanácsaikat, mert ők vizsgáltak akkor is, amikor mintha megszállt volna az a másik személyiség.

Kezdeti zavaraim egyáltalán nem vizuálisak voltak, az eddig említetteknel sokkal elvontabb dolgokhoz kapcsolódtak. Mély és megmagyarázhatatlan rettegéssel néztem például magamat. Különös módon félttem tulajdon alakom látásától, mintha valami rendkívül idegen és felfoghatatlanul borzalmas lenne.

Amikor végignéztem magamon, és megláttam a szokott emberi formát szolid szürke vagy kék öltönyömben, mindig sajátos megkönnyebbülés fogott el, bár ehhez a megkönnyebbüléshez mérhetetlen rettegéssel kellett erőt vennem. Amennyire lehetett, kerültem a tükröket, és mindig fodrásznál borotváltattam magam.

Hosszú időbe telt, amíg e felzaklató érzéseket összekötöttem a futó vizuális benyomásokkal, amelyek akkor kezdtek kialakulni. Az első eset ahhoz a furcsa sejtelemhez kapcsolódott, hogy úgy éreztem, külső, mesterséges gáttal rekesztették el az emlékezetemet.

Mintha azok a kurta bepillantások mélységes és szörnyű jelentéssel bírnának. Mintha ijesztő közük lenne hozzám, de valami céltudatos befolyás visszatart attól, hogy felfogjam ezt a jelentést és kapcsolatot. Ezután következtek az idő furcsaságai és a kétségbeesett erőfeszítések, amelyekkel el akartam helyezni az álomtörmelékeket az idő és a tér mintázatában.

Maguk a pillanatok először sokkal inkább idegenek voltak, mint rémítőek. Hatalmas, boltozatos termet láttam, amelynek fenséges sziklamennyezete csaknem elveszett a fönti árnyak között. Ez a jelenet bármilyen időben vagy helyen lehetett volna; a boltív elvét ugyanúgy ismerték és alkalmazták, mint a rómaiak.

Voltak itt kolosszális, kerek ablakok, magas, boltíves ajtók és talapzatok vagy asztalok, amelyeknek magassága elérte egy normális szobáét. Sötét fából készült hatalmas polcok álltak a falak mentén, rajtuk hihetetlenül nagy méretű kötetekre emlékeztető tárgyak, gerincükön különös hieroglifákkal.

A sziklafalakat furcsa faragások borították, csupa görbe matematikai ábra, mellettük vésett feliratok, ugyanazokkal a betűkkel, amelyek a hatalmas köteteken díszeltek. A sötét gránitból emelt ciklopszfalakat úgy építették, hogy a homorú tetejű tömbökre domború aljú kockákat illesztettek.

Székek nem voltak, de a hatalmas talapzatok teteje tele volt szórva könyvekkel, papírokkal és valamilyen írószerekkel: különös alakú bíborszín fémkorsókkal és festékes végű rudakkal. Mivel magasabb voltam a talapzatoknál, időnként láthattam őket felülről. Némelyiken lámpaként szolgáló nagy kristálygömbök ragyogtak, és üvegszerű csövekből meg fémrudakból álló,

érthetetlen masinák álltak.

Az üvegezett ablakokat vaskos rács védte. Noha nem mertem odamenni, hogy kinézzek, onnan, ahol álltam, láthattam holmi páfrányszerű furcsa növények lombjának lengő csúcsát. A padló tömör, nyolcszögű kövekkel volt kirakva, szőnyegnek és drapériának nyoma sem látszott.

Később olyan látomásaim jöttek, amelyekben végigsuhantam ciklopszi kőfolyosókon, és fel-alá lebegtem ugyanilyen falazással készült gigászi rámpákon. Lépcsőt sehol sem láttam és három méternél keskenyebb folyosókat sem. Némelyik építmény, amely mellett ellebbentem, több száz méterre emelkedhetett az ég felé.

Odalent többszintes fekete pincék követték egymást; mélyükön soha ki nem nyitott, fémpántokkal és zárrakkal megerősített csapóajtók sejtettek valamiféle sajátos veszélyt.

Mintha fogoly lettem volna, és a rémület lengett sötéten mindenfelé, amerre néztem. Úgy éreztem, azok a gúnyos, görbe hieroglifák a falakon szétrobbantanák a lelkemet üzeneteikkel, ha nem védene meg az áldott tudatlanság.

Még később álmaimban megjelentek a tájak, amelyeket a nagy, kerek ablakokon át és a csipkés kőmellvéddel keretezett, lapos, titáni tető kopár síkjáról, a fura kertek közül láthattam, onnan, ahol a fölfelé haladó rámpák véget értek.

Minden irányban csaknem végtelen mérföldeken át húzódtak több mint hatvan méter széles, kövezett utak mentén a gigászi épületek, mindegyik a saját kertjében. Külsőre fölöttébb különböztek, ám kevés akadt, amelynek alapterülete kisebb lett volna a százötven négyzetméternél, vagy ne érte volna el a háromszáz méteres magasságot. Némelyik oly irdatlan volt, hogy homlokzata sok száz méteren át folytatódott, míg néhányuk hegyként fűrődött a szürke, gőzölgő egekbe.

Úgy látszott, hogy főképpen kőből és betonból épültek, a legtöbbet ugyanazzal a furcsa görbe falazással emelték, amelyet az engem fogva tartó épületen figyeltem meg. A tetők laposak voltak, kertek borították őket csipkés mellvédek gyűrűjében. Némelyiken többszintes teraszokat alakítottak ki, vagy széles, üres terek választották el a kerteket. A hatalmas utakon mintha mozgott volna valami, de a korai látomásokban ezt nem észleltem részletesebben.

Helyenként hatalmas, sötét, henger alakú tornyok törtek messze az összes többi épület fölé. Egyedülálló alakzatok voltak, amelyeken irdatlan kor hagyta rajta bélyegét. Furcsa, szögletesre faragott bazaltkockákból rakták őket, kerek tetejük felé kissé elkeskenyedő alakban. Ablaknak, egyéb nyílásnak nyoma sem volt rajtuk, nem számítva a hatalmas ajtókat. Láttam alacsonyabb épületeket is, sok ezer év időjárásától romosakat, amelyeknek építési módja emlékeztetett ezekre a sötét, henger alakú tornyokra. E szögletes falazású, tébolyult tornyok a fenyegetés és a sűrített félelem ugyanazon megmagyarázhatatlan kisugárzását árasztották, akár a lezárt csapóajtók.

A mindenütt jelenlevő kertek szinte ijesztőek voltak idegen voltukban, a bizarr, ismeretlen formájú növényekkel, amelyek ott bólogtak a furcsán faragott monolitokkal szegélyezett, széles utak mentén. Legtöbb volt az abnormálisan hatalmas páfrányfélékből: némelyik zöld volt, némelyik kísértetiesen, gombaszerűen fakó.

Közülük zsurlóra emlékeztető, látomásszerű növények emelkedtek ki, bambuszforma törzsük hihetetlen magasságokba szökkent. Voltak mesebeli cikászokat idéző bóbitás növények, groteszk, sötétzöld bokrok, és a túlevelűekre hajazó fák.

A virágok aprók, színtelenek és fölismerhetetlenek voltak; mértani formájú virággyakban nyíltak, meg találomra elszórtan a zöldben.

Néhány teraszon és tetőkertben szinte bántóan éles körvonalakban, tarkábban virítottak a nagyobb virágok, amelyeket mintha úgy tenyésztettek volna ki. Hihetetlen méretű, formájú és színű gombák pöttyözték a képet szabályos térközökben, valamilyen ismeretlen, de fejlett kertkultúrára utalva. A lenti nagyobb kertekben látszott, hogy megpróbálták megőrizni a természet szabálytalanságait, ám a tetőkön fokozottabb választékosság uralkodott, és több tanújelét lehetett megfigyelni a kertművészetnek.

Az ég csaknem mindig párás és felhős volt; időnként szörnyű zivataroknak voltam tanúja. Mindazonáltal néha megpillanthattam a rendellenesen nagy napot és a holdat, amelynek sajátos foltjai eltértek az általam megszokottól. Amikor - nagyon ritkán - tiszta volt az éjszakai ég egy része, alig felismerhető csillagképeket fedeztem fel rajta. Néha emlékeztettek az ismert alakzatokra, de ritkán voltak azonosak velük; a néhány felismert csoportból úgy véltem, a déli féltekén lehetek, a Baktérítő környékén.

A távoli látóhatár mindig belemosódott a párába, de azért láttam az ismeretlen páfrányfák, zsurlók, pikkelyfák és pecsétfák őserdejét a város körül; fantasztikus lombzatuk incselkedve integetett a sodródó párán át. Itt-ott mozgás villant az égen, de ezekben a korai látomásokban sohasem ismertem föl a repülő lényeket.

1914 őszén néha olyan álmaim voltak, amelyekben különös módon lebegtem a város és a környező vidék fölött. Végtelen utak vezettek a pöttyös, rovátkolt és csíkos törzsekből álló félelmetes erdőn át, el más városok mellett, amelyek éppolyan idegenek voltak, mint az, amelyik kitartóan kísértett.

Láttam fekete vagy szivárványszínű kövekből emelt, szörnyeteg építményeket olyan nyiladékokon és tisztásokon, ahol örök félhomály uralkodott, átkeltem hosszú töltéseken oly sötét mocsarak fölött, hogy nem sokat láttam nyirkos, toronyló növényzetükből.

Egyszer láttam egy területet, ahol megszámlálhatatlan mérföldön át sorakoztak az időtől mállott bazaltkő romok, amelynek stílusa a lidércálombeli város néhány ablaktalan, kerek tetejű tornyára emlékeztetett.

Egyik alkalommal láttam a tengert - gőzölgő vízfelület nyúlt a végtelenbe a kupolás, boltíves gigászi város irdatlan mólói mögött. Hatalmas, formátlan

árnyékok siklottak fölötte, felszínén különös vízoszlopok lövelltek a magasba.

III.

Amint már mondtam, ezek az eszeveszett látomások nem azonnal nyerték el borzalmas jelentőségüket. Hiszen sok ember szokott furcsaságokat álmodni, amiket az álom korlátlan szeszélyei rendeznek mesebeli alakzatokba a mindennapi élet, a képek, olvasmányok összefüggéstelen cserepeiből.

Egy ideig természetesnek fogadtam el ezeket a látomásokat, noha korábban sohasem voltam élénk álmodó. Azzal érveltem magamnak, hogy a legtöbb elfajulás olyan sok, közönséges forrásból származhat, amelyeket nem is lehet hiánytalanul visszanyomozni, másokban viszont a százötvenmillió év előtti - perm vagy triász kori - életről és növényekről szóló olvasmányaim tükröződnek.

Mindazonáltal néhány hónap múltán álmaimban egyre nagyobb szerep jutott a rettegésnek. Ez volt az az időszak, amikor az álmok egyre inkább emlékképek formáját öltötték, elmém pedig kezdte összekötni őket egyre súlyosabb tudatzavaraimmal - a memóriablokk érzésével, az idővel kapcsolatos különös gondolatokkal, az 1908 és 1913 közötti gyűlöletes személyiségcserével, és jóval később saját személyem iránti megmagyarázhatatlan irtózatommal.

Ahogy bizonyos részletek elkezdtek álmaimba hatolni, rémítő hatásuk ezerszeresére növekedett. 1915 októberében úgy éreztem, valamit tennem kell. Ekkor kezdtem behatóan tanulmányozni az emlékezetvesztés és a látomások egyéb eseteit, abban a hiszemben, hogy így tárgyilagosan tekinthetek gondjaimra, és kiszabadulhatok az érzelmi szorításból.

De mint már említettem, először csaknem pontosan ellenkező volt az eredmény. Nagymértékben növelte zavaromat, amikor látnom kellett, hogy álmaim milyen sokszor felbukkantak már; különösen azért, mert néhány beszámoló túlságosan korán keletkezett ahhoz, hogy a vizionáló bárminemű geológiai tudással bírt volna, tehát bármilyen formában következtethetne a primitív tájakra.

Mi több, számos beszámoló vérfagyasztó részleteket és leírásokat tartalmazott a nagy épületekkel, dzsungelkertekkel - és sok minden mással kapcsolatban. Már a bepillantások és bizonytalan benyomások is elég szörnyűek voltak, de amire más álmodók célozgattak, az közel állt az örülethez és istenkáromláshoz. De mindennél rosszabb volt, hogy álemlékezetem egyre vadabb álmokat gerjesztett, és elkövetkező kinyilatkoztatásokkal hitegetett. Mégis, a legtöbb orvos mindent összevéve hasznosnak tartotta kutatásaimat.

Alaposan tanulmányoztam a lélektant, és hatásomra Wingate fiam is követte példámat. Akkori tanulmányai vezették el mostani professzorságáig. 1917-ben és 1918-ban speciális tanfolyamokat hallgattam a Miskatonicon.

Közben fáradhatatlanul folytattam orvosi, történelmi és antropológiai

kutatásaimat, távoli könyvtárakat látogattam, és végül még a tiltott tudományok azon ocsmány könyveit is elolvastam, amelyek iránt másodlagos személyiségem olyan mehökkentő módon érdeklődött.

Némelyik közülük ugyanaz a példány volt, amelyet megváltozott állapotomban már áttanulmányoztam. Mélységesen fölzaklattak az ocsmány szövegek mellé írt lapszéli jegyzetek és a tüntetően odakanyarított helyesbítések, amelyeket különös módon nem emberinek tűnő betűkkel és nyelven vetettek a papírra.

E megjegyzések többnyire az adott könyv nyelvén íródtak, amelyeket a jegyzetelő láthatólag anyanyelvi szinten, noha némileg pedáns ízzel beszélt. Viszont az egyik jegyzet Junzt Unausprechlichen Kulten című könyvében riasztóan más volt: görbe hieroglifák, ugyanazzal a tintával írták őket, mint a német helyesbítéseket, ám semmilyen emberi írásra nem emlékeztettek. Ezek a hieroglifák nagyon közeli, félreismerhetetlen rokonai voltak az álmaimban látottaknak, olyan jelek, amelyeknek jelentését néha mintha értettem volna, vagy legalábbis a felismerés határáig jutottam.

Tetézte sötét zavaromat, hogy mikor megkérdeztem, ki búvárkodott énelöttem ezekben a könyvekben, sok könyvtáros biztosított róla, hogy a nyilvántartásból ítélve csakis én vethettem papírra a lapszéli jegyzeteket másodlagos tudati állapotomban. Ez annak ellenére is tény maradt, hogy a kérdéses nyelvek közül hármát nem ismertem és ma sem ismerem. Amikor összerakosgattam a nyilvántartások különálló elemeit, klasszikust és modern, antropológiát és orvostudományt, a mítoszok és látomások olyan összefüggő elegyére bukkantam, amelynek skálája és eszeveszettsége egészen elkábított. Csak az az egy vigasztalt, hogy ezek a mítoszok olyan ősi időkben keletkeztek. Hogy mily elveszett tudás szőhette bele e primitív mesékbe a paleozoikumból és mezozoikumból származó tájképeket, azt még csak nem is sejthettem, de a képek ott voltak, így meglett az alap az érzékszalódások rögzült formáihoz.

Semmi kétség, az amnézia esetei teremtették meg az általános mitikus keretet, ám később a mítoszok szeszélyes kikristályosodásai befolyásolhatták az emlékezetkiesés áldozatait, és kiszínezték álemlékeiket. Jómagam betegségem alatt olvastam és végighallgattam mindeme korai meséket; kutatásaim bőségesen bizonyították. Vajon nem természetes ezután, hogy későbbi álmaimat és érzelmi benyomásaimat azok az elemek színezték és formálták, amelyeknek lenyomata megmaradt másodlagos énem idejéből?

Némelyik mítosz sokatmondó kapcsolatban volt az ember előtti világról szóló más, ködös legendákkal, főleg azokkal a hindu mesékkel, amelyek az idő szédítő mélységeire utalnak, és alapját képezik a modern teozófia tanának.

Az ősi mítoszok és a modern látomások egyaránt azt tételezték fel, hogy Földünk hosszú és jórészt ismeretlen történetében az emberiség csupán egyike - talán a legkisebbike - a rendkívül fejlett, uralkodó fajtáknak. Ezek az elképzelhetetlen alakzatok égnek meredő tornyokat emeltek, és a természet minden titkát megfejtették, még mielőtt az ember első kétéltű őse

háromszázmillió éve kimászott volna a meleg tengerből.

Némelyek a csillagok közül jöttek; néhányuk egyidős volt a világegyetemmel; mások villámsebessen fejlődtek ki földi csírákból, annyival előzve meg a mi életciklusunk első csíráit, amennyire ezek a csírák megelőznek bennünket. Évmilliárdokról, más galaxisokkal, világegyetemekkel fenntartott kapcsolatokról beszélek. Olyan, mint idő, ahogyan az ember elképzei, nem is létezik.

Ám a legtöbb mese és hagyomány egy viszonylag késői fajhoz kapcsolódik, egy furcsa, bonyolult formához, amely egyetlen tudományosan feltárt fajhoz sem hasonlít, és alig ötvenmillió évvel az ember hajnala előtt élt. Azt állítják róla, hogy a legnagyobb volt valamennyi faj között, mert egyedül ez fejtette meg az idő titkát.

Mindent megtanultak, amit valaha ismertek vagy ismerni fognak a Földön, legnagyobb elméik erejével kivetítették magukat a múltba és a jövőbe, át akár évmilliók szakadékain, és minden kor tudományában elmélyedtek. Ennek a fajnak a teljesítményeiről szól minden legenda és prófécia, beleértve az emberi mitológiát is.

Hatalmas könyvtáraikban megtalálhatók voltak a Föld minden évkönyvének kötetei, szövegei és képei, minden valaha létezett és később létező faj története, leírása, minden művészet, vívmány, nyelv és pszichológia nyilvántartása.

Eonokat átölelő tudásával a Dicső Faj minden korból és életformából olyan gondolatokat, művészetet és eljárásokat válogatott ki, amelyek megfeleltek természetének és helyzetének. A múltat, az ismert érzékeken túllendülve nehezebb volt tanulmányozni, mint a jövő ismereteit.

Ez utóbbi esetben a dolog könnyebben és konkrétabban zajlott. Megfelelő gépi segédlettel egy elme előrevetítette magát az érzéken túli, halványan sejtett jövőbe, addig, amíg el nem érte a kívánt korszakot. Akkor előzetes tanulmányok után megszerezte a korszak legmagasabbrendű életformájában föllelhető legjobb elmét. Belépett az agyába, és áthangolta saját hullámaira, miközben az eltávolított tudat visszaszáguldott a bitorló korába, elfoglalva annak testét addig, amíg az eljárást meg nem fordították.

A kivetített elme a jövőbeli szervezet testében úgy viselkedett, mintha ahhoz a fajhoz tartozna, amelynek külsejét viseli; amilyen gyorsan lehetett, mindent megtudott a kiválasztott korról, felhalmozott tudásáról, technikájáról.

Közben a bitorló testébe és korába visszavetett elmére gondosan vigyáztak. Őrizték, nehogy ártalmára legyen az elfoglalt testnek, és erre kiképzett kérdezők minden tudást kipróbáltak belőle. Gyakran a saját anyanyelvén kérdezték, ha a korábbi kutatók már hoztak följegyzéseket az adott nyelvről.

Ha az elme egy olyan testből jött, amelynek nyelvét a Dicső Faj képtelen volt fizikailag reprodukálni, okos masinák helyettesítették őket, amelyek olyan könnyen lejátszották az idegen nyelveket, mint hangszer a zenét.

A Dicső Faj tagjai hatalmas, három méter magas, rücskös felületű kúpok voltak, fejük és egyéb szerveik a csúcsból nőttek ki, harminc centiméter vastag csápokon. Négy végtagjuk közül kettő irdatlan mancsban vagy ollóban végződött; ezekkel kapirgálva vagy csattogtatva beszéltek, és három méteres átmérőjű, nyálkás alapjukat összehúzza-kinyújtva közlekedtek.

Amikor a foglyul ejtett elme döbbenete és haragja megnyihült, és miután - feltéve, ha a Dicső Fajtól gyökeresen eltérő formájú testből érkezett - elmúlt ismeretlen, ideiglenes alakja fölött érzett rémülete, megengedték neki, hogy tanulmányozza új környezetét és a csodákat, valamint rabtartóinak tudományát.

Megfelelő óvintézkedések mellett és megfelelő szolgálatok fejében megengedték a testnek, hogy bejárja az egész lakott világot titáni léghajókon, vagy a széles utakon haladó hatalmas, hajószerű, atommotoros járművekkel, hogy kedvére turkáljon a könyvtárakban, amelyekben megtalálhatta a följegyzéseket a bolygó múltjáról és jövőjéről.

Ez számos fogoly elmét összebékített sorsával, mivel valamennyien értelmesek voltak; az ilyen szellemek számára a Föld rejtett titkainak feltárása, a felfoghatatlan múlt lezárult fejezeteinek, a saját korukat követő eljövendők szédítő örvényeinek megfejtése az élet leghatalmasabb élményének bizonyult, még akkor is, ha az iszonyat szakadékaiba kellett bepillantaniuk.

Hébe-korba egyes foglyoknak lehetővé tették, hogy a jövőből elragadott más elmékkel is találkozzanak, hogy eszmét cseréljenek olyan tudatokkal, amelyek száz, ezer vagy egymillió évvel az ő koruk előtt vagy után éltek. Valamennyiüket arra buzdították, hogy bőségesen írjanak saját nyelvükön magukról és korukról, olyan könyvekbe, amelyeket aztán a nagy központi levéltárban helyeztek el.

Ezenkívül bizonyos különleges foglyok a többiekét messze meghaladó kiváltságokkal rendelkeztek. Ezek voltak a haldokló állandó száműzöttek, akiknek jövőbeli testét elragadták a Dicső Faj kifinomult elméjű tagjai, mert a halállal szembenézve úgy döntöttek, hogy elmenekülnek a szellemi megsemmisülés elől.

Az ilyen búskomor száműzöttek egyáltalán nem voltak olyan sokan, mint várni lehetett volna, mivel a Dicső Faj hosszú élettartama csillapította a mohó életvágyat, különösen a kivetítődésre képes, felsőbbrendű elmék között. Az idősebb elmék állandó kivetítése okozott többszörös személyiség-változásokat a későbbi történelemben, beleértve az emberiségét is.

A kutatásnak az volt a megszokott menete, hogy amikor a kivetített elme megtudta a jövőben mindazt, amit akart, épített egy éppen olyan szerkezetet, mint amilyennel megkezdte repülését, és megfordította a kivetítés folyamatát. Ismét a saját testében és a saját korában találta magát, a fogoly elme pedig visszatért abba a jövőbeli testbe, amelyhez tartozott.

Csak amikor egyik vagy másik test meghalt csere közben, akkor vált lehetetlenné az eredeti helyzet visszaállítása. Ilyenkor a felfedező elmének - kiút híján a jövőben kellett élnie idegen testben; vagy a fogoly elme -mint a haldokló

állandó száműzöttek - kényszerült rá, hogy napjai fogytáig a Dicső Faj testében és korában maradjon.

Ez a sors kevésbé volt borzalmas, ha a rabul esett elme ugyancsak a Dicső Fajhoz tartozott, ami gyakran megesett, mivel a faj minden korszakban élénken érdeklődött saját jövője iránt. A haldokló száműzöttek között nagyon kevesen képviselték a Dicső Fajt, főképp azért, mert szörnyű büntetés járt érte, ha a Dicső Faj jövődöbéli példányába költözött egy haldokló.

A kivetítéssel a törvénysértő elme új, jövődöbéli testére is rá lehetett mérni a büntetést. Néha erőszakkal vették rá, hogy a cserét visszacsinálja.

Bonyolultabb volt a helyzet, ha a kutató vagy már foglyul ejtett elméket a múlt már ismert és gondosan kiigazított tartományaiból származó elmék váltották fel. A kivetítés felfedezése óta a népszerűség apró, de elismert hányada a Dicső Fajból való elméket hordozott, olyan korokból, ahol azok hosszabb-rövidebb ideig tartózkodtak.

Amikor egy idegen eredetű elme visszatért jövődöbéli saját testébe, bonyolult mechanikus hipnózissal mindent eltávolítottak belőle, amit a Dicső Faj korában tanult, mivel baj lett volna belőle, ha túl sok tudást visz magával.

Volt néhány példa a törlés nélküli visszavetítésre; ez mindig súlyos katasztrófákat okozott, és fog okozni a jövőben is. Főleg két ilyen eset következménye volt, mondják a régi mítoszok, hogy az emberiség megtudott olyasmit, ami a Dicső Fajra tartozott.

Az eonokkal korábbi világot csupán eldugott helyeken és a tenger szintje alatt megmaradt, ciklopszfalú romok meg a rémítő Pnakotikus kéziratok részei őrizték tárgyi alakban.

Íly módon a visszatérő elme úgy érte el saját korát, hogy arról, ami ez idő alatt történt, csupán a leghalványabb és töredékesebb látomásai maradtak. Kitéröltek belőle minden emléket, amit lehetett, így legtöbb esetben csupán álmok árnyaiba burkolt üresség nyúlt vissza az első csere idejéig. Némely elmék többre emlékeztek másoknál, nagy ritkán utalásokat is megőrizhettek jövő korok elrejtett idejéből.

Valószínűleg sohasem volt olyan idő, amikor titkos csoportok vagy kultuszok ne őrizték volna féltő gonddal ezeket az utalásokat. A Necronomicon céloz egy ilyen földi kultuszra, ami néha segítséget nyújtott az elméknek, amelyek visszautaztak az Bonokon át a Dicső Faj napjaiba.

Közben a Dicső Faj csaknem mindentudóvá fejlődött, azt a célt tűzte maga elé, hogy elméket cseréljen más planétákkal, fölfedezve azok múltját és jövőjét. Valószínűleg ki akarta fürkészni múltját és eredetét annak az Bonok óta halott, fekete bolygónak is a távoli űrben, ahonnan saját szellemi örökségük származott, mert a Dicső Faj tudata öregebb, mint testi alakjuk.

Egy haldokló, vénebb világ lényei, végső titkok bölcs ismerői új világot és fajokat kerestek, ahol folytathatják hosszú életüket, és tömegesen küldték tudatukat abba a jövődöbéli fajba, amely a legjobban alkalmazkodni tudott hozzájuk: a kúp alakú lényekbe, amelyek milliárd évvel ezelőtt népesítették be

Földünket.

Így keletkezett a Dicső Faj, miközben a visszaküldött elméket miriádszámra hagyták meghalni az idegen formák borzalmai között. Később a faj ismét szembenézett a halállal, mégis tovább élt oly módon, hogy újra előreküldte legjobb elméit olyan testekbe, amelyek a távoli jövőben éltek.

Ez a háttér rajzolódott ki az összefonódott legendákból és látomásokból. Amikor 1920 körül kutatásaim összefüggő formát öltöttek, éreztem, hogy kissé csökken a feszültség, amely a korai szakaszokban egyre nőtt. Végül is a vak érzelmek gerjesztette fantáziálások ellenére talán nem lehetett simán megmagyarázni a legtöbb jelenséget? Nem lehetetlen, hogy szellemem az emlékezetkiesés idején sötét tanulmányokba mélyedt. Azután elolvastam a tiltott legendákat, találkoztam régi, rossz hírű kultuszok képviselőivel. Nyilvánvaló, hogy ez anyagot szállított az emlékezet visszatérte után támadt álmokhoz, zűrzavaros érzelmekhez.

Ami az álombeli hieroglifákat és az előttem ismeretlen nyelveken írt jegyzeteket illeti, amelyekről a könyvtárosok azt állították, hogy az én műveim - könnyen lehet, hogy másodlagos állapotomban felszínes ismereteket szedtem össze ezekről a nyelvekről, a hieroglifákat pedig kétségtelenül ama ódon legendák leírásából találtam ki, amelyek később beleszövődtek álmaimba is. Bizonyos pontokat igyekeztem tisztázni ismert kultikus vezetőikkel, de sohasem sikerült utat találnom hozzájuk.

Továbbra is nyomasztott, hogy történetem oly távoli korok eseteivel párhuzamos, másrészt viszont úgy gondoltam, hogy ezek az izgalmas folklórelemek kétségtelenül sokkal általánosabbak voltak a múltban, mint a jelenben.

Az enyémhez hasonló esetek áldozatai valószínűleg régről és bensőségesen ismerték ezeket a meséket, amelyekkel én csupán másodlagos állapotomban találkoztam. Amikor ezek az áldozatok elvesztették emlékezetüket, azonosították magukat házi regekincsük alakjaival, a mesés behatolókkal, akik állítólag elfoglalják az emberek elméjét, és nekiláttak összeszedni azt a tudást, amelyről úgy vélték, hogy visszaviszi őket elképzelt nem emberi múltjukba.

Amikor azután visszatért emlékezetük, visszafordult a képzettársítási folyamat, és úgy gondoltak magukra, mint korábban elfogott elmékre, nem pedig mint a bitorló lényre. Innen származtak a mitikus mintát követő álmok és álemlékek.

Ezek a magyarázatok nyilvánvaló nehézkességük ellenére végül minden mást háttérbe szorítottak, nagyrészt a rivális elméletek gyengesége miatt. A legkitűnőbb pszichológusok és antropológusok túlnyomó többsége egyetértett velem.

Minél többet gondolkodtam, annál meggyőzőbbnek találtam az érvelésemet; végül igazán hatásos védelmet építettem ki a látomások és a gondolatok ellen, amelyek még mindig meg-megtámadtak. Tegyük föl, különös

dolgokat látok éjszakánként. Ez csupán azért van, mert hallottam vagy olvastam róluk. Tegyük föl, különös irtózásaim, meglátásaim és álemlékeim támadnak. Ezek is csupán visszhangjai a másodlagos állapotomban magamba szívott mítoszoknak. Semmi, amit álmodhatok, semmi, amit érezhetek, nem bírhat valódi jelentőséggel.

Ezzel a filozófiával megerősítve jelentősen javítottam idegi egyensúlyomon, noha a látomások - sokkal inkább, mint az elvont benyomások - egyre gyakoribbak, egyre kínosabban részletesek lettek. 1922-ben képesnek éreztem magam, hogy ismét dolgozni kezdjek, és újonnan szerzett tudásomat a gyakorlatban is kamatoztassam, így elfogadtam az egyetem ajánlatát egy pszichológiai előadói állásra.

Régi katedrámat a közgazdaságtan fakultáson már régen betöltötték - melleleg a tantárgy oktatási módszerei jócskán megváltoztak az én napjaim óta. A fiam éppen ez idő tájt kezdte posztgraduális tanulmányait, amelyek mostani professzorságához vezettek, és sokszor dolgoztunk együtt.

IV.

Mindazonáltal továbbra is gondosan följegyeztem szertelen álmaimat, amelyek olyan sűrűn és élénken látogattak. Úgy érveltem, hogy az ilyen feljegyzésnek komoly értéke van mint pszichológiai dokumentumnak. Azok a halvány képek még mindig átkozottul emlékeztettek emlékfoszlányokra, bár meglehetősen sikerrel harcoltam e benyomás ellen.

Írásaiban úgy kezeltem a víziókat, mint a valóban látott dolgokat, egyébként azonban félresöpörtem őket, mint az éjszaka törékeny látomásait. Hétköznapi társalgásban mindig kerültem az ilyen témákat; ám a róluk szóló jelentések csak kiszivárogtak, ahogy az ilyen dolgok szoktak, és különböző híresztelések keltek szárnyra elmeállapotomról. Mulatságos volt elgondolni, hogy ezek a pletykák kizárólag a laikusok körére szorítkoztak, anélkül, hogy az orvosok vagy pszichológusok közül bárki hitelt adott volna nekik.

1914 utáni látomásaimból itt csupán néhányat említek, mivel a teljesebb beszámolók és följegyzések elérhetőek a komolyabb érdeklődők számára. Nyilvánvaló, hogy az idő múltával a különös gátlások valahogyan gyengültek, mivel látomásaim horizontja hatalmasan megnőtt. Mindazonáltal megmaradtak összefüggéstelen töredékeknek, amelyek híján voltak minden látható rendezőelvnek.

Álmaimban egyre nagyobb szabadságot nyertem útjaimon. Sok furcsa kőépületen siklottam át, gigászi föld alatti folyosókon jutottam el egyiktől a másikig, ami itt, úgy látszik, a megszokott közlekedési útvonal volt. A legalacsonyabb szinteken néha találkoztam ama titáni lezárt csapóajtókkal, amelyek körül a félelem és tilalom légköre lebegett.

Láttam óriási, mozaikkal kirakott medencéket, jártam fura szobákban,

amelyekben miriádnyi érthetetlen rendeltetésű eszközzel találkoztam. Voltak kolosszális üregek, bennük bonyolult gépezetek, amelyeknek körvonalai és céljai tökéletesen ismeretlenek voltak előttem, hangjuk csak sok évi álmodás után vált hallhatóvá. Itt megjegyzem, hogy a látás és a hallás volt az érzékelésnek az a két formája, amellyel valaha is találkoztam ebben a látomásos világban.

A valódi borzalom 1915-ben kezdődött, amikor először pillantottam meg élőlényeket. Ez még azelőtt volt, hogy mitológiai és esettanulmányaim figyelmeztethettek volna, mire számítsak. Amint meggyengültek a szellemi gátak, nagy tömegeket pillantottam meg az épületek különböző részeiben, és a lenti utcákon a ritkás párában.

Egyre szilárdabbá, kivehetőbbé váltak, míg végül kínos élességgel láthattam szörnyű részleteiket. Óriási, szivárványló kúpoknak tűntek, három méter lehetett a magasságuk és alapjuk keresztmetszete, valamilyen rovátkolt, pikkelyes, félig rugalmas anyagból épültek föl. Csúcsukból négy hajlékony, henger alakú végtag eredt, mindegyik harminc centiméter vastag, ugyanolyan barázdált anyagú, mint a kúpok.

Ezek a végtagok néha annyira összehúzódtak, hogy szinte nem is látszóttak, néha pedig három méteres hosszúságúra nyúltak. Kettő hatalmas ollókban vagy csipeszekben végződött, a harmadik négy vörös trombitaféleségben, a negyedik szabálytalan, nagyjából hatvan centiméter átmérőjű sárgás gömbben ért véget, legnagyobb kerülete mentén három hatalmas, sötét szemmel.

Ezen a fejen négy, virágszerű függelékben végződő, karcsú, szürke kocsány nőtt, alóla nyolc zöldes tapogató vagy csáp lógott. A kúp alapját gumyszerű szürke anyag borította, amely kiterjedve-összehúzódva mozgatta a testet.

Cselekedeteik, noha ártalmatlanok voltak, jobban megrémítettek, mint küllemük, mert nem volt egészséges dolog rémeket figyelni, amint olyasmit cselekszenek, ami csak emberről feltételezhető. Céltudatosan mozogtak a nagy szobákban, könyveket vettek le a polcokról, letették őket a hatalmas asztalokra, vagy onnan vitték vissza, néha szorgalmasan írtak, a különös pálcákat a fejük alatti zöld tapogatóikba fogva. Az irdatlan csipeszeket a könyvek tartására és társalgásra használták; beszédük valami kattogásféléből állt.

Ezek a lények nem viseltek ruhát, ám kúp alakú testük csúcsáról iszákot vagy hátizsákot lógattak le. Fejüket és az azt tartó végtagot általános a csúcs magasságában tartották, bár gyakran fölemelték vagy leengedték.

A másik három nagy végtagot használaton kívül rendszerint másfél méteresre engedve lógatták a kúp palástja mentén. Olvasásban, írásban, gépkezelésben tanúsított gyorsaságukból - az asztalon álló szerkezetek mintha kapcsolatban álltak volna gondolataikkal arra a következtetésre jutottam, hogy értelmi képességeik messze meghaladják az emberét.

Később mindenütt láttam őket; nyüzsögtek a gigászi szobákban és

folyosókon, kezelték a óriás gépeket a pincékben, száguldottak a széles utakon titáni, csónak alakú járműveikkel. Nem féltem tőlük többé, olyan természetesen hozzá tartoztak a környezethez.

Kezdtém fölismerni egyéni eltéréseiket. Némelyüket mintha bizonyos értelemben korlátozták volna. Ez utóbbiak testi azonosságuk ellenére mozgásukban és szokásaikban különböztek nem csupán a többiektől, de egymástól is.

Rengeteget írtak, amennyire ködös szememmel megítélhettem, különböző írásjegyekkel - egyik sem volt azonos a többség használta görbe hieroglifákkal. Néhány esetben mintha saját ábécénk ismerős betűit láttam volna. Sokkal lassabban is dolgoztak, mint a többség.

Álmaimban egész idő alatt testetlen tudat voltam, amely a megszokottnál sokkal szélesebb látótérrel rendelkezett, szabadon lebegett, mégis korlátozta mozgását az utcák geometriája és az átlagos utazósebesség. Egészen 1915 augusztusáig semmi jel sem utalt rá, hogy testi mivoltom nyugtalanítana. Azt mondom, nyugtalanítana, mert az első szakaszban ez pusztán elvont érzés volt, noha hihetetlenül szörnyű, mivel összekapcsolódott korábban említett önutálatommal.

Álmaimban legfőbb igyekezetem egy darabig arra irányult, hogy elkerüljem a tükörbe nézést, és emlékszem, milyen hálás voltam, amiért a különös szobákból teljesen hiányzik a tükör. Rettenetesen zavart, hogy a hatalmas asztalokat - amelyek magassága nem lehetett három méternél kevesebb - nem alulról látom.

Később mind nagyobb lett a beteges kísértés, hogy végignézzek magamon, míg egy éjjel nem tudtam ellenállni. Első lefelé irányuló pillantásom semmit sem tárt föl. Egy pillanattal később rájöttem, hogy ez azért van, mert a fejem toronymagasra nyúlik egy rugalmas nyak végében. Miután visszahúztam ezt a nyakat és lenéztem, megláttam a három méter magas, alapjánál három méter széles kúp pikkelyes, rücskös, szivárványló palástját. Sikoltásom ekkor ugrasztotta talpra fél Arkhamet, miközben felvetődtem az álom szakadékból.

Csak több heti ocsmány ismétlés után tudtam félig-meddig elfogadni magam ebben a szörnyeteg formában. Álmaimban most már testet öltve mozogtam a többi ismeretlen lény között, olvastam a végtelen polcokon álló félelmetes könyveket, és órákon át írtam a hatalmas asztaloknál, a stílust a fejem tövéből lógó zöld csápjaimba fogva.

Annak, amit írtam és olvastam, a töredékei megmaradtak a tudatomban. Borzalmas évkönyvek voltak más világokról, más világegyetemekről, a minden világegyetemen kívül mocorgó formátlan életről. Különös lények rendjeit említették, amelyek a világ elfeledett múltjában léteztek, és rémítő krónikákat találtam a groteszk testű, értelmes lényekről, amelyek évmilliókkal aztán fognak élni, hogy az utolsó ember meghalt.

Az emberi történelem olyan fejezeteiről értesültem, amelyeknek létezését a mai tudósok még csak nem is sejtik. A legtöbb könyvet a hieroglifák nyelvén

írták; ezeket egy zümmögő gépezet segítségével olvastam. Maga a nyelv ragozó fajta volt, olyan törendszerrel, amelyet egy emberi lény tökéletesen valószínűtlennek talált volna.

Hasonlóképpen tanulmányoztam más köteteket, amelyeket más nyelveken írtak. Nagyon kevés általam ismert nyelvű könyv akadt. Végtelenül sokat segítettek a rendkívül okos képek, amelyeket a szöveg lapjai közé illesztettek, vagy külön kötötték be őket. Mintha egész idő alatt saját korom történetét írtam volna angol nyelven. Amikor fölébredtem, csupán jelentéktelen és értelmetlen foszlányokra emlékeztem mindazon ismeretlen nyelvekből, amelyeket álmomban mesterfokon bírtam, bár a történetből egész mondatok maradtak meg a fejemben.

Megtudtam - még mielőtt éber felem tanulmányozni kezdte volna a hasonló eseteket vagy az ősi mítoszokat, amelyekből az álmok kétségkívül eredtek -, hogy a körülöttem lévő lények a világ legnagyobb fajához tartoznak, amely meghódította az időt, és minden korba elküldte fölfedező elméit. Azt is tudtam, hogy engem a saját koromból ragadtak el, miközben valaki más használja a testemet, és hogy némely különös test hasonlóképpen foglyul ejtett elméknek szolgál otthonul. Úgy rémlett, hogy az ollókattogás különös nyelvén a naprendszer minden szögletéből ide száműzött lényekkel társalkodom.

Volt itt egy elme a Vénusz bolygóról, aki a jövő kiszámíthatatlan messzeségében fog élni, egy másik a Jupiter egyik külső holdjáról, hatmillió évnnyi múltból. A földi elmék közül akadt néhány az őskori Déli-sark szárnyas, csillagfejű, félig növény lakóiból; egy másik a mesés Valusia hüllőnépéből származott; hárman ember előtti, bundás hüperboreusok voltak, Tsathoggua imádói; egy a rendkívül visszataszító csocsók közül; ketten a Föld utolsó korszakának pókszerű bennszülötteit képviselték; öten az emberiség után következő vitéz bogárféléket, akikbe a Dicső Faj egy napon majd tömegesen menekíti át legnagyobb elméit a borzalmas veszély elől; továbbá számosan az emberi fajból.

Beszéltem Jiang-Li tudatával, aki Can-Csan kegyetlen birodalmának filozófusa lesz Kr. u. 5000 táján; a Dél-Afrikában Kr. e. 50 000-ben élt nagyfejű barna nép tábornokával; egy Bartolomeo Corsi nevű firenzei szerzetessel a tizenkettedik századból; annak a Lomar nevű birodalomnak az egyik királyával, amely a szörnyű sarkvidéken uralkodott, százezer évvel azelőtt, hogy elárasztották volna a vidéket a nyugatról érkezett tömzsi, sárga inuitok.

Beszéltem Nug-Soth varázslóval, aki a Kr. u. 16 000 körül élt sötét hódítók népéből származott; egy Titus Sempronius Blaesus nevű rómaival, aki quaestor volt Sulla idejében; az egyiptomi XIV dinasztia Kefnesz nevű fáraójával, aki Nyarlathotep ocsmány titkairól mesélt nekem; egy pappal Atlantisz középső királyságából; egy James Woodville nevezetű suffolki úriemberrel, Cromwell kortársával; az inkák előtti Peru egyik udvari csillagászával; egy Nevel Kingston-Brown nevű ausztrál orvossal, aki 2518-ban fog meghalni; a Csendes-óceánban eltűnt Je fővarázslójával; Kr. e. 200-ból egy

Theodotidész nevű görög-baktriai hivatalnokkal; egy Pierre-Louis Montagny nevű koros, francia úriemberrel, aki XIII. Lajos idejében élt; a Kr. e. 15 000-ben létezett kimmériai birodalomból származó Krom-Ja-val; és még oly sokakkal, hogy agyam nem bírja megtartani a tőlük hallott döbbenetes titkokat és bódító csodákat.

Minden reggel lázasan ébredtem, néha felhevült igyekezettel próbáltam igazolni vagy megcáfolni értesüléseimet a modern tudomány fényében. Hagyományos tények nyertek új, kétséges távlatot, és én csodáltam az álom fantáziáját, amely képes volt ilyen meglepő adalékokkal kiegészíteni a történelmet és a tudományt.

Reszkettem, hogy miféle titkokat rejthet a múlt, és borzongtam a fenyegetésektől, amelyeket a jövő hozhat magával. A célzások, amelyeket a nem emberi lények ejtettek el az emberiség jövőjéről, olyan hatást tettek rám, amit le sem merek írni.

Az ember után félelmetes bogárcivilizáció következik, az ő testüket foglalja majd el a Dicső Faj elitje, amikor az öregebb világ szembenéz szörnyű végétével. Később, ahogy lejár a Föld ideje, az átsugárzott elmék ismét keresztülvándorolnak az időn és a téren, egy újabb megállóra a Merkúr buborékos növényeinek testébe. De még utánuk is léteznek majd fajok, amelyek tragikusan ragaszkodnak a hideg planétához, beássák magukat iszonyatteli kérgébe, amíg el nem jön a vég.

Közben álmaimban folyton írtam saját korom történetét, amelyet - félig önként, félig a könyvtárak és az utazási lehetőségek ígéretének fejében - a Dicső Faj központi levéltárába szántam. A levéltár egy kolosszális föld alatti épületben volt a városközpont közelében, amelyet jól ismertem a gyakori munkák és konzultációk miatt. Úgy készült, hogy kitartson a faj végéig, és ellenálljon a legvadabb földmozgásoknak is. Ennek a titáni tárolónak a hegységyszerű, tömör szilárdsága egyetlen másik épülethez sem volt fogható.

A följegyzéseket különösen ellenálló, nagy cellulózlapokra nyomtatták vagy írták, amelyeket a tetejükön nyíló kötetekbe gyűjtöttek, és külön-külön helyeztek el valami rendkívül könnyű, rozsdamentes, szürkés árnyalatú fémből készült, matematikai jelekkel díszített dobozokban, amelyekre a Dicső Faj görbe hieroglifáival írták rá a címet.

Ezeket a dobozokat ugyanabból a rozsdamentes fémből öntött, bonyolultan elforgatott kilincsgombokkal záródó, négyszögletes páncéltermek soraiban tárolták számtalan csukott, lezárt polcon. A saját történetemnek is kijelöltek a pincében egy külön helyet a legalsó, vagy gerinces szinten - ezt a részt szánták az emberiség, és az azt közvetlenül követő bundás és hullőszerű fajok kultúráinak.

Egyetlen álmom sem adott azonban teljes képet a mindennapi életről. Valamennyi ködös, összefüggéstelen töredékekből állt, és az is biztos, hogy ezek nem a megfelelő sorrendben követték egymást. Például nagyon tökéletlen elképzelésem volt a saját életrendemről az álomvilágban; bár mintha meglett

volna a saját nagy, sziklafalú szobám. A fogolyként tapasztalt korlátozások fokozatosan eltűntek, így egyik-másik látomásom érdekes utazásokról szólt a félelmes dzsungelben, körutakról különös városokban, és néhány hatalmas, sötét, ablaktalan rom feltárásáról, amelyektől a Dicső Faj sajátos félelemmel hőkölt vissza. Ugyancsak tettem hosszas tengeri utazásokat óriási, hihetetlen sebességgel közlekedő, többfedélzetes hajókon, kirándultam vad tájakra elektromos impulzussal hajtott, lövedékforma légi járművekkel.

A széles, meleg óceánon túl a Dicső Faj más városai terültek el, az egyik távoli földrészen láttam primitív településeit a fekete pofájú, szárnyas teremtményeknek, akik uralkodó fajjá válnak, miután a Dicső Faj elküldi legjobb elméit a jövőbe, hogy megmeneküljenek a settenkedő borzalomtól. Minden táj lapos volt és buján zöldellt. Csak ritkán fordultak elő alacsony dombok, amelyek rendszerint a vulkanikus erők jeleit viselték magukon.

Az állatokról, amelyeket láttam, köteteket írhatnék. Valamennyi vad volt; a Dicső Faj gépi kultúrája régen nem szorult háziállatokra, élelmük pedig teljes mértékben növényi vagy mesterséges anyagokból állt. Hatalmas testű, otromba hüllők cammogtak a párolgó lápokban, röpködtek a nyomasztó levegőben, fröcsköltek a tengerekben és tavakban; közöttük mintha bizonytalanul fölismertem volna számos, a paleontológiából ismert faj kisebb, ősbibb előképét: a dinoszauruszokét, madárgyíkokét, halgyíkokét, a labirinthonokét, a plesiosaurusokét és hasonlókét. Madarat és emlőst egyet se láttam.

A földön és a mocsarakban nyüzsögtek a kígyók, gyíkok és krokodilok, a buja növényzet fölött szüntelenül zümmögtek a rovarok. Messze kint a tengeren soha nem látott, ismeretlen szörnyek fröccsentettek hegynyi haboszlopokat a párás ég felé. Egyszer egy gigászi tengeralattjáróval utaztam, és irdatlan, élő retteneteket láthattam a hajó fényszóróinak sugarában. Láttam továbbá hihetetlen, elsüllyedt városok romjait, és a tengeri liliomok, kacslábúak, korallok és halfélék hemzsegő sokaságát.

Látomásaim kevés információt tartalmaztak a Dicső Faj testi fölépítéséről, népszokásairól, részletes történelméről; sokkal több elszórt morzsát szedtem össze régi legendákból és mások eseteiből, mint saját álmaimból.

Idővel természetesen olvasmányaim és kutatásaim sok téren utolérték és meghaladták álmaimat, így eleve megvolt a magyarázat bizonyos álomtöredékekre, míg azok visszaigazolták tanulmányaimat. Ez vigasztalóan megerősítette abbéli hitemet, hogy az összes szörnyű pseudo-émlék ugyanilyen olvasmányokból és kutatásokból fakad, amelyeket másodlagos egyéniségem folytatott.

Álmaim ahhoz a nem egészen százötven millió évvel ezelőtti időszakhoz kapcsolódtak, amikor a paleozoikum átadta helyét a mezozoikumnak. A Dicső Faj által birtokolt testeknek nincs - legalábbis tudományosan ismert - leszármazottja a földi fejlődésben. Sajátos, csaknem homogén, rendkívül specializálódott szervezetük inkább volt növényi, mint állati jellegű.

A sejtműködés egyedi formája úgyszólván lehetlenné tette a fáradtságot,

teljes mértékben megszüntette az alvás igényét. Az egyik hajlékony végtagon nőtt vörös, trombitaforma függelékeken át fogyasztottak kizárólag félig folyékony táplálékot, ami sok szempontból szöges ellentéte volt az állatok táplálékának.

E lényeknek csupán két olyan érzékszerve volt, amelyeket mi is ismerünk: a látás és a hallás. Hallani a fejükön nőtt szürke tapogatók virágszerű nyúlványaival hallottak. Voltak még más, ismeretlen érzékszerveik is, ám ezeket a testeket lakó idegen, foglyul ejtett elmék nem tudták használni. Három szemük úgy helyezkedett el, hogy a normálisnál sokkal szélesebb látóteret tett lehetővé. Véréük egyfajta mélyzöld, nagyon sűrű ikhór volt.

Nemük nem volt, az alapjuk mentén sorakozó magok vagy spórák útján szaporodtak, amelyek csupán víz alatt indultak fejlődésnek. Nagy, sekély tartályokban nevelték csemetéiket, de csak korlátozott számban, mert roppant sokáig éltek; az átlagos életkor négy-ötezer év volt.

Az észrevehetően fogyatékos egyedeket gyorsan rendbe hozták, amint észlelték hiányosságait. Mivel nem tudtak tapintani, és nem éreztek fájdalmat, csupán a szemmel látható tünetekből mérhették fel, hogy valaki beteg vagy a végét járja.

A halottakat méltóságteljes szertartások után elégették. Néha, mint már említettem, egy-egy magasabb rendű elme megmenekült a haláltól, mivel előrevetítette magát az időben; de ilyesmi csak ritkán fordult elő. Ha megesett, a jövőből hozzájuk száműzött elmét a legnagyobb gyengédséggel kezelték, amíg szokatlan otthona meg nem semmisült.

A Dicső Faj egyetlen, lazán összefüggő nemzetet vagy szövetséget alkotott. Politikai, gazdasági rendszerüket egyfajta fasiszta szocializmusnak lehetett volna nevezni, a legnagyobb erőforrásokat ésszerűen osztották el, a hatalmat kis kormányzó csoportok gyakorolták, amelyeket azok választották, akik átmentek bizonyos műveltségi és pszichológiai vizsgákon. A családi kapcsolatok nem voltak túl erősek, bár ismerték a közös leszármazás kötelékét, és a fiatalokat rendszerint a szüleik nevelték.

Viselkedésük és intézményeik természetesen egyrészt a legnagyobb elvontság szféráiban, másrészt a minden szerves életre jellemző elemi ösztönök terén hasonlítottak legjobban az emberéire. Néhány további hasonlóság abból eredt, amit a Dicső Faj tudatosan vett át a jövőből, mert tetszett neki.

Az ipar, nagymértékben gépesített volta miatt, kevés időt követelt a polgároktól; a bőséges szabadidőt különböző intellektuális és művészi tevékenységekkel töltötték ki.

A tudományok hihetetlen szintre fejlődtek, a művészet az élet fontos része volt, noha álmaim idejében már túljutott a csúcson. A technika állandó és hatalmas ösztönzést kapott a túlélésért folytatott harcban, mert neki kellett fenntartania a nagyvárosok szövedékét az ősidők titáni földtani mozgásai közepette.

A bűnözés meglepően ritka volt, és rendkívül hatékony rendőrséggel

vigyázták a közrendet. A büntetés a kiváltságok megvonásától és a bebörtönzéstől a halálig, vagy a legnagyobb érzelmi kínzásokig terjed, de sohasem alkalmazták anélkül, hogy a leggondosabban ne tanulmányozták volna az elkövetők okait.

A hadviselés az utóbbi néhány évezredben megszűnt, bár amikor nagy néha harcba szálltak a Déli-sarkon tanyázó szárnyas, csillagfejű Öregekkel, az rendkívüli pusztításokkal járt. Hatalmas hadsereget tartottak fenn, amely szörnyű elektromos hatásokat keltő, kameraszerű fegyverekkel volt felszerelve, noha ritkán említették, miért szükséges ez a haderő, de nyilvánvalóan kapcsolatban volt a szüntelen félelemmel, amellyel a sötét, ablaktalan, régi romok és a legalsó szintek lezárt ajtajai iránt viseltettek.

Ez a félelem a bazaltromoktól és a csapóajtóktól nagyrészt célozgatásokban, vagy legföljebb titkos sugdolózásokban nyilvánult meg. Jellemző módon sehol sem említették azok a könyvek, amelyek a nyilvános polcokon hozzáférhetőek voltak. Ez volt az egyetlen tabutéma a Dicső Faj tagjai között, és úgy tűnt, kapcsolatban áll a régi szörnyű harcokkal és azokkal a jövőbeli veszedelmekkel, amelyek egy napon rákényszerítik a fajt, hogy legjobb elméit tömegesen menekítse a jövőbe.

Noha a többi tény is tökéletlenül és töredékesen szerepelt az álmokban és legendákban, ez a téma egészen elképesztően belemosódott a homályba. A sötét ősi mítoszok kerülték a kérdést, bár az is lehet, hogy minden célzást kitöröltek belőlük. Saját álmaimban és a másokéiban furcsa módon kevés volt a vonatkozó utalás. A Dicső Faj tagjai szándékosan sohasem beszéltek róla, és amit sikerült megtudnom, az néhány jobb megfigyelő fogoly elmétől származott.

Eme információmorzsák szerint a félelem alapja egy iszonyú, vénebb faj, félig-meddig polipszerű, mélységesen idegen nép, amely mérhetetlenül messzi világegyetemekből érkezett az úrron át, és hatszázmillió évvel ezelőtt ők uralták a Földet meg a Naprendszer három másik bolygóját. Csak részben voltak anyagiak mármint abban az értelemben, ahogyan mi értelmezzük az anyagot - , tudatuk és érzékelésük módja gyökeresen eltért a földi szervezetekétől. Például érzékszerveik közül hiányzott a látás; mentális világuk a benyomások különös, nem vizuális mintáiból állt össze.

Ahhoz elég anyagiak voltak, hogy ahol találták, eszközként használják a világűr anyagát. Házaik is voltak, bár elég sajátosak. Érzékeik áthatoltak minden konkrét akadályon, ám anyaguk nem; az elektromos energia bizonyos formái képesek voltak teljesen elpusztítani őket. Tudtak repülni, bár nem rendelkeztek szárnyakkal, és semmilyen látható szervük nem volt a lebegéshez. Tudatuk olyan szerkezetű volt, hogy a Dicső Faj nem tudott hatékonyan eszmét cserélni velük.

Amikor ezek a teremtmények a Földre érkeztek, félelmetes, ablaktalan tornyokból álló bazaltvárosokat építettek, és vérfürdőt rendeztek az itt élő lények között, egészen addig, amíg a Dicső Faj elméi meg nem érkeztek az úrron át abból a sötét, galaxisközi világból, amelyet a meghökkentő és vitatott

Eldowni Töredékek Yith néven említenek.

Az újonnan érkezettek az általuk szerkesztett gépezetekkel könnyen uralmuk alá hajtották a ragadozókat, és leűzték őket a földkéreg belső kamráiba, amelyeket azok már berendeztek tartózkodási helyüknek.

Azután lepecsételték a bejáratokat, és sorsukra hagyták őket, majd legtöbb nagyvárosukat elfoglalták, megőrizve egyes fontos épületeket, olyan indokokkal, amelyeknek több köze volt a babonához, mint a közömbösséghez, arcátlansághoz vagy a tudományos-történelmi buzgósághoz.

Ám Bonok múltával bizonytalan, gonosz jelek érkeztek, hogy a Mérhetetlen Vének megerősödtek és megsokasodtak a belső világban. Szórványos és feltűnően ocsmány kitörések történtek a Dicső Faj egyes távoli kisvárosaiban, és egyes kihalt ősi városokban, amelyet a Dicső Faj nem népesített be, olyan helyeken, ahol a mélység szakadékaiba vezető ösvényeket nem zárták le vagy őrizték megfelelően.

Ezután megerősítették a védelmet, sok utat örökre lezártak - noha néhány csapóajtót meghagytak stratégiai célból, hogy megküzdhessenek a Mérhetetlen Vénekkel, ha valahol váratlan helyen kiszabadulnának.

Leírhatatlanul förtelmesek lehettek a Mérhetetlen Vének kitörései, mert örökre otthagyták nyomukat a Dicső Faj pszichológiájában. Annyira iszonyodtak tőlük, hogy még csak nem is említették, milyenek. Külsőjüket illetően egyszer sem találkoztam egyértelmű utalással.

Hallottam zavaros célzásokat szörnyű alakváltoztató képességükről, arról, hogy időnként láthatatlanná tudtak válni, míg mások szerint képesek voltak irányítani és fegyverként használni a nagy szeleket. Sajátos füttyögő hangokat és öt körből álló gigászi lábnyomokat is emlegettek velük kapcsolatban.

Nyilvánvaló volt, hogy a Dicső Faj kétségbeesetten rettegett közeledő végzete - az, ami elől egy napon sokmilliónyi kifinomult elmét küldenek keresztül az idő szakadékán, idegen testekbe, a biztosabb jövőbe -kapcsolatban állt a Mérhetetlen Vének végső, sikeres kitörésével.

A szellemi kivetítések minden korban félreérthetetlenül figyelmeztettek erre a borzalomra, és a Dicső Faj úgy döntött, ezt senkinek sem kell elviselnie, aki el tud menekülni. Tudták a bolygó későbbi történetéből, hogy a kitörést sokkal inkább a bosszúvágy hajtja, mint a kísérlet a külső világ visszafoglalására. Kivetítéseik megmutatták nekik, hogyan jönnek-mennek a fajok anélkül, hogy a szörnyetegek zavarnák őket.

Talán a rémek jobban szerették a Föld mélységeit a változó, vihar szaggatta felszínnél, mivel a fény semmit sem jelentett nekik. Az is lehet, hogy lassan elgyöngültek az Bonok múltával. Köztudott, hogy kihaltak, mire a menekülő elmék befészkeltek magukat az embert követő bogárfajba.

A Dicső Faj addig is fenntartotta a gondos őrizetet, hatalmas fegyvereik szüntelenül készen álltak, bár a hátborzongató témát száműzték a hétköznapi beszélgetésből és a hozzáférhető följegyzésekből. A névtelen félelem árnyéka mindig ott lebegett a lezárt csapóajtók és a sötét, ablaktalan ősi tornyok fölött.

V.

Álmaim ezt a világot visszhangozták halványan és töredékesen minden éjjel. Nem is remélem, hogy kifejezhetem, mennyi iszonyat és félelem sűrűsödött ezekben a visszhangokban.

Amint mondtam, tanulmányaim ésszerű pszichológiai magyarázataikkal fokozatosan pajzsot alakítottak ezek ellen az érzések ellen; oltalmazó hatásukat fokozta a megszokottság alig észrevehető árnyalata, amelyet az idő múlása hoz magával. Mégis, mindennek ellenére időnként egy-két pillanatra előtört a bizonytalan, kúszó rettegés. De nem szippantott magába mindenestül, mint régen; 1922 után a munka és pihenés egészen normális váltakozásában éltem.

Az évek múltával kezdtem úgy érezni, hogy tapasztalataimat - együtt a hasonló esetekkel és a vonatkozó néprajzi tényekkel - képes vagyok összesíteni és közzétenni a komoly tudósok épülésére; ezért elkészítettem egy cikksorozatot, amely tömören összefoglalta a kérdéskört, és a cikkeket az álmaimból megmaradt formák, jelenetek, díszítő minták és hieroglifák kezdetleges rajzaival illusztráltam.

Cikkeimet sorra jelenttette meg 1928 és 1929 folyamán a Journal of the American Psychological Society, de nem keltettek túlzott figyelmet. Én közben továbbra is a legapróbb részletig lejegyeztem álmaimat, bár a beszámolók kötege kezdett elképesztő méretet öltetni.

1934. július 10-én levelem érkezett a Pszichológiai Társaság címére, és ez a levél lett a nyitánya a legiszonyúbb szakasznak, amelyben elérte csúcsát az egész örült megpróbáltatás. A bélyegző szerint a levelet a nyugat- ausztráliai Pilbarrában adták föl, és mint nyomozásaim kiderítették, egy meglehetősen ismert bányamérnök írta alá. Néhány fölöttébb különös fényképet is tartalmazott a boríték. Szóról-szóra idemácsolom a szöveget, és egyetlen olvasóm sem fog csodálkozni azon, milyen szörnyű hatást gyakoroltak rám ezek a fényképek.

Egy ideig döbrent és hitetlen voltam; noha gyakran elgondoltam, hogy kellett valami tényalappal rendelkezniük az álmaimat színező legendák egy bizonyos részének, a legkevésbé sem voltam fölkészülve rá, hogy bármi ilyen kézzelfogható fönmaradhatott a minden elképzelésünket felülmúló, elveszett világból. De mindennél borzalmasabbak voltak a fényképek, mert itt álltak a homokban, hideg, megcáfolhatatlan valóságukban a kopott, esőmarta, időverte kőtömbök, amelyeknek némiképp domború teteje, kicsit homorú alja magáért beszélt.

Amikor nagyító alatt tanulmányoztam őket, a hoporcok és horpadások között nagyon is világosan megláttam azoknak a hatalmas görbe vonalú rajzoknak és hieroglifáknak a nyomait, amelyeknek értelme olyan visszataszító számomra. De íme a levél, amelyhez nem kell kommentár.

49 Dampier St.

Pilbarra, Nyugat-Ausztrália

1934. május 18.

N. W. Peaslee professzornak az Amerikai Pszichológiai Társaság útján

30 E. 41. St.

New York, USA

„Tisztelt Uram!

Nemrégiben beszéltem a perthi Dr. E. M. Boyle-lal, és ő néhány újságot adott nekem, amelyben az ön cikkei találhatóak, valamint azt tanácsolta, hogy számoljak be Önnek néhány dolgról, amelyeket a Nagy Homoksivatagban láttam, aranymezőinktől keletre. Annak fényében, amit Ön ír a különös mintákkal és hieroglifákkal díszített, ciklopszfalú ősi városokról, úgy tűnik, valami nagyon fontosat találtam.

A feketék mindig rengeteget emlegették a "nagy köveket", amiken jelek vannak, és láthatólag szörnyen féltek tőlük. Valamiért összekapcsolják őket saját fajtájuk közismert legendájával Buddairól, a gigászi vénemberről, aki ősidők óta alszik a föld alatt, fejét kezére hajtva, de majd egy napon fölébred, és megeszi a világot.

Vannak nagyon ősi, félig elfeledett mesék hatalmas, föld alatti kőkunyhókról, ahonnan folyosók vezetnek egyre lejjebb, és ahol szörnyűségek történnek. A feketék azt állítják, hogy egyszer néhány harcos egy csatából menekülve lement az egyikbe, és sohasem jöttek vissza, viszont nem sokkal azután, hogy lementek, félelmetes szél kerekedett arrafelé. Bár ezek a bennszülöttek sok értelmetlenséget összefecsegnek.

Amit mondanom kell Önnek, az ennél sokkal fontosabb. Két éve, amikor ötszáz mérföldre keletre a sivatagban kutattam, számos furcsa, nagyjából 3x2x2 láb méretű faragott követ találtam, amelyek nagyon erodálódtak.

Először semmi olyan jelet nem láttam rajtuk, amilyenekről a feketék beszéltek, de amikor közelebbről megnéztem, viharvertségük ellenére is mély véseteket fedeztem föl rajtuk. Különös ívek voltak, éppen olyanok, mint amilyeneket a feketék igyekeztek leírni. Negyven-ötven kötömb lehetett, némelyiket csaknem eltemette a homok, és valamennyi egy talán negyedmértöldes körben hevert.

Miután megnéztem néhányat, alaposabban körbeszemléltetem, hátha találok még, és gondosan átvizsgáltam a műszereimmel a környéket. A tíz-tizenkét legjellegzetesebb kötömböt lefotóztam, és a fényképeket elküldöm Önnek.

Információimat és képeimet elküldtem a perthi kormánynak is, de azokat nem érdekli.

Ekkor találkoztam Dr. Boyle-lal, aki olvasta az Ön cikkét a Journal of the American Psychological Society-ben, történetesen éppen azokat, ahol a köveket említi. Amikor megmutattam neki a fotókat, rendkívül érdekesnek találta őket, és

nagyon izgatott lett, mondván, hogy a kövek és a jelek éppen olyanok, mint azé a falazaté, amelyről Ön álmodott, és amelyet a legendákban is leírnak.

Írni szándékozott Önnek, de mindig késleltette valami. Közben elküldte nekem a legtöbb újságot, amelyben az Ön cikkei megjelentek; rajzaiból és leírásaiból azonnal láttam, hogy a köveim biztosan éppen olyasfajta, mint amilyenekre Ön gondol. Ezt látni fogja a mellékelt fényképeken, és később hallhatja Dr. Boyle-tól.

Mármost én megértem, hogy mindez milyen fontos lehet Önnek. Semmi kétség, egy minden eddiginél ősibb, ismeretlen civilizáció maradványaira bukkantunk, ami alapját képezi az ön legendáinak.

Bányamérnökként van bizonyos fogalmam a geológiáról, és annyit mondhatok, ezek a tömbök olyan régiek, ami egyenesen ijesztő. Többnyire homokkőből és gránitból faragták őket, bár az egyik csaknem biztosan valamilyen különös cementből vagy betonból készült.

Olyan nyomokat hagyott rajtuk a víz, mintha a világnak ez a része korokkal ezelőtt lemerült, majd ismét felszínre tört volna, jóval azután, hogy ezeket a tömböket kifaragták és beépítették. Mindez évszázadokkal és ezredekkel ezelőtt, vagy Isten tudja, mennyivel régebben történt. Nem is szeretek belegondolni.

Tekintettel az Ön korábbi szorgalmas munkájára, amellyel végignyomozta a legendákat és mindent, ami kapcsolatban áll velük, nem kételkedem, hogy expedíciót kíván majd vezetni a sivatagba régészeti feltárások végett. Dr. Boyle és én készek vagyunk együttműködni Önnel, amennyiben Ön - vagy az Ön által ismert szervezetek - képesek megteremteni ennek anyagi alapjait.

Tucatnyi bányászt össze tudok szedni a kemény ásatási munkálatokra. A feketék használhatatlanok, úgy találtam, csaknem mániákusan rettegnek attól a helytől. Boyle és én nem szóltunk senki másnak, Ön nyilvánvalóan megérdemli, hogy első legyen a fölfedezésben.

A helyet Pilbarrából lehet elérni. Motoros traktorral négy nap, amennyiben a saját felszerelésünket használjuk. Valamivel nyugatra és délre esik Warburton 1873-as útjától, továbbá száz mérföld választja el Joanna Seringtől. A holmit a De Grey folyón is fölúszathatjuk, ahelyett, hogy Pilbarrából indulnánk - de mindezt később is megbeszélhetjük.

A kövek nagyjából a déli szélesség 22° 3' 14" és a keleti hosszúság 125° 0' 39"-nál levő ponton vannak. Az időjárás trópusi, a sivatagi körülmények nehezek.

Várom levelét a témával kapcsolatban, és csakugyan szívesen részt vennék tervei megvalósításában. Miután tanulmányoztam a cikkeit, komoly benyomást tett rám az anyag mélyebb értelme. Dr. Boyle később ír Önnek. Ha gyors üzenetváltásra van szükség, egy Perthbe küldött táviratot drót nélkül továbbíthatnak hozzánk.

Várom mielőbbi válaszát. Higgyen nekem!

A legnagyobb tisztelettel Robert B. F. Mackenzie”

Ennek a levélnek a közvetlen következményei olvashatóak a sajtóban. Szerencsére sikerült megnyernem a Miskatonic egyetem támogatását, és úgy Mr. Mackenzie, mint Dr. Boyle igen értékes segítőnek bizonyult ausztráliai részről. Nem akartuk közzétenni kutatásunk célját, nehogy kellemetlen felhangot kapjon az olcsó lapok szenzációhajhász viccelődésétől. Ennek eredményeképpen kevés cikk jelent meg nyomtatásban, ahhoz azonban elég, hogy szó kerüljön az ausztráliai romok utáni kutatásainkról és az előkészület lépéseiről.

Utamra elkísért William Dyer professzor a geológiai karról, az 1930/31-es délsarki expedíció vezetője, Ferdinand C. Ashley a történelmi karról, Tyler M. Freeborn az embertani karról, valamint Wingate fiam.

Levelezőtársam, Mackenzie 1935 elején ellátogatott Arkhambe, és segített a végső előkészületekben. Rendkívül hozzáértő, kellemes, csodálatosan olvasott, ötvenes férfi volt, és igen jól ismerte az ausztráliai utazások feltételeit.

Traktorjai Pilbarrában várakoztak, mi pedig béreltünk egy édesvízi hajózáshoz alkalmas, megfelelően kicsi gőzöst, hogy odáig vigyen bennünket a folyón. Főlkészültünk, hogy a leggondosabban, tudományos módszerekkel végezzük az ásatásokat, átszítálva minden szem homokot, és igyekszünk mindent eredeti vagy eredetinek tűnő -állapotban hagyni.

1935. március 28-án indultunk Bostonból a szuszogó Lexingtonnal, kényelmesen végighajóztunk úti célunk felé az Atlanti-óceánon, a Földközi-tengeren, át a Szezi-csatornán, le a Vörös-tengeren, keresztül az Indiai-óceánon. Nem is kell mondanom, mennyire lehangolt az alacsony, homokos nyugat-auztráliai part képe, és mennyire utáltam a hitvány bányászvárost, a kietlen aranymezőket, ahol a traktorok végül lerakták szállítmányukat.

Dr. Boyle, akivel ott találkoztunk, idősebb, kellemes, értelmes embernek bizonyult, aki alaposan ismerte a pszichológiát. Számos hosszú beszélgetést folytattunk hármásban, ő, a fiam és én.

Várakozással elegy feszengés különös keveréke töltött el bennünket, amikor tizennyolc fős csapatunk keresztülzötyögött a homok és szikla borította száraz mérföldeken. Május 31-én pénteken átkeltünk a De Grey egyik ágán, és beléptünk a teljes elhagyatottság birodalmába. Határozott félelem vett erőt rajtam, ahogyan közeledtünk a legendák takarta idősebb világ lelőhelyéhez, és ezt a félelmet természetesen csak erősítette, hogy zavaros álmaim és álemlékeim változatlanul gyötörtek.

Június 3-án hétfőn pillantottuk meg az első félig eltemetett kőtömböket. Nem tudom leírni érzelmeimet, amikor a valóságban is megérintettem egy töredékét a ciklopszi falzatnak, ami minden tekintetben hasonlított álmaim épületeire. Világosan kivehető volt a faragás - és a kezem megremegett, amikor fölismertem egy töredékben a görbe díszítményt, ami olyan pokolian kísértett a kínzó lidércnyomás és meghökkentő kutatás éveiben.

Egy hónapnyi ásás során összesen 1250, a pusztulás és megsemmisülés

különböző szakaszait mutató kőtömböt tártunk föl. Többsége alul-felül ívelt, vésett megalít volt, kisebb része laposabb, sima kocka, vagy nyolcszögletűre faragott kő - akár a padlók lapjai álmaimban -, néhány feltűnően masszív darab pedig úgy ívelt és hajlott, hogy talán egy mennyezethez tartoztak, vagy pedig egy boltíves, illetve kerek ablakhoz.

Minél mélyebbre - és minél keletebbre meg északabbra - ástunk, annál több tömböt találtunk, noha még mindig nem bukkantunk semminemű rendezettség nyomára. Dyer professzort megdöbbente a töredékek mérhetetlen kora, Freeborn pedig olyan jelképeket talált, amelyek baljósan rímelték bizonyos hihetetlenül ősi pápua és polinéziai legendákra. A tömbök állapota és szétszórtsága szédítő időtávrról és kozmikus vadságú geológiai mozgásokról regélt.

Volt velünk egy aeroplán is. Wingate fiam gyakran fölszállt különböző magasságokba, és végigpásztázta a sziklás-homokos pusztaságot a hatalmas körvonalak gyöngye nyomai, szintkülönbségek vagy szétszórt kövek után. Gyakorlatilag semmilyen eredménnyel sem járt; valahányszor azt képzelte, hogy megpillantott valami jellegzetest, a következő úton azt kellett látnia, hogy a szélfújta dűnék új, csalóka képet rajzoltak a régi helyébe.

Egy-két ilyen változékony kép sajátosan, kellemetlenül hatott rám. Valahogy rímelték valamire, amit álmodtam vagy olvastam, de már nem emlékeztem rá. Volt bennük valami szörnyen ismerős, amitől titkolt, rossz előérzettel pillantottam végig a visszataszító, terméketlen tájon.

Július első hetében rendkívül vegyes érzelmekkel figyeltem az északkeleti irányba húzódó ásatást. Volt ebben félelem, érdeklődés, és mindenekelőtt az a zavarba ejtő tudat, hogy ezt már láttam valahol.

Igyekeztem mindenféle pszichológiai segítséget igénybe venni, hogy kiverjem a fejemből, de sikertelenül. Elfogott az álmatlanság is, de szinte örültem neki, mert legalább kevesebbet kellett aludnom. Rákaptam a hosszú, magányos, éjszakai sétákra a sivatagban, rendszerint északi vagy északkeleti irányba, amerre különös új benyomásaim is vonzottak.

Ezeken a sétákon néha belebotlottam az ódon falak csaknem elrejtett maradványaiba. Noha errefelé kevesebb kőtömb hevert a felszínen, mint ott, ahol ásatásainkat kezdtük, biztosan éreztem, hogy a felszín alatt nagy bőségben találhatók. A terep kevésbé sima volt a táborhelyünknel, és az uralkodó erős szelek itt-ott fantasztikus, ideiglenes buckákba torlaszolták a homokot, föltárva az ősi kövek sorát, más nyomokat pedig eltakarva.

Betegesen izgatott, hogy erre a területre is kiterjesszem az ásatást, ugyanakkor rettegettem, hogy mit találhatunk. Látható, hogy meglehetősen rossz állapotba kerültem, de mindennél rosszabb volt, hogy nem beszélhettem róla.

Rossz idegállapotomra bizonyítékot nyertem, amikor egyik éjszakai kóborlásom során különös fölfedezést tettem. Július 11-ének estéjén történt, amikor a hold furcsán fakó fénnel vitorlázott a rejtelmes dűnék fölött.

Valahogy messzebbre jutva szokásos sétáimnál, egy nagy kőhöz értem,

amely feltűnően különbözött minden eddigitől. Csaknem teljesen be volt temetve, ám én lehajoltam, kezemmel kotortam félre róla a homokot, majd szemügyre vettem a hold és villanylámpám fényénél.

A többi nagy sziklától eltérően ez tökéletesen szögletesre volt faragva, homorulatok és domborulatok nélkül. Az is látszott, hogy sötét, bazaltszerű anyagból készült, teljesen elütött az ismerős gránittól, homokkőtől és a néhány betonkockától.

Hirtelen fölegyenesedtem, sarkon fordultam, és inam szakadtából rohanni kezdtem a tábor felé. Teljesen öntudatlan és értelmetlen menekülés volt, már csak a sátramhoz közeledve jöttem rá, hogy miért futottam. Beugrott a magyarázat. A különös, sötét kő olyasmi volt, amiről már olvastam és álmodtam; valami, aminek az ősrég legendárium legvérfagyasztóbb borzalmaihoz van köze.

Egyik kőkockája volt azoknak a korábbi bazaltépületeknek, amelyektől a mesés Dicső Faj olyannyira félt, azoknak a magas, ablaktalan romoknak, ama baljós, félig anyagi idegen fajzat építményeinek, amely a végtelen úrból érkező árasztotta el a Földet; az ő szélszerű, láthatatlan erejük ellen zárták le a csapóajtókat és állítottak mindig éber őröket.

Egész éjjel virrasztottam, de hajnalra beláttam, mekkora ostobaság hagyni, hogy egy mítosz árnya ennyire fölizzasson. Rémület helyett a fölfedező lelkesedésének kellett volna elöntenie.

Másnap déltájt meséltem a többieknek fölfedezésemről; Dyer, Freeman, Boyle, a fiam és én elmentünk, hogy megnézzük ezt a rendellenes tömböt, ám kudarcot vallottunk. Nem tudtam pontosan, hol is láttam a követ, és a később feltámadt szél teljesen megváltoztatta a vándorló homokdűnék képét.

VI.

Most következik elbeszélésem legfontosabb és legnehezebb része - annál is nehezebb, mivel nem tudok meggyőződni a realitásáról. Néha kínzóan biztos vagyok benne, hogy nem álmodtam vagy hallucináltam; és -tekintettel tapasztalataim objektív valóságának döbbenetes jelentőségére - ez az érzés indított arra, hogy ezeket a följegyzéseket elkészítsem.

Fiam - képzett pszichológus, aki az egész esetről a legtöbb és legrokonszenvezőbb tudással bír - meg tudja ítélni, amit most fogok elmondani.

Először hadd írjam le a külsődleges tényezőket, ahogyan a tábor lakói ismerik: július tizenhetedikén este egy szeles nap után korán tértem haza, de nem bírtam elaludni. Valamivel tizenegy előtt fölkeltem, és mivel most is elfogtak a szokott gyötrő érzések, amikor végignéztem az északkeleti irányban húzódó ásatáson, elindultam éjszakai sétáim egyikére. Közben csak egyetlen emberrel találkoztam, akit üdvözöltem is egy Tupper nevű ausztrál bányász volt -, majd elhagytam a tábor területét.

A hold, amely nemrég kezdett fogyni, felhőtlen égből világított alá, és elárasztotta az ősi homokot valami fehér, fekélyes ragyogással, ami nekem valamiért hihetetlenül gonosznak tűnt. Már nem fújta a szél, és nem is kezdett rá még majdnem öt órán keresztül, amit Tupper és mások is tanúsíthatnak, akik láttak, amint északkeleti irányban sebesen átvágok a sápadt, titokörző dűnéken.

Hajnali fél négy tájban olyan erős szél támadt, hogy mindenkit fölébresztett a táborban, és három sátrat fölborított. Az ég felhőtlen volt, a sivatag még mindig abban a fekélyes holdfényben izzott. Amikor az expedíció a sátrakkal kezdett foglalkozni, észrevették, hogy nem vagyok ott, de tekintettel korábbi sétáimra, ez a körülmény senkit sem ijesztett meg. Mégis legalább három ember - mindnyájan ausztrálok - érzett valami baljósat a levegőben.

Mackenzie elmagyarázta Freeborn professzornak, hogy ez a félelem a feketék folklórából ragadt rájuk. A bennszülöttek gonosz mítoszok egész szövedékét költötték a heves szelekről, amelyek nagy ritkán végigsöpörnek a derült ég alatt, a homok fölött. Azt suttogják, hogy azokból a nagy, föld alatti kőkunyhókból fúznak, ahol szörnyű dolgok történnek, és sehol sem lehet érezni őket, csak a környéken, ahol a nagy, faragott kövek hevernek. Négy óra felé a szélvihar éppen olyan hirtelen elállt, ahogy elkezdődött, és új, ismeretlen formákba rendezte a dűnéket.

Már öt óra is elmúlt, a dagadt, gombaszerű hold lefelé süllyedt a nyugati égen, amikor betámolyogtam a táborba - kalap nélkül, rongyosan, összekarcolt, véres arccal, villanylámpa nélkül. A legtöbb ember lefeküdt, de Dyer professzor még a sátra előtt pipázott. Látva kifulladt és csaknem eszelős állapotomat, hívta Dr. Boyle-t, és ketten eltámogattak a priccsemig, majd kényelembe helyeztek. A fiam, akit fölébresztett a sürgésforgás, hamarosan csatlakozott hozzánk, és valamennyien igyekeztek rávenni, hogy fekjedjek nyugodtan, és próbáljak meg aludni.

De számomra nem adatott meg az alvás. A legdöbbenetesebb pszichikai állapotban voltam - különbözött mindentől, amitől korábban szenvedtem. Egy idő után ragaszkodtam hozzá, hogy beszélhesek, hogy idegesen és fáradságosan elmagyarázhassam állapotomat.

Elmondtam nekik, hogy elfáradtam, és lefeküdtem a homokra szundítani egyet. Ott, ahogy mondtam nekik, még félelmetesebb álmaim voltak, mint rendszeren - és amikor a hirtelen szélviharra fölébredtem, túlfeszült idegeim fölmondták a szolgálatot. Pánikba esve menekültem, gyakran fölbuktam a félig eltemetett kövekben, így lettem rongyos és piszkos. Sokáig alhattam, tekintve távollétem óráit.

Akármilyen különös dolgot láttam vagy tapasztaltam, egy szóval sem utaltam rá - ebben a tekintetben a legnagyobb önuralmat gyakoroltam. Arról viszont szóltam, hogy megváltoztattam a véleményemet az expedícióról, és sürgettem, hogy ne ássunk tovább északkelet felé.

Érvelésem elég gyöngye volt: arra hivatkoztam, milyen kevés arrafelé a kötömb, hogy ne sértsük meg a babonás bányászok érzékenységét, hogy esetleg

kimerülnek az egyetemről kapott tartalékok, és hozzátettem még sok más hazug vagy lényegtelen dolgot. Természetesen ügyet sem vetettek új kívánságaimra, még a saját fiam sem, aki pedig láthatóan aggódott egészségem miatt.

Másnap fölkeltem, körbejártam a tábort, de nem vettem részt az ásatásokban. Elhatároztam, hogy amint lehet, idegeim érdekében hazatérek, a fiam pedig megígérte, hogy amint átvizsgálta azt a területet, amelyet én ki akartam hagyni a kutatásokból, rögtön elröpít Pertlibe, ami ezer mérföldnyire volt délnyugati irányban.

Úgy gondoltam, hogy ha még látni lehet az általam fölfedezett valamit, akkor megpróbálkozom egyfajta figyelmeztetéssel, vállalva akár a nevetségesség kockázatát. Az elképzelhető, hogy a bányászok, akik ismerik a helyi folklórt, mellém állnak. Fiam, hogy a kedvembe járjon, még aznap délután elvégezte a légi föltárást, végigrepült a terep fölött, amerre a sétám vezethetett. Semmi olyasmi nem került a szeme elé, amivel én találkoztam.

Az lehetett a helyzet, ami a rendellenes bazalttömbbel: a vándorló homok eltörölt minden nyomot. Egy pillanatig félig-meddig sajnáltam, hogy páni félelmemben elveszítettem egy ijesztő tárgyat - de most már tudom, hogy ez volt a szerencse. Így elhihetem, hogy egész élményem érzékszalódás volt, főleg akkor, ha mint őszintén remélem - sohasem találják meg azt a pokoli szakadékot.

Wingate július 20-án elvitt Pertlibe, de nem volt hajlandó otthagyni az expedíciót és hazatérni. 25-éig velem maradt, ekkor indult a gőzös Liverpool felé. Most, amikor az Empress kabinjában lázasan és hosszasan töprengek a dolgon, elhatároztam, hogy legalább a fiamat informálnom kell. Rajta múlik, hogy szélesebb nyilvánosság elé tárja-e a történetet.

Minden eshetőségre készen összefoglaltam az előzményeket - amelyeknek töredékeit néhányan már ismerték -, és most elmondom, olyan röviden, ahogy csak lehetséges, hogy mi történt azon az ocsmány éjjelen, miközben távol voltam a tábortól.

Feszült idegekkel, a megmagyarázhatatlan, rettegő álmok ösztökéjétől egyfajta beteges lelkesedésbe hajszoltan botorkáltam északkelet felé a gonoszul izzó hold alatt. Itt-ott láttam félig homokba ásottan azokat a névtelen és elfelejtett Bonokból itt maradt kőtömböket.

E szörnyeteg romok elképzelhetetlen kora és a sötét félelem jobban nyomasztott, mint valaha, és egyre csak őrjítő álmaimra, a mögöttük lappangó rémületes legendákra tudtam gondolni, meg arra, mennyire félnek a bennszülöttek és a bányászok a sivatagtól és a faragott kövektől.

Mégis tovább botorkáltam, mintha valami szörnyű találkozóra igyekeznék, miközben egyre jobban gyötörtek a döbbenetes álmok és képzelt emlékek. A sorba állított kövekre gondoltam amelyeket a fiam látott a levegőből, és azon töprengtem, miért tűntek egyszerre olyan fenyegetőnek és ismerősnek. Valami matatott és zörgött emlékezetem zárján, miközben egy másik ismeretlen erő igyekezett csukva tartani azt a kaput.

Az éjszaka szélcsendes volt, a sápadt homok föl-le ívelt, mint a tenger megfagyott hullámai. Nem volt céloom, mégis úgy haladtam, akárha a sors ujját követném. Álmaim feltolultak a való világba, így mindegyik homokba merült megalít mintha az ember előtti épületek végtelen szobáihoz és folyosóihoz tartozott volna, telefaragva jelképekkel és hieroglifákkal, amelyeket túlságosan jól ismertem azokból az évekből, amikor elmém a Dicső Faj foglya volt.

Néha szinte láttam azokat a mindentudó, kúp alakú rémeket, amint megszokott módjukon foglalatoskodnak, és féltem végignézni magamon, nehogy magamat is ilyennek találjam. Egyszerre láttam a homokkal borított kőkockákat és a szobákat meg a folyosókat; a gonosz, izzó holdat és a világító fénygömböket; a végtelen sivatagot és a bólogató páfrányokat az ablakok mögött. Egyszerre voltam ébren és álmodtam.

Nem tudom, mennyi ideig, milyen messzire mentem, még azt sem, milyen irányba, amikor először pillantottam meg a kőrakást, amelyről a szél letakarította a homokot. Itt eddig ez volt a legnagyobb csoportos lelet, és olyan erős benyomást tett rám, hogy a legendás Bonok látomásai hirtelen eltűntek.

Ismét csak a sivatag volt, a gonosz hold és az ismeretlen múlt maradványai. Közelebb mentem, megálltam és elektromos lámpám fényét ráirányítottam a düledező halomra. Egy dűnét elfűjt a szél, alatta, tizenhárom méteres átmérőjű területen szabálytalan kör alaprajz, alacsony megalitépítmény, valamint kisebb töredékek maradtak meg. Magasságuk hatvan centimétertől két és fél méterig terjedt.

Rögtön az elején rájöttem, hogy van valami rendkívül szokatlan ezekben a kövekben. Nem csupán a mennyiségük volt példátlan, de valami megragadott a homokmarta mintában is, miközben végigvizsgáltam a hold és elektromos lámpám egyesített fényében.

Nem mintha bármelyik annyira különbözött volna a korábban talált példányoktól. Ez valami kifinomultabb különbség volt. Benyomásom nem egy különálló tömb vizsgálatából keletkezett, hanem akkor, amikor ugyanazzal a pillantással több megaliton is végigsétáltattam a tekintetemet.

Azután kezdett derengeni az igazság. Több ködön is illettek egymáshoz a görbe minták - egyetlen hatalmas díszítés részei voltak. Az ősrég sivatagban először találtam rá eredeti helyzetében egy falazatra. Düledezett és málladozott, ez igaz, mindazonáltal a leghatározottabban létezett.

Lejjebb ereszkedtem, nagy nehezen átbukdácsoltam a kőrakáson; itt-ott lesöpörtem róla a homokot, miközben egyfolytában a méreteket, formákat, stílusokat és a rajzok kölcsönös kapcsolatát próbáltam értelmezni.

Egy idő után fölsejlett, mi lehetett hajdan ez az építmény, és milyen minta húzódott az ősrégi falazat hatalmas felszínén. Annyira hasonlított némelyik álmomhoz, hogy az idegtépő réműlettel töltött el.

Ez itt valaha egy ciklopszi folyosó volt, tíz méter széles és tíz méter magas, nyolcszögletű kockákkal kikövezve, tömör boltozattal lefedve. Jobbról szobák nyíltak, a végében kezdődött az egyik különös rámpa, amely az alsó

mélységekbe vezetett.

Összerázkódtam, amikor mindez eszembe jutott, mert jóval több volt annál, mint amit a kötömbök elárultak. Honnan tudom, hogy ez a szint messze a föld alatt volt? Honnan tudom, hogy a fölfelé vezető rámpának a hátam mögött kell lennie? Honnan tudom, hogy egy szinttel fölöttem volt a hosszú, föld alatti folyosó, amely balra, az Oszlopok Terére vezetett?

Honnan tudom, hogy a gépteremnek és a központi levéltárba vezető alagútnak két szinttel lejjebb kell lennie? Honnan tudom, hogy az egyik szörnyű, megvasalt csapóajtó az építmény legalján, négy szinttel alattam van? Az álmvilág áttörése a valóságba annyira összezavart, hogy reszkettem, fürödtem a hideg verejtékben.

Ekkor, és ez volt az utolsó, elviselhetetlen csepp a pohárban, megéreztem a gyenge, hűvös, alattomos huzatot, ami a hatalmas kőrakás közepéből, valamilyen mélységből szivárgott elő. Látomásaim, akárcsak korábban, rögtön elhalványultak, ismét csupán a gonosz holdfényt, a sötét sivatagot, a terpeszkedő ősrégi kőfalakat láttam. Most valami igazival és megfoghatóval találkoztam, ami mégis át volt itatva az éjszakai rejtelem sugallatával. Ez a hideg légáramlat egyetlen dologról beszélt: hogy a felszín kusza kőkockái alatt valami nagy mélység rejtőzik.

Első gondolatom a feketék baljós legendája volt a megalítók közötti föld alatti kunyhókról, ahol a borzalmak történnek, és a nagy szelek születnek. Azután gondolataim visszatértek saját álmaimra, és éreztem, hogy halvány álemlékek motoszkálnak elmémben. Mi lehet alattam? Miféle ősrég legendakörök és kísérteties lidércnyomások kútjának pereménél állhatok?

Csak egy pillanatig haboztam, azután erőt vett növekvő félelmemen a kíváncsiság és a tudományos hév. Szinte gépiesen mozogtam, mintha a kényszerítő végzet markában lennék. Zsebre vágtam a lámpát, és olyan erővel, amelyről eddig sejtelmem sem volt, egyik titáni törmelékdarabot löktem félre a másik után. Erősebb lett a huzat, amelynek nyirkossága különös ellentétben állt a sivatag száraz levegőjével. Fekete hasadék ásított előttem, és végül - amikor minden törmelékdarabot félrelöktem, amely elég kicsi volt, hogy megbirkózzam vele - a leprás hold egy akkora nyílásra világított rá, ami elég széles volt, hogy bejuthassak rajta.

Elővettem a lámpámat, és ragyogó fényt vetítettem a nyílásba. Alattam az omlás kaotikus egyenetlenséggel lejtett észak felé nagyjából negyvenöt fokos szögben; láthatóan réges-régen, felülről rogyaszthatta be valami.

Az omlás teteje és a talaj között áthatolhatatlan feketeség ásított, amelyben felül mintha egy gigászi, nyomástól eltorzult boltív sejlett volna. Úgy tűnt, hogy itt a Föld ifjúkorából származó, titáni épület padlóját takarta a sivatagi homok. Hogy miként vészelhette át a földtani korok hánytorgásait, azt sem akkor, sem most nem kísérlem meg elképzelni.

Innen visszatekintve az örület netovábbjának tűnik az ötlet, hogy csak úgy, egy szál magam, amikor egyetlen élő lélek nem tudja, hol vagyok,

leereszkedek egy ilyen fenyegető mélységbe. Talán örült is voltam, de akkor éjjel habozás nélkül elindultam lefelé.

Ismét éreztem a vonzás és a végzet ösztökéjét, ami úgy tűnt, végig irányította utamat. Az elem kémelése végett csak időnként villantottam föl a lámpát, miközben elkezdtem eszelős vergődésemet lefelé a baljós, ciklopszi lejtőn a nyílás alatt, néha arccal előre, amikor jó kapaszkodókat találtam, máskor, nyaktörőbb helyzetekben a megalithalom felé fordulva.

Kétoldalt mállatag, vésett falak homálylottak fenyegetően a távolban. Elöttem csak sötétség honolt.

Nem tudom, mennyi ideig ereszkedek lefelé. Elmém annyira forrt a döbbenetes sejtésektől és képektől, hogy a valóság mintha mérhetetlen messzeségbe vonult volna vissza. A testi érzések meghaltak, még a félelem se lett egyéb kísérteties vízköpőnél, ami tehetetlenül vigyorgott rám.

Végül elértem az egyik szint padlóját, ami tele volt szórva lezuhant, formátlan kötömbökkel, homokkal és mindenféle hulladékkal. Kétoldalt, egymástól talán tíz méterre tömör falak emelkedtek, amelyek hatalmas boltívben egyesültek. Azt láttam, hogy a falakat kifaragták, de a díszítések értelmét nem foghattam fel.

Legjobban a fejem fölötti boltív fogott meg. Lámpám fénysugara nem ért el a mennyezetig, ám a szörnyeteg boltívek alsó részét még láthattam. Olyan tökéletesen azonos volt azzal, amit számtalanszor álmodtam az idősebb világról, hogy most először reszkettem, mint a nyárfalevél.

Mögöttem, magasan fönt elmosódó, fakó folt jelezte a távoli, holdfényes felvilágot. Az óvatosság pislákoló maradványa figyelmeztetett, hogy nem szabadna elhagynom ezt a fényfoltot, különben nem lesz kalauzom visszafelé.

Elindultam a bal oldali fal felé, ahol a legjobban lehetett látni a faragásokat. A törmelékkel teleszórt padlón csaknem olyan nehéz volt előrejutni, mint a lefelé vezető lejtőn, de azért nagy nehezen képes voltam haladni.

Egy helyütt félredobtam néhány követ, arrébb rúgtam a törmeléket, hogy lássam, milyen a padló, és megborzongtam a még mindig összefüggő burkolatot alkotó nagy, nyolcszögletű lapok végzetesen ismerős látványától.

Amikor elég közel kerültem a falhoz, lassan, gondosan végigpásztáztam a fénysugárral a véset kopott maradványain. Valami elvonult áradat hagyta ott a nyomát a homokkövön, és különös beágyazódásokat is találtam, amelyeket nem tudtam mivel magyarázni.

Helyenként a falazat nagyon laza, omlatag volt. Azon tűnődtem, vajon hány Bonig tarthatja még meg eredeti formájának nyomait ez az ősi, rejtett épület a föld hánytorgásai közepette?

Ám legjobban maguk a faragások izgattak. Idő nyütte állapotuk ellenére közélről viszonylag könnyen ki lehetett venni őket; a részletek ismerős meghittsége majdnem elvette az eszemet. Hogy az ősrég fal díszítményeinek többsége egyáltalán ismerős lehet, az túl volt a hihetőség határán.

Miután mély benyomást gyakoroltak bizonyos mítoszok költőire, testet öltöttek egy titokzatos tartományban, amelyről helyyel-közzel tudomást szereztem emlékezetvesztésem ideje alatt; most plasztikus képeket hívtak elő tudatalattimból.

De mivel magyarázzam, hogy ennek a rajznak minden vonala és spirálisa pontosan egyezett azzal, amit sok évvel ezelőtt megálmodtam? Mily sötét, elfelejtett jelképtár tudott fölidézni minden finom árnyalatot, amelyek olyan kitartóan és változatlanul ostromolták éjszakáról éjszakára álombéli látomásaimat?

Ebben az esetben nem lehetett szó véletlen vagy távoli hasonlatosságról. A sok évezredes, Bonok óta elrejtett folyosó, amelyen álltam, határozottan és abszolút módon az eredetije volt valaminek, amit álmaimból oly bensőségesen ismertem, mint a saját arkhami házamat a Crane Streeten. Semmi kétség, álmaim ezt a helyet mutatták romlatlan, ősi állapotában; ettől azonban nem lett kevésbé valós. Kétségek nélkül, iszonytatóan tudtam, hol vagyok.

Ismerős volt az a rész is, ahol álltam. Tudtam, melyik pontján található álmaim szörnyű ősvárosának. Hátborzongató, ösztönös bizonyossággal tudtam, hogy nem tévednék el, ha be akarnám járni ennek az építménynek vagy a városnak azt a részét, amely megúsza a mérhetetlen idő alatt bekövetkezett változásokat és pusztulásokat. Az Isten szerelmére, mit jelenthet ez? Honnan tudom, amit tudok? És mennyi szörnyű valóság rejtőzhet az ősi kövek eme labirintusában tanyázó lényekről regélő ódon mesék mögött?

A szavak csak töredékesen közvetíthetik az elmémet dúló félelem és zavarodottság viharzását. Ismertem ezt a helyet. Tudtam, mi van alattam, és mi volt előttem, mielőtt a magasba törő szintek porrá, törmelékké és sivataggá omlottak volna. Megborzongva gondoltam el, hogy egyáltalán nem szükséges szem előtt tartanom a hold halvány sugarát.

Őrlődtem a menekülésvágy és égő kíváncsisággal elegy, parancsoló végzetszerűség között. Mi történt ezzel a szörnyeteg óriásvárossal az álmaim óta eltelt sokmillió év alatt? Vajon a város alatt elterülő, a titáni tornyokat összekötő föld alatti alagutak útvesztőjéből mennyi élte túl a földkéreg vonaglásait?

Rábukkantam volna az egész eltemetett, irtózatossan ősi világra? Vajon megtalálnám még az írómester házát és a tornyot, ahol S'gg'ha, a délsarki növényyszerű, csillagfejű ragadozó karcolt képeket az üres falsíkokra?

Nincs-e eltömődve, járható-e még az átjáró két szinttel lentebbre, az idegen elmék csarnokába? Abban a csarnokban tartott egy agyagból mintázott tárgyat egy elképesztő, félig képlékeny lény foglyul ejtett elméje, aki tizennyolcmillió évvel a mi időnk után fog élni a Plútón túl, egy ismeretlen bolygó üreges belsejében.

Lehunytam a szemem, és hiábavaló, szánalmas igyekezettel kaptam a kezemet a fejemhez, hogy kiűzzem ezeket az örült álomtöredékeket a tudatomból. Most először éreztem kínzó élességgel a levegő hűvösségét, mozgását, nyirkosságát. Remegve döbbsentem rá, hogy az Bonok óta halott,

fekete szakadékok valószínűleg csakugyan ott ásítanak valahol előttem és alattam.

A félelmes kamrákra, folyosókra és lejtőkre gondoltam, ahogy álmomból emlékeztem rájuk. Vajon nyitva-e az út a központi levéltárba? Megint éreztem az ellentmondást nem tűrő sors ösztökéjét, amikor eszembe jutottak a félelmetes följegyzések, amelyek valaha ott pihentek a rozsdamentes fémből készült, szögletes kamrákban.

Ott tárolják, mondják az álmok és legendák, az egész történelmet, az idő-tér kontinuum múltját, jövőjét, amelyet a naprendszer minden bolygójáról és korából foglyul ejtett elmék írtak. Persze örültség - de nem örült vagyok-e én is, hogy idebotlottam egy hozzám hasonlóan eszement világ éji sötétjébe?

A lezárt fémpolcokra gondoltam, a zárra, amit olyan furcsán kell elforgatni, hogy kinyithassuk őket. Tisztán láttam magam előtt a saját polcomat. Hányszor csináltam végig a csavarások és nyomások bonyolult szertartását a legalsó szinten, a földi gerincesek részlegében! Minden részlet friss és ismerős volt.

Ha létezik az a polc, amelyről álmodtam, akkor egy pillanat alatt ki tudom nyitni. Ekkor kerített hatalmába teljesen az örület. Egy pillanattal később talpra ugrottam, és máris a sziklatörmelékben botladoztam a lenti mélységekbe vezető rámpa felé, amelyre jól emlékeztem.

VII.

Ettől a ponttól kezdve alig bízhatok benyomásaimban. Még mindig melengetek magamban egy végső, kétségbeesett reménysugarat, hogy mindez egy démoni álom, vagy önkívület gerjesztette látomás része volt. Láz perzselte agyamat, és mindent egyfajta ködön át érzékeltem, néha csak töredékesen.

Lámpám fénysugara nem sokat hasított ki a mindent elnyelő sötétből. Egy-egy kísérteties villanásra feltűntek az ocsmányul ismerős, kortól ragyás falak és faragások. Egy helyütt hatalmas darabon beomlott a boltozat, így hatalmas kőrakáson kellett átmásznom, ami csaknem a groteszk sztalaktitokkal borított tetőig ért.

Ez volt a lidércnyomás csúcspontja, amelyet még rosszabbá tett az emlékek iszonyú ösztökéje. Csak egyetlen dolgot nem tudtam, mégpedig azt, mekkora lehetek a szörnyű épülethez képest? Nyomasztott szokatlan kicsinységem, mintha új és abnormális dolog lenne emberi testből nézni e toronymagas falakat.

Mindegyre szorongva néztem végig magamon; kissé zavart az emberi test, amelyben voltam.

Egyre ugráltam, másztam, botladoztam a mélység sötétjében; gyakran elestem, összehorzsoltam magam, és egyszer csaknem eltörtem a lámpámat. E démoni szakadék minden zuga és köve ismerős volt. Több ponton megálltam,

hogy fénysugarammal megvilágítsam az eltömődött, omladozó, mégis ismert átjárókat.

Némelyik szoba teljesen összeomlott; mások kiürültek, vagy tele voltak törmelékkel. Néhányban nagy fémtárgyakat láttam - egyik-másik elég érintetlen volt, mások összetörték, szétzúzódtak, összenyomódtak -, amelyekben álmaim kolosszális talapzatait vagy asztalait ismertem föl. Hogy valójában mire szolgáltak, azt találgatni sem merem.

Megtaláltam a rámpát, és ereszkedni kezdtem, ám egy idő után megtorpantam egy tatóngó, fűrészszélű hasadéknál, amely a legkeskenyebb pontján nem sokkal lehetett szélesebb egy méternél. Itt a földem átszakadt, és feltárta az alatta levő tusfekete, ismeretlen mélységet.

Tudtam, hogy még két további pinceszint van ebben a titáni épületben, és megremegtem páni félelmemben, amikor eszembe jutott a legalsó szinten a vasalt csapóajtó. Most nem állhattak mellette örök; ami odalent ólalkodott, rég elvégezte ocsmány munkáját, és visszasüppedt hosszú hanyatlásába. Halott lesz, mire az embereket felváltja a bogárfaj. Mégis beleremegtem, amikor eszembe jutottak a bennszülött legendák.

Szörnyű akaraterő kellett hozzá, hogy átugorjam a tatóngó szakadékot, mert a törmelékes padló miatt lehetetlen volt nekifutnom, de az örülség hajtott tovább. Kiszemeltem egy pontot a bal oldali fal közelében, ahol a hasadék a legkeskenyebb volt, és a földet érés helyén viszonylag kevés veszedelmes törmelék halmozódott föl, majd egy borzasztó pillanat után biztonságban megérkeztem a túlpartra.

Végül elértem az alsó szintet, elbotladoztam a gépszoba bejárata mellett; odabent fantasztikus fémroncsokat láttam, amelyeket félig eltemetett a lezuhant boltív. Minden ott volt, ahol emlékezetem szerint lennie kellett, így magabiztosan másztam át a hatalmas összekötő folyosó bejáratát eltorlaszoló kupacon. Rájöttem, hogy ezen jutok el a város központi levéltárába.

Úgy rémlett, végtelen idő telt el botladozással, szökdécseléssel és mászással a törmelékkel ellepelt folyosón. Itt-ott láttam a faragásokat az időtől mocskolt falakon; némelyik ismerős volt, másokat álmaim korszaka után készíthettek. Mivel ez volt a házakat összekötő föld alatti főút, nem voltak benne kereszteződések, csak ha átvezetett az épületek legalsó szintjén.

Némelyik kereszteződésnél elkanyarodtam, hogy benézzek a jól ismert szobákba. Csupán kétszer találkoztam gyökeres változással álmaimhoz képest - és az egyiknél láttam azt a lepecsételt bejáratot, amelyre jól emlékeztem.

Hevesen reszketni kezdtem, és különös gyengeség fogott el, ami lelassította mozgásomat, miközben vonakodva átsiettem az egyik romos, ablaktalan óriástorony pincéjén, amelynek idegenszerű bazalt falazata szörnyű eredetről árulkodott.

Ez az ősi pince kerek volt, több mint hatvan méter átmérőjű, a sötét falakat semmiféle faragás nem díszítette. A padlón sem volt más, mint por vagy homok; láthattam a fölfelé és lefelé vezető nyílásokat. Nem volt se lépcső, se

rámpa - álmaimban ezeket az ősi tornyokat nem érintette a mesés Dicső Faj. Azoknak, akik emelték őket, nem volt szükségük lejtőkre vagy lépcsőkre.

Álmaimban a lefelé vezető nyílást szorosan lezárták, és aggályosan őrizték. Most nyitva volt: feketén ásított, hűvös, nyirkos levegő áradt belőle. Nem engedtem meg magamnak, hogy elgondoljam, mi lehet odalent a határtalan szakadékokban, az örök éjszakában.

Később, amikor a folyosó egy csúnyán megroggyant szakaszán másztam keresztül, elértem egy olyan helyre, ahol a mennyezet teljesen leszakadt. Átmásztam a törmelékhegyen, áthaladtam egy hatalmas, üres téren, ahol lámpám fényében nem látszott se fal, se boltív. Ez lehet, véltem, a fém szállítóeszközök házának pincéje. A harmadik térre néztem, nem túl messze a levéltártól. Fogalmam sem volt róla, hogy mi történhetett velem.

A kő- és törmelékdomb után ismét rátaláltam a folyosóra, de nem sokkal később olyan helyre értem, ahol a boltív lezuhant darabjai majdnem a veszedelmesen lehajló mennyezetig értek. Hogyan sikerült annyi tömböt félrecibálnom, hogy átjáróhoz jussak, hogy mertem megbolygatni a szorosan beágyazódott romokat, amikor az egyensúly legcsekélyebb változása is elindíthatta volna a fedőközet ízzé-porrá zúzó tonnáit, azt nem tudom.

A tiszta örület hajtott és vezetett - már ha egész föld alatti kalandom nem volt - mint remélem - ördögi látomás vagy álmkép. Mégis csináltam - vagy azt álmodtam, hogy csinálom - egy átjárót, amelyen keresztül tudtam evickélni. Miközben kúsztam a törmelékhalom tetején, számban bekapcsolt lámpámmal, éreztem, amint belém hasítanak a mennyezetről lógó, fűrészsztalaktitok.

Most már közel jártam nyilvánvaló úti célomhoz, a nagy föld alatti levéltárhoz. Lecsúsztam-kecmeregtem a kupac túlsó oldalán, és megindultam a hátralévő folyosószakaszon, kezemben az időnként fölsvillantott lámpával, míg végül elérkeztem egy alacsony kör alakú kriptához, amelyből köröskörül csodamód épen megmaradt boltívek nyíltak.

A falakat, illetve azokat a részeket, ameddig lámpám fénye elért, sűrűn telerótták hieroglifákkal, és beléjük vésték a jellegzetes görbe jelképeket. Némelyik az álmomban megélt korszak után került oda.

Beláttam, hogy a sors vezetett ide, és azonnal balra fordultam az ismerős boltív felé. Furcsamód alig kételkedtem benne, hogy megtalálom-e a megmaradt szintekre fölfelé és lefelé vezető rámpákat. Ezt a hatalmas, a földkéregtől védett épületet, amelyet a naprendszer évkönyveinek őrzésére emeltek, rendkívüli ügyességgel építették olyan erősre, hogy addig maradjon meg, amíg maga a rendszer.

Olyan szilárdá formálták a lángeszű matematikával kiegyensúlyozott, hihetetlenül kemény cementtel megkötött, hajmeresztő méretű kőtömböket, mint magának a bolygónak a sziklás magja. Itt ép elmével fölfoghatatlan idő után is állt az egész rejtett tömb, a hatalmas, porral behordott padlón alig lehetett látni a másutt túltengő törmeléket.

Furcsamód úgy gondoltam, hogy innen viszonylag könnyű a közlekedés.

A lázas buzgalom, amelyet eddig kudarcok fékeztek, egyszerre eszelős sietségként robbant ki belőlem; szó szerint rohantam az alacsony mennyezetű, iszonyúan ismerős sorok között a boltív alatt.

Már nem hüledeztem azon, hogy ismerős dolgokat látok. Kétoldalt hatalmasan meredtek fölém a hieroglifás fémpolcok; némelyik még a helyén állt, volt, amelyik felbillent, volt, amelyik megroggyant és összecsuclott a hajdani geológiai nyomástól, ami azonban nem volt elég erős ahhoz, hogy szétzúzza a titáni építményt.

Itt-ott porlepte kupac hevert a tátongó üres polc alatt, jelezve, hol rázta ki a dobozokat a földrengés. Helyenként az oszlopokon hatalmas jelképek és betűk mutatták a kötetek osztályát és alosztályát.

Egyszer megálltam egy nyitott rekesz előtt, ahol a szokott fémdobozok még mindig a helyükön álltak a mindenütt jelenlevő szűrős porban. Kinyújtottam a kezem, némi nehézség árán elővettem az egyik vékonyabb darabot, és letettem a padlóra, hogy megvizsgáljam. A szokásos görbe hieroglifákkal írták rá a címet, bár a betűjelek elrendezésében volt valami alig észrevehető rendellenesség.

A fedelet leszorító szerkezetet tökéletesen ismertem, így hát fölcaptam a nem rozsdásodó, még mindig működő fedelet, és kihúztam belülről a könyvet. Mint vártam, ötvenszer harminchét centiméteres volt, vastagsága öt centiméter, és a vékony fémfedél a tetején nyílt.

A kemény cellulózlapokon nem hagytak nyomot az évmiriádok, és én kísértetiesen ébredező emlékezettel tanulmányoztam az ecsettel húzott furcsa betűket, amelyek nem hasonlítottak a hieroglifákra, vagy bármely ábécére, amelyet az emberi tudomány ismer.

Emlékeim szerint ezt a nyelvet egy fogoly elme használta, akivel álmaimban felületes ismeretségbe kerültem; egy nagy aszteroidáról származott, ahol sok minden megmaradt annak a bolygónak az ősi életéből és tudományából, amelyről valaha az égitest leszakadt. Ugyanakkor az is eszembe jutott, hogy a levéltárnak ezt a szintjét a nem földszerű bolygóknak szentelték.

Mire abbahagytam ennek a hihetetlen dokumentumnak a tanulmányozását, láttam, hogy lámpám fénye halványodni kezd, ezért gyorsan beletettem a tartalék elemet, amelyet mindig magammal hordok. Majd az erősebb fénnel fölfegyverkezve folytattam lázas rohanásomat a polcok és folyosók végeérhetetlen szövedékében. Itt-ott feltűntek ismerős polcok, és csak az zavart, hogy a hely akusztikája fura visszhangot kölcsönzött lépéseimnek ebben a katakombában.

Borzongtam még a tulajdon lábnyomaim láttától is, amikor megláttam őket ebben az ősidők óta föl nem kavart porban. Ha örült álmaimban van valami igazság, akkor emberi láb még sohasem taposta ezeket az időtlen köveket.

Tudatom nem igazított el, hogy mi a célja örült rohanásomnak. Mindazonáltal valami ördögi erő ajzotta kábult akaratomat és eltemetett emlékeimet, így tehát volt egy olyan bizonytalan sejtelmem, hogy nem vaktában

futok.

Odaértem egy ereszkedő rámpához, követtem a mélységbe. Rohantamban emeletek villantak el mellettem, de nem álltam meg, hogy átkutassam őket. Kavargó agyam egy bizonyos ritmusra kezdett lüktetni, jobbam ugyanerre az ütemre rángatódzott. Szerettem volna kinyitni valamit, éreztem, hogy ismerem a bonyolult csavarásokat és nyomásokat, amelyeket végre kell hajtanom. Olyan lesz, mint egy modern széf, kombinációs zárral.

Álom vagy sem, ezeket a mozdulatokat ismertem és ismerem. Hogy egy álom - vagy egy öntudatlanul megismert legenda bármely töredéke - miként volt képes megtanítani ilyen aprólékos, bonyolult, összetett mozgásra, arra meg sem kíséreltem magyarázatot találni. Ez túl van a logikus gondolkodás határán. De nem volt ez az egész élmény - ismeretlen romok döbbenetesen ismerős mivolta, a pontos egyezés mindazzal, amit csupán álmokból és ódon mítosztöredékekből tudhattam - az értelmén túli borzalom?

Akkor - mint most is, tisztább pillanataimban - meg voltam győződve róla, hogy nem is vagyok ébren, és ez az egész elrejtett város csak egy lázas látomás része.

Végül elértem a legalsó szintet, és a lejtőről jobbra kanyarodtam. Valamilyen ködös okból igyekeztem halkabban lépkedni, még akkor is, ha ez csökkentette sebességemet. Volt egy terület, itt, az utolsó, legmélyebben elrejtett szinten, amelyen féltem keresztülmenni.

Közeledve eszembe jutott, mitől félek. Mindössze attól, hogy itt volt az egyik gondosan őrzött, fémveretes csapóajtó. Most azonban senki sem őrizte; emiatt remegtem és óvakodtam lábujjhegyen, ahogyan korábban is, amikor abban a fekete bazaltpincében elmentem egy hasonlóképpen ásító csapóajtó mellett.

Mint ott, most is megcsapott a hideg, nyirkos huzat, és azt kívántam, bár másfelé vezetne utam. Nem tudtam, miért épp erre kell mennem.

Odaérve láttam, hogy a csapóajtó fenyegetően, nyitva tátong. Azon túl ismét elkezdődtek a polcok, és az egyik előtt megpillantottam egy dobozhalmot, amelyeket nagyon vékonyan fedett a por, nemrégén eshettek le. Ugyanebben a pillanatban ismét megrohant a pánik, noha egy ideig nem tudtam, miért.

A lehullott dobozok kupacában nem volt semmi szokatlan, az Bonok során földmozgások rázták ezt a fényt nem látott labirintust, időnként lehulló tárgyak fülsiketítő zörgése verte föl csendjét. Csak amikor közel kerültem ama helyhez, akkor döbbsenem rá, miért remegtem olyan erősen.

Nem a kupac volt az oka. A padló porlepleiben zavart valami. Lámpám fényében mintha nem lenne olyan egyenletes, mint kellett volna - egyes helyeken vékonyabbnak tűnt, mintha nem olyan túl sok hónapja valami megzavarta volna. Nem vehettem biztosra, mert a foltok is elég porosak voltak; mégis rendkívül nyugtalanító volt ezeknek a képzelte egyenetlenségeknek a szabályossága.

Amikor a lámpát közelebb vittem az egyik ilyen különös folthoz, nem

tetszett, amit láttam, mert nagyon megerősítette a szabályosság illúzióját. Mintha egyenletes vonalak lenyomata lett volna. Ezek a lenyomatok hármásával ismétlődtek, mindegyik valamivel hosszabb volt harminc négyzetcentiméternél, és mindegyik további öt, csaknem kör alakú, egyenként hét-hét centiméter átmérőjű lenyomatot tartalmazott, amelyek közül egy előbb volt a többi négynél.

Ezek a harminc négyzetcentiméteres nyomok mintha két irányba vezettek volna. Mintha valami elment volna valamerre, hogy aztán visszatérjen. Természetesen nagyon halványak voltak, és lehetett az egész káprázat vagy véletlen is; de volt az útvonalukban valami ködös, esetlen rémület. A nyomok egyik vége a dobozoknál volt, amelyek nem is olyan régen eshettek le, a másik a fenyegető csapóajtónál tűnt el, ahol nyirkosan tört fel az elképzelhetetlen szakadékba nyíló, őrizetlen hasadékból a hideg huzat.

VIII.

Olyan mély és mindent elsöprő volt a különös kényszer, hogy legyűrni látszott félelmemet is. Semmi ésszerű okom nem volt továbbhaladni a gyanús nyomokon, amelyek lopakodó álmokat keltettek föl. Jobbom azonban még mindig ijesztően rángatódzott arra az ütemre, ahogyan a zárat kell majd nyitnia. Mielőtt észbe kaptam volna, már túl is voltam a nemrég lehullott kupacon, és lábujjhegyen inaltam tovább a polcközökben a tükörsima porban egy betegesen, iszonyatosan ismerősnek tűnő hely felé.

Elmém olyasmiket kérdezgetett, amiknek eredetét és fontosságát csak most kezdtem sejteni. Elérhető-e a polc emberi testtel? Emberi kezem képes lesz-e végrehajtani a záron az Bonok óta ismert mozdulatokat? Vajon sértetlen és működőképes lesz-e a zár? Mit fogok tenni - mit merek tenni - azzal - amit csak most kezdtem megérteni -, amit megtalálni remélek és rettegek? Fogja-e bizonyítani iszonyú, észbontó igazságát valaminek, ami túl van a normalitás határán, vagy csupán azt mutatja majd meg, hogy mindez csak álom?

Legközelebb arra tértem magamhoz, hogy már nem iszkolok lábujjhegyen. Némán álltam, és rámeredtem egy polcsor őrjítően ismerős hieroglifáira. Csaknem tökéletesen ép állapotban voltak, errefelé csupán három ajtó pattant fel.

Nem tudom leírni, mily érzések fogtak el e könyvespolcok láttán - mintha régi ismerőst pillantottam volna meg. Fölnéztem a csaknem legfelső sorra, amely túl messze volt, semhogy elérhessem, és azon tűnődtem, hogyan tudnék felmászni hozzá. Négy sorral lejjebb egy nyitott ajtó segítségemre siethet, valamint a csukott ajtók zárján is megvethetem kezemet-lábamat. Majd a fogaim közé szorítom a lámpát, mint másutt, ahol mindkét kezemre szükség volt. Mindenekfölött nem szabad zajt csapnom.

Nehéz lesz lehozni, amit akarok, de valószínűleg rá tudom akasztani mozgatható kapcsát a kabátom gallérjára és úgy vihetem magammal, mint egy hátizsákot. Ismét eltöprengtem, sértetlen-e a zár? Hogy az ismerős mozdulatokat

el tudom ismételni, afelől a legcsekélyebb kétségem sem volt. Reméltem, a tárgy nem fog zörögni vagy nyikorogni, és a kezem megfelelő szerszám lesz.

Miközben mindezt végiggondoltam, a számba vettem a lámpát, és mászni kezdtem. A kiálló zárok meglehetősen silány kapaszkodót nyújtottak, de mint vártam, a nyitott polcajtó sokat segített. Fölfelé haladtamban egyaránt használtam a nyitott ajtót meg a nyílás peremét, és sikerült elkerülnöm minden hangos reccsenést.

Az ajtó felső szélén egyensúlyozva, messze jobbra kihajolva éppen elértem a zárat, amelyet kerestem. Az ujjaim, amelyek félig elgémberedtek a mászástól, először ügyetlenek voltak; de hamarosan láttam, hogy anatómiailag semmi bajuk, a ritmus emlékezte pedig erős volt bennük.

A bonyolult, titkos mozdulatok az idő ismeretién távolából minden részletükben helyesen értek el az agyamba. Alig ötperces próbálkozás után kattanas hallatszott, amelynek ismerős mivolta annál megdöbbentőbb volt, mert tudatosan nem számítottam rá. Egy újabb pillanat múlva a fémajtó lassan, a legapróbb nyikorgás nélkül kitárult.

Bódultan bámultam föl a dobozok szürke végeire, és valami teljesen megmagyarázhatatlan érzélem rohant meg borzasztó erővel. Éppen jobb kezem ügyében volt egy doboz, amelynek görbe hieroglifáitól megborzongtam, ám ennek végtelenül bonyolultabb okai voltak a puszta félelemnél. Még mindig reszkető kézzel igyekeztem kiszabadítani szűrős homokszemcsék zápora közepette, és megpróbáltam magam felé húzni, anélkül, hogy nagyobb zajt csapnék.

A másik dobozhoz hasonlóan, amelyet a kezemben tartottam, ez is valamivel nagyobb volt ötvenszer harminchét centiméternél, és görbe matematikai jeleket domborítottak rá. Vastagsága meghaladta a hét és fél centimétert.

Ügyetlenül beékeltem magam és a felület közé, amelybe kapaszkodtam, és addig matattam a csaton, amíg kiszabadítottam a horgot. Megemeltem a fedelet, a súlyos tárgyat a hátamra vettem, és beakasztottam a galléromba. A kezem így felszabadult, ügyetlenül leereszkedtem a poros földre, hogy megtekintsem zsákmányomat.

Letérdeltem a kemény homokba, körbelendítettem a dobozt, és magam elé tettem. A kezem reszketett, csaknem annyira féltem kihúzni a könyvet, mint amennyire - kényszeresen - vágytam megtenni. Fokozatosan derengeni kezdett, mit kell találnom, és csaknem megbénított a felismerés.

Ha ez a tárgy ott van - és ha nem álmodom -, akkor ennek jelentősége túl van az emberi ésszel elviselhető határon. Leginkább az gyötört, hogy pillanatnyilag képtelen voltam álomnak tekinteni környezetemet. Borzalmas volt a valóság érzése - és most is az, amikor visszaidézem a jelenetet.

Végül remegve kihúztam a könyvet a tartójából, és elbűvölve meredtem a borítón látható, jól ismert hieroglifákra. Láthatólag kiváló állapotban volt, a cím görbe betűi csaknem úgy hatottak rám, mintha el tudnám olvasni őket. Nem

esküdnek meg rá, hogy az abnormális emlékezet tünékeny és szörnyű áttörése folytán nem tudtam volna megtenni.

Nem tudom, meddig tartott, amíg föl mertem emelni a vékony fémfedelelet. Csak húztam az időt, és kifogásokat találtam magamnak. Kivettem a lámpát a számból, lekapcsoltam, hogy kíméljem az elemet. Azután a sötétben összeszedtem a bátorságomat, és lámpagyújtás nélkül fölemeltem a fedelet. Legvégül csakugyan rávilágítottam a lámpával az első lapra - előre megacéloztam magamat, hogy nem adok hangot, akármit találjak is.

Egy pillanatig bámultam, azután összeestem. De azért összeszorítottam a fogaimat, és csöndben maradtam. Egészen odatapadtam a padlóhoz, egyik kezemet a homlokomhoz szorítottam a mindent elborító feketeségben. Pontosan az volt előttem, amit vártam, amitől féltem. Vagy álmodtam, vagy az idő és tér csupán gúnykacaj.

Bizonnyal álmodom - de próbára tehetem az iszonyatot, ha magammal viszem ezt a tárgyat, és megmutatom a fiamnak, hogy csakugyan létezik-e. Fejem rémítően kóválygott, bár nem voltak a közelben tárgyak, amelyek foroghattak volna körülöttem a homályban. Az az előbbi pillantás a legvérfagyasztóbb rettenet gondolatait és képeit szabadította el; körém gyűltek és elhomályosították érzékeimet.

Eszembe jutottak a nyomok a porban, és még a saját lélegzetemtől is rettegettem. Ismét fölillantottam a lámpát, és úgy meredtem a lapra, ahogyan egy kígyó áldozata meredhet elpusztítójának szemére és méregfogaira.

Azután a sötétben ügyetlen ujjakkal becsuktam a könyvet, visszatettem dobozába, és lezártam a fedelet a furcsa horoggal. Ezt vissza kell vinnem a külvilágba, amennyiben valóban létezik - ha az egész mélység létezik -, ha létezem én és maga a világ.

Nem voltam biztos benne, amikor talpra kecmeregtem és elindultam visszafelé. Sajátos módon - ez bizonyítja, mennyire elszakadtak érzékeim a normális világtól - az alvilágban töltött ocsmányi idő alatt egyetlen pillantást sem vettem órámra.

Lámpával a kézben, a baljós dobozzal a hónom alatt, néma pánikban, lábujjhegyen osontam el a huzatos mélység és ama gyanús lábnyomok mellett. Enyhítettem az elővigyázatosságon, amikor fölfelé kapaszkodtam a végtelen rámpán, de nem tudtam lerázni a szorongás árnyékát, amelyet lefelé menet nem éreztem.

Rettegettem, hogy ismét át kell kelnem azon a fekete bazalkriptán, amely vénebb magánál a városnál, ahol hideg huzat tör fel az őrizetlen mélységből. Az járt az eszemben, amitől a Dicső Faj félt, és ami még mindig odalent lappanghat, akár gyengén, haldokolva is. Eszembe jutottak azok az öt körből álló lábnyomok, és amit róluk hallottam, a hozzájuk társított furcsa szelek és a füttyögés. A feketék meséire gondoltam a rémítő szélviharokról és a névtelen romokról.

A falra vésett jelképről tudtam, hogy a megfelelő szinten járok, és végül -

miután elhaladtam a másik megvizsgált könyv mellett - elértem a nagy kerek térbe, ahol találkoztak a folyosók. Jobbra azonnal fölismertem azt a boltívet, amelyen át beléptem ide. Befordultam, abban a tudatban, hogy haladásomat innentől kezdve megnehezíti a levéltáron túlnani épület roskatagsága. Lehúzott fémdobozba zárt új terhem, és egyre kevésbé bírtam hangtalanul közlekedni a mindenféle törmelék és rom között.

Odaértem a mennyezetig érő omladékhoz, amelyen alig tudtam átjutni. Iszonyúan féltem ismét keresztülkúszni rajta, mivel első utamon is némi zajt ütöttem, és most, miután láttam ama nyomokat, minden dolog közül a zajtól tartottam a legjobban. A doboz kétszeresen megnehezítette az átjutást a keskeny hasadékon.

Fölmásztam az omladékra, ahogy tudtam, és magam előtt toltam a dobozt a résen keresztül. Azután lámpával a számban magam is átmásztam, és mint korábban, a sztalaktitok most is megtépték a hátamat.

Amint ismét meg akartam fogni a dobozt, az idegtépő csörömpöléssel leszánkázott az omláson. Visszhangjától kivert a hideg verejték. Nyomban utánavetettem magam, és sikerült elkapnom anélkül, hogy további lármát csaptam volna, ám egy pillanattal később a lábam alatt csúszott meg hirtelen zörgéssel az omladék.

Ez a zörgés lett a vesztem. Mert nem tudom, jól hallottam-e, de mintha iszonyú válasz jött volna rá, valahonnan messze mögülem. Úgy rémlett, éles füttyülést hallok, olyat, amit még senki más nem hallott a Földön, és amelynek leírására nincsenek szavak. Ha így van; akkor az ezután következőkben volt valami keserű ironia, mert ha nem esem pánikba, a második dolog sohasem esett volna meg.

Halálos rémület vett erőt rajtam. Megmarkoltam a lámpát, ügyetlenül magamhoz szorítottam a dobozt, vadul előrerontottam, nem gondolva semmire, csak innen akartam kikerülni, e lidércnyomásos romok közül a sivatagi felvilágba, amely oly messze odafent nyújtózott a holdfényben.

Szinte észre se vettem, amikor odaértem a törmelékdombhoz, amely a beomlott tetőn túl tornyosult az áthatolhatatlan sötétségben; többször is felhorzsoltam és megvágtam magam, miközben fölfelé araszoltam a fűrészcsapások és az omladék meredek lejtőjén.

Azután következett a katasztrófa. Vakon áttörttem a halom tetején, de nem voltam fölkészülve a hirtelen meredek lejtőre. Megcsúsztam, és egyszerre ott találtam magam a zuhanó faldarabok húst szaggató lavinájában, amelynek ágyúszerű dörrenései fülsiketítő visszhangokkal szabdalták a fekete üreg levegőjét.

Nem emlékszem, hogyan keveredtem ki ebből a zűrzavarból, de tudatom pillanatnyi töredékében azt látom, amint rohanok, elesem, mászom a robajló folyosóban, és a doboz meg a lámpa még velem van.

Azután éppen amikor elértem a rettegett ősi bazalkriptát, bekövetkezett a végső örület. Ahogy a lavina visszhangja elült, hallani lehetett, hogyan

ismétlődik a félelmetes idegen füttyszó, amelyet mintha már hallottam volna. Ez alkalommal nem lehetek kétségeim - és ami még rosszabb volt, nem mögöttem hallatszott, hanem előttem!

Ekkor valószínűleg fölsikoltottam. Elmosódottan látom magam, amint keresztülrohanok a Mérhetetlen Vének pokoli bazaltpincéjén, és hallom a kárhozat idegen hangjait, amint fölfelé szállnak a határtalan lenti feketeségből a nyitott, őrizetlen ajtón át. Feltámadt a szél, de nemcsak holmi hűvös, nyirkos huzat, hanem erőszakos, céltudatos szélroham böffent elő gyilkosan, fagyosan abból az undorító üregből, ahonnan a füttyszó is hallatszott.

Vannak emlékeim, amint szökkenek és kúszom mindenféle akadályon át, mialatt pillanatról pillanatra erősödik a szélroham és a visongás, ami mintha szándékosan kerülgetett volna, miközben gonoszul feltört előttem és mögöttem a mélyből.

Bár hátba kaptam a szelet, olyan különös hatása volt, hogy hátráltatott, és nem segítette a haladásomat; mintha hurkot vagy lasszót vetettek volna rám. A zajra oda se hederítve ismét átvergődtem egy nagy törmelékhalmon, és megint azon a folyosón voltam, amely a felszínre vezetett.

Emlékszem, megpillantottam a gépterembe nyíló boltívet, és csaknem fölkiáltottam, amikor előtűnt a két emelettel mélyebben ásító, egyik ocsmány csapóajtóhoz vezető rámpa. De kiáltás helyett mindegyre azt suttoztam, hogy ez csak álom, amelyből hamarosan fölébredek. Talán a táborban vagyok, talán otthon Arkhamben. E reményekkel támogattam ép eszemet, miközben nekivágtam a felfelé tartó rámpának.

Természetesen tudtam, hogy ismét át kell jutnom a méteres hasadékon, de túlságosan elfoglaltak egyéb félelmeim, semhogy tudatosodhatott volna bennem a vállalkozás teljes szörnyűsége. Lefelé jövet könnyen ugrottam át, de vajon sikerül-e ugyanúgy átjutnom fölfelé menet, miközben gátol a félelem, a kimerültség, a fémdoboz súlya és ez a démoni szél, ami abnormális módon visszafelé rángat? Mindez csak az utolsó pillanatban jutott eszembe, azokkal a névtelen lényekkel együtt, amelyek a szakadék mélyén leselkedhetnek.

Imbolygó lámpám egyre gyöngébben világított, de valamilyen homályos emlék figyelmeztetett, hogy a hasadékhoz közeledem. A dermesztő széllökések, a hátam mögül hallatszó undorító, visító füttögés irgalmas mákonyként zsongított, megnehezítve, hogy elképzeljem az előttem tátongó szakadék iszonyatát. Aztán tudatosult bennem, hogy előlről is fúj a szél és füttögnek. Az ismeretlen és elképzelhetetlen mélységből árhullámként tört fel a förtelem.

Ez maga volt a lidércnyomás, vegytiszta formájában. Ép elmém elhagyott, nem törődtem semmivel, csak menekültem, akár az állat; úgy törtettem fölfelé az omladékon, mintha nem is létezne az a hasadék. Megpillantottam a peremét, erőm minden töredékét összeszedve ugrottam, és azonnal magába szippantott a visszataszító hangok pandemoniális örvénye és a förtelmes, anyagilag tapintható feketeség.

Amennyire vissza tudok emlékezni, itt véget érnek tapasztalataim.

Minden további benyomásom teljes mértékben a hagymázás álmok tartományába tartozik. Álom, örület és emlékfoszlányok olvadtak össze a valóságtól végleg elrugaszkodott, vadul fantasztikus, töredékes látomásokban.

Ocsmány zuhanás következett a bábelien ricsajozó, nyúlós, érző sötétség megszámlálhatatlan mérföldjein át, amelynek semmi köze sem volt ahhoz, amit a Földről és a rajta tenyésző szerves életről tudunk. Mintha szunnyadó, primitív érzékek ébredtek volna bennem, hogy szóljanak a lebegő borzalmakkal benépesített, a naptalan bércekhez és óceánokhoz vezető tárnákról és aknákról, amelyeknek végén az ablaktalan bazalttornyok nyüzsgő városaira sohasem süt le a nap.

Hang és látvány segítsége nélkül villantak át agyamon a mérhetetlen Bonokat látott ösbolygó titkai, oly dolgokba nyertem beavatást, amelyekre még legvadabb álmaim sem utaltak. Közben egész idő alatt szorongattak és tapogattak a nedves pára hideg ujjai, és a sötétség ricsajozó, majd elnémuló örvényei fölött háborzongatóan csapongott a pokoli, fütyülő sikoly.

Ezután álmaim ciklopszi városa merült föl előttem; nem romjaiban, hanem úgy, ahogyan álmodtam róla. Ismét abban a kúp alakú, nem emberi testben voltam elvegyülve a Dicső Faj és a foglyul ejtett elmék tömegében -, amely könyveket cipelt ide-oda a fenséges folyosókon és a széles rámpákon.

Majd a vak öntudat félelmetes villanásai oltották ki a képeket, kétségbeesett vergődés jött, vad küzdelem, szabadulóban a fütyülő szél szorító csápjai közül, bőregér örült röpte a félig szilárd légben, eszeveszett furakodás a ciklon korbácsolta sötétben és lázas botladozás-csimpaszkodás a lehullott kövek között.

Egyszer csak félig-meddig látható villanás odakintről - halvány, diffúz visszfénye a messze fönti kékes sugárzásnak. Majd széltől űzött evickélés-kapaszkodás álma következett, ki a holdfény gúnyos izzásába, miközben mögöttem eszelős hurrikánban omlottak a kövek. A holdfény gonosz, egyhangú lüktetése értette meg végül velem, hogy visszatértem oda, amit valaha tárgyilagos felvilágnak ismertem.

Hasmánt kúsztam az ausztrál sivatag homokjában, körülöttem olyan szélvihar tombolt, amelyet sohasem tapasztaltam bolygónk felszínén. Ruhám ronggyá szakadt, egész testem tele volt zúzódásokkal és vágásokkal.

Nagyon lassan tért vissza az öntudatom, nem tudom megmondani, mikor hagytak el a lázálmok és kezdődtek el a valódi emlékképek. Rémlik a titáni kötömbökből álló domb, az alatta elterülő mélység, a múlt förtelmes feltárása és a vég lidércnyomásos félelme - de mennyi ebből a valóság?

Az elemlempám eltűnt, hasonlóképpen a fémdoboz, amelyet talán fölfedeztem. Vajon létezett ez a doboz bármilyen mélység - vagy bármely domb? Fejemet fölemelve hátranéztem, de csupán a sivatag terméketlen, hullámozó homokját láttam.

A démoni szél elült, a dagadt, gombaszerű hold vörösen süllyedt lefelé a nyugati égen. Föltápászkodtam, és tántorogni kezdtem délnyugatnak a tábor

felé. Mi történt velem valójában? Csupán összeestem a sivatagban, és álmoktól kínozott testtel vonszolódtam a homokon és az eltemetett kövekkel teli mérföldeken át? Ha nem, akkor hogyan éljek tovább?

Mert most, ettől az új gyanútól minden hitem, amit látomásaim mítoszokból lett irrealitásába vetettem, ismét felolvadt a régi kárhozatos kételkedésben. Ha az a mélység valódi, akkor a Dicső Faj is létezett; istenkáromló terjeszkedésük az idő világegyetemet átölelő örvényében többé nem mítoszok vagy lidércnyomások, hanem egy elmesorvasztó szörnyű valóság részei.

Hát csakugyan, a legteljesebben, legiszonytatóbban igaz, hogy visszarántottak egy százötvenmillió éves, ember előtti világba, az emlékezetkiesés sötét, döbbenetes idején? Jelenlegi testem egy pangaeai időszakadékokból fölszállt, félelmetes idegen tudat szállítóeszköze volt?

Vajon ama csoszogó borzalom foglyaként csakugyan ismertem azt az átkozott kővárost ősi virágzásában, és keresztülvonaglottam azokon az ismerős folyosókon foglyul ejtőm ocsmány testében? Vajon azok a kízó álmok csakugyan többek voltak sötét, szörnyeteg emlékek húsz évig tartó utóhatásánál?

Vajon csakugyan beszéltem az idő és tér elérhetetlen zugaiból származó elmékkal, megtudtam a világegyetem titkait a múlttól és jövőről, megírtam saját korom történetét, amelyet annak a titáni levéltárnak az egyik fémdobozában helyeztek el? És a többiek? Valóban ott lappanganak fenyegetően a vadul szélviharzó, démonian sípoló Mérhetetlen Vének várakozva és lassan gyengülve a fekete mélységekben, miközben a bolygó időtől szántott felszínén különböző életformák futják végig sok ezer éves pályájukat?

Nem tudom. Ha az a mélység és a tartalma létezik, akkor nincs remény. Akkor nagyon is igaz, hogy időn túli, gúnyos és hihetetlen árnyék hullik az ember világára. De szerencsére nincsen rá bizonyíték, hogy mindeme dolgok többek lennének mítoszokból született álmaim újabb szakaszánál. Nem hoztam vissza a fémdobozt, ami bizonyíték lehetett volna, és mostanáig nem találták meg azokat a föld alatti folyosókat.

Ha a világegyetem törvényei kegyesek, akkor nem is fogják. De el kell mondanom a fiamnak, amit láttam vagy látni véltem, és rá kell bíznom, hogy pszichológusként döntse el, mennyi valóságalapja van élményeimnek, és hogy meg kell-e ismertetnie másokkal ezt a beszámolót?

Mint mondtam, álmoktól kínozott éveim után a félelmetes igazság maradéktalanul megtestesült abban, amit látni véltem azok között a ciklopszi, eltemetett romok között. A szó szoros értelmében nehezemre esett leírni ezt a fontos beszámolót, bár ezt minden olvasó sejtheti. Természetesen ott volt abban a könyvben, a fémdobozban, amelyet sok millió évszázad porából előhúзва nyitottam fel.

Szem nem látta, kéz nem érintette azt a könyvet azóta, hogy az ember megjelent ezen a bolygón. Mégis, amikor a félelmetes mélységben megvilágítottam zseblámpámmal, láttam, hogy az Bonoktól sötét, merev

cellulózlapon nem a Föld ifjúkorából származó, névtelen hieroglifákat festettek, hanem a mi ismerős ábécénk betűivel, angol nyelven vetette oda a szavakat az én tulajdon kezem.

Kornya Zsolt fordítása

Az örület hegyei (1931)

I.

Szólnom kell, ha már a tudomány emberei tudatlanságukban nem hajlandók megfogadni tanácsomat. A legteljesebb mértékben akaratom ellenére való kifejtenem az okokat, melyek miatt felemelem szavamat a Déli-sark tervezett lerohanása - a nagyszabású kövületkutató, az ősi jégburok széles körű fúrása és megolvasztása - ellen. Leginkább azért húzódozom, mert lehet, hogy figyelmeztetésem hiábavaló lesz.

A tények, amelyeket föl kell tárnom, bizonyos kételyeket fognak ébreszteni; pedig ha kiostálnék minden bizarrnak vagy hihetetlennek tűnhetőt, akkor semmi sem maradna. Mellettem szólnak majd ez idáig visszatartott, közönséges és légi felvételeink, mert borzasztóan élethűek és szemléletesek, de azokat is meg fogják kérdőjelezni, tudván, mi mindenre képes a fortélyos hamisítás. Rajzainkat természetesen a nyilvánvaló szélhámosságnak járó gúnykacaj fogadja majd, annak ellenére, hogy műértő embereknek föl kellene figyelniük és el kellene töprengeniük az idegenszerű technikán.

A tudományos élet ama néhány vezéralakjának józan eszéhez és tekintélyéhez kell folyamodnom, akik annyira független elmék, hogy adataimat önnön fertelmes meggyőző erejük vagy néhány ősi és rejtélyes legendakör fényében mérlegeljék, másrészt megfelelő befolyással bírnak, és így visszatartathatják a felfedezőket, még mielőtt bárminemű elhamarkodott és túlságosan is nagyralátó vállalkozásra kerülne sor a hallucináció ama hegyei között. Balszerencsés módon olyan, viszonylag jelentéktelen, csupán egy kis egyetemet képviselő embereknek, mint jómagam és társaim, csekély esélyünk van rá, hogy szavunk lehúzza a mérleg serpenyőjét, ott, ahol szélsőségesen bizarr vagy fölöttébb vitatható kérdések kerülnek terítékre.

Továbbá az is ellenünk szól, hogy a szó legszorosabb értelmében nem vagyunk az érintett ágazatok szakértői. Én, mint geológus, kizárólag azért vállaltam a Miskatonic Egyetem expedíciójának vezetését, hogy a gépészeti tanszékünk élén álló Frank H. Pabodie professzor tervezte kitűnő fúróberendezéssel mélyszinti kőzet- és talajmintákat vegyek a Déli-sark különböző pontjairól. Egyetlen más téren sem óhajtottam a pionír szerepét játszani, csak abban reménykedtem, hogy az új gépezettel a hagyományos gyűjtési módszerekkel hozzáférhetetlen anyagokat is felszínre hozhatunk az

előttünk földerített területeken.

Pabodie gépe, mint a közönség már tudja jelentéseinkből, egyedülállóan új találmány, mert könnyű, hordozható és egyesítvén a közönséges artézi fúrás elvét a kis keresztmetszetű kőzettúrásával, képes gyorsan megbirkózni a változó keménységű rétegekkel. Az acél fűrőfej, a kapcsolórudak, a benzinmotor, az összehajtható, fából ácsolt torony, a robbantóberendezés, a kábelek, a törmelékeltávolító tányérfúró, a tíz centiméter átmérőjű és egészen háromszáz méter mélységű fúrásokig alkalmazható, szétszedhető csővezeték a szükséges tartozékokkal együtt nem nyomott annyit, amit huszonegy kutya el ne húzhatott volna három szánon. Ez az ügyes alumíniumötvözetnek volt köszönhető, amelyből a legtöbb fémtárgy készült. A négy nagy Dornier-aeroplán, amelyeket kimondottan a déli-sarki fennsík fölötti iszonyatos magasságokban történő repülésre terveztek, a Pabodie-féle üzemanyag-előmelegítővel és gyorsindítóval kiegészítve alkalmas volt rá, hogy expedíciónkat elszállítsa a nagy jégfal lábánál kialakított támaszpontról a kontinens belsejének különböző pontjaira, ahonnan megfelelő számú kutyával utazhattunk tovább.

Azt terveztük, hogy akkora területet fogunk átkutatni, amekkorát egy déli-sarki évszak - vagy, ha feltétlenül szükséges, ennél hosszabb idő - alatt lehetséges, elsősorban a Ross-tengertől délre eső fennsíkon és hegláncok között, abban a tartományban, amelyet Shackleton, Amundsen, Scott és Byrd különböző alapossággal már föltárt. Úgy számítottunk, hogy ha gyakran költöztetjük táborunkat repülőgépeinkkel egymástól távol eső, így földtanilag is eltérő helyekre, akkor páratlan anyagot hozhatunk felszínre, főleg abból a prekambriumi rétegből, amelyből eddig igen korlátozott mennyiségű déli-sarki lelet került elő. Ezenkívül szerettünk volna minél változatosabb mintákat venni a kövületekben gazdag felső kőzetrétegekből, mivel a halál és a jég eme sivár birodalmának őstörténete az egyik legfontosabb támpont Földünk múltjának megismeréséhez. Az Antarktison, melynek hemzsegő növény- és állatvilágából mára csak a zuzmók, tengeri állatok, pókfélék és az északi peremvidék pingvinjei maradtak meg, köztudottan mérsékelt, sőt délszaki időjárás uralkodott valaha, és mi ezt a tudást szerettük volna árnyaltabbá, részletesebbé és pontosabbá tenni. Ha egy közönséges fúrásnál kövületeket sejtető nyomokra bukkannánk, szélesebbre robbantjuk a nyílást, hogy használható méretű és állapotú mintákhoz jussunk.

Azoknál a fúrásoknál, amelyeknél a legfelső talaj- vagy sziklaréteg határozza meg a mélységet, a kitakart vagy majdnem teljesen takaratlan területekre, vagyis a lejtőkre és hegyekre kellett szorítkoznunk, mert a mélyebb szinteket egy-két mérföldes vastagságban fedte a tömör jég. Nem engedhettük meg magunknak, hogy ilyenre pazaroljuk a fúrót, noha Pabodie egyik tenne szerint rézelektrodákat süllyeszthetnénk a vastag fúrési rétegekbe, és a benzinmotoros dinamó fejlesztette árammal megolvaszthatnánk egy szűk körben a jeget. Ugyanezt a tervet -amelynek végrehajtására a mienkhez fogható expedíció keretében csupán kísérleti jelleggel kerülhetett volna sor-szándékszik

megvalósítani a küszöbön álló Starkweather-Moore-féle expedíció, mindama figyelmeztetések ellenére, amelyeket a sarkvidékről való visszatértünk óta hoztam nyilvánosságra.

A közvélemény az Arkham Advertisernek és az Associated Pressnek küldött gyakori rádiójelentéseinkből, valamint Pabodie és jómagam későbbi cikkeiből ismeri a Miskatonic-expedíciót. Négyen voltunk az egyetemről: Pabodie és Lake, a biológus, Atwood, a fizikus - egyben meteorológus - és jómagam, aki a geológiát képviseltem, és a névleges parancsnok voltam. Tizenhat kiségitőt vittünk magunkkal: a Miskatonic hét továbbképzős hallgatóját és kilenc tapasztalt gépészt. Tizenketten képesített pilóták voltak, és két ember kivételével valamennyien értettek a rádió kezeléséhez. Nyolcan - köztük Pabodie, Atwood és én - járatosak voltak a szextáns és iránytű segítségével történő navigálásban. Rajtuk kívül teljes személyzet irányította a sarki körülményeknek megfelelően megerősített, gőzkazánnal kiegészített, hajdan cethalászatra szolgáló két hajónkat is.

A Nathaniel Derby Pickman Alapítvány és néhány magánszemély pénzelte az expedíciót, ennél fogva, az elmaradt hírverés ellenére is, rendkívül alapos volt a felkészülés. A kutyákat, szánokat, gépeket, tábori felszerelést, öt szétszedett repülőgépünk darabjait Bostonba szállították, és ott hajózták be. Pazar bőségű felszerelésünk volt saját céljainkra, és mind a tartalékok és az életrend, mind a szállítás és táborverés tekintetében figyelembe vettük nagynevű elődeink ragyogó példáját, kik a közelmúltban jártak a Déli-sarkon. Épp az ő szokatlanul nagy számuknak és fényes hírüknek tulajdonítható, ha expedíciónk mégoly nagyszabású volta ellenére sem keltett túlzott feltűnést.

Mint az újságok megírták, 1930. szeptember másodikán futottunk ki a bostoni kikötőből, komótosan lehajóztunk a part mentén, átkeltünk a Panama-csatornán, megálltunk a Samoán és a tasmániai Hobartban, ahol berakodtuk utolsó készleteinket. Expedíciónk egyetlen tagja sem járt még sarkvidéken, ezért feltétel nélkül rábíztuk magunkat kapitányainkra, a sarki vizek veterán cethalászaire: J. B. Douglasra, aki a kétárbcos

Ackhamen kívül valamennyi tengeri erőnket irányította, és Georg Thorfinnssenre, a Miskatonic bárka parancsnokára.

Ahogy magunk mögött hagytuk a lakott világot, északon egyre mélyebbre süllyedt a nap, és minden estével tovább lebegett a szemhatáron. Körülbelül a déli szélesség 62°-nál pillantottuk meg az első jéghegyek asztalszerű, függélyes oldalú tömbjeit, és még el sem értük a sarkkört, amelyen október huszadikán, kellően sajátos szertartások közepette haladtunk át, amikor már alaposan meggyült a bajunk a jégtáblákkal. A hosszú trópusi utazás után eléggé zavart a hűlő levegő, ám próbáltam megkeményíteni magam; hogy elviseljem az időjárás legcudarabb rigolyáit. Sokszor gyönyörködtem lenyűgözötten a különös légköri jelenségekben, köztük is egy meghökkenően élethű káprázatban - ekkor láttam először délibábot -, amely minden képzeletet felülmúló kozmikus kastélyok csipkés ormaivá bővölte a távoli jéghegyeket.

Át nyomakodva a jégmezőn, amely szerencsére nem volt sem túl széles, sem túl torlaszos, a déli szélesség 67° és a keleti hosszúság 175° -nál visszaértünk a nyílt vízre. Október huszonhatodika reggelén déli irányban jeges szárazulat erős fénye csillant a szemünkbe, és még déli tizenkettőre sem járt az idő, amikor izgalomtól lázas pillantásunk előtt feltárult az egész látóhatárt betöltő, hóbilincses, hatalmas, gögös hegylánc. Hát itt volt végre az ismeretlen, óriási földrész, a fagyott halál rejtelmes birodalmának előhírnöke! Alighanem annak az Admiralty-hegységnek az ormait látjuk, amelyet Ross fedezett föl, és most reánk vár, hogy az Adare-fokot megkerülve addig hajózzunk a Viktória-föld keleti partja mentén, amíg a déli szélesség $77^\circ 9'$ -nél meg nem találjuk kiszemelt táborhelyünket a McMurdo-szoros partján, az Erebus-tűzhányó lábánál.

Az utazás utolsó szakasza színpompás volt, és képzeletgyújtó. Nyugaton a titkok hatalmas, kopár csúcsai komorlottak, a délidő alacsonyban és az éjféli még annál is alacsonyabban járó, a déli szemhatárt horzsoló napjának sugarai hályogos rőt fénybe vonták a fehér havat, a kékes jeget és vizet, a gránitmeredélyek csupasz fekete foltjait. A sivár bérceken neki-nekilóduló dühvel söpört végig a rettenetes déli-sarki szél; glissandóiban hébe-korba széles skálán mozgó szilaj flótázás dallama sejlett elmosódottan, amelyet én valamilyen ösztönös emlék miatt nyugtalanítótnak, sőt bizonytalanul fenyegetőnek találtam. Volt valami a tájban, amitől Nyikolaj Rerih különös és torokszorító ázsiai festményeire kellett gondolnom és a még különösebb és meg torokszorítóbb leírásokra, amelyekkel az örült arab Abdul Alhazred ecseteli a gonosz regék övezte Leng fennsíkját az iszonyatos Necronomiconban. Később nagyon bántam, hogy egyáltalán belenéztem a kollégiumi könyvtárban abba a szörnyű írásba:

November hetedikén, miután egy időre elvesztettük szem elől a nyugatnak torló hegyláncot, elhaladtunk a Franklin-sziget mellett; a következő napon megpillantottuk magunk előtt a Parry-hegység hosszú falát, a Ross-szigeten pedig az Erebus és a Terror kúpjait. Itt húzódott kelet felé a nagy jégfal alacsony, fehér vonala, amely a québeci sziklabércekhez hasonlóan, hatvan méterre felágaskodva hirdette, hogy innen nem lehet továbbmenni dél felé. Délután beléptünk a McMurdo-szorosba, és a parttól távol álltunk meg, a füstölgő Erebus-hegy szélárnyékában. Mint japán nyomaton a szent Fudzsjama, meredt a keleti égnek a salaktót kérges, körülbelül 3800 méteres kúp, mögötte fehérén, látomásszerűen derengett a 3270 méter magas, kialudt Terror.

Az Erebus időnként füstöt pöfentett, és az egyik továbbképzős - egy Danforth nevű, ragyogóan tehetséges fiatal fickó - rámutatott a havas lejtő lávaszerű képződményeire, és megjegyezte, hogy csakis ez az 1840-ben fölfedezett csúcs ihlethette meg Poe-t, amikor ezt írta hét év múlva:

Mint nyugtalan láva szaladt,
Yaane-hegyi lávasodorban,
Mely távoli sarkra halad.

Mely zúg, zúg a lávasodorban
Az északi sarkra halad.

Danforth habzsolta a bizarr olvasmányokat, és rengeteget beszélt Poe-ról. Egyébként bennem is feltámadt a kíváncsiság, az egyetlen hosszabb lélegzetű Poe-mű, a zaklató és rejtelmes Arthur Gordon Pym délsarki jelenete miatt. A sivár parton és a háttérben, a gögös jégfalon groteszk pingvinmariádok rikácsoltak és csapkodtak szárnyaikkal; sok kövér fókát is láttunk a vízben úszkálva vagy a lassan sodródó széles jégtáblákon elterülve.

Kilencedike hajnalán, valamivel éjfél után sok fáradtság után sikerült kiszállnunk a Ross-szigeten apró csónakjainkból. Lefektettük a két hajóra vezető kábeleket, és nekiláttunk, hogy egy mentőtutajforma készséggel partra szállítsuk a felszerelést. Szívbe markoló és ellentmondásos érzés volt délsarki földre tenni a lábunkat, akkor is, ha Scott és Shackleton expedíciói itt már megelőztek bennünket. Csupán ideiglenes tábort vertünk a fagyott parton, a tűzhányó Iába előtt, mert a főhadiszállás ott maradt az Arkham fedélzetén. Partra tettük a fűróberendezést, a kutyákat, a szánokat, sátrakat, készleteket, benzintartályokat, a kísérleti jégolvasztót, a közönséges és a légi felvételekhez való fényképezőgépeket, a szétszedett aeroplánokat és a rajtuk található rádiókon kívül még három kis hordozható készüléket. Ezeknek segítségével a déli szárazföld bármelyik pontjáról, amelyet vélhetőleg meg fogunk látogatni, összeköttetést létesíthetünk az Arkham nagy rádiójával. A külvilággal kapcsolatot tartó hajórádió feladata lesz továbbítani a sajtóközleményeket Massachusettsbe, az Arkham Advertiser Kingsport Head-i nagy teljesítményű rádió adó-vevőjéhez. Abban reménykedtünk, hogy egyetlen délsarki nyár alatt megvalósíthatjuk terveinket, ám ha ez lehetetlennek bizonyulna, az Arkhamen fogunk telelni, és a Miskatonicet még a jég beállta előtt felküldjük északra a jövő nyári utánpótlásért.

Nem szükséges elismélnem, amit az újságok már megírtak munkánk nyitányáról: a felkapaszkodásról az Erebusra, sikeres fűrásainkról a Ross-sziget különböző pontjain, a különleges gyorsaságról, amellyel Pabodie gépe áttúrta még a tömör sziklarétegeket is, a kés jégolvasztó ideiglenes kipróbálásáról, nyaktörő utunkról szánokkal és készletekkel a nagy jégfalra és a tetején ütött táborban az öt hatalmas aeroplán összeállításáról. Szárazföldi csapatunk - húsz ember és ötvenhét alaszakai szánhúzó kutya - kiváló egészségnek önréndelt, bár az is igaz, hogy még nem talákoztunk valóban öldöklő hideggel vagy orkánokkal. A hőmérő többnyire mínusz tizenhét és mínusz hat, illetve mínusz négy fok között ingadozott és az új-angliai telek hozzászoktattak bennünket az ilyen zord időhöz. A jégfalon ütött tábor félig átmeneti jellegű volt: benzin, élelmiszer, dinamit és egyéb felszerelések tárolására szántuk.

Repülőgépeink közül csak négyre volt szükségünk a fűróberendezés szállításához, az ötödiket egy pilótával és két tengerésszel otthagytuk a raktárnál, mintegy összekötő láncszemként, hogy akkor is el lehessen érni

bennünket az Arkhamról, ha minden felderítő aeroplánunk eltévedne. Később, amikor már nem költözködünk, egyet-kettőt arra fogunk használni, hogy oda-vissza szállítson a raktár és a nagy fennsíkon, az innen hat-hétszáz mérföldre, a Beardmore-gleccser mögött levő másik állandó táborunk között. Noha a szemtanúk szinte egybehangzóan emlegetik a fennsíkról alázóduló, rémítő szeleket és viharokat, úgy határoztunk, hogy a takarékoság és a hatékonyság érdekében vállaljuk a kockázatot, és lemondunk az átmeneti táborokról.

A rádiójelentések beszámoltak csapatunk november huszonkilencedikei, négy lélegzetelállító óráig tartó repüléséről a roppant ormoktól keletre, a magas jégmező felett, a rejtelmes csöndben, amelyben csupán motorjaink zaja vert visszhangot. A szél csak mérsékelten alkalmatlankodott, és a rádióiránytűk átsegítettek az egyetlen tejsűrű ködön, amellyel talákoztunk. Amikor a 83. és .84. hosszúsági fok között felkomorlott előttünk az óriási meredély, tudtuk, hogy elértük a Beardmore-gleccsert, a világ leghatalmasabb gleccservölgyét, és a megfagyott tenger most adta át helyét a zord parti hegységnek. Csak most léptünk be igazából a legmélyebb dél időtlen idők óta halott, fehér világába. Alighogy ez tudatosult bennünk, keleten már meg is pillantottuk a messzeségben a majdnem 4500 méter magasan tornyosodó Nansen-csúcsot.

A déli támaszpont sikeres kiépítése a gleccser fölött, a szélesség $86^{\circ}7'$ -én, a keleti hosszúság $174^{\circ}23'$ -nél, a tüneményesen gyors és hatékony fúrások és robbantások a különböző pontokon, amelyeket szánon és rövid repülőutakkal értünk el, már a történelemre tartozik. Az is, hogyan mászta meg lelkesen és diadallal a Nansen-csúcsot december 13-tól 15-ig Pabodie és két továbbképzős hallgató: Gedney és Carroll. Körülbelül 2500 méter magasan lehettünk a tengerszint fölött, és amikor a kísérleti fúrásoknál itt-ott alig 3,5 méternyire a hó és jég alatt szilárd talajba ütközött a fúrófej, nem kíméltük a kis olvasztóberendezést, lyukakat mélyítettünk, és dinamittal robbantottunk olyan helyeken, ahol a korábbi felfedezők nem is álmodhattak kőzetminták vételéről. Az így felszínre hozott prekambriumi gránit és a kitüremkedő homokkő igazolta feltételezésünket, hogy ez a fennsík összefügg a nyugat felé húzódó irdatlan szárazulattal, viszont különbözik a Dél-Amerika alá benyúló keleti résztől, amelyet mi a Ross- és Weddel-tengerek befagyott összefolyásával elválasztott, különálló, kisebb kontinensnek gondoltunk, noha azóta Byrd megcáfolta ezt a feltételezést.

Amint a fúrás után kirobbantott homokkő feltárta természetét a vésőnek, ép és töredékes, hallatlanul érdekfeszítő kővületekre bukkantunk: páfrányokra, tengeri moszatokra, háromkarjú rákokra, tengeri liliumokra és puhatestűekre, úgymint pörgekarúakra és haslábúakra, amelyek mind rendkívüli jelentőségteljesnek tűntek a vidék őstörténete szempontjából. Volt még egy legszélesebb átmérőjénél 30 centiméter hosszú, háromszögletű, rovátkolt fura nyom, amelyet Lake rakott össze a mélyfúrásban végrehajtott robbantások után felszínre került három palatörmeléből. Ezek a nyugati Queen

Alexandra-hegység kőzetéből származtak; és Lake mint biológus, szokatlanul elgondolkodtatónak és izgalmasnak találta a furcsa nyomot, bár szerintem a hullámeffektus valamely következménye lehetett, mely oly igen elterjedt üledékes kőzetekben. A pala nem egyéb, mint metamorfi képződmény, belesajtoltt üledékréteggel, és mivel a nyomás mindent rendellenessé torzíthat, nem értettem, miért e hallatlan álmélkodás a sávós háromszögön.

1931. január hatodikán Lake, Pabodie, Danforth és a hat másik hallgató, négy gépész és jómagam két nagy aeroplánon átröpültük a déli pólust. Közben egyszer kényszerültünk leszállni a felső légrétegekben hirtelen feltámadó szél miatt, amely szerencsére nem erősödött a szokásos viharrá. Mint az újságok megírták, ez egyike volt felderítőútjainknak, melyek során olyan területeken kutattunk topográfiai újdonságok után, amelyeket elődeink a sarkkutatózásban nem érthettek el. Korábbi repüléseink kiábrándítóak voltak ebből a szempontból, bár ezek ajándékoztak meg néhány elbűvölően képzeletdús és csalóka délsarki délibábal, amiből hajóutunk során kaptunk már egy rövid ízelítőt. Messzi hegyek lebegtek az égen, mint elvarázsolt városok, és az éjféle alacsony nap mágiájától gyakran úszott Dunsany' álmainak és kalandszomjú vágyainak aranyában, ezüstjében és bíborában a fehér világ. Felhős napokon meglehetősen kemény dió volt a repülés, mert az ég és a havas föld hajlamos volt összeolvadni egyetlen titokzatos opálszín ürré, hol egybeforrtukat nem mutatta szemhatár.

Végül úgy határoztunk, hogy eredeti tervünkhöz híven mind a négy felderítő aeroplánnal elrepülünk keletnek ötszáz mérföldet, és új altáborot verünk, amely, mint tévesen hittük, valószínűleg a kontinens kisebbik részére fog esni. Az innen származó kőzetminták fölöttébb kíváncsatosak lennének összehasonlítás céljára. Mind ez idáig kitűnő egészségnek örvendtünk - a citromlé kellően ellensúlyozta a sózott és dobozott élelemből álló egyhangú étrendet, és a hőmérséklet, amely áztatásban nem ereszkedett mínusz húsz fok alá, megkímélt attól, hogy legvastagabb szörméinket kelljen viselnünk. Nyár derekán jártunk, és ha elég gyorsak és gondosak leszünk, márciusra befejezhetjük a munkát, és megmenekülhetünk az unalmas teleléstől a hosszú délsarki éjszakában. Nyugatról több alkalommal is vad szélviharok törtek ránk, ám sikerült kár nélkül megúsznunk, hála Atwood ügyességének, aki súlyos hókoloncokból kezdetleges hangárokat és szélfogókat emelt, és hóval erősítette meg a tábor legfontosabb épületeit. Annyi szerencsével és sikerrel jártunk, hogy az már szinte ijesztő volt.

A külvilág ismerte programunkat, és tudomása volt ama sajátos konokságról is, amellyel Lake ragaszkodott hozzá, hogy az új táborba történő átvándorlásunk előtt tegyünk egy felderítő utat nyugati, vagyis inkább északnyugati irányba. Láthatólag rengeteget törte a fejét a palában lelt háromszögletű sávós nyomon, riasztóan szokatlan vakmerőséggel olvasva ki belőle bizonyos természeti és földkorszaki ellentmondásokat, melyek vérig sarkantyúzták kíváncsiságát, és mohó vágyat ébresztettek benne további fúrásokra és robbantásokra a nyugat felé elnyúló képződményben, amelyből a töredékek származtak. Különös módon meg volt győződve róla, hogy a nyomot

egy nagydarab, ismeretlen-teljesen osztályozhatatlan és a fejlődés figyelemre. méltóan magas fokán álló szervezet hagyta maga után, holott a lenyomatot megőrző szikla oly ősrégi volt - kambriumi, ha ugyan nem prekambriumi -, ami nemhogy a magasan szervezett életformák, de egyáltalán mindenféle élet lehetőségét kizárta az egysejtűek vagy legfőljebb a háromkaréjosak szintjén fölül. A töredékeknek és rajtuk a különös jelnek a kora ötszázmillió és ezermillió év között lehetett.

II.

Úgy látom, hogy rádióközleményeink Lake indulásáról északnyugatra, a láb és képzelet nem járta tartományba, alaposan felajzották az emberek fantáziáját, pedig örült reményeit a biológia és a geológia forradalmasításáról nem is hoztuk nyilvánosságra. Január 11-től 18-ig tartó előkészítő szánútján, amelyre Pabodie is elkísérte ötödmagával, miközben egy magasra gyűrődött jégтарéjon való zúzravaros átkelés hevében sajnálatos módon elveszítettek két kutyát, a fúrások még több archaikumi palát hoztak felszínre. Még az én fejemben is szöveget ütött a kövületek rendkívüli bősége ebben a hihetetlenül ősi rétegben. Ezek azonban igen kezdetleges életformáktól származtak, és nem voltak ellentmondásosabbak a prekambriumi kőzetekben előforduló egyéb nyomoknál, ennél fogva még mindig nem értettem, miért kellene Lake unszolására beleszuszakolnunk sűrű programunkba egy olyan közjátékot, amely valamennyi repülőgépünket, sok embert és az expedíció teljes gépparkját igénybe veszi. Végül nem vétóztam meg a tervet, de úgy döntöttem, nem kísérem el az északnyugatnak tartó csapatot, bármennyire fontosnak tartotta is Lake az én geológiai szakvéleményemet. Ha elmentek, mi ott maradunk Pabodie-vel és öt társunkkal a támaszponton, és kidolgozzuk a keleti utazás menetrendjét. Az egyik gép a költözködés előkészítésére el fog repülni a McMurdo-szoroshoz egy kiadós benzintápanyótlásért; ez azonban még várhat egy ideig. Megtartottam magamnak az egyik szánt és kilenc kutyát, mert nem bölcs dolog bármily csekély időre szállítóeszköz nélkül maradni egy ilyen ősidők óta halott, puszta világban.

Amint tudjuk, Lake fiókexpedíciója az aeroplánok rövidhullámú adóival küldött az ismeretlenből üzeneteket, melyeket egyszerre vett a déli támaszponton a mi készülékünk és a McMurdo-szorosnál az Arkhamé, hogy ötvenméteres hullámhosszon továbbítsa őket a külvilágnak. Január 22-én' hajnali négykor indultak, és alig két óra múlva vettük az alsó adást, amelyben Lake elmondta, hogy leszálltak, és innen valami háromszáz mérföldre elkezdtek a mérsékelt arányú olvasztást és fúrást. Hat órával utána kaptuk a második és nagyon fölhangolt beszámolót a lázas vakondmunkáról és a sekély tárna robbantásáról. E művelet megkoronázásaként palatöredékeket és bennük több nyomot találtak.

Három órával később tömören tájékoztattak, hogy folytatják a repülést a csontig maró kíméletlen szélviharban; és amikor üzenetben tiltakoztam a további kockázatok ellen, Lake kurtán annyit válaszolt, hogy új példányai megérnek minden kockázatot. Beláttam, hogy felindultsága a zendülés határát súrolja, egyébként se tehetnék semmit, amivel megfékezhetem az egész expedíció sikerét veszélyeztető meggondolatlanságot; de azért ijesztő volt elgondolnom, hogyan veszi be magát kollégám mind mélyebbre a viharok és kifürkészhetetlen titkok baljóslatú és álnok fehér végtelenjébe, amely mintegy ezerötszáz mérföldön át húzódik a Queen Mary-part és a Knox-part félig ismert, félig sejtett vonaláig.

Aztán újabb másfél óra múlva megjött Lake gépéről az a kétszeresen izgatott üzenet, amely úgy megváltoztatta érzelmeimet, hogy azt kívántam, bárcsak elkísértem volna a csapatot: .

"22.05. A gépen. Hóvihar után elől minden eddiginél magasabb hegyláncot pillantottam meg. A fennsík magasságából ítélve nagysága a Himalájáéval vetekszik. Szélesség valószínűleg $76^{\circ} 15'$, hosszúság $113^{\circ} 10'$. Kelet-nyugati irány, ameddig szem ellát. Két füstölgő vulkán gyanítható. Csúcsok feketék, hótakaró nélkül. Lezúduló szélrohamok zavarják navigálást."

Ezek után Pabodie-vel és öt társammal rátapadtunk a vevőre. Az innen hétszáz méter- 9 földre húzódó titáni hegylánc gondolata a legmohóbb kalandvágyat lobbantotta fel bennünk, és ujjongtunk, hogy nem is mi, de a mi expedíciónk fedezte föl. Félóra múlva megint hívott Lake:

"Hegylábnál Moulton gépe kénytelen leszállni fennsíkra, sérülés nincs, talán kijavítható. Visszatérés vagy további szükséges helyváltoztatások esetén legfontosabb felszereléseket átrakom többi háromra, bár teherrel repülni pillanatnyilag nem szükséges. Hegység minden képzeletet felülmúl. Felderítésre megyek Carroll kiürített gépével."

"El nem tudnák képzelni. A legnagyobb csúcsok bizonyosan magasabbak tízezer méternél. Everest mellettük semmi. Atwood teodolittal méri a magasságot, közben Carroll-lal felszállunk. Vulkanokkal valószínűleg tévedtem, a képződmények rétegesnek tűnnek. Talán prekambriumi pala más rétegekkel vegyesen. Kelönös kontúrok, legmagasabb csúcsokhoz szabályszerű négyzetek tapadnak. Bámulatra méltó alacsonyan járó nap vörös-arany fényében. Mint álombeli rejtelmes világ vagy ember nem járta tiltott tündérország kapuja. Bárcsak láthatnák!"

Noha aludnunk kellett volna már, egyikünk sem gondolt visszavonulásra. Ez lehetett a helyzet a McMurdo-szorosnál is, ahol a raktárban és az Arkhamen ugyancsak vették az üzenetet, mivel Douglas kapitány mindenkinek gratulált a fontos felfedezéshez, Sherman pedig, a raktár vezetője, osztozott érzelmeiben, Természetesen bánkódtunk a sérült aeroplán miatt, de azt reméltük, hogy könnyen meg lehet javítani. Aztán este tizenegykor megint üzenetet kaptunk Lake-től:

"Át Carroll-lal legmagasabb előhegyek fölött. Ilyen időben nem merek

próbálkozni igazi csúcsokkal, majd később. Vértfagyasztó emelkedés, fáradtságos előrehaladás, de megéri. Tömör óriás hegység, nem lehet belátni mögéje. Sok csúcs meghaladja a Himaláját, nagyon sajátosak. Hegylánc prekambriumi palának tűnik, számos más vetődéses rétegre utaló egyértelmű jelekkel. Tévedtem vulkánosságra vonatkozóan. Szemhatáron túl nyúlik el minden irányban. Körülbelül 6300 métertől fölfelé semmi hó.

Legmagasabb csúcsok lejtőin különös képződmények. Rerih-képek meredélyein gubbasztó vén ázsiai kastélyokhoz hasonló, szabályosan függőleges oldalú, zömök, irdatlan téglatestek, függélyes-sarkos alacsony bástyafalak. Messziről lenyűgözőek. Párhoz közelebb repültünk, Carroll szerint kisebb darabokból állanak, valószínűleg inkább erózió. Évmilliók viharaitól, időjárás-változásaitól morzsalékos, lecsiszolt élek.

Főként felsőbb részek világosabbak hegyoldal többi látható rétegénél. Nyilvánvalóan kristályos kőzet. Közelebb repülve sok barlangszárat látunk, többségük szokatlanul szabályos négyszög vagy félkör. Ide kell jönnie megvizsgálni. Rengeteget láttam egy csúcson. Magasság 9000-10 500 méter körül. Feljöttem 6450 méterig, pokoli, vérfagyasztó hidegben. Szél füttyül, orgonál szorosokban és barlangokban, repülést egyelőre nem veszélyezteti."

Lake ezután még harminc percen át zúdította ránk megfigyeléseinek pergőtüzét; és tudomásunkra hozta, hogy gyalogszerrel meg akarja mászni valamelyik csúcsot. Azt feleltem, hogy csatlakozom hozzá, mihelyt küldeni tud egy gépet, Pabodie-vel pedig ki fogjuk dolgozni a legjobb üzemanyag-tervezetet, hogy hol és hogyan tároljuk a benzint, tekintettel expedíciánk megváltozott jellegére. Lake fúrásaihoz és repülőgépes földérítéseihez töméntelen benzinre lesz szükség a hegyek lábánál kiépíteni tervezett új támaszponton; lehetséges, hogy ezen a nyáron mégsem keríthetünk sort a keleti útra. Ennek megfelelően kapcsolatba léptem Douglas kapitánnyal, és megkértem, hogy tétessen partra annyi benzint, mennyit lehet, és az általunk hátrahagyott egyetlen kutya fogattal küldje fel a jégfalra. Közvetlen utat kellett vágnunk a McMurdo-szorostól Lake-ig az ismeretlenen.

Később felhívott Lake, és közölte elhatározását, hogy ott vernek tábort, ahol Moulton aeroplánjának le kelfett szállnia, és ahol egyébként is folyamatban vannak már a javítások. A jégréteg nagyon vékony, helyel-közzel kilátszik a sötét talaj, és a további kutyaaszános expedíciók vagy hegymászások előtt itt, ezen a ponton fog fűrni és robbantani. Elmondta, hogy a táj fenséges szépségére nincs szó, és hogy milyen furcsa érzés itt lenni az irdatlan, szótlan ormok lábánál, amelyek úgy szöknek a magasba, mint égig érő fal a világ peremén. Atwood teodolitos mérései szerint az öt legmagasabb csúcs eléri a 9000-10 200 métert. Lake-et érezhetően felzaklatta a tisztára söpört terep, amely minden eddigi szélviharnál hevesebb, irtózatosságot keltő orkánokra utalt. Tábora alig több mint öt mérföldre terült el onnan, ahol minden átmenet nélkül tornyosultak fel a magasabb előhegyek. Szinte hallottam hangjában a hétszáz mérföldes jeges úron is átnyilalló, tudat alatti riadalmat, amikor sürgetett, hogy igyekezzünk a

munkával, és minél hamarabb rendezkedjünk be a különös, ismeretlen vidéken. Ő most mindjárt nyugovóra fog térni az egész napos példátlan rohanás, munkálkodás és eredmények után.

Reggel háromoldalú megbeszélést folytattam rádió Lake-vel és Douglas kapitánnyal az egymástól jókora távolságra levő két támaszponton. Megegyeztünk, hogy Lake egyik aeroplánja idejön a táboromba, fölvesz engem, Pabodie-t, öt társunkat és annyi üzemanyagot, amennyit elbír. Ha Lake-nek lesz elegendő benzinje a tábor fűtéséhez és a fűrészekhez, a maradék üzemanyagról a keleti úttal együtt ráérünk néhány nap múlva dönteni. A régi déli támaszponton is szükség lenne újrafeltöltésre, ám ha a keleti utat elhalasztjuk, akkor ezt a bázist sem fogjuk használni jövő nyárig, Lake-nek pedig egyébként is ki kell küldenie egy gépet, hogy kifürkéssze a közvetlen összeköttetést az újonnan föllelt hegyek és a McMurdo-szoros között.

Pabodie-vel azt terveztük, hogy a körülményektől függően rövid vagy hosszú időre lezárjuk a támaszpontot. Ha a Sarkon telelünk, akkor valószínűleg Lake támaszpontjáról repülhetünk az Arkhamhez, anélkül hogy vissza kellene térnünk ide. Több kúp alakú sátrunkat máris megerősítettük kemény hókoloncokkal, és most elhatároztuk, hogy a munka betetőzéséül állandó falut fogunk építeni. Lévé, hogy bőségesen el volt látva sátrakkal, Lake-nek marad elegendő mindenre azután is, ha mi megérkezünk. Megüzentem rádió, hogy még egy nap munka és egy éjszaka pihenés után készen állunk Pabodie-vel az északnyugati útra.

Délután négytől azonban ugyancsak lelassult a tempónk, mert Lake a legdöbbenetesebb és legfelvillanyozottabb üzeneteket kezdte el küldözgetni. Napja rosszul indult, mert az úgyszólván meztelen sziklafelület repülőgépes felderítése közben nem lelte nyomát a keresett archaikumi és proterozoikumi kőzeteknek, amelyek a táborhoz csalárdul incselgő közelségben sötétlő gigászi ormok tetemes részét alkották. A futtában látott sziklák többnyire jura és komancs kori homokkőből, illetve perm és triász kori agyagpalából voltak, helyel-közzel egy-egy fényes fekete kitérő kemény, palás szénre utalt. Ez eléggé elcsüggesztette Lake-et, aki minden tervét az ötszázmillió évesnél is korábbi kőzetminták feltárására alapozta. Tisztában volt vele, hogy ha meg akarja találni a különös nyomokat rejtő archaikumi palarétegeket, akkor az itteni előhegyekből hosszú szánutat kell tennie, föl, a titáni ormokra.

Mindazonáltal elhatározta, hogy az expedíció általános programjának keretében helyben is vég hajt fűrészeket; így hát összeszereltette a fűrőt, és munkába állított öt embert, miközbe többiek befejezték a táborverést és a sérült aeroplán kijavítását. Első mintavételhez a kitakart kőzetek legpuhábbját - a tábortól körülbelül negyedmértföldre eső homokkővet-választották; és a fűró simán is haladt előre, anélkül hogy nagyobb mérvű kiegészítő robbantásokhoz kellett volna folyamodniuk. Körülbelül három órával később, az első igazán jelentős robbantás után történt, hogy meghallották a fűrószemélyzet ordítását, és a művezető, a fiatal Gedney, berontott a táborba az elképesztő hírrel.

Barlangra bukkantak. Fúrás közben még korábban felváltotta a homokkővet egy komancs kori mészkőér, telve parányi fosszilis lábasfejűekkel, korallokkal, tengeri sünökkel, helyenként kovás szivacsokról és tengeri gerincesekről árulkodó jelekkel, mely utóbbiak valószínűleg páncéloshalaktól, cápáktól és vérteshalaktól származtak. Ezek egymagukban is elég fontosak voltak, lévén az első gerinces kövületek, melyekre az expedíció rábukkant, hanem amikor röviddel ezután üregbe szaladt a réteget átütő fúrófej, megújult és kétszer oly lángoló lelkesedés kerítette hatalmába az ásatókat. Egy kiadós robbantás feltárta az altalaj titkát, és a másfél méterszer 90 centiméteres, fűrészperemű nyíláson túl ott ásított a mohó kutatók előtt egy karéja a sekély homokkőüregnek, amelyet több mint ötvenmillió évvel ezelőtt mélyítettek egy rég elmúlt trópusi világ csörgedező talajvizei.

A kivájt réteg nem volt vastagabb 2-2,5 méternél, ám végeláthatatlanul terjedt tova minden irányban, és az enyhe, friss légvonal arról árulkodott, hogy szétágazó föld alatti barlangrendszerhez tartozik. Padlatát és mennyezetét sűrűn benőtték a több helyütt oszloppá egyesült jókora sztalaktitok és sztalagmitok; de mindennél fontosabb volt az a héjából-csontokból tömörült vaskos üledék, amely itt-ott majdnem eltorlaszolta a járatot. A legnagyobb őslénytudósnak nem lett volna elég egy év, hogy számba vegye és osztályozza mindazon krétakori, eocén és egyéb állatfajokat, amelyeknek csontjai a mezozoikumi páfrányfák és gombák dzsungeléből, a harmadkori cikászpalmák, legyezőpalmák és kezdetleges zárwatermők ősvadonáiból mosódtak ide és vegyültek el: puhatestűek, rákpáncélok, halak, kételtűek, hüllők, madarak és korai emlősök, nagyok és kicsik, ismertek és ismeretlenek. Nem csoda, ha Gedney üvöltve rohant vissza a táborba, és nem csoda, ha ki-ki lecsapta, ami a kezében volt, és vágatott a harapós hidegben oda, ahol a magas torony mutatta a föld zsigereinek és az eltűnt évmilliók titkainak újonnan nyitott kapuját.

Amikor Lake jóllakatta első mohó kíváncsiságát, üzenetet firkantott noteszébe, és visszazalajtott a fiatal Moulton a táborba, hogy adja le rádióján. Én ekkor hallottam először a felfedezésről, a korai kagylóhéjakról, vértés-és páncéloshalak csontjairól, labyrinthodontusok és theriodontusok maradványairól, mosasaurusok hatalmas koponyacserepeiről, dinosaurusok csigolyáiról és páncéllemezeiről, pterodactylusfogakról és szárnycsontokról, archaeopteryxek törmelékeiről, miocén cápa fogakról, kezdetleges madárkoponyákról és olyan ősemelősök csontjairól, mint a Palaeotherium, a Xiphodon, az Eohippus, az Oreodon és a Titanotherium. Masztodonhoz, elefánthoz, tevéhez, szarvashoz vagy szarvasmarhához fogható kései fejlemények nem fordultak elő, amiből Lake arra következtetett, hogy az utolsó üledékek az oligocénben kerültek ide, és az üreges réteg legalább harmincmillió éve olyan kiszáradt, halott és hozzáférhetetlen, amilyen mostanáig volt.

Másrészt rendkívüli módon túltengtek a nagyon korai életformák. Bár a hatszögletű ventriculita-szivacsokhoz hasonló tipikus zárványokból ítélve maga a mészkő a jura és a kréta határmezsgyéjén keletkezett, és ennél egy perccel sem

lehetett öregebb, az üregbe hullott fék meglehetősen magas arányban tartalmazott ennél jóval ősből korokhoz tartozónak vélt kezdetleges halakat, puhatestűeket és korallokat, a szilur és az ordoviciumi korból egyaránt. Elkerülhetetlenül adódott a következtetés, hogy a világnak ebben a részében szembeszökő és egyedülálló folyamatosság állt fent az élet háromszázmillió évesnél is régebb és alig harmincmillió éves formái között. Hogy az oligocén után, amikor a barlang bezárult, meddig tartott ez a folyamatosság, azt természetesen csak találgatni lehet. Bárhogyan is volt, a pleisztocénben, úgy ötszázézer éve - ennek az üregnek a korához képest tegnap - a rettentő eljegesedés mindenképpen véget vetett a primitív létformáknak, amelyeknek itt sikerült túlélniük önnön korukat.

Lake nem érte be az első üzenettel; Moulton még vissza sem érhetett, amikor már megírta a másodikat, és küldte is vissza a havon át a táborba. Ezek után Moulton lehorgonyozott az egyik aeroplán rádiója elé, onnan továbbítva nekem - és az Arkhamnek, hogy adja tovább a külvilágnak - a sűrű följegyzéseket, amelyeket sorra hoztak Lake fullajtárjai. Újságolvasó emberek emlékezni fognak, micsoda felzúdulást váltottak ki tudományos körökben annak a délutánnak a jelentései. Annyi év után ezek eredményeként szerveződött meg a Starkweather-Moore-expedíció, amelyet oly kétségbeesetten szeretnék eltéríteni céljától, De jobb, ha szó szerint közlöm Lake jelentéseit, úgy, ahogyan McTighe, támaszpontunk rádiója fordította le őket gyorsírásos ceruzajegyzetekből:

"Fowler hihetetlen felfedezése robbantásból származó homok- és mészkőtörmelékben. Számos tisztán kivehető, archaikumi palában találtakhoz hasonló háromszögű rovátkolt nyom, bizonyítva, hogy hatszázmillió évnél idősebb forrása elélt komancs korig. Elhanyagolható morfológiai változások, átlagos magasság csökkenése, komancs kori nyomok legfeljebb primitívebbek vagy korcsabbak régebbieknél. Hangsúlyozza sajtónak felfedezés fontosságát. Az lesz biológiában, mint Einstein matematikában és fizikában. Összezseng előző munkámmal, és kibővíti következtetések körét.

Gyanúmat támasztja alá, hogy Földön összejtelt kezdődő ismert fejlődés előtt létezett szerves élet ciklusa vagy ciklusai. Ezermillió éve jelent meg és differenciálódott, mikor fiatal bolygó lakhatatlan volt bármely életforma vagy átlagos protoplazma-képződmény számára. Kérdés, mikor, hol és hogyan."

"Később. Nagy testű szárazföldi és tengeri gyíkfélék, kezdetleges emlősök vizsgálatánál egyes csonttöredékeken sajátságos sérülések vagy sebek, nem tulajdoníthatók egyetlen korszak egyetlen ismert ragadozójának vagy húsevőjének sem. Kétféle: egyenes, mély furatok és szilánkos törések. Egy-két esetben sima felületű törés. Kevés sérült példány. Elemlámpát kérek táborból. Cseppkövek lenagyolásával folytatom föld alatti terület kutatását."

"Még később. Sajátságos zsírkötőredekre bukkantam, keresztmetszete kb. 12 cm, vastagsága 3 cm, nem hasonlít helyi képződményekhez, színe zöldes, korra utaló jel nincs. Feltűnően sima és szabályos. Ötágú csillag alakú, hegyei

letörve, belső szögeknél és felül középen további hasadások. Töretlen felület közepén apró csiszolt bemélyedés. Roppant érdekes származás és erózió szempontjából. Valószínűleg természet vízcsiszolta tréfája. Caroll nagyítóval további geológiailag fontos jeleket vél felfedezni. Szabályos mintát alkotó kis pontok csoportjai. Kuttyák egyre nyugtalanabbak munkánk közben, zsírkő mintha bősítené őket. Meg kell vizsgálnom, van-e különös szaga. Ismét jelentek, ha Mills meghozza lámpákat, és elkezdjük föld alatti kutatást."

"22.15. Fontos felfedezés. Orrrendort és Watkins lámpa mellett, föld alatt, 21.45-kor teljesen ismeretlen, óriási kövületet talált; valószínűleg növény vagy ismeretlen tengeri sugárállat hatalmasra nőtt példánya. Ásványi sóktól tartósított szövet. Bőr-kemént', helyenként meghökkentően ruganyos maradt. Végein és oldalt letört részek nyomai. Hossz 180 cm, átmérője közepén 105 cm, két végén 30 cm-re keskenyedik. Hordószerű, dongák helyén öt kidudorodó taréj. Taréjak középvonalában vékony kocsányokra emlékeztető oldalnyúlványok. Taréjak közötti barázdákban különös kinövések - legyezőként nyitható-csukható fésűk vagy szárnyak. Mind súlyosan sérült egy kivételével, ennek fesztávolsága majdnem 210 cm. Emlékeztet ősi mítoszok szörnyeire, főleg Necronomicon legendás Véneire.

Mirigyszerű tömlőkből álló vázra feszített, hártós szárnyak, hegyükön szabad szemmel látható, apró nyílások. Törzs vége ráncos, nincs támpont, mi van belül, mi törhetett le. Táborba visszaérve boncolnom kell. Nem tudom, növény vagy állat. Sok tulajdonsága szinte hihetetlenül kezdetleges. Mindenkit nekiállítottam cseppköveket dönteni, új példányokat keresni. Találtunk összeforrt csontokat, de ez várhat. Bajok a kuttyákkal. Nem bírják az új leletet, darabokra szagatnánk, ha nem tartanánk távol tőlük."

"23.20. Dyer, Pabodie, Douglas figyelmébe. Föbenjáró - mondhatnám páratlan - jelentőségű esemény. Arkham azonnal hívja Kingsport Headet. Sziklán hordóidomú különös őslény hagyott nyomokat. Mills, Boudreau, Fowler újabb tizenhárom lelt föld alatt, nyílástól 12 m-re, érdekesen legömbölyített és mintázott zsírkőtörmelékkel elegyest. Zsírkövek kisebbek előzőleg talátnál, csillag alakúak, de néhány kivételével nem törtek.

Szemes képződmények, nyolc tökéletes állapotban, minden függeléssel. Felszínre hoztuk őket, kuttyákat messzire vittük, nem bírják őket. Figyelmesen írják, olvassák vissza pontosság kedvéért, azután közölik újságokkal."

"Tárgyak összesen 40 cm hosszúak. Hordóidomú, ötszörösen taréjos törzs hossza 180 cm, átmérője közepén 105 cm, végein 30 cm. Sötétszürke, hajlékony és hihetetlenül szívós. Taréjak közötti barázdákban ugyanilyen színű, összezsukott, kinyitva 210 cm hosszú szárnyak. Váza világosabb szürke, csöves vagy tömlős, szárnyak végén nyíló- ' sok. Kiterjesztett szárnyak széle fűrész. Törzs felezővonalában, függőleges taréjak gerincén egy-egy, összesen öt, szorosán összehajtogatott, kihúzott állapotban 90 cm-nél hosszabb világosszürke kar vagy csáp. Primitív tengeri lilium karjaihoz hasonló. 6 cm átmérőjű, 12 cm hosszú kocsányok, öt, 18-18 cm hosszú ágra oszlanak, melyekből apró,

elvékonyodó tapogatók vagy kacsok ágaznak el, azaz minden kocsány huszonöt tapogatóra bomlik.

Törzs tetején világosabb szürke, gumós, kurta nyak, kopolyúra utaló jelek, nyakon ötágú, tengeri csillagra emlékeztető, sárgás képződmény, bizonyára fej, 9 cm hosszú, merev, színjátzó csillangókkal borítva.

Fej vastos és puffadt, átmérő csúcstól csúcsig 60 cm, csúcsok végein 6 cm hosszú, rugalmas, sárgás csövek. Fej közepén valószínű légzőnyílás. Minden cső végén gömbszerű kinövés, visszahúzható sárgás hártájaja alatt vörösen irizáló üveges golyó, nyilvánvalóan szem.

Tengeri csillag idomú fej öt belső szögéből zsákszerű vörhenyes duzzanatban végződő, ugyanilyen színű, hosszabb csövek ágaznak ki. Duzzanatokon nyomásra éles, fehér, fogszerű kinövésekkel szegélyezett, 4 cm átmérőjű, harang alakú rések nyílnak, valószínűleg szájak. Csövek, csillangók, tengericsillag-fej csúcsai felfedezés pillanatában szorosan összehajtogatva; csövek és fejnyúlványok végei törzshöz és gumós nyakhoz tapadva. Szívóssága ellenére meglepően rugalmas.

Törzs alján fejképződmény elnagyolt mása. Gumós világosszürke pszeudonyak, kopolyúra utaló jelek nélkül, rajta zöldes, ötágú tengericsillag-idom.

Szívós, izmos, 120 cm hosszú, elvékonyodó, tövüknél 14 cm, végükön 5 cm átmérőjű karok. Ötszörösen erezett, zöldes, hártás, 16 cm hosszú, végükön 12 cm széles háromszögekben folytatódnak. Ez az uszony vagy álláb hagyott nyomot sziklákön ötven-hatvan vagy ezermillió éve.

Tengericsillag-idom belső szögeiből 60 cm hosszú, elvékonyodó, tőben 6 cm, végén 2 cm átmérőjű vörhenyes csövek ágaznak ki, végeiken nyílások. Minden rész hihetetlenül szívós és bőrszerű, de roppant rugalmas. Uszonyban végződő 120 cm hosszú karok kétségtelenül tengeri vagy egyéb mozgásra szolgálnak. Mozgás rendkívüli izmokra utal. Felfedezéskor kinövések test felső végében találhatóéhoz hasonlóan szorosan ráhajtogatva pszeudonyakra és törzs végére."

"Még nem tudom határozottan, állat vagy növény, de az esélyek most állat mellett szólnak. Valószínűleg néhány kezdetleges tulajdonságát megőrző, a fejlődés hihetetlenül magas fokán álló sugárállat. Ellentmondó egyedi jellegzetességek ellenére félreismerhetetlen hasonlóság tuskésbőrűekkel.

Tekintve valószínű tengeri életteret, szárnyrejtély, talán vízi navigációra használták. Szimmetria érdekesen növényyszerű, szemben állati aszimmetriával. Fejlődés hihetetlenül korai pillanata, korábbi eddig ismert legegyszerűbb ázalagénál, csúfot üz minden származástani elméletből.

Hibátlan példányok hátborzongató hasonlatossága primitív mondák alakjaira elkerülhetetlenül vezet sarkvidéki ősolegények feltételezéséhez. Dyer és Pabodie olvasták Necronomicont, látták Clark Ashton Smith általa ihletett lidérces festményeit, megértik, mire célzok, ha mondom, állítólag egész földi életet Vének teremtették viccből vagy tévedésből. Hallgatók szerint elgondolás

nagyon ősi trópusi sugárállatok sugallta beteges képzelgéseken alapul, akárcsak Wilmarth emlegette történelem előtti népművészeti tárgyak - Cthulhu-kultusz tartozékai stb."

"Hatalmas új kutatási anyag. Összegyűlt példányokból ítélve üledékek valószínűleg kréta végéről vagy eocén elejéről származnak. Fölöttük tömör cseppkövek, nehezen eltávolíthatók, ám keménység megakadályozta károsodást. Csodálatos konzerválódás nyilvánvalóan mészkőnek köszönhető. Eddig nincs új, de később folytatom kutatást. Most táborba kell vinni tizennégy hatalmas példányt, kutyák nélkül, melyek dühösen csaholnak, és nem engedhetők közelükbe."

"Kilenc emberrel, hármat hátrahagyva kutyák őrzésére, kényelmesen elboldogulunk három szánnal, bár gonosz szél fúj. Aeroplánon kapcsolatba lépni McMurdo-szorossal és kezdeni anyag szállítását. Előbb felboncolom egyiket, csak aztán pihenhetünk. Bár lenne itt igazi laboratóriumom, Dyer szégyellje magát, mert meg akarta akadályozni nyugati utamat. Előbb világ legnagyobb hegyei, most ez. Ha nem expedíció fénypontja, nem tudom, micsoda. Befutottunk tudományosan. Pabodie, gratulálok fűrőhöz, mely megnyitotta barlangot. Arkham szíveskedjék ismételni leírást."

Pabodie-ben és bennem szavakba nem foglalható érzéseket kavart ez az adás, és társaink nem nagyon maradtak le mögöttünk lelkesedésben. McTighe, aki menet közben, már a zümmögő adó mellett lefirkantott néhány szenzációs részletet, az egész sztenografált üzenetet átírta, amint Lake rádiója befejezte az adást. Valamennyien méltányoltuk a korszakalkotó felfedezést, és mihelyt az Arkham rádiója a kérésnek megfelelően visszaolvasta a leíró részeket, gratuláltam Lake-nek, és példámat követte Sherman is a McMurdo-szoros melletti raktárból és Douglas kapitány az Arkham fedélzetén. Később, mint az expedíció vezetője, néhány megjegyzéssel egészítettem ki az üzenetet, melyet az Arkham fog továbbítani a külvilágnak. Persze ilyen felajzottan képtelenség volt pihenni, és most már nem kívántam egyebet, mint minél gyorsabban eljuthatni Lake táborába. Csalódásomra azt üzenté, hogy olyan orkán támadt a hegyekből, amely lehetetlenné tesz minden légi utat.

Másfél órán belül azonban minden csalódásomat elsöpörte a megújult lelkesedés. További üzeneteiben Lake elmondta, hogy sikerült beszállítani a táborba a tizennégy jókora példányt. Alaposan neki kellett feküdniük, mert meglepően súlyosak voltak; kilenc ember azonban egész takarosán elboldogult velük. A csapat néhány tagja most a tábortól biztos távolságban összecsap hóból egy cserényt a kutyáknak, hogy kényelmesebb legyen etetni őket. A példányokat otthagyták a tábor közelében a kemény havon, kivéve azt az egyet, amelyet Lake megpróbál kezdetleges eszközeivel felboncolni.

A boncolás a vártnál nehezebb feladatnak bizonyult, mert a kiválasztott ép és erőteljes példány félrevezetően rugalmas szövetei a frissen fölvert laboratóriumi sátorban égő olajkályha melegében sem veszítettek bőrszerű keménységükből. Lake nem tudta, hogyan ejthetné meg a szükséges

bemetszéseket úgy, hogy az erőszakos beavatkozás ne károsítsa a finom részleteket, amelyekre kíváncsi volt. Igaz, volt még hét hibátlan példánya, ám ezt sem szabad meggondolatlanul elpocsékolni addig, amíg a barlang nem ad korlátlan utánpótlást. Így tehát eltávolította a dolgot, és bevonszolt helyette egy másikat, amely, noha mindkét végén megmaradt a tengeri csillagra emlékeztető képződmény, csúnyán össze volt zúzva, és törzse félig megrepedt az egyik ágaskodó taréj mentén.

Meghökkenetők és izgalmasak voltak a rádió sebtében leadott eredmények. Olyan eszközöktől, amelyekkel épphogy nyeszeltetni lehetett az abnormális szövetet, aligha lehetett finomságot vagy pontosságot elvárni, de nekünk még e csekélyke teljesítménytől is elállt szemünk-szájunk. A biológiát teljes egészében felül kell vizsgálni, mert ebben a valamiben nem lehetett tetten érni a sejtszótódás semmilyen tudományosan ismert válfaját. Alig-alig kövesedett meg, és noha megvolt vagy negyvenmillió éves, belső szervei tökéletesen épek maradtak. A bőrszerű, romolhatatlan, szinte sebezhetetlen szövet szerkezeti sajátosság volt, a gerinctelenek fejlődésének olyan ősi szakaszában alakult ki, amelyről sejtelmünk se lehet. Kezdetben száraz volt minden, amit Lake föltárt, ámde mihelyt a fölmelegedett sátor éreztetni kezdte olvasztó hatását, undorítóan orrfacsaró szerves folyadék tűnt fel a dolog ép oldalában. Nem vér volt, hanem láthatólag ugyanolyan rendeltetésű, de sötétzöld, sűrű nedv. Mire Lake idáig ért, addigra mind a harminchét kutyát átvitték a tábor melletti félkész karámba, de az állatokat még ebből a távolságból is bősztette és vad csaholásra készítette a maróan terjengő szag.

Ahelyett hogy segítette volna a különös teremtmény elhelyezését az élőlények törzsfáján, a rögtönzött boncolás még áthatolhatatlanabbá tette a titkot. Külsejével kapcsolatban minden feltételezés megállta a helyét, ennek alapján habozás nélkül lehetett volna állatnak minősíteni, ám a feltárás oly sok növényi jellegzetességet talált, hogy Lake reménytelenül összezavarodott. A dolognak volt emésztése és keringése, a salakanyag a csillag alakú hátsó vörhenyes csövein távozott. Első pillantásra úgy tetszett, hogy légzőszervei inkább oxigénnel, mintsem szén-dioxiddal működnek; voltak légrekeszre utaló furcsa jelek, amelyek azt is elárulták, hogy a légzés a fej nyílásán kívül legalább még két, tökéletesen kifejlett rendszerrel, kopoltyúk és pórusok segítségével történt. Láthatólag kételtű volt, és valószínűleg alkalmazkodott a hosszas levegőtlen hibernációs szakaszokhoz is. Hangképző szervei a központi légzőszervvel látszottak kapcsolatban lenni, ámde ellensúlyozhatatlan rendellenességet mutattak. Tagolt beszédet, szótagok ejtésének értelmében, aligha lehetett feltételezni róla, viszont nagyon valószínű, hogy képes lehetett széles skálájú, dallamosan fuvolázó hangokat hallatni. Izomzata szinte túltengett.

Az idegrendszer olyan bonyolult és fejlett volt, hogy Lake szóhoz se tudott jutni. Noha bizonyos tekintetben roppant kezdetleges volt, a lény olyan idegdúcokkal és összekötő idegpályákkal rendelkezett, amelyek a

differenciálódás legmagasabb szintjét sejtették. Ötlebenyű agya meglepő fejlettséget mutatott, és bizonyos jelek szerint feji kemény csillangóin kívül olyan érzékszervei is voltak, melyek egyetlen más földi szervezetnél sem fordultak elő. Valószínű, hogy ötnél több érzékszennel bírt, ezért viselkedésére nem lehetett következtetni létező analógiákból. Lake feltételezése szerint a kreatúra olyan kifinomultban érzékeny és differenciált lehetett a maga primitív korában, mint a miénkben a hangyák és a méhek. Úgy szaporodott, mint a rejtvenőszők, nevezetesen a páfrányfélék, szárnyvégi spóratokjai segítségével, és nyilván telepből vagy előtelepből fejlődött ki.

Ebben a szakaszban azonban még oktalanság lett volna nevet adni neki. Úgy néz ki, mint egy sugárállat, de annál nyilvánvalóan több. Részben növény, meghatározó tulajdonságainak háromnegyed része azonban állati. Szimmetrikus körvonalaiból és más tulajdonságaiból világosan meg lehetett állapítani tengeri eredetét, későbbi alkalmazkodásának mértékét illetően azonban nem léteztek megbízható fogózkodók. A szárnyak makacsul azt sugallták, hogy a levegőben élt. El se tudtuk képzelni, mi történhetett meghökkentően bonyolult fejlődésében, hogy otthagyhatta nyomait az újszülött Föld archaikumi kövén. Ezért emlegette hóbortos szeszélyből Lake az ősi legendák csillagokról alácseperésző nagy öregjeit, akik viccből vagy tévedésből csapták össze a földi életet meg az odakintről jött, hegyekben tanyázó kozmikus lényeket, kikről a Miskatonic Egyetem angol tanszékének egyik néprajzos kollégája mondott vad meséket.

Lake természetesen fontolóra vette azt a lehetőséget, hogy a prekambriumi nyomok ezeknek a példányoknak egy primitívebb ősetől származnak, de a régebbi kövületek magas szintű szerkezeti felépítésének vizsgálata után gyorsan elvetette a túlságosan kényelmes elméletet. Éppen hogy a későbbi körvonalakon mutatkozott fejlődés helyett hanyatlás. Az álláb nagysága zsugorodott, az egész alak eldurvult és leegyszerűsödött. Sőt, az imént vizsgált idegek és szervek sajátos módon bonyolultabb formák elkorcsosodásáról árulkodtak. Megdöbbenő módon túltengtek az elsatnyult-csőkevényesedett részek. Mindent egybevetve kevés kérdésre született válasz; Lake ismételten a mitológiához folyamodott, és átmenetileg tréfásan "Vének"-nek nevezte ki leleteit.

Hajnali fél három felé úgy döntött, átmenetileg felfüggeszti a munkát, és pihen egy kicsit. Ponyvát borított a szétboncolt kreatúrára, kijött a laboratóriumi sátorból, és megújult érdeklődéssel tanulmányozta a sértetlenpéldányokat. Szöveteik felengedtek egy csöppet a sarki szüntelen napsütéstől; kettőnek-háromnak mintha nyiladoztak volna a fejcsúcsai és csövei; Lake azonban nem tartott tőle, hogy a majdnem húszfokos hidegben oszlásnak indulhatnának. Mindenesetre közelebb húzta őket egymáshoz, és rájuk dobott egy fölösleges sátrat, hogy védje őket a közvetlen napfénytől. Ez majd abban is segít, hogy az esetleges kipárolgás ne csapja meg a kutyákat, melyeknek ellenséges nyugtalansága most már kezdett komoly gondot okozni, holott

ugyancsak messze voltak, és mind magasabb hófalak mögé rekesztette őket a lóhalálában sürgő, egyre népesebb munkacsapat. Lake-nek nehéz hókoloncokkal kellett lenyomtatnia a sátor sarkait, nehogy tovasodorja az erősödő orkán, amely gyilkos hullámokban zúdult alá a titáni hegyekből. Feltámadt félelmük a váratlan sarki szélviharoktól, és Atwood irányítása alatt hóval erősítették meg a sátrak, az új kutyakarám és az aeroplánok kezdetleges szélfogóinak hegyre néző oldalát. Ezek a szélfogók, amelyeket üres percekben kezdtek rakni kemény hótömbökből, egyáltalán nem voltak olyan magasak, mint kellett volna, és Lake végül minden emberét ide küldte át dolgozni.

Négy óra után végre elszánta magát, hogy takarodót fűj legénységének, amint a szélfogó magasabb lesz kicsit, és bennünket is pihenésre buzdított. Barátságosan elfecsegett Pabodie-vel az éteren át, ismételten magasztalva a valóban csodálatos fűrókat, melyek hozzásegítették felfedezéséhez. Atwood is köszönetének és hálájának adott kifejezést. Én szívből gratuláltam Lake-nek, elismertem, hogy neki volt igaza a nyugati úttal kapcsolatban, és megegyeztünk, hogy délelőtt tízkor rádiókapcsolatba lépünk egymással. Ha addigra elcsitul a szélvihar, Lake átküldi támaszpontomra az egyik aeroplánt. Még mielőtt nyugovóra tértem volna, küldtem egy utolsó üzenetet az Arkhamre, utasítva őket, hogy vegyék mérsékeltebbre a külvilágnak szóló híreket, mert az adatok olyan forradalmiak, hogy hitetlenkedés fogadná őket, amíg nem szolgáltatunk további bizonyítékokat.

III.

Azt hiszem, egyikünk se aludt túl mélyen vagy hosszan azon a reggelen. Lake fölfedezése miatti felajzottságunk csakúgy nem engedte, mint az egyre vadabbul dühöngő orkán. Olyan veszett erővel fűjt, még ott is, ahol mi voltunk, hogy akaratlanul arra kellett gondolnunk, mennyivel komiszabb lehet a helyzet Lake táborában, az ismeretlen óriás hegyek lábánál, ahol ez a szél fölkel és elszabadult. McTighe, tízkor talpon, megbeszélésünkhöz híven próbálta elérni Lake-et a rádión, azonban a fölkapart nyugati légtömegek valamilyen villamos zavarai megakadályozták az összeköttetést. Az Arkhammel mindenesetre sikerült kapcsolatba lépnünk, és Douglastól megtudtam, hogy ő ugyancsak hiába próbálta hívni Lake-et. A kapitány nem tudott a szélről, mert noha nálunk egyfolytában őrjögött, a McMurdo-szorosban éppen csak fűjdogált.

Feszülten figyeltünk egész napon át, és időnként megpróbáltuk utolérni Lake-et, de mindig eredménytelenül. Dél felé olyan tébolyult haraggal rontott nekünk a nyugati szél, hogy táborunk biztonságát kellett féltünk, utána azonban elnyugodott, és csak mérsékelt erővel újult ki délután két órakor. Három óra után mély szélcsönd támadt, mi pedig kétszeres igyekezettel kerestük Lake-et. Ha fontolóra vettük, hogy négy aeroplánja van, mindegyiken egy-egy kitűnő rövidhullámú készülék, el nem tudtunk képzelni olyan közönséges balesetet, amely egyszerre tegye használhatatlanná mind a négy rádiót. De a

süket csend csak tartott tovább, és ha arra gondoltunk, milyen fékezhetetlenül tombolhatott felénk a szél, úgy akaratunk ellenére is a legsötétebb feltételezésekbe kellett bocsátkoznunk.

Hat órára félelmeink alakot öltöttek, és gyötrelmessé fokozódtak. A Douglasszal és Thorfinnssennel folytatott rádiós megbeszélés után úgy döntöttem, lépéseket teszek a kutatás érdekében. A McMurdo-szoros raktáránál hagyott ötödik aeroplán, amelyet Sherman és két tengerész őriz, bevetésre kész, jó állapotban van, és úgy tűnik, pontosan most van itt az a vészhelyzet, amelyre a gépet tartogattuk. Rádión hívtam Shermant, és utasítottam, hogy csatlakozzék hozzám a déli támaszponton a géppel és a két tengerésszel, olyan gyorsan, ahogy ilyen kedvező légköri feltételek mellett csak tud. Ezután a kutatóexpedíció összeállítását beszéltük meg, és úgy döntöttünk, hogy viszünk mindenkit, beleértve a magamnál tartott kutyákat is, szánostul. Ilyen hatalmas aeroplánnak, amit a többivel együtt külön a mi megrendelésünkre építettek nehézsúlyú gépek szállítására, még ekkora teher sem lesz túlságosan sok. Időnként továbbra is próbáltam elérni Lake-et, de mindhiába.

Sherman és a két tengerész, Gunnarsson és Larsen fél nyolckor szállt fel, és zavartalan repülés után, éjfélkor érkezett támaszpontunkra, ahol mindenki azonnal nekilátott megvitatni a következő lépést. Kockázatos dolog egyetlen aeroplánon, minden támaszpont nélkül repülni a Déli-sarkvidék fölött, ám még ez sem tántorított el senkit a szükségszerűnek tűnő lépéstől. Hajnali kettőkor rövid pihenőre tértünk, miután ezt-azt berakodtunk, de négykor már megint talpon voltunk, hogy befejezzük a rakodást és a csomagolást.

Január huszonötödikén reggel negyed nyolckor indultunk el északnyugatnak a McTighe vezette aeroplánon, amely vitte a tíz embert, a hét kutyát, a szánt, az üzemanyag- és élelemtartalékot és egyebeket, beleértve a gép rövidhullámú rádió adóvevőjét is. Derűs, kellemesen szélcsendes, viszonylag enyhe idő volt, számításaink szerint különösebb gond nélkül elérhetjük a Lake által megadott szélességi és hosszúsági pontnál elterülő tábort. Szorongva vártuk, mit találunk - vagy nem találunk - az út végén, mert a táborhoz intézett hívásainkra továbbra is csak a csönd válaszolt.

Emlékezetembe belemaródott minden esemény, mely e négy és fél órás repülőúton, életem fordulópontján történt. Utána vesztettem el negyvennégy esztendő fõvel azt a békét és kiegyensúlyozottságot, amelyekkel a természet és a természeti törvények hagyományos felfogása ajándékozta meg a normális elmét. Attól fogva mind a tízünknek, főleg Danforth hallgatónak és nekem, szembe kellett néznünk a világ sohasem feledhető, iszonytató kitágultával és a benne ólálkodó rémekkel, amelyeket, amíg tehetjük, nem osztunk meg az emberiség többi részével. Az újságok közölték a mozgó aeroplánról küldött jelentéseinket, megírták folyamatos utunkat, kétszeri küzdelmünket a felső légrétegekben támadó alattomos széllekedésekkel, beszámoltak róla, miként pillantottuk meg a feltört földet, ahol Lake három nappal ezelőtt délben lefúrt a mélységbe, és arról is, hogy láttunk a fagyott fennsík végtelenjében egy falka

szétkergette furcsa pihés hógomolyt, amelyek annak idején már Amundsennek és Byrsnek is szemet szúrtak.

Azonban volt egy pont, amikor érzelmeinket nem lehetett már a sajtónak is érthető szavakba önteni, és lett még egy későbbi pont, amikor be kellett vezetnünk a szigorú cenzúrát.

Elsőnek Larsen tengerész pillantotta meg elől az ördögös kúpok és ormok fűrészkes vonalát, és kiáltásai valamennyiünket odaűztek a nagy gép kabinjának ablakaihoz. Noha gyorsan haladtunk, a hegyek roppant lassan közeledtek, amiből tudtuk, hogy irdatlanul távol lehetnek, és csupán rendkívüli magasságuk miatt láthatjuk őket. Apránként azért felnyúltak zordonan a nyugati égen, szétváltak szemünk előtt a kopasz, kihalt, feketés csúcsok, képzeletgyújtóan rajzolódva ki a rőt sarki fényben a szivárványló jégfelhők idegborzoló hátterén. Az egészet átlengte valami sejtelem, amely lélegzetelállító titkokat és kinyilatkoztatást ígért, Mintha e kopár, lidérces ormok lennének pilonjai egy tiltott álombirodalom, a dimenziókon túli tér- és időörvények rettenetes kapujának.

Ösztönösen úgy éreztem, hogy gonoszak - a hallucináció hegyei, melyeknek túlnani meredélyei alatt valami átkos feneketlen szakadék ásít. Minden földi téren túli, elmosódó, légies másvilág kimondhatatlan sugallatát hordozta az az alkonyderengésű, fortyogó felhőfal, ugyanakkor hátborzongatóan emlékeztetett rá, milyen mélységesen magányos, messzi és kietlen a Dél ember nem járta, kifürkészhetetlen világa.

A fiatal Danforth hívta fel figyelmünket a magasabb csúcsok furesán szabályos körvonalaira, a Lake említette tökéletes téglaidomokra, amelyek valóban a rejtelmes és különös Rerih-festmények felhős ázsiai ormait koronázó álomszerű ősi templomromokra emlékeztettek. Csakugyan volt valami kísértetiesen Rerih-szerű a titokzatos hegyeknek ebben a földrésnyi birodalmában. Már októberben éreztem, amikor először pillantottuk meg a Viktória-földet, és most megint az az érzés csapott meg. Ugyanakkor szorongással töltött el a tudat, hogy mennyire hasonlít ez a halálország az ősi mítoszok emlegette gonosz hírű Leng-fennsíkra. A mítoszkutatók Közép-Ázsiába helyezik Lenget; ámde hosszú az ember - vagy elődei - faji emlékezete, és nagyon is lehet, hogy bizonyos mesék a rettegés oly síkjairól és hegyeiből és templomaiból jöttek, melyek régebbiek Ázsiánál és minden általunk ismert emberi világnál. Néhány vakmerő mítoszkutató célzott rá, hogy a töredékes Pnakotikus kéziratok a pleisztocénnél korábbi időkből származnak, és pedzegették, hogy Tsathoggua imádóinak ugyanúgy nem volt közük a földi emberiséghez, mint ahogy magának Tsathogguának se. Leng, akárhol rejtőzzék is a térben és időben, nem az a hely volt, ahová vagy akár közelébe is kíváncsoznék, és egyáltalán nem örültem neki, hogy itt járok egy világ határán, ahol ily ősi és rejtélyes szörnyfajzatok tenyésztek, mint amilyenekről Lake beszámolt. E percben bántam, hogy egyáltalán elolvastam az iszonyatos Necronomicont, és annyit beszélgettem az egyetemen Wilmarth kollégával,

azzal a kellemetlenül tájékozott néprajzossal.

Roszkedvem kétségtelenül hozzájárult, ha túlzottan reagáltam a különös káprázatra, amely akkor bomlott ki előttünk a színjátszó szemhatáron, mikor közelebb jutottunk a hegységhez, és kezdtük magunk mögött hagyni a dombok felszökkenő hullámain. Az elmúlt hetekben tucatszám láttam délsarki délibábot, több is volt köztük olyan hátborzongató és fantasztikusan életszerű; mint ez; csak hogy egyikből se áradt ilyen tökéletesen szokatlan, sötéten fenyegető, jelképes erő, és én belereszkettem, amikor a magasban előkomorlott a felfortyant jege párákból a mitikus falak, tornyok és minaretek burjánzó útvesztője.

Vaskos fekete tömegeit mintha külklópszok emelték volna ismeretlen és elképzelhetetlen stílusban, káromolva a geometria minden törvényét. Voltak csonkapúpok, köztük lépcsőzetesek és bordázottak, melyek hol karcsú hengerekben, hol gumós duzzanatokban folytatódtak, és gyakran viselték csipkézett szélű vékony korongok füzéreinek koronáját; és voltak sajtóságosan kiugró, asztalszerű építmények, melyekhez mintha lefelé kisebbedő, négyszögletes táblákat vagy öt hegyes csúcsot meresztő tárcsákat tornyoztak volna egymásra. Voltak hegyükre állított gúlák vagy kúpok, egymagukban vagy hengerek, kockák, csonkakúpok, csonkagúlák tetején egyensúlyozva, itt-ott tűtornyok, furcsa ötös kötegekben. Szédületes magasságokban mintha zárt hidak kötötték volna össze e lázálombeli építményeket, és riasztó, nyomasztó volt az egész a maga irdatlanságában. Általában nem nélkülözte a hasonlatosságot a szertelenebb alakzatokkal, amelyeket 1820-ban figyelt meg és rajzolt le Scoresby cetvadász, ám itt és ekkor, magunk előtt az égnek szökő, ismetetlen fekete hegyekkel, miközben gondolataink a régebbik világból maradt abnormális lelet és expedíciónk nagyobbik részének valószínű balsorsa körül forogtak, lappangó rosszindulattól és mérhetetlen gonoszságtól szennyesnek láttuk valamennyien a káprázatot.

Örültem, amikor foszladozni kezdett, bár eközben a rossz álomból idekerült tornyok és kúpok átmenetileg még ocsmányabb alakzatokba torzultak. Amikor az egész káprázat színjátszó kavargássá olvadt, megint lenéztünk, és láttuk, hogy közeledik utunk vége. Óriások félelmetes bástyafalaiként szöktek a szédítő magasba az ismeretlen hegyek, és még távcső nélkül is megdőbentő élességgel rajzolódott ki furcsán szabályos körvonalai. A legalacsonyabb előhegyek fölött jártunk, és a fennsík hava, jege és tar foltjai között észrevettünk két sötét pontot, amelyekről feltételeztük, hogy ezek lehetnek Lake tábora és a fúrás. Ettől öt-hat mérföldre rugaszkodtak az égnek a magasabb előhegyek, láncuk majdnem teljesen elkülönült a mögöttük ágaskodó, a Himaláját megszégyenítő csúcsok félelmetes vonulatától. Végül Ropes - az a hallgató, aki felváltotta McTighe-ot a kormánynál - ereszkedni kezdett a bal oldali sötét folt felé, amely, nagyságából ítélve, a tábor lehetett. Eközben McTighe elküldte rádión a világnak expedíciónk utolsó cenzúrázatlan üzenetét.

Persze mindenki olvasta délsarci tartózkodásunk hátralevő részéről szóló

rövid és hiányos beszámolóinkat. Leszálltunk után néhány órával megfogalmaztunk egy óvatos jelentést a bennünket fogadó tragédiáról, melyben kényszeredetten közöltük, hogy az előző napon vagy éjszakán a rettenetes orkán elsöpörte Lake egész csapatát. Tizenegy ember meghalt, a fiatal Gedney eltűnt. Belátván, mennyire feldúlhatott bennünket a szomorú esemény, az emberek megbocsátották, ha elkentük a részleteket, és elhitték, hogy a szél a szállíthatatlanságig összeroncsolta a tizenegy holttestet. Azzal hízelgek magamnak, hogy még a legnagyobb bánat, fejvesztettség, vérfagyasztó iszonyat közepette sem rugaszkodtunk el túlságosan az igazságtól. A világrengető jelentőség itt abban rejlik, amit nem mertünk elmondani, amit most se mondanék el, ha nem másokat kellene megóvnom kimondhatatlan borzalmaktól.

Az igaz, hogy a szél rettenetes pusztítást végzett. Komolyan kétlem, túlélhette volna-e bárki, még akkor is, ha nincs az a másik. A jéggel vagdalkozó, őrjöngő vihar felülmúlhatott mindent, amit expedíciónk azelőtt átélt. Az egyik szélfogó - egyébként valamennyi túlságosan gyengének és gyatrának tűnt - majdnem porrá omlott, a torony a távoli fűrásnál darabokra esett szét. Az aeroplánok és a fűróberendezés szabadon maradt fémrészei fényesre smirglizve ragyogtak, két kis sátor összedőlt, hiába voltak körülsáncolva hóval. A vihar a deszkát ragyásra lyuggatta, és lehámozta róla a festéket, a hóban eltörölt minden nyomot. Az is igaz, hogy nem találtunk egyetlen ép ősleletet sem. A zagyva nagy kupacból kiszemelgettünk némi ásványt, egyebek között azokat a zöldes zsírköttöredékeket, melyeknek sajátos ötszögletű alakja és elmosódott mintákba rendezett pontjai annyi kétes párhuzamra adtak alkalmat; azonkívül megkövesedett csontokat, többnyire érdekesen sérült példányokat.

Egyetlen kutya se maradt életben, karámjuk, amelyet sebbel-lobbal gyúrtak hóból a tábor közelében, úgyszólván a földdel lett egyenlő. Művelhette ezt a vihar is, noha a tábor felé eső szélárnyékos oldalon tátongó jókora hasadék arra utal, hogy a megvadult állatok maguk ugrottak vagy törtek ki. Mindhárom szánnak nyoma veszett, amit azzal próbáltunk magyarázni, hogy a szél fújhatta el őket az ismeretlenbe. A fűró és a jégolvasztó olyan csúnyán megsérült, hogy nem volt érdemes kimenteni őket, így hát velük tömtük el a nyugtalanítóan titokzatos kaput, amelyet Lake robbantott a múltba. Ugyancsak otthagytuk a táborban a két leginkább tönkrement aeroplánt, mivel a túlélők között négy igazi pilóta volt csupán: Sherman, Danforth, McTighe és Ropes, Danforth azonban túlságosan rossz idegi állapotban volt a kormányzáshoz. Elszállítottuk az összes könyvet, tudományos felszereléseket és egyéb holmikat, amelyeket megtaláltunk, bár igen sok dolgot érthetetlen módon elsodort a szél. Hiányoztak vagy használhatatlanokká váltak a tartalék sátrak és prémruhák is.

Délután négy óra körül, miután széles körű repülőgépes felderítéssel sem találtuk Gedney nyomát, akit kénytelenek voltunk eltűntnek nyilvánítani, elküldtük továbbításra az Arkhamnek körültekintően megírt üzenetünket; és azt hiszem, jól tettük, hogy olyan higgadtra és diplomatikusra fogalmaztuk. Legtöbbet emlegettük kutyáink nyugtalanságát, akiket az őrjöngésig

felbőszítettek a leletek, mint erre szegény Lake beszámolója után számítottunk is. Azt hiszem, azt nem közöltük, hogy ugyanilyen izgalomról tettek tanúságot, amikor körülszimatolták a fura zöld zsírköveket és néhány más tárgyat a felfordulásban - többek között tudományos készülékeket, aeroplánokat és gépeket, mind a táborban, mind a fúrás helyén, melyeket meglazítottak, elmozdítottak, vagy más módon babráltak rajtuk a szemmel látható kíváncsisággal és kutatói hajlamokkal megáldott szelek.

A tizennégy biológiai maradványt illetőleg bocsánatosan pongyolák voltunk. Azt mondtuk, hogy az általunk lelt egyedüli példányok sérültek voltak, ám maradt belőlük annyi, amennyi bizonyíthatja Lake leírásának hiánytalan és elismerésre méltó pontosságát. Nehezünkre esett felindulás nélkül beszélni erről a kérdéstről - nem említettünk számokat, és nem közöltük, hogyan találtuk, amit találtunk. Megegyeztünk, hogy nem árulunk el semmit, amiből arra lehetne következtetni, hogy Lake emberei megőrültek, márpedig mi másra, ha nem örületre mutatott hat csonka szörnyeteg álló helyzetben történt gondos eltemetése majdnem három méter mély hósírokba, a különös mezozoikumai vagy harmadkori zöldes zsírkövek pettyeinek hű másolatával díszített, ötszögű hantok alá? A Lake említette nyolc hibátlan példányt nyomtalanul elfújta a szél.

Gondunk volt az emberek lelki nyugalmára is, ezért Danforth és én igen keveset beszélgettünk másnapi rémítő utazásunkról a hegyek közé. Mivel ilyen magasságú repülésre csupán terheletlen aeroplánnal lehet vállalkozni, ez a tény irgalmas módon kettőnkre korlátozta a felderítők számát. Amikor hajnali egykor visszatértünk, Danforth közel állt a hisztériához, ám csodálatra méltóan tartotta a száját. Nem kellett sokat gyözködni, hogy megígérje, nem mutatja meg vázlatainkat és a zsebeinkben elhozott más dolgokat, nem hoz társaink tudomására többet annál, amennyit közös megegyezéssel elárultunk a nagyközönségnek, és elrejtje filmjeinket, amelyeket majd később és titokban hívatunk elő; így tehát történetemnek ez a része ugyanolyan újdonság lesz Pabodienek, McTighe-nak, Ropesnek, Shermannek és valamennyiüknek, mint az egész világnak. Igazság szerint Danforth még nálam is titkolódzóbb, mert látott vagy látni vélt valamit, amit még nekem sem fog elárulni.

Mint közismert, a beszámolóban elmeséltük, milyen nehéz volt a felemelkedés, amelynek során meggyőződünk róla, hogy Lake nem tévedett, mert az óriás csúcsok valóban archaikumi palából és más, legalább a jura vége óta változatlan, ősi vetődéses kőzetekből állanak; rutinszerűen kommentáltuk a kocka- és bástyafal-idomok szabályosságát; megállapítottuk, hogy a barlangok feloldódott mészkövek helyén keletkeztek; feltételeztük, hogy edzett alpinisták egyes lejtőkön és hágókon át meg tudják majd mászni a hegyláncot; és felhívtuk rá a figyelmet, hogy egy irtatlan és büszke fennsík terül el a titokzatos túloldalon, legalább olyan ősi és változatlan, mint maga a hegység: vékony jégréteg alól fölmeredő, groteszk sziklaképződményekkel zsúfolt, 6000 méter magas felszínét fokozatosan ereszkedő előhegyek kötik össze a legmagasabb oromok nyaktörő meredélyeivel.

Ezek az adatok minden szempontból színigazak, és a táborban maradtak tökéletesen be is érték velük. Tervezett repülésünkhöz, leszállásunkhoz, felderítésünkhöz, közetgyűjtésünkhöz képest túlságosan is hosszas, tizenhat órás távollétünket az ellenséges szelek összeesküvésével magyaráztuk, és őszintén elmondtuk, hogy a túlnani dombokon szálltunk le. Mesénk szerencsére elég hihetően és prózaian hangzott ahhoz, hogy senki se essék kísértésbe repülésünkkel versenghetni. Ha bárki próbálta volna, én latba vettem minden rábeszélő készségem, hogy visszatartsam - azt nem tudom, Danforth mit tett volna. Távollétünk alatt Pabodie, Sherman, Ropes, McTighe és Williamson hangyszorgalommal dolgoztak Lake jobbik két aeroplánján, és az érthetetlenül tönkrement hajtómű ellenére sikerült használható állapotúvá varázsolni őket.

Elhatároztuk, hogy másnap reggel felpakolunk a gépekre, és indulunk vissza régi támaszpontunkra, amilyen hamar lehet. Ez ugyan kerülő, de még mindig a legbiztonságosabb a McMurdo-szoros felé; egy nyílegyenes repülés az ősidők óta halott földrész legtitokzatosabb tartományai fölött túlságosan sok meglepetést tartogatna. Csapatunk tragikus megtizedeltetése és a fűrőberendezés pusztulása aligha engedné meg a további kutatásokat. A kétely és iszony közepette - amiről nem beszéltünk - már nem akartunk mást, csak minél gyorsabban menekülni a déli földről, hol a pusztulás és örület honol.

Ismeretes módon visszatérésünk a világba további szerencsétlenségek nélkül zajlott le. Másnap, január 27-én este, rövid és leszállásoktól félbe nem szakított repülés után minden aeroplán megérkezett a régi támaszpontra, 28-án pedig két nekifutásra eljutottunk a McMurdo-szoroshoz. Azért kényszerültünk az egyetleneg megszakításra, mert épp amikor magunk mögött hagytuk a hatalmas fensíkot, az egyik kormányás meghibásodott a jégmező fölött tomboló szélben. Rá öt napra, miután minden embert és felszerelést behajóztunk, az Arkham és a Miskatonic kifutott a hízó jégmezőből, és fölfelé igyekezett a Ross-tengeren. Nyugaton a Viktória-föld csalóka hegyei ködlöttek a viharos délsarki ég hátterén, széles skálájú szilaj füttyszóvá torzult hangon jajgatott a szél, amitől ereimben azonnal megfagyott a vér. Nem egészen két hét múlva a nyomát is magunk mögött hagytuk a sarkvidéknek, és hálát adtunk az égnek, hogy kiszabadulhattunk ebből a kísértetjárta, elátkozott országból, ahol élet és halál, tér és idő azokban az ismeretlen korokban lépett förtelmes és fekete szövetségre, amikor az anyag elsőket rángott és csapkodott a bolygó alighogy kihült kérgén.

Visszatérésünk óta valamennyien kitartóan munkálkodtunk a Déli-sarkvidék feltárásának megakadályozásán, bizonyos kételyeinket és feltételezéseinket mindeközben csodálatos egységben és hűséggel őrizve meg magunknak. A fiatal Danforth, noha idegösszeomlást kapott, egy arcrándulással, egyetlen dűnnyögő szóval sem árulta el doktorainak - hogy, mint már említettem, van valami, amit hite szerint egyedül ő látott, de még nekem sem meséli el, mi az, pedig, úgy vélem, jót tenne a lelkiállapotának, ha rá tudná szólni magát. Magyarázat lenne, és megkönnyebbülés, bár talán nem is volt

más, mint késleltetett érzécsalódás, amit a korábbi megrázkódtatás okozott. Ez az érzésem, valahányszor ritka beszámíthatatlan pillanataiban összefüggéstelenül suttog nekem dolgokról, melyeket iszonyodva megtagad, mihelyt újból összeszedte magát.

Nehéz lesz visszatartani másokat a nagy déli fehérségtől, erőfeszítéseinkkel talán még ártunk is magunknak, mikor felhívjuk magunkra a fürkész figyelmet. Elejétől tudnunk kellett volna, hogy az emberi kíváncsiság örök, és amit elmondunk, az másokat is behajszolhat az ősi vadászatba az ismeretlen nyomán. Lake jelentései a szörnyekről lobogó lángra gyújtották a természettudósokat és őslénykutatókat, noha volt annyi eszünk, hogy ne mutogassuk az eltemetett példányok levált részeit vagy a felfedezésükkor készült fotográfiákat. Hasonlóképpen óvakodtunk előhozakodni a sérült csontok és zöld zsírkövek érdekesebbikével. Danforth és én pedig hét lakat alatt őriztük a hegyeken túli óriás fennsíkról készített fényképeinket, rajzainkat meg a kiegyengetett, borzadva tanulmányozott, zsebben elhozott összegyűrdött tárgyakat.

De most szerveződik Starkweather és Moore expedíciója, mely sokkal mélyebbre akar jutni, mint ameddig csapatunk valaha is elmerészkedett. Ha nem térítik őket jobb belátásra, akkor meg se állnak a sarkvidék legbelső magváig, és addig olvasztanak és fűrnak, míg föl nem hozzák azt, amiről mi tudjuk, hogy véget vethet a világnak. Így hát szólnom kell végre, kedvem ellenére - még arról a kimondhatatlan, legvégső dologról is a hallucináció hegyei mögött.

IV.

Hosszas tépelődés után és vizolyogva szánom rá magam, hogy újra emlékezetembe idézzem Lake táborát, azt, amit igazából találtunk - és azt a másik dolgot a hallucináció hegyei mögött. Örökös kísértést érzek, hogy elsikkasszak részleteket, sejtelmeket állítsak valós tények és elkerülhetetlen következtetések helyébe. Remélem, mondtam már annyit, hogy röviden elintézhessem a többit, mármint a táborban talált iszonyatot. Meséltem a szétzúzta terepről, a lerontott szélfogókról, tönkretett gépekről, állataink hullámzó idegességéről, a hiányzó szánokról és egyebekről, kutyák és emberek vesztéről, Gedney eltűnéséről, a bomlott ésszel eltemetett hat csonka leletről, amelyeknek negyvenmillió éves szövetei meghökkentően épek voltak. Nem emlékszem, szoltam-e róla, hogy a kutyatetemek vizsgálata közben nem találtuk az egyik állatot. Ezzel nem sokat törődtünk - pontosabban szólva, csak nekem és Danforthnak ütött szöveget a fejébe.

Az általam elhallgatott tények között a legfontosabbak a hullák és néhány kényes pont, amelyek éppenséggel adhatnának valamilyen förtelmes és hihetetlen magyarázatot arra a káoszra, de az is lehet, hogy nem. Akkoriban igyekeztem elterelni róluk az emberek figyelmét: oly egyszerűbb - és

normálisabb - volt a Lake valamelyik társán kitört elmebajnak tulajdonítani mindent! Az a démoni hegyi szél egymaga elegendő volt, hogy akárkit megőrjítsen itt, a pusztulás és a minden titkok közepén.

A téboly betetőzése persze az volt, amilyen állapotban találtuk a tetemeket - emberekét és kutyákét egyaránt. Valamely iszonyú viadalban förtelmesen megszagatták és összemarcangolták őket. Halálukat, amennyire megállapíthattuk, minden esetben a marcangolás vagy fulladás okozta. A nyomokból ítélve, amelyeket az erőszakos kitörés hagyott a hitvány karámon, nyilvánvalóan a kutyák kezdték a bajt. A sátáni ősleletek annyira felbőszítették az állatokat, hogy a karámot a tábortól kissé távolabb építették, látnivalóan fölöslegesnek bizonyult elővigyázatból. Egyedül maradván a szörnyű szélben, a gyatra és nem is elég magas falak mögött, bizonyára megvadultak - hogy az orkántól-e, vagy a lidérces leletek erősödő titokzatos bűzétől, az meg nem mondható.

Akárhogyan is történt, ami történt, az ocsmány volt, és vérlázító. Talán jobb is lenne a finnyáskodást félretéve, határozottan kimondanom végre, hogy kettőnk megfigyelései és legtárgyilagosabb következtetései szerint semmi esetre sem az eltűnt Gedneyt lehetett felelőssé tenni a Visszataszító szörnyűségekért, amelyek bennünket fogadtak. Már mondtam, hogy a tetemeket ijesztően összemarcangolták. Most hozzáteszem, hogy össze is vagdalták és meg is csonkították őket, még hozzá elképesztően hidegvérű könyörtelenséggel, embereket és kutyákat egyaránt. Az erőteljesebb, húsosabb testekből, négy- vagy kétlábúakból, gondos mészárosként lekanyarították és kihasították a legnagyobb koncokat. A mellettük szétszóródott só - amely a repülőgépek összezúzott élelmiszeres ládáiból származott - a legiszonyatosabb sejtelmeket ébresztette bennünk. A dolog az egyik hevenyészett szélfogóban történt, ahonnan kivonszolták az aeroplánt, a vihar pedig elsöpört minden hihető elméletet alátámasztható nyomot. Az összeszabdalt emberekről durván leszaggatott rongyok nem árultak el semmit. Haszontalan lenne a romba döntött kerítés egyik szélárnyékos sarkában talált, félig elmosódott nyomra hivatkozni, mert azt nem ember hagyta maga után, Sokkal inkább azért véltük látni, mert szegény Lake annyit beszélt az elmúlt hetekben a megkövesedett lenyomatról. Vigyázni kelt a képzelettel a hallucináció hegyeinek éjsötét árnyékában.

Mint említettem, végül is Gedney hiányzott, és, egy kutya. A szörnyű szélfogónál még két embert és két ebet hiányoltunk, ám a teljesen ép és sértetlen boncoló-sátor, ahová a vérfagyasztó sírok földérintése után léptünk be, tartogatott még valamit. Nem olyan volt, ahogy Lake hagyta, mert a rögtönzött asztról eltávolították a szétvagdalt szörny darabjait. Akkor már tudtuk, hogy a hat örült sírba temetett rém közül a feltűnően undorító bűzt árasztó darabokból összerakott egyik volt az, amelyet Lake vizsgálni próbált. Most más tárgyak hevertek széjjelszórva a laboratóriumi asztalon és körülötte; nem kellett sokáig találgatnunk, hogy rájövünk, ezek a tárgyak egy aprólékosan, noha nem a szokott módon, és gyakorlatlan kézzel szétboncolt ember és egy kutya darabjai.

Megkímélem a hozzátartozók érzelmeit, és nem mondom el, ki volt az az ember. Lake bonceszközei eltűntek, de a nyomokból ítélve gondosan megtisztogatták őket. Eltűnt az olajkályha is, ámde leltünk érthetetlenül és rendetlenül szétszórt gyufaszálakat. Az ember maradványait a többi tíz ember, a kutyaé a többi Harmincöt kutya mellé temettük. Ami a laboratóriumi asztalon és a gorombán kiforgatott, szétdobált illusztrált könyveken maradt fura mocskot illeti, túlságosan el voltunk szörnyedve, semhogy találgatásokba bocsátkozhattunk volna.

Ez volt a tábori borzalmak netovábbja, de voltak még más dolgok, ugyanilyen döbbenetesek. Hogy hová tűnt Gedney, a kutya, a nyolc ép lelet, a három szán, a különböző eszközök, illusztrált műszaki és természettudományos könyvek, írószerszámok, villanylámpák és elemek, az ennivaló és az üzemanyag, a fűtőberendezések, tartalék sátrak, szörmebundák, ilyesmi, azt ép ésszel egyszerűen nem lehetett megmagyarázni, mint ahogy a papírokra hullajtott tintapacákat sem, valamint a kíváncsi idegen matatás és próbálkozás nyomait a táborban meg a fúrásnál, az aeroplánokon, egyáltalán minden gépezeten. A kutyák láthatóan iszonyodtak a gépek furcsa rendetlenségétől. Aztán ott volt még a zűrzavar az éléskamrában, néhány tartósított étel eltűnése, a leglehetőlenebb módokon és legvalószínűtlenebb helyeken föltépett konzervdobozok fogcsikorgatóan nevetséges kupaca. Kisebb rejtély volt az áradó bőségben szétszórt gyufaszál ép, törött, égett-, akárcsak az eldobált két-három sátorvászon és prémes bunda, amelyeket úgy összeszagatott egy otromba kéz, mintha valami elképzelhetetlen célra akarta volna átalakítani őket. Az a gyalázat, ahogyan a holt emberekkel és kutyákkal bántak, a csonka ősleleteknek rendezett örült temetés, mind egy-egy kockája volt ennek a bomlott agyú, hibbant kirakósnek. A mostanihoz hasonló eshetőségre számítva gondosan lefényképeztük a tábori eszeveszett felfordulás minden jelentősebb mozzanatát, és föl is fogjuk használni őket, hogy velük támasszuk alá tiltakozásunkat Starkweather és Moore tervezett expedíciójának indulása ellen.

Miután megtaláltuk a holtakat a szélfogóban, első dolgunk volt felnyitni és lefényképezni az ötszögű hókupacok alatti elmebeteg sírokat. Akaratlanul is megjegyeztük, mennyire emlékeztetnek ezek a pettyegetett szörnyeteg sírok a szegény Lake üzeneteiben szereplő furcsa zöld zsírkövekre; és rábukkanva néhány példányra a nagy kőkupacban, magunk is megdöbbenőnek találtuk a hasonlatosságot. Valami ocsmány egyértelműséggel emlékeztetett az ősleletek csillagfejére, és mi egybehangzóan megállapítottuk, hogy ez a sejtelem bizonyára nagyon mély hatást gyakorolhatott az agyoncsigázott Lake-ék túlérzékeny idegeire.

Amíg hangos szó esett, addig mindenki automatikusan elfogadta magyarázatul, hogy Gedney, az egyetlen valószínű túlélő megőrült; annyira azonban nem vagyok naiv, hogy tagadjam a talán mindannyiunkban ott lappangó esztelen gyanút, amit az épelméjűség tiltott fennszóval kimondani. Sherman, Pabodie és McTighe délután minden részletre kiterjedő repülőgépes

felderítést végeztek a környéken, távcsövön fürkészték a láthatárt, keresve Gedneyt és az eltűnt holmit, ám semmit sem találtak. Elmesélték, hogy a titáni heglánc változatlan magasságban és tektonikával nyúlik el jobbra és balra a végtelenségbe. Néhány csúcson még merészebbek és szembeszökőbbek a Rerih festette ázsiai hegyi romokra fantasztikusan emlékeztető, szabályos kockák és bástyafalak. A hegyvonulat hótól tisztára söpört fekete ormain, ameddig a szem ellát, nagyjából azonos mennyiségben tátonganak a rejtélyes barlangok.

Minden szörnyűség ellenére maradt még bennünk annyi tudományos lelkesedés és kalandor kedv, hogy kíváncsiak legyünk az ismeretlen birodalomra, amely ott rejlik a titokzatos hegyek mögött. Mint elővigyázatosan fogalmazott üzeneteinkben közöltük, éjfélkor pihenőre tértünk az iszonyat és elszörnyedés napja után, de már érlelődött bennünk a tétova terv, hogy a légi fényképezőgép és a geológusi felszerelés kivételével minden terhétől megkönnyített aeroplánon már másnap reggel elindulunk a hegyek mögé. Úgy döntöttünk, hogy Danforth és én próbálkozunk elsőnek; hétkor keltünk, mert korán akartunk repülni, a külvilágnak szóló rövid üzenetünkben is említett heves szél azonban majdnem kilencig késleltette indulásunkat.

Már szoltam a semmitmondó történetről, amelyet tizenhat óra múlva, visszatértünk után tálaltunk ki a táborbelieknek, és továbbítottunk a külvilágnak. Most az én rettenetes kötelességem, hogy bővítsem ezt a beszámolót, kitöltsem az irgalmas hézagokat burkolt célzásokkal arról, amit igazából láttunk a hegyen túli rejtett világban mindama kinyilatkoztatásokról, amelyek idegösszeomlásba juttatták Danfortht. Bár képes lenne ő is őszintén beszélni a dologról, melyet hite szerint egyedül ő látott - noha valószínűleg érzékcsalódás volt. Az lehetett az utolsó szalmaszál a terhen, ami összeroppantotta. Én nem tehetek mást, mint elismétlem összefüggéstelen suttogását arról, ami sikoltozni készítette, amikor a valóságos és kézzelfogható közös megrendülés után már visszafelé süvöltött velünk a szélkorbácsolta szoroson át az aeroplán. És ez lesz az én utolsó szavam. Ha ezzel se győzhetek meg másokat mindmáig itt lappangó ősi szörnyűségek létezéséről, ha ezzel se fogom tudni visszatartani őket, hogy ne csörtessenek bele a sarkvidék szívébe, vagy legalább ne kotorásszanak túl mélyen e világvégi átokverte pusztaság hétpecsétes titkokat rejtő kerge alá - akkor nem én leszek a felelős a kimondhatatlan és talán fölmérhetetlen katasztrófáért.

Danforthszal átolvastuk a jegyzeteket, amelyeket Pabodie vetett papírra a délutáni repülés alatt, utánamértünk szextánssal, és kiszámítottuk, hogy a hegláncnak a táborból is látható legalacsonyabb hágója valamivel jobbra húzódik, 6900-7200 méterre a tengerszint fölött. Felderítőutunk során elsőnek erre irányítottuk terheletlen aeroplánunkat. A kontinentális platóból föltarajló előhegyek között vert sátor lehetett úgy 6000 méter magasan, így a szükséges emelkedés nem is volt olyan kolosszális, mint első látásra tűnt. Felszállás közben mégis megéreztem a ritkásabb levegőt és a maró hideget, mert hogy jobban láthassunk, nyitva kellett hagynunk a kabin ablakait. Természetesen

legvastagabb szőrmeruhánkat viseltük.

Ahogy közeledtünk a gleccserek szabdalta hótakaró határa fölött vészjósló sötéten, visszautasítóan meredező ormokhoz; egyre több rendellenesen szabályos képződményt észleltünk a meredélyeken, és újra Nyikolaj Rerih különös ázsiai festményei jutottak eszünkbe. A szél pusztította ősi rétegek mindenben alátámasztották Lake jelentéseit, és azt bizonyították, hogy ezek a bércek körülbelül ugyanígy tornyosulhattak talán már ötvenmillió évvel ezelőtt is - lélegzetelállítóan korai pillanatában a Föld történetének. Fölösleges találgatni, hogy akkor mennyivel lehettek magasabbak; e különös vidéken a változásoknak ellenszegülő, a megszokott eróziós folyamatokat késleltető, megmagyarázhatatlan légköri hatásokra utalt minden.

Ami azonban a leginkább elbűvölt és felzaklatott bennünket, az a szabályos kockák, sáncok, barlangszájak burjánzása volt a hegyoldalakon. Tanulmányoztam őket távcsővel, és készítettem légi felvételeket, miközben Danforth vezetett. Időnként fölváltottam a kormánynál - bár én csak amatőr voltam a repülésben -, hogy ő is használhassa a távcsövet. Könnyen sikerült megállapítanunk, hogy e kinövések anyaga meglehetősen világos, másutt nem található archaikumi kvarcit, szabályosságuk pedig sokkal elképesztőbb és hátborzongatóbb volt, mint ahogy szegény Lake sejtette.

Mint ő is megmondta, az éleket legömbölyítette a megszámlálhatatlan évmillió könyörtelen eróziója; természetfölötti szilárdságuk és kemény anyaguk azonban megóvta a kinövéseket a szétporladástól. Főleg a meredélyekhez közelebbi részeitet mintha a környezettel azonos kőzet alkotta volna, Olyan volt, mint Machu Picchu romjai az Andokban, vagy mint az ősi Kís falai, amelyeket 1929-ben tárt föl az Oxfordi Régészeti Múzeum. Lake pilótájához, Carrollhoz hasonlóan nekünk is szemet szűrtak a különálló ciklopszkövek. Fogalmam sem volt, hogy kerültek ide; és valami különös szégyenkezést éreztem geológusi mivoltomban. Vulkáni képződményeknél, például az írországi híres Óriások ösvényén gyakran találkozhatunk különös szabályosságokkal, ám Lake hiába vélt látni füstölgő kúpokat, e lélegzetelállító heglánc fölépítésében semmi sem utalt vulkánra.

Másik, noha ennél csekélyebb fejtörőt jelentettek az érdekesen szabályos körvonalú barlangszájak, amelyeknek közelében leginkább hemzsegték a különös kinövések. Ahogy Lake mondta, gyakoriak voltak a majdnem négyszög vagy félkör alakú üregek, mintha egy varázskéz faragta volna szimmetrikusabbra a természetes nyílásokat. Feltűnően sok volt belőlük, és feltűnően széles területen el voltak terjedve, amiből sejteni lehetett, hogy az egész környék keresztül-kasul át van lyuggatva kioldódott mészkövek nyomán maradt alagutakkal. Túlságosan mélyre nem sikerült bepillantnunk a barlangokba, azt azonban láthattuk, hogy nincsenek bennük cseppkövek. Minden nyílás körül egyenletesen le volt csiszolva a hegyoldal, Danforth pedig szokatlan mintákat vélt fölfedezni az apró eróziós repedésekben és ragyákban. Annyira el volt telve a táborban látott hallatlan borzalmakkal, hogy arra

célozgatott, a likacsok homályosan emlékeztetik az ősrégi zöld zsírkövek pettyezetett mintáira, melyek oly fertelmesen ismétlődtek meg a hat eltemetett szörnyeteg örült sírhantjain.

Fokozatosan fölébe emelkedtünk a magasabb előhegyeknek, és elindultunk annak a viszonylag alacsonyabb hágónak az irányába, amelyet kiválasztottunk. Arrafelé menet időnként le-lenéztünk a jégre-hóra, azon töprengve, nekivághattunk volna-e az útnak a korábbi szegényesebb felszerelésünkkel. Némi csodálkozással állapítottuk meg, hogy a terep egyáltalán nem olyan nehéz, mint vártuk; minden szakadékával és rázós pontjaival együtt se riaszthatta volna vissza egy Scott, egy Shackleton vagy egy Amundsen szánjait. Néhány gleccser feltűnően töretlen vonalban vezetett tovább szél söpörte szorosokig, és a magunk hágójához érve láthattuk, hogy az sem kivétel.

Alig bírom szavakba foglalni azt a feszült várakozást, amellyel készülődtünk keresztülszállni a gerincen, hogy bepillantsunk az ember nem járta világba; noha semmi okunk sem volt feltételezni, hogy a túlnani vidékjelentősen különbözne attól, amelyen eddig átkeltünk. A hegyfal, a csúcsok közül elővillanó, csalogatóan színjátészó levegőtenger olyan alattomos kifinomultsággal árasztotta magából a gonosz titkokat, hogy arra egyszerűen nincs szó. Inkább volt homályos pszichológiai jelképek és esztétikai képzettársítások egzotikus versekből és festményekből, rettegett és tilalmas könyvekben lappangó ősi regékből elegyedő szövedéke. Még a szél refrénjében is volt valami sajátságos és tudatos rosszindulat; és egy pillanatig úgy rémlett, mintha széles skálájú síp vagy orgonaszó fonódna a sokszólamú dallamba, amint a széllökések ki-be járkáltak a mindent összefurdaló visszhangos barlangszájakon át. Homályosan ismerős, visszataszító hang volt, többi komor benyomásunkhoz foghatóan bonyolult és megmagyarázhatatlan.

A barométer állásából ítélve lassú emelkedés után elértük a 7071 méteres magasságot: Alattunk elmaradt a hóhatár, fölöttünk nem volt más, mint a sötét, kopár meredélyek és az induló gleccserek dunna barázdái - azonban ezek az idegborzoló kockák, sáncok, visszhangzó barlangszájak természetellenessé, fantasztikussá, álomszerűvé tettek mindent. Végignézve a kúpos füzéren, látni véltem azt, amelyiket szegény Lake emlegetett: épp a tetején volt egy bástyafal. Félig beleveszett a sarkvidéki furcsa száraz ködbe - Lake talán épp emiatt gyanakodott kezdetben vulkáni tevékenységre. Velünk szemben, gonoszul fenyegető, fűrészes kapubálványai között föltűnt a szélsöpörte sima hágó. Mögötte kigyúltan, örvénylő páragomolyagokkal borult az ég a túloldali titokzatos birodalomra, amelyről éreztük, hogy még sohasem látta emberi szem.

Még néhány méterrel magasabba - és föltáruul előttünk ez a birodalom. Jelentőségteljesen összenéztünk Danforthszal, mivel beszélgetni úgyis legföljebb ordítva tudtunk volna csak a motor harsogásától, amelyet még tetézt a szorosban nyargaló szél vonító orgonálása. Aztán legyűrtük az utolsó métereket, és a sorsválasztón túl feltárta töretlen pecsétű titkait egy vén és

mérhetetlenül idegen világ.

V.

Azt hiszem, egyszerre, kiálthattunk föl borzadállyal elegendő csodálattal a megilletődéstől, önnön érzékeinkben kételkedve, amikor átjutottunk a hágón, és megláttuk, ami mögötte volt. Tudat alatt persze tartogathattunk valami tényszerű elméletet, amellyel magunkat akartuk felkészíteni a pillanatra. Olyasmi lappanghatott a gondolataink között, mint a coloradói Istenek Kertjének groteszkül erodálódott kövei vagy az arizonai sivatag sziklái, amelyeket valószerűtlenül szimmetrikusra faragott a szél. Félig-meddig talán még olyan látványra is számítottunk, mint amelyet tegnap délelőtt mutatott a káprázat, amikor először közeledtünk a hallucináció hegyeihez. Kellett, hogy legyenek reális elképzeléseink, amelyek legott szétporladtak, mihelyt szemünk végigsöpört azon a viharoktól varas, határtalan fennsíkon, és fölitta magába a legvastagabb pontján is csak 1215 méteresre hízott, másutt nyilvánvalóan még ennél is vékonyabb jéglepel alól ragyaverten, málladozó élekkel kiemelkedő, szabályos, geometrikusan lüktető, titáni kötömeg úgyszólván végtelen labirintusát.

Nem lehet leírni, milyen hatással volt ránk ez a szörnyeteg látvány, amelyről az első pillanattól bizonyosan érezni lehetett, hogy valami gonosz kajánsággal űz csúfot a természet ismert törvényeiből. Ezen az átlagosan 6000 méter magas, démonian ősi hátságon, amelyet ember előtti időkben, nem kevesebb mint ötszázezer éve tett lakhatatlanná a gyilkos éghajlat, olyan szabályos épületek útvesztője húzódott majdnem a szemhatárig, amelyeket csak a kétségbeesés vagy a szellem önvédelme tulajdoníthatott spontán és természetes okoknak. Mi jó előre elhárítottunk magunktól minden olyan komolytalan elméletet, hogy a sáncok és kockák a hegyoldalakon lehetnek mások is, mint természetes képződmények. Hogy lehetnének, hiszen az ember is alig vált még külön a nagy majmoktól abban az időben, amikor ezen a vidéken mindmáig terjedő hatállyal úrrá lett a jeges halál?

Márpedig most helyrehozhatatlanul megrendülni látszott az ész uralma, mert a négyszögletes, görbe, ferde tömbök ciklopszi útvesztője nem tűrt semmiféle kényelmes önvigasztalást. Ez, bizony félreérthetetlenül a káprázat fertelmes városa volt, a maga nyers, tárgyilagos és kicselezhetetlen valóságában. Hát mégis volt reális alapja annak a kárhozatos tüneménynek - jeges porcsíkok húzódhattak a felső légrétegekben, és az ocsmány maradvány a tükrözés egyszerű törvényeinek megfelelően kivetítette magát a hegyeken túl, persze ficamodottan és eltúlozva; a fantom olyasmit is tartalmazott, amit a forrás nem; de most, hogy megláttuk a forrást, még sokkal undorítóbbnak és fenyegetőbbnek találtuk távoli képénél.

Csakis hatalmas kőtornyainak és bástyafalainak hihetetlen, nem emberi

tömege óvta meg ezt az iszonyatos valamit attól, hogy teljesen megsemmisüljön a több százezer talán több millió - év alatt, amióta itt gunnyasztott a sivár felföld orkánjaiban. - Corona Mundi, Világ teteje - tódultak ajkainkra a szertelen jelzők, miközben szédülő fejjel tekintettünk alá az elképesztő látványra. Megint eszembe jutottak a hátborzongató ősrégék, amelyek egyfolytában kísértettek, mióta először pillantottam meg ezt a délsarki halott világot: Leng démoni síkja, a himalájai Mi-Go vagy óriás majomember, a Pnakotikus kéziratok ember előtti sugallatói, a Cthulhu-kultusz, a Necronomicon, az északi legendák az alakatlan Tsathogguáról és a csillagfajzatokról, amelyek ehhez a képlékeny kreatúrához tartoztak, és cudarabbak voltak még az alaktalanságnál is.

A dolog minden irányban megszámlálhatatlan mérföldeken át, úgyszólván egyenletes sűrűséggel terpeszkedett. Jobbról balra végigjártattuk rajta a tekintetünket, de csak egyetlen helyen észleltünk tisztást, attól a szorostól balra, amelyen átkeltünk. Véletlenül beetaláltunk egy elképzelhetetlenül irdatlan valami egyik szeletébe. A dombokon gyéribben álldogáltak a groteszk kőépületek; ezek jelentették az átmenetet a rettenetes várostól a csúcsok ismerős kockáihoz és sáncaihoz, amelyek nyilván az előretolt helyőrséget jelentették, és a különös barlangszájakkal együtt ugyanolyan sűrűn burjánzottak ezen az oldalon, akár a túlsón.

A leírhatatlan útvesztő legnagyobb részét a jégből 3-4,5 méterre kiemelkedő, 1,5-3 méter széles falak alkották. Ezeket többnyire sötét színű, sok esetben a 120 x 180 x 240 centiméteres nagyságot is elérő ősi pala-, kristályos pala és homokkő téglányokból emelték, számos helyütt pedig mintha egyenesen a prekambriumi tömör, durva palaágyból faragták volna ki őket. Az épületek mérete egyáltalán nem volt egyforma, telelyuggatott irdatlan tömbök éppúgy akadtak, mint különálló kisebb szerkezetek. Ami az általános formát illeti, túltengtek a kúpok, a gúlák, a teraszok, noha előfordult sok tökéletes kocka, henger és más téglaidomok halmaza meg valami sajátosan megdőlt építmény, ami ötszögű alaprajzával nagy vonalakban a modern erődökre hasonlított. Az építészek kitartóan és hozzáértően alkalmazták a boltív elvét, és a város fénykorában bizonyára léteztek kupolák is.

Az egész gubancot rettenetesen elnyűtte az időjárás; a tornyok közötti jégtükröt alázuhant tömbök és időtlen törmelék lepte. Ahol átlátszó volt a jég, ott látni lehetett a gigászi épületsorok alsóbb traktusait és a tornyokat különböző szinteken összekötő hidakat, amelyeket megőrzött az eljegesedés. A meztelen falak sebhelyeiből hasonló, magasabb hidak létezésére következtethettünk. Alaposabb vizsgálat után megszámlálhatatlan széles ablakot fedeztünk fel; néhányukat még takarták a megkövesedett fatáblák, a legtöbb azonban vészjóslóan és fenyegetően tátongott. Sok romról persze hiányzott a tető, tetejüket durvára nagyolta a szél; mások viszont, a hegyesebb gúlák, kúpok vagy a magasabb falak gyűrűjétől védett házak az általános hámlás és mállás közepette is megőrizték ép körvonalait. Távcsövön át épphogy sejteni lehetett a vízszintes csíkokból álló faragott díszítményt és rajta az ősi zsírköveken is

megfigyelt, furcsa mintákba rendezett pontokat, amelyek most hirtelen sokkal súlyosabb jelentőséget nyertek.

Sok helyütt egészen összeomlottak az épületek, a jégtakaró változatos geológiai okok miatt mélyen behasadozott. Másutt a jégig lemorzsolódott a kő. Körülbelül egymérfölddel balra a hágótól, amelyen átkeltünk; a fennsík belsejétől az előhegység egyik nyiladékaig húzódó széles sávban egyáltalán nem volt épület. Következtetésünk szerint valószínűleg meder lehetett, harmadkori nagy folyóé, amely sok millió éve hömpölygött át a városon, mielőtt elveszett volna az irdatlan hegylánc alatt a feneketlen mélységben. Az egész vidék a barlangok, szakadékok, alvilági titkok birodalma volt, ahová nem láthat be emberi szem.

Ha eszembe jutnak érzéseink és elképedésünk az ember előtti évmilliók ama szörnyűséges maradéka láttán, csak csodálni tudom magunkat, amiért képesek voltunk megőrizni legalább a higgadtság látszatát. Azzal persze tisztában voltunk, hogy itt siralmasan fölsült valami - az időrend, a tudományos elmélet vagy önnön tudásunk; és mégis maradt bennünk annyi tartás, hogy kormányozzuk a gépet, aprólékosan szemügyre vegyünk sok dolgot, és készítsünk egy alapos fényképsorozatot, ami még jól jöhet nekünk és a világnak. Rajtam talán a véremmé lett tudományos látásmód segített, mert minden szörnyülködésen és szorongáson túl égtem a vágytól, hogy még többet kifürkésszek az ősrégi titkokból, megtudjam, mely lények építették és lakták e gigászi várost, és mily kapcsolatban állhatott az életnek ez a páratlan gócpontja a maga korának - vagy más koroknak - a külvilágával.

Mert ez nem lehet közönséges város, csakis a földtörténet valamely hihetetlen és archaikus szakaszának középpontja és ősmagva, melynek elferdített és homályos legendákon átderengő gyökérhajtásai nyomtalanul elvesztek a vonagló Földben, jóval hamarabb, mielőtt az általunk ismert emberi faj egyáltalán kikecmergett a majomság állapotából. Pángea óriás városa terpeszkedett előttünk, amelyhez képest tegnapi - még csak nem is tegnapelőtti! - közelmúlt csupán a mesés Atlantisz és Lemuria, Commoriom és Uzuldaroum és Olathoe Lomar földjén; megalopolis, csakis a suttogva emlegetett Valusiához, R'lyehhez, a mnarföldi Ibhez és Arabfia Deserta Névtelen Városához hasonló, ember előtti istenkáromló förtelmekhez fogható. Míg repültünk a titáni tornyok zűrzavara fölött, képzeletem időnként minden nyűgöt ledobva tévedezett céltalan lázas képzettársítások birodalmaiban - még a táborban esett örült iszonyat keltette leglidércesebb álmaimat is összefüggésbe hozva e kárhozott világgal.

Hogy minél könnyebb legyen az aeroplán, a benzintankot nem töltöttük színiig, ezért óvatosságra volt szükségünk a felderítésnél. Ennek dacára irdatlan utat kellett megtennünk a terepen, azazhogy a levegőben, miután olyan szintre süllyedtünk, ahol gyakorlatilag elhanyagolható lett a szél. Se vége, se hossza nem volt a hegyláncnak, illetve a belső dombokat szegélyező szörnyű városnak. Ötven mérföldet repültünk mindkét irányban, anélkül hogy jelentősebb változást

tapasztaltunk volna a sziklák és az örök jégből elővicsorgó épülethullák útvesztőjében. Pedig voltak roppant érdekesítő jelenségek, például a faragványok abban a kanyonban, ahol a széles folyó áttörte a dombokat, mielőtt az óriás hegyek közelében alávetette volna magát a mélybe. A belépő folyamat határoló sásbérceket pilonokká faragták, és volt valami e taréjos, hordószerű formákban, ami valamely ismeretlen okból elmosódott, gyűlöletes és zavarba ejtő emlékfoszlányokat keltett életre mindkettőnkben.

Ugyancsak láttunk sok csillag alakú kopasz foltot, nyilvánvalóan köztereket, és felfigyeltünk a terep hullámzására. A magas dombokat általában zezugos útvesztővé vájták, de itt is talákoztunk legalább két kivétellel. Közülük az egyik olyan csúnyán lepusztult, hogy azt se lehetett megállapítani, mi volt a felszökkenő magaslaton. A másik még mindig viselte a tömör sziklából kifaragott, kúp alakú fantasztikus emlékmű nyomát, amely nagyjából olyan volt, mint a közismert Kígyók Sírja az ősi petrai völgyben.

Ahogy távolodtunk a hegyektől, rájöttünk, hogy a város, bár hosszában a végtelenségig látszott követni a dombok lábát, szélességre nézve nem korlátlan. Körülbelül harminc mérföld után gyérülni kezdtek a groteszk sziklaépítmények, és újabb tíz mérföld után kiértünk a pusztasíkságra, amelyen nyoma sem volt mesterséges képződménynek. A folyóágy mélyebb és szélesebb lett a városon túl, a ködfátyolos nyugat felé enyhén emelkedő talaj sokkal egyenletlenebb.

Eddig nem szálltunk le, de egyszerűen képtelenség lett volna úgy elhagyni a fennsíkot, hogy egyetlen szörnyeteg épületbe se próbálunk bemenni. Így hát elhatároztuk, hogy hágónk közelében keresünk az előhegyekben egy sima pontot, ott letesszük a gépet, és gyalogszerrel végzünk némi felderítést. Noha a lépcsőzetes dombok egy részét eltakarták a szétszórt romok, alacsonyan szállva hamarosan bőven találtunk leszállásra alkalmas helyeket. Azt választottuk, amelyik a legközelebb esett a hágóhoz, mert azon keresztül kellett átrepülnünk az óriás hegyláncon, vissza a táborba. 12.30 körül sikerült zökkenők nélkül leereszkednünk egy teljesen egyenletes, sima, kemény hómezőre, amely igen alkalmas volt a későbbi gyors és biztonságos felszállásra.

Ennyire kurta időre és ilyen kényelmesen szélvédett, alacsony helyen nem látszott szükségesnek, hogy hótöltéssel védjük az aeroplánt, így csak jó erősen beékeltük a leszálló sítalpakat, és gondunk volt rá, hogy a gépezet legfontosabb alkatrészei védve legyenek a hidegtől. A gyalogútra levetettük legvastagabb szőrméinket, és zsebiránytűből, kézi kamerából, gyufából, vaskos noteszekből és papírból, geológuskalapácsból és - vésőből, mintazacskókból, egy tekercs hegyászó kötélből, nagy fényerejű elemlámpákból és pótelemekből álló kézipoggyászt vettünk magunkhoz. Ezt a felszerelést a gépen hoztuk, arra az esetre, ha lehetőségünk nyílna leszállni, terepfelvételeket, rajzokat és topográfiai vázlatokat készíteni, közetmintákat venni valamelyik meztelen hegyoldalból, kibúvó sziklából vagy hegyi barlangszájából. Szerencsére bővében voltunk a tépnivaló papírnak, amit egy tartalék mintazacskóba fogunk gyűjteni, hogy a

réges-régi "Jancsi és Juliska"-elv szerint jelölhessük utunkat, ha esetleg be tudnánk jutni egy labirintusba. Ehhez az kellett, hogy kellően állott levegőjű barlangrendszerrel találjunk, ahol ezt a gyors és könnyű módszert alkalmazhatjuk a szokásos kőfaragós útjelzés helyett.

Ereszkedtünk óvatosan a kérges havon az opálos nyugati égen derengő döbbenetes kőlabirintus felé, és közben majdnem olyan erősen éreztük, hogy a csodák kapujában állunk, mint négy órája, a titokzatos hágó felé közeledőben. Szemünk, igaz, hozzászokott már a hegyfal rejtette döbbenetes titkokhoz, mindazonáltal semmivel sem voltunk kevésbé megilletődöttek és riadtak most, amikor beléphettünk a kozmikus abnormitást árasztó ősi falak közé, melyeket tán évmilliókkal korábban, minden általunk ismert emberféle megjelenésénél hamarabb emeltek tudatos lények. Noha a ritkás levegő ezen a szédítő magasságon a szokásosnál valamivel nehezebbé tette az erő kifejtést, mindketten nagyon jól tartottuk magunkat, és azt éreztük, hogy úgyszólván nincs feladat, amelynek ne tudnánk eleget tenni. Alig néhány lépéssel odaértünk egy hóig leomlott, alakatlan romhalmazhoz, amelytől 60-80 méterre tető nélküli, irdatlan ötszögű bástya meresztette még mindig ép, 3-3,5 méter magas, egyenetlen szélű falait. Efelé indultunk, és mikor megfogtuk időroncsolta ciklopszkövét, úgy éreztük, most fonódtunk össze a káromlás határát súroló módon azokkal az elfelejtett évmilliókkal, amelyek rendes körülmények között el vannak zárva fajunk előtt.

Ezt a csillag alakú, csúcstól csúcsig talán 90 méter átmérőjű bástyát szabálytalan, átlagosan 180 x 240 centiméteres jurai homokkő téglányokból építették. Úgy 120 centiméterre a fagyos földtől, a csillag csúcsain és a belső szögökben elég szimmetrikusan elosztott, körülbelül 120 centiméter széles, 150 centiméter magas, boltíves rések vagy ablakok sorakoztak. Benézve láttuk, hogy a fal másfél méter vastag, odabentről eltűntek a válaszfalak, és még megmaradtak a sávos faragványok vagy lapos domborművek nyomai - amit előzőleg is gyanítottunk, mikor átszálltunk az ilyen és hasonló bástyák felett. Noha eredetileg magasabbak lehettek, alapjukat nyomtalanul eltakarták a vastag jég- és hórétegek.

Miután átevicckéltünk az egyik ablakon, hiába próbáltuk kihüvelyezni a csaknem elmosódott faliképeket, de a jégpadló megbolygatásával nem is kísérleteztünk. Felderítő repüléseink során megállapítottuk, hogy a városban sok olyan építmény van, amelyeket kevésbé tömött el a jég, és ha olyanba hatolunk be, amelynek még megmaradt a teteje, akkor remélhetőleg találunk tiszta belsőket, ahonnan lejuthatunk a tulajdonképpeni talajszintre. Mielőtt elhagytuk volna a bástyát, gondosan lefényképeztük és ámulattal tanulmányoztuk habarcs nélküli ciklopszfalait. Bárcsak itt lett volna Pabodie, az ő mérnöki tudománya talán segített volna, hogy kitaláljuk, hogyan emelgették ezeket a titáni köveket abban a hihetetlen régmúltban, amikor a várost és elővárosait megépítették.

Ennek a félmérföldes sétának, le az igazi városhoz, hátunkban az égbe nyúló ormokon dühösen és hiábavalóan visító széllel, a legapróbb részlete is

mélyen belevésődött az agyamba. Emberi lény, rajtam és Danforthon kívül, csakis lázálmában láthat ilyen jelenéseket. Közöttünk és a nyugaton fortyogó párák között iszonyatos kuszaságban terpeszkedtek a sötét sziklatornyok, amelyeknek szertelen és hihetetlen formái minden szögből megújult erővel hatottak reánk. Káprázat volt, kőbe zárva, és ha nem lennének a fotográfiák, még ma se hinném, hogy ilyesmi létezhet. Az épületek általában olyan típusúak voltak, mint a bástya, amelyet megvizsgáltunk, de a városbeli bizarr formákra egyszerűen nincs szó.

Még a képek is csak egy-két vetületét ragadják meg végtelen változatosságuknak, természetfölötti tömörségüknek, mélységesen idegenszerű zamatuknak. Voltak mértani alakzatok, amelyekre egy Eukleidész is aligha találhatna nevet - a legszabálytalanabb kúpok, csonkakúpok, hajmeresztően aránytalan teraszok, gumókat hajtó tengelyek, különös csoportokba rendezett törött oszlopok, ötszögű vagy ötágú, eszelősen groteszk csinálmányok. Közelebb énre néhány ponton lepillanthattunk az átlátszó jégbe, és láttuk a zárt kőhidakat, melyek különböző magasságokban kötötték össze az épületek bolond összevisszaságát. A szó szoros értelmében vett utca nem létezett: innen egy mérföldre, balra volt az egyetlen széles, nyílt terület, ott, ahol az ösfolyó szelte át a hegyek felé menet a várost.

Távcsöveinken mindenfelé láthattuk a külső faragványok csaknem elmosódott szalagjait, a mintákba rendezett pontokat, és félig-meddig el tudtuk képzelni, milyen lehetett a város, noha a ház- és toronytetők zöme elpusztult: szakadék, mély ösvények és síkatorok kanyarogtak zűrzavarosan, voltak, amelyek alagútként tekergőztek a kiugró falazások és boltíves hidak alatt. Álombéli látomásként derengett a lábunk előtt, a párás nyugat háttérfüggönyén; északi végén erőlködve próbált keresztültűzni a kora délutáni, alacsonyan járó sarkvidéki vörös nap, és valahányszor tömörebb akadályba ütközött, és egy időre árnyék borult a vidékre, akkor olyan alattomos fenyegetést árasztott magából a város, amelyet nem is remélek szavakba foglalhatni. Tudatosabb, sötétebb rosszindulat szólt még a szél szavában is, amely elhalóan zokogott-sípolt a hátunk mögötti magas hágóokban. A városba vezető lejtő utolsó része feltűnően meredek és nyaktörő volt; ott, ahol a dőlésszög megváltozott, sziklaperem ugrott előre, amelyből arra következtettünk, hogy itt valaha mesterséges terasz lehetett. Úgy okoskodtunk, hogy bizonyára valamilyen lépcsőnek kell lennie a jég alatt.

Amikor törpeségünkben félősen elhúzódva a mindenütt jelen lévő, ragyaverten düledező falak nyomasztó közelségéből, az omladékon átmászva végre bemerészkedtünk a városba, megint olyan érzés fogott el bennünket, hogy csoda, ha egyáltalán megmaradt még valami a hidegvérünkben. Danforth leplezetlenül ideges volt, és egyáltalán nem helyénvaló módon kezdett mindenféle hajmeresztő dolgokon rágódni a tábori szörnyűségeket illetően, amiért én annál inkább nehezteltem, mert sok olyan vonása volt az ősi lidércnyomás e hátborzongató maradékának, amelyektől akaratom ellenére is

kénytelen voltam osztozni útitársam némely következtetéseiben. Az elmélkedés túlfeszítette Danforth képzeletét; egy helyütt, egy törmelék lepte síkator éles kanyarulatánál azon erősködött, hogy elmosódott nyomokat látott a földön, amelyek egyáltalán nincsenek ínyére; másutt pedig megtorpant, hogy ismeretlen helyről kélt, elképzelt halk hangra füleljen - fojtott, dallamos flótafutamra, mondta, mely emlékeztetett a szél fuvalmaira a hegyi barlangokban, de nyugtalanítóan más volt mégis. Nem térhettünk ki a környező épületeken és a néhány kivehető fali arabeszken egyfolytában ismétlődő ötszögekből áradó sötét baljóslat elől, és tudat alatt iszonyú bizonyossággal kezdtük sejteni, miféle öslények építhették és lakhatták ez Istentől elrugaszkodott várost.

Ezzel együtt még mindig nem halt ki belőlünk a kalandor és a tudós; gépiesen vettük tovább a mintákat a falak különböző köveiből. Szerettünk volna bőségesebb gyűjteményt, hogy minél megalapozottabb következtetéseket vonhassunk le a város koráról. A hatalmas külső falak legkésőbb a jura vagy a komancs korban épülhettek, és az egész városban nem találtunk pliocén korinál fiatalabb sziklát. Ezen a helyen tehát, ahol bolyongtunk, egészen bizonyosan legalább ötszázézer éve, de valószínűleg még annál is régebben uralkodott a halál.

A szikla-útvesztő félhomályos árnyai közti araszoltunkban megálltunk minden hozzáférhető nyílásnál, hogy tanulmányozzuk az épületbelsőket, és megvizsgáljuk, lehet-e bemenni. Volt, amit el se értünk, mások ugyanolyan jégbe fulladt, tetőtlen puszta romokhoz vezettek, amilyen a bástya volt a dombon. Az egyik, noha tágas volt és hívogató, feneketlennek tűnő szakadékra nyílt, amelybe nem volt lejárát. Hellyel-közzel volt alkalmunk megvizsgálhatni egy-egy spaletta megkövesedett fáját. Mélységesen lenyűgözve ismertük föl a mesébe illően ősrégi rostokat. Mezozoikumi nyitvatermőktől és tűlevelűektől, egészen pontosan krétakori cikászoktól, félreismerhetetlenül harmadkori legyezőpálmáktól és korai zárvatermőktől származtak. Nem találkoztunk olyasmivel, ami a pliocénnél fiatalabb lett volna.

Elhelyezkedésükből következtethetően változatos célokra használhatták a spalettákat - szélükön még látszott a rég eltűnt fura zsanérok nyoma: a befelé szűkülő mély nyílásoknak hol a külső, hol a belső végére szerelték őket. Úgy látszott, belevetemedtek a nyílásokba, így élték túl valószínűleg fémről készült régi zsanérjaik, kapcsaik szétrozsdásodását.

Egy idő után odaértünk egy ötszög alapú, épen maradt hegyű óriás gúla kiszögelléseit áttörő ablaksorhoz, amelyek egy tágas, jó állapotban lévő, kőpadlós teremre nyíltak, de olyan magasan voltak, hogy csak kötéllel lehetett volna leereszkedni. Volt nálunk kötél, de addig, amíg nem muszáj, nem akartunk veszködni a hatméteres ugrással, főleg ezen a fennsíkon, amelynek ritkás levegője egyébként is jobban igénybe vette a szívet. Valószínűleg csarnok vagy gyűlésterem lehetett a téres hely; vízszintes sávokba rendezett merész, határozott körvonalú, meghökkenítő faragványok rajzolódtak ki elemlámpáink falra hulló fényében, amelyeket hagyományos arabeszkek szintoly széles sávjai

választottak el egymástól. Gondosan megjegyeztük a termet, azt tervezvén, hogy ide fogunk behatolni, ha csak nem akadunk olyan helyiségre, mely könnyebben hozzáférhető.

Végül mégis rátaláltunk a nyílásra, amelyet kerestünk. A körülbelül 1,8 méter széles és 3 méter magas kapuboltozaton át egy függőhídra lehetett jutni, amely egy sikátoron feszült keresztbe, úgy 2,5 méter magasan a jég fölött. Az ilyen kapuboltozatok a felsőbb emeleteken szoktak lenni, amelyek közül itt még megmaradt egy. Nyugatra néző, tőlünk balra eső, négyszögletes teraszokból álló építményhez tartozott. A sikátor túloldalán ásitó boltív, amely fölött három méterrel különös kinövés dagadozott, egy ablaktalan, rogyadozó hengerbe vezetett. Vaksötét volt a belsejében; mintha feneketlen, üres kútra nyílt volna a kapuboltozat.

A bal oldali ormóttan épület bejáratánál felgyült hulladék megkönnyítette a bejutást, mégis csak bizonyos tétovázás után használtuk ki a régóta vágyott esélyt. Hiába jártunk bent az ősi titkok útvesztőjében, újult akarat kellett hozzá, hogy bemerészkedjünk ebbe az épületbe, mert a mitikus régmúlt, melyből itt maradt, kezdett mind iszonyatosabbnak tűnni szemünkben. Végül mégis nekiduráltuk magunkat, és felkapaszkodtunk a tátongó résben halmozódó törmelékre. Mögötte jókora palalemezekkel rakták ki a padlót, amely mintha egy faragott falú, hosszú, magas folyosóhoz tartozott volna.

Szemügyre véve a folyosóról nyíló belső boltívek sokaságát, és belátván, milyen szövevényes lakosztályokhoz vezethetnek, úgy döntöttünk, ideje elkezdni a "Jancsi és Juliska"-útjelzést. Odakint elég volt az iránytű és a sűrű pillantások a hátunk mögé, a tornyok között a hatalmas heglánkra, hogy ne tévedjünk el; mostantól mesterséges pótléokra lesz szükség. Ezért hát alkalmas nagyságú darabokra tépkedtük tartalék papírunkat, belegyömöszöltük Danforth egyik tasakjába, és elhatároztuk, hogy annyira fogunk takarékoskodni vele, amennyire a biztonság engedi. Ez a módszer, lévén, hogy a vénséges épület belsejében nem éreztünk erős léghuzatot, valószínűleg megóv bennünket attól, hogy elkeveredjünk. Ha szél támadna, vagy kifogynánk a papírból, akkor természetesen még mindig visszatérhetünk a sziklák megjelölésének biztonságosabb, noha unalmasabb és nehezkesebb módszeréhez.

Hogy milyen kiterjedt területre hatoltunk be, azt nem állapíthattuk meg próbálkozás nélkül. Tekintve a közeli és gyakori áthidalásokat, és mivel úgy látszott, hogy a jég igen csekély mértékben talált magának utat a masszív építmények belsejébe, valószínűleg átkelhetünk egyikből a másikba a jég alatti hidakon, hacsak nem állják utunkat beomlások és nyiladékok. Ahol átlátszó volt a jégtakaró, szinte mindenütt látni lehetett, hogy az alámerült ablakokat szorosan bespalettázták, mintha így hagyták volna itt a várost, amikor az alsóbb szintek elkezdtek belefagyni a kikristályosodó jégbe. Csakugyan az a különös benyomása támadt a szemlélőnek, mintha nem hirtelen katasztrófa vagy fokozatos romlás lett volna úrrá a városon, hanem tudatosan zárták volna le és hagyták volna el a sötét régmúltban. Előre látta-e a jég eljövételét a névtelen

lakosság, amely en masse vándorolt el, oly hazát keresve, hol kevésbé fenyegeti pusztulás? Még válaszra vár, hogy melyek voltak azok a természetföldrajzi körülmények, amelyek hozzájárultak az itteni jégréteg kialakulásához, mert az világos, hogy ez nem lehetett mindent lemorzsoló, vándorló. jégtömeg. Talán a felhalmozódott hó nyomása okozhatta, esetleg árvíz, vagy az óriás hegységben szakadt át valamilyen jeges gát, és hozta létre a mostani különös állapotot. Erről a városról úgyszólván minden elképzelhető.

VI.

Fárasztó lenne folyamatos, aprólékos elbeszélésben számolni be vándorlásunkról az örökkévalóság óta halott, réges-régi darázs-fészekben, a vén titkok ama szörnyűséges barlangodvában, amely megszámlálhatatlan korok után először verte vissza emberi léptek zaját. Főleg azért, mert oly sok rettenetes tragédiát és kinyilatkoztatást tartogattak a vizsgálódónak a mindenütt jelen lévő fali faragványok. Villanófényvel készült fotográfiáink nyomatékosan alá fogják támasztani mondandónk igazságát, és csak azon sajnálkozhatunk, hogy nem volt nálunk több filmtekercs. Így hát, miután filmjeink elfogytak, noteszeinkbe készítettünk kezdetleges vázlatokat a fontosabb jelenségekről.

Az aprólékosan kidolgozott irdatlan épületből legyűgözve alkottunk fogalmat annak a nevenincs geológiai kornak az építészetéről. A belső válaszfalak nem voltak olyan tömörök, mint a külsők, de az alsóbb szinteken kitűnő állapotban megmaradtak. Körmönfont volt, mint egy útvesztő, a szintek padlója különös módon egyenetlen és egészen bizonyosan eltévedtünk volna, ha nem jelöljük utunkat a papírfoszlányokkal. Elhatároztuk, hogy a vénhedtebb felső részt derítjük föl elsőnek, ezért onnan harminc méterre fölhágtunk a labirintus tetejére, ahol a felső fülkék behavazva és romosan tátongtak a sarki ég alatt. Rézsútosan recézett, meredek sziklarámpákon, illetve ferde síkokon kapaszkodtunk fel, amelyek mindenfelé pótolták a lépcsőt. A legváltozatosabb méretű és formájú helyiségekkel talákoztunk, az ötágú csillagtól a háromszögön át a tökéletes kockáig. Nagy általánosságban 9x9 méter területűek és 6 méter magasak voltak, bár léteztek ennél jóval nagyobb termek is. Miután alaposan megvizsgáltuk a felső régiókat és az eljegesedés szintjét, emeletenként ereszkedtünk alá az elsüllyedt részbe, ahol egykettőre rájöttünk, hogy összefüggő szobák és átjárók folyamatos szövevényében járunk, amely alighanem a végtelenségig folytatódik az épületen túl. Nyomasztottak bennünket az óriási méretek és a belőlük áradó félisteni erő; volt ennek a szentségtörően ősi városnak a körvonalaiiban, méreteiben, arányaiban, díszítményeiben, stílusárnyalataiban valami határozatlanul, de mélységesen embertelen. Abból, amit a faragványok elárultak, hamarosan rájöttünk, hogy a szörnyű város több millió éves.

Ma se vagyunk képesek megfejteni, mely mérnöki elvek szerint

egyensúlyozták ki és illesztették egymáshoz az irdatlan sziklatömböket, noha szemmel látható előszeretettel alkalmazták a boltívet. A szobákban, ahol jártunk, nem maradt semmi mozdítható, ami alátámasztotta azt a meggyőződésünket, hogy a várost önként hagyták el. A dombormű volt a legősibb, majdnem kizárólagos díszítmény, amelynek mértani arabeszkek 90 centiméter széles csíkjaival tagolt, ugyanilyen széles vízszintes sávjai mennyezettől padlóig elborították a falakat. Általános elterjedtségén a néhány kivétel sem változtatott, bár az arabeszkes csíkokba gyakran foglaltak sajátos pontozott mintákat tartalmazó sima pajzsokat.

A technika, mint megállapítottuk, érett volt, kiteljesedett, a csiszolt mesterségbeli tudás legmagasabb szintjén álló, noha az emberi művészeti hagyományoktól minden részletében mélységesen idegen. Még nem láttam szobrot, amelynek kidolgozása akárcsak megközelítette volna ezt a finomságot. Merész méreteik ellenére a faragványok döbbenetes életszerűséggel adták vissza a dús növény- és állatvilág legparányibb részletét; a hagyományos díszítmény pedig maga volt a körmönfont indázás csodája. Az arabeszkek a matematikai elvek mély értelmű alkalmazásáról tanúskodtak, rejtélyesen szimmetrikus szögek és görbék az ötös számon alapultak. A szigorú formai hagyományokat követő figurális csíkok sajátosan értelmezték a perspektívát, ennek ellenére olyan művészi erő sugárzott belőlük, ami a földtörténeti korok közöttünk tátongó szakadékán át is megrendített bennünket. Ábrázolásmódjuk egyszerre használta a keresztmetszetet és a kétdimenziós körvonalat, minden ismert ókori népnél hamarabb juttatva kifejezésre az elemző pszichológiát. Feleslegesen próbálnám összehasonlítani bármely művészettel, ami múzeumainkban látható. Azok, akik majd megtekintik fényképeinket, talán a legvakmerőbb futuristák némely groteszk elképzelésében lelnek párhuzamokra.

Az arabeszkek csipkéje bele volt vésve a falba, az időjárástól épen hagyott köveken 2-4 centiméter mélyre. A pontmintás pajzsok - nyilvánvalóan feliratok, valamilyen ismeretlen, ősrégi nyelven - intaglióinál a sima pajzsfelület mélysége körülbelül 3 centiméter, a pettyeké talán centiméterrel több. A figurális csíkok süllyesztett lapos domborműveinek háttére úgy 4 centiméterrel lehetett mélyebben a fal eredeti síkjánál. Néhányon sejteni lehetett a korábbi színezés nyomait, bár zömükről a megszámlálhatatlan év örökre leoldott és eltüntetett minden festéket. Minél többet tanulmányoztuk, annál inkább csodáltuk e mesés technikát. Szigorú akadémizmusán átsütött a művész aprólékos, precíz megfigyelése, grafikai ügyessége; a hagyomány is csak arra volt jó, hogy jelképezze és érvényre juttassa a megrajzolt tárgy természetét vagy jellegzetességeit. Éreztük, hogy e szemmel látható nagyszerűségek mellett lappang itt valami más is, a mi számunkra felfoghatatlan. Itt-ott egy-egy vonás elmosódottan sejtetett bujkáló jelképeket, amelyek, ha más szellemi-érzelmi háttérrel és tökéletesebb vagy másfajta érzékszervekkel rendelkezünk, talán megrázó és fölkavaró jelentőséggel bírtak volna számunkra.

A faragványok magától értetődően születésük tovatűnt korának életét

ábrázoltak, és nagy figyelmet szenteltek a történelemnek. Valamely csoda módon kedvező véletlen folytán az ősfaj megszállottja volt a történelemnek, ezért tudhattunk meg olyan félelmetesen sokat a faragványokból, és ezért tartottuk mindennél fontosabbnak, hogy lefényképezzük és lerajzoljuk őket. Egyes helyiségekben térképek, csillagtérképek és egyéb, széleskörűen változatos tudományos ábrák gazdagították az uralkodó díszítményt, a maguk naiv és rettentő módján megerősítve, amit addig szemelgettünk össze a falsíkok frízeiből. Csak reménykedhetem, hogy célzásaimmal nem szítom fel jobban azok kíváncsiságát, akik egyáltalán hisznek nekem, mint amennyire az elővigyázatosság megengedi. Tragédia lenne, ha az intés, ahelyett hogy kedvüket szegné, másokat is becsalogatna a halál és a rémület birodalmába.

A telefaragott falakat magas ablakok és hatméteres, irdatlan ajtónyílások törték meg; hellyel-közzel még látni lehetett bennük a művészien faragott és csiszolt spaletták és ajtók megkövesedett deszkáját. A fémkapcsok eltűntek réges-rég, néhány helyén maradt ajtót azonban úgy kellett kifeszetegetnünk, amint haladtunk szobáról szobára. Itt-ott keretbe foglalt, átlátszó, különös alakú, többnyire ovális ablaktáblák is átvészelték az időt, noha nem nagy számban. Gyakran talákoztunk jókora fülkével, leginkább üresekkel, bár hellyel-közzel hányódtak bennük torz alakú zöld zsírkő faragványok, amelyek vagy töröttek voltak, vagy nem találtattak elég értékeseknek, hogy megérje elszállítani őket. Más nyílások kétségen kívül a faragványokon sűrűn előforduló egykori gépezetekkel - fűtő- és világítótestekkel, ilyesmivel - lehettek kapcsolatban. A mennyezetek általában egyszzerűek voltak, bár helyenként kidíszítették őket azóta nagyrészt lehullott zöld zsírkővel és más csempékkel. Ugyanígy csempézték ki a padlót is, noha több volt a sima kő.

Mint említettem, nyoma sem volt bútornak és más ingóságoknak, ám a domborművekről világos fogalmat alkothattunk a különös szerkezetekről, amelyek valaha töltötték meg e sírboltszerű, visszhangzó termeket. A jégréteg fölött a padlót általában vastagon elborította a hulladék és a törmelék, amely lefelé haladva megfogyatkozott. Az alsóbb kamrákban és folyosókon alig láttunk egyebet homokos pornál vagy időtlen, megkérgesedett szutyoknál, és voltak helyek, amelyek azt a valamiért nagyon nyugtalanító benyomást keltették, mintha most söpörték volna patyolatra őket. Persze, a beomlásoknál vagy nyiladékoknál az alsó szintek is csakolyan törmelékesek voltak, akár a felsők. Hála a levegőből látott épületekéhez hasonló központi udvarnak, a belső régiókban sem volt teljes a sötétség, így a felsőbb szobákban alig kellett elemlámpát használnunk, kivéve, amikor a faragványok részleteit tanulmányoztuk. A jégréteg alatt azonban sűrűbb lett a félhomály, és a zűrzavaros földszint egyes részein úgyszólván vaksötét volt.

Futó hangulatok, emlékek és benyomások riasztóan reménytelen zűrzavarába kell beleélnie magát annak, aki, ha csak nagyjából is, el akarja képzelni, mit gondoltunk és mit éreztünk, amióta behatoltunk az embertelen építmény örökkévalóság óta elnémult útvesztőjébe. Már maga a hely riasztó

vénsége és halotti kietlensége elég volt, hogy letaglózzon minden fogékony embert, és akkor vegyük még hozzá a táborban nemrég fölfedezett megmagyarázhatatlan szörnyűségeket és a félelmetes faragványok túlságosan is hamar megértett üzenetét. Egy hibátlan domborműdarabhoz érve, amelyet már nem lehetett félreértelmezni, rövid vizsgálódás kellett csak, hogy rádöbbenjünk a förtelmes igazságra, arra az igazságra, amelyet - naivság lenne az ellenkezőjét állítanom - gyanítottunk már korábban is, ámde őrizkedtünk akár csak célozni is rá fennszóval egymás előtt. Szertefoszlott minden jótékony bizonytalanság, hogy kik emelhették és lakhatták a rettenetes halott várost évmilliókkal ezelőtt, amikor kezdetleges emlősök voltak az ember ősei, Európa és Ázsia délszaki sztyeppéit pedig ormóttan dinoszauruszok taposták.

Korábban kétségbeesetten ragaszkodtunk egy másik eshetőséghez, és azt mondogattuk magunkban, hogy a mindenütt jelenlévő ötszögű motívum csak egy, az ötoldalúság elvét megtestesítő őslény kulturális vagy vallási felmagasztalását jelentheti; mint ahogyan a minózi Kréta díszítőmotívumai a szent bikát emelték oltárra, a rómaiak a farkast és a sast, a különböző primitív törzsek pedig valamilyen választott totemállatot. Most azonban kifogytunk ebből a vigaszunkból is, és kénytelenek voltunk levonni az észbontó következtetést, amelyet e sorok olvasója nyilvánvalóan rég megsejtett már. Még most is alig bírom szavakba foglalni, de talán nem lesz rá szükség.

A valamik, amelyek a dinoszauruszok korában tenyészték és tanyáztak ebben az iszonytató kőhalmazban, nem dinoszauruszok voltak, hanem még náluk is cudarabbak. A dinoszauruszok csak újsütetű és jóformán agy nélküli lények, ennek a városnak az építői azonban bölcsék és vének, és a lábnyomukat őriző sziklák már akkor is öregebbek ezermillió évesnél. Olyan sziklák voltak ezek, melyeknek kialakultakor a földi élet, ha egyáltalán létezett, nem haladta meg a kocsonyás sejthalmaz szintjét. A valamik teremtették és hajtották rabigába az életet, minden kétségen kívül ők ihlették a démoni őslégmentéket, amelyekre riadtan célozgatnak a Pnakotikus kéziratok és a Necronomicon. Ők voltak a nagy "Öregek", kik a csillagokból szívárogtak alá, mikor még ifjú volt a Föld; kiknek anyagát idegen fejlődés mintázta, hatalmukhoz foghatót pedig sohasem látott bolygónk. És ha belegondolok, hogy csak tegnap volt, amikor Danforthszal elnézegettük évezredek óta megkövesedett maradványaikat, szegény Lake és csapata pedig életnagyságban látták őket?

Persze lehetetlen időrendben ismertetnem minden szakaszt, melyek alatt összeszemelgettük adatainkat az emberelőtti élet ez iszonyú fejezetéről. A cáfolhatatlan kinyilatkoztatás okozta első megrendülésünkben szünetet kellett tartanunk, amíg erőt vettünk magunkon, és pontosan délután háromkor fogtunk bele a módszeres kutatásba. Abban az épületben, amelybe behatoltunk, a geológiai, biológiai és csillagászati sajátosságokból ítélve aránylag késeiek, úgy kétmillió évesek lehettek a domborművek. Művészetüket hanyatlónak mondanám azokhoz a faragványokhoz képest, amelyekkel az ősi építményekben találkoztunk, azután, hogy átkeltünk a jég alá merült zárt

hidakon. Egy épületben, melyet negyven- vagy talán ötvenmillió éve, a krétakor végén vagy az eocén elején véstek ki a tömör sziklából, páratlanul művészi tapos domborműveket láttunk. Egyetlen lélegzetelállító kivételtől leszámítva semmihez sem voltak foghatók. Mint utólag megállapítottuk, ez volt a legrégebbi lakóház, amelyen átkeltünk.

Ha nem lennének a hamarosan nyilvánosságra kerülő villanófényes felvételek, dehogy mondanám el, mit láttam és mire következtettem, mert még rács mögé csuknának, mint örültet. A foszlányokból összerakosgatott mese hihetetlenül korai részeit, melyek a más bolygókon, más galaktikákban, más világegyetemekben élt életet ábrázolták, még mielőtt a csillagfejük megérkeztek volna a Földre, persze tekinthetjük e lények fantasztikus mitológiájának; néhány ábra és képlet azonban oly kísértetiesen közel állt a földi matematika és asztrofizika legújabb felfedezéseihez, hogy igazán nem tudom, mit gondoljak. Majd eldöntik mások, ha meglátják a fotográfiákat, amelyeket nyilvánosságra hozok.

A domborművek, melyekkel találkoztunk, persze csak töredékeit jelentették a mesének, mi pedig azt se tudtuk, hol kezdjük sorrendbe állítani e történet epizódjait. Sok hatalmas terem önálló művészi egységet képezett, máskor egész krónikákat ábrázoltak szobák és folyosók láncolatán át. A legkitűnőbb térképekkel és ábrákkal egy, még az ősi földszintnél is mélyebben fekvő, rémítő szurdok falain találkoztunk; a körülbelül 60 négyzetméter területű és 18 méter magas barlang szinte bizonyosan oktatási központ lehetett valaha. Feltűnő volt a motívumok ismétlődése különböző szobákban és épületekben, nyilván aszerint, milyen témákat vagy történelmi epizódokat kedveltek a lakók vagy a belsőépítészek. Ugyanazon téma változatai időnként hasznosnak bizonyultak hézagpótláshoz és kétséges pontok tisztázásához.

Még ma is csodálom, hogyan sikerült annyi mindent kinyomoznunk a rendelkezésünkre álló rövid idő alatt. Természetesen így is csak a legáltalánosabb körvonalakat tudtuk megrajzolni; sok mindenre később következtettünk fényképeink és vázlataink tanulmányozásából. Danforth mostani ideg-összeroppanásának talán épp ez az utólagos elemzés lehetett a közvetlen oka, ha a fölbolygatott emlékekhez és bizonytalan benyomásokhoz hozzászámítunk még egy eleve túlérzékeny természetet és azt az utoljára látni vélt iszonyatot, melynek lényegét társam még nekem sem hajlandó elárulni. Akkor is meg kellett tenni, mert csak a legbőségesebb adatok birtokában fogalmazhattuk meg figyelmeztetésünket, amely viszont létfontosságú. Amaz ismeretlen délsarki világban még mindig érzik a kizökkent idő és az idegen természeti törvények hatása, épp ezért élet-halál kérdése, hogy elejét vegyék a további kutatásoknak.

A teljes történet, már amennyit megfejtettünk belőle, majd meg fog jelenni a Miskatonic Egyetem hivatalos közlönyében. Én itt csak a legérdekesebb epizódokat vázolom fel, csapongó, elnagyolt formában. A faragványok azt mesélték el - akár mítosz volt, akár sem -, hogyan jöttek az űrből a születő, élettelen Földre a csillagfejúek és még sok más idegen lény, melyek időről időre fölkerelkednek kozmikus kalandozásokra. Úgy látszik, hatalmas, hártvány szárnyaik segítségével át tudtak kelni a csillagközi űrön - ami különös módon összecseng néhány hegylakó nép sajátos hiedelmeivel, melyekről időtlen ideje hallottam egy régiségbúvárló kollégától. Sokáig a tengerben éltek, ahol fantasztikus városokat építettek, és ismeretlen energiatörvényeken alapuló bonyolult fegyverek segítségével vívtak szörnyű csatákat névtelen ellenségekkel. Tudományos és műszaki ismereteik nyilvánvalóan messze meghaladták a mai emberéit, bár nagyobb mértékben és magasabb szinten csak akkor alkalmazták őket, ha kénytelenek voltak rá. Néhány faragványból ítélve más bolygókon egy ideig gépesített életmódot folytattak, de erről lemondtak, mert eredményeik érzelmileg nem elégtették ki őket. Természetfölötti szívós szervezetük és igénytelenségük különösen alkalmassá tette őket a fejlettebb kézművestermékeket, sőt az időjárás elleni alkalmi védőburkot leszámítva, a ruházatot is nélkülöző, magasföldi életmódra.

Először a tenger alatt hozták létre a földi életet, kezdetben táplálékul, később egyéb célokra, kipróbált módszerük szerint abból, ami kéznél volt. A bonyolultabb kísérletekre a számos kozmikus ellenség megsemmisítése után került sor. Ugyanezt művelték más bolygókon, a szükséges táplálékot kívül többsejtű protoplazma-halmazokat is előállítva, melyek hipnotizált állapotban képesek voltak különböző ideiglenes szerveket sarjasztani maguknak, így eszményi rabszolgák voltak, kik a nehéz munkákat végezték a közösségnek. Abdul Alhazred kétségkívül e nyúlós tömegeket emlegeti "Shoggoth" néven a szörnyű Necronomiconban, noha azt még ez örült arab sem állítja, hogy a Shoggothok megfordultak volna a Földön, hacsak nem azok álmaiban, kik egy bizonyos fajta, narkotikus hatású növényt rágsáltak. Amikor a csillagfejú Öregek előállították egyszerű étküket, és kellő tartalékot szintetizáltak Shoggothokból, más sejthalmazoknak megengedték, hogy különböző rendeltetésű állati és növényi életformákba fejlődjenek, kiirtva közben mindent, ami terhükre volt.

A Shoggothok segítségével, melyek hatalmas voltukban képesek voltak roppant súlyokat emelgetni, nőttek a későbbi szárazföldi városokra emlékeztető, irdatlan és lenyűgöző szikla útvesztőkké a tengerfenéki alacsony telepek. A rendkívül alkalmazkodóképes Öregek a világegyetem más pontjain sokat éltek a szárazon, és nyilvánvalóan megőrizték a szárazföldi építkezés sok hagyományát. Míg e pángaei faragott városok építészetét tanulmányoztuk, ezét is beleértve, melynek örökkévalóság óta kihalt folyosóin e pillanatban haladtunk végig, mély hatást tett reánk egy különös véletlen mozzanat, melyet eddig még magunknak se próbáltunk megmagyarázni. A tapos domborművek tisztán megőrizték a

házak ormait, amelyeket a köröttünk elterülő városban természetesen korokkal ezelőtt alaktalan ronccsá horzsolta az erózió: a vékony tűtoronyok vastkos kötegeit, kúpok és gúlák hegyén a törékeny csúcsdíszeket, hosszú csövek végén a csipkés szélű, vékony, vízszintes tárcsák füzereit. Tudatlan szemünk pontosan ugyanazt látta, mikor először közeledtünk szegény Lake balvégzetű táborához, és a hallucináció titokzatos hegyein túl földerengett a szörnyű és fenyegető káprázat, amelyet az ékességeitől több ezer, sőt több tízezer esztendő óta megfosztott halott város vetett az égre.

Köteteket lehetne írni az Öregek tengermélyi életéről és arról a későbbi fejezetről, mikor egy részük elvándorolt a szárazföldre. A sekélyesekben tanyázók tovább használták öt fejnyúlványuk végén ülő szemeiket, a szokásos módon faragták szobraikat és rótták jeleiket íróvesszővel vízhatlan viaszos lapokra. Az óceáni mélységek lakói, bár egyébként foszforeszkáló különös szervezetekkel világítottak, valami megmagyarázhatatlan módon láttak feji prizmás csillóikkal is, ezért szükség esetén függetleníthették magukat a fénytől. Művészi kifejezőmódjuk és írásjeleik alakja érdekesen megváltozott alászállás közben; hogy ezt a foszforeszkáló bevonathoz szükséges kémiai folyamatok okozták-e, azt nem tudtuk kihüvelyezni a lapos domborművekből. A tengerfenéken a lények csalánozó oldalkarjaikkal úszva változtattak helyet, vagy állabát alkotó alsó csápnyalábjaikon vonaglottak előre. Alkalmanként összehajtható szárnyuk legyezőjéből két vagy több bordát szétnyitva hajtottak végre merüléseket. Szárazföldön állabukon jártak, ámde magasba vagy messzire szárnyaikat használták. A csalánozó karokból elágazó, rendkívül finom, rugalmas, erős, vékony tapogatók sokaságának idegi-muszkuláris összehangoltsága felülmúlhatatlanul alkalmassá tette őket művészi alkotásokra és minden manuális műveletre.

A lények szívóssága szinte leírhatatlan. Még a legmélyebb tengerfenék iszonytató nyomása sem árthatott nekik. Láthatólag nagyon kevesük halálozott el, hacsak nem erőszak következtében, és temetőik feltűnően szűkösek voltak. Újból meg kellett állnunk összeszedni magunkat, amikor a faragványokon azt láttuk, hogy függőleges helyzetben eltemetett halottaik fölé írásos ötszögű hantokat emeltek. Lake feltételezésének megfelelően valóban spórákkal szaporodtak, ámde hallatlan szívósságuk és hosszú élettartamuk miatt nem lévén szükségük népességpótlásra, csak új területek gyarmatosításakor bátorították nagyobb mérvű telepek létrehozását. A fiatalok gyorsan értek, és olyan nevelést kaptak, amelyet mi el sem tudunk képzelni. Majdani monográfiámban fogok beszámolni a magasan fejlett szellemi-esztétikai élet kialakította, makacsul tartás szokásokról és intézményekről, amelyek földön és tengeren némileg különböztek egymástól, ámde gyökereik és lényeges tulajdonságaik azonosak voltak.

Noha a növényekhez hasonlóan szervetlen anyagokkal is képesek voltak táplálkozni, sokkal jobban kedvelték a szerves, különösen az állati étrendet. A tenger alatt nyersen ették a tenger lényeit, a szárazon azonban főzték a húst.

Úztek vadakat, és tenyésztettek húsállatokat, amelyeket éles szerszámokkal mészároltak le; expedíciónk észlelte néhány csonton vágóeszközeik sajátos nyomát. Csodálatosan bírták a hideget-meleget, és fagypontra meg tudtak élni a vízben. Ám a dermesztő pleisztocén érkezésével közel egymillió éve - a földlakóknak különleges eljárásokhoz, többek között mesterséges fűtéshez kellett folyamodniuk, míg a gyilkos hideg végleg vissza nem szorította őket a tengerbe. A legenda szerint, amikor a történelem előtti időkben átrepülték az űrt, olyan kémiai anyagokat ittak magukba, hogy úgyszólván megvoltak evés és lélegzés nélkül, valamint függetleníteni tudták magukat a hőmérséklet változásaitól, ám a nagy hideg idejére elveszítették ezt a képességüket, mindenesetre nem tudták a végtelenségig meghosszabbítani ezt az állapotot anélkül, hogy ne szenvedtek volna károsodást.

Ivartalanul szaporodó félnövény létükre az Öregeknek hiányzott a biológiai alapjuk az emlősökre jellemző családi élethez; úgy tűnik, a kényelmes helykihasználás érdekében és - mint a lakótársak foglalatosságainak és multságainak ábrázolásából kikövetkeztethettük - a közös érdeklődés szellemében szerveződtek nagyobb házakba. A berendezést a hatalmas termék közepére állították, minden falfelületet szabadon hagyva a díszítésnek. A földi házakat vélhetőleg valamilyen elektrokémiai eszközzel világították meg. Szárazon és víz alatt különös asztalokat, székeket és henger alakú tokokra emlékeztető fekhelyeket használtak, lévén szokásuk függőleges helyzetben, visszahajtott csápokkal pihenni és aludni; csuklósan összekapcsolt, pontozott lapokból álló könyveiket fogásokon tartották.

Az államforma bonyolult volt, valószínűleg szocialisztikus, noha erre vonatkozóan nem találtunk biztos támpontokat a faragványokon. Virágozott a helyi és a városközi kereskedelem, amelyben apró, lapos, ötszögű, írott lemezek játszották a pénz szerepét. Alighanem ilyen pénzek voltak azok a kisebb zöld zsírkövek, melyeket expedíciónk talált. Bár kultúrájuk túlnyomórészt urbánus volt, létezett némi földművelés és jelentős állattenyésztés. Bányásztak, és korlátozott mértékben űztek kézműipart. Sűrűn utazgattak, de állandó népvándorlás aránylag ritkán fordult elő, kivéve a nagyszabású gyarmatosításokat, amelyekben gyarapodott a faj. Helyváltoztatásra nem használtak eszközöket, lévén, hogy földön, vízben és levegőben egyaránt hallatlan sebességre voltak képesek. A terheket azonban igásbarmok vontatták - a tenger alatt Shoggothok, a szárazföldi lét kései éveiben pedig a kezdetleges gerincesek valamilyen különös változata.

Ezeket a gerinceseket, temérdek más állati, növényi, szárazföldi, légi életformához hasonlóan az élő sejteknek az Öregek által elindított, de ellenőrzésük alól kikerült fejlődése hozta létre. Azért alakulhattak szabadon, mert nem kerültek összeütközésbe az uralkodó fajjal. A nem megfelelő formákat persze automatikusan megsemmisítették. Érdeklődéssel figyeltünk fel a hanyatlás korának kései faragványain egy cammogó, kezdetleges emlősre, amelyet a szárazföldiek tartottak, hol evésre, hol mulattató háziállat gyanánt, és

amely elmosódottságában is félreismerhetetlen előképe volt a majomembernek. Szárazföldi építkezéseknél általában egy ismeretlen, hatalmas pterodactylus-fajta emelte a magasba a tornyok irdatlan kőtömbjeit.

Csodálatos, hogy az Öregek mennyire szívósan bírták a különböző geológiai változásokat és a földkéreg vonaglásait. Noha legelső városaik közül láthatólag egy sem élte túl az archaikus kort, civilizációjuk és történeti feljegyzéseik ezután sem szakadtak meg. A Déli-óceánnál szálltak le a Földre, hihetőleg kevéssel azután, hogy a szomszédos Dél-Pacifikumból kiszakadt a Hold anyaga. Az egyik domborművű térkép szerint ekkor az egész bolygót víz borította, melyben a korok múltával egyre messzebb rajzoltak ki a déli pólusról a sziklafalú városok. Egy másik térkép nagy darab szárazulatot ábrázol a Sark körül, amiből nyilvánvaló, hogy a lények kísérleti telepeket létesítettek, noha központjaik a legközelebbi tengerfenéken voltak. A későbbi térképeken a földtömeg csúszkál és repedezik, leszakadt darabjai északnak sodródnak, megdöböntő módon igazolva Taylor, Wegener és Joly új keletű elméletét a kontinensek vándorlásáról.

Az új déli szárazulat kiemelkedésével világrengető események vették kezdetüket. Sok tengeri város jóvátehetetlenül összemorzsolódott, de még nem is ez volt a legcudarabb szerencsétlenség. Nemsokára aláereszkedett a kozmosz végtelenségéből egy másik faj - valószínűleg ezek a szárazföldi fejlábúak voltak Cthulhu emberelőtti, legendás ivadékaik -, és pusztító háborút robbantott ki, átmenetileg az utolsó szálig visszaszorítva az Öregeket a tengerbe, ami katasztrofális csapást mért a gyarapodó szárazföldi telepekre. Később békét kötöttek, az új földekét átengedték Cthulhu fajzatának, miközben az Öregek megtartották a tengert és a régebbi szárazulatokat. Új szárazföldi városokat alapítottak, a legnagyobbat a délsarkon, mert ez a vidék, az érkezés földje, szent volt. Ettől kezdve, akárcsak azelőtt, az Antarktisz volt az Öregek civilizációjának központja, ahol a Cthulhu-fajzat minden városát eltörölték. Aztán hirtelen megsüllyedt megint az óceániai térség, és vitte magával R'lyeh szörnyűséges sziklavárosát s mind a fejlábúakat, s az egész Föld újból az Öregeket uralta, kik csak egytől féltek, de azt nem szerették emlegetni. Városaikkal elfoglalták a szárazat és a vizet, ezért javasolni fogom majdani monográfiámban, hogy a Pabodie-féle fűrőberendezéssel nagy területeken végezzenek módszeres őslénytani kutatásokat.

Korokon át tartott az út a vízből a szárazra, amit elősegített az új földek fölemelkedése is, noha az óceán sohasem halt ki teljesen. Másik oka az volt a szárazföldi vándorlásnak, hogy új nehézségek merültek föl a sikeres tengeri élet feltételét jelentő Shoggothok tenyésztésében és idomításában. Az idők folyamán, mint a faragványok szomorúan beismerték, elveszett a szerves anyagból teremtett új élet művészete, így az Öregeknek be kellett érniük a létező formák gyúrogatásával. Szárazon a hatalmas hullók igen jól idomíthatóaknak bizonyultak, addigra azonban óriási problémává fajultak az osztódással szaporodó tengeri Shoggothok, amelyek teljesen váratlanul veszedelmesen

intelligensekké fejlődtek.

A Shoggothokat azelőtt mindig az Öregek irányították hipnotikus delejezéssel, kiknek parancsára hasznos időleges szervekké és végtagokká gyúrták kemény képlékenységüket; most azonban, sugalmazásokkal bevéselt hajdani formákat mímelve, hébe-hóba maguk kedvére gyakorolták önsarjasztó képességeiket. Úgy rémlik, félszilárd agyat fejlesztettek maguknak, melynek önálló, alkalmanként csökönyös tudata visszhangozta az Öregek kívánságait, de nem mindig engedelmeskedett nekik. Rettegve és undorodva néztük faragott képeit eme Shoggothoknak, mik hétköznapi állapotukban alakatlan, nyúlós kocsonyára, átlagosan négyméteres hólyagokból összetapadt csomókra emlékeztettek. Alakjuk és tömegük azonban szakadatlanul változott. Átmeneti nyúlványok burjánzottak belőlük, uraikat utánzó látó-, halló- vagy beszédszerveket növesztettek, maguktól vagy gazdáik sugalmazására.

Különösen kezelhetetlenek lettek a perm kor közepe táján, úgy százötvenmillió évvel ezelőtt, amikor a tengeri Öregeknek szabályszerű háborúban kellett letörniük felkelésüket. A háború képei, a Shoggothok benyálazott, fejetlen áldozatainak ábrázolásai vérfagyalálóak voltak még a megszámlálhatatlan év tátongó távolából is. Az Öregek atom és molekula-perturbáló furcsa fegyvereket vetettek be, és teljes győzelmet arattak. Ezután a faragványok bemutatták a fegyveres Öregeket, kik szakasztott úgy fogták be és törték meg a Shoggothokat, mint vadlovakat a marhahajcsárok az amerikai Nyugaton. Bár a lázadásnál megmutatkozott, hogy a Shoggothok megélnének a vízen kívül is, ezt a módosulást nem bátorították. Szárazföldi használhatóságuk nem lett volna arányban irányításuk nehézségeivel.

Az Öregeknek a jura korban megint ellenségeik támadtak az úrból érkezett új megszállók, ezúttal félig gomba-, félig rákszerű teremtmények személyében, kik kétségkívül azonosak lehettek észak hegyeinek sűgva emlegetett regés alakjaival, a Himalájában pedig Mi-Go, vagy Fertelmes Havasi Ember néven maradt fent emlékezetük. Hogy őket leverjék, az Öregek földre szálltuk óta első ízben próbáltak meg visszaröppenni a bolygóközi éterbe, ám minden hagyományos előkészület ellenére sem voltak képesek elhagyni többé a földi légkört. Örökre elfelejtették, bármi lett légyen is az, a csillagközi utazás ősi titkát. Elkezdődött a vén faj fokozatos visszahúzódása eredeti délsarki lakóhelyére.

Mint a faragott csataképekből megállapíthattuk, Cthulhu és Mi-Go fajzatainak anyaga jelentősen különbözött az Öregekétől. Olyan átalakulásokra és újraépülésekre voltak képesek, amelyekre ellenfeleik nem, és úgy rémlik, a kozmikus tér még távolabbi zugaiból érkeztek ide. Rendhagyó szívóosságuk és tulajdonságaik ellenére az Öregek szigorúan anyagi természetű lények voltak, kik csakis az ismert téridő-keretekből jöhettek, míg a többi lény származási helyét elakadó lélegzettel találgathatjuk csak. Feltéve persze, ha nem tiszta mitológia csupán a megszállóknak tulajdonított földönkívüli kapcsolatok és anomáliák. Elképzelhető, hogy a historikus szellemű Öregek büszkeségből

valami kitalált kozmikus indokkal magyarázták esetenkénti vereségeiket. Sokatmondó tény, hogy évkönyveinkből kimaradt az a sok fejlett és hatalmas fajta, amelyeknek lenyűgöző kultúráját és tornyos városait makacsul emlegetik homályos legendák.

Számos faragott térképről és jelenetből meghökkentő életszerűséggel köszönt ránk a világ hosszú földtani korokon át változó állapota. Bizonyos esetek tudományos nézeteink felülvizsgálatát kívánták, mások pompásan igazolták a vakmerő feltételezéseket. Már említettem Taylornak, Wegenernek és folynak azt az elméletét, hogy minden földrész a centrifugális erőből megrepedezett délsarki őskontinensnek a viszkózus alsóbb rétegen tovavándorolt törmeléke; ez az afrikai és dél-amerikai partvonalak összeilleszkedésére, valamint a gyűrt hegységek kiemelkedésére alapozott feltételezés most e háttorzongató forrásból nyert meghökkentő igazolást.

A több mint százmillió éves karbonkori világot ábrázoló térképeken félreérthetetlenül fölismerhetők a hasadékok és nyiladékok, amelyek majd leválasztják Afrikát az Európából (a későbbi ősmítoszok Valusiájából), Ázsiából, a két Amerikából és az Antarktiszból álló összefüggő birodalomról. Más térképeken - árulkodó módon azon is, amely a körülöttünk elterülő halott óriás város ötvenmillió éve történt alapításához volt kapcsolható már kialakultak a kontinensek. És az utolsón, amely talán a pliocénből származott, körülbelül olyan volt a világ, mint ma, noha Alaszka még oda volt forrva Szibériához, Európát és Észak-Amerikát összekötötte Grönland, meg Dél-Amerikát is az Antarktisszal a Graham-föld. A karbonkori térképen az egész bolygót, a tengerfenéket csakúgy, mint a szárazföldet - ellepték az Öregek irtatlan sziklavárosainak jelei, azonban a későbbi térképeken már látni lehetett a fokozatos visszahúzódást a Déli-sark felé. Az utolsó pliocén térképen csak az Antarktiszon és Dél-Amerika legcsücskében maradt szárazföldi város, és a déli szélesség ötvenedik fokától északra eltűntek a tengeri települések is. Egy partvonaltanulmányt, a hártyás szárnyvitorlákkal megtett hosszú légi felderítőutak gyümölcsét nem számítva, az Öregekből kiveszett minden érdeklődés az ismeretlenségbe süllyedt északi világ iránt.

Mindennapi jelenség lett, hogy a felgyűrődő hegyek, a centrifugális erő kiparittyázta földrészek, a vonagló szárazföld és tengerfenék megsemmisítik a városokat, és érdekes volt látni, hogyan lanyhul az újjáépítés buzgalma. Úgy tűnik, a körülöttünk ásító halott megalopolis volt a faj utolsó gócpontja - a krétakor hajnalán építették, miután még nála is óriásabb elődjét eltörölte a közelben egy titáni földrengés. Láthatólag ez a vidék számított a legszentebbnek, mert annak idején állítólag itt szálltak le az első Öregek a tenger fenekére. Az új városban, amelynek sok jellegzetes vonását fölismertük a térképeken, noha száz mérföld hosszan nyúlt el a hegylánc mentén, minden irányban messze meghaladva légi felderítésünk legszélső határait, állítólag megmaradtak az első tengermélyi város szent kövei, melyek a korokig tartó általános réteglepusztulás során emelkedtek a felszínre.

VIII.

Danforthszal persze mindenekelőtt azt tanulmányoztuk fokozott érdeklődéssel és megilletődéssel, ami közvetlen környezetünkkel volt kapcsolatban. Bővében voltunk a helyi anyagnak, és a város zűrzavaros legmélyebb szintjén szerencsénkre találtunk egy nagyon kései házat, amelynek hanyatló stílusú faragott falairól, noha némileg megsérültek a szomszédos földhasadéktól, leolvashattuk, mi történt azután, hogy a pleisztocén térképről utoljára pillanthattunk be az emberelőtti világba. Ez volt az utolsó, amit tüzetesen megvizsgáltunk, mert amit leltünk, az nyomban új irányt adott kutatásainknak.

Az bizonyos, hogy a bolygó egyik legkülönösebb, leghátborzongatóbb, legfélelmetesebb zugában álltunk. A legősibb volt minden földek között. Mindinkább erősödött bennünk a meggyőződés, hogy ez az ocsmány plató lehet Leng lidérces-legendás síksága, amelyről még a Necronomicon örült szerzője sem hajlandó beszélni. A nagy hegylánc, amely alacsony hátságként kezdődött a Luitpold-parton, irtóztatóan hosszú volt, gyakorlatilag kettészelte a kontinenst. A tulajdonképpeni gerinc hatalmas ívben feszült a 80. szélességi és 60. keleti hosszúsági foktól a 70. szélességi és 115. keleti hosszúsági fokig, homorú oldalával fordulva táborunknak, hogy tovább folytatódjék ama hosszú, jégpáncélos tengerpart felé, melynek ormait Wilkes és Mawson pillantotta meg a sarkkörről.

Ám amihez aggasztóan közel jártunk, az még ennél is szörnyűbb szertelensége volt a természetnek. Azt mondtam, a csúcsok túlszárnyalják még a Himaláját is, ám a faragványok tiltják azt állítanom, hogy ezek lennének a Föld legmagasabb hegyei. E komor dicsőség olyasvalaminek jutott, mit az annalesek egy része nem hajlandó megörökíteni, a másik rész pedig szemmel látható iszonyattal kerülgeti. Úgy tetszik, volt egy darabja az ősi földnek: az első rög, amely azután emelkedett föl a vizekből, hogy a bolygóból kivágódott a Hold, és a csillagokból alászivárogtak az első Öregek - és ezt kerülni kellett, mert kimondhatatlanul és megmagyarázhatatlanul gonosz hírből állt. Az ott épített városok idő előtt összeomlottak vagy hirtelen elnéptelenedtek. Amikor pedig a komancs korban az első óriási rengés rántotta görcsbe a Földet, hirtelen rémítő ormok lökődtek az égnek, a legocsmányabb dübörgés és zűrzavar közepette, és bolygónknak megszülettek leghatalmasabb és legfélelmetesebb hegységei.

Ha a faragványok léptéke pontos, ez iszonytató ormok jóval túlszárnyalták a 12 000 métert, azaz messze magasabbak a hallucináció rémületes hegyeinél, melyeken most keltünk át. Úgy tűnt, a szélesség 77. és a keleti hosszúság 70. fokától a szélesség 70. és a keleti hosszúság 100. fokáig húzódnak, tehát nem egészen háromszáz mérföldre vannak a halott várostól, és ha nem lett volna a sötét, opálos homály, láthattuk is volna borzasztó bérceiket nyugat messzi ködében. Északi végének szintúgy el kellett látszania a délsarki

hosszú Queen Mary-partig.

Némely Öregek a hanyatlás napjaiban különös fohászokat intéztek e hegyekhez, de sohasem mentek a közelükbe, nem is merték találgatni, mi lehet mögöttük. Emberi pillantás sem hullott még rájuk, és a faragványokban megnyilatkozó indulatok láttán azért imádkozom, ne is hullják soha! A tenger szélén a Queen Mary- és a Kaiser Wilhelm-partok halmai óvják őket, és én hálát adok az égnek, amiért ott még senkinek sem sikerült kikötni és megmászni a halmokat. Szokásommal ellentétben nem vonom kétségbe a régi meséket és félelmeket; ma már nem nevetem ki az emberelőtti szobrásznak azt az elképzelését, hogy baljóslatúan torpant meg még a villám is a sötét gerinc előtt, és hogy a hosszú sarki éjszakában egyfolytában valami megmagyarázhatatlan fényben izzott az egyik szörnyű orom. Lehet abban valami rettenetes igazság, amit a vén Pnakotikus kéziratok suttognak a jeges pusztaságban álló Kadathról.

De a közelebbi vidék sem volt kevésbé különös, még ha nem is sújtotta ily névtelen átok. Kevéssel a város alapítása után a nagy hegláncon gombaként szaporodtak el a legfontosabb templomok; sok faragványon láthattuk, hogy ott, ahol mára csak furcsán összetapadt kockák és bástyák maradtak, valaha groteszk és álomszerű tornyok hasítottak az égbe. A korok formálta barlangokat átfaragták a templomok függelékeivé. Még késeibb korokban a környék minden mészköves erét kimosta a talajvíz; úgyhogy a hegyek csúcsát és lábát, a mögöttük elterülő síkságokat keresztül-kasul lyuggatta a barlangok és folyosók összefüggő rendszere. Sok dombormű mesélt a mélybeni kutatásokról és legvégül a Föld zsigereiben lappangó alvilági sötét tenger felfedezéséről.

E bakacsinba vont irdatlan szakadékot bizonyára a névtelen és iszonytató nyugati hegyekből induló nagy folyó vájta, amely korábban kikerülte az Öregek hegyének lábát, és mellette ömlött bele a Wilkes-földön a Budd- és a Totten-part között az Indiai-óceánba. Apránként addig emésztette a kanyarban a mészköves hegylábát, amíg bőséges áradása elérte a talajvizet, és egyesült erővel ásták tovább a mélyebb szurdokot. Végül az egész folyam belezúdult a hegyüregbe, és a tenger felé kanyarodó meder szárazon maradt. A kései város nagy része, amelyet mi találtunk, erre a hajdani folyóágyra épült. Megértve, mi történt, a szenvedélyes művészi érzéssel megáldott Öregek díszes pilonokká faragták a hegyfokokat, ott, ahol a nagy folyó alábukott az örök sötétségbe.

Egészen biztosan e hajdan pompás hidak sokaságával átívelt folyónak a kiapadt ágyát láttuk légi felderítésünk során. Elhelyezkedése a várost ábrázoló különböző faragványokon segített, hogy be tudjuk tájolni a jelenetet az ősidők óta halott vidék kortalan történetének szakaszaiban. Így tudtunk hevenyészett, mindazonáltal megbízható térképet fölvázolni a legfontosabb pontokról - terekről, nagyobb épületekről és hasonlókról -, hogy legyen minek alapján folytatni kutatásainkat. Magunk elé tudtuk képzelni, milyen volt egymillió vagy tízmillió vagy ötvenmillió éve a hajmeresztő város, mert a faragványok híven ábrázolták a házakat és a hegyeket és a tereket és a külvárosokat és a vidéket és a harmadkori buja növényzetet. Elbűvölően, titokzatosan szép lehetett, és ahogy

rágondoltam, majdnem megfeledkeztem a nyálkás-gyászos levertségről, amelyet a város elmét nyomasztó-fojtogató embertelen kora, irdatlansága, halotti volta, jeges félhomálya keltett bennem. Pedig néhány dombormű szerint a város tulajdon lakosai előtt sem volt ismeretlen a szorongató félelem töre; volt egy sötét és visszatérő jelenet, amelyen az Öregek rémülten hőkölnek vissza valami sohasem ábrázolható tárgytól, amelyet a nyugati rettenetes hegyekből hömpölygetett ide szőlőinda függönyös, hullámzó cikászerdőkön át a nagy folyó.

Csupán a hanyatlás korának dekadens domborművei sejtették a végső katasztrófát, mely a város elnéptelenedéséhez vezetett. Nyilván másutt is kellett lenniük ugyanabból az időből származó faragványoknak, még ha a hányatott és bizonytalan korban lanyhult is a teremtő energia és az ambíció; és valóban, hamarosan cáfolhatatlan bizonyítékot nyertünk létezésükre. Ámde ez volt az első és egyetlen kép, amellyel közvetlenül találkoztunk. Elhatároztuk, hogy később tovább keresünk, most azonban, mint mondtam, mást parancsoltak a pillanatnyi körülmények. Pedig kellett lennie egy határnak, mert amikor az Öregek végképp lemondtak a reményről, hogy tovább élhetnek a városban, ugyanakkor le kellett zárulnia a falfaragás művészetének is. Az utolsó csapást persze a nagy hideg mérte rájuk, amely a Föld túlnyomó részét bilincsbe verte, és a balvégzetű pólusokat soha nem is eresztette el; az a nagy hideg, amely a világ túlsó végén megpecsételte a mesés Lomar és Hyperborea sorsát.

Nehéz lenne teljes bizonyossággal megmondani, hogy pontosan mikor kezdődött a délsarkon a fagy. Ma körülbelül ötszázezer évre datáljuk az általános eljegesedés nyitányát, a sarkokra azonban jóval előbb lesújthatott az istenátka. Minden mennyiségi becslés részben találgatás, ám valószínű, hogy a dekadens faragványok nem egészen egymillió éve készültek, és a város a pleisztocén általánosan 'elfogadott világméretű kezdetekor, ötszázezer éve már üresen állt.

A hanyatlás domborművein észrevehető, hogy mindenfelé gyérebb lett a növényzet, és az Öregek kevesebbet tartózkodtak vidéken. A házakban feltűntek a fűtőberendezések, és a téli utazókat védőkelmekbe burkoltan ábrázolták. Aztán láttunk egy pajzsdízsorozatot - a kései korban a sávokat sűrűn tagolták kartusokkal -, amelyek bemutatták, hogyan vándoroltak mind nagyobb tömegek a közeli enyhébb zugokba. Voltak, kik a tenger alatti városokba igyekezvén átrepültek a túlsó partra, mások az üreges dombok mészkőbarlangjain keresztül evickéltek le a szomszédos fekete szurdok föld alatti vizeihez.

Úgy tetszik, a szakadék fogadta be a legtöbb telepest. Ez részben kétségtelenül a vidék hagyományos szentségének volt tulajdonítható, de talán még nagyobb súllyal esett a serpenyőbe, hogy itt tovább lehetett használni az átluggatott hegyek nagy templomait, és meg lehetett tartani a hatalmas várost nyári rezidencia és a különböző bányák irányító központja gyanánt. A régi és új lakóhelyek összeköttetését az utak felújításával és lépcsők építésével tették hatékonyabbá, számos közvetlen alagutat fúrva a régi város és a fekete szakadék

között, meredeken lejtő aknákat, melyeknek száját gondos becslés után rajzoltuk be térképünkön. Legalább két alagút bejárata volt ésszerű távolságra tőlünk, mindkettő a város hegyre néző oldalán, az egyik nem egészen negyedmértföldre az ősi folyóágy felé, a másik tán kétannyira az ellenkező irányban.

Úgy tűnik, a szakadéknak voltak helyenként száraz partjai, ám az Öregek a víz alá építették új városukat, kétségtelenül azért, mert az biztosabban megtartotta az egyenletes meleget. Mivel a titkos tenger rendkívül mély volt, a föld belső hője korlátlan ideig lakhatóvá tehető. A lények simán alkalmazkodtak a részleges - idővel teljes - víz alatti életmódhoz, mert sohasem engedték elkorcsosulni kopolyúikat. Sok faragványon láttuk, hogy sűrűn látogattak tenger alatti rokonaikhoz, és szokásuk volt fürödni a nagy folyó mélyén. Hasonlóképpen nem riasztotta vissza a föld méhének sötétsége azt a fajtát, amely megszokta a délsarki hosszú éjszakákat.

Noha vitathatatlanul hanyatló stílusban készültek, e kései faragványok hamisítatlan eposzi méltósággal szóltak az új város építéséről a barlangi tenger fenekén. Az Öregek tudós alapossággal láttak munkához - vízben oldhatatlan sziklákat fejtettek a kilyuggatott hegyek szívéből, és a minél jobb kivitelezés érdekében a legközelebbi tenger alatti városból fogadtak fel szakmunkásokat. Ezek a munkások mindent magukkal hoztak, ami az új vállalkozáshoz kellett: Shoggoth-szövetet, amelyből sziklaemelőket és kezes igavonókat tenyésztettek, és másfajta protoplazmát, világító, foszforeszkáló szervezetek céljaira.

Végül fölépült az alvilági tenger fenekén a fenséges város. Stílusa nagyon emlékeztetett a felsőre, kidolgozására pedig az építkezésben nélkülözhetetlen matematikai pontosság miatt viszonylag kevésbé nyomta rá bélyegét a dekadencia. Az újonnan tenyésztett Shoggothok éktelen nagyra dagadtak, és sajátos intelligenciára tettek szert. Megörökítették őket, amint elképesztő gyorsasággal hajtják végre a feladatokat. Úgy tűnt, beszéltek is az Öregekkel, kiknek hangját, ezt a - ha szegény Lake helyesen következtetett a boncolásból - széles skálájú fuvolaszóra emlékeztető futamfélét utánozták, és inkább engedelmeskedtek a mondott szónak, mint a korai idők hipnotikus sugalmazásának. Ettől függetlenül az Öregek imponálóan kézben tartották őket. A foszforeszkáló szemezetek ontották a világosságot, és bizonyára kárpótolta a fenti éjszakák megszokott és elveszített sarki fényeiért.

A díszítőművészet folytatódott, magától értetődően enyhén. dekadens stílusban. Az Öregek tisztában látszottak lenni hanyatlásukkal, és többszörösen megelőlegezték Nagy Constantinus politikáját, földi városukból hozva le különösen finom ősi faragványokat, szakasztott mint a császár, ki Görögországot és Ázsiát tarolta le, hogy legszebb kincseikkel adja meg Bizáncnak azt a ragyogást, amelyet saját korától nem kaphatott meg új fővárosa. Ha a faragott sziklákat nem szállították el még nagyobb tömegben, az kétségtelenül annak tulajdonítható, hogy a földi város nem egyszerre néptelenedett el. Mire ez elkövetkezett - bizonyára még mielőtt a Sarkon kiterjesztette volna uralmát a pleisztocén -, az Öregek talán beérték hanyatló

művészetükkel is, vagy már nem tartották magasabb rendűeknek a régebbi alkotásokat. Mindenesetre a koroknak előtte elnémult romokat nem fosztották meg minden faragványuktól, noha a legjobb különálló szobrokat a többi mozdítható tárggyal együtt eltakarították.

Mint mondtam, e mesemondó dekadens pajzsdíszek és frízek voltak a legkésőbbiek, melyekre szűkre szabott kutatásunk során rábukkantunk. Láttuk az Öregeket, hogyan költöztek nyaranta föl a szárazföldi, télen le a tengeri városba, hogyan kereskedtek hébe-hóba a délsarki partok tengeri városaival. Addigra nyilván belátták, hogy a szárazföldi város sorsa megpecsételődött, mert sok faragvány ábrázolta a betolakodó gonosz hideg nyomait. A növényzet halódott, és még nyár közepére sem olvadt föl teljesen a szörnyű tél hava. A vágógyíkok majdnem mind elhullottak, és az emlősök se bírták jobban magukat. Hogy győzzék a felvilági munkát, néhány formátlan és különösen fagyálló Shoggothot kellett átalakítani szárazföldi célokra, amitől az Öregek azelőtt mindig vonakodtak. A nagy folyóból eltűnt az élet, a fókákat és bálnákat leszámítva kiveszett a tenger felső rétegéből is. Elrepültek mind a madarak, csak a hatalmas, groteszk pingvinek maradtak.

Hogy ezután mi történt, azt csak találgathatjuk. Meddig létezett a tengerszurdok új városa? Ott volt még mindig az örök feketeségben a sziklatetem? Befagyott végül a föld alatti víz? A külvilágban milyen sorsra jutottak a tengermélyi városok? Voltak-e Öregek, akik északra vándoroltak a hízó jégsapka elől? A modern geológia nem leli lábuk nyomát. Északon kell-e még tartani a szörnyűséges Mi-Gótól? Ki tudhatja, lapít-e még valami a föld legmélyebb vizeinek sötét és kifürkészhetetlen szurdokaiban? Azok a lények látnivalóan bírták a legmagasabb nyomást is. A tengeri emberek hébe-hóba különös dolgokat fognak ki. Valóban kardszárnyú delfin ejtette a délsarki fókákon azokat a borzalmas és titokzatos sebeket, amelyekre egy emberöltőnek előtte figyelt föl Borchgrevink?

A példányokra, amelyeket szegény Lake tárt föl, nem támaszkodhattunk találgatásainkban, mert geológiai lelőhelyükből ítélve valamikor a szárazföldi város történetének hajnalán élhettek. Lehettek harmincmillió évesek, amikor nemhogy a szurdok városa, de maga a szurdok sem létezett. Az ő emlékeikben egy régebbi világ élhetett, ahol mindenfelé burjánzott a trópusi növényzet, virágzó művészetekkel pompázott az ifjabb város, és a hatalmas hegyek lábánál hömpölygette habjait a messzi északi trópusi óceán felé a nagy folyó.

És mégse tudtuk kiverni őket a fejünkből, főleg azt a nyolc tökéletes példányt, amelyek hiányoztak Lake förtelmesen feldúlt táborából. Volt valami abnormális az egészben: a különös dolgokban, melyeket oly igen próbáltunk valami tébolyodott számlájára írni, a vérfagyasztó sírokban, az eltűnt felszerelés mennyiségében és jellegében, Gedneyben, az összörnyek földönkívüli szívósságában, a faj hátborzongató torzszülöttjeiben, amelyeket a domborművek ábrázoltak. Jó sokat láttunk az utolsó pár órában. Készek voltunk hinni és ugyanakkor hallgatni az őstermészet rettentő és hihetetlen titkairól.

IX.

Már említettem, hogy a dekadens szobrok tanulmányozása megváltoztatta közvetlen céljainkat. Ennek természetesen a fekete alvilágba vájt utakhoz volt köze, melyeknek létezéséről korábban nem tudtunk, de most mohón vágytunk felkutatni őket és végigmenni rajtuk. A faragványokból arra következtettünk, hogy ha egy mérföldet ereszkedünk a két közeli meredek alagút bármelyikében, eljuthatunk a nagy szurdok peremének nap nem látta szédítő szírjeihez, honnan az Öregek ösvényeket vágtak a fekete óceán sziklás partjaihoz. Egyszerűen nem lehetett ellenállni a csábításnak, hogy a maga valóságában lássuk a mesés mélységet, noha tudtuk, hogy ha ugyanebbe az útba akarjuk belepréselni, akkor máris kezdenünk kell a kutatást.

Este nyolc óra volt, ahhoz nem hoztunk elég elemet, hogy állandóan égethessük lámpáinkat. Annyit kutattunk és másoltunk a jég szintje alatt, hogy majdnem öt óráig megszakítás nélkül használtuk őket, és még a különleges szárazelem is legfölből ha négy órára lesz elég. Bár ha az egyik lámpát csak a rendkívül érdekes vagy nehéz helyeken kapcsoljuk fel, akkor szert teszünk némi biztonsági tartalékra. Fény nélkül a ciklopszi katakombákban nem boldogulhatunk, ha le akarunk menni a szakadékba, le kell mondanunk a domborművek tanulmányozásáról. Természetesen azt terveztük, hogy visszatérünk mi még ide napokig, sőt talán hetekig is eltartható, elmélyült tanulmányok és fotografálás céljából, most azonban sietnünk kellett.

Nyomjelző papírtartalékaink korántsem voltak korlátlanok, és noha nem szívesen gyarapítottuk noteszekkel vagy vázlatpapírral, mindazonáltal feláldoztunk egy jókora jegyzetfüzetet. Legrosszabb esetben folyamodhatunk a kőzetpattintáshoz is, és persze, ha végleg eltévednénk, visszajöhetünk valamelyik alagúton a fényre, feltéve ha elég időt hagyunk próbálkozásra és tévedésre. Így hát serényen elindultunk a legközelebbi alagút irányába.

A faragványok szerint, amelyek alapján térképünket rajzoltuk, a célba vett akna bejárata legfölből negyedmérföldnyire lehetett onnan, ahol álltunk; szilárdnak tűnő épületek választottak el tőle, amelyeken még a jég alatt is biztosan át lehetett kelni. Maga a nyílás az alagsorban, a dombokhoz legközelebb eső csúcsában volt egy nyilvánvalóan közösségi, sőt talán kultikus célokra szolgáló ötszögű irdatlan épületnek, amelyet megpróbáltunk azonosítani a légi felderítésben látott romokkal.

Repülésünkben nem emlékeztünk ilyen épületre, amiből arra következtettünk, hogy vagy a teteje pusztult le, vagy mindenestül beleomlott egy jégszakadékba. Ez utóbbi esetben az alagút el lehet torlaszolva; a következővel kell próbálkoznunk, azzal, amely nem egészen egy mérföldre van északi irányban. A közbeeső folyammeder megakadályozza, hogy ugyanezen az úton délebbre eső alagutakkal kísérletezzünk; ha pedig mindkét szomszédos járat

beomlott, kétséges, lehetővé teszik-e elemeink, hogy a második járatból mérföldnyire nyíló, következő északi alagúthoz folyamodjunk.

Ahogy törtettünk előre iránytű és térkép segítségével a félhomályos útvesztőben, keresztül a romlás különböző fokozatait mutató termeken és folyosókon, rámpákon föl, emeleteken és hidakon át, majd megint le, megtorpanva eltorlaszolt ajtók és törmelékhalomok előtt, végig a remek állapotban megmaradt, nyugtalanítóan kifogástalan szakaszokon, zsákutcákból visszatérve, nyomjelző papírokat fölszedve, egyszer-mászor majdnem belezuhanva egy-egy nyitott aknába, amelyen áradt vagy szivárgott a napvilág - újra és újra lenyűgöztek bennünket az útmenti faragott falak. Bizonyára sok olyan akadt, melynek meséje megrendíthette volna a világtörténelmet, és csupán későbbi látogatásainkra gondolva nyugodtunk bele, hogy el kell mennünk mellettük. Hébe-hóba így is lelassítottunk, és felkattintottuk második elemlámpánkat. Ha több filmünk van, bizonyára megállunk rövid időre, hogy lefényképezzünk néhány lapos domborművet, időigényes rajzokról azonban természetesen szó sem lehetett.

Megint olyan ponthoz értem, ahol nagyon erős a kísértés a megtorpanásra, vagy hogy kijelentések helyett célozgassak csupán. Pedig föl kell tárnom, ami még hátravan, hogy indokolhassam, miért szeretném elejét venni a további kutatásnak. Már nagyon közel furakodtunk az alagútszáj feltételezett helyéhez - átkeltünk egy kiugró falcsúcshoz vezető emeleti hídon, és leereszkedtünk egy dekadens aprólékossággal kidolgozott, kései stílusú rituális faragványokban feltűnően gazdag romos folyosóra, amikor, valamivel fél kilenc előtt, Danforth érzékeny fiatal orrát először csapta meg valami szokatlan. Gondolom, ha kutya van velünk, hamarabb figyelmeztet bennünket. Először nem is tudtuk, mi baja a korábban oly kristálytisztá levegőnek, de néhány pillanat múlva túlságosan is jól emlékeztünk már. Hadd próbáljam elmondani szemrebbenés nélkül. Szag volt - és ez a szag azzal volt rokon, elmosódottan, titokzatosan és félreismerhetetlenül, amitől akkor émelyegtünk, mikor kinyitottuk a szegény Lake által felboncolt fürtelem háborodott sírját.

Ez a felismerés persze nem volt olyan egyértelmű, mint amilyenek most hangzik. Több elfogadható magyarázat kívánczozott, és mi sokáig suttoztunk határozatlanul. Ami a legfontosabb, nem tántorodtunk vissza a kutatás folytatásától; ha már idáig jöttünk, nem fűlt volna a fogunk elinalni valamilyen veszedelem elől. Egyébként is, amire gyanakodtunk, az túlságos képtelenség volt ahhoz, hogy el is higgyük. Normális világban nem szokott Hyen lenni. Talán irracionális ösztönből állítottuk tompítottá egyetlen lámpánk fényét - már nem csábítottak a rosszindulatúan levigyorgó, komoran dekadens faragványok -, és úgy araszoltunk tovább a szemetes padlón, törmelékhalomok között.

Danforthnak nemcsak az orra, de a szeme is jobbnak bizonyult az enyémnél, mert mikor elhaladtunk a földszinti kamrákhoz és folyosókhoz vezető félig eltorlaszolt boltívek sokasága mellett, ő figyelt föl elsőnek a törmelék sajátosságára. Egyáltalán nem olyan volt, amilyenek számlálhatatlan

ezredévnnyi elhagyatottság után kellett volna lennie, és amikor óvatosan fölerősítettük a fényt, valami csapásfélét pillantottunk meg, amelyet mintha nemrég törtek volna benne. A szokatlan hulladék nem adott támpontot, de a simább helyeken azt a benyomást keltette, mintha nehéz tárgyakat vonszoltak volna. Egyszer megint meg kellett állnunk, mert csillenyomot idéző párhuzamos csapát véltünk látni.

Ez alatt a szünet alatt éreztük meg - ezúttal egyszerre - magunk előtt azt a másik szagot. Paradox módon egyszerre volt ijesztőbb és kevésbé ijesztő az elsőnél - önmagában nem volt benne semmi félelmetes, ugyanakkor az előzmények - hacsak nem Fedney állt mögötte -, mégis megfagyasztották ereinkben a vért, mert egész egyszerűen a közönséges benzint, a mindennapi használatos motorbenzint szaglott így.

Hogy ezek után mi hajtott még bennünket, annak magyarázatát rábízom a pszichológusokra. Már tudtuk, hogy a táborbéli borzalmak valamilyen maradéka föltekergőzött idáig, ebbe az éjbe borult öskriptába, és ettől kezdve nem kételkedhettünk benne, hogy ott valahol elöl, most vagy nemrég, elképzelhetetlen állapotok uralkodnak-uralkodtak. Végül mégis túrtuk, hogy a mohó kíváncsiság, a szorongás, az önszuggesztió, a Gedneyvel szembeni homályos felelősségtudat vagy nem tudom mi irányítson bennünket. Danforth megint a fönti romok közé beforduló sikátorban felrémlő nyomról suttozott, meg az elmosódott fuvolafutamról, melyet röviddel utána vélt hallani ismeretlen mélységekből. Nagyon hasonlított a széljárta csúcsok barlangi visszhangjaihoz, mindazonáltal Lake boncolásai iszonyatos jelentőséget kölcsönözhetek neki. Én pedig arról suttoztam, milyenek találtak a tábor, mi tűnt el, és hogy elképzelhetővé teszi-e a magányos túlélő tébolya az elképzelhetetlent: az eszeveszett utat a szörnyű hegyeken át és a leereszkedést az ismeretlen ősi városba?

De nem tudtuk meggyőzni egymást, sőt magunkat se. Eloltottuk a lámpát, de ahogy ott álltunk mozdulatlanul, láttuk, hogy hála a mélybe leszüremelő fénysugárnak, mégse vagyunk szuroksötétben. Gépiesen elindultunk előre, tájékozódás céljából időnként fel-felvillantva elemlámpánkat. A széttúrt törmelék olyan benyomást tett ránk, amelytől sehogy se bírtunk szabadulni, és mind erősebben érzett a benzint szaga. Egyre több omladékot láttunk és kerülgettünk, és hamarosan meg kellett állapítanunk, hogy mindjárt vége lesz az útnak. Túlságosan igazunk volt, amikor borúlátó feltételezésekbe bocsátkoztunk annak a levegőből megpillantott repedésnek a láttán. Alagutat kerestünkben zsákutcába jutottunk, még a pincéig sem értünk el, ahonnan a szakadékhoz vezető járat nyílt.

Amikor végigjártattuk a fénycsóvát a beomlott folyosó falának groteszk faragványain, számos többé-kevésbé eltorlaszolt ajtót pillantottunk meg, és az egyikből rendkívül áthatóan, még a másik szagot is elnyomva áradt a benzintbűz. Alaposabban odanézve minden kétséget kizáróan megállapítottuk, hogy ebből a nyílásból nemrég takarították el a törmeléket. Akármilyen borzalom ólalkodjék

is itt, most már láttuk, melyik út vezet hozzá. Azt hiszem, senkit sem fog meglepni, hogy jócskán várakoztunk, mielőtt továbbléptünk volna.

És mégis, amikor bemerészkedtünk a fekete boltozat alá, első érzésünk a csalódás volt, mert a hatszor hat méteres tökéletes kockában, e teleszemetelt faragott kriptában nem maradt felismerhető tárgy, úgyhogy ösztönösen, bár hiába, keresni kezdtük a tovább vezető ajtót. Ekkor az éles szemű Danforth pillantása megakadt egy ponton, ahol a hulladékot feltúrták, mire teljes fényerőre állítottuk mindkét kézilámpát. Noha a látvány hétköznapi volt; és egyszerű, olyasmit sejtetett, amit legalábbis kedvem ellenére van elmondani. A nagyjából elegyengetett törmeléken apró tárgyak heverték hanyagul szétdobálva, egyik sarkában pedig jó sok benzin ömölhetett ki nemrég, mert ilyen magasságban is még mindig érzett átható bűze. Más szavakkal, ez nem lehetett más, mint tábor, kutatók tábora, akik hozzánk hasonlóan visszafordultak, mikor eltorlaszolja találták a mélybe vezető utat.

Hadd ne kerülgessem. Kivétel nélkül Lake táborából származott minden szétszórt tárgy: konzervesdobozok, ugyanolyan rendellenesen föltépve, mint amelyeket a tönkretett táborban láttunk, sok elgyújtott gyufaszál, három, többé-kevésbé sajátosan összemaszatolt képeskönyv, üres tintásüveg képes használati utasítással, törött töltőtoll, furcsa szörme- és sátorvászonszövetek, használt elem, a sátormelegítőkhöz mellékelte leporelló és temérdek gyűrött papír. Már ez is épp elég rossz volt, de amikor kisimítottuk és megnéztük a papírokat, beláttuk, hogy ez a legrosszabb. A táborban talált, érthetetlenül összepacázott papírok már fölkészíthettek volna bennünket, ám ez a látvány itt, a lidércnyomásos város emberelőtti boltívei alatt majdnem több volt annál, mint amit még el lehet viselni.

A zöldes zsírkövekre vésett mintákat utánózva az örült Gedney is odapötyögtethette volna a faltokat, és azokat az ötszögű bolond sírhantokat is összelyuggathatta volna, és hevenyészhetett volna elnagyolt, többé-kevésbé pontos vagy pontatlan vázlatokat a város közeli részeiről, és húzhatott volna vonalat a korábbi utunkon kívül eső, a faragványokon henger alakú magas toronynak ábrázolt, a repülőgépről hatalmas szakadéknak észlelt körtől eddig az ötszögű épületig és a benne levő alagútig.

Ismétlem, ő is készíthetett volna ilyen vázlatokat; mert ezeket itt előttünk a mieinkhez hasonlóan a jeges útvesztő kései faragványairól rajzolták, ha nem is azokról, amelyeket mi láttunk és használtunk. De az a művészi érzék híján szűkölködő kontár sohase lett volna képes azzal a rendkívüli és magabiztos technikával odavetni a vázlatokat, amely minden elnagyolás és kapkodás ellenére is magasabb rendű volt az eredeti hanyatló domborművéknél - azzal a jellegzetes és félreismerhetetlen technikával, amellyel az Öregek alkottak a halott város fénykorában.

Lesznek, akik azt fogják mondani, hogy tökéletesen megbolondultunk, ha ezek után nem iszkoltunk onnét azonnal, hiszen következtetésekhez, melyeket nem szükséges részleteznem azoknak, kik eddig olvasták beszámolómat, minden

esztelenségük ellenére sem fért kétség többé. Talán csakugyan bolondok voltunk - vagy nem mondtam, hogy a hallucináció hegyei voltak ez iszonytató ormok? Ám azt hiszem, ugyane szellem izzik, ha csekélyebb mértékben is, azokban, kik Afrika ősvadonfaiban osonnak veszedelmes bestiák nyomán, hogy lefényképezzék őket vagy tanulmányozzák szokásaikat. Magasra szökött bennünk az álmélkodó kíváncsiság lángja, és fölégette bénító rettegésünket.

Szembenézni természetesen nem akartunk azzal vagy azokkal, akik ott tartózkodtak, ámde éreztük, hogy már el kellett menniük. Mostanra megtalálták a közelben a szurdok másik lejárátát, és aláereszkedtek a feneketlen mélységbe, hol talán a múlt éjfékete roncsai várták őket - a mélységbe, melyet nem láttak még soha. Ha pedig ez a lejárát is el volt torlaszolva, akkor északnak mehettek másikat keresni. Tudtuk, hogy félig függetlenek a fénytől.

Visszagondolva erre a pillanatra, már alig emlékszem, milyen formát öltöttek új érzéseink, miben változott meg a cél, hogy annyira fölkorlácsolta bennünk a várakozást. Farkasszemet persze nem akartunk nézni azzal, amitől rettegtünk - bár nem tagadom, tudat alatt talán ott lappanghatott bennünk a vágy, hogy valamely rejtett megfigyelőpontról kileshessük őket. Hihetőleg nem ment el a kedvünk pillantást vetni a szurdokra, bár itt közbeiktatódott egy új cél, annak a nagy körnek a formájában, amelyet az összegyűrt vázlatokon találtunk. Azonnal felismertük benne a legkorábbi faragványokon is szereplő henger alakú rettentő tornyot, amely felülről irdatlan kerek nyílásnak látszott csupán. Olyan lenyűgöző volt még a sebtében odavetett vázlatokon is, hogy arra kellett gondolnunk, jég alatti részei még mindig roppant érdekességekkel bírhatnak. Talán eddig nem tátott építészeti csodákat rejt. A domborművekből ítélve, amelyeken szerepel, nyilvánvalóan irtóztatóan öreg lehet, a város legelső építményeinek egyike. Faragványai, ha megmaradtak, világrengető jelentőséggel bírhatnak. Sőt kapcsolatot is kínálhat a két világ között, rövidebb utat annál, mit oly gondosan jelöltünk, sőt talán annál is, melyen azok a mások alászálltak.

Így hát tanulmányoztuk a hátborzongató vázlatokat -, amelyek úgyszólván tökéletesen egybeestek a mieinkkel -, és elindultunk vissza a körhöz vezető úton, azon az ösvényen, amelyet névtelen elődeink kétszer jártak meg előttünk. Az alatt lehet a mélység másik kapuja. Utunkra, amely közben továbbra is elhelyeztük takarékosan adagolt papírjainkat, nem szükséges szót pazarolnom, mert pontosan olyan volt, amelyet a zsákutcáig tettünk meg, azt leszámítva, hogy javarészt a földszinten vezetett, sőt le-leereszkedett alagsori folyosókba is. Hellyel-közzel nyugtalanító nyomokra bukkantunk a padlót borító hulladékban, és miután kiértünk a benzinszagból, orrunkat újra meg-megcsapta, ha gyöngén is, az az ocsmány, kitartó bűz. Miután letértünk a korábbi ösvényről, néha végigjártattuk a falakon egyetlen lámpánk fénycsóvját, majdnem minden alkalommal azokat a faragványokat hasítva ki a sötétből, amelyekben az öregek esztétikai hajlamai kiteljesedtek.

Este fél tíz tájt éppen egy hosszú, boltíves folyosón haladtunk, amelynek

vastagon eljegesedett padlata mélyebben látszott lenni a talajszintnél, mennyezete pedig fokozatosan ereszkedett, amikor erős nappali fényt pillantottunk meg magunk előtt, és lekapcsoltuk a lámpát. Úgy tűnt, odaértünk az óriási körhöz, és már nem lehetünk túlságosan messze a szabad levegőtől. E megalitikus romokhoz képest meglepően alacsony árkádban ért véget a folyosó, ám így is sokat láttunk, még mielőtt kiléptünk volna alóla. Rajta túl kerekén 60 méter átmérőjű, törmelékkal lepett, irdatlan körtér ásított, szélén beomlott boltívek sorjázta, olyanok, mint ahonnan kijöttünk. A falakat minden hozzáférhető helyen emberfölötti arányú, csavarvonalban tekeredő, merész frízzé faragták, amelynek tüneményes művészete a szabad levegőn pusztító erózió ellenére is messze felülmúlt mindent, amit valaha láttunk. A törmelékes talaj vastagon el volt jegesedve; a valódi padlat föltételezhetően sokkal mélyebben rejtőzött.

Azonban az a titáni sziklarámpa volt a legfeltűnőbb, amely az árkádokat a nyitott padló irányába tett éles kanyarral kikerülve, csigavonalban kúszott fel az óriás henger falán, mintha az Ó-Babilon irdatlan tornyait vagy zikkuratjait kívülről körülgyűrűző feljáróknak lenne belső ellenpontja. Csak repülőgépünk gyorsasága és a lejárót a cső belső falával összeolvasztó perspektíva miatt nem fedeztük fel már a levegőből ezt a szerkezetet, és ezért kerestünk más utat a jég alatti rétegekhez. Talán Pabodie megmondhatta volna, miféle mérnöki fortély tartja a rámpát; mi álmélkodhattunk és csodálkozhattunk csupán. Itt-ott láttunk hatalmas gyámköveket és pilléreket, ám ez kevésnek tűnt, hogy betöltse a támasz szerepét. A csigavonal a torony tetejéig megmaradt, ami szabadtéri építmény esetében egyszerűen elképesztő, és eresze tetemesen hozzájárult a falak bizarr és fölzaklató domborműveinek megóvásához.

Kilépve az ötvenmillió éves óriási henger, a valaha látott legősibb építmény aljának borzongató szűrt fényébe, megállapítottuk, hogy a csavarmenetes hengerpalást meredeken szökik fel 18 méterre. Légi felderítésünk adatai alapján ez azt jelenti, hogy kint körülbelül tizenkét méter vastag lehet a jég, a levegőből észlelt szakadék ugyanis mintegy hatméteres törmelékcupac közepén ásított, amelyet háromnegyed részben körülvettek egy magasabb rom tömör, ívelt falai. A domborművekből ítélve a torony eredetileg egy kör alakú irdatlan tér közepén állott, 150-180 méter magas lehetett, csúcsa közelében vízszintes tárcsakötegek csüngtek, felső peremén tűhegyes fiatornyok sorjázta. A falazat zöme kívülre hullott, és nem belülré, ami nagy szerencse, különben összezúzhatta volna a rámpát, és eltömthette volna a cső belsejét. A spirál így is csüggesztően megrongálódott, a hengerfenék árkádjai alól pedig mintha nemrég takarították volna el az omladékot.

Egyetlen perc alatt megállapítottuk, hogy azok ezen az úton ereszkedtek alá, és a kipapírozott hosszú csapát mellőzve nekünk is itt kell visszamennünk. A torony bejárata nem esett messzebb a dombok lábától és várakozó repülőgépünktől, mint belépésünk helye, a teraszos óriás épület, és minden további kutatás a jég alatt, amelyre még sort keríthetünk, ezen a területen belül

fog történni. Azzal együtt, amit láttunk és kitaláltunk, különös módon még mindig volt kedvünk további utakat tervezni. Aztán, miközben óvatosan araszoltunk előre a nagy kör omladékai között, olyan látvány tárult a szemünk elé, amely egy időre magának követelte minden figyelmünket.

Három szán volt, takarosán egymás mellé állítva a rámpa kifelé kanyarodó alsó szakasza alatt, ahova addig nem láthattunk be. Ott volt mind a három, amely eltűnt Lake táborából, eléggé megviselten; nyilvánvalóan hosszasan és erőszakosan rángatták őket csupasz köveken át, ha nem épp kézben vitték járhatatlan helyeken. Körültekintően és ügyesen fölrakott és leszíjazott rakományuk vészjóslóan ismerős tárgyakat tartalmazott: az olajkályhát, benzinkannákat, szerszámosládákat, konzervdobozokat, ponyvákat, amelyeket látni valóan könyvek, illetve kevésbé látni való tárgyak dagasztottak kivétel nélkül mind Lake fölszerelései.

Az, amit a másik teremben leltünk, bizonyos értelemben felkészített erre a találkozásra. Az igazi megrázkódtatás akkor jött, mikor odaléptünk, és megbontottuk az egyik ponyvát, amely alatt különösen nyugtalanító körvonalak sejlettek. Úgy tűnik, nemcsak Lake-nek, de azoknak a másoknak is szenvedélyük volt a mintavétel, mert ott láttunk kettőt, merevre fagyva, tökéletes épségben, nyakuk sebein ragtapasszal, a további sérülések elkerülése végett gondosan befáslizva. A fiatal Gedney teste volt, és a kutyáé.

X.

Sokan valószínűleg azt fogják mondani, szívtelenek és bolondok vagyunk, ha röviddel a gyászos fölfedezés után már az északi alagúton és a szakadékon járt az eszünk. Nem akarok azzal mentegetőzni, hogy mi is ugyanezen emésztettük volna magunkat, ha nem bukkan fel hirtelen egy tényező, amely más irányba tereli tépelődéseinket. Visszahúztuk a ponyvát szegény Gedneyre, és néma elszörnyedéssel ácsorogtunk, amíg tudatunkba be nem törtek a hangok - az első hangok, amióta leszálltunk a felvilágból, hol a hegyi szél nyüszített elfúlva a kísérteties ormokról. Ismerős és hétköznapi voltuk ellenére minden groteszk vagy mesés hangnál váratlanabban és nyugtalanítóbban csengtek e magányos halálországban, mert fejtetőre állították összes elképzeléseinket a kozmikus harmóniáról.

Ha arra a széles skálájú, bizarr flótafutamra hasonlít, amelyre Lake boncolási eredményei után számítottunk -amióta betettük lábunk a borzalmak táborába, túlfeszített képzeletünk ezt vélte hallani minden szélsűvöltésben -, az démonian, illett volna ez örökkévalóság óta holt vidékhez. Más korok temetőjéhez más korok hangja való. Ez a lárma kialakult fogalmakat söpört félre, hiszen mi hallgatólagosan elfogadtuk, hogy a Déli-sark belseje olyan pusztaság, ahol nincs helye a normális élet csökevényeinek. A mitikus hangot nem a vénebbik föld valamely eltemetett ocsmánysága hallatta, amely

természetfölötti szívósságában irtóztatóan reagált, mikor évmilliók után megint rásütött a sarki nap. Olyan csúfondárosan közönséges volt, olyan összetéveszthetetlenül ismerős a Victoria-föld melletti hajóztunkból és a McMurdo-szorosnál felvert táborból, hogy beleborzongtunk, amikor itt harsant fel, hol nem lett volna szabad. Rövidre fogva a szót egy pingvin rikoltott rekedten.

A fojtott hang a jég alatti üregekből szüremlett föl, majdnem szemben a folyosóval, honnan jöttünk, alighanem ugyanonnan, merre a másik alagút vezetett a mélységbe. Az élő vízimadár jelenléte abban a világban, amelynek felszínéről korszakok óta eltűnt minden élet, egyszerűen nem hagyott más lehetőséget, mint hogy utánanézzünk, létezik-e valójában. Többször ismétlődött, és időnként úgy rémlett, hogy nem egyetlen torokból származik. Forrását keresve behatoltunk egy boltíves folyosóba, honnan sok törmelékeltakarítottak; iszonyodásunkat leküzdve tartalék papírt vettünk magunkhoz az egyik leponyvázott szánról, hátat fordítottunk a napvilágnak, és folytattuk a nyomjelzést.

Ahol az eljegesedett padlót felváltotta a szemét, tisztán láttunk vonszolásra utaló, különös nyomokat, Danforth pedig egy ízben olyan félreérthetetlen nyomra bukkant, melyet fölösleges volna részletezni. A pingvinrikoltás pontosan arra hívott, amerre térképünk és iránytűnk mutatta az északabbi alagút száját. Elégedetten állapítottuk meg, hogy a földszintre és az alagsorba vezető átjáró nincs beomolva. Légi felderítésünkben homályosan emlékeztünk arra a feltűnően jó állapotban megmaradt óriásgúlára, amelynek pincéjéből nyílt az alagút. Útközben a szokásos dús burjánzó faragványokra hullott az egyetlen lámpa fénye, de nem álltunk meg, hogy szemügyre vegyük őket.

Hirtelen ormóttan fehér alak bukkant fel előttünk, mire fölkapcsoltuk a másik lámpát. Különös, hogy az új keresés hevében mennyire elfelejtettünk attól félni, ami itt ólálkodhat a közelben. Akik a nagy körtéren hagyták tartalékaikat, a mélységnek vagy környékének felderítése után nyilvánvalóan vissza is akartak térni; mi mégis úgy dobtunk félre minden elővigyázatot, mintha sohasem is léteztek volna. Az imbolygó fehérség megvolt vagy 180 centiméter, mégis rögtön tudtuk, hogy nem idegen lény. Azok sötétek, természetesebbek voltak, és domborművek tanúsága szerint vízben kifejlett fura csápjaikkal is gyorsan és magabiztosan mozogtak a szárazon. Mindazonáltal nem állítom, hogy ne ijedtünk volna meg a fehér valamitől. Pillanatnyi primitív rettegés szorított bennünket a markába, majdnem cudarabb, mint logikus félelmünk azoktól a másiktól, hogy egyetlen lobbanással oldódják ki belőlünk, amikor a fehér alak betotyogott egy balra nyíló boltíves oldalfolyosóba, és csatlakozott rekedten vijjogó két társához. Mert csak egy pingvin volt, igaz, óriási, ismeretlen fajta, hatalmasabb minden ismert élő pingvinnél és szörnyűséges: albínó volt, és nem volt szeme.

Amikor utánamentünk a járatba, és mindkét lámpánkat ráirányítottuk a

közömbös, egykedvű hármásra, láttuk, hogy valamennyi ugyanahhoz az ismeretlen, óriás növésű, szem nélküli, albínó fajtához tartozik. Alakjuk az Öregek megörökítette őspingvinekére emlékeztetett, és nem sok fejtörésünkbe került rájönnünk, hogy ugyanazok túlélő leszármazottai, amelyek a föld alá, valamilyen melegebb tájakra húzódtak vissza, hol az örök feketeségében festéksejtjeik megsemmisültek, szemük, pedig haszontalan redővé satnyult. Pillanatig sem volt kétséges, hogy állandó lakhelyük az általuk keresett irdatlan szakadék; a mélység folyamatos melegének és lakhatóságának e bizonyítéka roppant sajátos és megmagyarázhatatlanul nyugtalanító csapongásra készítette elménket.

Azon is eltűnődtünk, mi okozhatta, hogy a három madár kimerészkedett szokott köréből. A halott nagyváros állapotából és csöndjéből nyilvánvaló, hogy sohasem szolgált időszakos pingvintelepként, miután pedig a három madár ügyet sem vetett, ugyancsak különös lett volna, ha az elhaladó másikkal riasztják meg őket. Támadóan viselkedtek volna, vagy húskészletüket próbálták meg kiegészíteni? Nem gondoltuk, hogy a pingvinek is a kutyákhoz hasonlóan iszonyodnának a döglletes szagtól, hiszen őseik láthatólag felhőtlen viszonyban voltak az Öregekkel, és a barátság biztosan megmaradt a szakadékban is, addig, amíg egyetlen Öreg él a Földön. Tudományos feltételes reflexeinkkel sajnálkoztunk, hogy nem fényképezhetjük le az abnormális lényeket, ám otthagytuk őket faképnél rikácsoltukban, és továbbsieltünk a szurdok felé, melynek nyitott voltáról most szereztünk nyomósbizonyítékot, irányát pedig, hála a hébe-korba felbukkanó pingvinnyomoknak, már nem lehetett eltéveszteni.

Kevéssel ezután, amikor egy meredek, hosszú, alacsony, ajtóktól meg nem szakított és különös módon faragatlanul hagyott folyosón ereszkedtünk lefelé, kezdtük hinni, hogy végre közeledünk az alagút szájához. Még két pingvinnel találkoztunk, és madárhangokat hallottunk közvetlenül magunk előtt. Majd a folyosó beletorkollt egy irdatlan nyitott térbe, melynek láttán leesett az állunk. 30 méter átmérőjű, 15 méter magas, tökéletes félgömb volt, látni valóan mélyen a föld alatt, kerületén boltíves nyílások sorakoztak, valamennyi alacsony, egyet kivéve, melynek barlangodúként ásító, fekete kapuboltozata majdnem öt méter magasan hasított bele a gömb szimmetriájába. Ez volt a nagy szakadék bejárata.

A hatalmas félgömb homorú mennyezete alatt, amely dekadenciájában is lenyűgöző faragott mása volt az ősi égboltnak, néhány oda nem illő albínó vak pingvin kacszott egykedvűen. A groteszkül agyonfaragott szemöldökgerendával és kapubálványokkal keretezett, feketén tátongó bejáraton túli alagút meredeken zuhant a végtelenségbe. A sírbolti szájából mintha enyhébb légáramlat és cseppnyi pára csapott volna meg bennünket; azon tűnődtünk, hogy a pingvineken kívül milyen lények lappanghatnak még a lenti feneketlen mélységben, a szárazföld lyukacsaiban és a titáni hegyekben. Vajon nem a föld kifürkészhetetlen mélységeiből kacskaringós csatornákon feltörő párát látta-e szegény Lake füstnek a hegyek ormán, és nem ez idézte-e elő a különös ködöt,

amely nekünk szűrt szemet a bástyakoszorús csúcson?

Az alagútba lépve megállapítottuk, hogy - legalábbis az elején - magassága 4,5 méter, szélessége szintúgy; padlója, falai, boltíves mennyezete a szokásos megalitépítészet jegyeit viselte. A falakat elszórtan hagyományos rajzolatú kartusok díszítették, a kései, hanyatló stílusban; csodálatra méltó épségben maradt meg mind az építmény, mind a faragványok. Egészen tiszta volt a padló is, azt a csekélyke hulladékot leszámítva, amely megőrizte a kifelé igyekvő pingvinek és a lefelé tartó másiak nyomát. Minél lejjebb mentünk, annál melegebb lett, úgyhogy hamarosan ki kellett gombolnunk vastag ruháinkat. Törtük a fejünket, nincsenek-e magmatikus jelenségek a mélyben, és vajon forró-e a naptalan tenger vize? Rövid szakasz után a falazatot felváltotta a tömör szikla, ám ez is egyenletesre faragottnak tűnt, és az alagút is megtartotta korábbi arányait. Hellyel-közzel olyan meredek volt a lejtő, hogy rovátokat véstek belé. Többször figyeltünk fel kis oldaljáratokra, amelyek nem szerepeltek térképünkön; egyik se volt akkora, hogy megtéveszthessen bennünket a visszatérésnél, de mindnek örültünk mint lehetséges búvóhelynek arra az esetre, ha a mélységből fölfelé tartó barátságtalan lények jönnének velünk szemben. Tisztán éreztük szavakba nem foglalható szagukat. Az ismert körülmények között vitathatatlanul öngyilkos bolondság volt lemerészkedni ebbe az alagútba, ám vannak emberek, kiket erősebben csábít az ismeretlen, mint sokan képzelnék - hiszen épp ez a csábítás húzott ide bennünket a pólus másvilági pusztaságába. Sok pingvint láttunk lefelé menet, míg azon törtük fejünket, mennyit kell még ereszkednünk. A domborművek alapján arra számítottunk, hogy körülbelül mérföldnyit, korábbi bolyongásaink azonban meggyőztek arról, hogy a lépték nem feltétlenül megbízható.

Úgy egynegyed mérföld után pestisessé fajult a szavakba nem foglalható szag, mi pedig rendkívüli óvatossággal haladtunk el az oldalnyílások előtt. Nem gomolygott látható pára, mint az alagút szájánál, aminek nyilván az volt az oka, hogy errefelé hiányzott a hűvösebb légtömeg. A levegő gyorsan melegedett, egyáltalán nem csodálkoztunk, amikor hanyagul kupacba dobált, hátborzongatóan ismerős tárgyakra bukkantunk. Prémek és sátorvásznak voltak, Lake táborából, de nem álltuk meg, hogy szemügyre vegyük a szöveten húzódó rendellenes hasítékokat. Kevéssel ezután észrevettük, hogy feltűnően megnőtt az oldaltárnák nagysága és száma, amiből arra következtettünk, hogy alighanem a darázsfészekké lyuggatott magasabb dombok alatt járhatunk. A szavakba nem foglalható, szaghoz valamely másik, nem kevésbé dögletes bűz keveredett, amelynek eredetéről fogalmunk sem volt, gyanúnk szerint oszló szerves anyagtól és talán ismeretlen föld alatti gombáktól származhatott. És - amire nem készítettek föl a domborművek - az alagút egyszer csak meghökkentően kiszélesedett, természetes képződménynek tűnő, fenséges barlanggá tágult, amelynek körülbelül 22 méter hosszú és 15 méter széles, sima padlójú ováljából temérdek irdatlan oldalfolyosó vezetett tovább a síri sötétségbe.

Noha természetes barlangnak látszott, a két kézilámpa fényénél kitetszett,

hogy mesterségesen hozták létre, több szomszédos üreg válaszfalainak lerombolásával. A falak hoporcsosak voltak, a mennyezeten sűrűn csüngtek a cseppkövek; a tömör sziklapadlót azonban elegyengették, és olyannyira hiányzott róla minden törmelék, omladék, sőt még a por is, hogy az már abnormális volt. De a mi alagutunk kivételével ugyanez volt jellemző a barlangból nyíló valamennyi aknára, ám e sajátos körülmény okát hiába próbáltuk megfejteni. Orrfacsaróvá erősödött a furcsa új bűz, teljesen elnyomta a szavakba nem foglalható szagot. Ebben az egész helyben, szinte fénylővé csiszolt padlatában volt valami sokkal elképesztőbb és iszonytatóbb, mint minden rémség, amellyel eddig találkoztunk.

A szembenső járat szabályos vonalai, az ottani bőségesebb pingvinpizok eltéveszthetetlenül mutatták, melyik a helyes út a szintoly hatalmas barlangszájak temérdek sokaságában. Lévén azonban, hogy porban hagyott nyomokra itt nem számíhattunk, úgy döntöttünk, további bonyodalmak elkerülése végett folytatjuk az útjelzést. Mentünk tovább, ráirányítottuk a fénypásmát az alagút falára - és lábunk földbe gyökerezett az ámulattól, olyan gyökeresen megváltoztak a domborművek a tárnának ezen a részén. Persze tudatában voltunk, hogy az alagútfúrás idejére mélységesen aláhanyatlott már az Öregek szobrászművészete: már a hátunk mögötti szakaszban is szemet szúrtak a bárdolatlanabb arabeszkek. De itt, a barlang mögötti lentebbi traktusban váratlanul olyan mássággal találkoztunk, amelyre egyszerűen nem volt magyarázat. És nemcsak a minőség volt más, de a jelleg is, a készségek oly mélységes és jóvátehetetlen lezülléséről tanúskodva, amelyre a hanyatlás eddig észlelt jegyei után sem számítottunk.

Ez a korcs új irányzat közönséges volt és rikító, tökéletesen hiányzott belőle a részletek finomsága. Túlságosan mélyre vajt sávjai nagyjából követték a korábbi pajzsdíszek vonalát, ám a domborművek magassága nem érte el a kőfal szintjét. Danforth szerint afféle palimpszeszt lehetett, másodfaragvány, amelyet a kivakart korábbi minta helyébe véstek. Akadémikus, kizárólag díszítő jellegű volt, otromba spiráljai és szögei dumán másolták az Öregek fennkölt matematikai hagyományát, ám inkább tűnt paródiának, mint a hagyomány folytatásának. Képtelenek voltunk elhessegetni a gondolatot, hogy valami meghatározhatatlan, de mélységesen idegen elem sejlik át a technikai-esztétikai vetületen - és Danforth ezt az idegen elemet gyanította lappangani a fáradságos átfaragás mögött. Olyan volt, mint az, amit az Öregek művészetének tanultunk meg ismerni, és mégis borzongatóan más; nekem állandóan a római mintára faragott nehézkes palmyrai szobrokat juttatták eszembe. Az egyik legjellegzetesebb pajzsdísz előtt használt lámpaelem hevert, ami arra utalt, hogy a másikkal nemrég fedezték föl a faragott frízt.

Mivel nem szentelhattunk huzamosabb időt a vizsgálódásnak, egy futólagos áttekintés után folytattuk utunkat, ám gyakran rávillantottuk lámpáinkat a falakra, hogy van-e valami változás a díszítésekben. Ilyet nem találtunk, ám a sok sima padlatú oldaljárat miatt helyenként megritkultak a

faragványok. Kevesebb pingvint láttunk és hallottunk, bár úgy rémlett, mintha tömegesen zajonganának valahol irdatlanul messze, a föld mélyében. Ocsmányul felerősödött a titokzatos új bűz, és nagy néha csapta meg csak orrunkat a szavakba nem foglalható szag egy-egy foszlánya. Előttünk a fel-felpöffenő pára fokozódó hőmérsékleti különbségekről tanúskodott, és elárulta, hogy közel járhatunk a napot nem látott mélység tengerének parti szikláihoz. Aztán elől hirtelen valami torlaszt pillantottunk meg a fényes padlón - egészen bizonyosan nem pingvinek voltak -, és miután meggyőződünk róla, hogy nem mozog, felkattintottuk a másik lámpát.

XI.

Most megint oly ponthoz értem, honnan nagyon nehéz továbblépni. Meg kellett volna már edződnöm, ám vannak tapasztalatok és érzések; melyek sohasem gyógyuló mély sebet ütnek, és túlérzékennyé tesznek még emlékével szemben is az eredeti iszonyatnak. Mint már mondtam, torlaszt pillantottunk meg magunk előtt a fényes padlón, és hozzátehetem, szinte azonnal megostromolta orrcimpáinkat is a dögletessé fajult idegen bűz, amely most félreismerhetetlenül elegyedett az előttünk jártak szavakba nem foglalható szagával. A második lámpa fénye nem hagyott kétséget a torlasz mibenvolta iránt, és csak azért mertünk közeledni hozzá, mert még távolabbról is láthattuk, hogy ugyanúgy elvesztették minden ártó erejüket, mint az a hat másik, amelyeket szegény Lake táborában hantoltunk ki csillag alakú szörnyű sírhalmaik alól.

Ugyanolyan csonkák voltak, mint azok, melyeket mi ástunk elő, bár a körülöttük terjengő sötétzöld, sűrű tócsa napnál világosabban mutatta, hogy őket sokkal, de sokkal később csonkították meg. Mintha négyen lettek volna, noha Lake jelentései szerint nyolc főből állt az előttünk járó csoport. Egyáltalán nem számítottunk rá, hogy ilyen állapotban találjuk őket, és azon törtük a fejünket, minő rettenetes küzdelem játszódhatott le itt a sötétségben.

A pingvinek, ha megtámadják őket, ádázul vagdalkoznak, és azt is hallhattuk, hogy telepük lehet itt valahol a mélyben. Talán egy ilyen kolóniát zavartak meg ezek a másikkak, magukra szabadítván a gyilkos kedvű üldözőket? A torlasz nem erre utalt, egyébként pingvincsőr aligha üthetett a kemény szöveteken olyan szörnyű sebeket, amilyenek közeledtünkre rajzolódtak ki szemünk előtt. Különben is az óriás madarak feltűnően békésnek látszottak.

Talán egymással verekedtek össze és a négy eltűnt a vétkes? Vannak-e annyira közel, hogy veszélyt jelentsenek? Szorongva sandítottunk a sima padlójú oldaltárnákra, miközben nagyon kedvünk ellenére vánszorogtunk tovább. Bármi idézte elő az összecsapást, nyilvánvalóan ez készítette szokatlan vándorlásra az ijedt pingvineket. Alighanem a feneketlen mélységben elmosódottan zajongó kolónia közelében robbanhatott ki, mert annak nem láttuk

jelét, hogy errefelé madarak tanyáznának. Azon tépelődünk, nem valami ocsmány versenyfutás kezdődhetett-e, amelyben a gyengébbek az elrejtett szánokhoz akartak visszajutni, amikor üldözőik végeztek velük? El tudtuk képzelni azt a démoni viadalt, amint a szörnyetegek kivágódnak a fekete mélységből, rikácsolva iszkoló, rémült pingvinfalkákat kergetve maguk előtt.

Mondom, lassan és vonakodva közeledtünk az elterülő megcsonkítottakhoz. Adná az Ég, hogy ne tettük volna, hanem futottunk volna inunk szakadtából, ki a síkos padlójú ocsmány alagútból, el a maguk alá gyúrteket majmoló-gúnyoló degenerált domborművektől, vissza, még mielőtt megláttuk volna, amit láttunk, és beleégett volna agyunkba az, ami örökre elvette nyugalunkat!

Mindkét lámpánkat a lerokadtakra szögezve gyorsan felmértük, mi hiányzik belőlük leginkább. Nemcsak összemarcangolták, letaposták, kifacsarták és megszagatták, de még le is fejezték őket. Egyiknek se volt feje, és közelebb hajolva láttuk, hogy nem is annyira levágták, mint inkább letépték vagy valami ördögi módon leszippantották róluk a tapogató tengericsillag-idomot. Undorító sötétzöld vérük terjengő pocsolóba gyűlt alattuk, szagát azonban félig elnyomta az új és idegen bűz, amely itt töményebb volt, mint bárhol. De már csak mellettük állva döbrentünk rá, mi árasztja az idegen bűdösséget - és abban a pillanatban a megkínzott idegzetű Danforth hisztérikus sikolyát verték vissza az ősi boltíves folyosó gonosz palimpszeszt vésetei, mert eszébe jutottak bizonyos roppantul kifejezésteljes domborművek, melyeket százötvenmillió évvel ezelőtt faragtak a perm kor Öregjei.

Kis híján én is visszhangoztam a sikolyát, mert én is láttam azokat az ősi faragványokat, és borzongva csodáltam meg a névtelen művészt, amiért még az ocsmány váladékot is érzékeltetni tudta a lerogyott-lefejezett Öregeken, kiket a nagy felkelésben zúztak össze és szoptak hátborzongatóan fejtelenné a rettentő Shoggothok. Vérfagyasztó, lidérces domborművek voltak, még így is, hogy időtlen idők óta elmúlt dolgokról beszéltek, mert a Shoggothok képe és cselekedetei nem emberi szemnek valók. A Necronomicon örült szerzője rémülten esküszik, hogy soha nem tenyésztek a földön, és csak maszlagolt álmódók találták ki őket. Minden formát és szervet mímelő-majmoló alakatlan protoplazma - buborékoló sejtek nyúlós halmaza - képlékeny és hajlítható, ruganyos ötméteres gömbök - városépítésre szuggerált rabszolgák - egyre dacosabbak, egyre okosabbak, egyre kételtűbbek, egyre jobban tudnak utánozni! Uramisten! Mely téboly bírhatta rá még a fertelmes Öregeket is, hogy ilyen fajzatokat használjanak és véssenek kőbe?

És most, mikor láttuk e csak beteg aggyal elképzelhető, pestises bűzt árasztó, feketén szivárványuló friss váladékot, amely vastagon ellepte a fejtelten testeket, és valamivel vékonyabban odanyálazott pontcsomókat festett az undorító átfaragott fal egy simább darabjára - akkor megtudtuk, mi az a kozmikus félelem. Nem a négy másiktól féltünk nagyon is jól tudtuk, hogy nem árthatnak többé. Szegény ördögök! A maguk módján nem voltak gonoszak.

Emberek voltak, más korból, a létezés más rendje szerint. A természet sátáni tréfát űzött velük- mint fog a többiekkel is, akiket az emberi örültség, közöny vagy kegyetlenség ezután hantol majd ki a holt vagy alvó sarki sivatagban -, és ez lett az ő tragikus hazatérésük. Még kegyetlenek se voltak, hisz mit műveltek tulajdonképpen? Az a szörnyű ébredés a hidegben, egy ismeretlen korban - a kába védekezés az eszeveszetten csaholó, szőrös négy lábúak és az ugyanolyan eszeveszett, furcsa leplekbe burkolózott, furcsa fegyvereket forgató fehér majmok ellen? szegény Lake, szegény Gedney? és szegény Öregek! Tudósok voltak a körmük hegyéig - mit tettek, amit mi nem tettünk volna meg? Istenem, micsoda intelligencia és kitartás! Hogy dacoltak a hihetlennel, akár csak faragott testvéreik és elődeik, kiknek alig kevésbé hihető dolgokkal kellett szembenézniük! Akármilyenek lettek légyen is - tüskésbőrűek, növényyszerűek, szörnyszülöttek, csillagfajzatok -, emberek voltak!

Átkeltek a jeges ormokon, amelyeknek szentélyeiben valaha ájtatoskodtak, és páfrányfái között barangoltak. Rátaláltak átoksújtotta halott városukra, és ők is, mint mi, kiolvasták a domborművekből, mi történt később. Megpróbálták megkeresni élő társaikat a sose látott mitikus fekete mélységben - és mit találtak? Mindez egyszerre villant át az agyunkon, miközben hol a lefejezett, benyálazott alakokat, hol az ocsmány palimpszeszt véseteket és az odaköpött friss váladékot néztük, és megértettük, mivé lett a diadal, mi él még ma is odalent a tenger ciklopszi városában, a bakacsinba vont, pingvinekkel prémezett mélységben, amely most baljósan bodorodó, fakó párát kezdett el bőfögni, mintha Danforth hisztérikus sikolyára válaszolna.

A lefejezteket mocskoló szörnyeteg nyálka megrendítő fölismerése néma szobrokká bénított bennünket; csupán későbbi társalgásainkból derült ki, mire gondolt a másik abban a pillanatban. Nekünk úgy tűnt, örökkévalóságig álltunk ott, noha nem lehetett több tíz-tizenöt másodpercnél. Az a gyűlöletes, fakó pára úgy gomolyodott, mintha egy messziről közeledő tömeg tolná maga előtt, aztán jött a hang, amely szinte mindenben cáfolva addigi véleményünket, végre megtörte a varázst, és akkor már tudtunk rohanni inunk szakadtából, rikoltozó, megzavarodott pingvinek mellett, vissza a megjárt ösvényen a városba, jégbe süppedt megalitfolyosókon át a hatalmas nyitott körtérig, fel az ősrégi csigavonalú rámpán, lázasan, gondolkodás nélkül, az egészséges levegő és a napfény felé.

Mint mondtam volt, jelentősen módosítanunk kellett addigi véleményünket, mert az új hangot szegény Lake boncolása alapján azoknak kellett tulajdonítanunk, akiket halottaknak hittünk. Danforth később elmondta, hogy pontosan ugyanez ütötte meg a fülét odafent, a jég fölött, a sikátor sarkán túl, rendkívül fojtottan; kétségtelenül megdöbbenően emlékeztetett a szél sívítására, melyet mindketten hallottunk a csúcsokon tátongó barlangok felől. Vállalva a gyermekesség látszatát, hozzátennék még valamit, ha csak annak bizonyítására is, milyen meglepően hasonlítottak Danforth benyomásai az enyéimre. Persze közös olvasmányaink nagy szerepet játszottak ebben az

értelmezésben, noha Danforth célzott ismeretlen és tilalmas forrásokra, melyekből talán Poe merített, mikor a múlt században megírta az Arthur Gordon Pymet. Mint tudjuk, ebben a fantasztikus mesében elhangzik egy a délsarktól elválaszthatatlan, ismeretlen, ám rettenetes és csodás jelentőséggel terhes szó, amelyet örökösen vijjognak a gyászos vidék szívében holtfehér óriás madarak: Tekeli-li! Tekeli-li! Beismerem, pontosan ezt véltük hallani a közeledő fehér pára mögül, ezt a sajátosan széles skálájú, alattomos, dallamos füttyögést.

Három hang vagy szótag se hangzott még el belőle, de mi már hanyatt-homlok menekültünk, bár tudtuk, hogy amilyen sebesek az Öregek, egy sikoltástól fölvert üldöző, aki túlélte a mézszárlást, ha tényleg akarja, perc alatt elkap bennünket: Mindazonáltal volt egy olyan homályos reményünk, hogy ha békésen és értelmesen viselkedünk, megkímélhetnek bennünket, ha másért nem, tudományos kíváncsiságból. Végül is, ha nincs mitől tartaniuk, akkor okuk sincs nekünk ártani. Miután ilyen helyzetben fölösleges volt minden rejtőzködés, futtunkban hátravillantottuk a kézilámpát, és megállapítottuk, hogy a köd ritkul. Lehet, hogy láthatunk végre egy ép és élő másikat? És megint felhangzott az a dallamos csalárd fuvolaszó: Tekeli-li! Tekeli-li!

Aztán észrevettük, hogy nő közöttünk a távolság, és ekkor arra gondoltunk, talán sérült a lény. Így sem kockáztathattunk, mert nyilvánvaló, hogy nem egy másik üldöző riasztotta fel, hanem Danforth sikolya. A két esemény szoros egymásutániséga kizárt minden kételyt. Hogy hol lehet az az elmosódó másik lidércnyomás - az a nyálkát okádó, ember nem látta büdös protoplazmahegy, amelynek fajzata meghódította a mélységet, szárazföldi felderítői pedig a hegy odvaiban bujkálva faragták át a falakat -, arról fogalmunk se volt, és egy pillanatra őszintén bánkódtunk, amiért itt keli hagynunk a valószínűleg megnyomorodott Öreget - talán az egyetlen túlélőt -, ahol elfogatás és kimondhatatlan sors vár reá.

Hála az égnek, nem lassítottunk. Megint összesűrűsödött a bodros pára, és fokozott sebességgel hömpölygött előre; hátunk mögött rikoltoztak, visítóztak az elkószált pingvinek, és olyan vakrémület látszott rajtuk, ami igazán meglepő volt, hiszen tőlünk épphogy összerezzenek, mikor elhaladtunk mellettük, Megint hallottuk azt a vészjósló, széles skálájú sípolást: Tekeli-li! Tekeli-li! Tévedtünk. A lény nem volt sebesült, csak megállt, mikor rábukkant elhullott rokonaira és fölöttük a váladékkal odamázolt ördögi feliratra. Sose tudtuk meg, miként szólt a démoni üzenet - ám a temetések Lake táborában megmutatták, mennyi fontosságot tulajdonítottak halottaiknak a lények. Lámpánk fényében, amelyeket most már minden gátlás nélkül használtunk, kinyílt előttünk a tágas barlang, ahol különböző utak találkoztak, és mi boldogok voltunk, hogy magunk mögött hagyhatjuk azokat az inkább sejtett, mint látott, vérfagyasztó palimpszeszt véseteket.

A barlang láttán arra gondoltunk, hogy a széles tárnák e lélegzetelállító gyújtópontjában talán lerázhatnánk üldözőnket. Sok albínó vak pingvin volt a nyílt térben, és láthatólag annyira rettegetek a közeledő lénytől, hogy az mát:

érthetetlen volt. Lámpánkat mereven magunk elé tartottuk, fényét annyira letompítottuk, hogy még éppen lássunk mellette. A rémült sivalkodás talán elnyeli lépteink zaját, a ködben csoszogó óriás madarak eltakarhatják, merre mentünk. Úgy számoltunk, hogy a kavargó, fortyogó párában nem nagyon lehet megkülönböztetni a törmelékes-hoporcsos főfolyosót a vérfagyasztóan simára nyalt többi üregtől, még azokkal a különleges érzékszervekkel sem, amelyek szükség esetén, ha nem is teljesen, de részben függetlenné tették az Öregeket a fénytől. Őszintén szólva féltünk, nehogy eltévedjünk a nagy sietségben. Természetesen egyenesen a halott város felé tartottunk; kimondhatatlan következményei lennének, ha elkeverednénk az ismeretlen előhegyek darázsfészkében.

Túléltek és kijutottunk, ami elegendő bizonyíték rá, hogy a valami a rossz tárnát választotta, mi pedig a Gondviselés kegyelméből a helyesbe találtunk bele. Egyedül nem menthettek volna meg bennünket a pingvinek, de úgy tűnik, a köddel együtt igen. Az irgalmas sors a döntő pillanatban megtartotta elég sűrűnek a habzó párát, amely egyébként állandóan hullámozott és szertefoszlással fenyegetett. Fel is lebbent egy villanásnyit, épp mielőtt kivágtunk volna az undorítóan átfaragott alagútból a barlangba, és akkor láttuk először egy töredék pillanatra az utánunk nyomakodó valamit, amikor még egyszer utoljára kétségbeesetten sandítottunk a hátunk mögé, hogy aztán letompítsuk a lámpát, és az üldöző kicselezésének reményében elvegyüljünk a pingvinek közé. Ha a sors, mely eltakart bennünket, irgalmas volt, úgy épp ellenkezőjét mondhatom el arról, amely megadta a töredék pillanatot. Mert ami fölrémlett a fél látomásban, az épp fele volt az iszonyatnak, amely azóta is kísért bennünket.

Talán az üldözője fajtáját és útját felmérni akaró üldözött ösztöne készítetett bennünket, hogy megint hátranézzünk; vagy egyik érzékszervünk tudat alatti kérdésére kerestünk gépiesen választ. Futás közben, mikor minden képességünk a menekvésre összpontosított, nem voltunk olyan állapotban, hogy részleteket figyelhessünk meg és elemezhessünk, lappangó agysejtjeink azonban bizonyára megütköztek szaglóhámunk üzenetén. Később rájöttünk, mi volt ez: távolodásunkat a bűdös váladékkal benyálazott fejetlenektől és az üldöző egyidejű közeledését nem követte a szagok logika diktálta változása. Az elesett lények szomszédságában mindent elnyomott az új és megmagyarázhatatlan bűz: mostanára azonban már ki kellett volna szorítania a másikkal társított, szavakba nem foglalható szagnak. Ez pedig nemhogy nem történt meg, de az új és még elviselhetlenebb tömény bűz minden pillanattal dögletesebb lett.

Úgy tűnik, egyszerre néztünk vissza mindketten, bár nyilván egyikünk kezdte, és a másik csak őt utánozta. Eközben mindketten belevillantottuk teljes fényerőre állított kézilámpánkat a percre megritkult ködbe, vagy vegytiszta primitív szorongásból, hogy lássuk, amit látnunk kell, vagy attól a kevésbé primitív, de szintolyan ösztönös igyekezettől sarkallva, hogy elvakíthassuk a valamit, még mielőtt letompítanánk a fényt, és besurrannánk a pingvinek között az útvesztő tengelyébe. Boldogtalan tett! Sem Orpheusz, sem Lót felesége nem

fizetett keservesebb árat azért, mert hátranézett. És megint felzendült az a széles skálájú borzasztó fuvolázás: Tekeli-li!

Tekeli-li!

Őszintén megmondhatnám - bár szó szerint azért nem bírnám -, mit láttunk, noha akkor úgy éreztük, ezt még egymásnak se vallhatjuk be. Az olvasó a leírt szavakból még csak meg sem sejtethi a látvány szörnyűségét. Annyira megbénította tudatunkat, hogy csodálkozom, amiért egyáltalán maradt még erőnk terveinknek megfelelően letompítani lámpánk fényét és berontani a halott város felé vezető alagútba. Csak az ösztön kormányozhatott bennünket, talán jobban, mint amire az ész képes lett volna, bár ha mégis az mentett meg, úgy nagy árat fizettünk érte, mert igencsak kevés eszünk maradt.

Danforth teljesen szétzilálódott. Az első emlékem az út hátralevő részéből az ő hibbant gajdolása. Rajtam kívül mindenki egy örült csapongásának tartotta volna a hisztérikus ráolvasást, amelyet fejhangon vertek vissza az előttünk elnyúló és a mögöttünk húzódó és immár, Istennek hála, kihalt boltozatok. Nem rögtön kezdhetett rá, mert hiszen akkor nem élnénk, és akkor nem rohantunk volna eszeveszetten. Reszketek elgondolni, mi lehetett az a leheletnyi változása idegei reakciójának; ami kirobbantotta!

"Déli Stáció Alsó, Washington Alsó, Park Utca Alsó, Kendáll, Központ, Harvard?" Szegény ördög a Boston-Cambridge földalattivonal ismerős állomásait óbégatta, amelyek innen több ezer mérföldre, az új-angliai békés otthoni földben követik egymást, én azonban sem összefüggéstelennek, se otthonosnak nem találtam a kántálást, csak rettenetesnek, mert csalhatatlanul tudtam, miféle szörnyű, visszataszító analógia ihlette. Hátranézve arra számítottunk, hogy egy félelmetes, hihetetlen, mozgó valamit pillanthatunk meg, ha elég gyér lesz a köd, ám erről a valamiről határozott elképzelésünk volt. És amit láttunk - mert a pára gonosz módon túlságosan is megritkult -, az valami egészen más volt, kimondhatatlanul ocsmányabb és gyűlöletesebb. Pontosan azt testesítette meg, aminek "nem szabadna lennie", ahogyan a fantasztikus író mondja; leginkább a földalatti vasút állomására berobajló éktelen nagy szerelvényhez lehetett volna hasonlítani azt a feneketlen föld alatti mélységekből előzúduló, furcsa színű fényektől csillagos, behemót fekete tömeget, amely úgy töltötte be a hatalmas járatot, mint hengert a dugattyú.

De most nem állomás peronján álltunk, hanem rohantunk a négyméteres csövön felbuggyanó, feketén szivárványuló bűdösség elől, melynek lidércesen képlékeny oszlopa sátáni sebességgel hajtotta maga előtt a mélység újra összesűrűsödött párájának fakó férgét. Iszonytató, leírhatatlan valami volt, hatalmasabb minden földalatti-szerelvényénél a protoplazma-buborékoknak az az egész alagutat betöltő, gyöngén lumineszkáló formátlan masszája, amelynek elején mint megannyi zöldes fénnel felfakadó gennytüsző, szakadatlanul nyíltak ki és szívódtak vissza az ideiglenes szemek miriádjai. Lecsapott ránk, legázolta a fejvesztett pingvineket, és végigiszamlott a gonoszul csillogó padlón, amelyet ő és fajzata nyalt tisztára minden hulladéktól. Megint hallottuk azt a

hátborzongató, gúnyos rikoltást Tekeli-li! Tekeli-li!-, és ekkor végre eszünkbe jutott, hogy a démoni

Shoggothok, amelyek csak az Öregektől kaptak életet, gondolatot, képlékeny szerveket, és nyelvük sem volt a ponthalmazokon kívül, hangot sem tudtak adni, legfőljebb régvolt uraikat utánozták.

XII.

Mindketten emlékszünk rá, hogy jutottunk ki a domborműves nagy félgömbbe, és törtettünk végig a halott város ciklopszi termein és folyosóin; ezek azonban csak álomszerű foszlányok, amelyek nem őrizték meg a részleteket, a fizikai fáradtságot vagy az erőlködés nyomát. Mintha lebegtünk volna egy elmosódott világban vagy dimenzióban, ahol nincs idő, okság, irány. Az óriás körtér szürke félhomálya kijózanított némileg, de azért oda nem mentünk volna a három elrejtett szánhoz, és meg nem néztük volna még egyszer szegény Gedneyt és a kutyát. Nekik megvan a maguk titáni és különös mauzóleuma, ahol, remélem, háborítatlanul nyugodhatnak az idők végezetéig.

Akkor vettük csak észre, hogy iszonyúan fáradtak vagyunk, és hangosan zihálunk a futástól! a ritkás levegőjű fennsíkon, amikor a csavarmenetes óriásrámpán vonszoltuk magunkat felfelé, ám még az ájulás félelme se bírhatott rá, hogy megálljunk, mielőtt kiértünk volna a nap és az égbolt birodalmába. Valahogy helyénvalónak éreztük így válni meg az eltemetett koroktól. Míg mi levegőért kapkodva vonszolódtunk fölfelé a 18 méteres ösöreg henger belsejében, mellettünk szakadatlan menetben vonultak a holt faj ifjú és romlatlan stílusában fogant heroikus domborművek, az Öregek ötvenmillió éve írt búcsúüzenete.

Végre fölevickélve a tetőre, leomlott kőtömbök irdatlan boglyáján találtuk magunkat; nyugatra a magasabb ciklopszfal ívelt, keleten, a roskatagabb építmények mögött, a nagy hegység csúcsai komorlottak. Nyugaton vörösen sandított át a romok fűrészkes nyiladékain a pólus alacsonyan járó éjféli napja, és a viszonylag ismert és megszokott délsarki táj mellett még vénebbnek és holtabbnak tűnt a lidérces város. Felettünk színjátszóan áttetsző jeges párától habzott az ég, és a hideg a csontunk velejéig hatolt. Fáradtan leengedtük zsákjainkat, amelyekhez ösztönösen ragaszkodtunk kétségbeesett menekülésünk közben is, majd begomboltuk vastag ruhánkat, mielőtt lebukdácsoltunk volna a dombról, és átvágtunk volna az ösöreg sziklaútvesztőn a hegyek lábáig, ahol repülőgépünk várakozott. Arról, ami kiüzött bennünket a föld időtlen és titkos bugyrainak sötétjéből, egyetlen szót sem ejtettünk.

Nem egészen tizenöt perc alatt megtaláltuk ugyanazt a hegylábhoz fölvezető meredélyt - valószínűleg egy ősrégi teraszt-, amelyen leereszkedtünk, és megpillantottuk a hegyoldal ritkás omladékai között nagy aeroplánunk sötét tömegét. Félúton célunk felé szünetet tartottunk kifújni magunkat, és

megfordultunk, hogy még egyszer lenézzünk az elképesztő sziklaalakzatoknak arra a fantasztikus gubancára, amely titokzatosan rajzolódott ki az ismeretlen nyugat előterén. És láttuk, hogy a város mögött kitisztult a reggel még ködös ég, az örökmozgó jeges pára fölvándorolt a zenitre, és ott mintha egy csúfondárosan bizarr mintába akart volna rendeződni, de úgy, mintha ódzkodna a határozott vagy megmásíthatatlan vonalaktól.

És most ott húzódott borús-ígéretesen a groteszk város mögött a végső fehér szemhatáron egy violaszín fűrészfogas vonulat, amelynek túhegyes ormai álomszerűen derengtek a nyugati ég csalogató rózsaszínén. E csillámló perem irányába emelkedett az ősfennsík, amelyen mint árnyékpántlika kanyargott végig a hajdanvolt folyó medre. Egy pillanatra a lélegzetünk is elállt éterien kozmikus szépségétől, hogy aztán meghatározhatatlan borzadály vegyen erőt rajtunk. Mert az a violaszín vonal nem lehetett más, mint a tiltott vidék dermesztő hegyei: a földteke legmagasabb ormai, a bolygó minden gonoszságának gyújtópontja, kimondhatatlan rémségek, ősi titkok ember nem járta hona, melyet imádtak és rettegetek azok, kik nem merték kőbe vésni jelentését; honnan csak a vészjósuló villám lobbanásai söpörtek végig a síkon a sarki éjszakában - kétségen kívül az első mítoszokban köntörfalazva emlegetett szörnyű Kadath őstípusa az iszonyatos Lengen túli jeges pusztaságban.

Ha igazat mondtak az emberelőtti város faragott térképei és domborművei, a titokzatos violaszín hegyek lehettek vagy háromszáz mérföldre, boszorkányos mivoltuk ettől azonban semmivel sem lett elmosódottabb; úgy meredeztek a távoli, havas perem fölött, mintha ők fognák körül csipkés falukkal azt a szörnyeteg idegen bolygót, amely most készül elszállni az égbe. Felnyúltak semmihez sem fogható irdatlan magasságokba, hol a ritkás levegőben egyedül azok a gáznemű alakzatok honosak, melyekről suttogva mernek csak szólni érthetetlen zuhanásokat túlélő vakmerő műrepülők. Őket nézve szorongva gondoltam rá, miket moshatott le átokverte meredélyeikről a városba a hajdanvolt nagy folyó, és eltűnődtem, mennyi lehetett az igazság és mennyi a bolondság az Öregek félelmeiben, kik oly vonakodva faragták kőbe e hegyeket. Eszembe jutott, mennyire megközelítheti északi végük a Queen Mary-partot, hol nem egészen ezermérföldnyire bizonyára most is munkálkodik Sir Douglas Mawson expedíciója, és azt reméltem, a sors megkíméli őt és embereit, nehogy meg kelljen pillantaniuk, mi lapulhat a parti védelmező hegylánc mögött. E gondolatokból megállapítható, mennyire agyoncsigázott voltam akkor - és Danforth még nálam is rosszabb állapotban látszott lenni.

Messze voltunk még a csillag alakú hatalmas romtól és az aeroplántól, ám félelmeink már átszálltak a csekélyebb; de azért még mindig elég temérdek hegyláncra, amelyen újból át kellett kelniünk. Meredeken és ocsmányan ágaskodtak a keleti dombok fölött a Nyikolaj Rerih különös ázsiai festményeire emlékeztető, romlepte fekete lejtők, és ha arra gondoltunk, hogy azok az ijesztő, alaktalan valamik a legmagasabb csúcsok likacsába is fölsajtolhatták bűzlő tömegüket, páni rémülettel töltött el bennünket, hogy megint el kell szállnunk

amaz égre néző vészjósló barlangszájak mellett, hol széles skálájú, gonosz, dallamos fuvolázásra emlékeztető hangon jajgat a szél. Hogy még cudarabbul érezzük magunkat, több csúcs körül is észleltük azt a gőzt, amelyet szegény Lake az elején tévesen tulajdonított vulkáni tevékenységnek, és vacogva emlékeztünk arra a párára, melyből most menekültünk el, és a gőzöket böffető, iszonyatokat dajkáló sátáni mélységre.

A gépet a legnagyobb rendben találtuk. Nehézkesen magunkra rángattuk vastag prémes repülőruhánkat, Danforth simán beindította a motort, és mi könnyedén felröppentünk a lidércnyomások városából. Odalent ugyanúgy nyúltak el az ősi ciklopszfelek, mint amikor először láttuk őket. Emelkedni kezdtünk és bedőlünk, hogy a szoros előtt kipróbáljuk a szelet. Valahol iszonyatosan magasán viharos lehetett a légmozgás, mert a zeniten fantasztikusan gomolyogtak a jégfelhők, ám azon a 7200 méteren, amely az átkeléshez kellett, egészen jól lehetett navigálni. Ahogy közeledtünk a felszökő csúcsokhoz, megint hallottuk a szél különös füttyörészését, és láttam, hogy Danforth keze remeg a kormányon. Noha abszolút amatőr voltam, úgy gondoltam, most jobban el tudnám vezetni a gépet a veszedelmes úton az ormok között, és amikor javasoltam, hogy cseréljünk helyet, mert átveszem a kormányzást, társam nem tiltakozott. Összeszedtem minden ügyességemet és önuralmammat, rászögeztem szememet a hágó falai között az ég vörhenyes csíkjára, nem voltam hajlandó tudomást venni a párát pöfögő csúcsokról, és csak azon bánkódtam, miért nincs betömve az én fülem is, mint Odüsszeusz tengerészeié a szirének szigete előtt, hogy a viasz kizárhassa tudatomból a szél füttyülését!

A veszedelmesen túlfeszített idegzetű Danforth azonban, megszabadulván a kormányzástól, nem bírta nyugton maradni. Egyfolytában forgolódott és fészkelődött, hol a távolodó szörnyű várost bámulta, hol elöl a barlangoktól likacsos, kockáktól ótvaros csúcsokat, majd mellettünk a bástyafalakkal csíkozott, behavazott dombok sivar tengerét, aztán fent a fortyogó égen a groteszk felhőket. És mikor éppen át akartam manőverezni a hágón, a katasztrófa peremére sodort bennünket vad sikoltozása, mert egy időre elvesztettem kemény önfegyelmemet, és tehetetlenül matattam a kormányval. Egy pillanattal később diadalmaskodott az akarat, és ép bőrrel kijutottunk a szorosból - ám még mindig attól félek, hogy Danforth már soha többé nem lesz a régi.

Mint említettem, nem volt hajlandó elmondani, minő végső borzalom készítette oly eszeveszett sikoltásra - ám szomorú bizonyossággal érzem, hogy főleg ez a borzalom a felelős Danforth mostani összeroppanásáért. A heglánc biztonságos oldalára énre, ereszkedőben a tábor felé folytattunk valamilyen szakadozott társalgást, túloldítva a szélsüvítést és a motorzúgást, ám annak inkább a titoktartáshoz volt köze, melyet akkor fogadtunk, mikor elhagytuk a lidérces várost. Vannak dolgok, állapítottuk meg egyhangúlag, melyek nem arra valók, hogy az emberek tudomást szerezzenek és fecsegenek róluk, és én nem is

szóltam volna, ha a Starkweather-Moore-féle expedíciót meg a többieket nem kellene visszatartani bármi áron. Vannak a Földön sötét, halott zugok, feneketlen mélységek, amelyeket az emberiség békéje és biztonsága érdekében okvetlenül békében kell hagyni, különben életre kelnek az alvó szörnyetegek, istengyalázóan életben maradt förtelmek tekergőznek és csobbannak elő fekete odvaikból, újabb és távolibb hódításokra készen.

Danforth egyetlenegyszer célzott rá, hogy a végső borzalom egy káprázat volt. Semmi köze nem volt, mondja, a hallucinációk visszhangzó, gőzölgő, féreglyuggatta hegyeinek kockáihoz és üregeihez, amelyek között éppen akkor keltünk át. Egyetlen fantasztikus, démoni felvillanás volt az égbolt zubogó felhői között, annak a képe, ami ott rejlik az Öregek rettegte nyugati violaszín hegyek mögött. Nagyon valószínű, hogy közönséges érzékcsalódás volt, a kiállt feszültségek és a hegyeken túli, akkor még ismeretlen halott város Lake táborához közeledőben látott tegnapi délibábjának kombinált következménye, mindazonáltal annyira életszerű, hogy Danforth azóta. is a betege.

Nagy ritkán suttog olyan összefüggéstelen és beszámíthatatlan szavakat, mint "a fekete bugyor", "a faragott perem", "a proto-Shoggothok", "az ötdimenziós ablaktalan idom", "a névtelen henger", "a vénebb Fárosz", "Yog-Sothoth", "a fehér őskocsonya", "a téren kívüli szín", "a szárnyak", "a szemek a sötétben", "a holdlajtorja", "az eredendő, az örök, a halhatatlan" és sok más ehhez fogható hóbortos talányt, ám ha magánál van, hevesen tiltakozik, korábbi különös és vérfagyasztó olvasmányainak tulajdonítva mindezt. Mert Danforth valóban a kevesek közé tartozik, akik valaha merészelték végigolvasni a Necronomicormak azt a féregrágta példányát, amelyet lakat alatt tartanak az egyetem könyvtárában.

A magasabb rétegekben, amikor átkeltünk a szoroson, valóban magasabb volt a páratartalom és viharosabb a légköri mozgás; bár én nem láttam, el tudom képzelni, hogy a jeges pára sajátos formákba csavarodhatott. A vonuló felhőrétegek néha nagyon életteli káprázatokban tükrözik vissza és nagyítják fel a távoli jelenségeket, a többit pedig elvégzi a képzelet - és Danforth se beszélt volna rémségeket, ha valamitől nem jutnak eszébe hajdani olvasmányai. Nem is láthatott olyan sok mindent egyetlen pillanatban.

De akkor csak azt az egyetlen, túlságosan ismerős, örült szót vijjogta: Tekeli-li! Tekeli-li!

Sóvágó Katalin fordítása

Eryx falai közt (1936)

Mielőtt megpróbálok pihenni, leírom ezeket a feljegyzéseket; előkészületképpen a jelentéshez, amit tennem kell majd. Amit találtam, az

annyira egyedülálló és annyira különbözik minden eddigi tapasztalattól és várakozástól, hogy nagyon gondos leírást érdemel.

Földi időszámítás szerint március 18-án, helyi időszámítás szerint június 9-én értük el a Venust. A főcsoportba osztottak be, Miller parancsnoksága alá, és megkaptam fölszerelésemet - a Venus picit gyorsabb forgásához hangolt órát - és átmentem a szokásos maszkképzésen. Két nap múlva szolgálatra alkalmasnak nyilvánítottak.

Elhagyva a Kristály Társaság Terra Nova-i telephelyét, június 12-én hajnaltájban, a dél felé vezető útvonalat követtem, melyet Anderson térképezett föl a levegőből. Nehezen haladtam, mert ezek a dzsungel szerte áthatolhatatlanok eső után. Bizonyára a nedvesség teszi ezeket a tekergő indákat és kúszónövényeket olyan borszerűen keményvé; olyan kemények, hogy a késnek néha tíz percig is dolgoznia kell némelyikükön. Délre az idő szárazabb lett, a növényzet lággyá és gumiszerűvé vált, így a kés már könnyen vágta, de így sem tudtam túl gyorsan haladni. Ezek a Carter oxigénmaszkok túl nehezek - csupán egy felet is cipelni teljesen kimerít egy közönséges embert. Egy szivacstartályos Dubois maszk legalább ilyen jó levegőt biztosítana, fele ennyi súllyal.

A kristálykutató szemmel láthatóan jól működött, mert kitartóan az Anderson-jelentésben megadott irányt mutatta. Érdekes, ahogy az affinitás elve működik - a régi otthoni "varázsvesszők" minden csalása nélkül. Nagy kristálymennységnek kell lennie ezer mérföldön belül, bár azt hiszem, hogy azok az átkozott embergyíkok állandóan figyelik és őrzik. Valószínűleg ők éppen olyan bolondnak tartanak minket azért, mert a Venusra jöttünk, mint mi őket azért, hogy amint meglátnak egy darab kristályt, rögtön a sárban kezdenek csúszkálni, vagy emelvényre állítják a templomukban. Jó lenne, ha új vallásuk lenne, hiszen semmire nem használják a kristályokat azon kívül, hogy imádkoznak hozzájuk. Ha elvetnék a teológiát, megengednék, hogy elvigyük, amit akarunk - és még ha megtanulnák is, hogy erőforrásul használják a kristályokat, akkor is több mint elég maradna az ő bolygójuknak is meg a Földnek is. Személy szerint én unom, hogy elkerüljük a fő kristálylerakatokat, és egyedi darabokat keressek a dzsungelfolyók medrében. Néha szeretném, ha ezeket a pikkelyes koldusokat kiirtaná egy otthoni, jó kemény hadsereg. Körülbelül húsz hajó elég embert tudna hozni ennek a megvalósításához. Az ember nem nevezheti ezeket, az átkozott izéket embereknek, összes "városuk" és tornyuk ellenére sem. Semmihez nem értenek az építkezésen kívül meg a kardok és mérgezett lándzsák használatán kívül - és nem hiszem, hogy úgynevezett "városaik" sokkal többet jelentenének egy hangyabolynál vagy hódvárnál. Kétkem, hogy van egyáltalán valami rendes nyelvük - az egész szövegelést az ő pszichológiai kommunikációjukról a mellükből kinövő csápjaik segítségével: blöffnek tartom. Az embereket félrevezeti ezeknek az álló testtartása: ez csupán egy véletlen fizikai hasonlóság a földi emberhez.

Szeretnék egyszer úgy végigmenni egy Venus-dzsungelen, hogy ne

kelljen lesnem rejtőzködő csoportjaikat, vagy ne kelljen futnom átkozott lándzsáik elől. Nem volt ezekkel semmi baj, míg nem kezdtük elvinni a kristályokat, de most már elég kellemetlenséget okoznak a lándzsáikkal, meg a vízcsöveink elvágásával. Egyre inkább az az érzésem, hogy ezeknek van valami külön érzékük, mint a mi kristálykeresőinknek. Soha senki nem tapasztalta, hogy bántottak volna egyetlen embert is - kivéve a messziről történő orvlövészetet -, ha nem volt nála kristály.

Déli egy óra körül egy lándzsa majdnem levitte a sisakomat, és egy másodpercig azt hittem, hogy az egyik oxigéntartályomat eltalálták. A sunyi ördögök egy hangot sem adtak, de hárman bekerítettek. Mindhármukat leterítettem, körbetűzelve a lángszóró pisztolyommal, mert bár színük is egybeolvadt a dzsungel színével, ki tudtam venni a mozgó csúszómászókat. Az egyik nyolc láb magas volt, tapírszerű ormánnyal. A másik kettő átlagos, hét láb magas fickó volt. Csak nagy létszámuknak köszönhető, hogy állják a sarat - egyetlen lángszórós zászlóalj a pokolba tudná küldeni az egész bandát. Mégis különös, hogy hogyan válhattak uralkodó fajjá a bolygón. Egyetlen nagyobb élőlény sincs, mint a csúszómászó akmanok és skorahok vagy a repülő tahakok a másik földrészen - hacsak azok a lyukak a Dionae-fennsíkon nem rejtenek valamit.

Két óra körül kristálykeresőm nyugat felé változtatta irányát, magányos kristályokat jelezve jobbra előttem. Ezt egyeztettem Anderson jelentésével, és ennek megfelelően megváltoztattam útirányomat. Még nehezebb volt menni - nemcsak azért, mert a talaj emelkedett, hanem azért is, mert több volt az állat, sűrűbb a ragadozó növényzet. Állandóan ugratokat csapkodtam, és skorahokra léptem, bőrruhám csupa pötty volt a szétnyomott darohoktól, amik minden oldalról csipkedtek. A napfényt csak súlyosbította a köd, és semmi jelét nem adta, hogy főlészáritaná a sarat. A lábam minden lépésnél öt-hat hüvelyknyi mélybe süllyedt, és ahányszor kihúztam, cuppanás "blup" hangot adott. Jó lenne, ha valaki nem bőrből készült védőruhát találna föl ehhez az éghajlathoz. A viaszosvászon persze szétrohadna, de valami vékony fémlemez - mint ennek a forgatható, biztonsági jelentés-tekercsnek a borítása - talán kivitelezhető lenne.

3.30 körül ettem - ha ugyan ezeknek a nyavalyás ételtablettáknak a maskomba csúsztatását evésnek lehet nevezni. Rövidesen a táj határozott változását tapasztaltam - a tarka, mérgező virágok színe megváltozott, olyanok lettek, mint a kísértetek. Minden körvonal ritmikus táncba kezdett, és ragyogó fénypontok jelentek meg és táncoltak ugyanebben a lassú, állandó tempóban. Ezután a hőmérséklet is váltakozni kezdett, összhangban ezzel a különös, ritmikus dobolással.

Az egész mindenség lüktetni látszott egy mély, rendszeres szívdobogásban, ami kitöltötte az űr minden sarkát, és átáramlott az én testemen és tudatomon is. Teljesen elveszítettem az egyensúlyérzékeimet, és szédülve tántorogtam, az sem segített, amikor becsuktam a szememet, és kezemmel befogtam a fületem. De a fejem még tiszta volt, és rövid néhány perc alatt

megértettem, hogy mi történt.

Legalább egy olyan különös délibáb-növénynek kellett a közelemben lennie, amilyenről közölünk oly sokan meséltek. Anderson óvott tőlük, és részletesen leírta a külsejüket - a borzas szarát, a szúrós leveleket és a foltos szirmokat, melyek gázos, kábító kipárolgása áthatol minden létező maszkon.

Visszaidézve azt, ami Baileyvel történt három évvel ezelőtt, pillanatnyi pánikba estem, és kóvályogni kezdtem abban az örült, kaotikus világban, amit a növény kipárolgása szőtt körülöttem. Aztán visszatért a józan eszem, és rájöttem, hogy csupán el kell távolodnom a veszélyes szirmoktól - vakon törtem utat a lüktetés forrásával ellenkező irányba, oda se figyelve arra, ami örvényleni látszott körülöttem, míg biztonságosan ki nem jutottam a növény hatósugarából.

Bár minden veszélyesen forgott körülöttem, megpróbáltam elindulni a helyes irányban és kocogni utamon előre. Az utam egyáltalán nem lehetett egyenes, mert óráknak tűnt, míg kikerültem a délibáb-növény mindent átható hatása alól. A villódzó fények fokozatosan eltűntek, és a táncoló, kísérteties táj kezdte visszanyerni szilárdságát. Mikor teljesen kijózanodtam, az órára pillantottam, és meglepődve láttam, hogy még csak 4.20 volt. Bár úgy éreztem, hogy örökkévalóságok teltek el, az egész kaland alig több mint fél óráig tartott.

De minden késlekedés terhes volt, és elveszítettem az irányt, miközben elmenekültem a növénytől. Most hát előrenyomultam hegynek fölfelé a kristálykereső jelezte irányban, és minden erőmet arra fordítottam, hogy jobb időt érjek el, A dzsungel még mindig sűrű volt, bár kevesebb volt az állat. Egy ragadozó virág egyszer bekapta a jobb lábamat, és olyan szorosan tartotta, hogy a késemmel kellett kiszabadítanom, a virágot darabokra szabdalva, míg végre elengedett.

Alig egy óra múlva a dzsungel növényzete ritkulni kezdett, és öt óra körül - miután áthaladtam a páfrányfák igen csekély aljnövényzetű övén - széles, mohás fennsíkra értem. Itt már gyorsan haladtam, és keresőm mutatójának táncolásából láttam, hogy viszonylag közel vagyok a kristályhoz, amit keresek. Ez különös volt, mert a legtöbb szétszórt, tojás alakú kristály olyan dzsungelfolyók medréből került elő, amilyent nem találni az ilyen kopár fennsíkon.

A talaj emelkedett, és határozott gerincben végződött. 5.30-kor értem el a tetejét, és nagy kiterjedésű mezők tárultak elém, a távolban erdőkkel. Vitathatatlanul ez volt az a fennsík, amit Macugava térképezett föl a levegőből, ötven évvel ezelőtt, és amit térképeink Eryxnek vagy Eryciai-felföldnek neveznek. De ami megdobogtatta a szívemet, az egy apró részlet volt. ami nem lehetett messze a síkság pontos középpontjától. Magányos fénypont volt ez, ami átragyogott a ködön, és szemmel láthatóan átható, koncentrált csillogást gyűjtött magába a sárgás, ködtompította napsugaraktól. Kétségtelenül ez volt a kristály, amit kerestem - valószínűleg nem nagyobb egy tyúktojásnál, de elég ereje van ahhoz, hogy egy egész várost egy éven át melegítsen. Már nem is csodálkoztam a távoli ragyogás láttán, hogy ezek a szerencsétlen embergyíkok imádják ezeket

a kristályokat. És mégis: fogalmuk sincs a kristályokban rejlő erőről.

Sebes futásba kezdtem, a lehető leggyorsabban el akartam érni a váratlan kincset, és bosszankodtam, amikor a szilárd mohát híg, különösen utálatos sár váltotta föl, itt-ott hínár- és kúszónövényfoltokkal. De én ész nélkül rohantam - eszembe sem jutott, hogy megnézzem, nem rejtőznek-e embergyíkok a közelben. Ezen a nyílt terepen nem volt valószínű, hogy megtámadnak. Amint közeledtem, a fény nagysága és ragyogása egyre növekedett, és észrevettem némi különöset is a helyzetében. Nyilvánvalóan a legjobb minőségű kristályok egyike volt, és lelkesedésem lépésről lépésre növekedett.

Mostantól kezdve nagyon óvatosnak kell lennem jelentésemben, mert amit most el kell mondanom, az példátlan - bár szerencsére bizonyítható - tényeket tartalmaz. Növekvő mohósággal rohantam előre, és már körülbelül csak száz-yardnyira lehettem a kristálytól - aminek helyzete egy kiemelkedő ponton a mindenütt jelenlevő sárban igen furcsának látszott -, mikor egy váratlan, hatalmas erő vágott mellbe és összeszorított ökleimbe, és visszavetett a sárba. Szörnyű nagyot estem, sem a talaj lágyága, sem a néhány puha kúszónövény nem óvta meg fejemet egy elképesztő erejű ütéstől. Egy percig erőtlenül feküdtem, túlságosan meghökkentem ahhoz, hogy gondolkodni tudjak. Azután félig mechanikusan föltápászkodtam, és elkezdtem lekaparni a sár és szemét nagyját bőrruhámról.

Fogalmam sem volt, hogy mivel van dolgom. Nem láttam semmit, ami az ütést okozhatta volna, és még ekkor sem láttam semmit. Talán csak elcsúsztam volna a sárban? Felsebzett kezem és fájó mellem elvetették velem ezt a gondolatot. Vagy az egész incidens csupán illúzió lett volna, amit valami rejtett délibáb-növény idézett elő? Ez sem volt valószínű, mert nem tapasztaltam a szokásos tüneteket és a közelben nem volt olyan hely, ahol egy ilyen élénk színű és feltűnő növény láthatatlanul elrejtőzhetett volna. Ha a Földön lettem volna, egy N-erővel működő határvonalra gyanakodtam volna, amit valamelyik kormány állított föl valami tiltott övezet jelölésére.

Végül, összeszedve magamat, elhatároztam, hogy óvatosan megvizsgálom a dolgot. Késemet a lehető legmesszebbre nyújtva magam elé, hogy először az érintkezzék a különös valamivel, ismét megindultam a ragyogó kristály felé - felkészülve, hogy lépésről lépésre fogok haladni, a legnagyobb megfontoltsággal. A harmadik lépésnél meg kellett torpannom, mert a kés hegye valami nyilvánvalóan szilárd felületnek ütközött-szilárd felületnek ott, ahol szemem semmit sem látott.

Egy pillanatnyi megdöbbenés után visszanyertem bátorságomat. Kesztyűs kezemet kinyújtva, megállapítottam a láthatatlan szilárd anyag - vagy a szilárd anyag tapintható illúziójának - jelenlétét előttem. Kezemet csúsztatva megállapítottam, hogy az akadály jelentős kiterjedésű volt, szinte üvegszerűen sima, és semmi jel nem utalt a külön darabok összeillesztésére. További kísérletre bátorodva, levettem a kesztyűmet, és megtapintottam a dolgot csupasz kezemmel. Valóban kemény volt, egészen üvegszerű, és meglepően hideg a

levegőhöz viszonyítva. Erőltettem az szememet, hogy észrevegyem valami nyomát az ellenálló anyagnak, de semmit sem láttam. Az előttem elterülő táj képéből ítélve, a fénytörésnek sem volt semmi jele. A fénytörő képesség hiányát igazolta az is, hogy a nap ragyogó képe sehol sem tükröződött.

Minden egyéb érzésemet égető kíváncsiság váltotta föl, és lehetőségeimhez képest bővítettem kutatásaimat. Kezemmel tapogatva megállapítottam, hogy az akadály a talajtól nagyobb magasságig ér, mint amit el tudok érni, és hogy mindkét irányban meghatározhatatlanul hosszú. Szóval ez valamiféle fal volt - bár sem az anyagáról, sem a céljáról nem volt elképzelésem sem. Ismét a délibáb-növényre és az általa keltett álmokra gondoltam, de egy pillanatnyi gondolkodás után ezt az ötletet elvettem.

Erősen kopogva az akadályon késem nyelével és nehéz csizmáimmal rugdosva a falat, megpróbáltam az így létrejött hangokat magyarázni. A hangok leginkább cementre vagy betonra engedtek következtetni, de a kezem üveg- vagy fémszerűnek érezte a felületet. Kétségtelenül valami minden eddigi tapasztalatnál különösebb dolog került az utamba.

A következő logikus lépés az volt, hogy megtudjak valamit a fal kiterjedéseiről. A magasság kérdését nehezen vagy talán egyáltalán nem lehet megoldani, de a hosszúság és a forma kérdését talán röviden el lehet intézni. Karomat kinyújtva és szorosan a falhoz tapadva, fokozatosan bal felé kezdtem lépegetni - nagyon gondosan megjegyezve útvonalamat. Jó néhány lépés után megállapítottam, hogy a fal nem volt egyenes, hanem valami hatalmas kör vagy ellipszis vonalát követtem. És ekkor valami egészen más dolog vonta el a figyelmemet-valami, ami összefüggésben volt az utam célját képező kristállyal.

Már említettem, hogy a fénylő tárgy helyzete már nagyobb távolságból is meghatározhatatlanul furcsának látszott - a sárból kiemelkedő kis dombocskán. Most - körülbelül száz-yardnyi távolságból - a mindent elborító köd ellenére is világosan láttam, hogy mi volt az a domb. Egy ember teste volt az, a Kristály Társaság bőrruhájában, a hátán feküdt, és oxigénmaszkja félig a sárba volt temetve néhány lépéssel odébb. Görcsösen a melléhez szorított jobb kezében volt a kristály, ami engem idevezetett - egy hihetetlenül nagy gömb, akkora, hogy a halott ujjai alig tudták átfogni. Még az adott távolság mellett is láttam, hogy a holttest nem régi. Nem látszott a bomlásnak semmi jele, és tudtam, hogy ennél az éghajlatnál ez azt jelenti, hogy a halál legfölből egy nappal ezelőtt állhatott be. Az undorító farnoth legyek rövidesen gyülekezni fognak a holttest körül. Kíváncsi voltam, ki lehetett az az ember. Biztos, hogy nem azok közül való, akikkel találkoztam ezen az úton. Bizonyára a régiek egyike volt, akinek felhatalmazása volt tetszés szerinti helyen történő kutatásra, aki Anderson jelentésétől függetlenül jött ebbe a körzetbe. Ott feküdt, minden bajon túl, és a nagy kristály sugarai csak úgy áradtak megmerevedett ujjai közül.

Teljes öt percig álltam ott a holttestet bámulva, döbbenet és rossz előérzetekkel telten. Furcsa félelem kerített a hatalmába, és megmagyarázhatatlan vágyat éreztem, hogy elmeneküljek. Ezt nem teheték

azok a settenkedő embergyíkok, mert még mindig nála volt a kristály, amit talált. Talán a láthatatlan fallal volt összefüggésben a dolog? Hol találhatta a kristályt? Anderson műszere jelzett egy kristályt ebben a körzetben, még jóval azelőtt, hogy ez az ember elpusztulhatott. Most már kezdtem valami fenyegető dolognak tekinteni a láthatatlan akadályt, és rettegve húzódtam el tőle. Közben tudtam, hogy éppen emiatt a frissen történt tragédia miatt kell minél gyorsabban és alaposabban megoldanom a rejtélyt.

Hirtelen - visszakényszerítve agyamat a probléma megoldására - kitaláltam egy lehetséges eszközt a fal magasságának vagy legalábbis annak a megállapítására, hogy vajon véges-e a kiterjedése fölfelé. Fölvettem egy marék sarat, hagytam száradni, míg egy kicsit összetapadt, és ekkor magasan földobtam a levegőbe a láthatatlan akadály irányába. Körülbelül tizennégy láb magasban nekiütődött a láthatatlan felületnek, visszhangos csattanással, rögtön szétesett, és meglepő sebességgel, szétmálló darabokban hullott lefelé. A fal nyilvánvalóan magas volt. Egy második maréknyi, amit még élesebb szögben hajítottam, körülbelül tizennyolc láb magasban érte a felszínt, és ugyanolyan gyorsan eltűnt, mint az első.

Összeszedtem minden erőmet, és megpróbáltam a harmadik maréknyit olyan magasra dobni, amilyenre csak tudtam. Miután hagytam száradni, és a lehető legjobban kipréseltem belőle a nedvességet, olyan meredeken dobtam föl a sarat, hogy attól tartottam, egyáltalán nem éri el az ellenálló felületet. De elérte, és ezúttal átröpült az akadály fölött, és vadul szétspriccelve hullt a falon túli sárba. Végre volt valami elképzelésem a fal magasságáról, mert a sárgolyó vagy húsz-huszonegy láb magasban röpült át a fal fölött.

Egy tizenkilenc-húsz lábnyi, üvegsima falat nyilvánvalóan lehetetlen volt megmászni. Tehát tovább kell köröznöm a fal körül, abban a reményben, hogy találok egy kaput, egy végződést vagy valamiféle nyílást. Vajon az akadály szabályos kört vagy más zárt formát alkotott, vagy csupán ív vagy félkör alakú volt? Elhatározásomat követve, folytattam lassú előrehaladásomat bal felé, kezemmel föl-le tapogatva a láthatatlan felületet, hátha találok egy ablakot vagy valami kis nyílást. Mielőtt elindultam volna, megpróbáltam megjelölni a helyemet, gödröt kapartam a sárba, de a csúszós anyag túl lágy volt ahhoz, hogy bármiféle nyomot megőrizzen. Ezért hozzávetőlegesen fölmértem a helyet, megjegyezve egy magas cycadfát a távoli erdőben, ami egy vonalban volt a száz-yardnyira fénylő kristállyal. Hogy létezik-e kapu vagy nyílás, azt akkor tudom megmondani, ha teljesen körüljárom a falat.

Nem sokat haladtam még előre, amikor megállapítottam, hogy a fal görbülete egy körülbelül száz-yardnyi átmérőjű, zárt körre utal - feltéve ha az építmény szabályos alaprajzú. Ez azt jelentette, hogy a halott a fal közelében feküdt, majdnem szemben azzal a ponttal, ahonnan elindultam. Kívül vagy belül volt a falon? Ezt rövidesen megtudom.

Amint lassan körbejártam a falat, anélkül hogy bármiféle kaput vagy ablakot találtam volna rajta, úgy döntöttem, hogy a holttestnek a falon belül kell

lennie. Közelebről szemügyre véve, a halott ember arcvonásai bizonytalan nyugtalanságot keltettek bennem. Valami ijesztőt találtam az arckifejezésében és az üvegesen bámuló szempártekintetében. Mire közvetlen közelébe értem, Dwightot véltem fölismerni benne, egy régi embert, akit én ugyan személyesen nem ismertem; de egyszer mutatták nekem a bázison. A kristály, amit markolt, kétségtelenül főnyeremény volt - a legnagyobb egyedi példány, amit valaha is láttam.

Már olyan közel voltam a testhez, hogy - ha a fal nincs ott - meg tudtam volna érinteni, mikor tapogató balkezem egy sarkot talált a láthatatlan felületen. Egy másodperc alatt megállapítottam, hogy egy körülbelül három láb széles nyílást találtam, ami a földtől magasabbra nyúlt, semhogy a tetejét elértem volna. Ajtó nem volt, sem egy valaha ott tevő ajtó jelenlétéről tanúskodó sarokvasnyomok nem voltak. Pillanatnyi habozás nélkül beléptem, és két lépést tettem az elterülve fekvő test felé - ami merőlegesen feküdt az ajtóra, amin beléptem egy keresztező, ajtó nélküli folyosón. Új érdeklődést keltett bennem, hogy ennek a tágas építménynek a belseje válaszfalakkal volt tagolva.

Lehajoltam, hogy megvizsgáljam a holttestet, és nem találtam rajta sebeket. Ez nem lepett meg túlságosan, mert a kristály jelenléte is az ál-csúszómászó bennszülöttek ellen tanúskodott. A halál elképzelhető okát keresve, szemem megakadt a test lába mellett heverő oxigénmaszkon. Ebben már volt valami. E nélkül az eszköz nélkül egyetlen emberi lény sem lélegezhette be a Venus levegőjét harminc másodpercnél tovább, és Dwight - ha ő volt az - nyilvánvalóan elveszítette az oxigénmaszkját. Valószínűleg a maszk gondatlanul lett fölcsatolva, és a tartályok súlya széthúzta a csatlakozókat - ami sohasem történhet meg, egy szivacsstartályos Dubois maszknál. A kegyelem fél perce kevés volt ennek az embernek, hogy lehajoljon és visszaszerezze védőfelszerelését - vagy a légkör ciángáztartalma rendellenesen magas volt abban a pillanatban. Talán túlságosan elmerült a kristály csodálásában - akárhol is találta. Nyilvánvalóan éppen akkor vehette ki ruhája zsebéből, mert a zseb füle ki volt gombolva.

Most hozzáálltam, hogy kiszabadítsam a hatalmai kristályt a halott kutató ujjai közül - ezt a test merevsége igen nehezé tette. A gömb nagyobb volt egy emberi ökölnél, és úgy csillogott, mintha élne a lenyugvó nap vörös fényében. Amint megérintettem a kristály sugárzó felületét, önkéntelenül összereszttem - mintha az értékes tárgy elvételei átvettem volna a végzetet is, ami legyőzte előző birtokosát. De szorongásom hamarosan elmúlt, és a kristályra gondosan rágomboltam bőrruhám zsebét. A babonáság sohasem tartozott a gyengéim közé.

A halott sisakját az üveges szemmel bámuló arcra borítottam, fölálltam, és visszaléptem a láthatatlan ajtón át a nagy fal bejárati csarnokába. Érdeklődésem a különös építmény iránt most visszatért, és spekulálni kezdtem az anyagán, eredetén és célján. Egy pillanatig sem hittem, hogy emberi kezek emelték. Hajóink először csupán hetvenkét évvel ezelőtt érték el a Venust, és emberi

lények csak Terra Nován éltek. Az emberi tudás nem is ismer olyan tökéletesen átlátszó, nem fényvisszaverő, szilárd anyagot, mint ennek az épületnek az anyaga. A Venus történelem előtti, emberek által történt invázióját el lehet vetni, tehát csupán a bennszülött építészet gondolatát lehet számba venni. Talán magas fejlettségi fokon levő lények egy elfelejtett faja lett volna a Venus ura az embergyíkok előtt? Aprólékosan kidolgozott városaik ellenére is nehezen lehetett valami ilyesmit ezeknek az ál-csúszómászóknak tulajdonítani. Kellett lennie egy másik fajnak, örökkévalóságokkal ezelőtt, aminek ez talán az utolsó emléke. Vagy későbbi expedíciók találnak majd még hasonló eredetű romokat? Egy ilyen épület célja meghalad minden találgatást - de különös és nyilvánvalóan nem praktikus, tehát vallásos célokra utal.

Miután rájöttem, hogy ezeket a problémákat úgysem tudom megoldani, úgy gondoltam, hogy csupán annyit tehetek, hogy felderítem magát a láthatatlan épületet. Biztos voltam benne, hogy különböző szobák és folyosók borítják a látszólag sima sársíkságot, és azt hittem, hogy elrendezésük ismerete valami jelentős dologhoz vezethet. Így hát kitapogatva utamat a holttesten túli ajtóig és szegélyig, elindultam azok felé a belső régiók felé, ahonnan a halott ember feltehetőleg jöhetett. Majd később megvizsgálom a bejárat csarnokot, gondoltam.

Tapogatódzva, mint egy vak, a ködös napfény ellenére is, de lassan előrehaladtam. A folyosó rövidesen élesen elkanyarodott, és kígyózni kezdett a középpont felé, egyre kisebbedő körökben. Tapintásom időnként egy-egy ajtó nélküli, keresztező átjárót fedezett fel, és többször találtam két, három vagy négy irányba futó utakat összefogó csomópontokat. Az utóbbi esetekben mindig a legbelső utat követtem, mert úgy látszott, hogy az a folytatása annak az útnak, amin haladtam. Elég időnek kellett volna maradnia a szárnyak átvizsgálására azután, hogy elértem a központi részeket, és onnan visszajöttem. Alig tudom leírni ennek az élménynek a furcsaságát - egy elfelejtett kezek által emelt láthatatlan épület láthatatlan útjait járni egy idegen bolygón!

Végül, még mindig botladozva és tapogatódzva, éreztem, hogy a folyosó egy nagy, nyílt térben végződik. Körbetapogatódzva megállapítottam, hogy egy körülbelül tíz láb átmérőjű, kerek teremben vagyok; és a halott embernek bizonyos távoli erdei pontokhoz való viszonyából úgy ítélt meg, hogy a terem pontosan vagy körülbelül az építmény közepén feküdt. A teremből öt folyosó nyílt azon kívül, amelyiken jöttem, de ezt az utóbbit az eszembe véstem, nagyon pontosan megjegyezve egy fát a láthatáron a holttesten túl, amikor beléptem a bejáraton.

Ezt a termet semmi sem különböztette meg a többitől - csupán a híg sár padlója látszott, ami mindenütt jelen volt. Kíváncsi voltam, hogy ennek az épületrésznek van-e teteje, megismételtem kísérletemet egy földobott sárcsomóval, és megállapítottam, hogy itt sem volt tető. Ha valaha volt is, már régen le kellett omlania, mert lábam egyetlenegyszer sem akadt törmelékbe vagy törött faldarabokba. Mint már említettem, határozottan furcsának éreztem, hogy

ez a nyilvánvalóan ősrégi épület ennyire mentes a kőművesmunka törmelékétől, a falakon tátongó lyukaktól vagy a pusztulás más szokásos jelétől.

Mi volt ez? Eredetileg mi lehetett? Miből készítették? Miért nem találtam külön darabok nyomát az üvegsima, zavarba ejtően egységes falon? Miért nem volt semmi nyoma sem külső, sem belső ajtóknak? Csupán azt tudtam, hogy egy kerek, tető nélküli, ajtó nélküli építményben vagyok, ami valami kemény, sima, tökéletesen átlátszó, nem fénytörő és nem fényvisszaverő anyagból készült, száz yard átmérőjű, sok folyosó és egy kisebb kerek terem van benne. Ennél többet a közvetlen kutatásokkal nem tudhattam meg.

Most észrevettem, hogy a nap nyugaton igen lassan süllyedni kezdett - a skarlát és narancs tengerében úszó aranyvörös korong a láthatár ködborította fái fölött. Világos volt, hogy sietnem kell, ha száraz nyugvóhelyet akarok találni sötétedés előtt. Már korábban elhatároztam, hogy a fennsík száraz, mohos peremén fogok letáborozni, közel a gerinchez, ahonnan először pillantottam meg a fénylő kristályt. Bízom hagyományos szerencsémben, hogy megvéd az embergyíkok támadásától. Mindig azt állítottam, hogy két vagy több főből álló csapatokban kellene közlekednünk, hogy valaki örködhessék a pihenés órái alatt, de az éjszakai támadások valóban kis száma miatt a Társaság nem törődik ilyen dolgokkal. Azok a pikkelyes gazfickók, úgy látszik, rosszul látnak éjjel, még fura fáklyáikkal is.

Ismét megkerestem a folyosót, amin jöttem, és elindultam az épület bejárata felé. A további kutatások még várhatnak egy napot. Legjobb tudásom szerint kitapogatva utamat a tekergő folyosón - csupán józan eszemre, emlékezetemre és néhány rosszul meghatározható növényfoltra, mint tájékozódási pontra támaszkodva, rövidesen ismét a holttest közvetlen közelében voltam. Egy-két farnoth légy már le-lecsapott a sisak borította arcra, és tudtam, hogy megkezdődött a bomlás. Hiábavaló, ösztönös undorral fölemeltem a kezemet, hogy elhessentsem róla a hullabogarakat - amikor különös és megdöbbentő dolog történt. A kézmozdulatomat megállító láthatatlan fal tudtomra adta, hogy - bármilyen gondosan is próbáltam megtalálni a visszavezető utat- nem azon a folyosón jöttem vissza, amelyikben a holttest feküdt. Ehelyett egy - egy vele párhuzamos - folyosón voltam, nyilván valahol rossz kanyart vettem a komplikált átjárókban.

Abban a reményben, hogy találok egy ajtót a bejárati csarnokhoz, folytattam utamat, de hamarosan tömör falnak ütköztem. Tehát vissza kell térnem a központi csarnokba, és új útvonalat kell találnom. Fogalmam sem volt, hogy hol hibázhattam. A földre pillantottam, hogy megnézzem, nem maradtak-e valami csoda folytán útbaigazítást adó lábnyomok, de rögtön láttam, hogy a híg sár csak néhány pillanatig őrizte a nyomokat. Nem volt nehéz visszajutnom a központi csarnokba, és ott gondosan átgondoltam a kivezető utat. Az előbb túlságosan jobbra tartottam. Most valahol egy kicsit balra kell kanyarodnom - hogy pontosan hol, azt majd eldöntöm menet közben.

Amint másodszor is előretapogatódtam, meglehetősen elégedett voltam

pontosságommal, és annál a csomópontnál fordultam balra, amire biztosan emlékeztem. A kanyargás folytatódott, és vigyáztam, hogy be ne tévedjek a keresztező átjárókba. Hamarosan azonban kedvetlenül kellett észrevennem, hogy meglehetősen nagy távolságban vagyok a holttesttől; ez a folyosó nyilvánvalóan egy sokkal kívülebb fekvő falhoz vezetett, jóval a holttesten túl. Abban a reményben, hogy talán van még egy kijárat a falnak azon a felén, amit még nem vizsgáltam meg, jó néhány lépést tettem előre, de ismét tömör akadályba ütköztem. Világos volt, hogy az épület szerkezete még bonyolultabb volt, mint gondoltam.

Most azon töprengtem, hogy visszatérjek-e ismét a középpontba, vagy próbáljam meg az egyik oldalfolyosót, ami a test irányába vezet. Ha a második megoldást választom, abba a veszélybe kerülök, hogy elfelejtem azoknak a helyeknek a gondolati rajzát, ahol már voltam; tehát jobb, ha nem próbálom meg, hacsak ki nem találok valami módját annak, hogy látható nyomot hagyjak magam után. De hogy hogyan hagyjak nyomot, az komoly probléma volt, és törtem a fejemet a megoldáson. Semmi sem volt nálam, ami nyomot hagyott volna bármin is, sem olyan anyag, amit szétszórhattam volna - vagy pillanatnyilag szétapríthattam és szétszórhattam volna.

Tollam nem hagyott nyomot a láthatatlan falon, becses ételtablettáimat pedig nem rakhattam le nyomnak. Még ha hajlandó lettem volna is megválni az utóbbiaktól, akkor sem lett volna belőlük elég - ráadásul a kis korongok azonnal eltűntek volna a szemem előtt a híg sárban. Végigtapogattam zsebeimet egy régifajta noteszért - amit nem hivatalosan ma is gyakran használnak a Venuson, annak ellenére, hogy a papír igen hamar tönkremegy a Venus éghajlatán -, aminek a lapjait széttéphettem és szétszórhattam volna, de nem találtam. Nyilvánvalóan lehetetlen volt ennek a forgó, pusztulásbiztos jelentéstekercsnek kemény, vékony fémanyagát széttépni, és a ruhám sem adott semmi ilyen lehetőséget. A Venus különleges éghajlatán nem válhattam meg vastag bőrruhámtól, de ugyancsak az éghajast miatt fehérneműt nem viseltünk.

Megpróbáltam sarat kenni a láthatatlan falakra, miután a sárból tőlem telhetően kinyomtam a vizet, de azt kellett tapasztalnom, hogy éppoly gyorsan eltűnik, mint azok a marék sarak, amiket a magasságméréshez használtam karcolni az üveges, kísértetfalra - amit legalább a kezemmel felismerhetnék, ha nincs is meg az az előnye, hogy messziről is láthatom. Haszontalan igyekezett volt, mert a penge semmiféle nyomot nem hagyott a zavarba ejtő, ismeretlen anyagon.

Miután minden kísérletem kudarcot vallott, hogy nyomot hagyjak, emlékezetből megkerestem a központi termet. Könnyebbnek tűnt visszajutni ebbe a terembe, mint megtalálni az onnan elvezető, előre meghatározott, biztos utat, és ismét könnyen visszajutottam. Ezúttal jelentéstekercsemen megjelöltem minden kanyart, amit megtettem - elkészítettem útvonalam durva és feltételes rajzát, bejelölve minden más irányba vezető folyosót. Persze ez tébolyítóan lassú munka volt, hiszen mindent tapintással kellett megállapítani, és a

hibalehetőségek végtelenek voltak; de úgy gondoltam, hogy hosszú távon megéri.

A Venus hosszú alkonya már elég sűrű volt, amikor elértem a központi termet, de még mindig volt rá reményem, hogy a sötétség beállta előtt elérjem a kijáratot. Újonnan készített rajzomat összehasonlítva korábbi emlékeimmel, azt hittem, hogy megtaláltam, hol követtem el először a hibát, és magabiztosan indultam el ismét a láthatatlan folyosókon. Később fordultam balra, mint előző próbálkozásaimnál, és próbáltam följegyezni kanyarodásaimat a jelentéstekercsen arra az esetre, ha megint hibáznék. A növekvő sötétben láttam a hulla homályos körvonalát, most már a farnoth legyek undorító felhőjének középpontja volt. Rövidesen, nem kétséges, a síkságról beszivárognak a sárlakó sificlighek, hogy befejezzék a szörnyű munkát. Vonakodva közeledtem a testhez, és már át akartam lépni rajta, mikor a fallal való hirtelen összeütközés ismét tudtomra adta, hogy megint eltévedtem.

Most már világosan láttam, hogy elvesztem. Az épület bonyolultsága több volt, mint amit rögtönzött megoldásokkal meg lehetett fejteni, és pontos ellenőrzést kell majd végezni, ha ki akarok jutni. Mégis szerettem volna száraz helyre jutni, mielőtt a teljes sötétség beáll; hát ismét visszatértem a központi terembe, és ismét megkezdtem az eredménytelen próbálkozások és tévedések sorozatát - följegyzéseket készítve zseblámpám fényénél. Amikor a lámpát bekapcsoltam, érdeklődéssel vettem észre, hogy a lámpa semmiféle visszfényt nem váltott ki - egyetlen gyöngye csillanást sem - a körülöttem levő átlátszó falon. Bár erre számítottam is, hiszen a nap sem adott fénylő képet a különös anyagon.

Még mindig tapogatództam, amikor beállt a teljes sötétség. A köd elhomályosította a legtöbb csillagot és bolygót, de a Földet tisztán láttam mint csillogó, kékeszöld pontot délkeleten. Éppen kijutott az oppozícióból, és pompás látvány lett volna távcsövön nézve. Még a Holdat is ki tudtam venni mellette, amikor a pára kicsit megritkult. Már nem láttam a holttestet - egyetlen kiindulási pontomat -, tehát néhány félresikerült kanyar után visszabotorkáltam a központi terembe. Végül is föl kellett adnom reményemet, hogy száraz helyen fogok aludni. Napkeltéig semmit sem lehet tenni, tehát meg kell próbálnom itt elrendezkedni, amennyire lehet. Nem kellemes lefeküdni a sárba, de bőrruhámban ezt is meg lehet tenni. Korábbi expedíciókon aludtam már rosszabb körülmények között is, most pedig a pusztaság kimerültségem is elég lesz, hogy leküzdjem undoromat.

Hát most itt kuporgok a központi terem sarkában és zseblámpám fényénél írom ezeket a följegyzéseket. Van valami szinte humoros az én furcsa, példa nélkül álló helyzetemben. Eltévedni egy ajtó nélküli épületben - egy épületben, amit nem látok! Holnap reggel kétségtelenül kijutok, és délutánra visszaérek a kristállyal Terra Novára. A kristály valóságos szépség - meglepően ragyog még a zseblámpa gyöngye fényében is. Fáradtságom ellenére is nehezen jön az álom, és most veszem észre, milyen hosszadalmasan írok, most már abba kell

hagynom. Nem valószínű, hogy azok az átkozott bennszülöttek zavarnának ezen a helyen. Ami az egészben a legkevésbé tetszik nekem, az a holttest - de szerencsére oxigénmaszkom megvéd a legrosszabtól. A klorátkockákat nagyon takarékosan használom. Most bekapok néhány ételtablettát, és lefekszem. Többet később.

Később - Délután, VI. 13.

Több volt a nehézség, mint amennyire számítottam. Még mindig az épületben vagyok, és nagyon gyorsan és bölcsen kell dolgoznom, ha száraz terepen akarok pihenni ma éjjel. Sokáig tartott, míg végre el tudtam aludni, és csak körülbelül ma délben ébredtem föl. Talán még tovább is aludtam volna, ha nem tűz úgy a nap a ködön át. A holttest meglehetősen csúnyán néz ki - hemzseg a sifliclighektől, és farnoth legyek felhője borítja. Valami elmozdította a sisakot az arcáról, és jobb nem ránézni. Kétszeresen örültem oxigénmaszkomnak, mikor átgondoltam a helyzetet.

Végül föltápászkodtam, szárazra dörzsöltem magam, bevettem néhány ételtablettát, és új kálium klorátot tettem maszkorr vegybontó készülékébe. Lassanként használom el ezeket a tubusokat, de jó volna, ha több lenne belőlük. Sokkal jobban éreztem magamat alvás után, és arra számítottam, hogy rövidesen kijutok az épületből.

Megvizsgálva rajzaimat, meghökkentett a folyosók bonyolultsága és annak a lehetősége, hogy egy alapvető hibát követtem el. A központi teremből kiinduló hat nyílásból egy bizonyosat választottam ki, amiről azt hittem, hogy azon jöttem ide - és csupán egy látható pontot használtam vezetőül. Amikor éppen hogy csak beléptem a nyíláson, az ötvenyardnyira levő holttest pontosan egy vonalban volt a távoli erdő egy bizonyos pikkelyes fájával, Most úgy tűnt, hogy ez a megfigyelés nem lehetett elég pontos - mivel a holttest helyzete a láthatárhoz viszonyítva a nagy távolság miatt igen kicsit változott csak akkor is, ha az első belépésem színhelyéül szolgáló nyílás melletti másik nyílásokhoz közeledtem. Mi föbb, a fa sem különbözött túlságosan a láthatár többi pikkelyes fájától.

Kipróbálva a dolgot, szomorúan tapasztaltam; nem lehettem biztos abban, hogy a három nyílás közül melyik volt az igazi. Minden előző kísértetemnél rossz utat választottam volna Ezúttal biztosra megyek. Hirtelen rájöttem, hogy a lehetetlen helyzet ellenére is tudok hagyni egy jelet. A ruhámtól nem válhattam meg, de nagy hajam miatt nyugodtan levehettem a sisakomat; és ez elég nagy és könnyű volt ahhoz, hogy fennmaradjon a híg sár fölött. Így hát levettem a durván félgömb formájú sisakot, és letettem az egyik folyosó bejáratához - a jobb oldali volt ez a három közül, amiket meg kell próbálnom.

Ezt a folyosót fogom követni, feltételezve, hogy ez a jó; visszaidézve az emlékezetem szerint helyes kanyarokat és állandóan ellenőrizve jegyzeteimet és új jegyzeteket készítve. Ha nem sikerül kijutnom, rendszeresen ki fogom próbálni az összes variációt; és ha nem járok sikerrel, ugyanígy végigpróbálom a

másik nyílásból kiinduló összes folyosót - és szükség esetén ugyanígy folytatom a harmadikkal. Előbb-utóbb rá kell találnom a kijáráshoz vezető útra, de türelmesnek kell lennem. A legrosszabb esetben is nem sok tesz hátra estig, hogy száraz helyre jussak.

Az eredmények meglehetősen lehangolóak voltak, bár alig egy óra alatt megértették velem, hogy a jobb oldali út nem jó. Csupán egy sor befalazott út nyílt ebből az útból: melyek mindegyike a holttesttől meglehetősen távol ért véget; és rövidesen rájöttem, hogy ez az út egyáltalán nem szerepelt az előző napi kóborlásaimban. De, mint eddig is, mindig meglehetősen könnyen visszajutottam a központi terembe.

Egy óra körül sisakomat áthelyeztem a másik nyíláshoz, és megkezdtem az onnan kiinduló folyosó földérítését. Eleinte úgy tűnt, hogy ismerősek a kanyarok, de rövidesen a folyosók teljesen ismeretlen hálózatában találtam magamat. Nem tudtam a holttest közelébe kerülni, és ezúttal úgy látszott, hogy a központi teremtől is el volt vágva az utam, bár azt hittem, hogy följegyeztem minden mozdulatomat. Úgy látszott, hogy a trükkös kanyarok és kereszteződések bonyolultabbak, semhogy meg tudnám jelölni őket elnagyolt rajzomon, és a düh és elbátortalanodás keveréke kezdett kialakulni bennem. Bár a türelem végül is rózsát terem, de már láttam, hogy kutatásomnak gyorsnak, fáradhatatlannak és hosszadalmasnak kell lennie.

Két órakor még mindig idegen folyosókon bolyongtam - állandóan tapogatva utamat, váltakozva hol a sisakomra, hol a holttestre pillantva és adatokat jegyezgetve jelentés tekercsemre, egyre csökkenő önbizalommal. Átkoztam ostobaságomat és hiábavaló kíváncsiságomat, ami becsábított a láthatatlan falaknak ebbe a labirintusába - megállapítva, hogy ha hagytam volna a fenébe ezt az egészet, és azonnal elindultam volna visszafelé, mihelyt elvettem a kristályt a holttesttől, már régen Terra Nován lennék.

Hirtelen az jutott eszembe, hogy vághatnék egy alagutat a késemmel a falak alatt, és így rövid utat teremtenék a külvilághoz - vagy valamelyik kivezető folyosóhoz. Fogalmam sem volt, hogy milyen mély lehet az épület alapozása, de a mindenütt jelenlevő sár arról tanúskodott, hogy a talajon kívül más padlózat nem lehet. A távoli és egyre iszonyúbb holttest felé fordulva, lázas ásásba kezdtem széles, éles pengémmel.

A félfolyékony sár körülbelül hatujjnyi volt, de alatta a talaj egyre keményebb lett. Ennek az alsóbb rétegnek a színe is más volt - szürkés agyag, inkább a Venus pólusain levőhöz hasonló. Amint egyre mélyebbre ástam a láthatatlan akadály mellett, látnom kellett, hogy a talaj egyre keményebb. Vizes sár ömlött a lyukba, mihelyt eltávolítottam az agyagot, de belenyúltam, és folytattam a munkát. Ha sikerül bármiféle ösvényt vágnom a fal alatt, a sár nem fogja akadályozni kúszásomat.

De körülbelül három láb mélységben a talaj komolyan megállította ásásomat. Ellenállása nagyobb volt, mint amilyent valaha is tapasztaltam, még ezen a bolygón is, és abnormális nehézséggel párosult. Késemnek szét kellett

hasítania apró darabokra a szorosan összepréselt anyagot és a darabkák, amiket kikapartam, olyanok voltak, mint a tömör kő vagy mint apró fémdarabok. Végül még ez a hasogatás is lehetetlenné vált, és be kellett fejeznem a munkát, mert nem találtam meg a fal elérhető alját.

Ez az egyórás próbálkozás egyszerre volt pazarló és hiábavaló, mert energiám nagy részét elhasználta, és arra kényszerített, hogy egyrészt bevegyek egy plusz ételtablettát, másrészt újabb kálium-klorát kockát tegyek oxigénmaszkomba. Megszakította a további tapogatódzást is, mert még mindig túl kimerült vagyok a járáshoz. Miután letisztítottam kezemről és karomról a sár nagyját, leültem megírni ezeket a följegyzéseket - egy láthatatlan falnak támaszkodva, háttal a holttestnek.

A test már csak egy férgektől mozgó massa - a szag idevonzott néhány síkos bőrű akmant is a távoli dzsungelből. Észrevettem, hogy számos efjeh növény a síkságon nyújtogatja dögevő tapogatóit a hulla felé: de kétlem, hogy bármelyik is olyan hosszú tegyen, hogy elérje. Jó lenne, ha megjelenne néhány igazi ragadozó, mint a skorahok, mert megszimatoznának, és utat mutatnának nekem az épületen keresztül. Az ilyen lényeknek különös irányérzékük van. Ha láthatnám őket, amint jönnek, lerajzolhatnám az útjukat, ha nem is alkotnak folyamatos vonalat. Még ez is nagy segítség lenne. Ha a közelembé érnének, a pisztolyommal hamarosan elbánnék velük.

De aligha remélhetek ilyen sokat. Most, ha befejezem ezt a följegyzést, pihenek egyet, és aztán tovább tapogatódzom. Mihelyt visszajutok a központi terembe - aminek elég könnyen kell mennie -, megpróbálom a legbaloldali nyílást. Talán estig mégis kijutok.

Éjszaka - VI. 13.

Újabb nehézségek. Menekülésem iszonyúan nehéz lesz, mert vannak olyan dolgok is, amikkel nem számoltam. Egy újabb éjszaka itt a sárban és egy kézitusa holnap. Rövidre szabtam pihenésemet, és négykor már ismét tapogatództam. Tizenöt perc múlva elértem a központi termet, és sisakomat odébb tettem, hogy a három lehetséges út közül az utolsót jelölje. Az utat aránylag ismerősnek találtam, de alig öt perc múlva olyan látvány torpantott meg, ami leírhatatlanul meghökkentett.

Négy vagy öt olyan utálatos embergyík volt az, akik a síkságon túli erdőből jöttek elő. Nem jól láttam őket ebből a távolságból, de úgy gondoltam, hogy megálltak, és integettek a fák felé, miután még egy tucat hasonló csatlakozott hozzájuk. A megszorodott csoport most megindult, egyenesen a láthatatlan épület felé, és ahogy közeledtek, gondosan szemrevételeztem őket. Sohasem tudtam eddig alaposan megnézni ezeket az ízéket úgy, hogy ne takarta volna őket az árnyas dzsungel.

A csúszómászókhoz való hasonlóság nyilvánvaló volt, bár tudtam, hogy ez csak látszólagos, mert ezeknek a lényeknek semmi érintkezési pontjuk nincs a földi étellel. Ahogy közelebb értek, kevésbé látszottak csúszómászószerűnek -

csak a lapos fej és a zöld, csúszós, békaszerű bőr tette ezt a benyomást. Főlegyenesebben jártak furcsa, vaskos tuskólábaikon, és szívókorongjaik furcsa hangot adtak a sárban. Átlagos példányok voltak, körülbelül hét láb magasak, négy hosszú, kötélszerű, mellükből kinyúló csáppal. A csápok mozdulataiból arra lehetett következtetni - ha Fogg, Ekberg és Janak teóriája igaz, amiben korábban kételkedtem, de most már kész vagyok elhinni -, hogy a lények élénk beszélgetést folytattak.

Előhúztam lángpisztolyomat, és felkészültem a kemény harcra. Rosszak voltak az esélyeim, de a fegyver bizonyos előnyt biztosított. Ha ezek a lények ismerik az épületet, be fognak jönni értem, és így kulcsot kapok a kijutáshoz; ahogy a ragadozó skorahokkal lett volna. Biztosnak látszott, hogy meg fognak támadni; mert ha nem is látták zsebemben a kristályt, különleges érzékükkel megéreztek a jelenlétét.

Elég meglepő, de mégsem támadtak meg. Ehelyett szétszóródtak, és tág kört alkottak körülöttem - olyan távolságban, amiből arra következtettem, hogy közvetlenül a láthatatlan fal közelében lehetnek. Körben állva a lények némán és kíváncsian bámultak rám, csápjaikkal integetve, néha fejüket mozgatva, vagy mellső végtagjaikkal gesztikulálva. Egy idő múltán újabb példányok jöttek elő az erdőből, és csatlakoztak a különös tömeghez. A holttest közelében lévők futólag a hullára pillantottak, de nem látszott rajtuk, hogy zavarni akarnák. Iszonyú látvány volt, de az embergyíkokat nem nyugtalanította. Egyik-másik néha elhessegette a farnoth legyeket, összenyomott egy-egy tekergő sificlighet vagy akmant, vagy szívókorongos tuskólábjával eltaposott egy-egy túlságosan kinyúló efjeh növényt.

Bámulva ezeket a groteszk és váratlan zaklatókat, és rossz érzésekkel elgondolkozva, hogy vajon miért nem támadtak meg rögtön, egy időre elveszítettem akaraterőmet és energiámat, hogy folytassam a kivezető út keresését. Ehelyett bénultan a folyosó falának dőltem, ahol álltam, és hagytam, hogy csodálkozásom fokozatosan vad elképzelések láncolatának adja át a helyét. Az eddig meg nem oldott seregnyi rejtély most új, vészjósló jelentőséget kapott, és olyan hirtelen félelem nyilall belém, amilyent még nem tapasztaltam.

Úgy éreztem, tudom, hogy miért köröznek körülöttem várakozva ezek a visszataszító lények. Úgy éreztem, hogy végre rájöttem az átlátszó épület titkára is. A csábító kristály, amit megkaparintottam, az ember holtteste, akinél a kristály előzőleg volt- mindez sötét és fenyegető jelentést kezdett hordozni.

Nem egyszerű, szerencsétlen véletlensorozat okozta, hogy eltévedtem ebben a teld nélküli, láthatatlan folyosólabirintusban. Egyáltalán nem. Az építmény kétségtelenül igazi útvesztő volt - labirintus, amit szántsándékkal építettek ezek a pokoli lények, akiknek az ügyességét és eszét olyan kevésre értékeltem. Hát nem sejthettem volna ezt már előbb is, ismerve rendkívüli építészeti ügyességüket? A célja nagyon is egyszerű volt. Csapda volt - csapda, emberi lények befogadására, és a kristály volt benne a csalétek. Ezek a csúszómászószerű lények, harcukban a kristályablók ellen, stratégiává

változtatták és ellenünk használták föl saját kapzsiságunkat.

Dwight - ha a bomló holttest valóban ő volt - áldozat lett. Nemrégiben eshetett bele a csapdába, és nem talfilta meg a kivezető utat. A vízhiány valószínűleg megbolondította, és tatán elfogytak a klorátkockái is. Sisakja valószínűleg nem véletlenül csúszott le. Az öngyilkosság valószínűbbnek látszott. Inkább, mint hogy szembenézzen a hosszadalmas haldoklással, megoldotta az ügyet azzal, hogy szándékosan levette a maszkot, és hagyta, hogy a mérgező légkör azonnal elvégezze munkáját. Sorsának borzalmas iróniája a helyzetében volt - csupán néhány lépésnyire volt a megmentő kijáratától, amit nem talált meg: Ha egy perccel tovább keresi, már biztonságban lett volna.

És most én estem bele ugyanebbe a csapdába. Csapdába estem, körülöttem pedig ezek a különös szemlélők, hogy gúnyolódjanak végzetemen. A gondolat tébolyító volt, és ahogy belém nyilallt, hirtelen pánik fogott el, ami arra készítetett, hogy ész nélkül rohanni kezdjek a láthatatlan folyosókon. Jó néhány percig úgy viselkedtem, mint egy valóságos örült: ütöttem, törtem, zúztam magamat a láthatatlan falakon, és végül úgy estem össze a sárban, mint egy ziháló, összetört, ész nélküli, vérző hústömeg.

Az esés kijózanított egy kicsit, és amikor lassan föltápáskodtam, már képes voltam felmérni a dolgokat és gondolkozni. A köröző szemlélők most furán, természetellenesen mozgatták csápjaikat, ami valami alattomos, idegen nevetés benyomását keltette, és vadul ráztam az öklömet feléjük, ahogy fölkeltem. Mozdulatom láthatóan csak növelte ocsmány jókedvüket - néhányan nehézkesen utánozták is zöldes mellső végtagjaikkal. Szégyenkezésemben kijózanodva, megpróbáltam összeszedni az eszemet és értékelni a helyzetet.

Végül is nem álltam olyan rosszul, mint Dwight. Én ismertem a helyzetet, nem úgy, mint ő - és aki tudja, hogy mi vár rá, már félig föl is van fegyverkezve a baj ellen. Bizonyítékom van rá, hogy a kijárat végül is elérhető, és nem fogom megismételni Dwight kétségbeesett cselekedetét. A test = vagy inkább csontváz, ami rövidesen lesz - még mindig ott volt nekem, mint irányjelző a kijáratához, és a kitartó türelem el fog vezetni hozzá, ha értelmesen cselekszem.

Bár én annyival hátrányosabb helyzetben vagyok, hogy bekerítettek ezek a csúszómászó ördögök. Most, hogy megértettem a csapda természetét - aminek láthatatlan anyaga minden földinél fejlettebb tudományról és technológiáról tanúskodott -, már nem becsülhettem le ellenfeleim eszét és találékonyságát. Még lángpisztollyal is nehezen fogok szabadulni, bár a merészség és a gyorsaság hosszú távon át fog segíteni a dolgon.

De először el kell érnem a kijáratot - hacsak nem tudom arra csábítani vagy ingerelni valamelyik lényt, hogy elinduljon felém. Amint előkészítettem pisztolyomat, és átvizsgáltam bőséges muníciómat, eszembe jutott, hogy kipróbálhatnám hatását a láthatatlan falakon. Talán kifelejtettem volna egy ésszerű menekülési lehetőséget? Nem ismertem az átlátszó akadály vegyi összetételét, de feltehetőleg olyasmiből lehet, amit a lángnyelv úgy vág, mint a vaját. Kiválasztottam egy részt a holttesttel szemben, közelről rátüzeltem a

pisztolyommal, és késemmel megtapogattam azt a helyet, ahová céloztam. Semmi sem változott, láttam, hogy a lángnyelv szétterül, amikor eléri a falat, és megértettem, hogy hiábavaló volt a reményem. Csak hosszú, fáradságos kutatás árán juthatok ki.

Így hát, lenyelve egy újabb ételtablettát, és újabb kockát téve maszkomba, megkezdtem leghosszabb utamat, nyomon követve lépteimet a központi teremig, és onnan ismét elindulva, állandóan ellenőriztem rajzaimat és feljegyzéseimet, újakat készítettem - egyik téves kanyart csinálva a másik után, de kétségbeesetten tántorogtam tovább, míg a délutáni tény el nem halványodott. Ahogy makacsul folytattam kutatásomat, időnként a gúnyolódó szemlélők néma körére pillantottam, és észrevettem, hogy soraik fokozatosan cserélődnek. Időnként néhányan visszatértek az erdőbe, és újak jöttek, hogy felváltsák őket. Minél többet gondolkoztam a taktikájukon, annál kevésbé tetszett, mert következtetni engedett a lények szándékára. Ezek az ördögök akármikor megtámadhattak volna, de inkább figyelték küszködésemet a menekülésért. Úgy éreztem, hogy élvezik a látványt - és ez még inkább elborzasztott attól a lehetőségtől, hogy a kezükbe kerüljek.

Miután besötétedett, abbahagytam kutatásaimat, és leültem a sárba pihenni. Most a lámpám fényénél írok, és hamarosan megpróbálok aludni egyet. Remélem, hogy holnap kijutok; mert az élelmiszerkészletem szegényes, és a lacol-tabletták nehezen pótolhatják a vizet. Nem nagyon merném kipróbálni ennek a sárnak a nedvét, mert a sárövezet vizei csak desztillálva ihatók. Ezért vezettünk olyan hosszú vízcsöveket a sárgaanyag-körzetekbe - vagy az esővízre kell szorítkoznunk, amikor ezek az ördögök megtalálják és elvágják vízcsöveinket. Nincs már túl sok klorát-tubusom sem, tehát amennyire csak tudom, le kell szorítanom az oxigénfogyasztásomat. Kora délutáni ásási kísérletem és későbbi pánikom veszélyes mennyiségű levegőt égetett el. Holnap minimumra csökkentem a fizikai mozgást, míg csak nem találkozom össze a csúszómászókkal, és nem kell velük leszámolnom. Tartalékolnom kell elegendő kockát a visszaútra Terra Nováig. Az ellenségeim még mindig a közelben vannak; látom magam körül gyöngye fényű fáklyáikat. Ezeknek a fáklyáknak az iszonyata nem enged majd elaludni.

Éjszaka - VI. 14.

Még egy teljes napi kutatás, és még mindig nem találtam meg a kivezető utat! Aggódni kezdek a víz miatt, mert délre kiürült a kutacsom. Délután futó eső volt, és visszamentem a központi terembe a sisakért, amit útjelzőül hagytam ott - most tálnak használtam, és vagy kétszázéves vizet nyertem. Legnagyobb részét megittam, de a kis maradékot kulacsomba öntöttem. A facol-tabletták nem sokat segítenek az igazi szomjúság ellen, és remélem, hogy éjszaka nagyobb eső lesz. Szájával fölfelé hagyom a sisakomat, hogy ha esne, fogja föl. Ételtablettám sincsen túl sok, de nem is veszélyesen kevés. Mostantól kezdve felezni fogom az adagot. A klorátkockák okozzák az igazi gondot, mert az egész

napi végtelen bolyongás minden különösebb erőfeszítés nélkül is veszélyes mennyiséget emésztett föl. Gyenge vagyok a kényszerű oxigéntakarékosságtól és egyre növekvő szomjúságtól. Ha csökkentem az élelemadagot, feltehetően még gyöngébb leszek.

Van még valami átkozott, valami nagyon nyugtalanító ebben a labirintusban! Meg mertem volna esküdni, hogy a térképezés segítségével már kizártam bizonyos kanyarokat, és mégis minden újabb próbálkozás bebizonyítja néhány olyan feltételezés hamisságát, amelyeket már megbízhatónak hittem. Eddig még sohasem tapasztaltam, hogy milyen elveszettek lehetünk látható jelzések nélkül. Egy vak ember bizonyára több sikerrel járna - de legtöbbször számára a látás minden érzékelés királya. Mindezeknek az eredménytelen kóborlásoknak az egyetlen eredménye a mély elbátortalanodás. Meg tudom érteni, hogyan érezhetett szegény Dwight. Holtteste már csak csontváz, és a sificlighek, akmanok, farnoth legyek elmentek. Az efjeh növények darabokra tépik a bőrruhát, mert gyorsabban és hosszabbra nőttek, mint gondoltam. És a kárörvendő, csápos szemlélők váltásai még mindig ott vannak a fal körül, nevetnek rajtam, és élvezik nyomorúságomat. Még egy nap, és megbolondulok, hacsak addig nem halok meg a kimerültségtől.

De nem lehet mást tenni, mint kitartani. Dwight kijutott volna, ha csak egy perccel tovább kitart. Az is lehet, hogy valaki a keresésemre indul Terra Nováról, bár ez még csak a harmadik nap, amióta eljöttem. Az izmaim iszonyúan fájnak, és úgy látszik, ezen az undorító sáron fekvéskor egyáltalán nem tudok pihenni. Múlt éjjel rettenetes fáradtságom ellenére is éppen csak annyit aludtam, amennyit muszáj, és attól tartok, ma éjjel sem lesz jobb. Egy szakadatlan lidércnyomásban élek - álom és ébrenlét között lebegve, de sem egészen alva, sem egészen ébren. Reszket a kezem, egyelőre nem tudok többet írni. A gyöngye fényű fáklyák köre iszonyú.

Késő délután - VI. 15.

Lényeges előrehaladás! Jónak néz ki. Nagyon gyöngye vagyok, és nem sokat aludtam napkeltéig. Azután délig bóbiskoltam, bár egyáltalán nem pihentem ki magamat. Eső nem volt, és a szomjúság nagyon legyöngít. Ettem egy plusz ételtablettát, hogy bírjam tovább, de víz nélkül nem sokat ér. Megpróbáltam egyszer inni a pocsolyavízből, de rettenetesen rosszul lettem tőle, és még nagyobb szomjat éreztem. Őrizni kell a klorátkockákat, így majdnem megfulladok az oxigénhiány miatt. Menni nem sokat tudok, legfeljebb mászni a sárban. Kettő körül azt hittem, felismertem néhány átjárót, és lényegesen közelebb kerültem holttesthez - csontvázhoz -, mint első napi próbálkozásaim óta bármikor. Egyszer eltévedtem egy zsákutcán, de megtaláltam a főutat térképpel, jegyzettel. A rajzokkal sok baj van. A tekercsből háromlábnyi, és hosszan kell kibogarászni őket. Fejem gyöngye a szomjúságtól, fáradtságtól, fulladástól, nem értek mindent, amit rajzoltam. Átkozott zöld ízék bámulnak, nevetnek csápjaikkal, néha gesztikulálnak, mintha valami szörnyű tréfát űznének

tudtom nélkül.

Háromkor találtam meg az utamat. Volt egy ajtó, amin át, jegyzeteim szerint, még nem mentem, és amikor kipróbáltam, láttam, hogy körözve a növény benőtte csontvázhhoz tudok mászni. Az út spirális volt, mint amin először elértem a központi szobát. Minden oldalajtónál vagy csomópontnál az eredeti útra emlékeztetni látszó irányt tartottam. Amint közeledtem ijesztő útjelzőmhöz, kint erősödött a szemlélők titokzatos gesztikulálása és szardonikus, néma nevetése. Nyilván valami vadul mulatságosat találtak előrehaladásomban - kétségtelenül látták azt is, milyen tehetetlen lennék velük szemben. Nem bántam jókedvüket, mert bár éreztem végtelen fáradtságomat, számítottam a lángpisztolyra és számos tartalék tárára, hogy átvisznek majd az aljas csúszómászók falán.

Reményem fölszárnyalt, de nem próbáltam meg fölállni. Jobb lesz most mászni és erőmet az embergyíkokkal való összecsapásra tartogatni. Haladásom nagyon lassú volt, a veszély pedig nagyon nagy, hogy egy oldalágba tévedek, de úgy látszott, hogy kitartóan kanyarodom pontoncélom felé. Ez friss erőt adott, és néhány pillanatra kevésbé aggódtam szomjúságom és szerény kockakészletem miatt. A lények most valamennyien a kijáratnál tömörültek - gesztikulálva, ugrálva, csápjaikkal nevetve. Rövidesen - gondoltam - szembe kell néznem az egész hordával és talán azzal az erősítéssel is, amit az erdőből kaphatnak.

Most néhány yardnyira vagyok a csontváztól, és megálltam, hogy elkészítsem ezt a följegyzést, mielőtt kimegyek, és áttörök ezeknek a lényeknek a kártékony bandáján. Biztos vagyok benne, hogy utolsó erőmmel megfutamíthatom őket, mert ennek a pisztolynak a hatósugara óriási. Azután táborozás a száraz mohán a fennsík szélén és reggel fáradt gyaloglás a dzsungelen át Terra Nováig. Boldog leszek, ha ismét élő embereket és emberi épületeket láthatok. Annak a koponyának a fogai rémesen villognak és vigyorognak.

Éjjeltájban - VI. 15.

Rémület és kétségbeesés. Ismét csalódtam! A legutóbbi följegyzés elkészítése után még közelebb mentem a csontvázhhoz, de hirtelen egy közbeeső falba ütköztem. Ismét tévedtem, és nyilvánvalóan ugyanott voltam, ahol három nappal ezelőtt, amikor először próbálkoztam meg azzal, hogy elhagyjam a labirintust. Nem tudom, ordítottam-e - talán túl gyöngye voltam ahhoz, hogy egy hangot is kinyögjek. Csak kábultan feküdtem a sárban egy ideig, míg a zöld izék kint ugráltak, nevettek és gesztikuláltak.

Kis idő múltán jobban magamhoz tértem. Szomjúságom, gyöngeségem és fulladásom majdnem leterített, és végső kis erőmmel új kockát tettem a vegybontóba - meggondolatlanul és mit sem törődve a visszaúttal Terra Nováig. A friss oxigén kicsit fölélénkített, és lehetővé tette, hogy figyelmesebben körülnézzek.

Úgy tűnt, egy picikét távolabb vagyok szegény Dwighttól, mint első

csalódásomkor, és tompán azon gondolkodtam, vajon egy árnyalatnyival távolabbi folyosón vagyok-e. Ezzel a gyöngé reménnyel nehézkesen előrevonszoltam magamat - de néhány lépéssel odébb falba ütköztem, mint az előző esetekben.

Ez volt tehát a vég. Három nap alatt sehová sem jutottam, és az erőmnek vége volt. Rövidesen megbolondulok a szomjúságtól, és nem is lenne elég kockám a visszaúthoz. Átsuhant a fejemben, hogy vajon miért gyűltek össze ezek a lidérces izék a bejáratnál, amikor gúnyoltak. Talán ez is része volt a gúnyolódásnak - hogy azt higgyem, kijáráshoz közeledem, amiről ők tudták, hogy nem is létezik.

Már nem bírom sokáig, bár nincs szándékomban úgy siettetni a dolgot, ahogy Dwight tette. Vigyorgó koponyája most éppen felém fordult a ruháját faló efjeh növény tapogatásától. Üres szemgöd్రének kísérteties nézése rosszabb, mint azoknak a gyík-szörnyeknek a tekintete. Iszonyú jelentést ad annak a halott, fehér fogú vigyornak.

Nagyon nyugodtan fogok feküdni a sárban, hogy megőrizzem maradék erőmet. Ezt a jelentést - ami, remélem, eléri és figyelmezteti az utánam jövőket - rövidesen befejezem. Ha az írással végeztem, hosszan fogok pihenni. Azután, ha már elég sötét lesz ahhoz, hogy azok a félelmetes lények ne lássanak, összeszedem végső erőmet, és megpróbálom átdobni a tekercset a fal és a közbeeső folyosók fölött a szabadba. Vigyázni fogok, hogy bal felé dobjam, ahol nem esik a gúnyolódó ostromlók ugránczó bandájába. Talán örökre eltűnik a híg sárban - de talán kiköt valami nagyobb kiterjedésű növénycsomón, és végül eljut az emberek kezébe.

Ha megéri, hogy elolvassák, talán többet is tehet, mint hogy figyelmezteti őket erre a csapdára. Remélem, megtanítja fajunkat arra, hogy hagyják azokat a fénylő kristályokat ott, ahol vannak. Azok kizárólag a Venushoz tartoznak. A mi bolygónknak nincs rájuk igazán szüksége, és azt hiszem, hogy mi megsértettünk valami homályos és titokzatos törvényt - a kozmosz titkainak valami mélyen eltemetett törvényét -, azzal, hogy megpróbáltuk elvinni őket.

Ki tudná megmondani, milyen sötét, hatalmas és végtelen erők ösztökélik ezeket a csúszómászószerű lényeket, akik ilyen különös módon őrzik kincseiket? Dwight meg én megfizettünk ezért, ahogy mások is megfizettek, és meg fognak fizetni érte. De lehet, hogy ezek az egyedi halálesetek csupán előzményei a nagyobb, elkövetkezendő borzalmaknak. Hagyjuk meg a Venusnak azt, ami csak a Venushoz tartozik.

Már nagyon közel vagyok a halálhoz, félek, nem bírom a tekercset átdobni, mikor jön a sötét. Ha nem tudom, az embergyíkok biztos megkaparintják, valószínűleg sejtik, mi ez. Nem fogják akarni, hogy bárkit figyelmeztessenek a labirintusra-nem fogják tudni, hogy üzenetemben védőbeszéd van az ő érdekükben. A vég közeledtével barátságosabban érzek irántuk. A kozmikus egész mércéjén ki tudja megállapítani, melyik faj áll magasabban, vagy közelíti meg inkább a világűr szerves normáit - az övék vagy a miénk?

Most vettem elő a nagy kristályt zsebemből, hogy lássam utolsó perceimben. Tüzesen és fényezetően ragyog a haldokló nap sugaraiban. Az ugráló horda meglátta, és mozdulataik számomra érthetetlen módos megváltoztak. Vajon miért tömörülnek a bejáratnál, és nem egy közelebbi pontnál az átlátszó fal mellett?

Érzéketlen vagyok, már nem sokat tudok írni. Forog körülöttem minden, de még nem vesztettem el az eszméletemet. Át tudom dobni ezt a falon? A kristály úgy ragyog, mégis sötétedik.

Sötétség. Nagyon gyöngé. Még mindig nevetnek, ugrálnak az ajtóban, meggyújtották pokoli fáklyáikat. Elmennek? Álmomban hangot hallottam... fény az égen...

WESLEY P. MILLER FŐFELÜGYELŐ JELENTÉSE
A CSOPORT, VENUS-KRISTÁLY TÁRSASÁG
(Terra Nova. a Venuson - VI. 16.)

A-49 számú alkalmazottunk, Kenton J. Stanfield, lakik 5317 Marshall Street, Richmond, Va., elhagyta Terra Novát, VI. 12-én kora reggel, egy kereső által kijelölt rövid felfedező út céljából. Vissza kellett volna térnie 13-án, vagy 14-én. Nem jelentkezett 15-én estig, így az FR-58 számú felderítőgépet, öt emberrel, az én parancsnokságom alatt elindult este nyolckor, hogy keresővel kövesse az utat. A tű nem mutatott eltérést a korábban jelzett iránytól.

Követtük az irányt az Eryciai-felföldig, egész úton erős reflektorokat használtunk. A lángágyúk hármassora és a D sugárfejlesztők megsemmisítették volna a bennszülöttek minden szokásos ellenséges erejét vagy a ragadozó skorahok minden veszélyes csoportját.

Eryx síksága fölött fénycsoportot láttunk, amiről tudtuk, hogy a bennszülöttek fáklyáitól származik. Közeledtünkre szétszéledtek az erdőbe. Mintegy hetvenöten - százan lehettek. A kereső ott jelezte a kristályt, ahol a bennszülöttek voltak. Lejjebb ereszkedve, fényeink tárgyakat fedeztek fel a talajon. Egy efjeh növényektől benőtt csontváz és egy ép holttestet, tízlépésnyire tőle. A gépet levittük a testekhez, és szárnyunk láthatatlan akadályba ütközött.

Gyalog közeledve a testekhez, rövidesen sima, láthatatlan akadályba ütköztünk, ami nagyon meglepett minket. Végigtapogattuk, és találtunk rajta egy nyílást, amin túl egy térség másik oldalán újabb nyílás következett, ami a csontvázhoz vezetett. A csontváz mellett, bár ruhájától megfosztották a növények, társaságunk egy számozott fémsisakja hevert. B-9 számú alkalmazottunk volt az, Frederick N. Dwight, Keonig osztagából, aki kéthónapos szabad felderítő útra kapott felhatalmazást, és már régebben távol volt Terra Novától.

A csontváz és az ép holttest között, úgy látszott, egy újabb fal volt, de ezt

az embert könnyen azonosítottuk, Stanfield volt az. Bal kezében jelentéstekercs volt, jobbában toll, úgy látszik, éppen írt, amikor meghalt. Kristályt nem láttunk, de a kereső egy nagy példányt jelzett Stanfield testének közelében.

Nagy nehézségek árán jutottunk el Stanfieldig, de végül sikerült. A test még meleg volt, és egy nagy kristály feküdt mellette a sekély sárban. Azonnal tanulmányoztuk a bal kezében tartott jelentéstekercset, és annak alapján tettünk néhány intézkedést. A tekercs tartalma képezi a jelentésem előtt található hosszú elbeszélést; az elbeszélés legfőbb tényeiről megbizonyosodtunk, és magát az elbeszélést magyarázatképpen mellékeljük ahhoz, amit találtunk. Az elbeszélés későbbi része a szellemiek csökkenéséről tanúskodik, de ez nem ok arra, hogy kételkedjünk a lényegesebb részekben. Stanfield valószínűleg a szomjúság, fulladás, szívtúlterhelés és lelki depresszió kombinációjának következtében halt meg. Maszkja a helyén volt, és zavartalanul képezte az oxigént a riasztóan kicsi kockamennyiség ellenére is.

Minthogy gépünk megsérült, táviratoztunk, és kihívtuk Andersont az FG-7 számú javítógéppel, romeltakarító személyzettel és nagy mennyiségű robbanóanyaggal. Reggelre az FR-58 készen volt, és visszatért Anderson irányításával, a két holttesttel és a kristállyal. Dwightot és Stanfieldet eltemetjük a Társaság temetőjében, és a kristályt Chicagóba küldjük a következő földi járattal. Később megvalósítjuk majd Stanfield javaslatát - az egészséges javaslatot jelentésének józanabb, korábbi részéből -, és megfelelő létszámú csapatokat hozatunk, hogy teljesen kiirtsák a bennszülötteket. Ha tiszta lesz a terep, valószínűleg korlátlanul juthatunk majd kristályhoz.

Délután gondosan megvizsgáltuk a láthatatlan épületet vagy csapdát, hosszú vezető kötelek segítségével föl kutatva és teljesen föltérképezve archívumunk számára. Nagy hatással volt ránk az alaprajz, és az anyagból megörzünk darabokat vegyelemzés céljára. Ezek ismerete hasznunkra lesz, amikor átvesszük a hatalmat a bennszülöttek különböző városaiban. C típusú gyémántfűrőink bele tudtak marni a láthatatlan anyagba, a romeltakarítók pedig most helyezik el a totális robbantáshoz szükséges dinamitot. Semmi nem marad utánunk. Az épület veszélyezteti a légi és minden egyéb közlekedést.

A labirintus rajzát tanulmányozva, az embert nemcsak Dwight sorsának ironikus volta hökkenti meg, de Stanfieldé is. Amikor a csontváz felől közeledve próbáltuk elérni a testet, jobbra nem leltünk átjárót, de Markheim talált egy ajtót az első benti térből vagy tizenöt lábnyira Dwighttól és négy-öt lábnyira Stanfieldtől. Azon túl hosszú csarnok húzódott, amit csak később derítettünk fel, de a csarnok jobb oldalán volt egy másik nyílás, amely közvetlenül a holttesthez vezetett. Stanfield elérhette volna a kijáratot huszonkét-huszonhárom lábnyi sétával, ha megtalálja azt a nyílást, ami közvetlenül a háta mögött volt - azt a nyílást, amit kimerültségében és kétségbeesésében nem vett észre.

Gálvölgyi Judit fordítása

A névtelen város (1921)

Mikor a névtelen városhoz közeledtem, rögtön tudtam, hogy el van átkozva. Holdfényben utaztam egy kiszáradt, iszonyú vízmosásban, és úgy pillantottam meg messziről félelmetesen előmagasodni a homokból, ahogy egy holttetem tagjai emelkedhetnek ki a sebtében emelt sírhant alól. Félelem sugárzott az özönvíz e kortól szürke túlélőjének, a legrégebbi piramisok eme őséneke minden kövéből, engem pedig valami láthatatlan erő igyekezett taszítani tőle, és parancsolta meg nekem, hogy húzódjak vissza az antik és sötét titkoktól, amiket még senki emberfia nem merészt megpillantani.

Mélyen az arab sivatag belsejében terül el a névtelen város, romba dőlten és némán, alacsony falait szinte már eltemette a számolatlan évek homokja. Így kellett ennek lennie akkor is, mielőtt Memphiszt megalapították, s mikor Babilon téglái még ki sem voltak égetve. Nincs egyetlen, mégoly régi legenda sem, amely nevet adna neki, vagy emlékezne rá, hogy valaha is élet töltötte be; de szájról szájra jár a suttogás a táborfüzek körül, és öregasszonyok mormolnak róla a sejkek sátrában, úgyhogy minden törzs kerül, anélkül hogy pontosan tudná, miért. Ez a hely volt az, amiről az örült költő, Abdul Alhazred álmodott aznap éjjel, mielőtt megmagyarázhatatlan dalát énekelte:

„Meghalni nem halhat meg az,
Mi örökkéig áll,
Számolatlan korok során
Enyészik - a Halál”

Rá kellett volna jönnöm, hogy az arabok jó okkal kerülnek a névtelen várost, mégis dacoltam velük, és kivonultam tévén az ember nem járta sivatagba. Egyedül én láttam őt, ezért egyetlen emberi arcra sem vésődtek rá a borzalom oly irgalmatlan vonásai, mint az enyémre; ezért nem reszket ilyen szörnyűségesen senki más, ha az éji szél megzörgeti az ablakokat. Mikor ráakadtam az örök álom rettentő csendjében, dermedtően nézett reám a hideg holdfényben a sivatagi hőség közepén. És amint viszonyoztam tekintetét, elfeledtem a megtalálása miatt értett diadalmamot, és megállítottam a tevémet, hogy bevárjam a virradatot.

Órákig vártam, míg az ég keleten szürkére színeződött, a csillagok elhalványultak, s a bizonytalan derengés arany sugarakkal övezett rózsás pírra változott. Nyögést hallottam, és egy homoktölcsért láttam mozogni az ősrégi kövek között, habár az ég derült volt, és a messze nyújtózó sivatag nyugodt. Aztán hirtelen a távoli, kihalt látóhatár fölé emelkedett a nap fénylő szegélye, amit a különös homoktölcséren keresztül pillantottam meg, s lázasan izgatott állapotomban úgy véltem, mintha valahonnan a messzi mélységből fém

zeneszerszámok hangját hallanám, melyek a fölkelő tűzkorongot köszöntik, ahogyan Memnón a Nílus partján. A fülem csengett, s a fantáziám dúltan kavargott, mikor lassan elindítottam tevémet a néma város felé, amit egyedül én láttam a halandók közül.

Föl-alá vándoroltam a házak és terek formátlan alapkövei között, sehol sem találtam azonban faragványokat vagy feliratokat, melyek azokról az emberekről adtak volna hírt, akik oly sok idővel ezelőtt ezt a várost építették és lakták - már amennyiben emberek voltak egyáltalán. A hely ódonsága elviselhetetlen volt, s forró vágy ébredt bennem, hogy valami jelet vagy utalást találjak, ami bizonyítaná, hogy a várost hajdan valóban emberi lények emelték.

Voltak a romokban bizonyos arányok és dimenziók, amik nagyon nem tetszettek nekem.

Sok szerszámot hoztam magammal, és sokat ástam az eltűnt épületek falai között, de csak lassan haladtam, és semmi fontos nem került napvilágra. Mikor visszatért a hold és az éjszaka, hideg szelet éreztem, ami új félelmet hozott magával, úgyhogy nem mertem tovább időzni a városban. Amikor elhagytam az ősi falakat, hogy nyugovóra térjek, susogva sóhajtozó homoktölcsér támadt mögöttem, mely beszáguldozta a szürke köveket, noha a hold ragyogóan sütött, s a sivatag teljesen nyugodtnak tűnt.

Hajnalban egy sor borzalmas rémálomból ébredtem, s a fülem csengett, mintha valami fémes csattanás utórezgését hallaná. Láttam, ahogy a napsugarak rőten keresztülragyognak a névtelen városban a kis homoktölcsér utolsó örvényein, és minden ízemben éreztem a táj félelmetes némaságát. Megint bemerészkedtem a vészterhes romok közé, melyek úgy rajzolódtak ki a homokréteg alatt, akár a takarója alatt megbúvó emberevő óriás, és ismét csak hiába kutattam ásómmal egy elfelejtett nép emlékei után. Délben kipihentem magam, délután pedig sok időt töltöttem azzal, hogy rekonstruáljam a falak, az egykori utcák, a csaknem nyomtalanul eltűnt épületek körvonalait.

Elképzeltem egy korszak minden pompáját, mely oly mérhetetlenül régi, hogy még a káldeusok sem emlékeznek rá, s az Elátkozott Sarnathra gondoltam Mnar földjén, mikor az emberiség még ifjú volt, meg Ób városára, amit szürke kövekből faragtak ki az első ember születése előtt.

Hirtelen egy olyan helyre bukkantam, ahol a sziklás alapkőzet csupaszon a homoktakaró fölé emelkedve alacsony szirtfalat formált, és itt örömmel pillantottam meg azt, amit a várost építő, özönvíz előtti nép újabb nyomainak véltem. Egyértelműen látszott, hogy a szirtfalat kis, alacsony építésű kőházak vagy szentélyek homlokzata alkotja, melyeknek belseje oly hihetetlenül régi korszakok titkait rejtheti, hogy kiszámolni is nehéz lenne, ámbar a homokviharok már rég elpusztítottak minden faragványt és domborművet, ami eredetileg a külső falakat díszíthette.

A közelemben lévő összes sötét nyílás igen alacsony volt, és homok tömte el őket. Ásóm segítségével szabaddá tettem egyet, és bemásztam; fáklyát is vittem magammal, hogy leránthassam a leplet az odabent szunnyadó titkokról.

Mikor bejutottam, láttam, hogy a barlang valóban templom lehetett egykoron, és megpillantottam annak a népnek az egyszerű szimbólumait, amely itt élt és imádta isteneit, mielőtt a sivatag sivataggá lett. Számos furamód alacsony, primitív oltárt, oszlopot és falifülkét találtam, és bár szobroknak és freskóknak nyoma sem volt, rábukkantam néhány sajátos köre, amiket mesterséges eszközökkel különböző szimbólumokká alakítottak át. A sziklaterem alacsonysága roppant különösnek éreztem, mert térden állva is alig bírtam felegyenesedni, a helyiség összterülete azonban olyan nagy volt, hogy fáklyám egyszerre mindig csak egy részét tudta bevilágítani. Az egyik leghátsó zugban kellemetlen borzongás fogott el, mert bizonyos oltárok és kövek borzalmas, visszataszító és megmagyarázhatatlan fajtájú, elfeledett szertartásokat sugalltak, s egy pillanatra eltűnődtem rajta, miféle emberek építhettek és használhattak egy ilyen templomot. Mikor mindent megtettem, amivel csak a hely szolgálhatott, visszamásztam a szabadba; mohó vágyat éreztem, hogy mindent lássak, amit a többi szentély tartogathat.

Esteledett már, ám a kézzelfogható, tárgyi emlékek, amiket láttam, inkább a kíváncsiságomat ajzották fel, mint a félelmemet, úgyhogy nem menekültem el a hold hosszú árnyékai elől, melyek olyannyira megrémítettek, mikor először pillantottam, meg a névtelen várost. A félhomályban szabaddá tettem egy másik nyílást, és bekúsztam rajta egy újabb fáklyával a kezemben. Itt még több megmagyarázhatatlan köre és szimbólumra bukkantam, de semmi konkrétabbat nem találtam annál, amit a másik szentély tartalmazott. A terem ugyanolyan alacsony volt, ám szűkebb, és egy nagyon keskeny járatban védődött, amit baljós és rejtélyes falifülkék szegélyeztek. Épp ezeket a fülkéket vizsgáltam, mikor odakint a szél süvöltése és tevém rémült bögése törte meg a csendet; ki kellett sietnem, hogy utánanézzek, mi ijeszthette meg a hűsége állatot.

A hold sápadt fénnel sütött az ódon romokra, s egy sűrű homokfelhő világított meg, melyet erős, de már lankadófélben lévő szél kavart fel a szemközt húzódó szirtfal mentén. Tudtam, hogy ez a hűvös, homokkal elegyes szél rémítette meg a tevét, és már azon voltam, hogy kikössem valami más helyre, ami jobb védelmet nyújt neki, mikor véletlenül fölneézve észrevettem, hogy a szirtfal fölött teljesen mozdulatlan a levegő. Ez megdöbbenett és kissé meg is ijesztett, de azonnal eszembe jutottak a hirtelen feltámadó, behatárolt kiterjedésű szelek, amik napnyugtakor és napkeltekor homoktölcséreket kavartak föl a romok között, és arra a következtetésre jutottam, hogy a jelenségben nincsen semmi rendkívüli. Úgy véltem, a légáramlat egy rejtett barlangba vezető hasadékból jöhet, és figyelemmel kísértem a homokfelhő útját, hátha sikerül megtalálnom az eredetét. Rájöttem, hogy a szél egy templom sötét nyílásából támadt, mely nagy távolságban, már-már látótávolságon kívül volt tőlem, déli irányban.

Nagy fáradtsággal elindultam a fullasztó homokfúvásban a nyílás felé, s amint közelebb értem, láttam, hogy magasabb az összes többinél, és korántsem torlaszolja el annyira a felgyülemlett homok. Be is léptem volna rajta, ha a jeges

légáramlat egy rendkívüli erejű szellökése nem fúja el majdnem a fáklyám lángját. Örült hévvel, félelmetesen nyöszörögve tódult elő a sötét hasadékból, homokot szórva a titokzatos romokra. Hamarosan azonban lecsillapodott, aztán egészen elült, és a szállongó homok is kezdett leülepedni; ám most mintha valami sötét jelenlét lopakodott volna a város kísérteties kövei között, és mikor egy pillantást vettem a holdra, elmosódottnak láttam, akárha remegő vízfelszínen tükröződne. Rémultebb voltam, mint okát tudtam volna adni, de ahhoz nem eléggé, hogy feledjem csodák utáni szomjúhozásomat; így hát amint a szél egészen elült, bemerészkedtem a sötét terembe, ahonnan támadt.

Ez a templom, ahogy azt már a homlokzatáról is sejtettem, nagyobb volt azoknál, amikben eddig megfordultam; feltételeztem, hogy természetes barlang lehet, hiszen valahonnan szeleket vezet a városba. Itt teljesen ki tudtam egyenesedni, de láttam, hogy a kövek meg az oltárok itt is ugyanolyan alacsonyok, mint a többi templomban. A falakon és a mennyezeten első ízben találtam nyomát az ősi nép festészetének: furán kanyargó, színes sávok voltak ezek, bár legnagyobbbrészt kifakultak és lepattogzottak. Növekvő izgalommal fedeztem föl azonban, hogy az oltárok közül kettőt görbe vonalakból álló, faragott labirintusminta díszít. Mikor fáklyámat a magasba emeltem, a mennyezet alakja túlon túl szabályosnak tűnt nekem, hogysen természetes eredetű lehessen, és eltöprengtem rajta, hogyan dolgozhattak ezek a történelem előtti kőfaragók. A mérnöki tudományuk minden bizonnyal igen fejlett lehetett. Aztán a szeszélyes láng egy fényesebb fellobbanása megmutatta nekem, amit kerestem: egy nyílást, mely az ismeretlen mélységekbe vetetett, ahonnan a hirtelen szél támadt; s nekem egy pillanatra megroggyant a térdem, mikor láttam, hogy egy kétségkívül mesterséges eredetű, kicsiny kapuról van szó, amit a kősziklából faragtak ki.

Betartottam a nyílásba a fáklyámat, s egy alacsony mennyezetű, sötét alagutat pillantottam meg, és nagyon kicsi, meredeken lejtő lépcsőfokok végeláthatatlan sorát. Örökké látni fogom ezeket a lépcsőket álmaimban, mert az ő révükön döbbsentem rá, hogy mit jelentenek. Ott és akkor még azt sem igazán tudtam, lépcsőfokoknak nevezzem-e őket, vagy pusztá lábtámaszoknak, olyan meredek szögben vezettek lefelé. Elmémben árult ötletek kavargottak, s az arab próféták szavai és intései mintha szárnyakon szálltak volna át a sivatag fölött, az emberek számára ismert földekről a névtelen városig, amelynek senki sem merészelt nevet adni. Mégis csupán egy pillanatig haboztam, aztán beléptem a kapun, és óvatosan nekivágtam a lépcsőnek, háttal előre, mintha létrán másznék lefelé.

Csak hagymázás lázálomban, kábítószermámorban vagy delíriumban élhet át az ember olyan lidércnyomásos utazást, mint az enyém volt. A keskeny járat végeérhetetlenül vezetett lefelé, akár egy titokzatos, elvarázsolt kút, s a fejem fölé tartott fáklya képtelen volt bevilágítani az ismeretlen mélységet, amely felé araszoltam. Minden időérzékemet elveszítettem, és arról is megfeledkeztem, hogy az órára nézzek, noha elszörnyedtem, ha

belegondoltam, mekkora távolságot tehettem már meg. Az irány és a meredekség foka változó volt, s egyszer egy hosszú, alacsony, vízszintes alagútba jutottam, ahol lábbal előre kellett tovább csúsznom-másznom a sziklás talajon, miközben a fáklyát karhossznyira tartottam a fejem mögött. A járat még ahhoz sem volt elég magas, hogy feltérdepeljek. Utána még több meredek lépcsőfok következett, s én továbbra is kábán kúsztam lefelé, mikor halványulni kezdő fáklyám lángja kialudt. Azt hiszem, akkor észre sem vettem, mert mikor végre feltűnt, hogy vaksötét van, még mindig görcsösen markolva tartottam magam fölét, mintha égne. A különös és ismeretlen dolgok iránt táplált epedő vágy, amely világjáróvá és távoli, ősi, tiltott helyek gyakori látogatójává tett, most kizökkentett kissé lelki egyensúlyomból.

Gondosan összegyűjtött, démoni tudáskincsem töredékei villantak át a sötétben az agyamon; szentenciák Alhazredtől, az örült arabtól, kivonatok Damascius apokrif hagyatékából, verssorok Walther von Metz eszelős Image du Mond fából. Különös idézeteket hajtogattam. Afrászijábról motyogtam magam elé, meg a démonokról, akik velem együtt hajóztak le az Oxuson, később pedig egyre csak Lord Dunsany valamelyik elbeszéléséből ismételtettem egy mondatot: "A vermek néma feketesége". Egy ízben, mikor a kapaszkodó különösen meredek volt, monoton hangon addig idéztem valamit Thomas Moore-tól, míg meg nem ijedtem tőle, és abba nem hagytam:

"Sötétség bugyborog a mondhatatlan éjben,
Boszorkány üstje forr a holdsütött fenyéren.
Lépést ne véts, figyelj: a mélység torka elnyel,
Szörnymívű szakadék, eltelve rettenettel!
Szemei ameddig ellát: csupasz falak siváran;
Szurokkő fénye csillan az éjsötét világban.
Alant iszap gyülemlik; pokolfolyók okádják
Az alvilág förtelmes partira."

Az idő megszűnt létezni számomra, mikor lábam újra vízszintes talajt ért, s egy olyan helyen találtam magam, mely valamivel magasabb volt a két kisebb templom belső terénél, amikhez képest immár alvilági mélységbe jutottam.

Állva ugyan nem, térdelve azonban ki tudtam egyenesedni, és találomra tébláboltam fel-alá a vaksötétben. Hamarosan rájöttem, hogy egy keskeny folyosón vagyok, amelynek falát üvegtetővel ellátott faládák szegélyezik.

Az, hogy ezen az ősi, mindenki által elfelejtett helyen gyalult fát és üveget találok, egészen megborzongatott, ha az ebből adódó lehetséges következtetésekre gondoltam. A ládák szabályos térközökben sorakoztak a folyosófal mentén, hosszúkásak voltak és viszonylag laposak; méretük és alakjuk egyaránt hátborzongató módon koporsókra emlékeztetett. Mikor néhányat megpróbáltam arrébb tolni, további vizsgálódás céljából, konstatálnom kellett, hogy a talajhoz vannak erősítve.

Rájöttem, hogy a folyosó nagyon hosszú, ezért hát görnyedt tartásban, futva megindultam előre; ha lett volna szempár, amely képes áthatolni a teljes sötétségen, bizonyára borzasztó látványnak talál. Közben időnként lehúzódtam oldalra, hogy megbizonyosodjak róla, folytatódna-e még a falak és a ládák. Az ember hozzá van szokva a vizuális gondolkodáshoz, úgyhogy a végén szinte már nem is törődtem a sötétséggel, és magam elé képzeltem a végtelen fa- és üvegfolyosót alacsony mennyezetű egyhangúságában, mintha látnám.

És aztán, a leírhatatlan izgalom egy szörnyűséges pillanatában, valóban láttam is. Hogy képzelgéseimet mikor váltotta föl a tényleges látás, meg nem mondhatom; ám egy idő után valahol elől halvány derengés tűnt fel, s én hirtelen rádöbbsentem, hogy ki tudom venni a folyosó és a ládák elmosódott körvonalait, amit valami ismeretlen, földalatti foszforesszencia tesz lehetővé. Egy darabig minden ugyanolyannak tűnt, mint azt lefestettem magamnak, mivel a derengés rendkívül halvány volt, ahogy azonban teljesen gépiesen tovább botorkáltam a különös fény felé, rá kellett jönnöm, hogy elképzeléseim meglehetősen pontatlanok voltak. A folyosó nem volt időrágta romhalmaz, mint odafönt a városban a templomok, hanem sokkal inkább az általam ismert legsodálatosabb és legezotikusabb művészet páratlan remeke. A falakon merész képzelőerőről tanúskodó, lenyűgözően pompás freskók követték egymást, vonalvezetésüket és színviláguk leírhatatlan volt. A ládák valami különlegese, aranyszínű fából voltak, csodálatos üvegfedelekekkel, és olyan lények mumifikált testét tartalmazták, melyek groteszkségükben a legvadabb emberi álmokat is túlszárnyalták.

Ezekről a monstrumokról lehetetlen lenne pontos leírást adni. Hüllőszerűek voltak, s alakjuk részint a krokodilra, részint a fókára, részint pedig olyan dolgokra emlékeztetett, amikről egyetlen természettudós és paleontológus sem hallhatott soha. Ami a méretüket illeti, körülbelül akkorák voltak, mint egy kistermetű ember, mellső végtagjuk pedig roppant furcsa, tagolt nyúlványokban végződött, melyek megdöbbsentően hasonlítottak az emberi kézre és ujjakra. Ám a fejük - melynek körvonala minden ismert biológiai alapelvnek ellentmondani látszott - volt a legkülönösebb. Ezeket a lényeket semmivel sem lehetett összehasonlítani - hirtelen analógiák villantak át az agyamon a macskával, a buldoggal, a legendás szatírral és az emberrel. Még Jupiternek magának sem lehet ilyen előreugró homloka. Az orr hiánya és az alligátorszerű állkapocs pedig egyszer s mindenkorra a rendszertan valamennyi ismert kategóriáján kívül jelölte ki ezeknek a teremtményeknek a helyét. Egy darabig elvitatkoztam önmagammal arról, hogy igaziak-e a múmiák, hátha mégis mesterségesen összefércelt bálványoknak bizonyulnak; végül azonban arra a meggyőződésre jutottam, hogy valóban egy özönvíz előtti fajt képviselnek, amely akkor élhetett, mikor a névtelen város még állt. Groteszk külsejükre az tette fel a koronát, hogy pompás, drága ruhákba voltak öltöztetve, s valósággal elhalmozták őket arannyal, ékszerekkel, meg valami ismeretlen, csillogó fémből készített dísz tárgyakkal.

Ezeknek a csúszómászóknak egykor bizonyára nagy jelentőséget tulajdoníthattak, mert első helyen álltak a falakat és a mennyezetet díszítő freskók ábrázolásai között. A művész összehasonlíthatatlan ügyességgel mutatta be őket a maguk saját világában, ahol városokat emeltek és kerteket telepítettek, melyek az ő méreteikhez voltak igazítva; nem tudtam elhessegetni magamtól a gondolatot, hogy képekben ábrázolt történetük allegorikus, és bizonyára annak a népnek a fejlődését mutatja be, amelyik bálványként imádta őket. Ezek a teremtmények, tűnődtem, ugyanazt jelenthették a névtelen város lakóinak, mint az anyafarkas Rómának, vagy a totemállat egy indiántörzsnek. Ennek a feltételezésnek a felhasználásával nagy vonalakban rekonstruálni tudtam a névtelen város csodálatos eposzát; egy hatalmas, tengerparti metropolisz történetét, amely azokban az időkben uralta a világot, mielőtt még Afrika felbukkant volna a habokból, majd hősies küzdelmét, mikor a tenger visszahúzódott, és a sivatag benyomult a termékeny völgybe, ahol a város állt. Láttam háborúit és diadalait, nehézségeit és veréseit, végül pedig a sivataggal vívott borzalmas harcát, mikor is - itt jelképesen groteszk hullók képében ábrázolt - emberek ezrei kényszerültek arra, hogy vésővel és csákánnyal megdöböntő módon utat törjenek maguknak a sziklaágyon keresztül egy másik világba, amelyről prófétáik adtak hírt nekik. Mindez lenyűgözően félelmetes és valószínű volt, s félreérthetetlenül összefüggött a mélységbe vezető rettenetes utazással. Még a járatokat is felismertem. Ahogy a folyosó végén derengő világosság felé kúsztam, figyelemmel kísérhettem a festett eposz későbbi fejezeteit is: a nép búcsúját, amely tízmillió évig élt a névtelen városban és a környező völgyekben. Lelkük visszaborzadt tőle, hogy végleg elhagyja azt a helyet, ahol a testük oly sokáig időzött, ahol nomád törzsekben telepedtek le, amikor a világ még ifjú volt, s ahol tulajdon kezükkel faragták ki a szűz kősziklából a természet művének tűnő szentélyeiket, amiket sosem szűntek meg tiszteletben tartani. Most, a jobb megvilágításban, behatóbb tanulmányozásnak vettem alá a képeket; közben szüntelenül emlékeztettem magam, hogy a különös hullók az ismeretlen embereket jelképezik, és eltöprengtem a névtelen városban uralkodó szokásokon. Sok dolog sajátos és megmagyarázhatatlan volt. Ez a kultúra, amely saját írással is rendelkezett, nyilván jóval magasabb szintet ért el, mint Egyiptom és Káldea összehasonlíthatatlanul későbbi civilizációi, mégis akadtak különös hiányosságok. Így például egyetlen olyan jelenetet sem találtam, ami a halállal vagy a temetkezési szokásokkal foglalkozott volna, kivéve azokat, amelyek háborúkról, erőszakosságról és járványokról számoltak be. Csodálkoztam, hogy milyen tartózkodással viszonyultak a természetes halál gondolatához. Úgy tűnt, mintha a halhatatlanság eszméjét ápolták volna, egyfajta buzdító illúzióként.

A folyosó végéhei még közelebb olyan freskókra bukkantam, melyek rendkívül festőiek és szokatlanok voltak. Kontrasztokban dús ábrázolások voltak ezek az elhagyott és mind inkább romba dőlő névtelen városról, illetve a különös, új, paradicsomi birodalomról, ahová a város népe utat tört magának a

kősziklában. Az ilyen képek a várost és a sivatagos völgyet mindig holdfényben mutatták, a meghasadt falak fölött aranyszín derengés lebegett, utalva a letűnt idők édeni tökéletességére, kísérteties és valótlan művészi ábrázolásban. A paradicsomi jelenetek már-már túl szokatlanok voltak, hogy valódinak tartsam őket: az örökkétartó napfény rejtett világáról regéltek, melyben csodaszépvárosok váltakoznak éteri völgyekkel és dombokkal. Végül a művészi hanyatlás jeleit véltem észrevenni.

A festmények immár távolról sem voltak olyan remekül kivitelezve, mint a korábbi ábrázolások, és sokkal bizarrabbnak találtam őket a legvalótlanabb, legábrándosabb daraboknál is, amiket a folyosó előző szakaszain nyílt alkalmam megfigyelni. Úgy tűnt, a régi faj fokozatos degenerálódását tükrözik, amihez egyre növekvő kegyetlenség társult a külvilággal szemben, ahonnan a sivatag előzte őket. Az emberalakok - továbbra is a szent hüllőkkel jelképezték éket - mind jobban elkorcsosultak, bár a lelkük, mely még mindig ott lebegett a romok fölött, ezzel egyenes arányban lett egyre hatalmasabb. A torz testű papok pompázatos palástokba burkolt hüllőszörnyek képében átkozták el a fenti Tevegót és mindenkit, aki belélegzi, egy borzalmas zárójelenet pedig egy primitívnek látszó embert ábrázolt - talán az antik Irémnek, az Oszlopok Városának valamelyik előfutárát -, amint a régi nép tagjai darabokra tépik.

Eszembe jutott, mennyire rettegnek az arabok a névtelen várostól, és örültem neki, hogy - ettől az egy helytől eltekintve - a szürke falak és monolitok dísztelenek és csupaszok.

Miközben ezt a történelmi falifestmény-sorozatot tanulmányoztam, majdnem elértem az alacsony folyosó végét, és egy nyílásra lettem figyelmes; innen áradt a foszforeszkáló derengés. Odamásztam, és hangosan felkiáltottam meglepetésemben, mert a kapunyílás mögött nem új, világosabb termek voltak, hanem egyneműen sugárzó, végelethetetlen úr; talán akkor láthat ilyet az ember, ha a Mount Everest csúcsáról lepillant a végtelen ködtengerre.

Mögöttem egy annyira szűk folyosó, hogy fel sem tudok benne egyenesedni - előttem a földalatti ragyogás végtelensége. A kapunyílastól egy lépcsősor vezetett lefelé a mélybe - rengeteg apró, meredek fok, akárcsak a névtelen város alatt meghúzódó, sötét járatokban -, ám a fénylő ködfelhők néhány láb után teljesen elnyelték őket. A bal falhoz kihajtva egy hihetetlenül vastag, fantáziadús domborművekkel díszített, masszív rézkaput láttam; ha becsukják, az egész fényvilágot elzárhatják vele a vaksötét alagutaktól és a sziklába vágott járatoktól. A lépcsőre néztem, és egyelőre nem mertem rálépni. Megérintettem a rézkaput, de képtelen voltam megmozdítani. Aztán elterültem a kőpadlón: lázasan lüktető elmémben csodálatos gondolatokat rajzoltak, melyeket halálszerű kimerültségem sem tudott elűzni.

Ahogy csukott szemmel, nyugodtan feküdtem a kövön, és átadtam magam a gondolataimnak, némely körülmény, amit a freskókon csak futólag vettem észre, most új, borzalmas jelentéstartalmat kapott. Képek, melyek virágkora teljében mutatják a névtelen várost - a környező völgy és a távoli vidékek

növényzete, melyekkel kalmárai kereskednek. Ez az allegória a csúszómászó lényekkel, éppen általános érvénye miatt, igazi rejtély volt a számomra, és eltűnődtem rajta, vajon miért ragaszkodtak hozzájuk ennyire a történetfestők. A freskókon olyan méretarányban ábrázolták a névtelen várost, amely pontosan megfelelt a hullőkének. Elmerengtem, milyen nagyszerűek lehettek az igazi méretei, s közben egy pillantra eszembe jutottak bizonyos szabálytalanságok, melyekre a romok között figyeltem fel.

Különösnek találtam először is az ősi templomok és földalatti járatok alacsonyosságát, amiket kétségkívül az ott tisztelt hullőistenségekre való tekintettel alakítottak ki így, noha a hívek szükségképp négykézlábra kényszerültek.

Talán a szertartások követelték meg a csúszás-mászást, hogy ezzel is a groteszk lényeket utánozzák. Ám semmiféle vallási teória nem szolgálhatott rá magyarázattal, hogy a borzalmas, földalatti kaptatóknak miért kell ugyanolyan alacsonynak lenniük, mint a templomoknak, helyenként még alacsonyabbnak is, úgyhogy még feltérdelni sem lehet bennük. Mikor a csúszómászó szörnyekre gondoltam, melyeknek iszonyú, mumifikált tetemei alig néhány lépésre volt tőlem, ismét reszketni kezdtem félelmemben, különös képzettársítások villantak át az agyamon, és visszaborzadtam a gondolattól, hogy talán a szerencsétlen vadember kivételével, akit az utolsó képen darabokra tépnek, én vagyok az egyetlen emberi lény az őskori élet rothadó emlékei és beteg szimbólumai között.

Ám mint nyughatatlan vándoréveim során mindig, a vágy most is csakhamar elűzte szívemből a rettegést; mert a fénylő mélység és az, amit rejthetett, olyan feladatot jelentett, ami méltó egy igazi kutatóhoz. Nem kételkedtem benne, hogy a furamód kicsiny fokokból álló lépcsősor végén a rejtelmek titokzatos világa vár rám, és reméltem, hogy odalent olyan nyomokat is találok a névtelen város lakóitól, amilyenekkel a folyosó falsfestményei nem szolgáltak. A freskók bemutatták e földalatti birodalom hihetetlen városait és völgyeit, s fantáziám már a dicsőséges, hatalmas romoknál időzött, melyek odalent várnak reám.

A félelmem valójában inkább a múltnak szólt, mint a jelennek. Sem a testi kényelmetlenség a döglött hullókkal és özönvíz előtti freskókkal telezsúfolt, száraz folyosókon, melyek mérföldekkel az általam ismert világ alatt húzódnak, sem a titokzatos fények és ködök birodalmának lenyűgöző látványa nem volt összemérhető azzal a halálos fenyegetettséggel, amit e hely iszonytató kora láttán éreztem. A névtelen város ódon köveiből és sziklába vájt templomaiból oly szörnyű régiség sugárzott felém, hogy felbecsülni is képtelen voltam, s az utolsó freskókon ábrázolt megdőbentő térképek olyan tengereket és szárazföldeket mutattak, amikről mit sem tud az emberi nem, csupán itt-ott bukkant föl egy ismerős körvonal. Hogy mi történhetett az utolsó festmények keletkezése óta eltelt geológiai korszakokban, mióta a halálba menetelő ősfaj fejet hajtott a pusztulás előtt, azt senki sem tudta volna megmondani. Ezekben

az ódon barlangokban és az alattuk elterülő fénybirodalomban hajdan nyüzsgött az élet, most viszont egyedül voltam a beszédes maradványokkal, és beleremegtem, ha a végzetlen időre gondoltam, melynek során ezek a néma emlékek elhagyottan őrködtek a sivár pusztaság felett.

Hirtelen ismét elfogott az akut félelem egyik rohama, ami szabályos időközönként úrrá lett rajtam, mióta először pillantottam meg a hideg holdfényben a borzalmas völgyet és a névtelen várost; minden kimerültségem dacára esetlenül ülő helyzetbe tornáztam magam, és a sötét folyosóra meredtem, a külvilágba vezető alagutak felé.

Érzelmeim ugyanazok voltak, mint amelyek az éj leszálltakor mindig kiüldöztek a névtelen városból, és ugyanúgy nem tudtam rájuk magyarázatot adni, mint az elázó alkat inaknál. Ráadásul a következő pillanatban újabb sokk ért, ezúttal egy hirtelen zaj formájában - ez volt az első hang, ami megtörte a síri mélységek tökéletes csendjét. Mély, halk nyöszörgés volt, mintha elkárhozott lelkek serege vonítana a távolban, és abból az irányból jött, amerre néztem.

Egyre harsányabb lett, míg végül borzasztó erővel visszhangzott a szűk folyosón, ugyanakkor pedig gyorsan erősödő, hideg léghuzatra lettem figyelmes, amely ugyancsak az alagút és a fenti romok felől jött. A huzat érintése kissé helyrebillentette a lelki egyensúlyomat, mert azonnal eszembe jutott, hogy a mélységbe nyíló bejáratnál minden napnyugtakor és napkeltekor hirtelen széllekek támadnak; ezek közül vezetett az egyik a titkos járatok nyomára. Órára pillantva láttam, hogy nemsokára virrad, így hát összeszedtem magam, és szembeszegültem a szélviharral, amely visszaszáguldott barlangi otthonába, amit alkonyatkor hagyott el. Félelmem elenyészett, mert a mindennapos természeti jelenségeknek megvan az a tulajdonsága, hogy eloszlatja az ismeretlentől való rettegést.

Egyre tombolóbban áradt a rikoltozó, panaszos éji szél a földmély belsejébe. Ismét lefeküdtem, és hiú igyekezettel próbáltam megkapaszkodni a kőpadlóban, nehogy a vihar a kapunyitáson keresztül a fénytó ködbe sodorjon. Nem számítottam rá, hogy ilyen erős lesz, és amikor testem csakugyan csúszni kezdett a mélység felé, egyszerre ezernyi új borzalom, félelem és szörnyű fantáziakép kavardott fel agyamban. A vihar rosszindulata rettenetes gondolatokat hívott életre bennem, s ismét borzongva hasonlítottam össze magam az egyetlen emberábrázolással azon az iszonyú folyosón, a félvad férfivel, akit a névtelen faj darabokra tépett - mert az örvénytő léghuzat ördögi erejében mintha valami bosszúszomjas düh bujkált volna, jórészt tehetetlen ugyan, ám annál hevesebb. Azt hiszem, a végén örültem sikoltoztam - majdnem elvesztettem az eszem - de ha megháborodok, kiáltásaim mindörökre belevesznek a bömbölő szélszellemelek sátáni bábelébe. Megkíséréltem szembeszállni a gyilkos, láthatatlan áradattal, de teljesen tehetetlen voltam: lassan és kérérlhetetlenül csúsztam a ködvilág felé. Valószínűleg teljesen megzavarodhattam, mert emlékszem rá, hogy az örült arab, Alhazred dalát motyogtam magam elé, aki megsejtett valamit a névtelen város lényegéről:

„Meghalni nem halhat meg az,
Mi örökkéig áll,
Számlálatlan korok során
Enyészik - a Halál”

Csak a sivatag zord istenei a tudói, mi is történt valójában, miféle leírhatatlan harcokon és megaláztatásokon estem át a sötétben, és a pokolnak mely angyala vezetett vissza az életbe, ahol örökké emlékezni kell, és reszketnem az éji szélben, míg a feledés - vagy valami rosszabb - kérlelhetetlenül el nem ragad. Történetem iszonyúan természetellenes és hatalmas - túl távol áll az emberi felfogástól, semhogy bárki is elhiggye, hacsak a csöndes, elátkozott kora hajnali órákban nem, mikor makacsul kerüli őt az álom.

Mondtam, hogy a tomboló szélvihar haragja pokoli volt, egyenesen kakodémoni, és nyöszörgő hangjából csak úgy süttött a sivár örökkévalóságok folyamán felgyülemlett minden rosszindulat. És hirtelen ez a hang, bár kezdetben csupán még zavarosabbnak tűnt, lüktető agyannak valamely hátsó zugában nyelvi formát kezdett öltetni, s én az eónokkal ezelőtt Ietűnt korok megszámlálhatatlan titkának sírja mélyén, mérföldekkel az emberek új hajnalra virradó világa alatt, idegen szörnyek iszonyú átkait és morgását hallottam. És amikor megfordultam, a ködös mélység fénylő éterére kirajzolódva megpillantottam azt, ami a folyosó sötét háttéré előtt nem volt látható - az őrjöngő sátánok lidércnyomásos hordáját; egy olyan faj gyűlölettől eltorzult pofájú, groteszkül kicicomázott, félig áttetsző ördögeit, amit semmi mással nem lehet összetéveszteni - a névtelen várós csúszómászó hullószörnyeit.

És mikor a szél elült, egyszeriben a föld méhének szellemjárta sötétjében találtam magam, mert az utolsó rikoltozó lény mögött becsapódott a bronzkapu, kábító, fémcsörgő robajjal, melynek visszhangja eljutott a külvilágra, hogy a keld napot üdvözölje, mint Memnón a Nílus partján.

Kornya Zsolt fordítása

II. RÉGMÚLT IDŐK ÁRNYAI

A végzet, amely elérte Sarnathot (1919)

Mnar földjén van egy nagy, csöndes tó, melyet nem táplál semmilyen folyó, és ő sem táplál folyókat. Tízezer éve Sarnath hatalmas városa állt a

partján, ami immáron nem létezik.

Úgy mondják, hogy a rég elfeledett években, mikor a világ meg ifjú volt, s mielőtt a Sarnath-lakók Mnar földjére jöttek volna, egy másik város állt ennél a tónál: Ib szürke kővárosa, mely éppoly vén volt, mint a tó, s a lények látványát, melyek benépesítették, nehezen viselte el az emberi szem. Ezek a teremtmények rendkívül különösek és csúfak voltak, mint a bevégezetlen és csenevész világok legtöbb élőlénye. A kadatheroni agyaghengereken az áll írva, hogy Ib lakói éppoly zöldek voltak, mint a tó és a fölötté kélő ködök; hogy kimeredő szemük, fittyedt, húsos ajkuk meg furcsa fülük volt, és némák voltak. Azt is írják, hogy ők, a nagy, csöndes tó és Ib szürke kővárosa, gőzfelhőben szálltak alá egy éjszaka a holdból. Akár igaz ez, akár nem, biztos, hogy egy tengerzöld bálványt imádtak, mely Bokrug, a nagy vízigyík alakját viselte. Ez előtt táncoltak förtelmes módokon, ha a derengő hold púposodott az égen. És az ilarnekei tekercseken írva áll, hogy egy nap felfedezték a tüzet, és attól fogva számos szertartásos alkalommal szították föl a lángokat. Ám nem sok maradt írva ezekről a teremtményekről, mert ősrégi időkben éltek, s az ember még fiatal, és nem sokat tud az őskor lényeiről.

Sok-sok év telt el, és emberek jöttek Mnarba: sötét bőrű pásztornép, gypjas nyájakkal. Ők építették a kanyargós Ai mentén Thraa, Ilarne és Kadatheron városait. Egyes törzsek; melyek bátrabbak voltak a többiekénél, egész a tópartig nyomultak előre, és ők emelték Sarnath-ot egy olyan helyen, ahol a föld értékes érceket rejtett.

Ib szürke városától nem messze fektették le a vándor törzsek Sarnath alapjait, és nagyon elámultak Ib teremtményein. Ámde ámulatuk gyűlölettel volt vegyes, mivel nem tartották helyénvalónak, hogy ilyen külsejű teremtmények járják az emberiség hajnalkorát. A különös szobrok sem tetszettek nekik Ib szürke monolitjain, mert elképesztően régiek voltak. Hogy ezek és maguk Ib teremtményei miért maradtak meg ilyen sokáig a világ képén, egész az emberek eljöveteleig, senki sem tudná megmondani; talán azért, mert Mnar földje nagyon csendes, és messze-messze van minden más földtől, legyen az az álom vagy az ébrenlét birodalmában.

Minél több sarnathi látta Ib teremtményeit, annál nagyobb lett a gyűlöletük, s akkor sem hagyott alább, mikor rájöttek, hogy ezek a teremtmények gyengék, és úgy fogadják a köveket meg a nyilakat, akár a kocsonya. Így hát egy nap az ifjú harcosok, parittyások, dárdások és íjászok Ib ellen vonultak, levágták a város összes lakóját, s különös testüket hosszú lándzsákkal a tóba lökték, mert nem akartak hozzájuk érni. És mivel nem tetszettek nekik a szürke monolitok a szobrokkal, ezeket is a tóba döntötték. És mivel ez nagyon megerőltető volt; felmerült bennük a kérdés, vajon milyen messziről szállíthatták ide ezeket a köveket, mert hisz nem voltak ilyenek sem Mnarban, sem a határos földeken.

Így aztán semmit sem kíméltek meg Ib ősrég városából, a tengerzöld kőbálványt kivéve, mely Bokrug, a nagy vízigyík alakját viselte. Ezt az ifjú

harcosok magukkal vitték a régi istenek és Ib teremtményei fölött aratott diadaluk jeléül, mint a Mnar fölötti uralom szimbólumát. Ám aznap éjjel, mikor felállították a templomukban, valami borzasztónak kellett történnie, mert az emberek titokzatos fényeket láttak a tavon, s reggelre kelvén felfedezték, hogy a bálvány eltűnt, Taran-Ish főpap pedig holtan fekszik a szentélyben, mintha kimondhatatlan félelmek közepette halt volna szörnyet. És halála előtt Taran-Ish esetlen; remegő vonásokkal a Végzet jelét karcolta a krizolitoltárra.

Taran-Ish után számtalan főpap váltotta egymást Sarnath-ban, ám a tengerzöld kőbálványt soha nem találták meg. Teltek-múltak az évszázadok, Sarnath virágzott és terjeszkedett, úgyhogy már csak néhány pap és vénasszony emlékezett rá, mit karcolt Taran-Ish a krizolitoltárra.

Sarnath és Iarnek között karavánút húzódott, s a föld drága érceit más ércekre; finom szövetekre, ékszerekre, könyvekre, kézművesszerszámokra meg mindenféle luxuscikkre cserélték, ami csak a kanyargós Ai partján és azon túl élő emberek előtt volt ismeretes. Így lett Sarnath egyre szebb, gazdagabb és hatalmasabb, míg végül seregeket nem küldött a szomszéd városok hódoltatására. És Sarnath trónján nemsokára egész Mnar Földjének és számos határos országnak a királyai ültek.

A Gyönyörű Sarnath a világ csodája és az egész emberiség büszkesége volt. Falait a pusztaságban fejtett fényezett márványból emelték. Háromszáz öl magasak és hatvanöt öl szélesek voltak, úgyhogy két teljesen felszerelt harci szekér békén elhaladhatott rajtuk egymás mellett. Teljes ötszáz sztadionnyira nyúltak, és csak a tó felőli oldalt hagyták szabadon, ahol zöldeskék kőgát állta útját a hullámoknak, melyek minden évben egyszer -furcsamód épp Ib pusztulásának ünnepén - magasra tornyosulva ostromolták. Ötven utca volt Sarnath-ban, amely a tótól a karavánkapukig futott, és ötven másik, amely keresztezte ezeket. Mind onyxszal voltak kikövezve, kivéve amiken lovak, tevék és elefántok jártak; ezeket gránitborítás fedte. Sarnath kapui éppoly számosak voltak, mint a kivezető utak; mindegyik bronzból volt kiöntve, s oroszlán- és elefántszobrok strázsálták, melyeknek csillogó kövét a ma embere már nem ismeri: Sarnath házait fényezett téglából és kalcedonból emelték, s mindegyikhez fallal körülvett kert és kristályvizű tó tartozott.

Különleges művészi tudással építették meg óóket, s egyetlen más városban sem voltak hozzájuk hasonlók. Thraa, Iarnek és Kadatheron utazói döbbenet csodálták a fölébük magasodó csillogó kupolákat.

Még lenyűgözőbbek voltak azonban a paloták, a templomok és kertek, amiket hajdan Zokkar király építtetett. Palota számtalan volt, még a legcsekélyebbek is nagyszerűbbek voltak, mint Thraaban, Iarnekben és Kadatheronban a legtekintélyesebbek. Olyan magasak voltak, hogy az ember néha elszédült bennük, akár a nyílt égbolt alatt; de dother olajba mártott fáklyák világították meg falaikon a királyokat és hadseregeket ábrázoló freskók végtelen sorát, melyek oly pompázatosak voltak, hogy lenyűgözték és fellelkesítették a szemlélőt. Megszámlálhatatlanok voltak a paloták oszlopai is; árnyas

márványukba felülmúlhatatlan szépségű mintákat faragtak: Legtöbbjük padlóját akvamarinból, lapislazuliból, sardonyxból, karbunkulusból és más drágakövekből kirakott mozaikok díszítették, melyek úgy voltak elrendezve, hogy az ember azt hihette, a legritkább virágok között lépked. Voltak még szökőkutak is, melyek illatosítót is szórtak merész művészi szellemmel elrendezett, véletlenszerűnek tűnő sugarakban. Ám mindenek felett tündöklött Mnar és a határos földek királyi palotája. A trón egy kuporgó aranyoroszlánpáron pihent, sok-sok lépcsőfokkal a csillogó padló fölött. Elefántcsontból volt kifaragva, jóllehet senki élő ember nem tudta, honnan származhatott egy ekkora elefántagyar. Galéria és amfiteátrum is számos akadt ebben a palotában, hol emberek, oroszlánok és elefántok harcoltak egymással a király szórakoztatására. Az amfiteátrumokat olykor hatalmas vízvezetékek árasztották el s tó vizével, ilyenkor izgalmas tengeri csatákat játszottak le bennük, meg véres küzdelmeket úszó férfiak és gyilkos víziszörnyek között.

Égretörő és lélegzetelállító volt Sarnath tizenkét toronytemploma, amiket mindenütt másutt ismeretlen, tarka, világos kőből emeltek. A legmagasabbik teljes ezer ölnyire magasodott, s benne a főpapok olyan fényűzés közepette éltek, akárcsak a király. A földszinti csarnokok épp oly óriásiak és pompázatosak voltak, mint a palotákban, s ők fogadták be a hívők tömegeit, mikor azok hódolattal adóztak Sarnath főistenségeinek, ZoKalarnak, Tamashnak és Lobonnak, kiknek tömjénfüstös szentélyei uralkodói tróntermekre emlékeztettek. ZoKalar, Tamash és Lobon képmásai nem hasonlítottak a többi istenéhez. Annyira élethűek voltak, hogy az ember megesküdült volna rá, a méltóságteljes, szakállas istenek személyesen ülnek elefántcsont trónusukon. A cirkon lépcsőfokok végtelen sorával feljebb pedig ott volt a toronyszoba, ahonnan a főpapok nappala várost, a síkságot és a tavat, éjjel pedig a síri holdat, a hunyorgó csillagokat s a vízen tükröződő visszfényüket kísérték figyelemmel. Itt végezték Bokrugnak, a vízigyíknak ősrégi, szigorúan titkos megszegyenítő szertartását, s itt állt a krizolitoltár is, melyre Taran-Ish a Végzet jelét karcolta.

Éppily csodálatosak voltak a kertek, amiket Zokkar király építtetett. Hatalmas területet foglaltak el Sarnath közepén, s magas falak vették körül őket. Óriási üvegkupola borult föléljük, amin keresztül tiszta időben besütöttek a nap, a hold és a csillagok. Felhős időben a nap, a hold és a csillagok sugárzó hasonmását vonták föl a kupola alá. A kerteket nyáron fűjtatók hűtötték friss, illatos szellőkkel, télen pedig rejtett tüzek melegítették őket, úgyhogy a lombok közt mindig tavasz volt. Kis patakok csörgedeztek csillogó kavicsokon; zöld pázsitokat meg árnyas ligeteket szeltek át, s hidak sora ívelte át őket. Folyásukat számtalan kis vizeses tarkította, s végül liliomos tavacsákba futottak össze. A patakok és tavak fölött fehér sirályok suhantak, s a ritka madarak éneke összecsengett a vizek duruzsolásával. Zöld partok emelkedtek gondosan elrendezett teraszokban, itt-ott szőlőlugasok, édesen illatozó virággyak és márvány- meg porfirpadok díszítették őket. És nagy számban akadtak kis szentélyek és templomok; ahol az ember megpihenhetett vagy imádkozhatott az

alacsonyabb rangú istenekhez.

Sarnath minden évben megülte Ib pusztulásának ünnepét, és ilyenkor volt bor; zene, tánc és multság minden mennyiségben. Tisztelettel adóztak azok emlékének, akik az őskor szörnyű lényeit eltörölték a föld színéről, Ib lakosait pedig táncosok és fuvolások gúnyolták ki régi isteneikkel egyetemben, akik Zokkar kertjeinek rózsáit viselték homlokukon. Aztán a király kitekintett a tóra, és elátkozta az odalenn nyugvó holtak csontjait.

A főpapoknak kezdetben nem tetszettek ezek az ünnepek, mert a tengerzöld kőbárvány eltűnésének különös története éppúgy öröklődött közöttük, mint Taran-lsh legendája meg az általa hátrahagyott figyelmeztetés. A papok azt mondták, magas tornyukból időnként fényeket látnak a tó vize alatt. Mikor azonban sok év eltelt mindenféle vesz nélkül, ők is nevettek és gyalázkodtak és részt vettek a kicsapongó orgiákon. Hisz magas tornyukban számtalanszor elvégezték már ők maguk is Bokrugnak, a vízigyíknak ősrégi, szigorúan titkos megszegyenítő szertartását! Egy évezrednyi jólét és áldás köszöntött Sarnath-ra, a világ csodájára.

Hatalmas és minden képzeletet túlszárnyaló volt Ib pusztulásának ezredéves ünnepe? Egy teljes évtizedig készültek rá egész Mnarban, s mikor végre a küszöbön állt, özönlöttek Sarnath-ba az emberek lovon, tevéen és elefánton. Thraaból jöttek, llarnekből és Kadatheronból, egész Mnarból és az összes határos földről. Hercegek és utazók verték föl pavilonjaikat és sátraikat a nagy napra virradó éjszakán a márványfalak előtt. A palota ünnepi termében Nargis-Hei király a Pnoth városának pincéiből zsákmányolt századéves óboroktól részegen dőlt hátra trónusán, vigadozó nemesek és igyekvő rabszolgák körében. Sok-sok különleges ínycsafalatot tálaltak föl ezen az ünnepélyen; pávasültet Implan messzi hegyeiből, tevesarkat a bnáz sivatagból; illatos diókat és fűszerszámokat a sydathriáni ligetektől, és igazgyöngyöket a hullámok nyaldosta Mtalból, amiket thraai ecetben oldottak fel. Előszámlálni sem lehetett a rengetegféle szószt, amit Mnar legjobb szakácsai készítettek, s igazítottak hozzá minden egyes lakomavendég szája ízéhez. Minden éték közül a legkimagaslóbbak azonban a tengeri halak voltak -kivétel nélkül hatalmas méretűek -, amiket rubin- és gyémántberakásos aranytálakon raktak a lakoma asztalára.

Mialatt a király és nemesei a palotában vigadoztak, s a koronázó fogást csodálták, mely aranytálakon várta őket, mások máshol ünnepeltek. A nagy templom tornyában mulatoztak a papok, s a falak tövében álló pavilonokban tivornyázták a határos földek hercegei. Gnai-Kah főpap látta meg elsőnek az árnyakat; melyek a púpos holdból ereszkedtek le a tóra, aztán pedig a tóból kélő elátkozott zöld ködöt, mely eltakarta a holdat, s sötét lobogásba burkolta Sarnath végzetére váró városának tornyait és kupoláit. Aztán azok, akik a tornyokban és a falak előtt tartózkodtak, különös fényeket pillantottak meg a vízen, s észrevették, hogy Akurion szürke kősziklája, mely a parttól nem messze magasodott ki a tóból, szinte teljesen elsüllyedt. Ekkor - előbb csak lassan, aztán

egyre gyorsabban - az emberek körében elharapózott a félelem, s az Iarnekéből meg a messzi Rokolból való hercegek felszedték sátraikat és pavilonjaikat; és elmenekültek, bár jószérivel azt se tudták, miért.

Aztán; röviddel éjféel előtt, kitarultak Sarnath kapui, s rettegő emberáradatot okádtak magukból, mely elsötétítette a síkságot, úgyhogy az összes látogatóba jött herceg és utazó rémulten menekült előle. Mert a városiak arcára az elviselhetetlen iszonyat szülte téboly nyomta rá bélyegét, s olyan szörnyű hangokat adtak ki, hogy senki sem állt meg, aki hallotta őket, hogy megbizonyosodjon örütségük felől. A rettegéstől elvakult emberek felordítottak a király láttán az ünnepi teremben, mikor az ablaktáblák mögött immár nem Nargis-Heinek, nemeseinek és rabszolgáinak az alakját pillantották meg, hanem egy hordányi leírhatatlan, zöld bőrű, néma lényt, kimeredő szemekkel, fittyedt, húsos ajakkal és különös fülekkel; a szörnyetegek valami undorító táncot jártak, s mancsukban rubin- és gyémántberakásos aranytálatat tartottak, melyekben titokzatos tűz lobogott. Miközben a hercegek és utazók lovon; tevén és elefánton menekültek Sarnath városából, melynek sorsa bevégeztetett, még egy pillantást vetettek a ködben vajúdó tóra, s látták, hogy Akurion szürke kősziklája elmerült. Mnar egész földjén és a határos országokban is elterjedt Sarnath pusztulásának híre, s attól fogva a karavánok nem látogatták az elátkozott várost értékes ércekért. Sok időbe telt, míg ismét utazók merészkedtek oda; és akkor is bátor, kalandvágó, szőke, kék szemű ifjak voltak azok, akik semmilyen rokonságban nem álltak Mnar népével. Ők valóban elmentek a tóhoz, hogy megnézzék maguknak Sarnath-ot. A nagy, csöndes tavat és Akurion szürke kőszikláját, mely a parttól nem messze magasodott ki belőle, megtalálták ugyan, ám a világ csodája, az egész emberiség büszkesége nem volt többé. Ahol hajdan háromszáz öl magas falak és még magasabb tornyok emelkedtek, most mocsaras part nyúlt el a messzeségbe, s ahol hajdan ötvenmillió ember élt, már csak a csúf vízigyíkok csúsztak-másztak a sárban. Még a nemesfémhányák sem maradtak meg. A Végzet elérte Sarnath-ot.

Ám a szittyóban félig elsüllyedve egy különös, zöld bálványt pillantottak meg; egy hihetetlenül régi szobrot, mely Bokrug, a nagy vízigyík alakját viselte. Ezt a bálványt, amit egy szentélyben őriznek az Iarneki főtemplomban, tisztelik azóta egész Mnarban a púpos hold alatt.

Kornya Zsolt fordítása

Polaris (1918)

A Sarkcsillag hátborzongató fénnel ragyogott be szobám északi ablakán át. Ott sütött végig a sötétség hosszú óráin keresztül. És az idő öszre fordultával,

amikor az északi szelek tomboltak és jajongtak, s a mocsár vöröslevelű fáinak csak ok tudják, miről pusmogtak egymás között, a kora reggeli órákban a sarlóvá fogyatkozott hold alatt én az ablaknál ültem, és figyeltem a csillagokat. A szikrázó Cassiopeia csavarjaitól lejjebb, amint az órák múlóban voltak, mialatt a Göncölszekér felkapaszkodott a páraáztatta mocsári fák mögül, amelyek hajladoztak az éjszakai szélben. Pirkadat előtt az Arcturus hunyorított vörösen a temető fölül az alacsony dombocskán, és a Coma Berenices csillámlott különösképp messzi a misztikus keleten; de amíg a Sarkcsillag le nem bukott mindig ugyanarról a helyről a fekete égbolton, visszataszítóan hunyorgott; mint egy örült figyelő szeme, mely számos furcsa üzenetet igyekszik közvetíteni, de nem emlékeztet másra, mint hogy valaha képes volt közvetíteni egy üzenetet. Néha, amikor felhős volt az ég, tudtam aludni.

Jól emlékszem a nagy Aurora éjszakájára, amikor a mocsár fölött a démoni fény sziporkái játszottak sokkolón. A sugár után felhők jöttek, és ekkor elaludtam.

És a sarlóvá fogyatkozott hold alatt történt, hogy először láttam meg a várost. Csöndesen és álmatagon hevert egy különös fennsíkon, különös hegyek közötti üregben. Kísérteties márványból voltak falai és tornyai, oszlopai, kupolái és járdái. A márványutcákon márvány támpillérek álltak a felsőbb részekén, s ezekbe szakállas férfiak voltak faragva. A levegő meleg volt, és nem kavargott. És homlokegyenest, mindössze tíz fokra a zenittől izzott a figyelő Sarkcsillag. Hosszú ideig bámultam a várost, de a nappal nem jött el. Amikor a vörös Aldebaran, mely csillag alacsonyan hunyorog az égen, ámde sosem nyugszik, egy negyedét kúszott az útján a horizont körül, fényt és mozgást láttam a házakban és az utcákon. Köntösük furcsa alakú volt, de egyszerre nemes és otthonos, sétáltak széltében-hosszában a sarlóvá fogyott hold alatt, a férfiak bölcsen szóltak egy nyelven, amelyet megértettem, bár elütött minden más nyelvtől, amelyet valaha is hallottam. És amikor a vörös Aldebaran tovakúszott útjának felén a horizont körül, újra sötétség és csönd honolt.

Amikor felébredtem, már nem az voltam, aki voltam azelőtt. Emlékezetembe beivódott a város víziója és lelkemben más és bizonytalan emlékek ébredtek, melyek természetében nem voltam biztos. Attól kezdve a felhős éjszakákon, amikor aludni tudtam, gyakran láttam meg a várost; néha egy olyan nap meleg, sárga sugarai alatt, amely nem nyugodott le, de alacsonyan került egyet a horizonton. És a tiszta, felhőtlen éjszakákon a Sarkcsillag bámult rosszindulatúan, mint még soha annakelőtte.

Fokozatosan azon kezdtem töprengeni, mi lehet az én helyem abban a városban, a különös fennsíkon a furcsa csúcsok között. Először kielégített a kilátás, a mindentlátó, testetlen jelenlét élménye? most arra vágytam, hogy tisztázzam a kapcsolataimat, és hogy megszólaltathassam elmémet az ünnepeyes emberek között, akik mindennap beszélgettek a köztereken. Azt mondtam magamban: ?Ez nem álom, ami nem jelenti-e azt, hogy próbára tehetem a magasabb realitást azzal a másik léttel ott a kő- és téglaházban, délre

a baljóslatú mocsártól meg attól a temetőtől az alacsony dombocskán, ahol a Sarkcsillag minden éjszaka bekandikál az északi ablakomon??

Egy éjszaka, amint a társalgást hallgattam a számos szobrot magába foglaló nagy téren, változást éreztem; és felfogtam, hogy végül valóságos formát öltöttem. Idegen sem voltam Olathoe utcáin, mely Sarkia fennsíkján fekszik, a Noton és a Kadiphonek csúcs között. A barátom volt az, aki beszélt, Alos, és az o beszéde olyan volt, hogy az örömet okozott a lelkemnek, mert az egy igaz ember és hazafi beszéde volt. Azon az éjszakán érkeztek a hírek Daikos bukásáról és az inutosok előretöréséről; zömök, pokoli, sárga ördögök, akik öt évvel ezelőtt jelentek meg az ismeretlen nyugatról, hogy feldúlják a mi királyságunk határait és megsarcolják számos városunkat. Hogy a hegyek lábánál megerősített helyekre visszavonultunk, útjuk most nyitva áll a fennsíkhöz, hacsak nem áll ellent minden lakos tíz férfi erejével. Mert a zömök kreatúrák felettébb jártasak voltak a háború művészeiben, és nem ismertek olyan aggályokat a becsület terén, amelyek a mi magas, szürkeszemű lomari férfiainkat visszatartották a könyörtelen hódításoktól.

Alos, a barátom a fennsík minden erőinek parancsnoka volt, benne feküdt országunk utolsó reménye. Ez alkalommal o beszélt a veszélyekről, amelyekkel szembe kell majd nézni, és buzdította az olathoei embereket, a lomariak legbátrabbjait, hogy tartsanak ki őseik hagyományai mellett, akik amikor délre kényszerültek költözni Zobnából, mielőtt a nagy jégtakaró fejlődött (amint valamikor leszármazottainknak kellett menekülni számos napn át Lomar földjéről) vitézül és győzedelmesen söpörtük félre a szőrös, hosszúkarú, kannibál gnophkeheket, akik utunkban álltak. Alos kiállt mellettem a harcosok egy pártjának ellenében, merthogy gyöngé voltam, s különös eszméletvesztésekre hajlamos, mikor nélkülözni kellett, és megterheltem magam. De az én szemeim tükrözték a legnagyobb lelkesedést a városban, ellenére annak, hogy minden nap hosszú órákat szenteltem a Pnakotikus Kéziratok tanulmányozásának és a Zobnai Atyák bölcsességének; így a barátom nem csalódván bennem nem ítélte el tétlenségemért, s megjutalmazott engem azzal a kötelességgel, amely a második legkevésbé fontos dolog volt. Taphnen őrtornyába küldött engem ott szolgálni mint őrszem hadseregünket. Az inutosiak megpróbálhatták volna elérni a citadellát egy keskeny szoroson a Noton hegyek mögött és ezáltal meglepni a helyőrséget, és én voltam hivatott leadni a tüzjelet, amely riasztaná a várakozó zsoldosokat, és megmentené a várost az azonnali pusztulástól.

Egyedül álltam ort a toronyban minden izmos testű férfiért, akikre a lenti szorosban volt szükség. Agyam fájón kábult az izgatottságtól és fáradtságtól, mert napok óta nem aludtam; még határozott célom volt, mert szerettem az én lomari szülőföldemet és a márványvárost, Olathoét, mely a Noton és a Kadiphonek csúcsok között feküdt.

De amint a torony legfelső kamrácskájában álltam, a párán át, amely a messzi Balof-völgy fölött lebegett, megpillantottam a vörös és baljóslatú,

sarlóvá fogyatkozott holdat remegőn. És a tető egy nyílásán át szikrázón fénylett a Sarkcsillag, remegve, mintha élne. És figyelve, mint valami ördög vagy egy csábító. Úgy rémlett, lelke gonosz tanácsokat suttogott, áruló álmoságba ringatva kárhozatos, ritmikus ígérettel, mely újra meg újra ismétlődött:

Aluszva lesők álmát
Hat- s húszezer éven át
Keringve tértem én
Oda, hol enyém a fény.
Más csillagok kelnek
Tüstént a tengelynek,
Csitító csillagok,
Édes feledést adók:
Mikor útam véget ér,
A múltnak árnya kél.

Hiábavalóan küzdöttem a rám törő álmosággal keresvén a kapcsolatot ezekkel a furcsa szavakkal, megannyi tanával az egeknek, amelyekkel a Pnakotikus Kéziratokban ismerkedtem meg. Fejem súlyos volt és szédült, lehanyatlott a mellkasomra, és amikor legközelebb felpillantottam, egy álomban jártam, a Sarkcsillag vigyorgott le rám az ablakomon át, egy álommocsár hajladozó fái fölül. És én még mindig álmodtam.

Megszégyenülten és kétségbeesetten üvöltöttem, néha őrjöngve, könyörögve a körülöttem lévő álomteremtményeknek, hogy ébresszük fel, mielőtt az inutosiak fellopódnak az ösvényen a Noton csúcsa mögött, és a meglepetés erejét kihasználva elfoglalják a citadellát; de ezek a teremtmények démonok voltak, mert nevettek rajtam, és elmondták nekem, hogy nem álmodom. Lóvá tettek engem, mialatt aludtam, és ami alatt a zömök, sárga ellenség felkúszhatott hozzánk csöndesen. Kudarcot vallottam megbízatásomban, és cserben hagytam Olathoe márvány városát, Alosnak, barátomnak, parancsnokomnak próbája rosszul végződött. De még álmomnak azok az árnyai is kigúnyoltak engem. Ok elmondták, hogy ez nem lomari föld, csak éjjeli képzelődésem; hogy ezekben a birodalmakban, ahol a Sarkcsillag magasan ragyog, és a vörös Aldebaran alacsonyan kúszik körbe a horizonton, semmi sem volt, csak jég és hó évezredek óta, és soha egy ember, csupán zömök, sárga teremtmények, elfagyasztva a hidegtől, akiket ok ?Esquimaux?-nak hívnak.

És amint gyötrődtem bűnös agóniámban, őrjöngve, hogy megmentsem a várost, amelynek veszélye minden pillanatban nőtt, és hiábavalóan törekedtem lerázni a kő- és téglaháznak eme természetellenes álmát, délre a baljós mocsártól és a temetőtől az alacsony dombocskán a Sarkcsillag, gonosz és szörnyűséges, lepillantott a fekete égboltról, visszataszítóan hunyorogva, mint egy elmebeteg szeme, amely üzeneteket próbál közvetíteni, semmire sem emlékeztetve, csak

hogy valaha tudott üzeneteket közvetíteni.

Bihari György fordítása

Iranon útja (1921)

Teloth gránitvárosába vándorolt az ifjú, a babérmaléval megkoronázott, sárga haja mirhától fénylett, s bíorköpenyét ama Sidrak hegység vadrózsája szaggatta meg, amely az antik kőhíd mentén fekszik. Teloth férfiai sötétek és zordak, élnek pedig négyszögletű házakban, s szemöldökráncolva kérdezték az idegent: honnét jöve s mi szél hozta őt. Amire az ifjú így válaszolt:

- Iranon vagyok, és Airából jövök, egy távoli városból, amelyre csak halványan emlékezem, ámde újra meg akarom találni. Dalok éneklője vagyok, amelyeket ama távoli városban tanultam, hivatásom vala pedig az, hogy szépséget teremtek a gyermekkor emlékeivel. Minden gazdagságom apró emlékekben és álmokban van, s a reményben, hogy kertekben énekelhetek, amikor a hold gyöngéd, és a nyugati szél megreszketteti a lótuszbimbókat.

Mikor Teloth férfiai meghallották eme dolgokat, suttogni kezdtek egymás közt; mert a gránitvárosban nincs nevetés, sem dal? a komor emberek néha Karthia dombjai felé néznek tavaszidőn, és a távoli Oonai lantjaira gondolnak, amelyekről az utazók mesélnek. Emígyen gondolkodván pedig meghívták vala az idegent, hogy maradjon és énekeljen a Mlin Tornya előtti téren, habár nem tetszett nekik toprongyos köpenyének színe, sem a mirha a hajában, sem babérmaléja, sem pedig mézédés hangjának fiatalága. Este Iranon énekelt, s mialatt énekelt, egy öregember imádkozott, egy vak ember pedig azt mondta, fénykoszorút lát az énekes feje felett. De Teloth lakóinak legtöbbje ásítózott, mások pedig nevettek, megint mások elaludtak; mert Iranon semmi hasznosat nem mondott, csak az emlékeiről, az álmairól és a reményeiről énekelt.

- Emlékszem a szürkületre, a holdra és lágy dalokra és az ablakra, ahol álomba ringattak. És az ablakon túl volt az utca, ahonnan az aranyló fények jöttek, és ahol az árnyékok márványházakon táncoltak. Emlékszem a négyszög alakú holdfényre a padlón, amely semmi más fényre nem hasonlított, és a látomásokra, amelyek a holdsugárban táncoltak, amikor az anyám énekelt nekem. És emlékszem a fényes, nyár-reggeli napra is a tarka dombok felett, és a virágok illatára, melyet a nyugati szél hozott? amely megénekelte a fákat.

- Ó, Aira, márványnak és berillnek városa, mily számosak a te szépségeid! Hogy szerettem a meleg és illatozó ligeteket a hialinos Nithra mentén, meg vízeséseit az aprócska Krának, amely a zöldellő völgyben csordogált! Azokban a ligetekben és abban a völgyben a gyermekek koszorúkat fontak egymásnak, és alkonyatkor különös álmokat álmodtam a yath-fák alatt a hegyen, ahogy néztem

az alanti város fényeit és a kanyargó Nithrát, amint csillagfürtök tükröződnek benne.

- És a városban voltak helyek, amelyek erezett és színezett márványból voltak arany kupolákkal és festett falakkal, meg zöld kertekkel, égszínkék tavakkal meg kristály szökőkutakkal. Gyakran játszottam azokban a kertekben, és gázoltam ama tavakban, és lefeküdtem, és álmodtam a sápadt virágok között ama fák alatt. És néha, napnyugtakor megmásztam a hosszú dombos utcát a citadelláig meg a nyílt tériig, és lenéztem Airára, a márvány és berill eme mágikus városára, amely nagyszerű volt aranyló fényruhába öltözvén.

- Régtől van az, hogy hiányzol te, Aira, mert még fiatal voltam, amikor minket elűztek onnan; ám az apám király volt, és én vissza fogok térni tehozzád, mert a Végzet így kívánja. Hetedhét országon keresztül kerestelek vala téged, és egy napon uralkodni fogok majd ligeteid s kertjeid felett, az utcáid és házaid felett, és énekelni fogok az embereknek, kik majd tudni fogják, mirol dalolok, és nevetni és elfordulni nem fognak ok. Mert Iranon vagyok, ki herceg vala Airában.

Aznap éjjelre Teloth emberei egy istállóban helyezték el az idegent, és egy arkhón jött el hozzá reggel, monda pedig azt, hogy menjen Athok, a cipész boltjába, és legyen néki inasa.

- De én Iranon vagyok, énekek mondója ? így szólt vala o ?, és nem érzek kedvet a cipézmesterséghez. ? Telothban mindenkinek keményen kell dolgoznia ? így az arkhón ?, mert ez a törvény. S felelt vala erre Iranon emígyen:

- Vajon miért dolgoztok oly keményen; hát nem azért, hogy éljetez, és hogy boldogok legyetek? És ha csak azért hajtjátok magatokat, hogy még többet gürcölhessetek, akkor hát hogyan talál rátok a boldogság? Azért gyűritek magatokat, hogy éljetez, de vajon az élet nem szépség és dalok-e? És ha dalnokok nincsenek köztetek, vajh, mi léssen akkor a ti munkátoknak a gyümölcse? Keményen dolgozni dalok nélkül, az olyan, akár egy fárasztó utazás, amelynek soha sincs vége. Talán ennél még a halál is kellemesebb.

De az arkhón továbbra is komor volt s értetlen, s még meg is dorgálta az idegent.

- Furcsa vagy te, ifjú, és nem tetszik a te képed és a te hangod. A szavak, amelyeket szólsz, az isteneket káromolják, mert Teloth istenei azt mondják, hogy a munkával való vesződség jó. Isteneink egy fényből való menedéket ígértek nekünk a halál utánra, ahol vég nélküli pihenés vár ránk és kristályos hidegség, amelyben senkinek sem háborgatja elméjét a gondolat, s a szemét sem zaklatja a szépség. Menj tehát el Athokhoz, a cipészhez, vagy napnyugtával hagyd el a várost! Itt mindenkinek szolgálnia kell, az éneklés pedig ostobaság.

Így hát Iranon kiment az istállóból, és bejárta a széles kőutcákat a nyomasztó gránitkocka-házak között keresve valami zöldellőt, merthogy minden kőből volt. Az emberek szemöldöküket ráncolták, de a kőgátnál, a lomha Zuro folyó mentén egy fiúcska ült szomorú szemekkel, a vízbe bámult zöldellő, rügyező ágakat figyelve, amelyeket a dombságról mostak alá tengerig ömlő

patakok. És a fiú emigyen szólította meg ot:

- Nem te volnál az, akiről az arkhónok szólanak, ki messzi városát kereséd valamely szépséges földnek? Én magam Romnod volnék, Teloth véréből való, de nem öreg a gránitváros szokásai szerint, és naphosszat napsütötte ligetek s távoli, szépséges és daltól zengő országok után vágyakozom. Karthia dombjain túl fekvék Oonai, a lantok és a tánc városa, amelyről a felnőtt férfiak suttogának, és beszélnek, hogy egyszerre vala szépséges és borzalmas. Oda mennék én, ha elég emberes volnék ahhoz, hogy megtaláljam az utat, s néked szintúgy oda kéne tartanod, és énekelnél, s az emberek figyelnének rád. Hagyjuk el Teloth városát, és utazzunk együtt a tavaszba borult dombok közén! Mutasd meg nékem, miként s hogyan kell utazni, és esténként én majd meghallgatom a te dalaidat, amikor a csillagok egyenként csepegtetik az álmokat az álmodók elméjébe. És lehet, hogy Oonai, a lantok és a tánc városa véletlenül éppen a szépséges Aira, amelyet keresve keresel, hisz régóta nem láttad Airát, a neve pedig gyakran változott. Menjünk el Oonaiba, ó aranyfürtű Iranon, ahol az emberek ráismernek majd a vágyainkra, és testvérként fognak üdvözölni minket, és nem fognak nevetni, sem rossz néven venni mindazt, amit mondunk. És Iranon így válaszolt:

- Legyen így, gyermek; ha bárki ezen a köhelyen szépségre vágyik, annak a hegyeken túl kell keresnie, és én nem hagylak itt emésztődni a lassú Zurónál. De ne hidd, hogy mindjárt gyönyör és megértés található a Karthia hegyein túl, vagy bármely más helyen, amelyet egy napi, egy évi, vagy akár lustrumi utazáson találhatsz. Lásd: amikor olyan fiatal voltam, mint te, Narthos völgyében éltem, a fagyos Xari mellett, ahol senki sem figyelt az álmaimra; és azt mondtam magamnak, hogy amikor idősebb leszek, akkor Sinarába megyek a déli lejtőn, és mosolygó tevehajcsároknak fogok énekelni a piactéren. De aztán elmentem Sinarába. A tevehajcsárok részegek és trágarak voltak, és láttam, hogy a dalaik nem olyanok, mint az enyéim, így hát egy bárkán lehajóztam a Xarin az ónixfalú Jarenba. Jaren katonái pedig kinevettek és kiüldöztek, így hát megannyi más városba utaztam. Láttam Stethelost a nagy vízesés alatt, és belebámultam a mocsárba, ahol valaha Sarnath állt. Voltam Thraaban, Iarneken és Kadatheronban, a kanyargó Ai folyónál, és sokáig éltem Olathoeban, Lomar földjén. Ám noha néha voltak hallgatóim, mindig is kevesen valának, és tudván tudom, hogy igaz üdvözlégyre csak Airában, a márvány és berill városában számíthatok, hol atyám egyszer király volt vala. Airát fogjuk hát keresni, bár nemes a gondolat, hogy meglátogassuk a távoli és lantáldotta Oonait a karthiai dombokon túl, amely valóban lehet, hogy Aira, habár én úgy hiszem, hogy mégsem az. Aira szépsége felülmúlja a képzeletet, és senki sem beszélhet róla elragadtatás nélkül, habár a tevehajcsárok rosszindulatúan suttognak.

Napnyugtakor Iranon és a kis Romnod elhagyta Telothot, és hosszú ideig utaztak a zöld dombok és hideg erdők között. Az út durva volt és homályos, és sohasem tűnt olybá, mintha közelebb lennének Oonaihoz, a lantok és tánc városához; ám alkonyatkor? amikor a csillagok előjöttek? Iranon énekelte

Airáról és annak szépségeiről, és Romnod hallgatta ot, így hát mindketten boldogok voltak ekképp. Sok gyümölcsöt és vörös bogyót ettek, és nem figyelték az idő múlását, de sok év elszállt. A kis Romnod most már nem volt annyira kicsi, s mély hangon beszélt, nem pedig vékonyan, bár Iranon nem változott, és arany haját levelekkel és illatos gyantával díszítette fel, amelyeket az erdőben talált. Így hát eljött az a nap, amikor Romnod idősebbnek látszott Iranonnál, bár amidőn Iranon rátalált, nagyon kicsi volt még, amikor is zöld rügysző ágakat nézett Telothban, a lassú, kőtorkolatú Zuro mellett.

Aztán egy éjszaka, mikor épp telihold volt, az utazók felértek egy hegytetőre, és lenéztek Oonai fénymiriádjaira. Parasztok mondták meg nekik, hogy közel vannak, és Iranon tudta, hogy ez nem Aira, a szülővárosa. Oonai fényei nem voltak olyanok, mint Airaéi; mert ezek harsányak voltak és ragyogóak, míg Aira fényei lágyan és mágikusan fénylettek, ahogy a holdfény világította meg a földet az ablakon keresztül, ahol Iranon anyja álomba ringatta őt egyszer énekével. De Oonai a lantok és tánc városa volt, így hát Iranon és Romnod lesétáltak egy meredek lejtőn, hátha találnak embereket, akiknek a dalok és az álmok örömet okoznak. És amikor bementek a városba, ablakokból és erkélyekről kihajoló, rózsakoszorús tivornyázókat találtak végig a házak mentén, akik meghallgatták Iranon dalait, és virágokat dobtak neki, és megtapsolták, amikor végzett. Akkor egy pillanatig Iranon azt hitte, megtalálta azokat, akik úgy gondolkodtak és éreztek, mint ő, habár a város századannyira sem volt olyan szépséges, mint Aira.

Amikor a hajnal jött, Iranon rémülettel nézett szét, mert Oonai kupolái a nappali fényben nem aranszínűek voltak, hanem szürkék és komorak. És Oonai emberei sápadtak voltak a dőzsöléstől, és tompák a bortól, és nem hasonlítottak Aira sugárzó embereihez. De mert az emberek virágokat dobáltak neki, és dicsőítették a dalait, Iranon ott maradt, és vele Romnod is, akinek tetszett a város dőzsölése, és sötét hajába rózsákat és mirtuszt tűzött. Éjszaka Iranon gyakran énekelt a mulatozóknak, de mindig ? miként korábban is ? kizárólag a hegyek leveleivel volt megkoronázva, Aira márvány utcáira és a hyalinos Nithrára emlékezve ezzel. A Monarkha freskókkal borított termeiben énekelt, kristály emelvényen, amely a tükörpadló fölé volt emelve, és ahogy énekelt, képeket idézett a reá figyelők elé, mígnem úgy nem tűnt, hogy a padló mintha régi, félig-elfelejtett dolgokat tükrözne vissza ? és nem a bortól piros arcú lakomázókat, akik rózsasőt zúdítottak rá. A király pedig elrakta bíbor rongyait, és szaténba öltöztette és aranyruhába, zöld jádegyűrűket húzatott rá és festett elefántcsont-karkötőt, és aranyozott és hímzett faliszőnyegekkel borított szobába szállásolta el, szép faragott faágyra virágokkal díszített selyem tetővel és takaróval. Így élt Iranon Oonaiban, a lantok és tánc városában.

Nem tudni, hogy meddig maradt Iranon Oonaiban, de egy nap a király néhány vad forgótáncost hozatott a palotájába a líriai sivatagból, meg sötétbőrű fuvolásokat a keleti Drinenből, és onnantól kezdve a mulatozók már nem annyira Iranonra dobálták a rózsáikat, hanem inkább a táncosokra és a

fuvolásokra. És Romnod, aki még kisfiú volt a gránit Telothban, napról napra lett egyre közönségesebb, és vörösebb is a bortól, mígnem egyre kevesebbet és kevesebbet álmódott, és egyre kevesebb élvezettel figyelt Iranon dalaira. Ám habár Iranon szomorú volt, nem hagyta abba az éneklést, és esténként elmesélte az álmait Airáról, a márvány és berill városáról. Akkor egy éjszakán a kivörösödött és meghízott Romnod erősen horkolt vacsoradíványának pipacos selymei között, és kínok között halt meg, amíg Iranon ? sápadt és karcsú ?, egy távoli sarokban énekelt magának. És amikor Iranon befejezte a sírást Romnod sírja felett, és behintette azt zölden rügyező ágakkal, ahogy azt Romnod szerette, félredobta selymeit és cicomáit, és elhagyta elfeledve Oonait, a lantok és tánc városát, csak a bíbor rongyaiba öltözve, amelyekben jött, és friss, hegyekből való levelekkel megkoszorúzottan.

Iranon napnyugta felé utazott, még mindig a szülőföldjét és olyan embereket keresve, akik megértik és kedvelik a dalait meg az álmait. Cydathria minden városában és a Bnazie sivatagon túli földeken vidám arcú gyermekek nevettek régi dalain és szakadt, bíbor ruháján; de Iranon mindvégig fiatal maradt, s koszorút viselt arany hajában, míg Airáról énekelt, örömét lelve a múltban és reménykedve a jövőben.

Így érkezett el egyik este egy öreg pásztor hitvány kunyhójához, ki meggörnyedt volt és piszkos, s aki a nyáját egy köves lejtőn tartotta futóhomoknak mocsara felett. Iranon ugyanúgy szólt ezen emberhez, mint sok másikhöz:

- Meg tudná-e mondani nékem, hogy merre találnám Airát, a márvány és berill városát, ahol a hyalinos Nithra folyik, és ahol az apró Kra vízesései adnak hangversenyt a zöldellő völgyeknek, és a hágók yath-fákkal vannak borítva?

És a pásztor, hallván e szókat, hosszasan és kutatóan nézett Iranonra, mintha valami réges-régi dologra emlékezne vissza, és megjegyezte az idegen arcának minden egyes vonását, meg arany haját és levélkoszorúját. Ám öreg volt, és megrázta a fejét, ahogy válaszolt:

- Ó idegen, már hallottam Aira nevét, és más neveket is, amelyeket mondtál, de azok messziről szólnak hozzám, hosszú, elpocsékolt évek távolából. Ifjúkoromban hallottam őket egy játszótársamtól, egy koldus fiától, aki megadta magát különös álmainak, aki hosszú meséket szőtt a holdról és a virágokról, meg a nyugati szélről. Mi kinevettük őt, hiszen születése óta ismertük, habár o maga azt hitte magáról, hogy király fia. Jó megjelenésű volt, olyan mint te, de kelekótya és furcsamód idegen; és el is ment még fiatalon, hogy megtalálja mindazokat, akik örömmel hallgatják meg dalait és az álmait. Mily gyakran énekelt nekem földekről, amelyek sosem léteztek, és olyan dolgokról, amelyek soha nem is lehetnek! Airáról beszélt sokat; Airáról és a Nithra folyóról, és az apró Kra vízeséseiről. Ott, mondogatta mindig, hercegként élt, bár mi itt jól ismertük ot születése óta. Sosem létezett Aira márvány városa, vagy olyanok, akik furcsa dalokban tudnának gyönyörködni, csak régi játszótársam, Iranon álmaiban, aki már elment.

És a szürkületben, ahogy a csillagok egyesével előjöttek, és a hold olyan világot vetett a mocsárra, amelyet a gyermek lát a padlón, amint estve álomba ringatják, besétált a halálos futóhomokba egy nagyon öreg ember szakadt bíborruhában, elszáradt levelekkel megkoszorúzva, előre nézve, mintha a szép város arany kupoláit látná, ahol megértik álmait. Azon az éjjelen a fiatalság és a szépség egy darabja halt meg a vén világban.

Kazár József és Varga Illés Nándor fordítása

A Más istenek (1921)

A legmagasabb földi csúcsok tetején lakoznak a más istenek, és nincsen élő ember, aki azt mondhatná, hogy akár csak egy pillantást is vetett rájuk. Valamikor alacsonyabb csúcsokat is laktak; ám eljött az idő, amikor az emberek a síkságokról megmászta a köves és magas lejtőket, és az istenek feljebb és feljebb kényszerültek, míg most már csak a végsőkön tartózkodnak. Amikor elhagyták az öregebb csúcsokat, magukkal vittek mindent, ami árulkodott az ottlétükről, egyvalamit kivéve, amint mondják, mert egy faragott képmást hagytak a hegyoldalban, amelyet Ngraneknek hívtak.

De most, hogy elindultak a Ismeretlen Kadathba, a hideg pusztaságban, ahol nem jár ember, s ahol zordonná váltak, már nem voltak magasabb csúcsok, ahova menekülhettek volna az emberek jövetele elől. Zordonná váltak, és ahol valaha inkább megtúrték az embereket, semmint hogy kiszorítsak őket, most eltiltották az embert a letelepedéstől; máskülönben az érkezők eltávoztak. Jobb az embereknek, hogy nem ismerik Kadathot a hideg pusztaságban; másképp meggondolatlanul keresnék, hogy megtisztítsák.

Néha, amikor a föld isteneinek honvágyuk volt, ellátogattak a nyugodt éjszakában a csúcsokra, ahol egykor éltek, és halkán sírtak, mintha a hajdani utakon próbáltak volna játszani, és emlékeztek a lejtőkre. Az emberek, akik érezték az istenek könnyeit a fehérsapkás Thurain, így azt gondolták, esik; és hallották az istenek hangjait a panaszos lerioni hajnalszelekben. Az istenek nem akartak többé felhőhajókon utazni, és bölcs földművelők ismernek legendákat arról, hogy biztos, magas csúcsokon őrzik őket éjszaka, amikor felhős az ég, mert az istenek már nem olyan szigorúak, mint régen.

Ultharban, mely a Skai folyón túl fekszik, élt valaha egy öregember, aki mohón vágyott megpillantani a föld isteneit; egy ember, mélyen járatos a föld hét kriptikus könyvében, és otthonos a távoli és fagyos Lomar Pnakotikus Kézirataiban. Az o neve Barzai, a Bölcs volt, és a városiak elbeszélték, hogyan ment fel a hegyre egy különös holdfogyatkozáskor.

Barzai igen sokat tudott az istenekről, beszélhetett az érkezésükről és a távozásukról, és igen sok titkukat találgatta, hogy őt magát is félig istennek

tartották. O volt az, aki bölcs tanácsot adott a az ulthari polgármesternek, amikor törvényt hoztak a macskák legyilkolása ellen, és aki először mondta a fiatal Atal papnak, hogy hová mentek azok a bizonyos fekete macskák Szt. János éjszakájának éjfelén. Barzai tanult volt a földi istenek tanában, és hajtotta a vágy, hogy megpillanthassa az arcukat. Hitte, hogy nagy tudása isteni titkaikat illetőleg pajzsul szolgálhat haragjuk előtt, így elhatározta, felmegy a magas és sziklás Hatheg-Kla csúcsára egy éjszaka, amikor tudja, az istenek ott lehetnek.

Hatheg-Kla messze a kavicsos Hatheg sivatagban van, melyről nevét is kapta, és úgy emelkedik ott, mint egy kőszobor egy csendes templomban. Csúcsa körül a ködök játszanak örökké szomorúan, mert a ködök az istenek emlékezetei, és az istenek szerették Hatheg-Klát, amikor az öreg napokban rajta lakoztak. Az istenek gyakran látogattak Hatheg-Klára felhőhajóikon halovány párát hintve a lejtők fölé, amint táncoltak, emlékezve a csúcson a tiszta hold alatt. A hathegi lakosok azt mondogatták, baljós, meggondolatlan dolog felmászni a Hatheg-Klára, akármely időben, és halálos felmászni éjszaka, amikor sápadt pára borítja a csúcsot és a holdat; de Barzai nem figyelt rájuk, amikor Ulthar szomszédságába érkezett a fiatal Atal pappal, aki tanítványa volt. Atal csak egy fogadós fia volt, és gyakran félt, de Barzai apja földbirtokos volt, aki egy ősi kastélyban lakott, így neki nem voltak közönséges babonák a vérében, és csak nevetett a félénk földműveseken.

Barzai és Atal kimentek Hathegből a kavicsos sivatagba a parasztok könyörgései ellenére, s a föld isteneiről beszélgettek éjszaka a táborúznél. Számos napon át utaztak, és a messzeségben látták a fenséges Hatheg-Klát szomorú aureólájával*. A tizenharmadik napon elérték a hegy elhagyatott lábát, és Atal megemlékezett félelmét. De Barzai öreg volt és tanult, és nem voltak félelmei, így merészen nekivágtak az emelkedőnek, melyet ember meg nem mászott Sansu ideje óta, aki rettegéssel írt róla az elsárgult Pnakotikus Kéziratokban.

Az út sziklás volt, és veszélyessé vált a szakadékok, szirtek és aláhulló kövek miatt. Később a hideg és a havazás erősödött; és Barzai és Atal gyakran csúsztak meg és estek el, amint felfelé csákányoztak és kapaszkodtak botjaikkal és fejszéikkel. Végül a levegő ritkává vált, és az ég színesre váltott, és a mászóknak nehezére esett lélegezni; de még feljebb küszködték magukat, és csodálták a kilátás furcsaságait, és izgatottak voltak a gondolattól, mi történik majd a hegytetőn, ha a hold már elment, és halvány pára terül köréjük.

Négy napi mászás után elfogytak a felhők, és a hold hidegen ragyogott az ormot körülvevő, vékony, szomorúságos, ködön keresztül. Akkor, az ötödik éjszakán, mely a telihold éjszakája volt, Barzai észrevett néhány sűrű felhőt északon, és fenn maradtak Atallal, hogy figyelhessék, amint közelebb húzódnak. Surun s méltóságteljesen sodródtak, lassan és megfontoltan haladtak előre, gyűrűbe rendezve magukat a csúcs körül magasan a figyelők fölött, elrejtve a holdat és a hegytetőt a kilátás elől. Egy hosszú órán át bámultak a figyelők, mialatt a pára kavargott, és a felhőtakaró vastagabbra hízott, és még inkább

nyugtalanná vált. Barzai bölcs volt a földi istenek tanában, és erősen fülelt bizonyos hangokra, de Atal érezte a pára fagyát, és az éjszakát félve tisztelte, és nagyon félt. És amikor Barzai mászni kezdett magasabbra, és buzgón hívta, hosszú idő telt el, míg Atal követni tudta.

Olyan vastag lett a pára, hogy az út keményebbé vált, és habár Atal követte, csak kevéssé látta Barzai szürke alakját a ködös lejtőn, maga fölött, a felhő borította holdfényben.

Barzai nagyon messze tört előre, és úgy tűnt, életkorának dacára a mászás jóval könnyebb neki, mint Atalnak; nem félve a meredektől, mely kezdett túlságosan éles lenni bármiféle biztonsághoz, az erős és rettenthetetlen férfi meg sem állt a széles, fekete szakadékoknál, melyeket Atal nehezen tudott átugrani. És ahogy csak mentek fel szakadatlan, sziklákon túl, hasadékok fölé, megcsúszva és botladozva és néha eltelve félelemmel vegyes tisztelettel a kopár jégcsúcs és a néma gránit-meredélyek mérhetetlensége és rémületes csöndje iránt.

Hirtelen Barzai kitört Atal látköréből, felmászván egy visszataszító szirtre, mely kiugorott, és úgy tűnt, elzárja az ösvényt bármilyen mászni vágyó számára, akit nem a földi istenek ösztönöztek. Atal messze odalent volt, és azt tervezgette, mit tehetne, amikor kíváncsian vette észre, hogy a fény erősebbé válik, mintha a felhőtlen hegycsúcs és az istenek holdvilágos találkahelye nagyon közel lennének egymáshoz. És amint négykézláb előremászott a kidudorodó sziklaszirt és a holdsütötte ég felé, félelmet érzett, sokkolóbbat, mint amit eddig valaha is ismert azelőtt. Akkor a magas ködön át hallotta Barzai hangját, amint vadul kiáltott gyönyörűségében:

- Hallom az isteneiket! Hallom a föld isteneit énekelni méltóságukban a Hatheg-Klán! A föld isteneinek hangjai ismertek Barzai, a Próféta számára! A ködök vékonyak, és a hold ragyog, és én látni fogom az isteneiket vadul táncolni a Hatheg-Klán, ahogy élvezik fiatalságukat. Barzait bölcsessége nagyobbá teszi, mint a föld istenei, és akarata ellen varázslataik és védelmeik olyanok, mint a semmi; Barzai meg fogja pillantani az isteneiket, a gögös isteneiket, a titkos isteneiket, akik megvetéssel zárkóztak el az emberek szemei elől!

Atal nem hallotta a hangokat, melyeket Barzai hallott, de most el volt zárva a kiugró sziklától, és talpalatnyi helyért tapogatott. Akkor meghallotta, hogy Barzai hangja metszővé és fennhangúvá vált:

- A köd nagyon vékony, és a hold árnyékot vet a lejtőre; a földi istenek hangjai magasak és vadak, és félnek Barzai, a Bölcs érkezésétől, aki hatalmasabb mint ok...

- A hold fénye reszket, mintha a föld istenei ellenére táncolnának; látni fogom az istenek táncoló alakjait, hogy ugrálnak és hahotáznak a holdfényben... A fény homályosabb és az istenek felnek...

Mialatt Barzai ezeket a dolgokat üvöltözte, Atal szellemi változást érzett a levegő egészében mindenütt, mintha a föld törvényei meghajoltak volna náluknál hatalmasabb törvények előtt; merthogy az út meredekebb volt, mint

valaha, a felfele vezető ösvény félelmetesen megnövekedett, és a kiugró sziklaszirt nehezen tapinthatónak bizonyult, egy akadály - amikor elérte azt, és megcsúszott - veszélyesen feldomboruló arca. A hold fénye furcsán elmaradt, és amint Atal előre ereszkedett, át a ködön, hallotta Barzait, a Bölcsöt sikoltani az árnyékokban:

- A hold sötét, és az istenek táncolnak az éjszakában; rémület van az égben, a holdra fogyatkozás süllyedt, amelyet sem az emberek, sem a földi istenek könyvében nem volt előre megjósolva. Ismeretlen mágia van a Hatheg-Klán, a megrettent istenek üvöltése nevetésbe fordult, és a jéglejtők csúsznak... Hé! Hé! Végre! A homályos fényben megpillantottam a földi isteneket!

És most Atal szédülten felfelé csúszva az elképzelhetetlen lejtőkön át, hallott a sötétben még egy utolsó nevetést, amely egy mégoly iszonytató kiáltással keveredett, amelyet ember még nem hallott, kivéve a Phlegethon kimondhatatlan rémálmaiban; egy üvöltést, amelyben visszhangzott a rémület és egy kísértet-kor gyötrelme egyetlen iszonyatos pillanatban összesűrűsödve:

- A más istenek! A más istenek! A külső poklok istenei, akik az erőtlén földi isteneket őrzik! Fordulj el... Menj vissza... Ne nézd! Ne nézz! Az örökkévaló mélységek bosszúja... Az átkozott, az istenverte árok... Könyörületes földistenek, behullok az égbe!

És Atal lehunyta szemeit, és befogta a fülét, és próbált lefele ugrálni ellenállva az ismeretlen magasságokból jövő rémisztő húzásnak, amely ott visszhangzott a Hatheg-Klán, egy félelmetes mennydörej, mely felébresztette a síkságok jóra való földműveseit, és Hatheg meg Nir és Ulthar becsületes polgárait, és arra készítette őket, hogy kitekintsenek a felhőkön át a különös holdfogyatkozásra, amelyet könyv nem jelzett előre. És amikor a hold végre előbukkant, Atal biztonságban volt a hegy alsóbb, hóborította lejtőin anélkül, hogy földi vagy más isteneket látott volna.

A pernyeszáras Pnakotikus Kéziratokban az áll, hogy Snasu semmit sem talált, csak szótlan jeget és sziklát, amikor megmászta a Hatheg-Klát a földi világ fiatal korában. Meg az, hogy amikor Ulthar és Nireei meg Hathegei emberei eloszlatták félelmeiket, és fényes nappal megmászták ama kísértetjárta meredélyt Barzai, a Bölcs keresésének okán, a hegytető csupasz kövébe faragva egy különös, hieroglif, 50 négyzetláb széles szimbólumot találtak, mintha a szikla megrepedt volna néhány titáni csapás alatt. És a szimbólum hasonlított valamire, amit tanult emberek a Pnakotikus Kéziratok rémületes részeként azonosítottak, melyek azonban túl ősiak voltak, hogysem olvasni lehessen őket. Ezt találták.

Barzait, a Bölcsöt soha nem találták meg; a szent Atal pap sem találta, akit valaha rábeszél, a aki imádkozott a lelki üdvéért. Azonkívül e naptól Ulthar, Nir és Hatheg lakosai félték a holdfogyatkozást, és imádkoztak éjszaka, amikor halovány pára fedte a hegytetőt és a holdat. És a Hatheg-Klán ködjeik fölött a föld istenei néha táncoltak emlékezve; mert tudták, hogy biztonságban vannak,

és szerettek is visszatérni az Ismeretlen Kadathból felhőhajóikon, és játszani a régi módokon, amint ok tettek azt, amikor a föld még új volt, és az embereknek nem volt szokásuk megmászni hozzáférhetetlen helyeket.

Varga I. Nándor fordítása

III. ÁLMOK ÉS LÁTOMÁSOK

A fehér hajó (1919)

A nevem Basil Elton; az Északi-fok fényének őrzője vagyok, mint az apám s előtte nagyapám. Messze a parttól áll a szürke világítótorony, nyálkás kövekre építve - ezeket apálykor ugyan látni, de a dagály eltakarja őket. Túl a jelzőtűzön hét tenger fenséges bárkái szelik a vizeket immár egy évszázada. Nagyapám idejében sokan voltak. Apám idejében már kevesebben, és ma oly ritkán járnak erre, hogy néha különös magány fog el, mintha az utolsó ember lennék ezen a bolygón.

Fehér vitorlájú kereskedőhajók jöttek messzi partok felől, távoli, keleti partokról, ahol melegen süt a nap és az egzotikus kertek, gazdagon díszített templomok édesen illatoznak. Gyakran meséltek ezekről a nagyapámnak öreg kapitányok, s ő ugyanazt elmondta apámnak, aki elbeszélte nekem hosszú nyúló őszi estéken, mikor félelmetesen süvített a keleti szél. És olvastam is ezekről a dolgokról és sok más dologról is a könyvekben, melyeket akkor kaptam az emberektől, mikor még fiatal voltam és tele csodálattal.

De van valami, ami csodálatosabb, mint az öregek meséi, csodálatosabb, mint a könyvek meséi, és ez: az óceán titkos történetei. Kék, zöld, szürke, fehér vagy fekete; sima, borzolt vagy tornyosuló; nem, az óceán nem néma. Egész életemben figyeltem, hallgattam és jól ismerem. Eleinte csak egyszerű kis meséket mondott, nyugodt partok és közeli kikötők történetét, de az évek során barátságosabb lett és más dolgokról is beszélt; különösebb, távolabbi és régebbi dolgokról. Időnként, alkonyatkor a láthatár szürke ködje szétvált, hogy látni engedje a túlsó utakat; néha, éjszakánként a tenger mély vize tiszta és áttetsző lett, hogy látni engedje a mélység útjait. És ez a látvány ugyanúgy mutatta a múlt és a lehetséges jövő útjait, mint a jelen útjait, mivel az óceán ősbib, mint a hegyek, és az Idő álmait, emlékeit hordozza.

A Fehér Hajó délről jött mindig, mikor a telihold magasan járt az égen. Délről siklott a tengeren, simán, csöndesen. És bármilyen viharos vagy nyugodt volt is a tenger, bármilyen erős, bármilyen irányú volt a szél, mindig simán, csendesen siklott, vitorlája messziről látszott, hosszú, furcsa evezősorai

összhangban mozogtak. Egyik éjjel egy szakállas, hosszú köpenyes embert vettem észre a fedélzeten, és úgy tűnt, intett nekem, hogy hajózzak el vele messzi, ismeretlen vizekre. Sokszor láttam eztán teliholdkor, és mindig magával hívott.

Nagyon fényes volt a hold az éjszakán, mikor végül feleltem a hívásra, és holdsugarakból szőtt hídon mentem át a vizeken a Fehér Hajóhoz. Az ember, aki hívogatott, olyan nyelven üdvözölt, melyet mintha jól ismertem volna, és az evezősök lágy énekével teltek az órák, ahogy a titokzatos dél felé siklottunk; alakunkat bearanyozta a teltarcú hold.

És amikor új, rózsás és ragyogó nap virradt, messzi földek zöldellő partjait láttam, élénk, gyönyörű és számomra ismeretlen partokat. A tengerből virágzó, fákkal tűzdelt, királyi fennsíkok emelkedtek ki, és itt-ott különös templomok fénylő, fehér tetői, oszlopsorai csillantak meg. Ahogy a zöld partokhoz közeledtünk, a szakállas ember mesélt erről a földről, Zar földjéről, ahol azok a gondolatok, szép álmok lakoznak, melyek valamikor meglátogatták az embereket, s melyeket aztán elfeledtek. És amikor ismét felnéztem, láttam, hogy igazat szólt, mert sok olyan dolgot pillantottam meg magam előtt, melyeket a ködös láthatáron túl vagy az óceán foszforeszkáló vizében láttam korábban. Voltak alakok, képzeletbeli képek, gyönyörűbbek, mint bármi, amit valaha is ismertem; ifjú költők látomásai, akik nélkülözve haltak meg, mielőtt a világ tudomást szerzett volna álmaikról. De nem léptünk Zar zöldellő földjére, mert úgy tartják, aki arra jár, többé nem térhet vissza otthonába.

Ahogy a Fehér Hajó csendesen maga mögött hagyta Zar templomait, a távoli horizonton óriási város tornyait pillantottuk meg; és a szakállas ember azt mondta: - Ez Thalarion, Ezer Csoda Városa, ahol mindazok a rejtelmek élnek, melyeket az emberek hiába igyekeztek felfogni. És közelebből ismét megnéztem a várost és láttam, hogy minden, általam eddig ismert vagy elképzelt városnál hatalmasabb. Templomainak tornyai az égbe nyúltak, hogy ember nem láthatta csúcsuk; és messze, a láthatáron túl húzódtak a szürke, komor falak, melyek fölött csak kevés tető látszott, furcsák és ijesztőek, mégis vonzóak és gazdagon díszítettek. Erősen vágyakoztam, hogy beléphessek e lenyűgöző, mégis taszító városba, és kérleltem a szakállas embert, hogy kössünk ki Akariel óriás faragott kapujánál; de ő finoman visszautasította kérésem, mondván: - Sokan léptek már Thalarionba, Ezer Csoda Városába, de egy se tért vissza. Csak démonok járnak ott és örült lények, melyek már nem emberek, és az utcák temetetlen emberek csontjaitól fehérlenek, akik látták Lathi-t, a sötét angyalt, mely a város felett uralkodik. Így a Fehér Hajó elhagyta Thalarion falait, és sok napig egy dél felé szálló madarat követett, melynek fényes tollai olyanok voltak, mint az ég, ahonnan alászállt.

S egy kellemes parthoz közeledtünk, melynek virágai vidáman nyíltak és a szivárvány minden színében pompáztak, és amerre csak néztünk, gyönyörű erdők és világos ligetek zöldelltek a delelő nap alatt. A messzi fák közül énekszó és dallam összhangja tört elő, és jóízű kacagást hallottam, és

türelmetlenségemben sürgettem az evezősöket, hogy mielőbb a partra érjünk. És a szakállas ember nem szólt, csak figyelt, ahogy egyre közelebb értünk a liliumokkal benőtt parthoz. Hirtelen a szél oly illatot hozott a virágos ligetek felől, melybe beleborzongtam. A szél erősödött, és a levegő megtelt a pestis sújtotta városok és fedetlen temetők halott csont-szagával. És ahogy eszeveszetten tovasiklottunk ettől az átkozott parttól, a szakállas ember is megszólalt végre, mondván: - Ez Xura, a Meg Nem Ízelt Örömök Földje.

Így hát a Fehér Hajó ismét az égi madár nyomába szegődött, meleg, áldott tengereken hajózott, melyeket simogatott a fűszeres szellő. Nap nap után, éjszaka éjszaka után telt s még mindig hajóztunk, és teliholdkor az evezősök lágy dalát hallgattuk, mely ugyanolyan édes volt, mint azon a messzi éjen, mikor távoli szülőházamat elhagytuk. És végül a hold fényénél horgonyoztunk le Sona-Nyl kikötőjében, melyet kettős, tengerbe nyúló, ívben összehajló kristályfok őriz. Ez a Képzelet Földje, és arany holdsugarakon lépdeltünk zöldellő partjaira.

Sona-Nyl Földjén nincs idő, sem tér, sem szenvedés vagy halál; és végtelen éveket töltöttem ott. Zöldek Sona-Nyl ligetei és rétjei, fénylő és illatosak a virágai, kékek és zenélnek a patakjai, tiszták és hűvösek a szökőkútjai, hatalmasak és tiszteletet parancsolnak templomai, kastélyai és városai. Eme földnek nincsenek határai, mivel minden gyönyörűséges látványon túl egy még szebb nyílik. A gazdag városok között és minden vidéken szabadon járhat a boldog nép, amely mind hibátlan szépségű és zavartalan boldogsággal megáldott. A megszámlálhatatlan évek során, melyeket ott töltöttem, üdvözülten sétálgattam a kertekben, ahol különös pagodák bújtak meg kellemes bokrok közt és a fehér sétányokat törékeny szirmú virágok szegélyezték. Lágy dombokat másztam meg, melyek csúcsairól lenézve varázslatosan nagyszerű látvány tárult elém: zöldellő völgyekben fekvő falvak tornyai és óriási városok csillogó arany kupolái a végtelenül távoli láthatáron. És a hold fényénél szemléltem a villódzó tengert, a kristályfokokat és a nyugodt kikötőt, ahol a Fehér Hajó horgonyozott.

Telihold idején, Tharp rég elfeledett évében történt, hogy megpillantottam a mennyei madár hívogató körvonalait és megéreztem a nyugtalanság első hullámait. Majd beszéltem a szakállas emberrel és elmondtam neki új vágyaimat: hogy elmenjünk a távoli Cathuriába, melyet ember még nem látott, de melyet mindenki a nyugati bazaltoszlopokon túlra helyez képzeletében. A Remény Földje az, és mindennek, amit ismerünk, ott lakozik a tökéletes eszményképe; legalábbis ezt mondják. De a szakállas ember azt mondta: - Óvakodj ama veszedelmes tengerektől, ahol állítólag Cathuria fekszik. Sona-Nyl Földjén nincs fájdalom, sem halál, de ki tudhatja, mi van Nyugat bazaltoszlopain túl? - Ennek ellenére a következő teliholdkor felszálltam a Fehér Hajóra, és a vonakodó szakállas emberrel elhagytam a boldog kikötőt, hogy ismeretlen tengerre hajózzak.

És repült előttünk az égi madár, és Nyugat bazaltoszlopai felé vezetett, de ezúttal az evezősök nem énekeltek lágy dalokat a telihold alatt. Magamban

gyakran képzelegtem Cathuriáról, remek ligeteiről és palotáiról, és kíváncsi voltam, vajon miféle új örömök várnak ott rám. - Cathuria - mondtam magamban - az istenek lakhelye, és számtalan arany város földje. Álóé- és szantálfa-erdők vannak, mint Camorin illatozó ligetei, és a fák között vidám, édesen daloló madarak repkednek. Cathuria zöld és virágzó hegyein rózsás márványtemplomok állnak, melyeket dicső tetteket ábrázoló festmények, szobrok díszítenek gazdagon, s melyek udvarán hús vizű szökőkutak vannak, amelyekben a barlangból eredő Narg illatos vize csobog elragadó zenéjével. És Cathuria városait aranyos fal övezi, és utcái szintén aranyból vannak. E városok kertjeiben különös orchideák nőnek, és illatosak a korall- és borostyánfenekű tavak. Éjjelente az utcákat és a kerteket vidám lámpásokkal világítják meg, melyeket háromszínű teknőspáncélból formáztak; ének és lant lágy hangjait is hallani. És Cathuria városainak házai egytől-egyig paloták, mindet jóillatú csatornára építették, melyben a szent Narg vizei folynak. Márványból és porfirból készültek a házak, és tetejük csillogó arany, mely visszaveri a napsugarakat és felnagyítja a város szépségét és az boldog istenek távoli hegycsúcsokról szemlélik őket. A legszebb pedig a hatalmas uralkodóé, Dorieb-é, akit néhányan félistennek, mások istennek vélnek. Magas Dorieb palotája, és sok márványtorony van falain. Széles termeiben sokan gyűlnek össze, és régi idők trófeái lógnak ott. És a tető, melyet magas rubin és azúroszlopok tartanak, szintiszta arany, és isteneket, hősöket ábrázoló faragásokkal díszített, hogy aki felnéz, úgy érzi, valósággal az Olümposzt látja. És a padló üvegből készült, alatta a Narg ügyesen kivilágított vize folyik, cifra halakkal, melyeket nem ismernek szép Cathuria határain túl.

Így beszéltem magamban Cathuriáról, de a szakállas ember egyre csak intett engem, hogy forduljunk vissza Sona-Nyl boldog partjaira, mert Sona-Nylt ismerik az emberek, míg Cathuriát még nem látta senki.

És már harmincegyedik napja követtük a madarat, mikor megpillantottuk Nyugat bazaltoszlopaikat. Ködbe burkolóztak, ember nem láthatta, mi van mögöttük, vagy hol a csúcsuk; néhányan azt állították, az oszlopok az égig is elérnek. És a szakállas ember ismét kérlelt, hogy forduljunk vissza, de nem hallgattam rá, mert úgy éreztem, az oszlopok körüli ködből lant és ének hangjait hallom; édesebbek voltak ezek, mint Sona-Nyl legszebb dalai és engem dicsőítettek, engem, aki a teliholdtól jött, messzi távolból, és a Képzelet Földjén élt. Így a dallam hangjára a Fehér Hajó besiklott a ködbe, Nyugat bazaltoszlopai közé. És mikor a zene abbamaradt és a köd eloszlott, nem Cathuria Földjét láttuk, hanem gyorsan hullámzó, ellenállhatatlan tengert, mely ismeretlen cél felé sodorta tehetetlen bárkánkat. Hamarosan zuhanó víz mennydörgése ütötte meg fülünket, és a messzi láthatáron titáni zuhatag szörnyű vizét pillantottuk meg, mellyel a világ óceánjai a mélységes nemlétbe hullanak. Ekkor a szakállas ember így szólt hozzám könnyes arccal: - Elutasítottuk Sona-Nyl gyönyörű Földjét s nem láthatjuk többé. Az istenek az emberek fölött állnak, és győztek. És én behunytam a szemem a közelgő ütközés előtt, már nem láttam a mennyei

madarat, mely gúnyosan csapkodott kék szárnyaival a zuhatag széle felett.

A robaj után sötétség következett és emberi meg nem-emberi sikolyokat hallottam. Szélvihar kerekedett keletről és fagyosan fűjt, ahogy az alólam kiemelkedett nyirkos kőtömbbe kapaszkodtam. Majd újabb csattanást hallottam és ahogy kinyílt a szemem, annak a világítótoronynak a talapzatán találtam magam, ahonnan évezredekkel ezelőtt elhajóztam. A lenti sötétben egy hatalmas bárka elmosódott körvonalait láttam, mely a kegyetlen sziklákra futott és ahogy a pusztaságon körbenéztem, láttam, hogy a nagyapám ideje óta először hunyt ki a láng.

És a későbbiekben, mikor felmentem a toronyba, a falon lévő naptáron láttam, hogy ugyanolyan maradt, mint mikor elhajóztam. A hajnal jöttével lementem a partra és a hajótörés nyomait kerestem, de csak ezt találtam: egy furcsa, halott madarat, kinek tollai, mint az azúr égbolt, és egyetlen szétforgácsolódott árbocot, fehérebbet, mint a hullámok taréja vagy a hó a hegyeken.

És ettől fogva az óceán nem mesélt a titkairól; és bár azóta sokszor világított a telihold magasan az egekben, nem jött, többé soha nem jött délről a Fehér Hajó.

Lövenberg Balázs fordítása

Ulthar macskái (1920)

Azt mondják, hogy a Skai folyón túl fekvő Ultharban senki sem ölhet meg macskát. Elnézem őket amint dorombolva ülnek a tűz előtt: egész hihetőnek tűnik ez a tilalom. A macska ugyanis titokzatos teremtmény, s közelebb áll azokhoz a különös dolgokhoz, melyek az ember előtt örökre rejtve maradnak. Az antik Aigiptos lelke él benne; Meroé és Ophir rég elfeledett városaiból származó mesék őrzője. Rokonságban áll a dzsungel uraival, örököse Afrika ősrégi, baljóslatú titkainak. A Sphinx unokatestvére, érti nyelvét, mégis sokkal ősibb nála és emlékszik arra is, amit az már rég elfeledett.

Élt Ultharban - még mielőtt a polgárok megtiltották volna a macskák elpusztítását - egy öreg paraszt a feleségével. Gyönyörűségüket lelték abban, hogy csapdába csalták és lemészárolták szomszédaik macskáit. Hogy miért tették mindez, nem tudom; talán gyűlölték éjszakánként fölhangzó nyávogásukat és azt, ahogy lopva osonnak a kertben és udvarokon át a sötétség homályában. Akármi volt is az ok, az öregember és az asszony örömmel fogott el és ölt meg minden macskát, ha közel merészkedett kunyhójukhoz; a néha sötétedés után hallható hangokból pedig a falusiak kitalálhatták, hogy nem gyöngéd módon történt az elpusztítás. Persze nemigen beszéltek erről az öreg párral: arckifejezésük nem ígért semmi jót, és kunyhójuk is félelmetes volt, mélyen elrejtve egy elhagyatott kert hatalmas tölgyfái alatt. Az igazat megvallva, a

macskák gazdái gyűlölték ugyan a furcsa párt, viszont sokkal jobban féltek tőlük, s ahelyett, hogy lehordták volna őket brutális tettükért, csupán arra ügyeltek, nehogy dédelgetett kedvenceik a sötét fák alatt álló magányos kunyhó felé kószáljanak. Az elővigyázatosság ellenére is óhatatlanul eltűnt néha egy-egy macska, sötétedés után újra hallatszottak a hangok, s a gazda csak tehetetlenül kesereghetett vagy azzal vigasztalhatta magát, hogy hálát adott az égnek, amiért nem valamelyik gyerekét veszítette el. Ultharban ugyanis egyszerű emberek éltek, és nem tudták azt, honnan származtak az első macskák.

Egy szép napon egy karaván tűnt föl a falu macskaköves utcáin, valami délről jött, furcsa vándor-népség. Bőrük színe sötét volt, de nem hasonlítottak azokhoz a városiakhoz, akik évente kétszer is áthaladtak a falun. A piactéren ezüstpénzért jóvendőt mondtak, és színes üveggyöngyöket vásároltak a kereskedőktől. Senki sem tudta, hogy pontosan honnan jöttek, csak azt látták, hogy imáik különösek, és furcsa alakokat festettek a kocsik oldalára: embertestű, de macska-, héja-, kos? és oroszlánfejű lényeket. Vezetőjük pedig egy kétszarvú fejdísz viselt, a két szarv között egy rejtélyes, korong alakú dísszel. Volt egy apátlan-anyátlan kisfiú a karavánnal, csak egy kis fekete cicája volt, azt dédelgette. A sors kegyetlenül bánt vele, csak ezt a kis szörgombócot hagyta meg neki, hogy enyhítse fájdalmát. De amíg az ember fiatal, könnyen feledést talál egy ilyen kismacska játékában. Így Menés is - ez volt a fiúcska neve - gyakrabban mosolygott, mint sírt, amint a furcsára pingált kocsi lépcsőjén üldögélt játszótársával.

Ott-tartózkodásuk harmadik reggelén azonban nem találta a cicát, s amint a piactéren hangosan zokogott, néhány falusi beszélt neki az öregről és feleségéről, valamint az éjjeli hangokról. Amikor ezt meghallotta, abbahagyta a sírást, tűnődni, majd imádkozni kezdett. Karját a nap felé emelte, és buzgón fohászzkodott, s bár a falusiak nagyon szerették volna érteni, számukra teljesen ismeretlen volt a nyelv. A könyörgés hatására a felhők kezdtek szokatlan alakot ölteni, s az égen lassan és homályosan kivehetővé vált a furcsa, csak félig emberi lények szarvasfej-díszes alakja.

Aznap éjjel a vándorok elhagyták Ulthart, és senki sem látta őket újra. Azonban nem csak ők tűntek el nyomtalanul, hanem a falubeli macskák is: kicsik és nagyok, feketék, szürkék, cirmosak, vörösek és fehérek egyaránt. Az öreg Kranon, a polgármester meg mert volna esküdni, hogy az idegenek vitték el az összeset Menés macskájáért; szidta is a fiút meg az egész karavánt. De Nith, a nyurga jegyző azt állította, hogy a vén házaspár a felelős, hisz köztudott volt macskagyűlöletük. Persze senki sem merte őket kérdőre vonni, pedig a kis Atal, a fogadós fia látta az összes macskát, amint lassan és ünnepélyesen vonultak a baljóslatú kert felé, mintha valami sosem hallott rituáléra készülének. A falusiak hitték is meg nem is az egészet, s bár azt gyanították, hogy a macskák csúnya véget értek, mégsem merték volna szóvá tenni addig, amíg napvilágnál, saját kertjén kívül nem találkoznak az öreggel. Így hát Ulthar lakói tehetetlenül és dühösen feküdtek le aludni, de amikor reggel fölébredtek, álmétkodva látták,

hogy minden macska előkerült, és ott volt a megszokott helyén. Nagy, kicsi, fekete, szürke, cirmos, vörös és fehér: egy sem hiányzott. Lusták lettek és kövérek, behízelve doromboltak. A polgárok sokáig tanakodtak a hihetetlen esetről. Az öreg Kranon még mindig azt állította, hogy csakis a karaván vihette el őket, hisz macska nem került még élve elő abból a konyhából, ahol a vénember és felesége lakott. Abban viszont egyetértettek, hogy fölöttébb különös a macskák viselkedése, nem voltak hajlandók sem enni, sem pedig meginni az eléjük kiöntött tejet. Egész nap csak a tűzhely előtt szundikáltak és a napon sütkéreztek.

Már egy hét is eltelt, mire a falu lakói észrevették, hogy este nem gyúl kis fény az öregek konyhójában. Nithnek az is feltűnt, hogy senki sem látta őket a nevezetes éjszaka óta, amikor a macskák mind eltűntek. Újabb hét elteltével a polgármester úgy döntött, kötelessége kinyomozni a dolgot, és félelmét legyőzve elment a konyhához. Óvatosságból magával vitte Shang kovácsot és Thul kőfaragót is. Amikor behatoltak a házba, néhány furcsa bogáron kívül csak két emberi csontvázat találtak az agyagpadlón, hús már nem volt egyikén sem. Mindenkit ámulatba ejtett az eset, sokáig találgatták, mi történhetett. Zath, a halottkém, Nith jegyző, Kranon, Shang és Thul: mindannyian a rejtélyen töprengtek. A kis Atalt, a fogadós fiát alaposan kifaggatták, jutalomból még cukorkát is kapott. Sokáig emlegették a vénembert és feleségét, a vándorkaravánt, a kis Menést a cicájával, az imáját és az égbolt megváltozását az ima alatt; azt, hogy mit csinálhattak a macskák aznap éjjel, amikor a karaván elhagyta a falut, és hogy mit találtak abban az átkozott konyhóban a sötét baljóslatú fák alatt.

Végül pedig a polgárok kihirdették a nevezetes törvényt, amely mindenütt nagy visszhangot keltett: Ultharban tilos macskát elpusztítani.

Redela Anna fordítása

Celephais (1920)

Kuranes álomban látta meg a várost a völgyben és a tengerparton túl, meg a havas, tengerre néző csúcsot és a vidáman festett gályákat, amint épp kivitorláztak a kikötőből távoli tájak felé, hol a tenger az éggel találkozik. Egy álomban történt az is, hogy elnevezték Kuranesnek; amikor ébren volt, más néven szólították. Talán természetes is volt számára, hogy új nevet álmodjon magának; minthogy családjából ő volt az utolsó, és egyedül élt a közömbös londoni milliók között, nem sokan akadtak, hogy beszélgessenek vele, és emlékeztessék rá: ki is volt ő. Pénze és földjei elúsztak, és nem igazán érdekelte, hogy az emberek mit gondolnak róla, ugyanakkor előszeretettel álmodozott és írta le az álmait. Amit viszont leírt, azt kinevették, akiknek megmutatta, így

aztán idővel megőrizte írásait önmagának, végül pedig abbahagyta az írást. Minél jobban visszahúzódott az őt körülvevő világtól, annál csodálatosabbá váltak az álmai; és hiábavaló próbálkozás lett volna papírra vetni őket. Kuranés nem volt modern, és nem úgy gondolkodott, mint mások, akik írtak. Míg amazok iparkodtak lerángatni az életről annak hímzett mítoszköntösét, és meztelen csúfságában mutatni meg azt az idétlen dolgot, ami a valóság, Kuranés egyedül a szépséget kereste. Amikor feltárásában a tapasztalás és a valóság kudarcot vallott, akkor a fantáziálásokban és az illúziókban kezdte keresni, és épp a küszöbön találta meg, gyerekkori mesék és álmok ködös emlékei között.

Nem sok ember volt, aki tudta, miféle csodák nyílnak meg előttük fiatalkori történeteikben és látomásaikban; ha gyermek-füllel hallgatunk és álmodunk, csak félig formált gondolatokat gondolunk, ám amikor felnőtt férfiként próbálunk emlékezni, tompák és szárazak vagyunk az élet mérgétől. De sokan közülünk ébren vannak az éjszakában, furcsa, elvarázsolt dombok és kertek, napfényben éneklő szökőkutak, morajló tengerek fölé dőlő aranylószirtek, alvó bronz- és kővárosok alatt terpeszkedő síkságok és fehér, feldíszített lovakon, sűrű erdők mentén lovagoló hősök vészjóslo kompániájának fantazmaival; s mi ilyenkor tudjuk, hogy az elefántcsontkapukon keresztül a csodák világába tekintünk vissza, mely a mienk volt, mielőtt bölcsek és boldogtalanok lettünk.

Kuranés szerfölött meglepődött gyermekkorának régi világa fölött. A házról álmodott, melybe született; a nagy, repkénnyel fedett kőházról, ahol elődeinek tizenhárom generációja élt, és ahol remélte, hogy meg fog halni. Holdfény volt, és o kilopakodott az illatokkal terhes nyári éjszakába, a kerteken keresztül, a teraszok alatt, túl a park nagy tölgyfáján, végig a hosszú, fehér úton a faluba. A falu nagyon öregnek tűnt, a szélén elmosódva, mint a hold, mely kezdett fogyatkozni, és Kuranés azon töprengett, vajon a kis házak csúcsos tetői álmodat vagy halált rejtenek. Az utcákat hosszú fű lándzsái borították, az ablaküvegek valamelyik oldalán törtek vagy hártványosan csillámlóak voltak. Kuranés nem habozott, de úgy indult meg, mintha különböző célok vonzanák maguk felé. Volt olyan merész, hogy ne mondjon ellent a félelem érzésének, mert próbára kellett, hogy tegyen egy ábrándot, amint az éber világ belső kényszereit és ösztönzéseit is, melyek nem vezettek célhoz. Ezért akkor lehúzódott egy kis útra, ami levezetett a falu főutcájáról a csatornaszirtek felé, és a dolgok végére ért? a szakadékhoz és a mélységhez, ahol az egész falu és az egész világ hullt hirtelen az örökkévalóság visszhangtalan ürességébe, és ahol az ég homlokegyenest előtte üres volt, és az omladozó hold és a pislákoló csillagok fényétől mentes. A hit belső kényszere hajtott a szakadékon túlra és be az öbölbe, ahol lefelé kezdett lebegni, egyre csak lejjebb és lejjebb; túl sötét, formátlan, megálmodatlan álmokon, erőtlenül izzó, derengő szférákon, melyek talán álmok voltak, amelyeket éppen álmodtak, és nevető, szárnyas lényeken, amelyek gúnyolni tűntek a világ összes álmodóját. Akkor egy hasadék látszott nyílni előtte a sötétségben, és o meglátta a völgy városát sugárzón ragyogni

messze-messze alatt egy tengerrel és egy éggel a háttérben, és hősipkás hegyekkel közel a partokhoz.

Kuranés abban a pillanatban ébredt fel, hogy megpillantotta a várost; még hirtelen tudta, hogy ez nem lehet más, mint Celephais Ooth-Nargai völgyében, túl Tanaria dombjain, ahol az ő lelke ottragadt egy óra örökkévalóságáig egy nyári délután réges-rég, ahol ő meglépett a dajkája elől, és hagyta, hogy álomba ringassák a tengeri szellők, amint a felhőket nézte a faluhoz közeli szirtről. Ellenállt annak idején, mikor megtalálták őt, felébresztették, és hazacipelték, épp amikor felébredt; azon volt, hogy elvitorlázzon azoktól a csábító tájaktól, ahol a tenger találkozik az éggel egy arany gályán. És most ugyanolyan bosszús az ébredésre, mivel épp most találta meg a mesebeli várost negyven fárasztó év után.

De három éjszaka után Kuranés újra eljutott Celephaisba. Miként azelőtt is, hogy először álmodott a faluról, amely vagy halott volt, vagy aludt, illetve a mélységről odalent, amelynek csendben lebegnie kell; akkor a hasadék újra megjelent neki, s ő megpillantotta a város csillámló minaretjeit és a kecses galleonokat a kék öbölben horgonyozva, és nézte az Aran-hegyi gingko-fákat, amint a tengeri szélben hajladoznak. De ezúttal nem szalasztotta el, és mint a szárnyas lények, ereszkedett fokozatosan egy füves domboldalra, míg végül lábai finoman a pázsiton nem nyugodtak. Végre visszatért az ooth-nargai-i völgybe, és Celephais ragyogó városába. Lenn a dombon Kuranés illatos füvek és briliáns faágak között sétált, túlhan a bugyogó Naraxán, a kis fahídon, ahol ő bevészte nevét sok-sok évvel azelőtt, és át a suttogó erdőcskén a nagy kőhídig, a városkapuhoz. Minden épp ugyanolyan idős volt, a márványfalak nem fakultak meg, sem a fényesre csiszolt bronzszobrok nem homályosultak el. És Kuranés látta, hogy nincs oka aggodalomra a dolgok elenyészését illetően, meg az örök is a bástyán ugyanazok voltak, és még mindig ugyanolyan fiatalok, mint amilyenek emlékezett rájuk.

Amikor belépett a városba, a bronzkapukon és az ónix járdákon túl a kereskedők és tevehajcsárok úgy üdvözölték őt, mintha soha nem is lett volna másutt; és ugyanez történt Nath-Horthath türkiztemplománál, ahol az orchideakoszorús papok elmondták, hogy nincs idő Ooth-Nargaiban, csak örökké tartó fiatalság. Akkor Kuranés átsétált az Oszlopok utcáján a tenger felőli falhoz, ahol a kereskedők és a matrózok gyülekeztek, meg különös emberek azokról a tájakról, ahol a tenger találkozik az éggel. Ott állt hosszan, kifelé tekintve a fénylő kikötőn túlra, hol a hullámfodrok csillogtak valamely ismeretlen nap alatt, s hol a gályák siklottak könnyedén a vizeken túli messzi tájakról. És feltekintett az Aran hegyre is, mely fejedelmien emelkedett a part fölé: alacsonyabb lejtői zöldek voltak a hajlodozó fáktól, fehér orma pedig az eget érintette.

Még jobban, mint valaha, áhította most Kuranés a hajózást egy galleonon távoli tájakra, amelyekről ő oly számos különös történetet hallott, és újra felkereste a kapitányt, akivel hosszú idővel azelőtt megállapodott, hogy elviszi

őt. Megtalálta azt az embert, Athibot, amint ott ült ugyanazon a fűszeresfiókon, amelyen azelőtt is ült, és Athibon nem látszott, hogy bármennyi idő is eltelt volna. Akkor ok ketten kiveztek a kikötőben lévő galleonokhoz, és kiadták a parancsot az evezősöknek, így aztán meg elkezdték a kihajózást a hullámos Ceneriai-tengerre, amely az égbe vezetett. Számos napon át himbálóztak a víz fölött, mígnem elértek végül a horizonthoz, ahol a tenger találkozik az éggel. Itt a gályának eszébe sem jutott, hogy megálljon, csak lebegett könnyedén az ég kékjében, rózsapírral színezett báránnyelvények között. És messze a hajógerinc alatt Kuranés földeket láthatott és folyókat, meg páratlan szépségű városokat lustán terpeszkedve a napfényben, amelyeknek fogatkozni vagy eltunni látszólag soha nem volt érkezésük. Végül Athib elmondta neki, hogy utazásuk végéhez közeledik, s ok nemsokára beléphetnek Serannian kikötőjébe, a felhők rózsaszín márványvárosába, amely az éteri partokon épült, ahol a nyugati szél az égbe áramlik; de amint a város faragott tornyainak legnagyobbika látókörébe került, felébredt londoni padlásszobájában.

Sok hónapja már, hogy Kuranés és az o égjáró gályája kereste Celephais csodálatos városát; s habár álmai számos nagyszerű és sosemlátott tájakra elvitték őt, senki, akivel találkozott nem tudta neki megmondani, hogyan tudná megtalálni Ooth-Nargait túl a tanariai dombokon. Egy éjszaka repülni ment sötét hegyek fölé, ahol gyenge, magányos tábornokok égtek nagy távolságokra egymástól, és különös, bozontos hátságok leledzettek csilingelő csengettyűkkel a vezetőkön, és a legvadabb részén ennek a dombos országnak, olyan távol, hogy kevés ember láthatta azt eddig, talált egy taszító ősi falat ? vagy töltést ?, amely cikkcakkosan kanyargott a hegyhátgerincen és a völgyekben; túl gigantikus ahhoz, hogy emberi kezek által lett volna emelve, és olyan irdatlan hosszú, hogy a végét sem lehetett látni. Túl azon a falon a szürke hajnalban régi kertek és cseresznyefák földjéhez érkezett, és amikor a nap kisütött, megpillantotta a vörös és fehér virágok, a zöld lombok és pázsitok, a fehér ösvények, gyémánt patakok, kék tavacsok, faragott hidak és vöröstetejű pagodák rendkívüli szépségét, amitől egy pillanatra feledte Celephaist a tiszta gyönyörűségben.

De emlékezett rá megint, amikor lesétált a fehér ösvényen a vöröstetejű pagoda felé, s megkérdezte volna eme föld felől az embereket, akiket nem talált, mivelhogy nem voltak ott emberek, csak madarak és méhek, meg lepkék. Egy másik éjszaka Kuranés felsétált egy nyirkos, szűnni nem akaró kőlépcsősoron, s egy hatalmas síkságra, illetve folyóra néző toronyablakhoz érkezett el, amelyet megvilágított a telihold; és a csöndes városban, amely a folyóparttól terült el, számos sajátságos vonást vagy elrendezést vélt felfedezni, amelyeket már ismert azelőtt korábról. Leereszkedett volna, és megkérdezhette volna az utat Ooth-Nargaiba, ha nem lett volna ijesztő a hajnal glóriája, amely távoli helyeken sietett megvirradni a horizonton túl, hogy megmutassa a romokat és a város ódonágát, meg a náddal benőtt folyónak a tespedését, és a halálét, mely földön feküdt, akárha azóta heverne így, hogy Kynarathalis király visszatért hódításából, hogy az isteneknek bosszújára leljen.

Így Kuranés hasztalan kereste Celephais csodálatos városát, és gályája, amely az égben Seranniáig vitorlázott, számos csodát látott ezalatt, s egyszer éppen hogy csak megszabadult a leírhatatlan főpaptól, aki sárga selyemmaszkot viselt az arcán, és teljesen egyedül lakott a történelem előtti kolostorban Leng fennsíkjának hideg sivatagában. Idővel igencsak türelmetlenné vált a sivár nappali időközökkel szemben, így aztán kezdett rendszeresen kábítószereket szedni, hogy emelje alvási periódusait. A hasis segített, egy nagy adag anyag egyszer elsegítette ot a tér egy olyan részébe, ahol forma nem létezett, ám ahol gázok tanulmányozták a létezés titkait. És egy violaszínű, ragyogó gáz elmondta neki, hogy a térnek ez a része kívül esett azon, amelyet o végtelenségnek hívott. A gáz még nem hallott azelőtt planétákról és organizmusokról, viszont Kuranést egyszerűen azonosította, mint aki abból végtelenből való, ahol anyag, energia és gravitáció létezik. Kuranés nem nyugtalankodott amiatt, hogy képes lesz-e visszatérni a minaretekkel tarkított Celephaisba, és emelte a kábítószeradagját; ám alkalmasint nem maradt elkölteni való pénze, és nem tudott kábítószerert venni. Akkor egy nyári napon elhagyta padlásszobáját, és céltalanul barangolt az utcákon át, átsodródva egy olyan helyhez vezetű hídon, ahol a házak egyre gyéribben és gyéribben emelkedtek. És ott akkor eljövendett a beteljesülés, és találkozott a lovagi díszkísérettel, mely Celephaisból jött, hogy elvigye őt oda örök időkre. Tekintélyt parancsoló lovagok voltak, lovaglólásban ültek aranyderes lovakon, és ragyogó páncélban, lovagi damasztköntösben, amely különös módon volt felcímerézve. Oly számosan voltak, hogy Kuranés majdnem összetévesztette őket egy hadsereggel, ámde ők őméltóságáért küldettek el; amióta az volt o, aki megteremtette Ooth-Nargait álmaiban, amelynek elszámolásaképpen most kineveztetett annak kormányzójává, legfőbb urává örök időkre. Akkor ok adtak Kuranésnek egy lovat, és a menet élére vezették őt, és mindannyian fenségesen lovagoltak, át a Surrey lejtőin, és előre a régiók felé, ahol Kuranés és az ő ősei születtek. Nagyon különös volt, de amint a lovasok haladtak, visszafele látszottak vágózni az időn keresztül; valahányszor áthaladtak egy falun a szürkületben, csak olyan házakat és falusiakat láttak, amilyeneket Chaucernek vagy az őelőtte élt embereknek kellett látniuk, és néha lovagokat láttak lóháton kis csatlóskompániákkal. Amikor a sötétség nőtt, gyorsabban utaztak, mindaddig, hogy hamarosan már repültek, hátborzongatóan, mintha levegőben tennék. A borús hajnalban egy faluba érkeztek ok, amelyet Kuranés még gyermekkorában látott pezsegni, és vagy aludt, vagy halott volt álmában. Most élt, és a falusiak idejekorán köszöntötték főhajtással, amint a lovasok végigcsattogtak az úton, és lefordultak a sikátorba, amely álmai mélységében ért véget. Kuranés azelőtt csak éjszaka lépett abba a mélységbe, és csodálkozott, mi mindent láthat majd nappal; így aztán izgatottan bámult, amikor a menetoszlop a széléhez közeledett. Épp amint felgalloppoltak az emelkedő dombhátára a szakadékhoz, aranszín vakító fény jött valahonnan nyugatról, és eltakarta a tájkép egészét. A mélység rózsaszínű és égszínkék pompa forrongó, kavargó káosza volt, és láthatatlan hangok énekeltek ujjongva,

amint a lovagi kíséret felbukkant a peremén, és áthágott rajta, és elegánsan alálebegett elhagyva a csillanó felhőket és az ezüstös tündöklést. Szünni nem akarón lebegtek alá a lovasok, rohamuk az étert kapálta, mintha aranyló homokon vágattak volna; és akkor a ragyogó pára részekre szétterült, hogy teret engedjen egy nagyobb fényességnek, Celephais város fényességének, és a tengerpartra túlhan, és a tengerre néző havas csúcsokra, és a vidámra festett gályákra, amelyek kivitorlázóban voltak az öbölből távoli régiók felé, ahol az ég találkozik a tengerrel.

És Kuranés uralkodott azután Ooth-Nargai felett, és az álom valamennyi szomszédos régiója felett, és udvarát felváltva tartotta Celephaisban és a felhők közé szabott Serannianban. Még mindig ő uralkodik, és örökké boldogan fog uralkodni, habár a sziklák alatt Innsmouthnál a csatorna hullámtörői csúfolódva játszadoztak egy csavargó testével, aki hajnalban botladozott keresztül a félsivatagos városon; játszott csúfolódva, és feldobta azt a sziklákra a repkényborította Trevor Toronyhoz, ahol egy igen kövér és különösen visszataszító milliomos sörfőző élvezi a letűnt nemesség megvásárolt atmoszféráját.

Varga Illés Nándor fordítása

IV. RANDOLPH CARTER EMLÉKEI

Randolph Carter vallomása (1919)

Mondom, nem tudom mi lett Harley Warrennel, bár úgy gondolom, legalábbis remélem, hogy elmerült a békés feledésben, ha létezik egyáltalán ilyen áldott dolog. Igaz, hogy öt éven át a legközelebb barátja voltam, és gyakori, elfogult résztvevője a szörnyű, ismeretlen után irányuló kutatásainak. Nem tagadom, bár az emlékeim bizonytalanok és homályosak, hogy az ön tanúja láthatott minket együtt, ahogy mondta, a Gainsville csúcson, a Big Cypress mocsár felé haladva, fél 12-kor azon a szörnyű éjszakán. Azt viszont határozottan megerősítem, hogy lámpásokat, ásókat és egy sodronyköteget cipeltünk magunkkal egyéb felszerelési tárgyakkal együtt; mert ezek a dolgok mind szerepet játszottak azon az egyedülállóan visszataszító helyen, amelynek képe beleégett összezavart emlékezetembe. De amiatt, ami utána következett és a tény miatt, hogy másnap reggel egyedül, kábultan találtak meg a mocsár szélén, ki kell tartanom amellet, hogy nem tudok semmit azon kívül, amit újra és újra elmondtam önnek. Ön azt mondja, hogy nincs semmi a mocsárban, vagy a mocsár közelében, ami ennek a félelmetes epizódnak az okozója lehetett volna.

Én csak azt tudom felelni, hogy nem tudok semmit azon túl, amit láttam.

Vízió vagy lidércnyomás lehetett - vízió vagy lidércnyomás, kényszeredetten reménykedem, hogy az volt - még ez az, amit elmém leginkább képes elfogadni, mint magyarázatot azokra a sokkoló órákra, miután magunk mögött hagytuk a lakott területeket. És hogy Harley Warren miért nem tért vissza, azt csak ő, vagy a szelleme - vagy valami névtelen dolog, amit megnevezni képtelen vagyok - mondhatja meg.

Ahogy ezelőtt mondtam, Harley Warren hátborzongató tanulmányai jól ismertek voltak előttem, és néhányban nekem is részem volt. Különös, ritka, tiltott témájú könyveket tartalmazó hatalmas gyűjteményéből minden könyvet elolvastam, amely általam jól ismert nyelven íródott, de ezek száma elenyésző volt azokhoz képest, melyeket számomra ismeretlen nyelveken írtak. A legtöbb - azt hiszem arabul volt; és az az ördög-ihletésű könyv, mely a végzetet okozta - a könyv, melyet zsebében vitt a túlvilágra - olyan betűkkel íródott, amelyekhez hasonlót azelőtt még soha nem láttam. Warren soha nem mondta el, mi volt abban a könyvben. Ami pedig tanulmányaink természetét illeti - kell e újra mondanom hogy miért nem emlékszem mindenre, ami velem történt? Nekem jóval könnyörületesebbnek tűnik, ha nem teszem, mert szörnyű tudományok voltak, amelyeket jóval inkább kelletlen elragadtatásom, mint pillanatnyi hajlandóságom miatt folytattam. Warren folyton uralkodott felettem, és néha félttem tőle. Emlékszem, hogy megborzongtam arckifejezése láttán a szörnyű esemény előtti éjszakán, amikor szüntelenül beszélt teóriájáról, hogy egyes tetemek miért nem indulnak bomlásnak, hanem bántatlanul, épségben pihennek sírjukban évezredek át. De most már nem félek tőle, mert sejtem, hogy tudtomon kívül álló, elképzelhetetlen szörnyűségekről tudott. Most aggódom érte.

Még egyszer mondom, nincs kézzelfogható ötletem, hogy mi volt a szándékunk azon az éjszakán. Természetesen valamilyen módon kapcsolatban állt azzal a könyvvel, amelyet Warren magával vitt - egy ősi könyvet kibetűzhetetlen jelekkel, amit még Indiából szerzett egy hónappal azelőtt - de esküszöm, hogy nem tudom mi volt az „amit kerestünk”. A tanúja azt mondta, látott minket fél 12-kor a Gainsville csúcson, a Big Cypress mocsár felé igyekezni. Ez valószínűleg igaz, de nincs határozott emlékem róla. Csak egy kép égett bele a lelkembe egy helyszínről, ami pedig az időpontot illeti, az jóval éjfél után lehetett, mert egy fogyó félhold pihent magasan a ködös égbolton.

A hely egy ősi temető volt; olyan ősi, hogy megborzongtam az időtlen idők mély nyomait látván. Egy mély, párás mélyedésben volt, sűrű fűvel, mohával és különös kúszó növényekkel benőve, a levegőben pedig meghatározhatatlan bűz terjengett, amit csapongó képzeletem - abszurd módon - a rothadó kővel asszociált. Minden magán viselte az elhanyagoltság és gondozatlanság nyomait, és az a különös érzésem támadt, hogy Warren és én voltunk az első élőlények, akik megtörték az évszázadok halálos csendjét. Túl a völgy szegélyén a halovány fogyó félhold kandikált ki a visszataszító ködből,

ami mintha soha nem látott katakombákból származott volna, és gyenge, remegő fényének köszönhetően ki tudtam venni az ódon sírtáblák, urnák, kenotáfionok és mauzóleum homlokzatok visszataszító sorát, düledező, mohával fedett, nyirkosság foltos alakjait, melyeket félig eltakart a sűrűn, buján szerteágazó beteges növényzet.

Az első határozott emlékem ebben a szörnyű temetőben az volt, amikor Warrennel megálltunk egy félig összeomlott sír előtt, és ledobtuk a terheket, amiket - úgy látszott - addig cipeltünk. Megfigyeltem, hogy egy zseblámpa és két ásó volt nálam, míg társam egy egyszerű lámpással és egy hordozható adó-vevő készülékkel volt felszerelve. Nem szóltunk egy szót sem - mindketten tudtuk mi a feladatunk - és habozás nélkül megragadtuk az ásóinkat, nekiláttunk, hogy megtisztítsuk az ősi, egyenletes felületű sírt, az azt borító mindenféle fűtől, gyomnövénytől, és a rajta felgyülemlett földrétegtől. Miután végeztünk, és a teljes felület - ami három óriási gránitlapból állt - szabaddá vált, pár lépéssel hátrébb álltunk, hogy onnan vizsgáljuk meg munkánk színhelyét, és Warren - úgy tűnt - elmélyedt a gondolataiban. Utána visszament a sírhoz, és ásóját emelőként használva megpróbálta felnyitni azt a lapot, amelyik a legközelebb volt egy köves romhoz, amely a saját idejében egy emlékmű lehetett. Nem járt sikerrel, és intett, hogy menjek segíteni neki. Végül egyesített erővel sikerült meglazítanunk a követ, amit aztán felemeltünk, és oldalára döntöttük.

A sírlap eltávolításával egy fekete nyílás tárult fel, amiből ártalmas gázok áramlottak ki, de olyan émelyítőek, hogy azonnal visszahőköltünk az iszonyattól. Egy kis idő múlva, mikor visszatértünk a lyukhoz, a kigőzölgés már nem tűnt olyan elviselhetetlennek. Lámpásaink egy kőlépcsősor tetejét világították be, amin a belső föld váladéka csurgott le, és amit nyirkos, salétrommal borított falak szegélyeztek. És most, ennél a résznél tudok először emlékezetembe idézni emberi beszédet: Warren végre megszólított lágy, tenor hangján; és hangja szokatlanul nyugodtnak hatott félelmetes környezetünkhöz képest.

"Sajnálom, de meg kell kérjelek, hogy maradj a felszínen" - mondta - "vétek lenne bárkit is a te gyenge idegeiddel leengedni oda. Fogalmad sincs róla, még azzal együtt sem, amit olvastál és amit mondtam neked, hogy mit fogok látni és tenni. Ez ördögi munka, Carter, és kételkedem benne, hogy bárki vasidegzetek nélkül végig tudná nézni, és élve, józanul jönne vissza. Nem akarlak megbántani, és Isten a tanúm rá, hogy legszívesebben magammal vinnélek, de a felelősség az én vállamat terheli, és nem vihetek le egy olyan labilis idegzetű személyt, mint te, a biztos halálba, vagy örületbe. Mondom, el sem képzelheted, miről van szó valójában! De ígérem, hogy a telefonon keresztül minden lépésemről informálok, láthatod, van itt elég drót, hogy leérjen a föld közepéig és vissza!"

Még mindig hallom emlékezetemben azokat a hűvösen kimondott szavakat; és még mindig emlékszem tiltakozásomra. Rettentően aggaszhatott még a gondolata is, hogy lekísérjem barátomat azokba a síri mélységekbe,

még ha pont előtte tett is tanúbizonyságot hajthatatlan makaesságáról. Egyszer még meg is fenyegetett, hogy abbahagyja az expedíciót, ha rendíthetetlen maradok, és ez a fenyegetés hatásosnak bizonyult, mivel egyedül ő ismerte a kulcsot, ami a dologhoz vezetett. Ezekre még mind emlékszem, ellenben azt már nem tudom, hogy miféle dolgot kerestünk. Miután megkapta vonakodva tett beleegyezésemet tervéhez, Warren felkapta a sodronytekercset, és beállította a műszereket. Jelzésére elvettem az utóbbi közül az egyiket, és helyet foglaltam egy idős, elszíneződött sírkövön, nem messze az újonnan feltárt nyílástól. Aztán megrázta a kezem, vállára vette a sodronyköteget és eltűnt abban a leírhatatlan csontkamrában.

Vagy egy percig követtem szememmel lámpásának fényét, és hallottam a drót suhogását, ahogy fektette le maga után; de hamarosan a ragyogás váratlanul eltűnt, mintha a kőlépcső azon a részen fordulatot vett volna, és a hang is majdnem ugyanolyan gyorsan elhalt. Egyedül voltam, mégis az ismeretlen mélységekbe kötve azzal a varázslatos huzallal, aminek szigetelt felszíne zölden feküdt a fogyó félhold küszködő sugarai alatt.

Kitartóan néztem az órát a zseblámpám fényében, és lázas aggodalommal figyeltem a kézbeszélőt, de több mint negyed óráig nem hallottam semmit. Aztán egy erőtlen kattantást hallottam a készülék, és én feszült hangon leszóltam barátomnak. Nyugtalan voltam, mégis felkészületlenül értek a szavak, amelyek feljöttek abból a hátborzongató pincéből, olyan hangszólyal, amely jóval riasztóbb és rémisztőbb volt mindnél, amelyet azelőtt Harley Warrentől hallottam. Ő, aki olyan nyugodtan hagyott ott kis idővel azelőtt, most remegő suttogással szólt letről, ami jóval baljóslatúbb volt a lehangosabb sikoltásnál:

"Istenem! Ha látnád, amit én látok!"

Nem tudtam válaszolni. Szótlanul várakoztam. Utána újra jöttek az őrző hangok: "Carter, ez iszonyatos-szörnyőséges-elképzelhetetlen!"

Ezúttal a hangom nem hagyott cserben, és izgatott kérdések özönét zúdítottam a telefonkagylóba. Rémulten, egyre csak ismételttem, "Warren, mi van? Mi van?"

Újra jött barátomnak félelemtől rekedt hangja, ezúttal kétségtelenül átítatva a kétségbeeséssel:

"Nem tudom elmondani, Carter! Ez minden képzeletet felülmúl - nem merem elmondani neked - nincs ember, aki tudná ezt és élne - Jóságos isten! Soha még csak nem is álmodtam erről!"

Újra csend, kivéve az összefüggéstelen özönét remegő kérdezősködésemmek. Utána Warren még vadabb megrökönnyödést kifejező hangja: "Carter! az Isten szerelmére, tedd vissza a lapot és lépj meg, ha tudsz! Gyorsan! - hagyj ott mindent és igyekezz kifele - ez az egyetlen esélyed! Csináld, amit mondom, és ne kérd hogy megmagyarázzam!"

Hallottam, mégis csak arra voltam képes, hogy ismétlegessem eszeveszett kérdéseimet. Körülöttem a sírok voltak és a sötétség és az árnyékok; alattam az

emberi képzelet sugarán túli, felfoghatatlan veszedelem. De a barátom nagyobb veszélyben volt, mint én, és a félelmen túl éreztem egy bizonytalan neheztlenség, hogy képesnek tart arra, hogy otthagyjam ilyen körülmények között. Újabb kattánás, és egy kis szünet után Warren szájalmas kiáltozása:

"Tűnj el! Az Isten szerelmére, tedd vissza a lapot és tűnj el, Carter!"

Valami a valószínűleg megsebesült társam kisfiús szlengjében kikökkentett tehetetlenségemből. Határozottam és elhatározásomat a készülékbe ordítottam, "Warren, tarts ki! Lemegyek!" De erre az ígéretre barátom hangja a legvégső elkeseredés sikolyába fulladt:

"NE! Te ezt nem értheted! Túl késő--és a saját hibám. Tedd vissza a lapot és rohanj--nincs semmi amit akár te, akár bárki más tehetne!"

A hang újra megváltozott, ezúttal felvéve egy nyugodtabb hangzást, mintha reményvesztett megnyugvássá vált volna. De azért mégis feszült maradt az irántam érzett aggodalomtól. "Gyorsan--mielőtt túl késő lenne!"

Megpróbáltam nem figyelni rá; megpróbáltam áttörni a tehetetlenségen, ami úrrá lett rajtam, beváltani az ígéretemet, hogy lerohanok, hogy a segítségére sietek. De a következő suttogás még mindig a merev iszonyat bilincseibe fogva, tehetetlenül talált rám.

"Carter-siess! Semmi értelme - menned kell - jobb ha csak egy, mintha kettő ... - a lapot -"

Szünet, újabb kattánás, aztán Warren erőtlén hangja:

"Közeleg a vég - ne nehezítsd meg - fedd el azokat az átkozott lépcsőket és fuss az életedért - időt vesztesz -viszlát, Carter - nem látlak többé."

Itt Warren suttogása kiáltássá duzzadt, egy kiáltássá, ami fokozatosan egy, a korok minden iszonyatával teli sikollyá változott:

"Átok ezekre a pokoli lényekre - légiókra - Úristen! Tűnj el! Tűnj el!
TŰNJ EL!"

Utána csend volt. Nem tudom hány végeérhetetlen éonig ültem megdermedve; suttogva, morogva, kiáltozva, sikoltozva a telefonba. Újra meg újra csak suttogtam és mormoltam, mondtam, kiabáltam és sikoltottam azokon az éonokon át, "Warren! Warren! Válaszolj - ott vagy?"

És ekkor jött el értem a mindent betetőző iszonyat - a hihetetlen, elképzelhetetlen, szinte kimondhatatlan dolog. Mondtam, hogy úgy tűnt éonok teltek el, miután Warren elsikoltotta utolsó, elkeseredett figyelmeztetését, és utána csak a saját kiáltásaim törték meg a rettenetes csendet. De rövid idő múlva újabb kattánás hallatszott a kézibeszélőből, és én feszülten figyeltem. Újra leszóltam, "Warren, ott vagy?" és hallottam válaszolni a dolgot, a dolgot, amely végül a sötétséget borította az elmémre. Nem próbálom meg, úriember, megmagyarázni ezt a dolgot

- ezt a hangot - és még csak meg sem próbálom leírni részletesen, mert már az első szavak elvitték az öntudatomat és egy emlékezetkiesést okoztak, amely egészen a kórházban való felébredésemig tartott. Mondjam -e, hogy a hang mély volt; tompa; kocsonyás; távoli; nem evilági; embertelen; testetlen ?

Mit mondjak? Ez volt élményeim vége, és ez egyben történetem vége is. Hallottam, és már nem tudtam másról - hallottam, ahogy ott ültem megkövülten a mélyedésben lévő temetőben, az omladozó kövek és düledező sírok, a buja növényzet és miazmás gázok közepette

- hallottam felbugyogni annak a gyalázatos nyitott sír legbenső mélységeiből, miközben figyeltem a formátlan, dögevő árnyékok táncát az átkozott fogyó hold alatt.

És ez volt az, amit mondott a hang:

"Bolond, hát nem érted?? Warren HALOTT!?! " "

Kornya Zsolt fordítása

A megnevezhetetlen (1923)

Ott ültünk egy őszi késő délutánon egy tizenhetedik századi roskatag síron az arkhami ótemetőben, és a megnevezhetetlenről diskuráltunk. A sírkert óriás fűzfáját bámulva, amelyeknek törzse csaknem elnyelt egy ódon, kiböngészhetetlen feliratú sírkövet, valami hóbortos megjegyzést tettem a kísérteties és kimondhatatlan táplálékról, amelyet a kolosszális gyökerek szívhatnak ebből a csontokkal teli vén földből; erre barátom megdorgált ostobaságomért, és azt mondta, mivel ide már több mint száz éve nem temettek senkit, semmilyen táplálék nem létezhet, amit a fa természetes körülmények között ne szívna magába. Hozzátette, hogy a "megnevezhetetlen", "elgondolhatatlan" állandó emlegetése elég gyerekes dolog, valószínűleg ezért vagyok oly kevésbé elismert szerző. Túlságosan szeretem történeteimet olyan látványokkal, vagy hangokkal befejezni, amelyek megbénítják és elgyávítják hőseimet, se szólni, se gondolkozni nem tudnak, hogy elmondhassák, mit tapasztaltak. Mi csak olyan dolgokat ismerünk, mondta, amelyeket öt érzékszervünkkel, vagy vallási megvilágosodással érzékelünk; ennél fogva tökéletes lehetlenség olyan témáról vagy jelenségről beszámolni, amely nem írható körül precíz meghatározásokkal vagy teológiai korrek tanításokkal, lehetőleg kongregacionalistával, kiegészítve a hagyomány és Sir Arthur Conan Doyle hozzájárulásával.

Néha bátortalanul vitatkoztam ezzel a barátommal, Joel Mantonnal. Az East High School igazgatója volt, Bostonban született, ott is nőtt fel, és ugyanolyan öntelten süket volt az élet finom felhangjaira, mint általában az új-angliaiak. Nézete szerint csupán a normális, tárgyilagos tapasztalatok bírnak esztétikai jelentőséggel, és a művésznak nem annyira az a dolga, hogy a cselekménnyel, az extázissal és a megdöbbenéssel heves érzelmeket keltsen, hanem inkább jóindulatú érdeklődésre és helyeslésre kell törekednie, hétköznapi események aprólékos, részletes leírásával. A "hétköznapi eseményeket" külön

megnyomta, ismerve vonzalmamat a misztikus és a megmagyarázhatatlan iránt. Bár sokkal erősebben hitt a természetfölöttiben nálam, nem akarta elismerni, hogy irodalmi téma lehessen. Az ő világos, gyakorlatias, logikus észjárásával el sem tudta képzelni, hogy az elme a legnagyobb örömmel menekülhet a napi taposómalomból oly képek eredeti és drámai újrakombinálásába, amelyeket a szokás és a fásultság általában a létezés elcsépelet formáiba szorít. Mantonnak minden dolog és érzés határozott kiterjedéssel, tulajdonságokkal, okokkal és következményekkel bírt; és bár homályosan sejtette, hogy az elmének néha vannak látomásai, kevésbé mértani, osztályozható és működőképes érzései, mégis úgy tartotta, hogy neki joga van önkényes vonalat húzva elutasítani mindent, amit az átlagember nem élhet át és érthet meg. Mellesleg úgyszólván bizonyosra vette, hogy igazából semmi sem lehet "megnevezhetetlen". Neki ez logikátlanul hangzott.

Noha tisztában voltam vele, hogy minden képzeletgyűjtő és metafizikai érvelés falra hányt borsó egy dogmatikus nappali lény önteltségével szemben, de volt valami ebben a délutáni beszélgetésben, ami többre ösztökélt megszokott vitatkozásnál. A mállatag palakövek, a fa-patriárkák, körülöttünk a boszorkányok járta vénséges város több száz éves manzárdtetői együttesen arra készítettek, hogy védelmembe vegyem írásomat; hamarosan az ellenség térfelére tettem át támadásaimat. Tulajdonképpen nem volt nehéz ellentmondani, mivel tudtam, hogy Joel Manton valósággal csügg az öregasszonyos babonákon, amelyeket műveltebb fők régen kinőttek, hisz a távoli helyeken felbukkanó holtakban, hiszi, hogy ha egész életünkben ott ültünk egy ablak mellett, az üveg megőrzi arcunk lenyomatát. Úgy érveltem, hogy aki elhiszi a vidéki nagymamák puszogását, az azt is elhiszi, hogy a spektrális szubsztancia még ezen a világon elválí anyagi megfelelőjétől. Azzal érveltem, hogy ilyen jelenségekben hinni, az túl van a normális gondolkodáson; hogyha egy halott embernek hatalmában áll keresztülkúldeni látható vagy tapintható képmását a fél világon, vagy évszázadokon át, akkor miként lehetne abszurd feltételezés, hogy az elnéptelenedett házak tele vannak furcsa, érző dolgokkal, vagy hogy az öreg temetők levegője sűrű sok nemzedék szörnyű, testetlen intelligenciájától? És hogy a szellemet, ha mindazt végre akarja hajtani, amit neki tulajdonítanak, nem korlátozhatják az anyag törvényei; miért olyan hallatlan elképzelni egy testben halott lényt oly formában - vagy forma nélkül - ami halandó szemlélőnek oly rémítő, hogy az már "megnevezhetetlen"? Jóindulatúan figyelmeztettem barátomat, hogy a "józan értelem" ebben az összefüggésben pusztán a képzelet és a szellemi hajlékonyság bárgyú hiánya.

Közeledett a szürkület, ám egyikünk sem érzett indíttatást, hogy abbahagyjuk a beszélgetést. Mentonra láthatólag nem hatottak érveim, buzgón cáfolgatta őket. Mérhetetlenül biztos volt a saját véleményében, ami kétségtelenül hozzájárult tanári sikereihez; ugyanakkor én is voltam annyira biztos a saját igazamban, hogy ne akarjak visszavonulni. Leszállt az alkony, néhány távoli ablakban kigyúltak a halvány fények, de mi nem mozdultunk.

Ülőhelyünk, a sírkő nagyon kényelmes volt, és tudtam, hogy földhözragadt barátomat nem fogja zavarni a hátunk mögött a gyökerektől kőpadra vont téglafal mély hasadéka, sem a feneketlenül sötét árnyék, amellyel a düledező, kihalt, tizenhetedik századi ház választott el bennünket a legközelebbi kivilágított utcától. Ültünk a sötétben, a kihalt ház mellett azon a repedezett sírkövön, beszélgettünk a "megnevezhetetlenről", és miután a barátom végzett a gúnyolódással, elmeséltem neki annak a történetnek a félelmetes bizonyítékát, amelyen ő a legtöbbet élcelődött.

Az elbeszélés címe Tetőablak, és 1922 januárjában jelent meg a Suttogások-ban. Sok helyütt, különösen délen és a Csendes-óceán partján az efféle magazinokat leveszik az állványokról a nyimnyám alakok nyafogása miatt; de Új-Angliában nem szokás vacogni, pusztán vállat vontak különöseimre. A dolog először is biológiailag lehetetlen; csak még egy ostoba vidéki pletyka, amelyet a hiszékeny Cotton Mather belezúdított zavaros Magnalia Christi Americanájába, de oly kevésbé hiteles, hogy még Mather se merte leírni a helység nevét, ahol a borzalom megesett. Ami pedig azt illeti, ahogyan hangsúlyossá teszem az öreg misztikus firkálmányát - hát az is kész képtelenség, egy könnyelmű és szeszélyes skriblerhez méltó! Mathernek csakugyan mesélték, hogy a dolog megszületett, de azt már csak egy olcsó szenzációhajhász képzelné, hogy az izé fel is nőtt, éjszakánként beleselkedett az emberek ablakán, hús-vér és szellemi mivoltában is elbújt egy ház padlásán, amíg valaki századokkal később meg nem pillantotta, de az a valaki se tudta elmondani, mitől fehéredett ki a haja. Mindez botránnyos badarság, mint Manton barátom nem mulasztott el rámutatni. Ekkor elmondtam neki, hogy mit találtam egy 1706 és 1723 között vezetett régi naplóban, nem egészen mérföldnyire innen, ahol ülünk, családi iratok között; hozzátettem, hogy a napló kétségtelenül bizonyítja azoknak a sebeknek az eredetét, amelyeket ősem a mellére és a hátára kapott. Azt is elmeséltem, hogy féltek ám más dolgoktól is arrafelé, amelyeket nemzedék adott tovább suttogva a következő nemzedéknek; egyáltalán nem mitikus örület szállta meg azt a fiút, aki 1793-ban belépett egy elhagyatott házba, hogy megvizsgáljon bizonyos gyanús nyomokat.

A dolog hátborzongató volt, nem csoda, ha érzékeny diákok összeborzonganak a massachusettsi puritanizmus hallatán. Oly keveset tudunk róla, mi rejtett a felszín alatt, oly keveset - mégis milyen bűzösen váladékozik az a csak néhány lidérces pillanatra fölsejlő kísérteties fekély! A boszorkányhisztéria szörnyű fénysugárként világít bele, mi fortyoghatott a kifacsart agyakban, bár még az is csak apróság. Nem volt ott semmi szépség, semmi szabadság, mint láthatjuk is a megmaradt házakból és felszerelésekből, a megcsontosodott tiszteletesek mérgezett szentbeszédeiből. A rozsdás vas kényszerzubbony alatt vihogó ocsmányság, fajtalanság, ördögösség lapult. Itt csakugyan megdicsőült a megnevezhetetlen.

Ördögi hatodik könyvében, amelyet senkinek sem szabadna sötétedés után olvasnia, Cotton Mather ugyancsak nem válogatta a kiátkozás szavait.

Zsidó prófétához illő szigorral és lakonikus egykedvűséggel számol be az állatról, amely ellette azt, ami több volt állatnál, de kevesebb embernél, a hibás szemű lényt, és a sikoltozó, részeges szegény ördögről, akit felkötöttek, csak mert ilyen szeme volt. Ennyit közölt, de már egy komrát se arról, ami azután jött. Talán nem tudta, vagy talán tudta, és nem merte elmondani. Mások tudták, de nem merték elmondani - semmiféle utalás nem maradt fent arról, miért suttogtak egy padlásra vezető, lelakatolt ajtóról annak a gyermektelen, megtört, megkeseredett öregembernek a házában, aki egy nagy ívben elkerült sírra állíttatott felírás nélküli sírkövet, holott bőven maradtak fönt homályos legendák, amiktől megfagyjon a legsavósabb vér is.

Ez van benne abban a régi naplóban, amelyet találtam: minden elpusmogott célzás, vagy talányos történet hibás szemű lényekről, amelyeket éjszaka láttak ablakokban, vagy kihalt mezőkön, erdők közelében. Ősömet valami megrohanta egy völgybéli sötét úton, megdöfködte a mellét és összekarmolta a hátát, mintha szarvai illetve majomszerű karmai lettek volna; amikor pedig a nyomait keresték, hasadt paták és homályosan emberére emlékeztető lábnyomok összevisszaságát találták a letaposott porban. A lovas postás egyszer azt mondta, hogy látott a Meadow Hillen egy öregembert, amint kiáltozva üzött egy rémítően szökdécselő, kimondhatatlan lényt a hajnal előtti fakó holdfényben, és sokan hittek neki. Az biztos, hogy különös mesék járták 1710-ben, amikor a gyermektelen, megtört öregembert eltemették a saját háza mögötti kriptába, szemben az üres pala sírkövel. Sohasem nyitották ki azt a manzárdajtót, hagyták az egész házat úgy, ahogy volt, rettegetten és kihaltan. Ha zaj hallatszott felőle, az emberek összesúgtak és megborzongtak, de bíztak benne, hogy erős a lakat azon a manzárdajtón. Azután már nem bíztak, amikor a rém felbukkant a parókián, és egy lelket sem hagyott életben, vagy egy darabban. Az évek során a legendák kísérteties színt öltöttek - gondolom, a lény, már amennyiben élőlény volt, meghalhatott, ám emléke ocsmányul fönmaradt, annál is ocsmányabbul, mivel titkolták.

Elbeszélésem során Manton barátom nagyon elcsendesedett, láttam, hogy szavaim mély hatással vannak rá. Nem nevetett, amikor befejeztem, sőt meglehetősen komolyan érdeklődött a fiú után, aki 1793-ban megőrült és akiről elbeszélésem hőjét mintáztam. Elmondtam neki, miért ment a fiú a mindenkitől került, kihalt házba, és megjegyeztem, hogy azért kelthette föl az érdeklődését, mivel úgy hitte, hogy az ablakok megőrizték mindazoknak a képét, akik ott ültek előttük. Azért ment, hogy megnézzék az iszonyú manzárd ablakait, amelyek mögött annyi mindenfélét véltek látni, és üvöltő örülteként jött le a padlásról.

Manton elgondolkodva hallgatta, amit mondtam, majd fokozatosan visszatért boncolgató stílusa. A vita kedvéért elfogadta, hogy valami torzszülött csakugyan létezhetett, ám emlékeztetett rá, hogy még a természet legbetegesebb perverzióira sem kell azt mondani, hogy ez tudományosan leírhatatlan vagy megnevezhetetlen. Elismertem érvelésének következetes világosságát, és néhány további felvilágosítással szolgáltam, amelyeket az öregektől hallottam. Ezek a

kései kísértethistóriák, mondtam, szörnyeteg jelenésekről szólnak, amelyek rémítőbbek, mint bármiféle szerves lény lehet; a gigászi bestiális jelenések néha láthatóak, néha csak tapinthatóak; holdtalan éjszakákon kísértének az öreg ház, a mögötte levő kriptá és a sír körül, ahol egy facsemete hajtott ki az üres kő mellett. Az ilyen jelenések a meg nem erősített hagyomány szerint felöklelték vagy halálra szorongatták az embereket, esetleg egyiket sem, de mindenesetre erős és tartós hatást keltek, mert a nagyon öregek ma is rettegnek tőlük, bár az utóbbi két nemzedék idején a meséket nagyrészt elfelejtették, talán mert a lények nem jelentkeztek. Áttérve az esztétikai megközelítésre, ha az emberek emanációiban is előfordulhatnak groteszk torzulások, minő alak testesíthet meg egy olyan gonosz párát, mint egy eleve természet elleni, istenkáromlón morbid, gonosz perverzió kísértete? Egy torzszülött halott agyának iszonyú emanációja, nem ez lenne a maga legförtelmesebb igazságában az abszolút, az üvöltő megnevezhetetlen?

Most már nagyon későre járt. Denevér suhant el mellettem nesztelenül, és azt hiszem, Mantont is súrolhatta, mert noha nem láttam, éreztem, hogy fölemeli a karját.

- És ez a manzárszobás ház még mindig üresen áll? - Igen - feleltem. - Láttam.

- És talált ott valamit - a padláson vagy akárhol másutt?

- Csontokat az eresz alatt. Talán ezeket láthatta a fiú - ha elég fogékony volt, nem is kellett neki jelenés az ablaküvegben, hogy kiforduljon önmagából. Ha ugyanattól a lénytől származtak, akkor hisztérikus lázálomba illő szörnyeteg lehetett. Istenkáromlás lett volna ilyen csontokat otthagyni szabadon, így hát visszamentem egy zsákkal, és mindet elvittem a ház mögötti sírhoz. Volt rajta egy lyuk, azon keresztül bedobhattam. Ne gondolja, hogy bolond vagyok - látnia kellett volna a koponyát! Tíz centis szarvak nőttek rajta, holott az arca és az álla a mienkhez hasonlított.

Manton közelebb húzódott hozzám, és most éreztem, hogy igazán borzong. Ám kíváncsisága nem csökkent.

- Na és mi van az ablaküveggel?

- Az eltűnt. Az egyik ablaknak még a kerete is hiányzik, a többiből is mind kihullottak a rombusz alakú apró üvegek. Az a régies fajta, rácsos ablak volt, amelyet 1700 után már nem használtak. Nem hiszem, hogy az utóbbi több mint száz évben lett volna bennük üveg - talán a fiú törte ki, ha ugyan eljutott ideig; erről nem szól a történet.

Manton ismét eltűnődött.

- Szeretném látni azt a házat, Carter. Hol van? Üveg vagy sem, kicsit át kellene kutatnom. És a kriptá, ahová azokat a csontokat szórta, meg a felirat nélküli másik - némiképp ijesztő lehet!

- Már látta, mielőtt leszállt volna a sötét.

Barátom túlfűtöttebb állapotban lehetett, mint gondoltam, mert ennyi ártalmatlan színfalhasogatástól is hátrahőkölt, sőt valami gurgulázó fojtott

kiáltásban engedte ki magából az idegfeszültséget. Furcsa kiáltás volt, annál borzalmasabb, mert válasz érkezett rá. Még el se halt a visszhang, amikor reccsenést hallottam a szurokfeketeségben és tudtam, hogy a mellettünk álló elátkozott ház egyik rácsos ablaka nyílt ki. És mivel a többi ablakkeret régen kiesett, azt is tudtam, hogy az ördögi manzárd üvegét vesztett, ijesztő ólomhálós ablaka volt.

Majd ugyanarról a rettegett helyről ocsmány, hideg szél hussant felénk; nyomában fülrepszító sikoly kélt a meghasadt kő alól, amely ember és szörnyeteg sírját takarta. A következő pillanatban lelökött hátborzongató padomról valami láthatatlan, titáni, de meghatározhatatlan ördögösség; elterültem az iszonyatos temető gyökerek markolászta penészes földjén, miközben a kriptából olyan fojtott hörgés és csapkodás hallatszott, hogy képzeletem miltoni torz kárhozottak légióival népesítette be a fénytelen homályt. Dermesztő, jéghideg szélörvényben repültek szét a laza téglák és a vakolat; szerencsére elájultam, mielőtt megtudtam volna, hogy mit jelent.

Manton, noha kisebb, szívósabb is nálam; csaknem egyszerre nyitottuk ki a szemünket, bár ő komolyabban megsérült. Ágyaink szomszédosak voltak, és néhány másodpercen belül megtudtuk, hogy a Szűz Mária kórházban fekszünk. Ápolók vettek körül bennünket feszült érdeklődéssel, készen rá, hogy segítsenek emlékezetünknek. Elmesélték, hogyan kerültünk ide, és hamarosan sort kerítettek a parasztra, aki délben talált meg minket egy magányos mezőn a Meadow Hill mögött, egy mérföldnyire az öreg temetőtől, egy olyan helyen, ahol állítólag mézárszék állt valaha. Mantonnak két súlyos seb volt a mellén, és néhány kevésbé komoly vágás vagy karmolás a hátán. Rajtam nem estek ilyen súlyos sérülések, noha teljesen érthetetlen hurkák, zúzódások borítottak, köztük néhány hasított patára emlékeztető nyom. Világos, hogy Manton többet tudott nálam, de semmit sem árult el az álmélkodó, kíváncsi orvosoknak, amíg meg nem tudta, miféle sebeink vannak. Akkor azt mondta, megvadult bikának estünk áldozatul - noha nehéz lett volna megmagyarázni mit keresett ott az állat.

Miután az orvosok és az ápolók távoztak, döbbenten odasúgtam:

- Jóságos ég, Manton, mi volt ez? Azok a sebek - tényleg így keletkeztek?

De túlságosan bávatag voltam az örvendezéshez, mikor azt súgta vissza, amit félig-meddig magam is vártam: -Nem, egyáltalán nem így! Mindenütt ott volt, mint a kocsonya, vagy a nyálka, és mégis volt formája, minden képzeletet felülmúlóan borzalmas, sok ezer forma! Szemek is voltak, hibás szemek. Ez maga volt a pokol, a végső ocsmányság örvénye. Carter, ez volt a megnevezhetetlen!

Bihari György fordítása

Zarándokút Kadathba (1926)

Másnap a lávagyűjtőkkel kelt, majd elbúcsúztak egymásról, minthogy azok nyugatnak tartottak, maga pedig kelet felé indult egy zebrán, amelyet tőlük vásárolt. Az idősebbek áldásokkal és figyelmeztetésekkel halmozták el és azt mondták, jobb, ha nem mászik túl magasra a Ngraneken. Carter hálásan megköszönte a tanácsokat, melyeket esze ágában sem volt megfogadni. Még mindig úgy érezte, meg kell találnia az ismeretlen Kadath isteneit; ki kell csálnia belőlük az utat, mely az alkonyati, elhagyatott és csodálatos városba vezet.

Déltájt, egy hosszú, meredek lejtőn túljutva, a hegyi emberek elhagyatott téglavárosába érkezett. Ezek a népek valaha ilyen közel laktak a Ngranekhez és képeket faragtak a sima lávából. Itt éltek az öreg fogadós nagyapjának idejéig, de akkor megérezték, hogy jelenlétük nem kívánatos. Otthonaik felkúsztak a lejtőkre és minél magasabbra építkeztek, annál több ember tűnt el pitymallatra. Végül elhatározták, hogy jobb, ha valamennyien távoznak, mivel hébe-hóba mindenfélék villantak fel a sötétben, amit senki sem tekintett kedvező jelnek; így hát utóbb mindnyájan leköltöztek a tengerhez, Baharnában telepedtek le, egy nagyon öreg kerületben és gyermekeiknek megtanították a képfaragás ódon művészetét, amelyet a mai napig üznek. E száműzött hegyi emberek gyermekeitől hallotta Carter a legjobb meséket a Ngranekről, amikor bejárta Baharna öreg korcsmáit.

Eközben, ahogy közeledett, mindjobban fölémagasodott a Ngranek komor háta. Az alacsonyabb lejtőkön alig néhány fa maradt meg, azokon túl satnya bokrok, fölöttük pedig kopáran szöktek az égnek az iszonyú sziklák, hogy beleveessenek a fagyba, jégbe, örök hóba. Carter látta a sötét szikla nyiladékait, hoporcosságát, és nem nagyon örült a kilátásnak, hogy meg kell másznia. Imitt-amott dermedt lávaömlések állták útját, a lejtőkön, sziklagerinceken salakhalmok púpozódtak elszórva. Kilenc eonnal korábban, még mielőtt az istenek táncoltak volna csúcsain, ez a hegy tüzet köpött és bömbölve mennydörgött. Most némán, vészjóslón nyúlt a magasba, eltakarva a rejtett oldalt, amelybe a pletyka szerint titkos, titáni képet faragtak. Barlangok is voltak a hegyen, melyek üresen konganak az ősidők sötétjében, de az is lehet - ha a legendák igazat mondanak -, hogy oly rémségek ólálkodnak bennük, melyeket el sem képzelhetünk.

A föld tovább emelkedett a Ngranek lába felé, már alig akadt törpe tölgy és kőris a sziklák, a láva és az ősrégi hamu között. Kialudt parazsat is lehetett látni sokfelé, hol a lávagyűjtők táboroztak, meg néhány durva oltárt is, melyet ők emeltek, hogy elnyerjék a Nagyok jóindulatát és elhárítsák mindazt, amit ők maguk álmodtak a Ngranek magas hágóira és barlangútvesztőibe. Estére Carter elérte a legtávolabbi tűzrakás elszenesedett nyomát, és táborot vert éjszakára, egy facsemetéhez kötve a zebrát, magát pedig elalvás előtt jól belecavargatva a takaróba. Egész éjjel csak egy voonith vonított valami távoli tó partján, ám Carter egyáltalán nem félt ettől a kételtű borzalomtól, mivel bizonyosra mondták, hogy a Ngranek lejtőinek még a közelébe sem merészkedik.

A reggel ragyogó fényében megkezdte hosszú kapaszkodását, addig hurcolva magával zebráját, amíg a hasznos állat el tudott jutni, végül, amikor a gyér pagony talaja túlságosan meredekké vált, kikötötte egy csökött kőrisfához. Egyedül kapaszkodott tovább; először az erdőn át, hol egykori falvak romjai álltak elgazosodott tisztásokon, majd a kemény fűben, melyben itt-ott csenevész bokrok ágaskodtak. Bánta, hogy kiért a fák közül, mert most már olyan nyaktörő volt a lejtő, hogy szédülni kezdett. Kitérult előtte a táj: a képfaragók elhagyott kunyhói, a gyantafák ligetei, a gyantaszedők táborai, a ligetek, hol a szivárványszínű magahok dalolnak és fészkelnek; a távolban még a Yáth is ott sejlett és partján a tiltott ősi romváros, amelynek neve homályba merült. Okosabbnak vélte, ha nem néz körül, csak mászott, míg a bokrok is meg nem ritkultak, és gyakran nem maradt más kapaszkodója, mint az erős szálú fű.

Hamarosan még jobban elvékonyodott a föld, nagy foltokban bukkant ki a szikla, a szakadékokban imitt-amott kondorkeselyűk fészkeltek. Végül nem volt egyéb a csupasz kövön kívül, de ez meg nem volt elég egyenetlen és viharvert ahhoz, hogy megkönnyítse a mászást, bár a kidudorodások, peremek, csúcsok sokat segítettek. Carter örült, valahányszor meglátta a morzsalékos kőzetben valamelyik lávagyűjtő ügyetlen kézzel odakarcolt jelét, mert ebből láthatta, hogy előtte is járt itt emberi lény. Egy bizonyos magasság után ismét tapasztalni lehetett az ember jelenlétét, mert a kellő helyeken kapaszkodókat vájtak a sziklákba és apró fejtések, gödrök mutatták, hol találtak lávaeret. Egy helyütt keskeny peremet faragtak egy különösen gazdag, a sziklamászó útvonalától távol eső lelőhelyhez. Carter csak egyszer-kétszer mert körülpillantani, és csaknem elhűlt a körülötte kitérülő táj látványától. A partig látta az egész szigetet, a távolban Baharna kőteraszai sejlettek és kéményei pipáltak rejtelmesen, mögöttük különös titkokat ringatva húzódott a határtalan Déli tenger.

Noha már sokat kanyargott ide-oda a hegyen, a túlsó faragott oldal még mindig elrejtőzött előle. Most észrevett egy föl felé, balra futó sziklaperemet, mely mintha a kívánatos irányba haladt volna, és a folyamatos előrehaladás ígéretével kecsegtette. Tíz perc múlva megbizonyosodott róla, hogy a perem valóban nem zsákutca, hanem meredeken egy sziklaív felé vezet, amelyen, hacsak hirtelen meg nem szakad vagy el nem tér más irányba, néhány óras mászással átjut a magányos szirtekre és a förtelmes lávavölgyre néző, ismeretlen déli oldalra. Amikor kitérult előtte az új táj, láthatta, hogy sivárabb és vadabb, mint a tenger felé eső vidék, amelyen eddig jött. Valahogy a hegyoldal is megváltozott; olyan nyiladékok, barlangok törték meg az utat, amilyenekkel eddig nem találkozott. Egyik a feje fölött, másik alatta tátongott, mind függőleges sziklán nyílt, emberi láb számára elérhetetlenül. A levegő most már nagyon lehűlt, de olyan nehéz volt mászni, hogy Carter észre sem vette. Csupán a ritkább levegő aggasztotta, arra gondolt, talán ez zavarta meg más utazók fejét és ezért ötlötték ki az éji huhogányok meséjét, amelyek létezésével magyarázták e veszedelmes ösvényekről lezuhant hegymászótársuk eltűnését. Ő nem nagyon

hitt az utazók meséiben, de mindenesetre volt nála egy hajlott pengéjű handzsár. Minden kevésbé fontos gondolata elenyészett abban a kívánságban, hogy lássa a faragott arcot, amely elvezetheti az istenek nyomára az ismeretlen Kadath tetején.

A félelmetesen fagyos magasságban átjutott végre a Ngranek rejtett oldalára. Mérhetetlen szakadékot látott maga alatt, abban pedig kisebb nyiladékokat és meddő lávaömlenyeket, a Nagyok hajdani haragjának jelét. Dél felé kibomlott előtte a táj; kihalt vidék volt, szántóföldek és kunyhók kéményei nélkül nyúlt a végtelenségbe. Ezen az oldalon nyomát sem lehetett látni a tengernek, mivel Oriab nagy sziget. Még mindig sűrűn sorjázta a függőleges sziklán a fekete üregek, furcsa hasadékok, ám egy sem volt hozzáférhető hegymászók számára. A fölötté meredező sziklatömeg megakadályozta, hogy följebb is lásson, és Carter egy pillanatig megremegett a kétségtől, nehogy: járhatatlannak bizonyuljon az út. Bizonytalanul egyensúlyozva a szélben, mérföldekre a síktól, amikor az egyik oldalon csak az űr van és a halál, a másikon meg csúszós sziklafalak, egy pillanatra megértette a félelmet, amely miatt az emberek elkerülik a Ngranek rejtett oldalát. Nem tudott megfordulni, noha a nap már lefelé süllyedt. Ha nem ér föl a tetőre, az éjszaka itt találhatja kuporogva, a hajnal pedig már nem fogja megtalálni. Volt azonban egy út, amelyet még időben észrevett. Csak nagyon gyakorlott álmodó volt képes fölhasználni azokat az észrevehetetlen lábtámaszokat, de Carternek ez is elég volt. A sziklán átvergődve egy lejtőt talált fölötté, amelyen sokkal könnyebben lehetett haladni, mint lejjebb, mert egy olvadozó széles gleccser bőven hagyott helyet az agyagos talajnak és a sziklaperemeknek. Balra nyiladékok ereszkedtek alá ismeretlen magasságokból ismeretlen mélységekbe, egy barlang szája éppen fölötté nyílt.

Másutt annyira megdőlt a hegyoldal, hogy még megtámaszkodni és pihenni is volt helye. A dermesztő hidegből érezte, a hóhatár közelében járhat, és föl nézett, hogy lássa, mily ragyogó csúcs veri vissza a kései rőt napsugarakat. Fölötté sok ezer lábnyira valóban ott fehérlett a hó, az alatt pedig hatalmas szirt ugrott elő örökkévalóság rajzolta merész vonalban, olyan, mint amelyet az imént mászott meg. Amikor megpillantotta, elakadt a lélegzete, majd hangosan fölkiáltott és áhítattal kapaszkodott meg az éles sziklaperemben, mert a titáni domborulat nem olyan volt amilyenné a Föld hajnalán formálódott, hanem egy isten faragott és csiszolt vonásait ragyogtatta vörösen és döbbenetesen a napnyugta fényében.

Szigorúan, félelmetesen izzott az arc a lemenő nap tüzében. Emberi elmével még azt sem lehetett felmérni, mily óriás, ám Carter azonnal tudta, hogy ember nem készíthette. Egy isten véste isteni kézzel, hogy most dölyfösen és fenségesen pillantson le a betolakodóra. A szóbeszéd összetéveszthetetlennek hírlelte és Carter láthatta, hogy tényleg így van; a hosszú, keskeny szemek, a nyújtott cimpájú fül, a vékonyan hegyes áll nem emberi, hanem isteni fajra vallott.

Lenyűgözve kapaszkodott a magas és veszedelmes sziklafészekben, noha azt találta, amit várt; egy isten arca volt, sokkal csodálatosabb, mint gondolta, és templomnál hatalmasabban nézett le a naplemente síri csöndjében a magasból, hol isteni kéz véste a sötét lávába. A csoda oly erős volt, hogy senki sem vonhatta ki magát hatása alól.

Ehhez járult még a felismerés csodája; noha Carter azt tervezte, valamennyi álomországot bejárja, amíg megtalálja az ehhez hasonló arcokat, az istenek gyermekeiét, már tudta, hogy erre nem lesz szükség. Ez a nagy, faragott arc a hegyoldalon nem volt ismeretlen, gyakran látott hasonlókat Celephais kikötőjében, mely Ooth-Nargatban van a Tanariai-hegység mögött uralkodóját pedig Kuranés királynak hívják, akit valaha ismert az éber világban. Minden évben ilyen arcú tengerészek érkeznek északról sötét hajókon, hogy ónixot cseréljenek faragott jádekőre, sodrott aranyra, kis piros celephaisi énekesmadarakra. Most már bizonyos, hogy nem lehetnek mások, mint a félistenek, kiket keres. Ahol ők laknak, annak közelében kell lennie a jeges pusztaságnak és benne az ismeretlen Kadathnak, hol a Nagyok ónixkastélya áll.

Így hát Celephaisba kell mennie, sokkal messzebb Oriab szigeténél. Vissza kell hajóznia Dylath-Leenbe, onnan föl a Skain a niri hídig, megint keresztül a zoogok elvarázsolt erdején, ahol az út Oukranos kertjeit átszelve északnak kanyarodik a thrani aranyos tornyok felé; ott kell találnia egy galleont, mely a cerenariai tengerre tart.

A szürkület azonban sűrűsödött és az óriás, faragott arc még szigorúbban nézett le rá. Az éjszaka azon a sziklaperemen kuporogva találta vándorunkat; a sötétben sem lefelé, sem fölfelé nem mehetett, csupán egy helyben maradhatott, amíg a nappal megérkezik. Kapaszkodott és reszketett a keskeny helyen, imádkozott, hogy el ne aludjon, nehogy meglazuljon a szorítása és odalent találja magát a több mérföldes szédítő zuhanás után az átkozott völgy szurdokai és fűrészsziklái között. Kigyulladtak a csillagok, de azokon kívül csak a fekete semmit látta; a semmit, tele halállal, mely ellen nem tehetett mást, mint hogy kapaszkodott a sziklákban, minél hátrább húzódva a meredély láthatatlan szélétől. Az utolsó, amit látott a homályban, egy kondorkeselyű volt, amely a közeli nyugati szurdok mellett szárnyalt és vijjogva libbent arrébb, hogy messzebb kerüljön a zarándok feje fölött tátongó barlang szájától.

Hirtelen, anélkül, hogy bármily neszező figyelmeztetést küldött volna a sötét, érezte, hogy görbe handsárját kilopja az övéből egy láthatatlan kéz, és hallotta, amint lefelé pattog a sziklák között. Betegesen sovány, szarvas-farkas, denevérszárnyú rémalak takarta el a Tejutat. Tőle nyugatra, másutt is kezdtek elsötétülni a csillagok, mintha meghatározhatatlan néma valamik hussannának elő sűrű falkákban a szakadékkal szemben tátongó, hozzáférhetetlen barlangból. Ekkor egy dermesztő hideg kéz markolta meg a nyakát, egy másik a lábát, azzal hirtelen fölkapták, és kilendültek vele az űr fölé: Újabb perc múltán kihunytak a csillagok, és Carter tudta, hogy az éji huhogányok ragadták magukkal.

Sebbel-lobbal behurcolták a sziklán nyíló barlangba és a mögötte indázó

szörnyű labirintusba. Amikor ösztönszerűen vergődni kezdett, nagy nyugalommal belecsíptek. Ők maguk hallgattak, még hártyás szárnyuk sem adott hangot. Riasztóan hidegek, nyirkosak és síkosak voltak, mancsuk szorítása visszataszító. Aztán belevetették magukat valami iszonytató, elképzelhetetlen mélységbe, bucskáztak, pörögtek a gyomorkavaró, áporodott, síri léghuzatban; Carter úgy érezte, mintha a téboly pokoli örvényében süvöltenének előre. Újra meg újra felordított, ám csak annyit ért el, hogy a fekete mancsok kiszámított alapossággal egyre nagyobbakat csíptek rajta. Ekkor szürke, foszforeszkáló fényt pillantott meg, és sejtette, hogy a ködös legendák emlegette föld alatti rettegés birodalmába jutott, hol a döglletes levegőben vibráló fakó lidércfények és a Föld méhéből felpárálló ősködök világítanak csupán.

Végül mélyen maga alatt szürke, baljóslatú hegyerincet pillantott meg. Tudta, hogy Throk mitikus ormait látja. Félelmetesen, vészjóslóan magasodtak a naptalan örök mélység kísérteties korongján; magasabbak voltak, hogyses ember el tudná képzelni, és szörnyű völgyeket őriztek, hol ocsmány dólok turkálnak és furkálnak. Carter mégis inkább őket nézte volna, mint foglyul ejtőit, kik förtelmesen idétlén, fekete valamik voltak: bőrük sima, olajos, mint a ceté, undok szarvaik vége egymás felé görbült, denevérszárnyaik hangtalanul csapkodtak; ronda, mohó mancsuk volt, tüskés farkukat szükségtelenül és idegesítően lengették. De az volt a legrosszabb, hogy sohasem beszéltek vagy nevettek, és nem is mosolyogtak, mert egyáltalán nem volt arcuk a mosolyhoz, csupán sejtelmes üresség ott, ahol arcnak kellett volna lenni. Csupán fogni, repülni és csípni tudtak; ez volt az éji huhogányok tudománya.

Ahogy a csoport alábocsátkozott és minden irányban egyre magasabbra toronylottak Throk ormait, látni lehetett, hogy semmi sem él meg itt az örök alkonyatban, a zord, tiszteletet parancsoló grániton. Még lejjebb ereszkedtek és a levegőben kialudtak a lidércfények, átvette az uralmat az úr ősi fekete sötétje, melyben csak a karcsú ormok villóztak. Ám hamarosan eltávolodtak ezek is, és nem maradt más, mint a legmélyebb barlangok nyirkosságától tapadó, suhogó légáramlat. Végül az éji huhogányok földet értek valamilyen láthatatlan talajon, ami csontrétegnek rémlett és egyedül hagyták Cartert abban a fekete völgyben. A Ngraneket őrző éji huhogányoknak az volt a dolga, hogy eddig hozzák; megtették és némán elrepültek. Carter megpróbált utánuk nézni, hogy merre repülnek, de nem sikerült, mert a Throk ormait is elnyelte a homály. Semmi sem volt sehol, csak feketeség, félelem, hallgatás és csontok.

Carter biztos forrásokból tudta, hogy Pnoth völgyében van, ahol a hatalmas dólok mászkálnak és kutakodnak; azt azonban nem tudta, mire számíton, mert senki sem látott még dólt, még csak azt sem sejtették, miféle szerzetek volnának. Annyit lehet tudni róluk, hogy tompa zajjal zörgetik a csonthegeket, és vonagló testüknek nyálkás tapintása van. Nem lehet látni őket, mert csak a sötétben mászkálnak. Carter nem is akart velük találkozni, így hát erősen figyelt minden neszre az ismeretlen mélységet betöltő csontmezőn. Még ezen a félelmetes helyen is volt terve és célja, mivel a pnothi szóbeszédnek nem

voltak ismeretlenek valaki előtt, akit a régi napokban ismert. Röviden, minden valószínűség szerint ez volt az a hely, hová az éber világ hullaevő kísértetei szórják lakomáik maradványait; és ha egy kis szerencséje van, belebotolhat abba az elképesztő szakadékba, amely még Throk csúcsainál is magasabbról indul: ez a kísértetország határa. Csontzuhatag jelzi, hogy merre kell keresnie, és ha egyszer megtalálja, felkiálthat egy kísértetnek, hogy eresszen le egy létrát; bármily különösen hangozzék, Carter roppant sajátos kapcsolatban állt a borzasztó lényekkel.

Egy bostoni ismerőse, ki egy temető melletti ódon, bűnös utcában rejtőző titkos műtermében festett furcsa képeket, összebarátkozott a kísértetekkel és megtanította Carternek az undorító nyöszörgés-huhogás egyszerűbb elemeit. Ez az ember a végén eltűnt, ám Carternek volt egy olyan gyanúja, hogy itt még találkozhat vele, és most először használhatja álomföldön ködös ébrenléte távoli angol nyelvét. Mindenesetre úgy érezte, képes lesz rábeszélni egy kísértetet, hogy vezesse ki Pnothból; még mindig jobb kísértettel találkozni, akit látni lehet, mint egy dóllal, akit nem.

Így hát Carter megindult a sötétben és futott, amikor úgy rémlett neki, hogy valamit hall a lába alatt levő csontok közül. Egyszer csak belebotlott egy köves lejtőbe: ez lehetett Throk egyik csúcsának gyökere. Végre messze hangzó csörgés-zörömbölést hallott; most már bizonyos, hogy ott jár a kísértetnyiladék közelében. Nem tudta, felhallatszik-e a hangja a több mérföldes mélységből, de azt már sejtette, hogy ennek a belső világnak mások a törvényei. Ahogy tovabotladozott, egyszer csak eltalálta egy repülő csont, súlyából ítélve nyilván koponya.

Megállapítva, hogy odaért a baljóslatú hasadékhoz, Carter huhogó kiáltást hallatott, olyan érthetően, ahogy tudta, mivel ez a kísértetek hívójele.

Itt lassan terjednek a hangok, eltelt egy kis idő, mire meghallotta a válasznyöszörgést. De végül megjött a felelet: közölték, hogy lebecsátanak egy kötélletrát. Idegesítő volt a várakozás, nem tudhatta, nem fogja-e kurjantásának hangjára megzörrenteni valami a csontokat. És nem sokkal később valóban elmosódó neszt hallott a távolból. Lassacskán közeledett, Carter pedig egyre kínosabban érezte magát, de nem akart mozdulni arról a helyről, ahol a létrát leeresztik. Szinte elviselhetlenné fokozódott a feszültség, már ott tartott, hogy pánikszerűn elmenekül, amikor valami puffant a közelében a frissen ledobált csontok között, és ez elvonta a figyelmét az előző neszről. A létra volt, amely percnyi tapogatózás után megfeszült a kezében. De a másik zaj sem szűnt meg és még azután is követte, amikor mászni kezdett. Másfél méter magasan járt, amikor a zörgés félreérthetetlenül felhangosodott alatta és három méternél tartott, amikor valami megmozdította a létrát. Túl volt a négy méteren, amikor egy nagy, nyálas, kígyózó valami odadörgölözött az oldalához. Ekkor kétségbeesetten kapaszkodni kezdett fölfelé, menekülve az undorító, puffadt dől elviselhetetlen tapogatásától, kinek formáját még nem látta emberi szem.

Órákon át kúszott fölfelé, fájó karral, felhólyagzott kézzel, mire ismét

megpillantotta a szürke lidércfényeket és a Throk vigasztalan ormait. Végül, anélkül, hogy függőleges falat látott volna; észrevette odafent a kísértetnyiladék kiugró sziklaperemét; órákkal később megpillantott egy kíváncsi arcot is: úgy bámult lefelé, mint a Notre Dame vízköpői a járókelőre. Hirtelen elgyöngülve majdnem elengedte a létrát, ám egy pillanattal később magához tért; eltűnt barátja, Richard Pickman valaha bemutatta egy kísértetnek, innen ismerte kutyaszerű pofájukat, omlatag testüket és kimondhatatlan ocsmányságaikat. Így hát összeszedte magát, amikor a fürtelem felhúzta a szédítő mélységből a hasadék peremére, és nem ordított fel a mellette halmozódó, félig elfogyasztott maradványok láttán, sem a körben guggoló kísértetektől, kik érdeklődve figyelték, miközben étküket rágcsálták.

Fakó fényben úszó fennsíkon állt, amelynek egyetlen földrajzi jellegzetességét a nagy kőtömbök jelentették, meg a föld alatti vackok bejáratai. A kísértetek általában tisztelettel bántak vele, noha az egyik megpróbált belecsípni, számosan pedig tűnődve taksálgatták cingár alakját. Türelmes huhogással kifaggatta őket eltűnt barátja felől és megtudta, hogy valamilyen kísértet kiválóság lett belőle az éber világhoz közeli szurdokok egyikében. Egy zölde, idősebb kísértet följánlotta, hogy odavezeti Pickman jelenlegi lakásához, ő pedig ösztönös undora ellenére követte egy tágas barlangba, és órákig mászott utána a buján tenyésző penész között a sötétben. Homályos síkra jutottak, amely tele volt a Földről származó furcsaságokkal - öreg sírokkal, csorba urnákkal, emlékművek groteszk töredékeivel -, és Carter nem minden felindulás nélkül állapította meg, hogy közelebb lehet az éber világhoz, mint bármikor, amióta a lángok barlangjában leereszkedett a hétszáz grádicsos lépcsőn a Mélyebb Álom Kapujához.

Egy 1708-ból származó, a bostoni temetőből lopott sírkövön ült az a kísértet, aki Richard Upton Pickman festő volt valaha. Meztelen volt és gumyszerű, olyan sokat átvett a kísértetek külleméből, hogy ember volta már elhomályosodott. De még emlékezett egy kicsit az angol nyelvre és képes volt Carterrel társalogni, itt-ott kísérteti nyöszörgéssel egészítve ki a morranásokat és egytagú szavakat. Meglehetősen aggályosnak látszott, mikor hallotta, hogy Carter az elvarázsolt erdőbe szeretne menni, onnan pedig Celephais városához, a Tanariai-hegységen túl. Az éber világ e kísérteteinek semmi dolguk a felső álmvilág temetőiben (azt rábízzák a halott városokban tenyésző vörös lábú vámpírokra), és sok minden választja el szurdokukat az elvarázsolt erdőtől, egyebek között a gugok félelmetes királysága.

A szörös és óriási gugok állították valaha a kőköröket abban az erdőben, hol különös szertartásokkal áldoztak a más isteneknek és Nyarlathotepnek, a kúszó káosznak, amíg egy este valamely szörnyettük híre el nem jutott a Föld isteneinek fülébe, kik számúzták őket a lenti barlangokba. Csupán egy vasgyűrűs kő csapóajtó köti össze a földszellemek világát az elvarázsolt erdővel, azt pedig a gugok félnek kinyitni az átok miatt. Kizárt, hogy egy halandó álmodó átmehessen föld alatti királyságukon és azon az ajtón át távozzék;

valaha ők jelentették a gugok fő táplálékát, kik még mindig legendákat mesélnek ínycsiklandó zamataikról, noha a száműzetés miatt rémdiétára kényszerültek. Ezek a visszataszító lények, kik elpusztulnak a fényben, Zin tárnáiban élnek, és úgy ugrálnak hosszú hátsó lábukon, mint a kenguruk. A valahai Pickman kísértete azt tanácsolta Carternek, hogy vagy Sarkomanhba távozzék a mélységből, amely egy kihalt város a Leng alatti völgyben, hol két szárnyas diorit oroszlántól őrzött fekete, salétromos lépcsők vezetnek álomföldről az alsó szakadékokba, vagy egy templomudvar temetőjén keresztül térjen vissza az éber világba, és kezdje újra a keresést azzal, hogy megint leereszkedik a könnyű álmok hetven lépcsőfokán a lángok barlangjába, és a hétszáz lépcsőfokon a Mély Álmok Kapujáig, ahol belép az elvarázsolt erdőbe. Ez azonban nem volt ínyére kutatóknak; nem tudta, milyen út vezet Lengből Ooth-Nargatba, és ugyancsak vonakodott felébredni attól tartva, elfelejti, amit eddig megtudott álomországban. Egész vállalkozása kudarcba fullad, ha elfelejti azoknak a tengerészeknek a fenséges égi arcát, kik északról hoznak ónixot Celephaisba, és istenlétükre utat mutathatnak neki a jeges pusztaságba, Kadathhoz, hol a Nagyok lakoznak.

Hosszas rábeszélés után a kísértet beleegyezett, hogy elkalauzolja vendégét a gugok királyságának óriási falán túlra. Volt rá némi esély, hogy olyan órában, mikor az óriások telizabáltan hortyognak szobáikban, Carter keresztül tud lopakodni a körkörös sziklák szürkületi birodalmán és elérheti a Koth jelét viselő központi tornyot, melynek lépcsőin fel lehet jutni az elvarázsolt erdőbe nyíló kőajtóhoz. Pickman javasolta azt is, hogy fogadjon föl három kísértetet, kik emelőikkel segítenének fölnyitni a kőajtót. A gugok valamiért tartottak a kísértetektől, gyakran még tulajdon kolosszális temetőikből is elmenekültek, ha meglátták, amint ott lakmároznak.

Azt is tanácsolta, hogy álcázza magát ő is kísértetnek; borotválja le megnövesztett szakállát (a kísértetek szőrtelenek), dagonyázzon ruhátlanul a penészből, hogy megfelelő színű legyen a bőre, ugrándozzék rogyantán, ruháját batyuban vigye magával, mintha síri cafat lenne. A gugok városát - amely az egész királysággal egyetemben itt van a közelben - elérhetik a megfelelő üregeken át és egy temetőben fognak kibukkanni, nem messze Koth tornyától, hol a lépcső van. Mindazonáltal óvakodjanak a nagy üregtől a temető mellett! Ez Zin tárnáinak bejárata, ott a gyilkos kedvű bosszúálló rémek leskelnek a felső mélység lakóira, akik vadásznak rájuk. A rémek akkor jönnek elő, amikor a gugok alszanak, és a kísérteteket éppen úgy készek megtámadni, mint a gugokat, mivel nem tudnak közöttük különbséget tenni. Nagyon primitív lények, egymást eszik. A gugoknak van őrszemük egy szűk helyen Zin tárnáinál, de gyakran elbóbiskol és hagyja, hogy meglepjék a rémek. Noha a rémek nem képesek életben maradni a valódi fényben, a mélység szürke félhomályát el tudják viselni néhány órán keresztül.

Így- tehát Carter végtelen tárnákon mászott át három segítőkész kísértet társaságában, magukkal hurcolva az 1719-ben elhunyt Nepemiah Derby

ezredesnek a salemi Charter Streeten álló temetőből csent sírkövét: Amikor ismét kilyukadtak a szürke fénybe, hatalmas monolitok mohlepte erdejében találták magukat. Oly irdatlanok voltak, hogy alig lehetett föllátni a tetejükig: ezek voltak a gugok szerény síremlékei. A lyuktól jobbra, amelyből kikecmeregtek, a monolitok erdején túl fejbekölíntő kilátás nyílt a belső világ szürke egébe fűrődő, se vége, se hossza ciklopi kerek tornyokra. Ez volt a gugok nagyvárosa, hol egy ajtó tíz méter magas. A kísértetek gyakran jártak ide, egy halott gugon majdnem egy évig elélt egy egész horda, és még a vele járó kockázattal együtt is jobb volt a gugoknál áskálni, mint az emberek sírjaival piszmogni. Most értette meg Carter azoknak a titáni csontoknak a rejtélyét, amelyekkel Pnoth völgyében találkozott.

Éppen előttük, pontosan a temető mellett tökéletesen függőleges szikla emelkedett, melynek aljában hatalmas, fenyegető üreg ásított. A kísértetek azt mondták Carternek, hogy kerüljék el, amennyire lehetséges, mivel ez a bejárata Zin ocsmány tárnáinak, hol a gugok rémekre vadásznak a sötétben. És aggályaik hamarosan be is igazolódtak, mert abban a pillanatban, amikor az egyik kísértet elkezdett volna a tornyok felé kúszni, hogy lássa, jól számították-e ki a gugok pihenőjét, a félhomályban a nagy üreg szájánál felizzott egy sárgászörös szempár, majd még egy, elárulva, hogy a gugok megfogyatkoztak egy őrszemmel és azt is, hogy a rémeknek valóban kifinomult a szaglása. Így hát a kísértetek visszabújtak odújukba, és intettek társuknak, hogy maradjon csöndben. Legjobb, ha várnak, míg a rémek végeznek a dolgukkal, aztán lehet, hogy hamarosan visszavonulnak, hiszen kifáradhattak, amíg legyűrtek egy gug őrszemet a fekete tárnában. Egy pillanattal később póniló nagyságú lény pattant ki a szürke félhomályba. Carternek fölfordult a gyomra a pikkelyes, mocskos bestia látványától, melynek pófája sajtáságosan emberi volt, noha hiányzott az orra, a homloka és más fontos részletek.

Három újabb rém ugrott elő, csatlakozván társukhoz, és egy kísértet halkán odahuhogta Carternek, hogy nincsenek rajtuk harci sebek, ami rossz jel. Azt bizonyítja, hogy nem is csatáztak a gug őrszemmel, csupán elsurrantak mellette míg aludt, így erejük és vadságuk lanyhulatlan és az is marad, míg nem találnak maguknak zsákmányt és nem ejtik el. Rendkívül undok látványt nyújtottak e hamarosan tizenötre gyarapodó, mocskos, idomtalan dögök, amint kenguru módjára szökdécseltek a szürke alkonyfényben a titáni tornyok és monolitok irányába, de még ennél is undokabb volt köhögő torokhangú beszédük. És mégse voltak olyan hátborzongatóak, mint az, ami mögöttük bukkant fel zavarba ejtő hirtelenséggel az üreg szájából.

60 centiméter széles, 15 centiméter hosszú mancs volt, melyből hátborzongató karmok meredeztek. Ezután megjelent egy másik mancs, majd a fekete szőrrel borított behemót kar, amelyhez két kurta alkarral csatlakozott mindkét mancs. Azután megjelent a rózsaszín szempár és végül ott imbolygott előttük az ébredező őrszem hordónagyságú feje is. Sörtés csontkinövésektől árnyékolt két szeme tenyérnyire kidülledt a fejből. Ám főleg a száj tette

iszonytatóvá. Nagy, sárga agyarak ültek benne és a fejtetőről indulva hasította ketté a pofát: függőleges volt és nem vízszintes.

De még mielőtt a szerencsétlen gug teljes hétméteres magasságában kiemelkedhetett volna a tárnából, a bosszúért lihegő rémek rajtaütöttek. Carter egy pillanatig attól félt, riadóztatni fogja a többieket és felveri az egész társaságot, a kísértetek azonban halkán odahuhogták neki, hogy a gugok némák, arckifejezésük változtatásával társalognak. Félelmetes küzdelem következett. Az ádáz rémek mindenfelől rárohantak a kúszó gugra, belemartak, darabokat téptek ki belőle, öldökölve marcangolták kemény, hegyes patájukkal, miközben egyfolytában izgatottan köhögtek, felvisítva, valahányszor a gug nagy függőleges szája beleharapott valamelyikükbe. A csatazaj biztosan felébresztette volna a várost, ha nem halkul, amint az őrszem egyre közelebb került az üreg bejáratához. Mivel pedig így történt, a küzdők hamarosan eltűntek szem elől a sötétben, és csak néhány ördögi visszhang árulta el a folytatást.

Ekkor a legéberebb kísértet jelt adott, hogy indulhatnak. Carter követte a három ugrándozó árnyat kifelé a monoliterdöböl; be a félelmetes város sötét, visszataszító utcáiba, hol nem lehetett látni a ciklopkövekből rakott kerek tornyok tetejét. Csöndben kacsztak a kemény sziklajárdán, undorral hallgatva az alvó gugoknak a nagy fekete ajtókon kihallatszó ronda, fojtott hortyantásait. A kísértetek lamentáltak, hogy a pihenés órája a vége felé jár és gyorsabban szedték a lábukat; de az út így is sokáig tartott, mivel a távolságok is óriásiak voltak ebben a hatalmas léptékű városban. Végül kiértek egy nyílt területre egy torony elé; mely óriásibb volt a többinél. Titáni ajtaja fölött a féldomborművű szörnyűséges jelkép azt is megborzongatta, aki nem ismerte a jelentését. Ez volt a Koth jelét viselő központi torony, és a homályban derengő grádicsok vezettek a felső álomföldre, az elvarázsolt erdőbe.

Így kezdődött a vaksötétben a végeérhetetlen kapaszkodás, amit roppantul megnehezítettek a gugok méretére faragott, méteres fokok. Carternek fogalma sem volt róla, hány foka van a lépcsőnek, de hamarosan annyira kimerült, hogy a fáradhatatlan, rugalmas kísértetek voltak kénytelenek segíteni neki. Egész mászás során ott lógott a fejük felett a veszély, hogy fölfedezik és úzóbe veszik őket; noha egyetlen gug se merészkedett fölemelni az erdőbe nyíló kőajtót a Nagyok átka miatt, ez a megkötés nem volt érvényes a toronyra meg a lépcsőre és a menekülő rémeket gyakran a torony tetejéig üldözték. A gugoknak olyan jó a fülük, hogy a kapaszkodók csupasz kezének-lábának nesztét is meghallják, ha fölébred a város; így nem sok idő kell a hatalmas léptű óriásoknak, kik rémvadászat közben Zin tárnáiban megszokták a sötétben való látást, hogy egykettőre utolérjék kisebb zsákmányukat ezeken az irdatlan lépcsőkön. Nyomasztó gondolat volt, hogy egyáltalán nem láthatják néma üldözőiket, míg hirtelen rájuk nem rontanak a sötétségből. Még hagyományos rettegésük a kísértetektől sem tartaná vissza őket egy olyan helyen, hol minden előny az ő oldalukon volt. Veszélyt jelenthetnek az alattomos, mérges rémek is, melyek gyakorta felszökdcésceltek a toronyba a gugok pihenője alatt. Ha a gugok sokáig

alszanak és a rémek csata végeztével kijönnek az üregből, szag után menve könnyen utána vethetik magukat a vándoroknak. Akkor már majdnem jobb, ha a gugok eszik meg őket.

Egy örökkévalóságig tartó mászás után köhögést hallottak a fejük fölött; ez a váratlan fordulat semmi jót nem ígért. Egy rém vagy talán több is, nyilvánvalóan még Carterék érkezése előtt betévedt a toronyba és ugyanilyen nyilvánvaló, hogy a veszély ugyancsak közel van. Egy réműlt pillanat után a kísértetvezető a falhoz nyomta Cartert, atyjafiait csatarendbe állította és a magasba emelve az öreg palasírkövet, hogy lecsapjon vele, ha az ellenség fölbukkanna. A kísértetek látnak a sötétben, így a társaság nem volt olyan rossz helyzetben, mintha Carter egyedül ácsorgott volna itt. Újabb pillanat elteltével paták koppantak; egy fajzat szökdécselt lefelé a lépcsőn és a követ tartó kísértet kétségbeesett ütésre emelte fegyverét. Most felvillant két sárgászöld szem, és a kopogáson át is lehetett hallani a rém zihálását. Mikor leszökkent a kísértet fölötti grádicsra, az bámulatos erővel megforgatta a követ, a fajzat pedig egyetlen fuldokló sóhajtással összeesett. Úgy tűnt, egymaga volt. Pillanatnyi fülelés után a kísértet megveregette Carter vállát, hogy induljanak. Továbbra is segíteniük kellett neki, pedig Carter örült, hogy itt hagyhatja a mészárlás színhelyét, hol az idétlen rém roncsai láthatatlanul fröccsentek szét a feketeségben.

Végül a kísértetek megállították társukat; Carter tapogatózva megállapította, hogy odaértek a sziklából faragott éktelen nagy csapóajtóhoz. Arra nem is gondolhattak, hogy teljesen fölnyissák, de a kísértetek abban reménykedtek, kiékelhetik annyira a sírkövel, hogy Carter elillanhasson a résen át. Ők maguk azt tervezték, hogy visszaereszkednek és a gugok városán keresztül mennek haza, mert nagyon értettek a cselezéshez, viszont a felvilágban nem ismerték az utat a síri Sarkomandig, hol oroszlanos kapu vezet a mélységbe.

Vadul rugaszkodott neki a három kísértet a fejük fölötti ajtó kövének, Carter pedig minden csepp megmaradt erejével segített nekik. Úgy vélték, a legfelső fok melletti él lesz a megfelelő, és gyalázatos kosztos növelt izmaik minden rostjával feszültek neki. Néhány pillanat múlva fénycsik villant előttük; Carter, akit ezzel bízta meg, becsúszta az öreg sírkövet a résbe. Most megint nekiveselkedtek és följebb emelték, ám nagyon lassan haladtak és természetesen mindig visszajutottak a kiinduló helyzetbe, valahányszor elmulasztották bedugni a sírkövet.

Elszántságukat hirtelen ezerszeresére növelték az alulról jött hangok. Csak az agyoncsapott rém aláhulló patás dőge puffant és koppant; de akármi mozdította is el, az egyáltalán nem volt megnyugtató. Éppen ezért, ismerve a gugok szokásait, a kísértetek kétségbeesetten siettek; meglepően rövid idő alatt olyan magasra emelték az ajtót, hogy meg tudták tartani addig, amíg Carter megfordította a palakövet, és kellően szélesre tágult a rés. Rugalmas vállukat Carter talpa alá nyomva segítették át a résen, aztán a lábát tartották, míg

kikecmergett a felső álmvilág áldott földjére. Néhány pillanattal később ők maguk is kimásztak, félreütve a sírkövet, bezárták a hatalmas csapóajtót, miközben alulról már hallatszott a zihálás. Mivel a Nagyok átka miatt egyetlen gugg nem lépheti át ezt a kaput, Carter mélységes megkönnyebbüléssel, megnyugodva terült el az elvarázsolt erdő vasrag, groteszk gombái közt, miközben útítársai mellette kuporogtak oly módon, ahogy a kísértetek szoktak pihenni.

Bármily fura volt is az elvarázsolt erdő, amelyben oly sokat bolyongott, valódi menedéknek és gyönyörűségnek bizonyult ama szurdokok után, honnan most szabadult. Közelükben nem volt eleven erdőlakó, a zoogok félve kerültek a rejtélyes ajtót, Carter tehát tanácskozott társaival jövőbeli útjukról. A tornyon keresztül nem mertek visszatérni; a éber világ nem vonzotta őket, amikor megtudták, hogy Nasht és Kaman-Thah papjai között kellene áthaladniuk a lángok barlangjában. Végül úgy határoztak, hogy Sarkomand kapuján térnek vissza a mélységbe, bár nem tudták, odáig miként jutnak el. Carter emlékezett rá, hogy a város a Leng alatti völgyben fekszik, az is eszébe jutott, hogy Dylath-Leenben látott egy ferde szemű, baljós öreg kereskedőt, akiről az a hír járta, hogy Lenggel üzletel, ezért azt tanácsolta a kísérteteknek, vágjanak át Nir mezőin, és a Skai mentén, torkolatáig követve a folyót, keressék meg Dylath-Leen t. Ők nyomban úgy döntöttek, hogy azonnal útra kelnek, és el is szökdécseltek, nem vesztegetve az időt, mert a sűrűsödő alkony egész útra sötétet ígért. Carter kezelt a visszataszító fajzatokkal, megköszönte segítségüket, és üdvözlét küldte annak a szörnynek, aki valaha Pickman volt; de akarata ellenére fújt egyet az örömtől, mikor társai távoztak. A kísértet az kísértet, még legjobb esetben is kellemetlen kísérő egy embernek. Ezután keresett egy erdei tavat, és lemosta magáról az alsó világ sarát, majd ismét felöltötte gondosan magával hozott ruháit.

Éjszaka volt a szörnyfák félelmes erdejében, ám a foszforeszkálás miatt éppen úgy lehetett benne járni, mint nappal; éppen ezért Carter elindult a jól ismert úton Celephaisba, amely a Tanariai-hegység mögötti Ooth-Nargaiban van. Ballagás közben a zebra járt a fejében, melyet egy örökkévalóság előtt kötött ki egy kőrisfához a Ngranek oldalában, a messzi Oriabon. Azon tépelődött, vajon megetette-e, elengedte-e valamelyik lávagyűjtő? Eltöprengett azon is, eljut-e még egyszer Baharnába, kifizetheti-e valaha a zebrát, amelyet a Yáth partján öltek le, amikor az ősi romok közt éjszakázott, és hogy emlékszik-e még rá az öreg fogadós? Ily gondolatokat hozott a visszahódított felső álmföld levegője.

Hirtelen megtorpant, mert zajt hallott egy nagyon nagy, üreges fa irányából. Elkerülte a széles sziklakört, mivel most nem akart beszélni a zoogokkal; az óriásfától hallatszó repesésből ítélve azonban most nem a szokott helyen tartottak fontos tanácskozást. Amikor közelebb sompolygott, feszült, heves vita hangjai ütötték meg a fülét és roppant aggodalommal nyugtázta, amit hallott. A zoogtanács főnökei a macskák elleni háború tervét latolgatták. Az

egészet az Ultharba tartó Cartert követő csapat elvesztése okozta, amelyet a macskák teljes joggal büntettek meg illetlen viselkedése miatt. Már régóta mérgezt a kelevény; és most, legkésőbb még ebben a hónapban a táborba gyűlt zoogok lecsapnak rájuk, meglepetésszerű rajtaütéseket intézve magányosan vagy csoportosan járó, mit sem sejtő macskák ellen, arra sem hagyva lehetőséget Ulthar cicáinak, hogy megfelelő kiképzés birtokában mozgósíthassák csapataikat. Ez volt a zoogok terve és Carter látta, hogy közbe kell avatkoznia, mielőtt folytatná kutatásait.

Nagyon csendesen lopakodott tova a fák között, és a macskák kiáltását hallatta a csillagfényes mezőn. A közeli tanyán egy nagy nőstény vette az adást és továbbította a dimbes-dombos mérföldeken át a nagy, a kicsi, a fekete, a szürke, a tigriscsíkos, a fehér, a sárga és a mindenféle harcosoknak; keresztülszállt a kiáltás Niren, át a Skain egészen Ultharig, és az ottani macskák kórusban válaszoltak és menetoszlopba sorakoztak. Szerencsére újhold volt, így lent maradtak a Földön. Sebesen és némán szökelltek le a kemencékről és háztetőkről, és hatalmas, bundás tengerként hömpölyögtek a mezőkön az erdő szélé felé. Carter üdvözölte őket, igazán jólesett a szemének a sok formás, egészséges macska látványa, azok után, amerre járt és amiket a mélységekben látott. Boldog volt, amikor észrevette, hogy fényes nyakán rangjelző övvel, harciasan fölmeredő bajusszal tiszteletreméltó barátja és valamikori megmentője vezeti az ulthari különítményt. Ám még jobban örült ama fűrgé, fiatal alhadnagynak, ki nem volt más, mint az az apró cica a kocsmából, akit egy csésze tejszínnel traktált azon a rég elmúlt ulthari reggelen. Mostanra szijas, ígéretes kandúr lett belőle, dorombolva nyújtott mancsot barátjának. A nagyapja szerint igen vitézkedik a seregben, a következő ütközet után a jól megérdemelt kapitányi rang várja.

Carter körvonalazta a macskanemzetséget fenyegető veszélyt, mire torokhangú hálás dorombolás kélt minden irányból. A tábornokokkal közösen kidolgozták az azonnali cselekvési tervet, melynek értelmében máris elindítják a menetoszlopokat a zoogtanács és más ismert zoog erődítmények ellen; így elejét vehetik a rajtaütéseknek és megadásra kényszeríthetik őket, mielőtt mozgósíthatnák inváziós hadseregüket. A parttalan macskaóceán pillanatnyi késlekedés nélkül előzőnlötte az elvarázsolt erdőt, körülvette a tanács fáját és a nagy kőkört. A repesés rémült nyiszorgássá fokozódott az érkezők láttán és a surranó, kíváncsi, barna zoogok igen lanyha ellenállást tanúsítottak. Látták, hogy eleve meg vannak verve, és gondolataik a bosszúról átterelődtek önmaguk mentésére.

A macskák fele körbeülte a zoog foglyokat, utat nyitva a raboknak, kiket társaik az erdő más részeiben kerítették be. Carter tolmácsolt a hosszan tartó tárgyalásokon, melyek során úgy döntöttek, hogy a zoogok népe megtarthatja szabadságát, amennyiben tetemes sarcot fizet a macskáknak az erdő nem oly mesés részeiből származó fajdban, fűrgében és fácánban. Tizenkét nemes családból származó ifjú zoogot magukkal visznek túsznak az ulthari Macskák

Templomába, és a győzők semmilyen kétséget nem hagytak afelől, hogy fölöttébb gyászos következményekkel járna, ha egyetlen macskának is nyoma veszne zoog területen. Amikor mindezt megtárgyalták, a macskák sorai felbomlottak, lehetővé téve, hogy a zoogok egyenként elsuranhassanak otthonaikba, amit azok sietve meg is tettek, nem fukarkodva a morcos hátrapillogásokkal.

Az öreg macskatábornok kíséretet ajánlott föl Carternek az erdőn át, bármerre akarna is távozni, mert valószínű, hogy a zoogok sötét haragot táplálnak iránta haditervük bukása miatt. Ő hálásan fogadta az ajánlatot, nemcsak a biztonság miatt, de kedvelte is a macskák bájos társaságát. Így hát, miután kipihente a kötelességteljesítés fáradalmait, egy örvendező, játékos hadsereg közepén indult el Randolph Carter nagy méltósággal, keresztül az elvarázsolt és foszforeszkáló erdőn, faóriások között, meghányva-vetve kutatásait a tábornokkal és unokájával, miközben a csapat többi tagja fantasztikus szökellésekkel múlatta magát és kergette a hullott leveleket, melyeket az ősi földön, a gombák között hajtott a szél. Az öreg kandúr azt mondta, sokat hallott az ismeretlen Kadathról a jeges pusztaságban, de nem tudja, merre van. A csodálatos városról még csak nem is hallott, de boldogan számolna be Carternek mindenről, amiről ezután szerez tudomást.

Megadott kutatóknak néhány fontos jelszót, melyek nagy beccsel bírnak az álomföldi macskák között, és nyomatékosan figyelmébe ajánlotta, hogy ha arra jár, keresse föl a celephaisi macskák öreg főnökét. Ez a vén macska, ki nem volt teljesen ismeretlen Carter előtt, méltóságteljes máltai volt; nagyon befolyásos segítő lehet minden ügyben. Pitymallott, mire elérték az erdő szélét, ahol Carter kellestlenül elbúcsúzott barátaitól. A cicaként megismert ifjú alhadnagy szívesen követte volna, ha az öreg tábornok meg nem tiltja, ám a zord pátriárka ragaszkodott hozzá, hogy első a törzs és a hadsereg. Így hát Carter egyedül indult el az aranymezőkön át, melyek titokzatosan nyíltak szét a fűzfák szegélyezte folyó partján, a macskák pedig visszamentek az erdőbe.

Az utazó jól ismerte e kertes vidékeket, amelyek az erdő és a Cerenariai-tenger között terültek el és vidáman követte a csörgedező Oukranost. A nap magasabbra emelkedett a ligetek és a pázsit fölé, teltebb lett az ezernyi virág színe, amelyek minden dombot, völgyet csillagokkal szórtak tele. Szentelt pára borítja e tájat, hol a napfény valamivel erősebb, mint másutt, picivel harsányabban dalolnak a madarak, zümmögnek a méhek; a vándorok úgy érezték, tündérorságban járnak, nagyobb örömmel és álmélkodással, mint amire később vissza tudnának emlékezni.

Carter délre elérte Kiran jáspis teraszait, amelyek lejtősen ereszkednek alá a folyópartig. Itt áll az a magányos templom, hová arany gyaloghintón jön el minden évben napszállati tenger partján elterülő távoli birodalmából Ilek-Vad királya, hogy imádkozzék Oukranos istenéhez, aki akkor énekelt néki, mikor ifjú fővel egy kunyhóban lakott a partján. Minden jáspisból volt e templomban, és egy holdnyi területet foglalt el falaival, udvarával, hét hegyes tornyával, belső

szentélyével, ahová rejtett csatornán jut be a folyó és az Isten lágyan énekelget éjszakánként. A Hold gyakran hallott különös zenét, amikor lenézett az udvarokba, teraszokra és csúcsokra, de hogy e muzsika az istentől származott-e, vagy a rejtezkedő papok daloltak, azt Ilek-Vad királya tudta volna csupán megmondani, mert egyedül ő léphetett be a templomba, vagy láthatta a papokat. Most, a nappal álmos nyugalomban csöndes volt a faragott, kifinomult templom, Carter csak a nagy folyó csobogását és a madarak, méhek muzsikáját hallotta, ahogy tovahaladt az elvarázsolt nap sugarai alatt.

A zarándok egész délután az illatos mezőkön meg a folyó menti szelíd dombok szélcsendes oldalán vándorolt, hol zsúpfedeles békés kunyhók álltak, meg a barátságos istenek jáspisból vagy krizoberillből csiszolt kápolnái. Néha az Oukranos partján lépkedett és füttyentett a kristálytisztá vízben ficánkoló szivárványszín halaknak, néha megállt a susogó nádban, elnézte a túlnani nagy, sötét erdőt, melynek fái lejtettek a vízig. Korábbi álmaiban furcsa, esetlen puopothok cammogtak elő félénken a fák közül, hogy igyanak, mosr azonban egyet se látott. Egy alkalommal azért állt meg, hogy megfigyeljen egy halászmadarat elkapó húsevő halat; csábító pikkelyeit a napban villogtatva csalta oda prédáját a víz felé, és akkor ragadta meg csőrét hatalmas szájával, mikor a szárnyas vadász a helyet kereste, ahol lecsaphatna.

Estefelé fölkapaszkodott egy enyhe, füves lejtőn és megpillantotta maga előtt a naplemente fényében Thran ezer aranyozott tornyát. Minden elképzelést meghaladnak e hihetetlen város fölfelé menetelesen vékonyodó alabástromfalai, melyeket egyetlen darabból faragtak ki, de hogy miként, azt ember nem tudhatja, mivel régebbiek az emlékezetnél. Még mindig fenséges száz kapujával, kétszáz fiatornyával, belső toronycsoportjaival, amelyeket egytől egyig magasztos aranysisak borít; így az emberek szerte a síkon látják őket az égre meredni, egyszer tisztán ragyogva, máskor felhő- és ködfátyolban, s néha a felhők oly alacsonyra ereszkedtek, hogy a legfelső toronysisakok szabadon szikráztak a pára fölött. Thran kapui nyitva álltak a folyó felé, amelyet hatalmas márvány rakpartok szegélyeztek; mellettük illatos cédrus- és calamanderfából ácsolt ékes galleonok ringatóztak lágyan horgonyaikon, és különös, szakállas tengerészek üldögéltek a messzi tájak hieroglifáit viselő hordók és bálák között. A szárazföld felé, a falak mögött terültek el a termőföldek, hol kicsiny, fehér kunyhók álmodoztak apró dombokon, keskeny utak kanyarogtak kecses kőhidacskákon át a csatornák és kertek között.

E zöld mezőkön ballagott Carter estefelé és látta, amint a szürkület felkúszik a folyóról Thran csodálatos aranyos toronysisakjaira. Csupán szürkületkor érte el a déli kaput és itt addig nem engedte tovább a vörös ruhás őrszem, amíg három hihetetlen álmát elmondva be nem bizonyította, hogy érdemes álmodó, ki méltó járhatni a thrani titokzatos, meredek utcákon és bámészkodni a bazárookban, hol a díszes gályákon hozott portékát árulják. Ezután belépett a hihetetlen városba; a fal olyan vastagnak bizonyult, hogy a kapu valóságos alagutat képezett benne, majd a keskeny ösvény kígyóként

kanyargott az égnek meredő tornyok között a mélyben. Fények sütöttek a rácsos, erkélyes ablakokból, lantok és sípok hangja lopakodott ki félénken a belső udvarokból, hol a márvány szökőkutak csörgedeztek. Carter ismerte az utat, lefelé ment a sötétedő utcákon a folyó felé, hol egy öreg kikötői kocsmában megtalálta a temérdek, más álomból jól ismert kapitányt és tengerészt. Ott kibérelte a Celephais felé tartó egyik nagy, zöld gálya kabinját és megszállt egy éjszakára, miután komoly társalgást folytatott a fogadó tiszteletre méltó macskájával, ki régi háborúkról és elfelejtett istenekről mélázva, álmosan hunyorgott a hatalmas kemencén.

Reggel Carter elindult a gályán Celephais felé. A hajóorrban ült, amikor a köteleket behúzták és elkezdődött a hosszú vitorlázás, át a Cerenariai-tengeren. A partok mérföldeken át olyanok maradtak, mint Thran fölött: jobboldalon különös templomok emelkedtek a távoli hegyekben, meredek cseréptetős falvak álldogáltak álmatagon a parton, hol széttergetett hálók száradtak a napon. Céljáról meg nem feledkezve, óvatosan faggatta a tengerészeket mindazokról, kikkel Celephais kocsmáiban találkoztak, megkérdezte, mi legyen nevük s eredetük a különös, keskeny szemű, lógó fülcimpájú, vékony orrú, hegyes állú embereknek, kik sötét hajókon érkeznek északról, hogy ónixot cseréljenek faragott jádeköre, sodrott aranyra és celephaisi kicsi piros énekesmadarakra. Ez emberekről nem sokat tudtak a tengerészek, kivéve, hogy ritkán szólnak és valaminemű áhítatot ébresztenek maguk iránt.

Hazájuk nagyon messze van, Inquanoknak hívják és nem sok ember merészkedett el addig, mert hideg, szürkületi föld és úgy mondják, kellemetlenül közel esik Lenghez; noha járhatatlanul magas hegyek szegélyezik azt az oldalát, amely mögött Lenget hiszik, így tehát senki sem tudja, valóban ott van-e az ördögi fennsík szörnyű sziklafalvaival és kimondhatatlan kolostorával, vagy a szóbeszéd csupán azt a rettegést tükrözi, melyet félénk emberek éreznek éjszakánként, mikor a szörnyű gerinc agyari feketén harapnak a kelő holdba. Az bizonyos, hogy az emberek a legkülönbözőbb óceánokon érkeznek Lengbe. Inquanok többi határáról fogalmuk sem volt ezeknek a tengerészeknek és néhány bizonytalan célzást kivéve nem hallottak a jeges pusztaságról és az ismeretlen Kadathról. A csodálatos alkonyati városról, amelyet Carter keresett, egyáltalán semmit sem tudtak. Ezért nem is kérdezgette tovább őket távoli dolgokról az utazó, csak múlatta idejét addig is, míg beszélhet a hideg és szürkületi Inquanok rendkívüli sarjaival, amaz istenek leszármazottaival, kik ábrázataikat a Ngranek oldalába faragták.

Ugyanaznap, valamivel későbbi szakában a gálya elért ahhoz a folyókanyarhoz, ahol Kled illatos őserdei felé vezet az út. Carter vágyva vágyott partra szállni, mivel a trópusi szövedékben csodálatos elefántcsont paloták aludtak szűzies magányban, hol valaha a vidék mesés uralkodói éltek, kiknek neve feledésbe merült. Az öregek bűvölete tartotta meg e helyeket sértetlennek és romolhatatlannak, mivel írva vagyon, hogy egy napon ismét szükség lesz rájuk; elefántkaravánok pillantották meg őket a távolból a Hold fényében, bár

senki sem merészkedett közelükbe, az örök miatt; kik háborítatlanságukat vigyázták. De a hajó tovasuhant, az alkony elcsitította a nappal neszeit, hunyorogni kezdtek odafent az első csillagok, válaszul a partokon fölillantak a korai szentjánosbogarak fényei. Az őserdő messzire elmaradt mögöttük, csupán halovány illatot hagyva emlékeztetőül. A gálya egész éjjel úszott nem látható, nem is sejthető titkok között. Egyszer az egyik őrszem tüzekeket jelentett a keleti hegyeken, de az álmos kapitány azt mondta, jobban teszik, ha nem látnak túl sokat, mivel egyáltalán nem tudni, ki vagy mi gyújtotta őket.

Reggelre a folyam ugyancsak kiszélesedett, Carter a part menti házakból látta, hogy közelednek Hlanithhoz, a Cerenariai-tenger partján álló nagy kereskedővároshoz. Ennek falai érdes gránitból épültek, a házak pedig stukkódíszes gerendavázás fantasztikus csúcsokban végződnek. A hlanithiak minden más álmföldinél jobban emlékeztettek az éber világ lakóra; ezért a város nem is foglalkozott mással, mint árucserével, bár kézműveseinek megbízható munkáját sokra becsülték. Hlanith rakpartjai tölgyfából készültek, ide kötötték ki a gályát, amíg kapitánya a kocsmákban alkudozott. Carter ugyancsak partra szállt, és érdeklődve bámulta a kátyús utcákat, amelyeken fából ácsolt ökrösszekerek ballagtak, miközben a bazárban kereskedők kínálgatták kurjongatva portékáikat. A kövezett utcákban álló kikötői kocsmák mind az ablaktalan oldalukat fordították a rakpartnak a dagályok idején szállongó sós permet miatt; szerfelett véneknek tűntek alacsony, feketére füstölt mennyezetükkel és zöldes ökröszem ablakaikkal. E kocsmák öreg tengerészei sokat beszéltek távoli kikötőkről, sok történetet tudtak a szürkületi Inquanok különös embereiről, de keveset tettek hozzá a gálya matrózainak meséihez. Több ki és berakodás után a hajó végre ismét útnak indult a napnyugati tengeren; töpörödni kezdtek Hlanith magas falai, ormai, melyeket a nappal aranyfénye olyan széppé varázsolt, amilyenné az emberek sohasem tudták volna.

Két nap, két éjjel vitorlázott a gálya a Cerenariai-tengeren úgy, hogy nem láttak más földet, nem beszéltek más hajó legénységével. A második nap alkonyulatakor fölemelkedett előttük az alacsonyabb lejtőin páfrányerdőkkel benőtt Aran havas orma, és Carter tudta, hogy megérkeztek Ooth-Nargaiba, Celephais csodálatos városába. Hamarosan fölbukkantak a mesés város régi fényben tündöklő minaretjei, bronzszobrokkal díszített ragyogó márványfalai és nagy kőhídja, amely alatt a Naraxa egyesül a tengerrel. Lágymonalú dombok emelkedtek a városon túl, ligeteikben, aszfodéloszkertjeikben apró kápolnák és kunyhók; messze a távolban a Tanariai-hegység bíbor csúcsai tornyosultak hatalmasan és misztikusan, amögött kezdődnek az éber világba és a más álombirodalmakba vezető tiltott utak.

A kikötő tele volt festett gályákkal, némelyik Serannian márvány felhővárosából jött, mely a tenger és az ég találkozása mögött lebeg az éterben, némelyik az álmföld sokkal anyagiasabb vidékeiről érkezett. Ezek között kanyargott a kormányos a galleonnal a fűszerillatú rakpartok felé, ahol alkonyatkor kötöttek ki, amikor a város milliányi fénye hunyorogni kezdett a víz

fölött. Örökké újnak tűnik a látomások e halhatatlan városa, hol az időnek nincs hatalma bármit megfakítani, vagy szétrombolni. Most is ugyanúgy áll Nath-Horthath türkiz temploma, és a nyolcvan orchideafüzéres pap is ugyanaz, mint akik tízezer éve építették. Még mindig ragyog az óriás kapuk bronza, az ónixkövezet sem kopott meg és nem csorbult ki. A falak nagy bronzszobrai pedig olyan kalmárookra és tevehajcsárokra tekintenek alá, kik ösöreges, ámde villás szakállukba mégse vegyül fehér szál.

Carter nem kereste föl rögtön a templomot, a palotát, vagy a fellegvárat, hanem a tengerparti falnál maradt a kereskedők és tengerészek között. Amikor már túl késő volt a szóbeszédhez és legendákhoz, egy jól ismert ódon fogadóban pihent meg és az általa keresett ismeretlen Kadath isteneiről álmodott. Másnap végigjárta a rakpartokat, hátha talál néhány Inquanokból való különös tengerészt, de azt mondták neki, hogy most éppen egyetlenegy sem érkezett a kikötőbe, gályáik teljes két hétig nem várhatók észak felől. Mégis találkozott egy thoraboniai tengerésszel, ki járt Inquanokban és dolgozott a szürkületi ország ónixbányáiban; ez az ember azt mondta, hogy van egy lejtő észak felé, a lakott tartományokon túl, melyet mindenki félni és kerülni látszik. A thorabonaiainak az volt a véleménye, hogy ez a pusztaság vezet a Leng szörnyű fennsíkját övező áthatolhatatlan hegylánc pereméhez és ezért tartanak tőle az emberek; noha azt is hozzátette, más bizonytalan híresztelések is járnak gonosz lényekről és névtelen örökről. Hogy ez lehet-e vagy sem a mesés pusztaság, amelyben az ismeretlen Kadath áll, azt nem tudta; de nem látszik valószínűnek, hogy a gonoszok és a névtelen örök, ha valóban léteznek, csak úgy a semmiért tartózkodnának ott.

A következő napon Carter fölment az Oszlopok Utcáján a türkiz templomig és beszélt a főpappal. Noha Celephaisban elsősorban Nath-Horthaht imádják, az összes Nagyot megemlíti napi imáikban; a pap érthetően járatos volt a dolgaikban. Akár Atal a távoli Ultharban, ő is erősen óvta Cartert attól, hogy meglátogassa az isteneket; kijelentette, hogy ingerlékenyek, szeszélyesek és az agy nélküli Kívülvaló Más Istenek védelme alatt állnak, akiknek szelleme és hírnöke a kúszó káosz, Nyarlathotep. A csodálatos alkonyati város féltékeny rejtegetése világosan mutatja, nem akarják, hogy Carter elérjen oda és kétséges, hogyan fogadnának egy vendéget, ki őket akarná meglátogatni és hozzájuk szeretne fohászcodni. Még sohasem akadt ember, ki meglelte volna Kadathot és valószínűleg nem is lesz ilyen. Olyan szófia beszédek járnak, hogy a Nagyok ónixkastélya senkinek sem kecsegtető.

Megköszönve az orchideakoszorús főpap tanácsait, Carter elhagyta a templomot és kiment a bazárba; a juhkasabok sorára, hol Celephais macskáinak főnöke tanyázott jól táplált elégedettségében. Ez a szürke, méltóságteljes lény az ónixkövezeten süttette magát a nappal, lagymatag mancsot nyújtva közeledő látogatójának, De amikor Carter megismételte az ulthari öreg macskagenerálistól tanult jelszót és a bemutatkozást, a bundás pátriárka egyből nagyon szívélyes és közlékeny lett; sok mindent feltárt abból a titkos tudásból,

amit csak a macskák ismernek Ooth-Nargai tengerparti lejtőin. És ami a legjobb, elismételt számos dolgot, mit Celephais félénk tengerparti macskái meséltek loppal az inquanoki emberekről, kiknek sötét hajóira egyetlen macska be nem tenné a lábát.

Úgy tűnt, ezeknek az embereknek valamilyen földöntúli kisugárzása lehet, bár a macskák nem ezért kerültek hajóikat, hanem mert Inquanokban olyan árnyak vannak, melyeket nem lehet elviselni, így hát abban a hideg szürkületi birodalomban sohasem hallatszik vidám dorombolás vagy meghitt nyávogás. Senki sem tudja, azért van-e így, mert a megmászhatatlan ormok között mindenfélék átszivárogtak az állítólagos Lengből, vagy a dermesztő északi sivatagból húzódtak lefelé valamik, de tény, hogy abban a távoli országban a külső tér olyan szellői lengedeznek, amiket az embereknél érzékenyebb macskák nem szeretnek. Éppen ezért nem teszik be a lábukat a sötét hajókra, amelyek Inquanok bazalt rakpartjai felé tartanak.

A macskák tiszteletre méltó koros főnöke azt is elmondta, hol találhatja meg barátját, Kuranés királyt aki Carter legutóbbi álmaiban felváltva uralkodott Celephais rózsakvarcból épített Hetven Gyönyörűség-palotájában és az égen úszó Serannian tornyos felhőkastélyában. Úgy látszik, nem leli többé örömet ezekben a helyekben, hanem gyermekkorának angliai szirtjei és dombjai után érez sorvasztó vágyakozást, hol álmodó falucskákban estéenként régi dalok szólnak az ablakrácsok mögött, és messzi völgyekben szürke templomtornyok kukucskálnak kedvesen a zöldből. Nem térhetett vissza hozzájuk az éber világba, mert porhüvelyé halott volt; de megtette, amit tehetett és e vidék egy darabját megálmodta a várostól keletre, ahol a mezők kecsesen emelkednek a tengerparti sziklától a Tanariai-hegység lábáig. Itt lakott egy tengerre néző, szürke kőből rakott, gótikus udvarházban, igyekezvén azt gondolni, hogy a valahol Trevor Towersben van, ahol született, és ahol ősapáinak tizenhárom nemzedéke látta meg a napvilágot. A közeli parton kis cornwalli halászfalu épült, meredek, kövezett utcákkal, melyeket olyan emberek laktak, kiknek arca igen hasonlított az átlagos angolokéra. A király még azzal is megpróbálkozott, hogy megtanítsa őket az öreg cornwalli halászok szívének oly drága kiejtésére. Ugyanebben a völgyben, nem messze az udvarháztól emelkedett egy nagy normann apátság, amelynek tornyát láthatta a kúria ablakából; a templomudvar szürke köveire a király őseinek neve volt fölvésve és valahogy még a moha is olyan volt, mint a jó öreg Angliában. Noha Kuranés álomföldön volt király, és uralkodott mindenféle képzelt pompa és csoda, ragyogás, szépség, extázis, gyönyör, újdonság és izgalom fölött, boldogan lemondott volna az egész hatalomról, fényűzésről és szabadságról, ha egyetlenegy áldott napra kisfiú lehetett volna a tiszta, csöndes Angliában, abban az ódon, imádott országban, amely meghatározta létét és melynek változtathatatlanul része maradt.

Így hát, amikor Carter istenhozódót mondott a macskák szürke főnökének, nem kereste föl a rózsakvarcból épült teraszos palotát, hanem kiment a keleti kapun, és a százsorszéppel benőtt földeken keresztül elindult a sziklás

tengerpart irányába lejtő park tölgyfái közt átsejlő csúcsos oromtető irányába. Idővel egy magas sövényhez, abban egy apró téglabódéval egybeépített kapuhoz ért, és amikor meghúzta a csengőzsinórt, nem a palota cifrán öltözött, kikent-kifent lakája ballagott le ajtót nyitni, hanem egy bő zubbonyt viselő, testes kis öregember ki tőle telhetőleg igyekezett utánozni a távoli Cornwall sajátos kiejtését. Carter végigsétált az árnyas ösvényen a lehetőleg angliaiakra emlékeztető fák között, és fölment a teraszokra az Anna-stílusú kertek koszorújában. Az ósdi mód kőmacskáktól közrefogott ajtóban pofaszakállas, megfelelő libériába öltöztetett inas fogadta és nyomban bevezette a könyvtárba, ahol Kuranés, Ooth-Nargai és a senianian éj ura ült gondolataiba merülve az ablaknál. A tengerparti falucskát nézte és azt kívánta bárcsak jönne be az öreg dadus és szidná le, hogy miért nem készült össze még mindig arra az undok zsúrra a vikáriusnál, pedig a kocsi már várja és anyjának mindjárt elfogy a türelme.

Kuranés, akin olyan köntös volt, amelyet fiatalkorában kedvelnek a londoni szabók, sietve fölemelkedett, hogy üdvözlje vendégét; nagyon kedves volt neki egy angolszász látványa az éber világból, még ha ez az angolszász a massachusettsi Bostonból származott is, nem pedig Cornwallból. Sokáig beszélgettek a régi időről, lévén mindkettejüknek sok mondanivalója, mivel régi álmódok voltak, szakértői a hihetetlen helyeknek. Kuranés volt az, aki járt odakint a csillagokon túl a végső űrben és állítólag ő az egyetlen, aki ép elmével tért vissza erről az útról.

Végül Carter előhozakodott kutatásainak céljával és föltette vendéglátójának mindama kérdéseket, amelyeket másoknak szokott. Kuranés nem tudta, hogy Kadath vagy a csodálatos alkonyi város merre lehet; azt azonban tudta, hogy a Nagyokat igen veszedelmes dolog fölkeresni és a Más Istenek valamilyen sajátos módon védik őket az arcátlan kíváncsiskodóktól. Sokat megtanult a Más Istenekről, kik az űr távoli részeiben lakoznak, különösen abban a tartományban, hol nem léteznek a formák és színes gázok tanulmányozzák a legföltettebb titkokat. S'ngac, az ibolyaszín gáz szörnyű dolgokat mesélt neki Nyarlathotepről, a kúszó káoszról és figyelmeztette, sohase közeledjék a központi űrhöz, hol Azathoth démonszeptán rágódik éhesen a sötétben. Mindent összevéve nem jó dolog egy tálból cseresznyézni az öregekkel; ha pedig konokul megtagadják, hogy belépjen abba a csodálatos alkonyi városba, akkor jobb, ha nem is keresi.

Kuranés abban is kételkedett, hogy vendégének hasznára válna, ha betehetné lábát a városba, még ha odaérne is. Ő maga éveken át álmódott sóváran a szép Celephaisról és Ooth-Nargai földjéről, a szabadságról, a színekről, az életről, a kötöttségektől, hagyományoktól, ostobaságoktól mentes élet csodálatos élményeiről. De most, hogy eljutott ebbe a városba és országba és király lett itt, úgy találta, a szabadság és a ragyogás túlságosan hamar kifárasztják és állandóan valami kapaszkodó után vágyott érzelmeiben és emlékeiben. Király volt Ooth-Nargaiban, de nem látta értelmét, mindig az

ismerős angliai dolgok érdekelték, amelyek ifjúságát alakították. Az egész királyságot odaadta volna egy cornwalli templom harangjának kongásáért a dombok között, Celephais összes minaretjét elcserélte volna a kúriával szomszédos falu meredek tetőjéért. Így hát azt mondta vendégének, lehet, hogy az ismeretlen alkonyati városban egyáltalán nincs is meg, amit keres, az is lehet, hogy jobb, ha megmarad dicsőséges, félig elfeledett álomnak. Gyakran meglátogatta Cartert a régi éber napokban és jól tudta, milyen szépek az új-angliai dombok, ahol világra jött.

Biztos volt benne, hogy végül az utazó úgyis csak első tudatos emlékeire fog vágyni; a Beacon Hill esti ragyogására, a magas tornyokra, a távoli Kingsport kanyargós hegyi utcáira, a szellemjárta ódon Arkham fakó hollandi tetőire, az áldott mezőkre és völgyekre, hol kőfalak kanyarognak és fehér tanyaházak teteje kukucskál a zöld lugasok mögül. Mindezt elmondta Randolph Carternek, ő azonban mégis kitartott célja mellett. Úgy váltak el, hogy egyik se tudta meggyőzni a másikat, és Carter visszament a bronzkapun Celephaisba, majd leereszkedett az Oszlopok Utcáján a régi mólóhoz, hol ismét tengerészekkel beszélgetett távoli kikötőkről, és várta a sötét hajót a hideg, szürkületi Inquanokból, amelynek különös arcú tengerészei és ónixkereskedői a Nagyok vérét hordozzák.

Egy csillagfényes estén, amikor a Fárosz tündöklően ragyogott a kikötő fölött, befutott a várva várt hajó, és a különös arcú tengerészek és kereskedők egyenként és csoportosan bukkantak fel a parti kocsmákban. Nagyon izgalmas volt újra látni az eleven arccat, amelyek annyira hasonlítottak a Ngranek oldalának isteni képmásához, de Carter nem sietett beszélni a csöndes tengerészekkel. Nem tudta, mennyi büszkeség, titoktartás és ködös istenség lehet a Nagyok e gyermekeiben, és biztosan nem lenne bölcs dolog elmondani nekik, mit keres, vagy túlságosan mohón érdeklődni arról a jeges pusztaságról, mely szürkületi országukon túl nyújtózik észak felé. Keveset szólnak más népekhez azokban az ódon kocsmákban; csoportokba verődtek a távoli sarkokban és maguk között énekelgettek kísérteties dallamokat az ismeretlen helyekről, vagy hosszú meséket mondtak, olyan kiejtéssel, amely különösnek tűnt az álomvilág többi lakójának. Oly rendkívüliek és megindítóak voltak ezek a dalok és mesék, hogy bűvölet ült tőlük a hallgatók arcára, akkor is, ha közönséges fül csak az idegen kiejtést és a borús dallamot érzékelte.

Az idegen tengerészek egy hétig lézengtek a kocsmákban és kereskedtek Celephais bazárjaiban, és mielőtt elvitorláztak volna, Carter fölment sötét hajójukra, elmondta, hogy öreg vājár és szeretne bányászni az ő tárnáikban. Ez a hajó nagyon szép volt, fortélyos építésű, a szerelvények ében- és tikkfából készültek, a faragásokat bearanyozták és az utazó rendelkezésére bocsátott kabinba selyemből és bársonyból vontak drapériát. Egy reggel amikor megfordult a dagály, a tengerészek felkerekedtek, főlhúzták a horgonyt, és a napkelte fényeitől izzó falak, a bronzszobrok és a kortalan Celephais arany minaretjei a magas fedélzeten álló Carter szeme előtt süllyedtek el a távolban, az

Aran hófödte csúcsa pedig egyre kisebb lett. Délre semmi sem látszott a Cerenariai-tenger kékségén, kivéve a távolban egy festett gályát, amely Serannian birodalma felé tartott, oda, hol a víz az eget éri.

Éjszaka kigyúltak a csodálatos csillagok és a sötét hajó a Nagygöncöl és a Kisgöncöl irányába fordult, amelyek lassan járták útjukat a sarkkör fölött. A tengerészek ismeretlen helyek különös dalait énekelték, egyenként osonva le a legénységi szállásra, miközben a vágyakozó őrszemek ősi dalokat dúdoltak és kihajoltak a korláton, hogy lássák a tengeri lugasban játszadozó fényes halakat. Carter éjfélkor feküdt le és az üde reggel ragyogásában ébredt. Észrevette, hogy a nap sokkal délebbre áll, mint szokott. Az egész második napot azzal töltötte, hogy megismerje a hajó személyzetét, kiket apránként rávett, hogy beszéljenek hideg, szürkületi országukról, pompás ónixvárosukról, félelmükről a magas, áthatolhatatlan csúcsoktól, amelyek mögött állítólag Leng terület el. Elmondták, mennyire sajnálják, hogy nincsenek macskák Inquanok földjén és úgy gondolják, ennek Leng rejtett közelsége az oka. Csak az északi köves pusztáról nem beszéltek. Volt valami nyugtalanító abban a sivatagban, és hasznosabbnak tűnt nem elismerni a létezését.

A későbbi napokban a bányákról meséltek, mivel Carter azt mondta, oda igyekeznek dolgozni. Sok volt belőlük, mivel Inquanok városát mindenestül ónixból építették, s e féldrágakő csiszolt vagy csiszolatlan tömbjeit kínálták Rinarban, Ogrothanban és Celephaisban, míg otthon ezen vásárolták Thran, Ilamek és Kadatheron kalmáraitól e mesés kikötők gyönyörű portékáit. Messze északon, majdnem a jeges pusztaságban, amelynek létezését az inquanokiak vonakodtak elismerni, volt egy használaton kívüli kőbánya, nagyobb a többinél; ebből fejtettek az elfeledett időkben oly csodálatosan hatalmas tömböket és kockákat, melyeknek simára csiszolt helye is rémítő. Aki ezeket a hihetetlen kőkoloncokat kibányászta és valahová elszállította, az nem nevezhető embernek; de jobb nem is törődni azzal a bányával, amelyhez ilyen nem emberi emlékek tapadnak. Így hát magára maradt a szürkületben, csupán a hollók és a hírhedt Shantak-madár zavarta meg mérhetetlen nagyságát. Amikor Carter hallott erről a kőbányáról, mélyen elgondolkodott, mivel ismerte az ősi meséket, amelyek szerint a Nagyok kastélyát az ismeretlen Kadath tetején ónixból rakták.

A nap minden reggel alacsonyabban kelt és a pára egyre csak sűrült és sűrült a fejük fölött. Két hét múlva egyáltalán nem is láttak napot, csupán az örök felhőkupolát, mely nappal szürkületi derengésben csillámlott, éjszaka hidegen, csillagtalánul foszforeszkált. A huszadik napon nagy, éles szélű szikla bukkant föl a távoli tengerben, az első földdarab azóta, hogy az Aran havas csúcsa eltűnt a hajó mögött. Carter megkérdezte a kapitányt, mi a neve annak a sziklának, de csupán azt a választ kapta, hogy névtelen és minden hajó kerüli a hangok miatt, melyek éjente hallatszanak onnan. Amikor sötétedés után tompa, szüntelen üvöltés harsant föl a fűrészes gránitszikláról, az utazó boldog volt, hogy nem álltak meg és hogy a sziklának nincs neve. A tengerészek imádkoztak és énekelték, míg el nem enyészett a zaj, Carter pedig álomtalan szörnyű

álmokat látott a hajnali órákban.

Két nap múlva reggel nagy szürke hegyvonulat bukkant föl tőlük keletre a messzeségben, amelyeknek csúcsai belevesztek a szürkületi világ egyfolytában gomolygó felhőibe. Láttán a tengerészek boldogan énekeltek, néhányan letérdeltek a fedélzetre, hogy imádkozzanak; Carter ebből tudta, hogy megérkeztek Inquanok földjére, és hamarosan lehorgonyoznak annak a nagyvárosnak bazalt rakpartjainál, amely a föld nevét adta. Dél tájt a sötét partvonal is felbukkant és nem egészen három óra múlva kirajzolódtak az ónixváros hagymakupolái és fantasztikus tornyai. Páratlan és izgalmas látványt nyújtott arany volutákkal, indákkal és arabeszkekkel berakott, finom fekete kőből épült falaival, rakpartjaival az ősi város. Sokablakos, magas házainak faragott mintái, virágai inkább fájdalmas mint szívderítő szépséggel kápráztatták a szemet: Az egyiket hagymakupola zárta le, a másikat lépcsős piramis, melyből sajátosnál sajátosabb és képzeletdúsabb minaretek kötegei szöktek az égnek. A falak alacsonyak voltak és kapuk lyuggatták őket át meg át; valamennyi kapu fölött hatalmas ív feszült, és mindegyiket egy-egy isten koronázta, ugyanazzal az ügyességgel kifaragva, mint ama hatalmas arc a távoli Ngraneken. Középen egy dombon tizenhatszögletű irdatlan torony hordozott magas csúcsos harangtornyot egy lapos kupolán. A tengerészek azt mondták, hogy ez a Vének temploma, amelyben egy öreg főpap uralkodik, aki szomorú a féltett titkok terhétől.

Időnként egy furcsa harang kongása reszketett végig a városon, mindannyiszor kürtök, hegedűk és énekhangok misztikus dallama válaszolt neki. A templom magas kupoláját körbefutó erkélyen sorjázó háromlábakról lángoszlopok törtek föl bizonyos pillanatokban; mert ennek a városnak a népe és papjai ősi titkok bölcsességét hordozták, hűségesen megtartván a Nagyok ütemét, ahogy az meghagyatott a Pnakotikus Kéziratoknál is öregebb tekercsekben. Ahogy a hajó elhaladt a hatalmas, bazalt hullámtörő mellett, egyre tisztábban hallatszottak a város egyéb zajai; Carter látta a rabszolgákat, tengerészeket és kereskedőket a rakparton. A tengerészek és kereskedők az istenek különös arcú fajtájához tartoztak, a rabszolgák viszont tömzsi, ferde szemű emberek voltak, akik a szóbeszéd szerint a Leng mögötti völgyekből szívárogtak át valahogy a járhatatlan hegység hágóin. A kikötők szélesen ölelték körül a városfalakat, mindenféle portékát rakodtak ki a lehorgonyzott gályákról, egyik végében faragott és faragatlan ónix várta, hogy berakják és elinduljanak vele Rinar, Ogratlian és Celephais távoli piacai felé.

Még nem volt este, amikor a sötét hajó horgonyt vetett egy kiszögellő rakpart mellett. A tengerészek és kereskedők sorra partra szálltak, és az íves kapukon át bementek a városba. Ennek a helynek az utcáit ónixkővel rakták, néhányat szélesre, egyenesre építettek, mások keskenyek, kanyargósak voltak. A vízparti házak alacsonyabbak voltak a többieknél, különös ívelésű ajtajuk fölött arany jelek mutatták, hogy a viszonylag kisebb istenségek tiszteletére épültek, akiket mindenki kedvelt. A hajó kapitánya egy ódon tengerészkozmába vitte

Cartert; ahol távoli országok hajósai gyűltek össze és megígérte, hogy másnap megmutatja neki a szürkületi város csodáit, elviszi az ónixbányászok kocsmáiba, melyek az északi fal mentén sorjáznak. Leszállt az éj és a kis bronzlámpák kigyulladtak, a tengerészek távoli tájak dalait énekelték. De mikor a nagy torony harangjának zengése végigremegett a városon, majd válaszképpen fölemelkedett a kürtök, hegedűk, énekhangok dallama, mindenki abbahagyta a nótázást-mesélést, és némán meghajtotta a fejét, amíg az utolsó visszhang is el nem halt. Csoda és idegenség lebeg Inquanok szürkületi városa fölött, az emberek félnek a legcsekélyebb mértékben is csorbítani szertartásaikat, mert nem is gyanított közelségben leselkedik ugrásra készen a bosszú és a végzet.

Carter a fogadó árnyai között egy kuporgó alakot pillantott meg egy távoli zugban, aki nem tetszett neki. Nem volt más, mint a Dylath-Leen ivóiban egykoron látott ferde szemű kereskedő, kiről az a szóbeszéd járta, hogy Leng förtelmes sziklafalvaival kereskedik, melyeket épeszű népek elkerülnek, és melyeknek ördögi fényei messzire világítanak éjszakánként, sőt ismeri még a sárga selyemálarcos leírhatatlan főpapot is, ki egyszál maga tanyázik egy történelem előtti sziklakolostorban. E kufárt feltűnően érdekelni látszott, hogy Carter mit kérdezget Dylath-Leen kereskedőitől a jeges pusztaságról és Kadathról; megjelenése a sötét, kísérteties Inquanokban, ilyen közel Észak csodáihoz, valahogy nem volt megnyugtató. Ám eltűnt, mielőtt szólhatott volna vele. A tengerészek azt mesélték, jakkaravánnal érkezett egy nemigazán meghatározható helyről, honnan a mesékben emlegetett Shantak-madár óriási, ízletes tojásait hozta, hogy elcserélje egyes ilarneki jádekupákra.

Másnap a hajóskapitány végigkalauzolta Cartert Inquanok ónix utcáin a szürke ég alatt. Sötét szépséggel tündököltek az intarziás ajtók, alakos homlokzatok, vésett erkélyek, kristálylapos kiugró ablakok; itt-ott terek nyíltak, fekete pillérekkel, oszlopsorokkal, furcsa szobrokkal, melyek oly embereket ábrázoltak, kik meselények is voltak. Nincs rá szó, mily szépséges és különös volt a kilátás a hosszú, egyenes utakra, oldalsétányokra, hagymakupolákra, toronysisakokra és arabeszkes tetőkre; ám semmi sem volt káprázatosabb, mint a Vének nagy központi templomának kiugró tömbje, tizenhat faragott oldalával, lapos kupolájával, büszke, csúcsos harangtornyával, amely mindent fölülmúlt fenségben. Kelet felé, messze a városfalakon és a legelők mérföldjein túl mindenütt ott magasodott szürkén annak a végeérhetetlen, áthatolhatatlan hegységnek a háta, amely mögött a szóbeszéd szerint az ocsmány Leng terül el.

A kapitány elvitte Cartert a nagyszerű templomba, amely fallal övezett kertjével egy nagy, kör alakú téren áll, ahonnan az utcák olyanformán ágaznak el, mint küllök a kerékagyból. Mindig nyitva áll e kert hét boltíves kapuja, melyeken ugyanazok a faragott arcok sorakoznak, mint a városkapukon, és az áhítatosak kedvükre kószálhatnak a csempézett ösvényeken, a kisebb istenek groteszk haramiáival és kápolnáival szegélyezett keskeny dülőkön. Voltak a kertben szökőkutak, tavacsák és medencék, amelyek visszatükrözték a magas erkélyek háromlábainak gyakori fellángolását; valamennyi ónixkövel volt

kirakva és világító apró halak úszkáltak bennük, amelyeket bűvárok hoztak föl az óceán mélyebb lugasaiból. Amikor a torony harangjának mély zúgása végigremeg a kerten, a városon, és a kapuk hét erkélyéről kürtök, hegedűk és emberi hangok válaszolnak neki, álarcos, csuklyás papok oszlopa feketélik elő a templom hét ajtaján, kinyújtott kezükben nagy aranyüstökkel, melyekből különös gőz árad. Furcsa járással, mereven kinyújtott lábakkal masírozik végig az ösvényeken a hét oszlop a hét erkélyig, ahol eltűnnek és nem is bukkannak elő többé. Pletykálják, hogy föld alatti utak kötik össze az erkélyeket a templommal, és a papok azon át térnek vissza; suttognak a kimondhatatlan misztériumokhoz vezető, hosszú ónixlépcsőkről is, ám arra csak néhányan mernek célozgatni, hogy az álarcos, csuklyás papok nem emberi lények.

Carter nem lépett be a templomba, mert azt csak a Fátyolos Királynak szabad. Épp mielőtt elhagyta volna a kertet, jött el a harangütés órája, és ő hallotta a fülsiketítően vibráló zengést a feje fölött, a kürtök, hegedűk, emberi torkok jajongását a kerti erkélyekről. A hét úton végigment az üstvivő papok hét menete a maga különös módján, oly félelmet oltva az utazóba, mely ritkán fogta el emberi áldozások láttán. Amikor az utolsó is eltűnt, Carter is eljött a kertből, ám közben észrevett egy foltot a kövezeten, ott, ahol elvitték az üstöket. Még a hajóskapitánynak sem tetszett az a folt, és gyorsan elvezette a dombra, hol a Fátyolos Király sokkupolás csodapalotája emelkedik.

Ama széles, kanyargós utat leszámítva, amelyen a király és társai járnak jakháton és fogaton, meredek sikátorok vezetnek az ónixpalotába. Carter és vezetője egy lépcsőzetes sikátoron kapaszkodott föl sajátos arany jelekkel ékes intarziás falak között, erkélyek és kiugró ablakfülkék alatt, ahonnan néha lágy dallamok, vagy egzotikus illatok permeteztek: Mindig a szemük előtt voltak azok a titáni falak, félelmetes támpillérek, hagymakupolák, amelyekről a Lefátyolozott Király palotája híres; végül átmentek egy nagy fekete boltív alatt és odaértek a kertekhez, amelyeket az uralkodó a maga örömére építtetett. Carter megállt, egészen elgyengülve ennyi gyönyörűségtől, mert az ónixteraszok, oszlopos sétányok, tarka virágos ágak, arany lugasoknak támaszkodó, gyöngéd virágzó fák, elragadó domborművekkel díszített bronzurnák és háromlábak, talapzataikon az erezett fekete márványból faragott, szinte lélegző szobrok, a bazaltmedrű tavacsok csempézett szökőkútjai világító halaikkal, az apró templomok, melyeknek faragott oszlopain szivárványszínű madarak énekeltek, a nagy bronzkapuk csodálatos volutái, a csiszolt falak minden hüvelykjére felfuttatott virágzó szőlő olyan látvánnyá egyesült, amelynek szépsége meghaladta a valóságot, még itt, az álmok földjén is félig-meddig mesének hatott. Látomásként reszketett a szürke, alkonyi ég alatt; fölötte magasodott a kupolás, faragásokkal ékes nagyszerű palota, jobbra a járhatatlan csúcsok fantasztikus körvonalai meredeztek a távolban. A madarak és a szökőkutak állandóan daloltak, a ritka virágok illata fátyolként terült szét a döbbenetes kerten. Egyetlen emberi lény sem járt arra és Carter örült ennek. Ezután megfordultak és ismét lementek a sikátor ónixlépcsőin, mivel magába a palotába

nem léphet be látogató; és nem is volt ajánlatos túl sokáig, túl kitartóan bámulni a középső kupolát, mert állítólag abban lakott a sokat emlegetett Shantak-madarak ősapja, amely különös álmokat bocsáthatott a kíváncsiskodóra.

Ezután a kapitány a város északi negyedébe vezette Cartert, a Karavánok Kapujának közelébe, hol a jakhajcsárok és ónixbányászok kocsmái voltak. Itt; a kőfejtők egyik alacsony mennyezetű fogadójában búcsút mondtak egymásnak; a kapitányt elszólították üzleti ügyei, miközben Carter buzgón beszédbe elegyedett az északi bányászokkal. Sokan voltak ebben az ivóban, és az utazó egyikükkel sem beszélgetett túlságosan sokáig; azt állította, hogy régi ónixvájár, aki igyekszik mindent megtudni Inquanok bányáiról. De nem sok újat tudott meg, a bányászok félénk és kitérő válaszokat adtak, ha az északi, hideg pusztára, és az ember által nem látogatott kőbányára fordult a szó. Félték az állítólagos ügynököktől, akik a hegyekből, a feltételezett Lengből érkeztek, az arrafelé érezhető gonosztól és a messze északon szétszórt sziklák közötti névtelen öröktől. Arról is suttoztak, hogy a hírhedett Shantak-madár se jóféle lélek; még jó, hogy nincs is ember, ki igazán látta volna őket (a Shantakok mesés ősatyját a királyi kupola alatt sötétben etetik).

Másnap, mondván, hogy felkeresi a különböző bányákat, meglátogatja Inquanok tanyáit és távoli ónixvárosait, Carter bérelt egy jakot, és teletömte az útra a nagy bőr nyeregtáskákat. A Karavánok Kapuja mögött az út szántóföldek között halad, a sok furcsa tanyaházat lapos kupolák koronázzák. Az utazó megállt kérdezősködni néhány ilyen háznál; egyszer zordonon zárkózott gazdára lelt, kiből oly magasztos fenség áradt, mint a Ngranek oldalába faragott képmásból; biztosan érezte, hogy egy Naggyal találkozott, vagy legalábbis olyasvalakivel, ki az emberek között lakozik, noha vérének kilenctizede azonos az istenekével. E szigorú, tartózkodó kunyhóban gondosan megválogatott szavakkal szolt az istenekről, és hálálkodott minden áldásért, amit nekik köszönhetett.

Aznap éjjel Carter egy út menti mezőn táborozott egy nagy lygathfa mögött, amelyhez jakját kötötte, reggel pedig tovazarándokolt észak felé. Tíz óra tájt elérte Urg apró kupolás faluját, ahol megpihennek a kereskedők a bányászok pedig elmondják meséiket, és ott maradt délig. Itt fordul nyugatnak Selarn felé a nagy karavánút, Carter azonban mindig csak északnak tartott a kőfejtőkhöz vezető országúton. Egész délután mendegélt az egyre emelkedő úton, amely valahogy keskenyebb volt, mint a főút, mellette a tájban több volt a kő, mint a szántófield. Estére hatalmas fekete sziklákká nőttek a bal oldali alacsony dombok, ebből tudta, hogy közeledik a bányavidékhez. Jobb kéz felől egész útját végigkísérte a messzeségben toronyló áthatolhatatlan hegység kopasz oldala és a vándor indulása óta itt hallotta a legfélelmetesebb meséket a néhány paraszttól, kereskedőről és az ónixszállító nehézkes fogatok hajtóitól.

A második éjjelen nagy, fekete nyiladék árnyékában vert tábor, a jakot egy földbevert cövekhez kötötte. Megfigyelte, milyen erősen foszforeszkálnak a

felhők ezen az északi tájon, és többször is mintha sötét alakzatok íródtak volna rájuk. A harmadik reggelen megpillantotta az első ónixbányát, üdvözölte a csákánnyal és vésővel dolgozó embereket. Napszállat előtt tizenegy bányát hagyott maga mögött; errefelé végképp nem volt más, mint ónixkoloncok és vándorkövek, növény egy szál se, nagy darab sziklatörmelékek heverték szétszórva a fekete földön, jobboldalt pedig, kopáran és kísértetiesen, mindvégig ott ágaskodtak az áthatolhatatlan szürke csúcsok. A harmadik éjszakát a kőfejtők táborában töltötte, ahol a szökdécselő lángok különös fényeket vetettek a nyugati csiszolt sziklákra. A férfiak sok dalt daloltak, sok mesét mondtak, olyan sajátos jártasságot mutatva hajdan volt eseményekben és az istenek szokásaiban, hogy Carter maga is láthatta, mennyi rejtett emléket hordoztak a Nagyok leszármazottai. Megkérdezték, merre tart, és intették, nehogy túlságosan messze merészkedjék észak felé; de ő csak azt hajtogatta, hogy új ónixteléreket keres és nem óhajt több kockázatot vállalni, mint bármelyik ásványkutató. Reggel istenhozzádot mondtak egymásnak és Carter tovább ment a sötétedő észak felé, noha figyelmeztették, hogy arra csak azt a senki által nem látogatott, félelmetes kőbányát találja, amelyből ember előtti kezek fejtettek ki csodálatos méretű tömböket. Az egyáltalán nem tetszett neki, hogy mikor megfordult egy búcsúintegetésre, mintha azt a ferde szemű, tagbaszakadt, alamuszi öreg kereskedőt látta volna közeledni a táborhoz, akiről azt suttogták a távoli Dylath-Leenben, hogy Lenggel trafikál. Két további bánya után úgy tűnt, véget ér Inquanok lakott része, az út meredek jakösvénnyé szűkült a fenyegető fekete sziklák között. Jobbra továbbra is ott meredeztek a sivár, távoli csúcsok, és ahogy egyre mélyebbre hatolt az ember nem járta vidék szívében, úgy lett egyre sötétebb és hidegebb a táj. Hamarosan észrevette, hogy eltűntek a csapásról a láb- és patanyomok; eszerint az ősidők különös kihalt ösvényein jár. Egyszer-másszor holló károgott magasan a feje fölött, itt-ott egy rebbenés a hatalmas sziklák mögött kellemetlenül emlékeztetett a Shantak-madárról szóló legendákra. Legtöbbször azonban egyedül volt bozontos társával, noha aggódva konstataulta, hogy a kitűnő állat mind kelletlenebbül halad előre, egyre többször horkan föl rémülten minden útszéli apró neszre.

Az ösvény most beszorult a komor, ragyogó falak közé és meredekebb volt, mint valaha. Nehéz lett a kapaszkodás, a jak sűrűn megcsúszott a mindent vastagon elborító törmeléken. Két óra múlva Carter megpillantott elől egy gerincet, amely mögött semmi más nem volt, csak a borús, szürke ég, és azon hálálkodott, hogy innen már lehet lefelé menni. Azonban nem volt könnyű elérni ezt a tetőt; az út csaknem függőlegessé vált, és még veszélyesebbé tették a fekete kövek, apró kavicsok. Carter időnként leszállt és vezette gyanakvó jakját; nagyon nehéz volt maga után húznia a meg-megbokrosodó vagy botladozó állatot és közben lehetőleg még talpon is maradni. Azután hirtelen fölért a tetőre, lepillantott és elakadt a lélegzete.

Az ösvény valóban lefelé vezetett, ugyanolyan magas természetes falak között; bal kéz felől azonban óriási út tátongott, több holdas gigászi kőfejtő, hol

egy elemi erő széthasogatta, föltépte és kivájta a termésónixot a szakadék alján; és e titáni szurdok alatt, a föld bugyraiban még mélyebb üregek ásítottak. Ez nem az ember bányája volt: homorú oldalaiban több méter széles tömbök helye tátongott, mutatta, mekkora koloncokat vágtak ki a névtelen kezek és vésők. Fönt a magasban, a fűrészperemnél hatalmas hollók csapongtak és károgtak, a beláthatatlan mélységből fölszüremlő tompa cirregés pedig arról árulkodott, hogy denevérek, urhagok és más gyanús fajzatok kísértének a fenéketlen sötétségben. Ott állt Carter a keskeny úton a szürkületben, az ereszkedő ösvény tetején; jobbra, ameddig ellátott, magas ónixszalak tornyosultak, a bal oldaliak pedig éppen előtte hasadtak szét a szörnyű és embertelen kőbányává.

A jak hirtelen felbőgött, és utasát félrelökve kitört, pánikban vágatott előre, míg végül eltűnt az észak felé lejtő keskeny csapáson. A kavicsok, amelyeket patái fölvtágtak, átrepültek a kőbánya peremén, eltűntek a sötétben, és nem lehetett hallani, mikor értek feneket. Carter rá sem hederített a nyaktörő úr veszélyeire, hanem lélekszakadva rohant a menekülő barom után. Baloldalt hamarosan fölébe tornyosultak megint a sziklák, az ösvény hasadékká szűkült, de ő csak nyargalt tovább, követte a kétségbeesetten rohanó állat széles csapáját.

Egyszer mintha a rémült jószág patacsattogását hallotta volna, és ebből bátorságot merítve, megkettőzött gyorsasággal rohant mérföldeken át. Az úr lassacskán kiszélesedett, és ő ekkor kapott észbe, hogy mindjárt kiér a jeges és ijesztő északi pusztaságba. A jobb oldali repedéseken megint áttetszett a megmászhatatlan távoli ormok sivár, szürke oldala, előtte pedig a sziklák és vándorkövek közötti nyílt tér félreérthetetlenül hirdette a sötét, határtalan síkság közeledését. Most az előbbinél is tisztábban hallotta a kopogást, de most megrémült, ahelyett, hogy felbátorodott volna, mert rájött, hogy ez nem a menekülő rémült jak lábdobogása. A paták mögötte koppantak, könyörtelen céltudatossággal.

Az üldözés futássá változott a láthatatlan üldöző elől. A menekülő nem mert visszapillantani, mivel úgy érezte, olyasmit látna, amire nincs szó és nincs fogalom. A jak valószínűleg hamarabb hallotta vagy érezte meg, Carter pedig nem óhajtott azon gondolkozni, emberi zsványtanyáról jött-e üldözője vagy a kőbánya fekete méhéből csámborgott-e elő. Közben elmaradtak a kőszalak, az éjszaka egy nagy homokpusztára és kísérteties kőkoloncokra ereszkedett alá, amelyek között elveszett minden ösvény. Nem találta a jak lábnyomait, de mindig hallotta a háta mögött a kopogást; hébe-korba mintha gigászi szárnyak suhogása elegyedett volna hozzá. Gyászos világossággal látta, hogy utat vesztett, reménytelenül eltévedt az értelmetlen sziklák és ember nem járta homok átokverte halott pusztájában. Azok a távoli és áthatolhatatlan csúcsok jobboldalt, csak azok adtak némi támpontot, de még azok is mindjobban elmosódtak, ahogy sűrült a félhomály és a nappal helyét a betegesen foszforeszkáló felhők vették át.

Ekkor valami szétfolyó szörnyűséget pillantott meg a sötétedő északon. Egy pillanatig azt hitte, fekete hegylánc, de mindjárt látta, hogy több annál. A

komor felhők foszforeszkáló fénye nem hagyott kétséget; időnként a körvonalait is kirajzolta a mögötte izzó pára. Hogy milyen messze volt, azt nem tudta megállapítani Carter, de igen távol kellett lennie. Több száz méter magas volt, nagy, homorú ívben feszült az átjárhatatlan sűrű csúcsoktól az elképzelhetetlen nyugati vidék felé, és egykor valóban magas ónixhalmokból állt. Ám ezek a halmok nem voltak halmok többé, amióta az emberénél nagyobb kéz érintette őket. Felhő- és pára koronáson, némán kuporogtak a világ tetején, mint a farkasok, az örökkévalóságig őrizve Észak titkait. Ültek irdatlan félkörben a figyelő kutyaszörnyekké faragott hegyek, és fölemelt jobbjukkal fenyegették az emberiséget.

Csak az égbolt villódzó fényében látszott úgy, mintha mozognának a kétféjűek, ám a csetlő-botló Carter hatalmas árnyakat látott föllebbenni felhőborította süvegükről és ezt már nem érzékcsalódás okozta. Pillanatról pillanatra nőttek a csapkodó-suhogó alakok és az utazó tudta, hogy botladozása véget ért. Semmiféle madárhoz vagy denevérhez nem hasonlítottak, sem a felvilágon, sem álomföldön, nagyobbak voltak az elefántoknál és lófejűek volt. Carter tudta; hogy ezek lehetnek a rossz hírű Shantak-madarak és nem töprengett tovább, miféle gonosz leselkedők és névtelen örök tartják távol az embert a sarki sziklasivatagtól. Mikor lemondóan megállt, végre hátra mert nézni, hol csakugyan ott közeledett egy sovány jak hátán az ördögi legendák ferde szemű kereskedője, és szélesen vigyorogva vezette a gonosz pofájú Shantakok förtelmes hordáját, melyeknek szárnyai még mindig koszmósak voltak a kortól és a földalatti bugyrok szennyétől.

Noha csapdába esett a legendás, lófejű lidércnyomások nagy, gonosz körében, Randolph Carter nem vesztette el az öntudatát. Ocsmányan és hátborzongatóan tornyosodtak fölötte a titáni rémpofák, a ferde szemű kereskedő pedig leugrott jakjáról és vigyorogva odaplántálta magát a fogoly elé. Azután intett, hogy másszon föl az egyik undorító Shantak hátára, segített is neki miközben utazónkban az irtózat kelt birokra a józan belátással. Nehezen boldogult, mert a Shantak-madárnak toll helyett pikkelyei vannak és ezek a pikkelyek nagyon csúszósak. Amikor elhelyezkedett, a ferde szemű ember fölugrott a háta mögé, otthagya girhes jakját az egyik hajmeresztő madárkolosszusnak, mely magával is hurcolta az északi faragott hegykoszorú felé.

Iszonyú suhogással vágta neki a végtelen jeges ürnek, föl, aztán keletnek, neki az áthatolhatatlan hegység sűrű, sivár oldalainak, amelyek mögött állítólag Leng terül el. Magasan a felhők fölött repültek, míg végül megpillantották odalent a mesés ormokat, melyek a köd villogó örvényébe rejtöztek Inquanok népe előtt. Carter nagyon tisztán látta őket, és a legmagasabb csúcsokon ugyanolyan különös barlangokat fedezett föl, mint a Ngraneken; ám nem kérdezgette foglyul ejtőjét, mert az ember és a lófejű Shantak-madár egyformán rettegettek az üregektől, sebbel-lobbal igyekeztek túllenni rajtuk és csak akkor engedtek föl, mikor messze eltávolodtak tőlük.

A Shantak most alacsonyabban szállt, a felhők kupolája alatt szürke, természetlen síkság nyújtózott, amelyen elszórtan gyöngé tüzek pislákolnak. Még lejjebb ereszkedtek, magányos gránitkunyhók, sivár falvak tünedeztek fel, melyeknek ablakában fakó fény világított. A vityillókból és falvakból sípok vinnyogása, csörgők utálatos zörgése hallatszott, alátámasztva Inquanok földrajzi felfedezőinek szavait. Utazónk korábban is hallott már ilyen hangokat, és tudta, hogy arról a hideg, pusztá fennsíkról erednek, ahová jótét lélek sose teszi be a lábát; a gonosz és a rejtélyek eme kísérteties földjének neve Leng.

A pislá tüzek körül sötét alakok táncoltak. Carter kíváncsi volt, miféle népek lennének, hiszen hús-vér ember még sohasem járt Lengben, mely csupán messziről látott tüzeiről és kőkunyhóiról volt ismeretes. Nagyon lassan, félelmetesen szökelltek ezek az alakok, rossz volt látni örült rángatózásukat és hajladozásukat; Carter nem is csodálkozott, hogy a regék irtóztatón gonoszoknak hírlelik őket, mint ahogy azon sem, hogy egész álomföldre rettegi e félelmes, fagyott fennsíkot. Mikor a Shantak még lejjebb ereszkedett, kezdtek pokolian ismerősek lenni a visszataszító táncosok; a fogoly feszülten összpontosítva kutatott emlékeiben, hogy hol látott már ilyen teremtményeket.

Úgy ugrándoztak, mintha lábfej helyett patájuk nőtt volna és valami paróka- vagy sisakfélét hordtak apró szarvakkal. Más ruha nem is volt rajtuk, de a legtöbbjük meglehetősen szőrös volt. Kurta farkuk is volt, és mikor fölbandzsítottak, Carter látta, milyen roppant széles a szájuk. Már tudta, kik, és dehogyis viseltek parókát vagy sisakot. Leng rejtélyes népe azonos volt a fekete gályák rossz képű kereskedőivel, akik rubintot szállítottak Dylath-Leenbe, a csaknem-emberekkel; a holdbéli szörny-varangyok rabszolgáival! Ugyanaz a sötét nép volt, amely réges-rég fekete gályájára hurcolta őt, s kiknek rokonait csordaként hajtották polipszerű, formátlan uraik annak az átkos holdvárosnak a mocskos rakpartjain, a soványabbját dolgoztatták, a kövérebbjét pedig ládába csomagolták egyéb szükségleteik kielégítésére. Most látta, honnan származnak e kétértelmű teremtmények és megremegett a gondolatra, hogy Lenget ismerik a holdbéli formátlan förtelmek is.

De a Shantak átrepülte a tüzeket; a kőkunyhókat és a csaknem-ember táncosokat, azzal föllendült a szürke gránit, a fakó sziklasivatagok, a jég és hó kihalt hegycsúcsok közé. Nappalodott, és az alacsony felhők foszforeszkálása helyet adott az északi világ párás félhomályának és az ocsmány madár még mindig céltudatosan szállt a jeges némaságban. A ferde szemű ember időnként szólt hozzá gyűlöletes torokhangú nyelvén és a Shantak felelt neki, nyiszorogva, mint üvegen a köröm. Eközben egyre emelkedett a vidék, míg végre elértek egy szelűperter táblahegyet, amely láthatólag ennek az átkozott ürességnek a teteje volt. Itt, a néma és hideg magányban, faragatlan monolitok gyűrűjében emelkedett egy durva kövekből rakott, szögletes, ablaktalan épület. Nem volt benne semmi emberi, Carter úgy sejtette a vén mesékből, hogy csakugyan elértek a legrettegőbb és -legendásabb helyre, a távoli és történelem előtti kolostorhoz, ahol társtalanul él a sárga selyemálarcos leírhatatlan főpap, ki a

Más Istenekhez imádkozik, és Nyarlathotephez, a kúszó káoszhoz.

Most földre szállt az ocsmány madár: a ferde szemű leugrott és lesegítette foglyát. Carter most már biztos volt benne, miért fogták el; világos, hogy a ferde szemű kufár sötétebb hatalmak ügynöke, ezért siet lelkesen urai elé vonszolni a halandót, ki feltételezhetően az ismeretlen Kadathot akarja megkeresni, hogy elmondjon egy imát az ónixpalotában lakozó Nagyok orcája előtt. A kereskedő volt az oka, hogy Dylath-Leenben elfogták a holdvarangyok rabszolgái. Most ugyanazt akarja tenni, amit a Carter segedelmére siető macskák megghiúsítottak: félelmetes találkozássra viszi áldozatát a szörnyeteg Nyarlathoteppelel, hogy megtanulja, minő vakmerőség az ismeretlen Kadathot keresni. Leng és a hideg puszta Inquanoktól északra közel lehet a Más Istenekhez és arrafelé jól őrzik a Kadathba vezető hágókat.

A ferde szemű apró termetű volt, de a lófejű óriásmadár szavatolta, hogy mindenki engedelmeskedjék neki. Carter is átvágott a nyomában a monolitkörön, aztán belépett az ablaktalan kőkolostor alacsony boltíves kapuján. Odabent vaksötét volt, ám a gonosz kereskedő meggyújtott egy morbid vésetekkel csúfoskodó kis agyagmécsest, és végiglökdöste foglyát a keskeny, kanyargós folyosók labirintusán. A falakra ősrégi, ijesztő képeket festettek, olyan stílusban, amely ismeretlen a Föld régészei előtt. A színek évmilliók után is ragyogtak, az ocsmány Leng szárazsága és hidege sok régi dolgot tartott életben.

Carter csak futólag látta a festményeket a lámpa fakó és pislá világánál, de beleremegett a történetbe, amelyet elmondtak. Ezek a vénséges freskók voltak Leng évkönyvei a szarvas, patás, széles szájú csaknem-emberek ördögi táncot roptak elfelejtett városok között. Voltak csataképek ősi háborúkról, amelyeket a lengi csaknem-emberek vívtak duzzadt bíbor pókokkal a szomszédos völgyekben; olyan kép is volt, amelyen épp megérkeztek a fekete gályák a Holdról és Leng népét uralmuk alá hajtották a gályákról előbugyborékoló, szökdécselő és mászó polipszerű, formátlan fertelmek. E síkos piszkosfehér pocsékságokat imádták a lengiek, még csak nem is panaszkodtak, amikor legderekből és legzsírosabb hímjeiket elhurcolták a fekete gályák. A szörnyeteg holdvarangyok egy tengeri szigeten táboroztak, fűrészes sziklák között, amely, mint Carter a freskóról megállapította, nem volt más, mint az Inquanokba hajóztában látott; szürke, névtelen, elátkozott szikla, ahonnan ronda üvöltés hallatszott egész éjszaka, és amelyet messze elkerülnek Inquanok tengerészei.

A freskókon látni lehetett a nagy tengeri kikötőt és a csaknem-emberek fővárosát; büszkén állt lenyűgöző magas templomaival, faragott házaival oszlopsorai pompájában a sziklák és bazalt rakpartok között. Nagy kertek és oszlopos utcák vezettek a szirtektől és a szfinxekkel koronázott hat kaputól a titáni központi térig, ezen a téren pedig két óriási szárnyas oroszlán őrizte a föld alá vezető lépcsőket. Újra és újra fölbukkant a két szárnyas óriásmacska, félelmetes diorit oldaluk csillogott a nappal félhomályában és a felhősen

foszforeszkáló éjszakában. Miközben Carter elbotorkált sűrűn ismétlődő képek mellett végre eszébe jutott, hol vannak és melyik városban uralkodtak a majdnem-emberek az ősidőkben, még a fekete gályák eljövetele előtt. Szó se lehetett tévedésről, álomföld legendái bőségesek és gazdagok. Semmi kétség, hogy az ősváros nem más, mint a történelmi Sarkomand, amelynek romjai millió évvel azelőtt megfakultak, hogy az első teljesen ember meglátta a napvilágot, és a gigászi oroszlánkettős egy örökkévalóság óta őrzi a lépcsősort, amely álomföldről vezet le a Nagy Szakadékba.

Más képek a Lenget Inquanoktól elválasztó komor szürke csúcsokat ábrázolták, meg a szörnyűséges Shantak-madarakat melyek a hegyek derekán kiugró sziklaperemekre építik fészkeiket. Ugyancsak megörökítették a furcsa barlangokat a legmagasabb ormok közelében, ahonnan a legmerészebb Shantakok is vijjogva menekülnek el. Carter látott felülről ilyen üregeket és észrevette, hogy hasonlítanak a Ngranek barlangjaira. Tudta már hogy ez a hasonlóság több puszta véletlennél, mert ezek a faliképek bemutatták félelmes lakóikat is; e denevérszárnyak, görbe szarvak, tüskés farkak, nyúlkaló mancsok és gumyszerű testek nem voltak ismeretlenek előtte. Találkozott e némán röpködő-markolászó fajzatokkal korábban is; ezek a Nagy Szakadék értelem nélküli őrei, kiktől még a Nagyok is tartanak, mert nem Nyarlathotepet uralják, hanem a tiszteletre méltó Nodenst. Ők a félelmetes éji huhogányok, akik vég nélkül röpködnek Pnath völgye és a külső világ között, és sohasem nevetnek vagy mosolyognak, mert nincs arcuk.

A ferde szemű kereskedő most egy nagy, kupolás terembe lökte be Cartert, amelynek falait döbbenetes domborművek borították, közepén kerek gödör tátongott, amelyet hat, gyanús foltokkal mocskolt kőoltár vett körül gyűrű alakban. Ebben a hatalmas, bűdös kriptában nem volt világítás, a baljós kereskedő mécse pedig olyan gyér fényt árasztott, hogy csupán apró részleteket lehetett látni. A terem távolabbi végében ötlépcsős magas köemelvény volt, azon pedig sárga alapon vörös mintás selyemköntöst, sárga selyemálarcot viselő ormótlan alak dagadozott egy aranytrónon. Neki integetett és gesztikulált a kereskedő, mire a sötétben bujkáló fölemelt selyembe burkolt mancsaival egy förtelmes faragványokkal borított elefántcsontfuvolát, és undorító hangokat hallatott lebegő sárga álarca mögül. Egy darabig így társalogtak. Carternek gyomorkeverően ismerős volt a fuvola hangja és a helyiség bűze. A vörös fényvel megvilágított vérfagyasztó várost és a visszataszító körmenetet juttatta eszébe, ami után a félelmetes kapaszkodás következett a Holdon át, mielőtt megmentette volna a barátságos földi macskák támadása. Tudta, a teremtmény azon az emelvényen kétségtelenül a leírhatatlan főpap, akiről a legendák sátáni, abnormális dolgokat sutognak, ám rettegett elgondolni, milyen irtózatossá lehet a valóságban.

Ekkor a mintás selyem kissé visszacsúszott az egyik piszkosfehér mancsról, és Carter már tudta, miféle fajzat a rémületes főpap. És az undor olyasmire vette rá, amibe ép ésszel sohasem mert volna belevágni, de most

reszkető öntudatában semminek sem maradt hely azon az őrjöngő vágyon kívül, hogy elmeneküljön attól, ami ott kuporog az aranytrónuson. Tudta, hogy reménytelen kölabirintus választja el a külső hideg felföldtől és még ha kiér is, ott az irtózatos Shantak-madár várakozik; mégis, mindennek ellenére csak azt tudta, hogy el kell menekülnie ettől a selyemruhában vonaglító fürtelemtől.

A ferde szemű ember az egyik iszonytatóan mocskos oltárköre tette a különös mécseset és előrelépett, hogy hadonászva szóljon a főpaphoz. Carter, aki mostanáig meg se moccant, hatalmasat lökött rajta a félelem vad erejével, úgy, hogy áldozata nyomban belezuhant a tátongó üregbe, amely a pletyka szerint egyenesen Zin pokoli tárnáiba vezet, hol a sötétben a gugok vadásznak a rémekre. Ezzel majdnem egy időben lekapta a mécseset az oltárról és berontott a freskókkal díszített labirintusba, fordult erre, fordult arra, ahogy jött és igyekezett nem gondolni sem a háta mögött kitartóan doboló alaktalan lábakra, sem a csúszás-mászásra hátul, a sötét folyosókban.

Néhány pillanat múlva már bánta fejvesztett futkosását. Bárcsak megjegyezte volna a freskókat, amelyek mellett elhaladtak befelé jövet! Igaz, olyan temérdek festmény volt és annyira zűrzavarosak, hogy nem sok hasznukat vette volna, ennek ellenére szidta magát, amiért nem próbálta meg. Ezek, amelyeket most látott, még borzalmasabbak voltak. Tudta, hogy nem a kivezető folyosón jár. Egy idő után, biztosra véve, hogy nem követik, lassított valamelyest; de alighogy föllélegzett, máris új bajba került. A mécses lángja halványodni kezdett és Carter hamarosan ott maradt a szuroksötétségben: semmit nem látott, semmi sem mutatott irányt.

Amikor a világítás kihuny, lassan tapogatózott előre a sötétben és a Nagyokhoz imádkozott, hogy segítsenek, ha tudnak. Időnként érezte, hogy a kőpadló emelkedik vagy süllyed és egyszer megbotlott egy látszólag értelmetlen lépcsőfokban. Minél tovább ment, annál nyirkosabb lett a környezet, pedig valahányszor kikapogott egy kereszteződést vagy oldalfolyosót, mindig azt a járatot választotta, amely a legkevésbé lejtett. Mégis, úgy érezte, lefelé halad; a doh, a nyálkás falak és a padló egyenetlensége arra utalt, hogy mélyen lent járhat Leng tisztátalan fennsíkja alatt. Arra azonban semmi sem figyelmeztette; ami végül is bekövetkezett: rettenetesen, döbbenetesen, lélegzetelállító zűrzavarban. Az egyik pillanatban még lassan araszolt a csúszós padlón, amely csaknem sík volt, a következőben szédülve zuhant lefelé a sötétben egy nagyjából függőleges üregben.

Nem tudta, mikor ért véget a borzalmas zuhanás, úgy rémlett, órákig tart a hagymázos émelygés, a rémült önkívület. Azután rájött, hogy megállt, és fölötte az északi éj foszforeszkáló felhői világítanak beteg fénnel. Mindenfelé omladozó falak és törött oszlopok, a cserjéktől-gyökerektől feltúrt kövezetet benőtte a fű. Mögötte függőleges bazaltszál meredezett, amelynek nem látszott a csúcsa; sötét oldalát visszataszító vésetek borították, és boltíves, faragott ajtó vezetett a belső feketeségbe, ahonnan ő érkezett. Előtte kettős oszlopsor húzódott, a törmelékek, a talpazatok egy régi széles utcáról árulkodtak; az

urnákról és a medencékről tudta, hogy ez lehetett a kertek sétánya. Atávokban hatalmas körteret jelezve szétnyíltak az oszlopsorok és e gyűrűben két szörnyalak sötételt a csillámló éji felhők alatt. Hatalmas diorit szárnyas oroszlánok voltak, közöttük sötétség és árnyak. Hét méter magasra emelték teljesen ép, groteszk fejüket és gúnyosan vicsorogtak a körülöttük elterülő romokra. Carter tudta, mik lehetnek: a legendák egyetlen ilyen kettőst ismernek. Ők voltak a Nagy Mélység örök őrei, ezek a sötét omladékok pedig ó Sarkomand romjai.

Első dolga volt elbarikádozni a kapuboltozatot a hullott kövekkel és a fura omladékkal. Nem óhajtotta, hogy követői támadjanak Leng gyűlöletes kolostorából, épp elég veszély leleselkedett az előtte álló úton. Fogalma sem volt, hogyan jut el Sarkomandból álomföld népesebb részeibe; azzal sem ér el sokat, ha leereszkedik a kísértetek barlangjába, mivel azok se tudnak többet, mint ő. A három kísértetnek, amelyek átkalauzolták a gugok városán a külső világba, sejtelmük sem volt, hogy kell menni Sarkomandba, ha haza akarnak jutni, de azt tervezték, megkérdezik Dylath-Leen öreg utazóit. Carternek nem nagyon volt ínyére, hogy ismét leereszkedjék a gugok alvilágába és megint Koth pokoli tornyával próbálkozzék, amelynek ciklopi lépcsői az elvarázsolt erdőbe vezetnek, ámde sejtette, hogy mégis rá kell fanyalodnia, ha minden más próbálkozása kudarcot vall. Leng fennsíkján nem mert elmenni segítség nélkül a magányos kolostor mellett; a főpaprak sok ügynöke lehet, útja végén nyilván ott lennének a Shantakok és talán más dolgokkal is meg kellene birkóznia. Ha tudna szerezni egy hajót, visszavitorlázhatna a tengeren át Inquanokba a fűrészcsomó mellett: a kolostor ősi festményei megmutatták, hogy e félelmetes hely nincs messze Sarkomand bazalt rakpartjaitól. De hajót találni ebben az eonok óta elhagyott városban igen valószínűtlen, és az sem tűnt reálisabbnak, hogy építsen magának egyet.

Ilyen gondolatokkal bíbelődött Randolph Carter, amikor egyszer csak új dolgon akadt meg a szeme. Szélesen húzódott előtte a mesés Sarkomand irdatlan csontváza, fekete, törött oszlopaival, szfinxekkel koronázott, rogyadozó kapuival, titáni köveivel, szörnyűséges szárnyas oroszlánjaival a csillámló éji felhők beteg izzásában. Most messze elől; valahol jobbra olyan fényt vett észre, amely nem a felhőkből származott. Nincs egyedül a halott város némaságában. Hol fellobbant, hol elhalványodott, zöldes árnyalata nem volt valami biztató. Amikor közelebb lopakodott a törmelékes utcán, néhány szűk résen át, leomlott falak között, látta, hogy tábortűz ég a rakpartok mellett, és néhány sötét alak csoportosul körülötte; pestises bűz terjengett mindenfelé. Mögöttük a kikötő vize olajosan csapkodta egy lehorgonyzott, nagy hajó oldalát és Carter halálra ijedt, látván; hogy ez az egyik rettegett gálya a Holdról.

Már azon volt, hogy elkúszik az undorító tábortűz közeléből, amikor izgalom söpört végig a bizonytalan sötét alakokon és különös, félreismerhetetlen hangot hallott. Egy kísértet rémült huhogása volt, amelyet egy pillanattal később valóságos fájdalomkórus követett. Bízván a félelmes romok árnyékában, Carter

engedte, hogy kíváncsisága legyőzze félelmét és újra előresompolygott. Féreg módjára a hasán tekergőzve keresztülvágott egy nyílt utcán, más helyütt fel kellett állnia, nehogy zajt csapjon a szétszóródott márványdarabok között. De mindig sikerült megúsznia a felfedeztetést, így rövid idő alatt talált egy helyet egy irdatlan oszlop mögött, ahonnan megfigyelhette a zöldben úszó jelenetet. Az ocsmány tűz körül émelyítő holdgombákat vacsorálva lapítottak bűzös körben a varasbéka szerű holdbestiák és csaknem emberi rabszolgáik. Néhány rabszolga fura dárdákat hevített a szökdécselő lángokban és fehérén izzó hegyükkel időnként megpiszkálták három szorosán összekötözött foglyukat, akik ott fetrengtek a vezérek előtt. Csápjaik mozgásából Carter látta, hogy a tömpe orrú holdbestiák hatalmasan élvezik a látványosságot és nagy volt elszörnyedése, amikor fölismerte a rémült nyüsztést és rájött, hogy a megkínzott kísértetek nem mások, mint a húséges trió, kik fölkalauzolták őt a mélységből, azután elindultak az elvarázsolt erdőből, hogy megtalálják Sarkomandot és azt a kaput, amelyik visszavezeti őket alvilági szülőhőzükbe.

Igen nagy volt a zölde tűz körül a holdbestiák száma; Carter belátta; hogy pillanatnyilag semmit sem tehet egykori szövetségeseiért. Fogalma sem volt, hogyan foghatták el a kísérteteket, de úgy képzelte, a sűrű varangyszerű borzadályok meghallhatták, amikor Dylath-Leen-ben a sarkomandi utat firtatják és nem akarták, hogy ily közel jussanak Leng gyűlöletes fennsíkjához és a leírhatatlan főpaphoz. Egy pillanatig tépelődött, mit kellene tennie, és eszébe jutott, milyen közel van a kapu, amely a kísértetek fekete királyságába vezet. Legokosabb, ha visszakúszik kelet felé, a két oroszlan terére és tüstént leereszkedik a mélységbe, ahol biztosan nem találkozik nagyobb rémségekkel, mint idefönt, viszont hamar találhat olyan kísérteteket, akik buzgón testvéreik segítségére sietnek, és talán eltakarítják a fekete gályáról a holdbestiákat. Eszébe jutott, hogy a kapunál, akárcsak a mélység többi bejáratánál, éji huhogányrajok őrködnek; de most már nem félt ezektől az arc nélküli teremtményektől, mert megtudta, hogy ünnepélyes szövetséget kötöttek a kísértetekkel, és az egykori Pickman megtanította rá, hogyan süvítse a jelszót, amit megértenek.

Így hát megkezdte csendes kúszását a romokon át, lassan közeledve a nagy központi tér és a szárnyas oroszlanok felé. Kényes munka volt, de a holdbestiák olyan jól szórakoztak, hogy nem hallották azokat az apróbb zajokat, amelyeket véletlenül csapott a lehullott kövek között. Végül kiért a nyílt terepre és elindult a satnya fák, kúszónövények között. Az óriási oroszlanok ijesztően meredtek rá a foszforeszkáló felhők beteg fényében, de ő férfiasan ment tovább, majd odakerült a pofájuk elé, mert tudta, hogy azon az oldalon lesz az ijesztő sötét, amelyet őriznek. Háromméternyire kuporgott egymástól rémítő domborművekkel televesett irdatlan talapzatán a két csúfondáros pofájú dioritszörny. Közöttük csempeborítású tér volt, amelyet valaha ónixkorlát vett körül, közepén fekete kút tátongott. Itt állt hát az ásító mélység partján, honnan hoporcos-mohos kőlépcsők vezettek le a lidérces alvilágba.

Még az emléke is szörnyűség annak az órákig tartó sötét ereszkedésnek.

Carter egyre csak keringett és keringett vakon lefelé egy mérhetetlen, meredek, csúszós csigalépcsőn. Olyan elnyűttek és keskenyek voltak a fokok és annyira nyálkásak az alvilág kipárolgásától, hogy a rajtuk járó sohasem tudhatta, mikor indul meg, hogy lélegzetelállító zuhanás után megérkezzék a pokol fenekére; ugyanígy nem sejtette, mikor és hogyan ragadják meg az éji huhogányok, ha tényleg lakik néhány ebben az ősi lejáróban. Körülvette a mélység nem embernek való fojtogató szaga. Idővel elgémberedett és elálmosodott, sokkal inkább ösztönei, mint tudatos elhatározás hajtotta előre. Még azt sem érezte, mikor megállt, mert hátulról némán megmarkolta valami. Aztán széleseben hasította a levegőt, és csak a rosszindulatú csipkedésre kapott észbe, hogy itt a gumyszerű éji huhogányok tevékenykednek.

Attól, hogy az arc nélküli, csapkodó lények hideg, nedves markában van, észbe jutott a kísértetek jelszava és olyan hangosan süvítette, ahogy bírta, a szél és a repülés zűrzavarában. Bár a huhogányokat esztelen lénynek tartják, a hatás azonnali volt; rögtön abbamaradt a csipkedés, a teremtmények sietve kényelmesebb testhelyzetbe fordították foglyukat. Ettől fölbátorodva Carter némi magyarázatot kockáztatott meg; elmondta, hogy a holdbestiák elfogták és megkínózták a három kísértetet és hogy egy csapatra lenne szüksége a kiszabadításukra. A huhogányok, ha tökéletlenül is, megértették, amit mondott; még gyorsabban és céltudatosabban repültek. A tömör sötétséget hirtelen felváltotta a belső világ szürke félhomálya és kitárult előttük az egyik olyan lapos, élettelen síkság, ahol szívesen kuporognak és zabálnak a kísértetek. Töredezett sírkövek, csontmaradványok árulkodtak a hely lakóiról; Carter a sürgős hívójelet hallatta, mire kutyyszerű, nyeszlett fajzatok perdültek elő a föld alatti járatokból. Most lecsaptak a huhogányok, talpra állították utasukat, azután kissé visszavonultak és behúzott nyakkal félkörbe ültek a földön, miközben a kísértetek üdvözölték a frissen érkezettet.

Carter gyorsan, szabatosan elhuhogta üzenetét a groteszk társaságnak, kik közül négyen rögtön eltávoztak különböző üregekbe, hogy továbbadják a hírt a többieknek és elegendő segélycsapatot toborozzanak. Hosszasabb várakozás után betoppant valamilyen, fontos kísértet, aki szemléletesen gesztikulált a huhogányoknak, mire kettő elrepült a sötétbe. Ezután folyamatosan gyarapodtak a síkon a szárnyas lények sorai, míg fekete nem lett tőlük a nyálkás talaj. Közben mindegyre izgatottan nyüszítő újabb kísértetek másztak elő az odúkból, és kezdetleges csatarendbe verődtek, nem messze az összezsúfolódott huhogányoktól. Egy idő után fölbukkant az a büszke és befolyásos kísértet, amely valaha Richard Pickman bostoni festő volt és Carter részletesen elsivította neki, mi történt. Ez láthatólag mély benyomást tett a hajdani Pickmanre aki egyébként örömmel üdvözölte régi barátját, majd félrevonta tanácskozni a többi vezetőt, kissé távolabb az egyre gyarapodó tömegtől.

Végül, miután szemlét tartottak a sorok felett, az összegyülekezett főnökök egyszerre felsivítottak és parancsokat habogtak a kísértetek és huhogányok tömegének. A szarvas szárnyasok nagyobb osztaga azonnal

elrepült, míg a többiek kettesével, szétterpesztett lábakkal letérdeltek, a kísértetek pedig egyesével odamentek hozzájuk. Mindegyik huhogánypár felkapta kijelölt utasát, felröppentek és eltűntek a feketeségben; végül nem maradt más, mint Carter, Pickman, a többi főnök meg néhány huhogánypár. Pickman elmagyarázta, hogy a huhogányok egyszerre töltik be az előőrsök és a kísértetek csataménjeinek szerepét és haduk most végigzúdul Sarkomandon, hogy ellássa a holdbestiák baját. Carter a főnökökkel együtt odament a várakozó huhogányokhoz és a nedves, síkos mancsok felragadták őket. A következő pillanatban fölfelé pörögtek a szélben és a sötétségben, vég nélkül, föl, egyre föl, a szárnyas oroszlánok kapujához, Sarkomand kísérteties romjai közé.

Hosszú szünet után Carter ismét megpillantotta a város betegesen csillámló éjszakai eget és megállapította, hogy a nagy tér nyüzsgő a harcias kísértetektől és huhogányoktól. Érezte, hogy nemsokára hajnalodik, a sereg azonban olyan erős, hogy nincs szükségük a meglepetésre, ha le akarják győzni az ellenséget. A rakpartok mellett még halványan pislákol a zöldes tűz, de nem hallottak kísértetjajongást, ami azt bizonyította, hogy a foglyok kínzása egy időre abbamaradt. A harcosok halk utasításokat nyüszítettek hátasaik fülébe és élükön a lovas nélküli éji huhogányok osztagával, széles, keringő oszlopban emelkedett föl a kísértetek hada és végigsepert a lakatlan romok fölött, az ördögi lángok felé. Carter Pickman mellett repült az első sorban és közeledőben a förtelmes táborhoz látta, hogy a holdbestiák teljes mértékben készületlenek. A foglyok egy csomóban, tehetetlenül heverték a tűz mellett, varangyszerű fogvatartóik pedig összevissza, álmosan süppedeztek körülöttük. A csaknem-ember rabszolgák aludtak, még az őrszemek is elhanyagolták feladatukat, amit ebben a tartományban formális kötelességnek tekintettek.

Az éji huhogányok és a rajtuk lovagló kísértetek végső rohama igen gyors volt, és mielőtt a szürke, varangyszerű rondaságok és csaknem-ember rabszolgáik egyet nyikkanhattak volna, mindet fölragadta egy csoport huhogány. A holdbestiák persze némák voltak; de még a rabszolgáknak is csekély esélyük volt kiabálni mert a gumyszerű mancsok beléjük fojtották a hangot. A medúzaszerű ormótlan fertelmes borzasztóan rángatóztak, ám tehetetlenek voltak a huhogányok erejével, éles, fekete karmaival szemben. Ha egy holdbestia túlságosan hevesen kapálózott, a huhogány megráncigálta reszkető rózsaszín csápjait, ami úgy látszik, nagyon fájhatott, mert az áldozat rögtön abbahagyta a kapálózást. Carter mérszarlásra számított, de belátta, hogy a kísérteteknek sokkal körmönfontabb terveik vannak. Valami parancsot süvítettek, és a többit rábízták a huhogányok ösztöneire, kik némán eltűntek balszerencsés foglyaikkal a Nagy Mélységben, hol igazságosan szétszórták őket a dólok gugok, rémek és a sötétség más lakói között, kiknek táplálkozási szokásai nem egészen fájdalommentesek a választott uzsonna szempontjából. A győzedelmes rokonok eközben kiszabadították kötelékeikből és vigasztalgetták a három megkötözött kísértetet, míg más csoportok a megmaradt holdbestiákat keresve, megszállták a kikötőben a gonoszul büzlő fekete gályát hogy

megbizonyosodjanak róla, nem bújt-e el valaki a legyőzöttek közül. Úgyszólván bizonyos volt a teljes győzelem, mert az életnek egyetlen további jelét nem fedezték föl. Carter, aki azon aggódott, hogy legyen eszköz amivel visszatérhet álmföld más részeibe, rávette őket, hogy ne süllyesszék el a lehorgonyzott gályát, amit készségesen és hálásan teljesítettek, amiért értesítette őket a három kísértet elfogatásáról. A hajón találtak néhány roppant sajátos tárgyat és díszítést, amelyeket Carter azonnal a tengerbe hányt. Most szétváltak a huhogányok és a kísértetek, az utóbbiak megmentett társaikat faggatták a történekről. Úgy tűnt, mindhárman követték Carter utasításait: emberi öltözetben surrantak tova az elvarázsolt erdőtől Dylath-Leenig, Niren keresztül a Skai mentén, magányos parasztházak mellett, lehetőleg úgy szökdécselve, hogy hasonlítson az emberek járásához. Groteszk viselkedésük és arcuk sok szóbeszédre adott alkalmat Dylath-Leen kocsmáiban, de ők kitartóan kérdezték az utat Sarkomand felé, addig, míg egy öreg utazó el nem magyarázta nekik. Ekkor tudták meg, hogy csak egy olyan hajó indul Lelag-Leng felé, amely nekik megfelel, és felkészültek a türelmes várakozásra.

Ám az ördögi kémek sok mindent jelentettek, mert röviddel később egy fekete gálya érkezett a kikötőbe és a széles szájú rubintkereskedő meghívta egy italra a kísérteteket egy kocsmába. Egyetlen rubintból faragott, vészjósló, groteszk vésetekkel díszített palackból töltötte a bor, és a kísértetek ugyanúgy foglyokként találták magukat a fekete gályán, mint Carter valaha. Ez alkalommal a láthatatlan evezők nem a Hold felé, hanem az ősi Sarkomand irányába hajtották a gályát; nyilvánvalóan a leírhatatlan főpaprak szánták foglyaikat. Érintették az éles szegélyű sziklát az északi tengeren, amelyet Inquanok tengerészei elkerülnek, a kísértetek itt látták első ízben a hajó vörös urait; érzéketlenségük ellenére felfordult a gyomruk ennyi rosszindulatú alaktalanságon és félelmetes bűzön. A sziklán tanúi voltak a varangyszerű helyőrség kimondhatatlan vigalmának - az ilyen vigadozásból szokott felcsapni az éjszakai üvöltés az emberek félelmére. Ezután értek partot a romos Sarkomandban és kezdetét vette a kínzás, amelynek folytatódását a felmentő sereg megérkezése megakadályozta. Mikor a további terveikről beszélgettek, a három megmenekült kísértet azt javasolta, rohanják le az éles szélű sziklát és pusztítsák el a varangyok helyőrségét. Az éji huhogányok tiltakoztak; nem örültek a kilátásnak, hogy víz fölött kelljen repülniük. A legtöbb kísértetnek tetszett a terv, de tanácstalanok voltak, hogyan hajtsák végre a huhogányok segedelme nélkül. Ekkor Carter, látván, hogy nem képesek elboldogulni a horgonyon ülő gályával, felajánlotta, hogy megtanítja őket a nagy evezők használatára, amely javaslatot buzgón helyeselték. Most már el érkezett a szürke nappal, és az ólomszín északi ég alatt kísértetek válogatott különítménye felszállt az ocsmány hajóra, elfoglalták helyüket a padokon. Carter meglehetősen tanulékonyan találta őket és még az éj leszállta előtt számos próbautat tettek a kikötő környékén. Mindazonáltal csak három nap múlva mertek gondolni a hódító útra. Akkor az evezősök már kellően ki voltak

képezve, a huhogányok biztonságosan elrejtöztek az elülső kabinban, így hát elvitorlázott végre a csapat; Pickman és a többi főnök a fedélzeten összegyülekezve vitatta a támadás módját és menetét.

Már az első éjszakán meghallották a szikláról az üvöltést. A gálya legénysége beleremegett, mindenekelőtt a három megmentett kísértet, akik jól tudták, hogy ez mit jelent. Úgy gondolták, nem jó, ha a támadást éjszaka hajtják végre, így a hajó ott lebegett a foszforeszkáló felhők alatt, hogy bevárja a szürkés pirkadatot. Amikor felerősödtek a fények és az üvöltés elhallgatott, az evezősök újra meghúzták evezőiket és a gálya mind közelebb és közelebb került ahhoz az éles szélű sziklához, amelynek gránit csúcsai fantasztikusan meredtek a borús ég felé. A szikla oldalai nagyon meredek voltak; peremén azonban itt-ott látni lehetett a különös, ablaktalan kunyhók kidudorodó falait, meg az utak alacsony védőkorlátait. Az ember hajói sohasem juthattak ennek a helynek a közelébe, vagy legalábbis sohasem jöhettek ennyire közel úgy, hogy el is távozzanak utána; Carter, és a kísértetek azonban nem féltek és tántoríthatatlanul haladtak tovább, megkerülve a szikla keleti homlokzatát, keresve a rakpartokat, amelyről a megmentettek azt mondták, hogy a déli oldalon vannak, hol meredek földnyelvek alkotnak kikötőt.

A földnyelvek a sziget meghosszabbításai voltak és olyan közel estek egymáshoz hogy egyszerre csak egy hajó mehetett el a sziklafalak között. Kívül nem látszottak figyelők, így a gálya merészen keresztülhaladt a csatornaszerű szoroson; be a mögötte levő kikötő állott, bűdös vizére. Itt viszont csupa nyüzsgés volt minden: sok hajó horgonyzott egy félelmetes sziklarakpart mentén, tömérdek majdnem-ember rabszolga és holdbestia cipelte a ládákat és dobozokat, vagy hajtotta az ormótlan szekereket vontató, leírhatatlan, mesés borzalmakat, A dokkok fölött kicsiny kővárost is vájtak a függőleges sziklába: kanyargós úttal kezdődött, amely a hegy magasabb régióban eltűnt szem elől. Hogy mi volt a bámulatos gránitcsúcson túl, azt nem lehetett megmondani, de az itt látottak alapján bizonyára nem volt megnyugtató.

A befelé tartó gálya láttán a rakpartokon még hevesebb lett a nyüzsgés: akinek volt szeme, az meregette, akinek nem, az várakozóan mozgatta rózsaszín tapogatóit. Természetesen nem tudták, hogy a fekete gálya idegen kézen van, a kísértetek nagyon hasonlítottak a szarvas-patás majdnem-emberekre, az éji huhogányok pedig nem voltak szem előtt. Eddigre a vezetők kidolgozták haditervüket: eszerint szabadon engedik a huhogányokat mihelyt eléri a rakpartot, azután rögtön elvitorláznak, az egész ügyet rábízzák a majdnem agy nélküli fajok ösztöneire. Ha kiteszik őket a sziklára, a szarvas szárnyasok első dolga felragadni minden élőlényt, amely a kezük ügyébe esik, aztán pedig, mivel teljesen képtelenek a gondolkodásra, a hazatérés ösztönére hallgatva megfélelkeznek víziszonyukról és egyenesen visszaröpülnek a mélységbe, magukkal vivén förtelmes prédáikat, hogy megfelelő elbánásban részesüljenek a sötétben, ahonnan nem sokan tértek még vissza élve.

A kísértet; amely valaha Pickman volt, lement és néhány egyszerű

.utasítást adott a huhogányoknak, miközben a hajó egyre közeledett a fenyegető, bűzös rakpartokhoz. Ott most újabb mozgolódás keletkezett, Carter látta, hogy a gályájuk izgalmat és gyanakvást ébreszt. A kormányos nyilván nem a megfelelő dokkba kanyarodott és valószínűleg az őnök is észrevették a különbséget az iszonyú kísértetek és az emberfélék között, kiknek a helyébe álltak. Valahogy szavak nélkül riadóztathattak, mert szinte egyszerre dögletesen bűzlő holdbestiák hordája kezdett kiözönlenni az ablaktalan házak kis fekete ajtónyílásain, végighömpölyögve a jobboldalt kanyargó utcán. Amikor a gálya orra odakoccant a rakparthoz, furcsa dárdák esője zúdult rá, leölve két kísértetet és könnyebben megsebesítve egy harmadikat; ekkor azonban valamennyi fedélzeti ajtót kinyitották, hogy kibocsássák a zümmögő éji huhogányok fekete felhőjét, amelyek úgy gyülekeztek a város fölött, mint szarvas, óriás denevérraj.

A kocsonyás holdbestiák hosszú póznákkal igyekeztek visszalökni a támadó hajót, de nyomban abba is hagyták, amikor az éji huhogányok nekik estek. Szörnyű látvány volt az arctalan, gumyszerű csipkedők mulatsága, amint iszonyú sűrű felhőjük szétszóródott a város fölött, majd fölszárnnyalt a kanyargós út mentén a szikla ormára. Néha a fekete csoport véletlenül elejtett egy-egy fogoly varangyot, amely undorító bűzt árasztva loccsant szét a sziklán. Amikor az utolsó huhogányok is elhagyták a gályát, a kísértetvezérek parancsot sivitottak a visszavonulásra; az evezősök nyugodtan kilapátoltak a kikötőből a szürke földnyelvek között, miközben a város a csata és hódítás zürzavarában vonaglott.

Pickman, a kísértet jó néhány órát hagyott a huhogányoknak, hogy primitív elméjük legyőzze félelmüket a tenger fölötti repüléstől. Mérföldnyire az éles szélű szikláktól megállította a gályát, és várakozás közben bekötöztette sebesült harcosait. Leszállt az éj, a szürke félhomály helyet adott az alacsony felhők beteges foszforeszkálásának; a vezetők egész idő alatt figyelték az átkozott szikla csúcsait, hogy lássák, repülnek-e az éji huhogányok. Pirkadatkor fekete pötty lebegett tétován a legmagasabb csúcson, majd rövid idő alatt csapattá növekedett. Pontosan reggel a csapat szétszóródott és egy negyedórán belül eltűnt a távolban északkelet felé. Egyszer-kétszer mintha elhullajtott volna valamit a vékonyodó csapat; Carter azonban nem aggódott, mivel megfigyelte, hogy a varangyszerű holdbestiák nem tudnak úszni. Végre a kísértetek meglegedésére valamennyi huhogány távozott Sarkomand és a Nagy Mélység felé halálra ítélt terhével, a gálya pedig visszavezett a szürke földnyelvek között a kikötőbe; a rémületes társaság partra szállt és kíváncsian szétszéledt a meztelen sziklák; a tömör kőből kifaragott sasfészkek, tornyok és erődök között. Félelmes titkok tárultak föl a pokoli ablaktalan kriptákban; sok minden maradt a félbeszakadt mulatságokból, ami különböző változásokat mutatott eredeti állapotához képest. Carter eltakarított néhány valamit, melyeknek már nem volt élő formája, és sietősen elmenekült néhány más elől, melyeknek természetében nem lehetett elég biztos. A bűzlő házak főképpen holdfából faragott groteszk székekkel és padokkal voltak berendezve, a falakra kimondhatatlan, tébolyodott

jeleket mázoltak.

Számtalan fegyver, szerszám és dísz tárgy hevert mindenfelé, köztük néhány tömör rubintbálvány, melyek a Földön nem található különös lényeket ábrázoltak. Ezek anyaguk ellenére sem bátorítottak alapos vagy hosszas vizsgálatra; Carter vette a fáradságot, hogy ötöt apró darabokra törjön kalapáccsal. A szétszórt lándzsákat, gerelyeket összegyűjtötte és Pickman jóváhagyásával szétszította a kísértetek között. Az ilyen eszközök újdonságot jelentettek a kutyaforma szökdecslő fajzatoknak, de viszonylagos egyszerűségük megkönnyítette, hogy rövid idő alatt megtanulják kezelésüket.

A szikla tetejét több templom díszítette, mint magánlakás; sokukba kamrákat vájtak, amelyekben szörnyűséges faragott oltárokat, gyanús foltokkal szennyezett medencéket és olyan kápolnákat leltek, hol a kadathi kegyet-len isteneknél is rettenetesebb lényeket imádtak. Az egyik nagy templom végéből alacsony, fekete folyosó nyílt; ezt követve Carter egy hatalmas kupolás terembe jutott, amelynek boltozatát démoni faragások borították, közepén pedig ugyanolyan bűzös, feneketlen üreg ásított, akár Leng förtelmes kolostorában, ahol egyedül borong a leírhatatlan főpap. A terem túlsó árnyas végében, az ocsmány kút mögött mintha furcsán öntött kis bronzajtó sejlett volna, ám Carter valamilyen okból megmagyarázhatatlan módon félt kinyitni vagy akár csak meg is közelíteni és sietve visszavonult a folyosón rút szövetségeseihez, akik gondtalan hányavetiséggel szökdecsléltek, amit ő nemigen tudott átérezni. A kísértetek felfedezték és a maguk módján hasznosították a holdbestiák befejezetlen multságát. Találtak egy nagy hordó erős holdbort, legörgették a rakpartra, hogy magukkal vigyék és később felhasználják diplomáciai tárgyalásoknál, noha a megmentett trió, amely emlékezett még a hatására Dylath-Leenből, figyelmeztette társait, hogy senki se kóstolja meg. A víz közelében, az egyik pincében, találtak egy nagy raktárat, tömve Holdon bányászott nyers és csiszolt rubintokkal, de amikor a kísértetek rájöttek, hogy nem ehetőek, elvesztették minden érdeklődésüket irántuk. Carter egy darabot sem próbált magával vinni, mivel túl sokat tudott arról, kik bányásszák őket.

Hirtelen izgatott huhogás hallatszott a kikötőben hagyott őrszemek felől. A visszataszító martalócok félbehagyták foglalatosságaikat és összeverődtek a parton. A szürke földnyelvek között újabb fekete gálya közeledett sebesen. Egy pillanat se kell, hogy a fedélzeti majdnem-emberek rájöjjenek a város megszállására és riadóztassák az alanti szörnyeket. Szerencsére a kísértetek még maguknál tartották a lándzsákat és gerelyeket, amelyeket Carter osztott ki közöttük; az ő parancsára, amelyet az a lény is megerősített, aki valaha Pickman volt, csatasort alkottak és felkészültek, hogy megakadályozzák a hajó kikötését. A gályáról izgatott lárma jelezte, hogy a legénység fölfedezte a dolgok megváltozott állását, a hajó azonnali megtorpanása pedig arra utalt, hogy észrevették a kísértetek létszámfölnyét. Pillanatnyi habozás után az újonnan jöttek csöndesen megfordultak és ismét távoztak a két földnyelv között, de a kísértetek egy pillanatig sem hitték, hogy ezzel elkerülték az összecsapást. Vagy

erősítést hoz a fekete hajó, vagy a legénység megpróbál másutt partra szállni a szigeten; egy csapat fürkészt azonnal fölküldtek a csúcsra, hogy lássák, merre fordul az ellenség.

Alig néhány perc múlva lihegve tért vissza egy kísértet, mondván, a holdbestiák és az emberfélék kiszálltak a keleti girbegurba földnyelven és most olyan rejtett ösvényeken, sziklaperemeken másznak fölfelé, amelyeket egy hegyikecske is nyaktörőnek tartana. A gálya szinte azonnal ismét felbukkant a szurdokszerű szorosban, de csupán egy másodpercre. Néhány pillanattal később második hírnök érkezett zihálva a magasból, hogy elmondja, újabb csapat ért földet a másik földnyelven; mindegyik sokkal népesebb, mint ahogy a gálya méreteiből következne. Maga a hajó lassan haladt, mivel alig maradtak rajta evezősök. Hamarosan fel is tűnt a sziklák között és megállt a büdös kikötőben, mintha a közelgő összezapást figyelné, készen állva a lehetséges beavatkozásra.

Carter és Pickman ezalatt három csapatra osztotta a kísérteteket, egy-egy a behatolók elé sietett, egy pedig a városban maradt. Az első kettő azonnal fölmászott a megfelelő irányban a sziklákra, miközben a harmadik egy szárazföldi és egy tengeri rajra oszlott. A tengeriek Carter parancsnoksága alatt fölszálltak a lehorgonyzott gályára és kiveztek a jövevények gályájához, hol gyéren maradt a legénység, miért is a másik kihátrált a szoroson át a nyílt tengerre. Carter nem vette azonnal üldözőbe, mert tudta, hogy nagyobb szükség lehet rá a városban.

A holdbestiák és a majdnem-emberek félelmetes különítményei fölfelé másztak a földnyelvek tetejére, hátborzongató körvonalaik kirajzolódtak az ólomszín szürkületi égre. Sivítani kezdtek a támadók vékony, pokoli fuvolái, és olyan hatást gyakoroltak a felemás, félig alakatlan lényekre, amely majdnem olyan undorító volt, mint a varangyforma rondaságok büze. Ekkor a kísértetek két osztaga is fölbukkant. Mindkét oldalról röpködni kezdtek a gerelyek, a kísértetek harsány huhogása, az emberfélék állati üvöltése sátáni, őrjöngő, leírhatatlan hangzavarban olvadt össze a fuvolák visongásával. Itt-ott testek hullottak a földnyelvek keskeny sziklataréjairól a külső tengerbe vagy a kikötő vizébe; itt gyorsan lerántotta őket valami víz alatti lény, amelynek jelenlétét néhány óriási buborék árulta el.

Félórája tartott a viadal az ég háttére előtt, de a nyugati sziklák felől jött támadók máris megsemmisültek. Viszont a keleti szirten, ahol a holdbestiák csapata vezette a támadókat, a kísértetek nem álltak ilyen jól; lassan hátráltak a lejtőkön. Pickman gyorsan erősítést küldött erre a frontra a városban maradt csapatból, és ezek sokat segítettek a csata további szakaszában. Addigra a nyugati oldalon vége lett a harcnak, a győzelmes túlélők lesiettek, hogy segítsenek félig visszaszorított társaiknak; megfordult az ár, és ismét visszaszorította a támadókat a földnyelv keskeny gerincére. A majdnem-embereket egy szálíg lemészárolták, de a varangyszerű borzalmak utolja kétségbeesetten harcolt erős, undorító mancsukba szorított hosszú lándzsákkal. Szinte már nem is használtak gerelyt, a harc kézitusává fajult,

mivel egyszerre kevés lándzsás tudott vívni a keskeny peremen.

Ahogy nőtt a düh és a vakmerőség, egyre többen hullottak a tengerbe. Azokat, akik a kikötő vizébe csobbantak, a bugyborékoló láthatatlan képében várta a rögtöni megsemmisülés, de azok közül, akik a nyílt tengerbe csapódtak, akadtak, akik ki tudtak úszni az árapály mosta sziklákhöz, és a lebegő gálya is számos holdbestiát mentett meg. A sziklák megmászhatatlanok voltak; kivéve ahol a szörnyetegek partra szálltak, így egyetlen kísértet sem tudott csatlakozni csapatukhoz. Néhányukat az ellenséges gályáról vagy főntről dárdáztak le a bestiák, de pár túlélőt meg tudtak menteni. Amikor a szárazföldi csapatok biztos fölényben látszottak lenni, Carter gályája előretört a földnyelvek közül és messzire kiűzte: a másik gályát a nyílt tengerre, majd megállt, hogy segítsen a sziklába kapaszkodó vagy az óceánban úszkáló kísérteteknek. A holdbestiákat, akiket a hullámok kimostak a sziklákra vagy zátonyokra, gyorsan eltakarították.

A bestiák hajója biztos távolban volt, a támadók szárazföldi ereje egyetlen helyre összpontosult, Carter tekintélyes erőt tett partra a keleti földnyelven az ellenség hátában, ami igen megrövidítette a csata hátralevő részét. Két oldalról támadva, darabokra metélték vagy a tengerbe dobálták az undorító idétlenségeket és mire leszállt az este; a kísértetfőnökök megállapították, hogy a sziget ismét tiszta. Az ellenséges gálya eközben eltűnt; a győztesek úgy döntöttek, jobb, ha kiürítik a gonosz, éles peremű sziklát, mielőtt a holdbéli borzalmak túlerőt szednének össze és megint megtámadnák őket.

Így hát estére Pickman és Carter összegyűjtötte az összes kísértetet, gondosan megszámlálták őket és kiderült, hogy, több mint egynegyedük elveszett a nap csatáiban. A sebesültek a gálya priccsein heverték, mivel Pickman mindig ellenezte a régi kísértetszokást, hogy a saját sebesültjeiket is megölik és megeszik: A sértetleneket odaküldte az evezők mellé, vagy máshova, ahol a legnagyobb hasznukat lehetett venni. A gálya elindult az alacsonyan foszforeszkáló felhők alatt, és Carter nem is bánta, hogy otthagyják a tisztátalan titkok szigetét, amelynek éjsötét kupolás terme a feneketlen kúttal és a visszataszító bronzajtóval szüntelenül ott kóválygott gondolataiban. Hajnalra már látni lehetett Sarkomand romos bazalt rakpartjait, ahol néhány éji huhogány őrszem kuporgott szarvas fekete vízköpőként az ember kora előtt kihalt félelmetes város törött oszlopain és mállatag szfinxein.

A kísértetek tábort ütöttek Sarkomand lezuhant kövei között és üzentek a huhogányoknak, hogy küldjenek nekik elég hátast. Pickman és a többi főnök áradozva mondtak köszönetet a támogatásért. Carter úgy érezte, jól haladnak a tervei és most már nemcsak ahhoz kérhet segítséget szörnyű szövetségeseitől, hogy itt hagyhassa álomföldnek ezt a részét, de ahhoz is, hogy kutatásait befejezve megtalálja az ismeretlen Kadath tetején lakozó isteneket, meg a nagyszerű alkonyati várost, ahonnan oly hirtelen elragadták álmaiban. Elmondta, mit tud a jeges pusztaságról, amelyben Kadath áll, a szörnyeteg Shantakokról, a kétfejű örökké faragott hegyekről. Elbeszélte, hogy a Shantakok félnek az éji huhogányoktól, mert még e hatalmas lófejű madarak is visongva

igyekeztek minél távolabb a sivár, szürke csúcsok között, amelyek Inquanokot választják el a gyűlöletes Lengtől. Elmondta, mit tudott meg a huhogányokról a leírhatatlan főpap ablaktalan kolostorában: még a Nagyok is félnek tőlük, és uralkodójuk egyáltalán nem Nyarlathotep, a kúszó káosz hanem a tiszteletre méltó ősoleg Nodens, a Nagy Mélység Ura.

Mindezeket elhabogván az összegyűlt kísérteteknek, rögtön ezután körvonalazta kérését, amit egyáltalán nem tekintett túlzottnak ama szolgálatokhoz képest, amelyeket mostanában tett a gumyszerű, kutyaforma szökdécselőknek. Azt mondta nagyon szeretné igénybe venni pár éji huhogány szolgálatait, hogy biztonságban jusson át a légben a Shantakok birodalmán és a faragott hegyeken, túl a jeges pusztaságon, oda, hol nem járt még halandó. Föl akart repülni az ismeretlen Kadath tetején álló ónixkastélyig, hogy könyörgjön a Nagyokhoz, ne tagadják meg tőle az alkonyati várost, és biztosan érezte, hogy az éji huhogányok gond nélkül el tudják vinni odáig, magasan a síkság veszedelmei fölött, át az őrzőkké faragott ocsmány kétfejű hegyeken, amelyek az idők végezetéig ott kuporognak a szürke félhomályban. A szarvas arctalanoknak nincs veszedelem a Földön, még a Nagyok is tartanak tőlük. Abban a váratlan esetben pedig, ha közbelépnének a Más Istenek, kik hajlamosak utánanézni a föld szelídebb isteneinek, nos, az éji huhogányoknak akkor sincs félnivalójuk: a kívüllevő szörnyfajzatok nem törődnek e repülő síkos némákkal, kiknek nem Nyarlathotep az uruk, csupán a hatalmas és ősoleg Nodens előtt hajolnak meg.

Tíz-tizenöt fős falka biztosan elegendő lenne, huhogta Carter, hogy akárhány Shantakot távol tartsanak, bár talán nem ártana, ha néhány kísértet is csatlakozna a csapathoz, hogy a maguk módján irányítsák ezeket a teremtményeket, mivel jobban ismerik kísérteties szövetségeseiket az embernél. Leszállhatnának valamilyen megfelelő helyen a mesés ónix fellegvár falain belül, az árnyékban megvárhatnák visszatértét vagy jeladását, miközben ő megpróbál bejutni a kastélyba, hogy imádkozzék a Föld istenei előtt. Ha valamelyik kísértet úgy döntene, hogy elkíséri a Nagyok tróntermébe, ő csak hálási lesz érte; mivel jelenléte súlyt és fontosságot ad könyörgésének. Mindazonáltal ehhez nem ragaszkodik, csupán szállítást kér az ismeretlen Kadath tetején lévő kastélyig és vissza, meg a végső útra, magához a csodálatos alkonyati városhoz, abban az esetben, ha az istenek jóindulatúnak bizonyulnak, illetve a Mélyebb Álom földi kapuihoz az Elvarázsolt Erdőben, akkor, ha imái nem találnak meghallgatásra.

A kísértetek nagy figyelemmel hallgatták Carter beszédét, és eközben az ég elsötétült az éji huhogányoktól, kiket az üzenetvivők küldtek vissza. A szárnyas lidércek félkörbe ültek a kísértethad mögött, tiszteletteljesen várakozva, amíg a kutyaszerű főnökök fontolóra vették a földi utazó kérését. Az a kísértet, aki valaha Pickman volt; sokáig suttogott társaival és a végén sokkal többet ajánlottak Carternek, mint amennyire számított. Mivel támogatta őket, hogy megverjék a holdbestiákat, ők ugyanígy támogatják vakmerő utazásában

olyan birodalmakba, ahonnan még senki sem tért vissza; nem csupán néhány szövetséges éji huhogány fogja elkísérni, hanem ez az egész táborozó sereg, veterán kísértetharcosok és újonnan csatlakozott huhogányok egyaránt, kivéve azt a kis helyőrséget, amely az elfoglalt fekete hajón marad és vigyázza a tengeri sziklaszigetről hozott zsákmányt. Amikor óhajtja, rögtön útnak indulnak a levegőn át, és ha megérkeztek Kadathba, illő számú kísértet megy vele, mintha deputáció menne a Föld isteneihez ónixkastélyukba.

Carter a hálától és örömtől először szóhoz se tudott jutni, majd a kísértetvezérekkel közösen terveket kovácsolt merész útjára. Eldöntötték, hogy a sereg magasan fog szállni, át az ocsmány Leng, a névtelen kolostor; a gonosz sziklafalvak fölött; csupán a hatalmas szürke csúcsok között állnak meg, hogy beszéljenek a Shantak-riogató éji huhogányokkal, akik a hegyek likacsában tanyáznak. Azután a tőlük kapott tanácsoknak megfelelően választják meg útirányukat; vagy az Inquanoktól északra húzódó kopár-faragott hegyeken, vagy a förtelmes Lengen túli északi nyúlványokon át közelítik meg Kadathot. A kutyaszerű lélektelen kísérteteknek meg az éji huhogányoknak nem kell félniük a láb nem járta pusztáktól, és nem fognak visszarettenni, ha majd ott toronylik magányosan Kadath a titok ónixkastélyával.

Délfelé a kísértetek és az éji huhogányok fölkészültek a repülésre, mindegyik harcos kiválasztott egy megfelelő pár hátast. Cartert kényelmesen elhelyezték a csapat élén, Pickman mellett; legelöl lovas nélküli huhogányok szálltak két sorban, mint előőrsök. Pickman éles sivítására az egész hátborzongató sereg a lidérces felhők közé emelkedett, maga alatt hagyva az ősi Sarkomand törött oszlopait, leomlott szfinxeit; egyre magasabbra és magasabbra szálltak, míg el nem vették szem elől a város mögötti óriás bazaltsziklát is, és ki nem tárult előttük Leng jeges, terméketlen fennsíkjának szegélye. Még magasabbra emelkedtek, annyira, hogy a táblavidék is összezsugorodott alattuk; ahogy északnak tartottak a rémület szélségre fennsíkja fölött, Carter elborzadva látta viszont a durva monolitok körét és a kushadó ablaktalan épületet, ahol a selyemálarcos vérfagyasztó fürtelem tanyázik, kinek karmaitól alig tudott megmenekülni. Ez alkalommal nem ereszkedtek alá; denevérrajként szállt a sereg az élettelen tájon, el az ördögi sziklafalvak pisla tüzei fölött, meg se állva, pillantást sem vetve az örökké táncoló-sípoló, patás-szarvas majdnem-emberek morbid vonaglására. Egyszer láttak egy Shantak-madarat, mely alacsonyan szállt a síkság fölött, de amikor észrevette őket, ocsmányul felsivített és groteszk pánikban, vad szárnycsattogással elszállt észak felé.

Alkonyatra elérték a csipkés szélű szürke csúcsokat, amelyek sorompót képeznek Inquanok felé és ott lebegtek a csúcsok közelében a különös barlangoknál, amelyek Carter emlékezete szerint nagyon megijesztették a Shantakokat. A kísérteties vezetők folyamatos nyüszítésére szarvas fekete szárnyasok vágódtak elő a magas üregekből, kikkel a kísértetek és a huhogányok hosszasan tárgyaltak csúnya hadonászás közepette. Kiderült, hogy az lesz a legjobb, ha Inquanoktól északra átrepülnek a jeges pusztaságon, mert Leng

északi része oly láthatatlan csapdákat tartogat, amelyeket még az éji huhogányok sem szívelnek; pokoli erők sűrűsödnek arrafelé fura dombokon álló fehér, félgömb alakú épületekben, melyeket a helyi szóbeszéd a Más Istennel és Nyarlathoteppel, a kúszó káosszal hoz összefüggésbe.

Kadathról a csúcsok szárnyasai szinte semmit sem tudtak, kivéve, hogy valami félelmetes csoda van ott észak felé, melyet a Shantakok és a faragott hegyek őriznek. Célozgattak pletykákra rendellenes méretekről, ott, az úttalan mérföldek mögött, fölemlegettek félő suttogásokat egy birodalomról, ahol az éjszaka borong örökkön-örökké; de semmilyen határozott adattal nem tudtak szolgálni. Így hát Carter és csapata hálásan megköszönte segítségüket, aztán keresztülvágva a legmagasabb gránitcsúcsok között, Inquanok egén lesüllyedtek a foszforeszkáló éjszakai felhők alá, miközben látták a távolban ama rémes kuporgó vízköpőket, amelyeket valamilyen titáni kéz faragott ijesztésül a szűz sziklába.

Ott kuporogtak pokoli félkörben, lábuk a sivatag homokját taposta, süvegük a ragyogó felhőket karcolta; baljós, farkasszerű, kétfejű lények, arcukon harag, jobb kezük fölemelve; tompán, rosszindulatúan figyelték az ember világának peremét és rémülten meredtek a hideg északra, mely nem az emberé. Undorító térdükről elefántnyi Shantakok emelkedtek a magasba, de menekültek is eszelős visongással; amikor az éji huhogányok előőrse felbukkant a párás égen. A csapat északnak repült a vízköpők hegye fölött, át a sötét sivatag mérföldjein, ahol nem volt semmiféle jelzés. Egyre tompábban világítottak a felhők; míg végül Carter csupán feketeséget látott maga körül; szárnyas paripáik azonban sohasem tévedtek, a Föld legsötétebb kriptáiban táplálkoztak, és noha egyetlen szemük sem volt, ők egész csúszós-nedves testükkel láttak. Egyre csak repültek, a szél kétes illatokat és kétes zajokat hozott; Carter pedig azon tűnődött a szurokfeketeségben, vajon még mindig a Föld álomvilágában járnak-e?

Azután hirtelen elvékonyodtak a felhők, a csillagok kísértetiesen világítottak a magasban. Alattuk minden fekete volt, ám e sápadt égi jelzőtüzek oly jelentést és útmutatást látszottak hordozni, mint sehol másutt. Nem azért, mintha a csillagképek lettek volna mások, hanem mert mintha olyan üzenet tükröződött volna az ismerős alakzatokban, amely korábban nem látszott tisztán. Minden észak felé összpontosult; a sziporkázó ég minden hajlata és csillagképe részévé lett egy hatalmas mintának, amelynek az a feladata, hogy először a szemet, azután a megfigyelőt is valamilyen titkos és szörnyű cél felé vezérelje a végtelenbe nyúló jeges pusztaságban. Carter kelet felé nézett, ahol a határhegység csúcsai toronylottak Inquanok mentén és éles vonalú árnyat látott a csillagok háttérében: a hegység folytatódott. Most már töredezettség volt, tátongó szakadékokkal, fantasztikusan szabálytalan csúcsok szaggatták. Közelebről nézve Carter megállapította, hogy a groteszk sziluett minden sejtelmes kanyara, hajlata a csillagok északi útmutatását erősíti meg.

Iszonyú sebességgel repültek, az utasnak feszülten kellett figyelnie hogy elkaphassa a részleteket, amikor épp a legmagasabb csúcs fölött hirtelen

észrevett valami mozgó sötétséget a csillagok előtt, amelynek pályája pontosan párhuzamos volt a saját bizarr csapatának mozgásával. A kísértetek is fölfigyeltek rá, Carter hallotta halk susogásukat és egy pillanatra úgy vélte, hogy a feketeség talán egy gigászi Shantak, sokkal nagyobb fajtársainál. Ám hamarosan rájött, hogy elmélete nem tartható; a hegyek fölött szálló valami alakja egyáltalán nem olyan volt, mint a lófejű madaré. Körvonalai, amelyek természetesen elmosódtak a csillagok előtt, leginkább egy - vagy két - irdatlanul nagy, süveges fejre emlékeztettek; különös módon mintha szárnyak nélkül szállt volna bukácsolva az égen. Carter nem tudta megállapítani, a hegység melyik oldalán lehet, de hamarosan rájött, hogy alul is folytatódik, mert a nyiladékoknál teljesen eltakarta a csillagokat.

Most egy tágas rés következett a hegyláncban, ott, ahol a hegyeken túli ocsmány Lenget egy fakó csillagfényben úszó alacsony hágó köti össze a Jeges pusztasággal. Carter erősen figyelte ezt a hasadékot, tudván, hogy most pillanthatja meg annak az irdatlan valaminek az alsó részét, amely odafent bókol a csúcsok fölött. Most valamennyit előrehaladt és az egész csapat a rést bámulta, ahol mindjárt ki fognak rajzolódni körvonalai. A hegynél hatalmasabb árnyék megközelítette a nyiladékot és kicsit lassított, mintha tudná, hogy hagyta a kísértethadat. Még egy pillanatnyi bizonytalanság után föltárult az egész alak és a titok, mire a kozmikus félelem fojtott nyöszörgése tört fel a kísértetek ajakán, az utazó lelkén pedig olyan borzongás futott át, melytől sohasem tudott teljesen megszabadulni többé. Mert az elefántnyi bukácsoló valami az ormok fölött csupán fej volt, süveges, kettős fej - mely irtózatos méretű, hátborzongatóan puffadt testben folytatódott. Mint egy óriás emberhiéna, sompolygott előre a hegy magasságú szörnyeteg torzszülött alakja feketén íródott az égre, kúpsüveges förtelmes két feje majdnem az égig ért.

Carter nem ájult el, még csak nem is kiáltott hangosan, mivel régi álmodó volt; de végigborzongatta a hideg, amikor iszonyodva hátranézett és további óriásfejek körvonalait pillantotta meg a hegyormok felett, amint bóklászva és kitartóan osonnak az első után. Pontosán a hátuk mögött három hegy nagyságú alak rajzolódott ki a déli csillagok előtt: lábujjhegyen, nehézkesen osontak, farkas módjára, több száz méter magasán imbolygó hegyes süvegükben. Tehát a jobbukat fölemelő faragott hegyek nem ültek meg félkörben Inquanoktól északra! Dolguk volt, nem késlekedhettek. Szörnyű volt látni, ahogy egyetlen hang nélkül, némán osonnak előre.

A valahai Pickman parancsot süvített a huhogányoknak és az egész hadsereg magasabbra szállt a levegőben. Addig emelkedett a csillagok felé a groteszk hadoszlop, amíg nemcsak a földbe gyökerezett sűrű gránitgerinc, de a lábra kelt faragott süveges hegyek is eltűntek alattuk és nem volt ott más, mint sötétség. Észak felé tartott a szárnycsapkodó légió a feltámadó szélben, láthatatlan nevetés kísérte őket az éterben, és sem egy Shantak, sem egyéb lény nem emelkedett föl a kihalt pusztaságról, hogy üldözőbe vegye őket. Minél tovább haladtak, annál gyorsabban repültek, gyorsabban, mint a puszkagolyó,

megközelítve a pályáján keringő bolygó sebességét. Carter azon tűnődött; ekkora sebesség mellett hogyan láthatják odalent még mindig a Földet, ám tisztában volt vele, hogy álmoföldön a dimenzióknak különös tulajdonságaik vannak. Bizonyosra vette, hogy az örök éjszaka birodalmában járnak és úgy rémlett, észak felé szorítják őket a fejük fölötti csillagképek is, úgy terelve bele az északi semmibe a repülő sereget, mint ahogy a zsák száját fogják össze, hogy az utolsó szem is kiszóródjék belőle.

Riadtan állapította meg, hogy az éji huhogányok nem csapkodnak többé szárnyaikkal. Arc nélküli szarvas hátasaik összehajtogatták szárnyas függelékeiket és tétlenül sodortatták magukat a hahotázó forgószéllel. Nem földi erő ragadta tova a sereget, kísértetek és huhogányok egyaránt tehetetlenek voltak azzal a légáramlással szemben, amely eszeveszetten, könyörtelenül hurcolta őket észak felé, ahonnan halandó még nem tért vissza. Végre magányos fakó fény gyúlt előttük a messzeségben a láthatáron, egyre erősödött, ahogy közeledtek feléje, és alatta fekete tömeg emelkedett, amely eltakarta a csillagot. Carter úgy vélte, hegyi jelzőtűz lehet, mert csak hegy lehet akkora, hogy ilyen magasságból is látni lehessen.

Egyre följebb emelkedett a fény és alatta a feketeség, míg végül az északi ég felét eltakarta tépett körvonalú, kúpos tömege. Bármilyen magasan járt is a sereg, az a fakó és baljós fárosz túlért rajtuk, szörnyűségesen toronylott minden csúcs és földi hívság fölött, atomok nélküli étert kóstolgatva, ahol a rejtélyes Hold és az örült bolygók keringenek. Az ember nem ismer ehhez fogható irdatlan hegyet. A magas felhők messze odalent a lába körül gomolyogtak. A ritkuló levegő legfelső szintjének növekvő szédülete csupán öv volt a derekán. Mindjobban kirajzolódva, fején ismeretlen csillagok diadémjával, megvetően és kísértetiesen nyúlt ki e híd föld és menny között, feketén az örök éjszakában. A kísértetek huhogtak csodálatukban a láttán, Cartert a félelem borzongatta, nehogy a száguldó hadsereg darabokra törjön, amikor nekivágódik a ciklopi szikla hajthatatlan ónixfalának.

Egyre magasabbról és magasabbról lövellt a fény, amíg el nem ért a zenit ívéig, honnan kísérteties gúnnyal kacsintott le a szálló seregre. Mögötte északon fekete volt minden: félelmetesen szurokfekete a véghetetlen mélységtől a határtalan magasságig, csak az a halvány fény hunyorgott elérhetetlenül minden látomás fölött.

Carter alaposabban megnézve látta, milyen vonalat ír tintafekete háttere a csillagokra. Tornokok meredeztek a titáni hegytetőn; szörnyű, kupolás tornokok emberi alkotó elme számára elképzelhetetlen, morbid, kusza sorokban és csoportokban, csodás és fenyegető pártázatok, teraszok, melyek parányinak, feketének és távolinak tűntek a láthatár felső peremén ragyogó gonosz csillagkorona mellett. A mérhetetlen hegy ormán halandó ésszel elképzelhetetlen kastély izzott démoni fényben, és Randolph Carter megértette, hogy futása véget ért tilalmas tetteinek, vakmerő látomásainak végcélját látja maga előtt: a Nagyok mesés, hihetetlen otthonát az ismeretlen Kadath tetején.

Ugyanakkor, mikor erre rájött, észrevette, hogy megváltozik a tehetetlen, szélhordta csapat haladásának iránya. Hirtelen emelkedni kezdtek és világossá vált, hogy repülésük célja az ónixkastély, ahol a halvány fény világított. Olyan közel volt a nagy, fekete hegy, hogy oldala szédítő sebességgel száguldott el a fölfelé suhanók mellett, kik a sötétségben semmit sem tudtak kivenni. Egyre hatalmasabbak lettek a fölöttük emelkedő éji kastély komor tornyai és Carter láthatta, hogy mérhetetlen nagysága már-már határos az istenkáromlással. Nagyon is elképzelhető, hogy köveit névtelen munkások fejtették, titáni üregeket hagyva abban az Inquanoktól északra húzódó hegyben, már a küszöbe akkora volt, mint a Föld legmagasabb erődítménye. Az ismeretlen csillagkorona betegesen sápadt fényel világított, és ettől mintha szürkület ereszkedett volna az iszamlós ónixból faragott miriádnyi kupolás toronyra. Most már látszott, hogy a halvány sugár egyetlen ablakból ered, magasan fönt a legnagyobb torony tetején, és amint a tehetetlen had közeledett a hegyromhoz, Carter szorongató árnyakat vélt átvillanni a gyenge fénypázmán. Különös, csúcsíves ablak volt, oly stílusú, mely a Földön nem ismeretes.

A tömör sziklát felváltották a szörnyű kastély titáni alapjai, és mintha csökkent volna a csapat sebessége. Irdatlan falak maradtak el mellettük, pillanatra föl villanó gigászi kapun viharzottak át az utazók. Vakfekete volt az óriás udvar, aztán a csapatot elnyelte egy hatalmas boltív és odabent még sűrűbb lett a sötétség. Nyirkos szél örvénylett a láthatatlan ónixlabirintusban, Carter nem tudta volna megmondani, miféle ciklopi lépcsők, néma folyosók határolták kanyargós légi útjukat. Egyre csak süvöltöttek felfelé a sötétségben és egyetlen hang, érintés, villanás sem bolygatta meg a titok sűrű fátyolát. Bármilyen nagy volt is a kísértet- és huhogánycsapat, elveszett a földöntúli kastély borzasztó tereiben. És amikor hirtelen kigyúlt körülöttük annak a világítótoronyként szolgáló magányos toronyszobának a lidércfénye, sokáig tartott, mire Carter ki tudta venni a távoli falakat, a távoli mennyezetet és rájött, hogy nem a határtalan ürbe került vissza ismét.

Randolph Carter abban reménykedett, hogy higgadtan, méltósággal vonulhat majd be a Nagyok tróntermébe, mellette és mögötte szertartásosan sorjázó kísértetek hatásos kíséretével, és mint az álmodók szabad és hatalmas mestere mondhatja majd el imáját. Tudta, hogy a Nagyok egymagukban nem képesek elbánni egy halandóval, és bízott a szerencséjében, hogy a Más Istenek és Nyarlathotep, a kúszó káosz nem siet segítségükre a döntő pillanatban, ahogy sokszor tették azelőtt, amikor emberek keresték otthonukban vagy hegyeikben a Föld isteneit. Félig-meddig abban is reménykedett, hogy iszonytató kíséretével, ha kell, szembe tud szállni a Más Istenekkel is, mert a kísérteteknek nincsenek uraik, az éji huhogányok pedig nem Nyarlathotepet; hanem az őseleg Nodenst uralják: De most már belátta, hogy valóban sötét csodák és névtelen örök strázsálják a felséges Kadathot a jeges pusztaságban és a Más Istenek éberem vigyázzák a Föld gyenge; erélytelen isteneit. Hiába hogy nem urai a kísérteteknek és az éji huhogányoknak, a külső tér értelmetlen, formátlan

szörnyei parancsolhatnak nekik, ha kell. Így hát Randolph Carter nem szabad és hatalmas álmodóként érkezett a Nagyok tróntermébe kísérteteivel.

Lidércnyomásos vihar szippantotta és terelte be őket a csillagok alól, nyomukban az északi pusztaság rémeivel; a sereg tehetetlen fogolyként röppent be a kísérteties fénybe, és dermedten hullott az ónixpadlóra, amikor valamilyen hangtalan parancsra a rémület szele abbamaradt.

Nem aranyemelvények elé érkezett Randolph Carter, koronás-dicsfényes lények fenséges körébe, kiknek a Ngranek hatalmas képmásáéhoz hasonló keskeny szemük, hosszú fülcimpájuk, vékony orruk és hegyes álluk van, és kikhez egy álmodó imádkozhat. Azt a szobát leszámítva, sötét volt Kadath ormán az ónixkastélyban, és az urak nem voltak itt. De ebben az egyetlen toronyszobában, amely majdnem akkora volt, mintha nem is szoba lenne, távoli falai és mennyezete csaknem elveszett a tekintet előtt a kavargó ködben, kísérteties fény izzott. Igaz, hogy a Föld istenei nem voltak itt, de náluk finomabb, kevésbé látható lények még lehetnek; ahol nincsenek gyenge istenek, másmilyenek még lehetnek; biztos, hogy a kastélyok ónixkastélya nem volt lakatlan. Carter el sem tudta képzelni, micsoda rém vagy szörnyalak nyilatkoztatja most ki önmagát. Érezte, hogy várták látogatásukat és azon tűnődött, vajon milyen közéről figyeltette egész idő alatt Nyarlathotep, a kúszó káosz? Nyarlathotep; a végtelen formák rettenete, a Más Istenek félelmetes lelke és hírnöke volt, akit a szivacsos holdbestiák szolgáltak. Carter arra a fekete gályára gondolt, amely eltűnt; mikor a hadiszerencse a varangyszerű förtelmek ellen fordult azon a tengerben álló, tépett szélű sziklán.

Ezeken tűnődve tápázkodott fel lidércnyomásos társasága közepette, amikor a halványan megvilágított, határtalan teremben minden átmenet nélkül elbődült egy démoni trombita. Háromszor harsogott a félelmetes bronzhang, és amikor a harmadiknak is elhalt lassan a visszhangja, Randolph Carter észrevette, hogy egyedül van. Sejtelve sem volt, hogyan, miért és hova tűntek szeme előtt a kísértetek és éji huhogányok. Csak annyit tudott, hogy hirtelen magára maradt, és hogy akármilyen láthatatlan hatalmak ólálkodtak gúnyosan körülötte, azok nem a Föld barátságos álmországból valók. Hirtelen új hang kelt a terem legtávolabbi szögletéből. Ez is ütemes trombitálás volt, de meg se közelítette a három rekedt bömbölést, amely elfújta tekintélyes seregét: Ebben a halk zengésben az éteri álom minden csodája és dallama visszhangzott; elképzelhetetlen szépség lebegett egzotikusan minden különös akkordban és kifinomult idegen ütemben. Füstölők illata vegyült az arany hangokhoz; a feje fölött erős fény támadt, földi szem előtt ismeretlen árnyalatokban lüktetve alkotott a trombiták dallamával különös szimfóniát. Fáklyák lángoltak a messzeségben és dübörgő dobok közeledtek a feszült várakozás közepette.

Szivárványszín selyem ágyékkötőt viselő óriási fekete rabszolgák kettős sora bontakozott ki a gyérülő ködből és a füstölők párájából. Fejükre ragyogó fémből kovácsolt, sisakszerű, hatalmas szövétnekek voltak szíjazva, amelyekből titokzatos balzsamok füstje kanyargott. Jobbjukban kaján kimérafőben végződő

kristálypálcát tartottak, bal kezükben hosszú, vékony ezüst trombitát, amelyet időnként megfújtak. Arany kar- és bokaperecet viseltek, bokapereceiket aranylánc kötötte össze, ami méltóságteljessé tette viselője járását. Nyomban látni lehetett, hogy ezek valódi fekete emberek a Föld álmvilágából, noha szertartásaik és öltözetük nemigen származhatott teljes mértékben a mi világunkból. Cartertől méternyire az oszlopok megálltak és a feketék egyszerre kapták vastag ajkaikhoz trombitáikat. Vad, eksztatikus harsogás következett, de még ennél is vadabb és élesebb volt az a kiáltás, amely rögtön ezután tört fel a fekete torkokon.

Valaki közeledett magányosan a két oszlop között: vidám, szivárványszínű ruhába öltözött; magas, karcsú alak, arca egy ifjú fáraóé, fején önmagától világító aranykorona. A királyi alak odalépett Carter elé: büszke tartása, okos arca olyan lenyűgöző volt, mint egy sötét istené vagy egy bukott arkangyalé, szemében szeszélyes humor szikrái villóztak. Amikor megszólalt, a Léthe vizeinek szilaj zenéje hullámszórt selymes hangjában.

- Randolph Carter - mondta -; azért jöttél ide, hogy lásd a Nagyokat, akiket ember nem láthat. A figyelők mondták, és a Más Istenek zsörtölődtek, miközben értelmetlenül pörögtek és hajladoztak a vékony fuvolák dallamára a legvégső űrben, hol a démonsultán borong, akinek nevét ajak nem meri hangosan kimondani.

- Amikor Banai, a Bölcs, fölmászott a Hatheg-Klara, hogy lássa és hallja a Nagyokat táncolni és üvölni a felhők között a holdfényben, sohasem tért vissza. A Más Istenek ott voltak, és megtették, amit kellett. Az aphorati Zenig az ismeretlen Kadathba akart eljutni a jeges pusztában, és koponyája most gyűrűbe foglalva díszíti legkisebb ujját valakinek, kit nem szabad megneveznem.

- De Te, Randolph Carter, mindenekkel dacoltál a Föld álmországában, és még mindig benned ég a keresés lángja. Nem kíváncsiskodni jöttél, hanem mint ki kötelességét teljesíti, és sohasem hunyt ki benned a tisztelet a Föld jámbor istenei iránt. Ezek az istenek mégse engedtek oda álmaid csodálatos, alkonyati városába, kicsinyes mohóságukban megtartva azt maguknak; mert valójában ők kívántak meg a különös szépséget, melyet te képzelteél el és megesküdtek, hogy ezután sehol másutt nem hajlandók lakni.

- Eltávoztak az ismeretlen Kadathon álló kastélyukból, hogy átköltözzenek a te csodálatos városodba. Nappal erezett márványból rakott palotáikban mulatnak, amikor lenyugszik a nap, kimennek az illatos kertekbe és nézik a templomok és oszlopsorok, íves hidak és ezüstmedencés szökőkutak, virággal teli urnákkal díszített széles utcák és elefántcsontszobrok pazar sorának arany dicsfényét. Amikor leszáll az éj, fölmásznak a magas, harmatos teraszokra, leülnek a faragott porfirpadokra, hogy a csillagokat bámulják, vagy a halvány mellvédekre dőlve figyelik a város meredek északi oldalát, ahol az öreg csúcsostetejű házak ablakaiban sorra gyűl ki a barátságos gyertyák nyugodt, sárga fénye.

- Az istenek megszerették csodálatos városodat és nem járnak többé az

istenek útján. Megfeledkeztek a Föld magaslatairól és ifjúkoruk hegyeiről. A Földnek nincsenek többé istenei, kik valóban istenek, csupán a külső úrból való Mások uralkodnak a feledésbe merült Kadathon. A te tulajdon gyermekkorod messzi völgyében, Randolph Carter, ott játszadoznak a nemtörődöm Nagyok. Túlságosan jól álmodtál; a bölcs főálmodó, álmaid átcsalták az isteneket az emberiség közös látomásainak világából abba, amely csak a tiéd; olyan várost építettél gyermekkorod ábrándjaiból, mely szebb minden eddigi fantomnál.

- Nem helyes, hogy a Föld istenei otthagyják trónjaikat a hálószővő póknak, birodalmukat pedig a Másoknak, hogy azok uralkodjanak rajta a Mások sötét módján. A külső erők szívesen szabadítanák rád a zűrzavart és félelmet, Randolph Carter, ki bosszúságuk oka vagy, de tudják; egyedül rajtad múlik, hogy az istenek visszatérjenek világukba. A te féléber álomvilágodban az éjszaka legerősebb hatalmai sem üldözhetik őket; csak te tudod szelíden kitéssékelni az önző Nagyokat csodálatos alkonyati városodból, vissza az északi félhomályba, megszokott helyükre, az ismeretlen Kadathba a jeges pusztaságban.

- Így hát, Randolph Carter, a Más Istenek nevében megkíméllek, és megparancsolom, hogy szolgálj az akaratomat. Megparancsolom, hogy keresd meg azt az alkonyati várost; amely a tiéd, és küldd el onnan a henye, dologtalan isteneket, akiket vár álomviláguk. Könnyű lesz rátalálnod az istenek derűjének rózsaszín izzására, a természetfölötti trombiták harsogására, a halhatatlan cimbalmok zengésére, arra a helyre, melynek titka és célja végigkergetett az ébrenlét terméin és az álom örvényein, eltűnt emlékek foszlányaival, szertefoszlott dolgok fájdalmaival gyötörve téged. Valóban nem lesz nehéz meglelned aranykorod jelképét és ereklyéjét, mert ez az a csorbíthatatlan örök drágakő, mely kristályszikráival bevilágítja esteli ösvényed. Vedd észre! Nem kell ismeretlen tengereken átvágnod, csupán az ismerős évekbe kell visszamenned; vissza a gyermekkor különös ragyogásába, a varázslat futó, napfényes pillanataiba, melyektől tágra nyílt ifjú szemed.

- Tudnod kell, hogy arany és márvány csodavárosod csupán summázata annak, amit láttál és szerettél fiatal korodban: Boston domboldali háztetőinek dicsfénye, nyugati ablakainak lángolása az alkonyatban; a virágillatú Közlegelő, a hatalmas kupola a dombon, a csúcsos tetők és kémények szövevénye az ibolyaszín völgyben ahol a sokhídú Charles folyik álmosan. Mindezeket a dolgokat te magad láttad, Randolph Carter, amikor a dada először tolt ki tavasszal, és ezek lesznek az utolsók, miket látni fogsz majd az emlékezet és a szeretet szemeivel. És ott az évektől borongó Salem, a századok sziklás szakadékaitól szabdalt kísérteties Marble Head, :Salem tornyainak, toronysisakjainak dicsősége, amilyenek a Marble Head távoli legelőiről látszanak a kikötőn át, a lenyugvó nap fényében.

- És ott van Providence, furcsán és fenségesen, hét dombjával a kék kikötő fölött, az eleven történelem fellegvárjaihoz vezető, domboldali teraszos zöld lejtőivel, és az álmatag hullámtörők mögül látomásként kiemelkedő

Newport. Ott Arkham; mohos hollandi tetőivel a sziklás, hullámzó rétek előtt; az özönvíz előtti Kingsport, vén kéménykötegeivel, elnéptelenedett rakpartjaival, kiugró házereszeivel, a magas sziklák márványával, az óceánnal, amelynek tejszínű ködei mélyén bóják harangoznak.

- Emlékezz Concord hűvös völgyeire, Portsmouth macskaköves utcáira, a vidékies New Hampshire szürkületi kanyargós útjaira, hol óriás szilfák mögül villannak ki a fehér tanyaházak és a nyikorgó kútágasok, Gloucester sós kikötőire, Truro szélfújta füzeseire; meredélyre épült messzi városokra, az északi part halmainak füzérére, néma köves lejtőkre, alacsony, borostyánnál befuttatott kunyhókra a hatalmas vándorkövek szélcsendes oldalán, Rhode Island szívében; a tenger szagára, a földek illatára; a sötét erdők varázsára, a kertek, gyümölcsösök hajnali örömeire. Ezek alkotják városodat, Randolph Carter; ők alkotnak téged. New England szült a világra, ő öntötte lelkedbe a szépséget, amely nem halhat meg. Ebből az emlékektől és álmoktól megolvasztott kikristályosított, kicsiszolt szépségből lett a megfoghatatlan naplemente teraszos csodája; hogy megtaláld azt a márványmellvédet, különös urnáival és faragott korlátjával, hogy leereszkedhess végre azokon a végtelen korlátos lépcsőkön a széles sugárutak, szivárványló szökőkutak városába, csupán vissza kell térned vágyteli gyermekkorod gondolataihoz és látomásaihoz.

- Lásd! Azon az ablakon az örök csillagok fénye világít. Most is ott világítanak a jelenetek fölött, amelyeket ismersz és szeretsz; felisszák bájukat, hogy még szebben ragyogjanak az álom kertjei fölött. Ott az Antares - ebben a pillanatban a Tremont Street tetői fölött hunyorog, láthatod a Beacon Hillen levő ablakodból. Ezek mögött a csillagok mögött ásít a szakadék, honnan értelmetlen uraim ideküldtek. Egy napon te is átkelhetsz hozzájuk, de ha bölcs vagy, tartózkodsz az effajta könnyelműségektől; a halandók közül, kik ott voltak és visszatértek, csupán egy őrizte meg ép elméjét sértetlenül az üresség lüktető-markolászó rettenetei között. Szörnyűségek és fertelmek marcangolják egymást a helyén és a kisebbek gonoszabbak, mint a nagyobbak, amit abból is láthatsz, hányan próbáltak kezemre adni, noha én nem voltam ellenséges irányodban, sőt segítettelek volna idejutni ha nincs másutt dolgom és nem veszem biztosra, hogy egyébként is megtalálsz ide az utat. Kerüld hát a külső sötétséget, ragaszkodj ifjúkorod békés, szép dolgaihoz. Keresd meg a csodálatos várost, és távolítsd el onnan a pihenő Nagyokat, visszaküldvén őket szelíden saját fiataikoruk színhelyeire, melyek alig várják visszatérésüket.

- Az elmosódott emlék útjánál is könnyebb lesz az, amit én készítek számodra. Nézd! Ott közeledik egy szörnyeteg Shantak, egy rabszolga vezeti, ki lelked nyugalma érdekében láthatatlan. Szállj föl rá, készülj - tessék! Yogash, a fekete fölsegít a pikkelyes szörnyetegre. Menj mindig a déli égbolt legfényesebb csillaga felé - a Vega az -és két óra múlva alkonyati városod teraszai fölött leszel. Csak addig engedd a madarat, amíg meg nem hallod a magas éter távoli dalát. Annál magasabban az örület rejtőzik, így fékezd meg Shantakodat, mielőtt az első hangok fölcsendülnek. Akkor nézz vissza a Földre és meg fogod

látni Ired-Naa oltárának örök lángját egy templom szentelt tetején. Az a templom a te epedve vágyott alkonyati városodban áll, így hát indulj arrafelé, mielőtt odafigyelnél a dalra és elvesznél.

- A város közelében irányítsd az állatot ugyanahhoz a magas mellvédhez, honnan öregkorod tekintetével pásztáztad a terjengő dicsfényt, és addig döfködd a Shantakot, amíg hangosan föl nem rikolt. Azt a kiáltást a Nagyok meghallják, és felismerik illatos teraszaikon és olyan honvágy fogja el őket a távoli Kadath csillagdiadémos fenyegető vára után, amire városod csodái sem tudnak vigaszt nyújtani.

- Ekkor le kell szállnod közéjük a Shantakkal és hagyni, hogy megnézzék és megérintsék ezt a rút, lófejű madarat; közben mesélj nekik az ismeretlen Kadathról, amelyet nemrég hagytál ott, mondd el, milyen szépek és sötétek határtalan termei, hol szökellni, mulatozni szoktak a természetfölötti sugárzásban. A Shantak is szólni fog velük a Shantakok módján, de ő nem bír a rábeszélés ajándékával, csak a régi napokra emlékezteti őket.

- Addig kell beszélned a vándorló Nagyoknak otthonukról és ifjúságukról, amíg el nem kezdenek sírni és nem kérnek, hogy mutasd meg a visszautat, amelyet elfelejtettek. Ekkor eleresztheted a várakozó Shantakot, mely az égbe röppenve a hazatérők kiáltását hallatja, mire a Nagyok a régi örömmel pattannak föl és perdülnek táncra, és tüstént elindulnak isteni módon az ocsmány madár után, át a mennyek mély szakadékain, Kadath ismerős tornyai és kupolái felé.

- Ekkor a tied lesz a csodálatos alkonyati város, hogy örülj neki és örökre ott lakozzál, a Föld istenei pedig a maguk szokott helyéről uralkodnak majd az emberek álmain. Most eredj - az ablak nyitva, a csillagok várnak odakint. Shantalkod már zihál és topog türelmetlenségében. Irányítsd a Vega felé az éjszakán át, de fordulj, amikor meghallod a dallamot. Ne felejtse el ezt a figyelmeztetést, nehogy a rémület szippantson be a sikoltó, üvöltő örület szakadékába. Emlékezz a Más Istenekre; nagyok, agy nélküliek, szörnyűek kik ott rejtőznek a külső űrben. Ok azok az istenek, akiket jobb; ha elkerülsz.

- Hej! Aa-Shanta 'nygh! Indulj! Küldd vissza a Föld isteneit ismeretlen Kadathjukba, és imádkozz, hogy soha ne találkozz velem ezer másik alakomban. Isten veled Randolph Carter és jól vigyázz, mert én vagyok Nyartathotep, a kúszó káosz!

Levegő után kapkodva, szédelegve, Randolph Carter kiáltva lőtt ki ocsmány Shantakján az űrbe a hidegkéken ragyogó északsarki Vega iránt; ám még egyszer visszanezett az ónix lidércnyomás kusza toronykötegeire, hol a levegő és a Föld álmvilágának felhői fölött még mindig izzott az ablakban a fény. Lábasfejű, sötét, óriás fertelmek siklottak el mellette, láthatatlan denevérszárnyak csapkodtak, ő azonban csak kapaszkodott a visszataszító lófejű, pikkelyes madár rút sörényébe. A csillagok csúfolódva táncoltak, itt-ott majdnem elmozdultak, hogy azelőtt nem látott és nem rettegett, halvány sorsjegyekbe csoportosuljanak, és alvilági szelek üvöltöttek a fekete magányban a kozmosz mögött.

Ekkor baljós figyelmeztetés csapott végig a sziporkázó égbolton, a szelek és rémek eloldalogtak, ahogy az éjszaka teremtményei szoktak hajnal előtt. Csillagködök arany foszlányai hullámzottak reszketően, aztán távoli dallam zendült félénken, zöngicsélő akkordokban, melyeket nem ismernek világegyetemünk csillagai. A zene erősödött, a Shantak a fülét hegyezte és előrelódult. Carter ugyancsak előrehajolt; nehogy elveszítsen akár egyetlen gyönyörű hangot. Dal volt ez, melyet nem emberi torok dalolt, hanem az éjszaka és a szférák; ösöreg volt már akkor is, amikor az úr, Nyarlathotep és a Más Istenek megszülettek.

A Shantak gyorsabban repült lovasa előrébb görnyedt, idegen mélységek csodáitól ittasan, kívülvaló varázslat kristályos csápjaiban pörögve. Későn jutott eszébe a gonosz figyelmeztetése a démonok küldöttének gunyoros intése, aki óvta e dallam örületétől. Ugratta csak Nyarlathotep, amikor megmondta, hogyan juthat el a biztonságba és az alkonyati városhoz; csúfolódásból tárta föl előtte a fekete hírnök a henye istenek titkát, akiket oly könnyedén vissza tudott volna küldeni. Mert csak tébolyt és az úr kegyetlen bosszúját kaphatja ajándékba Nyarlathoteptől az elbizakodott; noha lázasan iparkodott megfordítani ocsmány hatását, a kajánul vihogó Shantak sebesen, fáradhatatlanul folytatta útját, gonosz örömmel csapkodott hatalmas, síkos szárnyaival, és egyenesen amaz istentől elrugaskodott mélységek felé tartott, ahová az álmok sem érnek el; hol a legteljesebb entrópia bugyborékoló és blaszfém alaktalan penészének közepén trónol Azathoth, az agynélküli démonsultán, akinek nevét egyetlen ajak se meri fennhangon kiejteni.

Rendületlenül engedelmeskedve a förtelmes küldött parancsának hussant át a pokoli madár az alaktalan leskelők és szökdelők nyájai, a sodródó lények hülye csordái között, kik fogdosnak és tapogatnak, tapogatnak és fogdosnak; a Más Istenek névtelen lárvái mellett, kik hozzájuk hasonlóan agy nélküliek és vakok, és különös éhek és szomjak hajtják őket.

Az éj és a szférák hisztérikus csukladozásá fajúló zenéjén pukkadozva hurcolta tovább rendíthetetlenül és fáradhatatlanul a hátborzongató pikkelyes szörnyeteg tehetetlen lovasát a legszédítőbb magasságoktól a legfeneketlenebb mélységig; túl a csillagokon, a tárgyak birodalmán, meteorként száguldva keresztül a formátlan sötéten, időntúli, elképzelhetetlen, éjsötét cellák felé, hol az alaktalan Azathoth rágódik falánkan gonosz dobok tompa, őrzítő pufogása és elátkozott fuvolák vékony, egyhangú visongása közepett.

Tovább, tovább, át a sikoltó, vartyogó, sötéten hemzsegő szakadékokon - azután valami elmosódó áldott messzeségből egy kép és egy gondolat érkezett el a kárhozatra ítélt Randolph Carterig. Túlságosan is jól tervezte el Nyarlathotep az ő kigúnyoltatását és megkínóztatását, amikor azt is beleszötte, mit a jeges rémület orkánja sem bír elsöpörni: Az otthont - New Englandet, Beacon Hillt - az éber világot.

- Tudnod kell, hogy arany és márvány csodavárosod csupán summázata annak, amit láttál és szerettél fiatalkorodban: Boston domboldali háztetőinek

dicsfénye, nyugati ablakainak lángolása az alkonyatban; a virágillatú Közlegelő, a hatalmas kupola a dombon, a csúcsos tetők és kémények szövevénye az ibolyaszín völgyben, ahol a sokhídú Charles folyik álmosan... Ebből az emlékektől és álmoktól megolvastott, kikristályosított, kicsiszolt szépségből lett a megfoghatatlan naplemente teraszos csodája; hogy megtaláld azt a márványmellvédet, különös urnáival és faragott korlátjával, hogy leereszkesd végre azokon a végtelen korlátos lépcsőkön a széles sugárutak, szivárványló szökőkutak városába, csupán vissza kell térned vágyteli gyermekkorod gondolataihoz és látomásaihoz.

Tovább, tovább, tovább a kárhozatba, át a feketeségen, ahol vak lények fogdosnak, nyálkás pofák bökdösnek és megnevezhetetlen dolgok vihognak és vihognak és vihognak. De a kép és a gondolat mégis elérkezett és Randolph Carter világosan tudta, hogy álmodik, és csak álmodik és hogy valahol a háttérben ott van az éber világ és gyermekkorának városa még létezik. Szavak jöttek ismét.

- Csupán vissza kell térned vágyteli gyermekkorod gondolataihoz és látomásaihoz. Fordulj, fordulj! - feketeség mindenfelé, de Randolph Carter meg tudott fordulni.

Noha a száguldó lidércnyomás vastagon megülte minden gondolatát, Randolph Carter mégis képes volt fordulni és mozdulni. Meg tudott mozdulni, és ha akart, le tudott ugrani a gonosz Shantakról, amely Nyarlathotep parancsára száguldva vitte a végzet felé. Le tudott ugrani és bemerészkedhetett az éjszaka végelethatalmanul tátongó szakadékaiba, melyek még mindig kevésbé félelmetesek, mint az entrópia szívében leselkedő névtelen végzet. Meg tudott fordulni, meg tudott mozdulni, ugrani - meg tudott - meg kellett - meg kellett!

Leugrott a hatalmas, lófejű fürtelemről a halálra ítélt, kétségbeesett álmodó, és hullott lefelé a határtalan fekete úron át. Eonok forogtak körbe, világegyetemek haltak meg és születtek újjá, csillagok váltak felhővé és felhők váltak csillaggá, és Randolph Carter áthullott a határtalan fekete úron.

Ekkor a lassan mászó örökkévalóságban egy futó pillanatra visszatért önmagába a kozmosz utolsó köre és minden olyan lett megint, mint kalpákkal (a kalpá a hindu kozmogóniában Brahmá egy napja és éjszakája, 4320000000 napévvel egyenlő) korábban.

Anyag és fény újjászületett olyannak, amilyenek a tér ismerte őket; üstökösök, napok és világok támadtak lángoló életre, noha semmi se volt már, ami elmondhatta volna, hogy léteztek már és eltűntek, léteztek és eltűntek mindörökre, vissza a kezdetlen kezdetig.

Volt ismét menny, szél és bíbor fény a hulló álmodó szemhéja alatt. Voltak istenek, jelenlétek és akaratok szép és rút; és a gonosz éj sikoltott, mert megrabolták zsákmányától. Mert az utolsó körben élt egy gondolat és egy látomás egy álmodó gyermekkorából és most újraépült az éber világ, a drága öreg város, hogy testet és igazolást adjon mindezeknek. S'ngac, az ibolyaszín gáz utat mutatott a semmiből, az ősoleg Nodens tanácsokat üvöltött a feneketlen

mélyből.

Csillagok duzzadtak hajnalokká hajnalok robbantak arany, kármin, bíbor szökőkutakká és az álmodó még mindig zuhant. Kiáltások szaggatták fényszalagokká az étert, visszaverve a külső világ ördögeit. Az öreg Nodens győzelmesen felüvöltött, amikor a prédájához közeledő Nyarlathotep hökkenően torpant meg a ragyogástól, mely szürke porrá égette formátlan szörnyeteg vadászait. És Randolph Carter végre csakugyan leereszkedett a csodaváros széles márványlépcsein, hogy visszajusson a szép New Englandbe, amely formálta őt.

Így tehát, amikor felharsant a reggel ezersípú orgonája, és a dombon álló városháza aranykupoláját izzó bíborba vont a hajnal, Randolph Carter ordítva riadt föl bostoni szobájában. Madarak énekeltek a rejtett kertekben, kúszónövények szívfájdító illata áradt a fák felől, amelyeket nagyapja ültetett. Szépség és fény sugárzott a klasszikus kandallóból, a faragott párkányok és falak groteszk figuráiról, nyávogva tápászkodott föl a kandalló mellett a fényes szőrű fekete macska, amelyet gazdája mozgása és kiáltása fölriasztott szundikálásából. És a mérhetetlen messzeségben, a Mélyebb Álom kapuján, az elvarázsolt erdőn, a kertországon, a Cerenariai-tengeren és az alkonyati Inquanokon túl borongva rótt az ónixkastélyt a jeges pusztaságban, az ismeretlen Kadath tetején Nyarlathotep, a kúszó káosz és orcátlanul gúnyolódott a Föld jámbor istenein, akiket oly hirtelen ugrasztott ki a csodálatos alkonyati város illatos mulatságai közül.

Bihari György fordítása

Az ezüstkulcs (1926)

Amikor Randolph Carter harmincéves lett, elvesztette az álmok kapujának kulcsát. Annak előtte, az élet hétköznapisága elől téren túli idegen, ősi városokba, szépséges, hihetetlen kertországokba tett éjszakai kirándulásokat túl az éteri tengereken; ahogy azonban a középkorúság rákeményedett, érezte, amint a szabadság szigetei apránként elsiklanak előle, míg végül minden abbamaradt. Gályái nem vitorláztak fel többé az Oukranos folyón az arányos tornyú Thranig, elefántkaravánjai sem vándoroltak illatos őserdőkön át Kledbe, hol evezett elefántcsont oszlopokkal ékes, elfelejtett paloták alszanak bájosan, szűziesen a hold fényében.

Sok mindent olvasott a dolgokról, és túl sok embernek beszélt róla: jó szándékú filozófusok azt tanácsolták neki, hogy a dolgok logikus kapcsolataira figyeljen, elemezze a gondolatait és ábrándjait formáló folyamatokat. A csoda eltűnt, Carter megfeledkezett róla, hogy az egész élet képsor az agyában, melyben nincs különbség a valós dolgok és a belső álmok között, és semmi oka

egyiket többre becsülni a másiknál. A szokás a fülébe zsongta a fogható és fizikailag létező dolgok babonás tiszteletét, és titokban szégyenkezett amiatt, hogy látomásokban lakozik. Okos emberek azt mondták neki, hogy egyszerű ábrándjai együgyűek, gyermekesek, sőt képtelenek, mert szereplői csökönyösen jelentősnek és céltudatosnak képzelik magukat, miközben a vak kozmosz céltalanul forog a semmiből a valami felé, és a valamiből vissza a semmibe, nem törődve, még csak nem is tudva a sötétben fel-felvillanó vágyak vagy tudatok létezéséről.

Odaláncolták a valósághoz, aztán addig magyarázták, hogyan működnek a dolgok, amíg a titok el nem tűnt a világból. Amikor panaszkodott, és el akart menekülni a szürkület birodalmaiba, ahol színes elmeforgácsaiból és dédelgetett képzettársításából ötvözött lélegzetelállítóan ígéretes és kiapadhatatlanul gyönyörűséges látványokat a mágia, a tudomány legfrissebb vívmányaira hívták fel figyelmét, azt akarták, hogy az atom örvénylésén, az égi dimenziók rejtelmén álmélkodják. És mikor vonakodott ujjongani e megismerhető és mérhető dolgokon, azt mondták, hiányzik belőle a képzelőerő, és éretlenségében jobban szereti az álombéli illúziókat a fizikai teremtés illúzióját.

Így hát Carter igyekezett azt tenni, amit a többiek, és mímelte, hogy a közönséges események, a földhözragadt elmék indulatai többet jelentenek számára, mint a ritka, kifinomult lelkek álmokképei. Nem vitatkozott, mikor azt hallotta, hogy a való életben fontosabbak egy leszúrt disznó vagy egy savhiányos földműves kínjai, mint Narath páratlan szépsége száz faragott kapujával, kalcedonkupoláival, amelyekre halványan emlékezett álmaiból, és aggályosan elsajátította a szánakozás és a tragédia értelmét.

Ennek ellenére időnként, ha nem akarta is, meglátta, mily sekélyes, megbízhatatlan és értelmetlen minden emberi törekvés, és mily kongó ellentétben állnak igazi ösztönzéseink az állítólag magunkban hordozott hangzatos ideálokkal. Udvariasan nevetgélt, ha arra tanították, milyen szertelenek és mesterkéltek az álmok, de ő úgy látta, éppen hogy a szépségekben szégyenteljesen szűkölködő, saját esztelenségét és céltalanságát beismerni ostobán ódzkodó mindennapi élet az, mely ízről ízre mesterkél és szertelen. Így hát olyan humoristaféle lett belőle, míg meg nem látta, hogy még a humor is üres az összefüggések vagy összefüggéstelenségek igazi törvényeitől megfosztott, értelmetlen világegyetemben.

Szolgaságának első napjaiban a szelíd templomi hit felé fordult, melyet apáinak naiv bizalma kedveltetett meg vele, mert ebből mintha misztikus utak indultak volna, melyek menekvést ígértek az élettől. Csupán alaposabb vizsgálódás után fedezte föl az éhező képzeletet és szépséget, az áporodott és lapos közhelyeket, a rendíthetetlennek kikiáltott igazság bagolyszerű nehézkességét, amelyunalmasan és lehengerlően uralkodott legtöbb professzorának előadásaiban, vagy látta át fonákságát az igyekezetnek, mely továbbra is szó szerinti értelmet akar tulajdonítani az ősember mára levetkezett félelmeinek az ismeretlennel szemben. Fárasztónak találta azt az

ünnepélyességet, mellyel az emberek földi igazságot akarnak csinálni ősi mítoszokból, holott épp agyondicsért tudományuk cáfolja őket szóról szóra. Ez a nem helyénvaló ügybuzgalom megölte a ragaszkodást; melyet talán táplálhatott volna a régi hiedelem iránt, ha az beéri azzal, hogy átszellemült ábrándok igaz köntösében kínálja a zengő szertartásokat és érzelmi pótlékokat.

De mikor azokat az embereket kezdte tanulmányozni, kik elvetették a régi mítoszokat, őket még rútabbnak találta azoknál, kik megtartották őket. Ezek nem tudták, hogy a szépség lényege a harmónia, és hogy egy céltalan világegyetemben nincs törvénye a szépségnek, kivéve, hogy összhangban legyen a kezdetben volt álmokkal és érzésekkel, melyek vakon mintázták kisded szféráinkat a kozmoszból. Nem látták, hogy jó és rossz, szépség és csúfság távlati cifraságok csupán; értéküket a kapocs adja szerencsés apáink hitvallásának tárgyához, melynek finomabb részletei minden fajtában és kultúrában különböznek egymástól. Ezek vagy mindenestül tagadtak mindent, vagy átgyúrták a barmokéval közös, megbízhatatlan, durva ösztönökké; így büzben, fájdalomban, rútságban, aránytalanságban tengették napjaikat, ama neveléses büszkeségben éldelve, hogy elszöktek valamitől, ami semmivel sem volt tévesebb annál, mint ami fogva tartotta őket. A félelem és a vak jámborság isteneit elcserélték a szabadosság és az anarchia isteneire.

Carter nemigen kóstolt bele a modern szabadságba; olcsósága, hitványsága elmélyítette szépségimádó szellemét, értelme föllázadt a piszkos logika ellen, amelynek bajnokai a megdöntött. bálványokról letépett szentséggel próbálták bearanyozni a nyers ösztönt. Láttá, a legtöbben nem képesek szabadulni az illúziótól, hogy az életnek attól függetlenül is van értelme, amit az emberek beleálmodnak, és még akkor is fölébe helyezik a szépségnek az otromba erkölcsöt és a kötelelességeket, amikor tudományos felfedezéseik öntudatlanságától és személytelen erkölcstelenségétől jajgat az egész természet. A félreértelmezett igazság, szabadság és logika bűvöletében vakbuzgón elvetik az ótudományt, az ősi hitet és a régi utat; még csak eszükbe sem jut, hogy ez a tudomány és ez az út formálta gondolataikat és ítéleteiket, jelentette az egyetlen törvényt és útmutatót a cél vagy támpont nélküli világegyetemben. E mesterséges keretek híján életükből mindjobban kilúgozódott az irány és az érdek, míg végül mímelt hasznosságba, nyüzsgésbe, zajba, izgalomba, barbár kérkedésbe és állati indulatokba akarták fojtani unalmukat. Amikor ezek színüket vesztették, csalódást okoztak, vagy hirtelen émelyíteni kezdtek, akkor a keserűséget, gúnyt választották, a társadalmi rendben kerestek hibákat. Soha nem jöttek rá, hogy maguk a durva alapok voltak olyan csalárdak és ellentmondásosak, mint őseik istenei, és hogy a pillanatnyi vágyak kielégítése pusztulást hoz a következő pillanatban. Nyugalom, tartós szépség csak az álomban létezik, és a világnak ezt a vigaszt lökik félre, amikor a valóság imádatában megtagadják a gyermekkor, az ártatlanság titkait.

Az úrnek és nyugtalanságnak e zűrzavarában Carter igyekezett úgy élni, ahogy egy élénk eszű, tisztos örökséggel bíró embernek illik. Hogy álmait

elfakultak a kor gúnykacajában, már nem tudott semmiben sem hinni, ám a harmónia szeretete nem engedte, hogy túlságosan eltávolodjék fájának útjaitól és pozíciójától. Közönyösen haladt át az emberek városain, és felsóhajtott, mert egyetlen látvány sem tűnt valódinak; mert a sárga napsugár minden villanása a magas tetőkön és az esti lámpák fényében derengő balusztrádos terek csupán arra voltak jók, hogy emlékeztessék valaha volt álmaira, honvágyat ébresszenek benne az éteri földek iránt, melyeket nem talált többé. Minden utazás gúnyos paródia volt; még az első világháború is csaknem hidegen hagyta, holott kezdettől ott szolgált a francia idegenlégióban. Egy ideig barátokat keresett, de hamarosan belefáradt érzelmeik nyersségébe, látomásaik egyhangúságába és szürkeségébe. Tétova öröme szolgált, hogy csak távoli rokonai voltak, akikhez nem volt köze, mivel amúgy sem értették volna meg szellemi életét. Ez alól csak nagyapja és Christopher nagybátyja jelentett kivételt, ők pedig rég meghaltak.

Ismét könyveket kezdett írni, amiről akkor mondott le, amikor álmai először hagyták cserben. De most már ebben sem lelt enyhülést vagy beteljesedést; a Föld érintése rajta volt elméjén, nem tudott olyan szépségekre gondolni, mint hajdanán. Ironikus humor rontotta le az alkonyati minareteket, amelyeket épített, és a valószerűtlenség földi félelme tarolta le tündéerkertjének finom és meghökkenítő virágait. Alakjaira hamis sajnálkozás lötytyintett érzelgősséget, míg a valóság, a jelentőségteljes események és emberi szenvedélyek mítosza az allegóriák vékony fátyoláig és az olcsó társadalmi szatíráig alacsonyították magasan szárnyaló fantáziáját. Új regényei olyan sikeresek voltak, amilyenek a régiek sohasem; mivel tudta, mily üreseknek kell lenniük, ha elnyerték egy sekélyes csorda tetszését, elégette őket, és abbahagyta az írást. Nagyon kecses írások voltak, amelyekben udvariasan nevettek a könnyű kézzel felvázolt álmokon, de Carter látta, hogy mesterkéltségük elszívja az egész életét.

Ezután szándékosan az illúzióhoz fordult, a közönségesség ellenszereként használta a bizarrt, az excentrikust. Mindazonáltal hamarosan ezekben is megmutatkozott a szegénység, a terméketlenség; látta, hogy az okkultizmus népszerű tanai éppolyan szárazok és merevek, mint a tudomány tételei, de még a megváltó igazság gyenge balzsamát is nélkülözik. Az otromba butaság, hamisság, sáros gondolkodás nem álom, és nem kínál menekvést az életből egy, az övéhez foghatóan pallérozott elmének. Így hát még különösebb könyveket vásárolt, és olyan emberek ismeretségét kereste, kik mélyebbre ereszkedtek a fantasztikus tanok szörnyű kútjában; alámerült az öntudat oly titkaiba, ahol kevesen jártak őelőtte, az élet rejtett vermeit, legendákat, emlékezet előtti üledékeit tanulmányozta, amelyek ezután sem hagyták nyugton. Elhatározta, hogy egzotikusabb síkon fog élni, bostoni otthonát változó hangulatának megfelelően alakította át; minden szoba ehhez alkalmazkodott, színnel, könyvekkel, tárgyakkal teremtve ingereket a szemnek, a bőrnek, a fülnek, a nyelvnek és az orrnak.

Egyszer hallott egy déli emberről, akit rettegtek és kerültek, Indiából és

Arábiából becsempészett történelem előtti könyvekből és agyagtáblákból merített szentségtörő műveltsége miatt. Meglátogatta, és hét évig élt mellette, osztozván tanulmányaiban, amíg egy éjszakán, egy ismeretlen, ősi temetőben nem győzedelmeskedett fölöttük az iszonyat, s csupán egyikük jött ki onnan, ahová ketten mentek be. Ekkor visszatért a New England-i Arkhambe, őseinek boszorkányoktól kísértett, félelmetes, ódon városába, és olyan tapasztalatokat gyűjtött a sötétben, vén fűzfák és roskadozó hollandi tetők között, hogy örökre lepecsételte egyik bomlott elméjű őse naplójának néhány lapját. Ám ezek a borzalmak csupán a valóság peremére juttatták el, és ez még nem az ifjú fővel ismert valódi álombirodalom volt; és ötvenéves korára elfogta a kétségbeesés, hogy soha többé nem lelhet nyugtot vagy örömet egy olyan világban, mely túl elfoglalt lett a szépséghez, és túl körmönfont az álmokhoz.

Belátva végre a valódi dolgok ürességét és hiábavalóságát, Carter visszavonultan tengette napjait álmodó ifjúságának fájdalmasan szétszórt emlékei között. Arra gondolt, micsoda ostobaság tovább erőltetni az életet, és egy dél-amerikai ismerősétől fölöttébb sajátságos folyadékot szerzett be, mely szenvedés nélkül átjuttathatta a feledésbe. Ám tehetetlenségéből, megszokásból egyre halogatta a dolgot; tétován lézengett múltakra emlékezve, leszedte az idegen tapétát a falakról, és úgy rendezte át a lakást, amilyen gyermekkorában volt - bíbor falmezőkkel, viktoriánus bútorokkal, egyebekkel.

Szinte boldoggá tette az idő visszaforgatása; ifjúkorának emlékeitől, visszavonultságától olyan távolinak, valószerűtlennek tűnt a világ, hogy egy csipet varázslat és reménység lopózott vissza álmaiba. Éveken át, ahogy ez a legközönségesebb álmokban szokás, csak a mindennapi események torzképei bukkantak föl, de most megint felvillant valami különösebb és vadabb; valami félelmetesen lenyűgöző dolog közeledett, gyerekkorából ismert tiszta képek alakjában, rég elfelejtett emlékeket idézve. Gyakran ébredt arra, hogy anyját és nagyapját hívja, kik mindketten negyedszázada nyugodtak sírjaikban.

Aztán egyik éjjel nagyapja emlékeztette a kulcsra. Ugyanolyan élénken, mintha élne, beszélt hosszan és bölcsen az ősz professzor elődei soráról, családjuk kifinomult, érzékeny lelkeinek különös látomásairól. Mesélt a lángoló tekintetű kereszties lovagról, aki a fogságban eltanulta a szaracénok vakmerő titkait; az első Sir Randolph Carterről, aki a mágiát tanulmányozta Erzsébet uralkodása idején. Szólt Edmund Carterről, aki épphogy megúsza a bitót a salemi boszorkányperben, és aki egy ódon dobozban helyezte el az őskőtől jussolt nagy ezüstkulcsot. Mielőtt Carter fölébredt volna, a szelíd látogató még elmondta, hol található meg az a doboz, az ősi csodáknak ama tölgyfából faragott ládikáját, melynek groteszk fedelét kétszáz éve nem emelte föl emberi kéz.

A hatalmas padlás porában és árnyai között találta meg, eldugva, elfeledve egy magas szekrény egyik fiókjában. Széle-hossza körülbelül 30 centiméter lehetett, és olyan félelmetes gótikus faragványok borították, hogy nem is csoda, ha Edmund Carter óta senki se merte kinyitni. Nem zörgött,

amikor megrázta, viszont rejtélyes ősi fűszerek illatát árasztotta. A kulcs már csak egy elmosódott legenda volt, és Randolph Carter apja azt sem tudta, létezik-e még a doboz. Rozsdás vaspántok tartották össze, csudálatos zárát semmilyen módon nem lehetett kinyitni. Carter homályosan sejtette, hogy ebben fogja megtalálni a kulcsot az álmok elveszett kapujához, de hogy hol és miként tudja majd használni, arról nagyapja nem mondott semmit.

Egy idős szolga feszítette föl a faragott fedelet, és közben egyfolytában vacogott, mert ocsmány arcok kacsingattak rá a megfekedetett fáról, és volt az egészben valami oda nem illően ismerős. A dobozban fakó pergamenbe göngyölt, rejtélyes arabeszekkel borított, megfeketedett ezüstkulcs hevert; olvasható magyarázatnak azonban semmi nyoma. A nagyméretű pergamen mindössze egy ismeretlen nyelv ódon, náddal írt hieroglifáit tartalmazta. Carter fölismerte a betűket, mivel már látta őket egy bizonyos papirusztekercsen, annál a félelmetes déli tudósnál, ki egy éjjel eltűnt egy névtelen temetőben. Az az ember mindig remegett, ha ezt a tekercset olvasta, és most Carter is megborzongott.

Mégis megtisztította a kulcsot, és éjszakára visszatette illatos ódon tölgyfa dobozába. Álmai eközben mind élénkebbek lettek, és noha nyoma sem volt bennük a régi napok különös városainak és hihetetlen kertjeinek, határozott mintát öltöttek, amelynek célját nem lehetett félreérteni. Őt hívogatták az idők homályából, és elődeinek akaratával szövetkezve húzták valamilyen rejtett, ősi forrás felé. Megértette, hogy vissza kell mennie a múltba, egyé kell Alvadnia a régiekkel, és mindegyre az északi dombok jártak a fejében, hol családjának egyszerű otthona áll a kísértetjárta Arkhamben, a sebes Miskatonic partján.

Az ősz borongó paraszában, kecsesen hullámszó dombok, kőfalakkal határolt mezők, távoli völgyek, lecsüngő faágak, megbúvó tanyaházak között, a kígyózó Miskatonic kristálytisza vizén átívelő rusztikus fa- és kőhidakon Carter megjárta az emlékek régi útját. Egy kanyarból meglátta azt az óriás szilfacsoportot, hol oly különösen tűnt el másfél évszázada egyik őse, és megborzongott a pagonyban sokat sejtetően fújdogáló szélről. Ezután az öreg Goody Fowlernek, a boszorkánynak roskatag tanyája következett, apró, gonosz ablakaival és magas tetejével, amely az északi oldalon csaknem a földig ért. Felgyorsította kocsiját, amikor elhaladt mellette, és nem is lassított, amíg föl nem ért a dombra, hol anyja és anyjának apái születtek, és ahol az öreg fehér ház még mindig büszkén pillantott le a lélegzetelállító szépségű látványra: a sziklás lejtőre és a zöld völgyre az út másik oldalán, Kingsport távoli toronysisakjaira a látóhatáron, melyen túl a messzeségben az ősi tenger ringatott álmokat.

Most jött a meredek lejtő, amelyen a több mint negyven éve nem látott régi Carter-ház emelkedett. A délután régen elmúlt, mire elérte a hegy lábát. Félúton megállt, hogy elnézze a tájat, amelyet aranyban és dicsfényben fürdettek a nyugati nap ferde búvsugarai. Mintha utóbbi álmainak reményei és furcsaságai lebegtek volna itt, ezen a nem e világi, csendes vidéken, és Carter más bolygók ismeretlen magányára gondolt, amikor végigjártatta tekintetét a megdőlt falak

között hullámzó, bársonyos, puszta réteken, bíbor dombsorokat koronázó tündéri pagonyokon, árnyékba merült kísérteties erdős völgyeken, hol a nyirkos horpadásokban csörgedező vizek dudorásztak és bugyogtak a duzzadt, torzult gyökerek között.

Valami azt súgta neki, hogy a motoroknak nincs helye abban a tartományban, amelyet ő keres, így hát otthagyta autóját az erdő szélén, a nagy kulcsot a kabátzsebébe tette, és megindult fölfelé a hegyen. Most már teljesen magába szippantotta az erdő, noha tudta, hogy a ház egy magas dombon épült, amelynek csak az északi oldalán nőnek fák. Azon tűnődött, milyen lehet, hiszen amióta az ő különös Christopher nagybátyja harminc éve elhunyt, üresen áll, senki sem lakja, és nem gondozza. Gyerekkorában Carter sok időt töltött itt, és különös csodákkal találkozott a kert mögötti erdőben.

Az árnyak megsűrűsödtek körülötte, közeledett az éjszaka. Jobbra egyszer csak nyiladék bukkant fel a fák között, amelyen át Carter jó pár mérföldre elláthatott az alkonyati mezőkön. Megütötte a szemét a kingsporti Central Hillen az öreg kongregacionalista templom tornya: rózsaszínnel öntötték el a nappal utolsó fényei, a kis kerek ablakok üvegszemei lángoltak a visszavert tüztől. Mikor visszajutott a mély árnyékba, hőkkenet eszmélt rá, hogy ez a pillantás egyedül gyermeki emlékeiből táplálkozhatott, hiszen az ódon, fehér templom rég leomlott, és most a kongregacionalista kórház áll a helyén.

Érdeklődéssel olvasta az újságban, hogy az épület alatt különös odúkat és járatokat találtak a sziklás talajban.

Sipító hang tört át megdöbbenésén, és ő ismét a sok évvel korábbi meghittséget érezte. Christopher bácsi bérese volt az agg Benijah Corey, réges-régi gyerekkori látogatásai idején is koros ember. Mostanra jócskán túl lehet a százon, de ez a sipító hang nem lehet senki másé. A szavakat nem tudta megkülönböztetni, a hanghordozás azonban kísértetiesen összetéveszthetetlen volt. Ha csak belegondol, hogy az "öreg Benijy" még mindig él!

- Randy úrfi! Randy úrfi! Hun van? Halálra akarja rémíteni Marthy nényét? Nem memmonta, hogy el ne kódorogjik a háztul, és otthon legyík setítédísre? Ran? díí!? Ebatta kölke, ki gondúná, hogy ilyen messzire elkódorog az erdőbe, hát ma reggel is nem ott vót a felső pagonynál a kigyóverem környékín? Hé te, Ran? díí!

Randolph Carter megállt a szuroksötétben, és megdörzsölte a szemét. Volt ebben valami különös. Olyan helyen volt, ahol nem lett volna szabad lennie; nagyon messzire elkóborolt oda, ahol nem volt keresnivalója, és most már megbocsáthatatlanul késő. Nem olvasta le az időt a kingsporti toronyóráról, pedig zsebtávcsöve segítségével könnyen megtehetné volna; tudta azonban, hogy késése valamiért nagyon különös és példátlan. Nem volt biztos benne, hogy nála van-e a kis távcső; benyúlt zakója szivarzsebébe, hogy ellenőrizze. Nem, nem hozta el, de ott volt a nagy ezüstkulcs, amelyet valami dobozban talált. Egyszer Chris bácsi mondott valami furcsát egy felnyitatlan régi dobozról, amelyben egy kulcs van, de Martha néni hirtelen félbeszakította a történetet, mondván, ez nem

való egy olyan gyereknek, aki máris túl sokat fantáziál. Próbált visszaemlékezni, hol találta a kulcsot, de itt nagyon zavaros volt valami. Úgy sejtette, bostoni otthonának padlásán lelte, és homályosan emlékezett, hogy Parknek a heti illetménye felét ígérte, ha segít felnyitni, és befogja a száját; ám ahogy ez eszébe jutott, Park arca nagyon különösnek rémlett, mintha hosszú évek húztak volna barázdákat a fürge kis londoni arcára.

- Ran? díí! Ran? díí! Hé! Hé! Randy!

Lámpa imbolygott a sötét kanyarban, és az öreg Benijah nekiesett a néma, megdöbbszent zarándoknak.

- Végre, fiam, csakhogy itt van! Lenyelte tán a nyelvit, hogy nem válaszol az emberfiának? Félórája óbégatok, mán rég meg kellett vón hallania! Nem tuggya, hogy Marthy néne ijedezik, ha kimarad setítedís után? No majd lesz kapsz, csak gyűjjék haza Chris bácsi! Tudhatná, hogy ez az erdő nem olyan hely, hogy ebbe az órába kóvályogjanak benne! A naccságos úr is megmonta, hogy fura dógok vannak erre, amik nem hoznak jót senkire. Gyűjjék, Randy úrfi, Hannah nem tartya tovább melegen a levest!

Így hát Randolph Carter fölbaktatott az úton, ahol csodálatos csillagok ragyogtak át a magas őszi ágak között. És kutyák ugattak, a távolabbi kanyarban apró ablakszemeken süttött ki a sárga fény, a Fiastyúk vibrált a kopasz halom fölött, ahol magas hollandi tető rajzolódott feketén a halvány nyugati égre. Martha néni az ajtóban állt, és nem dorgálta meg túlzott szigorral, amikor Benijah elébe állította a csavargót: elég jól ismerte Chris bácsit ahhoz, hogy ezt várja el minden Carter-ivadéktól. Randolph nem mutatta meg neki a kulcsot, de csöndesen bekanalazta a levest, és csak akkor tiltakozott, amikor elérkezett a lefekvés ideje. Néha jobban álmodott ébren, és használni akarta azt a kulcsot.

Reggel Randolph korán kelt, és már szaladt volna a felső pagonyhoz, ha Chris bácsi el nem kapja, és a reggeliző asztal mellé nem kényszeríti. Türelmetlenül nézelődött az alacsony szobában, amelynek padlóját rongyszőnyeg borította, mennyezetét és sarkait csupasz gerendák tartották, és csak akkor mosolyodott el, amikor a kerti gallyak megkocogtatták a hátsó ablak ólomkeretes üvegét. Közel voltak a fák és a dombok; ők voltak a kapuja annak az időtlen birodalomnak, amely az ő igazi hazája volt.

Amikor végre elszabadult, megtapogatta zsebében a kulcsot; amikor megbizonyosodott róla, hogy megvan, kiszökött a kerten át az emelkedőhöz, ahol az erdős hegyoldal lendült a magasba a fátlan dombtető fölött. Mohos, titokzatos volt az erdő földje, itt-ott zuzmólepte nagy kövek ágaskodtak a halvány fényben, mint a druida monolitok a szent erdő vaskos, görbe fatörzsei között. Fölfelé haladtában Carter keresztülvágott egy rohanó patakon, melynek esése kicsivel arrébb rúnikus varázsigéket dalolt a leselkedő faunoknak és driádoknak.

Ekkor belépett a pagonyban levő különös barlangba, az ijesztő "kígyóverembe", amelyet a helyiek is elkerültek, Benijah pedig nem győzte inteni tőle. Mély üreg volt, sokkal mélyebb, mint bárki gyanította Randolphon

kívül, a fiú azonban talált egy hasadékot a leghátsó, fekete sarokban, amely a mögötte levő hatalmas barlangba vezetett. Különös, síri hely volt, amelynek gránitfalai azt a sajátos illúziót keltették, hogy tudatosan hozták létre őket. A fiú szokása szerint bemászott, a konyhából csent gyufával világítva, és önmaga előtt is érthetetlen buzgalommal araszolt végig az utolsó hasadékban. Nem tudta volna megmondani, miért közeledik a túlsó falhoz olyan magabiztosan, vagy hogy miért húzza elő ösztönszerűen a nagy ezüstkulcsot. De folytatta, amit elkezdett, és amikor aznap éjjel visszatáncolt a házba, nem tudott magyarázatot adni késésére, és a legkisebb mértékben sem törődött a pironogatással, amit azért kapott, mert rá se hederített az ebédidőt jelző kültre.

Valamennyi távoli rokon egyetértett abban, hogy Randolph Carterrel valami történt tízéves korában, ami felfokozta a képzelőerejét. Chicagói unokatestvére, a nála tíz évvel idősebb Ernest B. Aspinwall úr határozottan emlékezett rá, hogy 1883 nyara után a fiú megváltozott. Randolph olyan álmokképekbe merült, amelyeket rajta kívül nagyon kevesen láthattak, és kapcsolata a való élettel még furább lett. Egyszóval, mintha különös prófétai tehetségre tett volna szert. Sajátosan reagált tökéletesen jelentéktelennek tűnő dolgokra, melyek azonban később igazolták a nekik tulajdonított fontosságot. A következő évtizedekben, ahogy sorra teltek meg a történelemkönyvek oldalai új találmányokkal, nevekkel, eseményekkel, az emberek itt-ott csodálkozva emlegették Carter évekkal azelőtt odavetett szavait, amelyek kétségtelen kapcsolatban álltak a távoli jövő méhében rejlő eseményekkel. Carter maga sem értette ezeket a szavakat, és nem tudta, miért érzi bizonyos dolgokkal szemben azt, amit érez, de úgy képzelte, hogy valamilyen elfelejtett álom lehet érte a felelős. Még 1897 előtt történt, hogy elsápadt, amikor valamilyen utazó említette Belloy-en-Santerre francia várost; barátainak később eszükbe jutott, hogy 1916-ban itt kapott csaknem halálos sebet, amikor az első világháborúban az idegenlégióban szolgált.

A rokonok sokat emlegetik ezeket a dolgokat, mert Carter nemrégiben eltűnt. Szolgája, Parks, a kisöreg, aki éveken át tűrte hóbortjait, akkor látta utoljára, amikor elhajtott a kocsiján egy nem sokkal azelőtt talált kulccsal. Parks segített neki kivenni a kulcsot valami öreg skatulyából. Különös felindulást érzett, doboz faragásainak láttán, és még valami mást is, amit nem tudott szavakba foglalni. A távozó Carter azt mondta, hogy Arkhambe megy, őseinek szülőföldjére.

Félúton fölfelé a Szilfás-hegyen, ahol az ódon Carter-ház romjai vannak, megtalálták autóját, gondosan leállítva az út szélére; benne volt a faragott, illatos doboz, amely megrémítette a rábukkanó helybélieket. A doboz csak egy furcsa pergament tartalmazott, amelynek betűit egyetlen nyelvész vagy írásszakértő sem tudta elolvasni vagy azonosítani. Az eső rég elmosott minden nyomot, noha a bostoni nyomozók azt állítják, hogy zavaros nyomokat találtak a Carter-ház lehullott gerendái között. Azt mondják, olyan volt, mintha mostanában matatott volna ott valaki. A ház mögötti sziklás-fás hegyoldalon leltek egy közönséges,

fehér zsebkendőt, de nem tudták róla bebizonyítani, hogy az eltűnt ember tulajdonában lett volna.

Szó van róla, hogy Randolph Carter vagyonát felosztják örökösei között, de én minden erőmből protestálok, mert nem hiszem, hogy meghalt volna. Vannak az időnek és a térnek olyan kanyarulatai a látomás és valóság között, amelyeket csak egy álmodó képes megsejteni; és amit én Carterről tudok, abból úgy sejtem, csupán utat talált, amelyen átjuthatott ezen a labirintuson. Hogy visszajön vagy sem, meg nem mondhatom. Vágyott az álom vidékeire, amelyeket elvesztett, sóvárgott gyermekkorának napjai után. Azután megtalálta a kulcsot, és én úgy hiszem, hogy valamilyen különös módon sikerrel forgatta.

Majd megkérdezem, ha látom, mivel arra számítok, hogy hamarosan találkozunk egy álomvárosban, amelyet mindketten meg szoktunk látogatni. Az a hír járja Ultharban, a Skai-folyón túl, hogy új király ül az opáltrónon

Ilek-Vadban, melynek mesés tornyai az üreges üvegsziklákról tekintenek le az alkonyati tengerre, melyben a szakállas, uszonyos Gnorrik építik semmihez sem fogható labirintusaikat, és azt hiszem, tudom, mire véljem ezt a szóbeszédet. Alig várom, hogy lássam azt a nagy ezüstkulcsot, amelynek rejtélyes arabeszkjei talán egy vakon személytelen világegyetem céljait és misztériumait jelképezik.

Bihari György fordítása

Az ezüstkulcs kapuin át (1932)

I.

Négy ember ült az iratokkal beterített asztal körül a sajátos motívumokkal kárpitozott, szépséges és ódonad buharai szőnyegekkel borított padlójú nagy szobában. A távoli sarkokból fenyőtömjén hipnotikus illatát árasztották furcsa háromlábak, amelyeket sötét libériás ösöreg néger töltögetett időnként újra; oldalt, egy mély falifülkében koporsóforma különös állóóra tiktakolt. Számlapját hajmeresztő hieroglifákkal rótták tele, négy mutatója oly ütemre járt, amelynek nem lelmi párját földi időmértékek között. Rendkívüli, meghökkentő szoba volt, de éppen illett ahhoz, ami benne történt. Mert ide, a legnagyobb amerikai misztikus, matematikus és orientalista New Orleans-i otthonába jöttek össze osztozkodni annak a majdnem ugyanolyan nagy misztikusnak, tudósnak, alkotónak és álmodónak a vagyonán, akinek négy éve veszett nyoma.

Randolph Carter, aki egész életében azt kereste, hogyan menekülhetne a sivár és korlátozott éber valóságból csábító álmokképekhez más dimenziók mesés útjain, 1928. október 7-én, ötvennégy éves korában tűnt el az emberek közül. Különös, magános pályát futott be, akadtak, akik furcsa regényeiből arra következtettek, hogy bizarrabb dolgokat élt meg, mint amelyeket megörökített.

Kapcsolata Harley Warren dél-karolinai misztikussal, a himalájai papok ősi naacal nyelvének kutatójával fertelmes és jóvátehetetlen következményekkel járt: Carter volt az, aki egy ködös, eszelős, rettentő éjjelen végignézte, amint Warren leereszkedik egy vénséges temető nyirkos, salétromos üregébe, hogy sohase bukkanjon elő többé. Carter Bostonban élt, de a boszorkányoktól megrontott, Arkham fölötti szellemjárta vad hegyekből származott minden elődje, és ezek között az ősi, talányosan borongó magaslatok között tűnt el végképp.

Agg szolgálja, Parks, aki már 1930-ban elhalálozott, emlegetett egy sajátos illatú, rémségesen kifaragott dobozt, amelyre gazdája a padláson bukkant rá, meg a dobozban lelt elolvashatatlan pergament és egy rendellenes formájú ezüstkulcsot, amelyekről Carter is írt másoknak. Parks szerint Carter azt mondta volna, hogy ez az őseitől rámaradt kulcs segít majd kinyitni elveszett gyermekkorra különös dimenzióinak, fantasztikus birodalmainak a kapuját, amelyeket mostanáig elmosódó, rövid és megfoghatatlan álmokban látott csupán. Azután egy napon Carter fogta a dobozt meg a benne levő tárgyakat és elhajtott autójával, hogy soha többé ne térjen vissza.

Az autót egy fűvel benőtt régi úton találták meg a romlásnak indult Arkham fölötti egyik magaslaton, a hegyek között, ahol Carter ősei laktak valaha és ahol már csak a nagy Carter-ház beszakadt pincéje ásít az égre. A közelben áll az a hatalmas szilfacsoport, amelyek között 1781-ben rejtélyesen vészett nyoma az egyik Carternek, és nincs messze az a félig szétkorhadt kunyhó sem, amelyben még ennél is korábban Goody Fowler, a boszorkány főzte baljós kotyvalékait. A környék, amelyet 1692-ben népesítettek be a salemi boszorkánybírák elől menekült emberek, még ma is ködösen baljós és már-már felfoghatatlanul fenyegető dolgok nevét viseli. Edmund Carter épp csak el tudott futni a Gallows Hill árnyékából és még mindig sok mese járja varázslatairól. Távoli utóda pedig mintha azért ment volna el valahová, hogy kövesse ősapját!

A kocsiban megtalálták az illatos fából készült, ijesztő faragott dobozt, és az emberi ésszel megfejthetetlen pergament. Az ezüstkulcs eltűnt - feltételezhetőleg Carterrel együtt. Ettől kezdve nincs biztos nyom. A bostoni detektívek azt mondták, hogy az ódon Carter-ház ledőlt gerendái furcsa módon meg voltak bolygatva, és valaki talált egy zsebkendőt a romok mögött, a szirtekkel szegélyezett sötét erdei lejtőn, a Kígyólyuknak nevezett félelmetes barlang közelében.

Új életre keltek a Kígyólyukról keringő helyi legendák. A parasztok suttogva emlegették, minő istenkáromló célokra használta a szörnyű üreget a varázsló Edmund Carter, és ezt még tetézték azzal, mennyire szeretett a kisgyerek Randolph Carter is ebben a barlangban bóklászni. Az ő fiúkorában még állt a tiszteletre méltó, hollandi tetős ház, ahol Randolph nagybátyja, Christopher lakott. Unokaöccse gyakran meglátogatta, és különös dolgokat hordott össze a Kígyólyukról. Az emberek nem felejtették el, mit is mondott egy mély hasadékról és a mögötte tátongó ismeretlen barlangról. Sok fejtörésre adott

okot a gyermekeken tapasztalható változás, amelyre azután figyeltek föl, miután a kilencéves fiú egy teljes napot a barlangban töltött. Az is októberben történt és attól kezdve nyugtalanító érzéke lett eljövendő események megjósolásához.

Carter eltűnésének napján késő estig esett, így senki sem tudta követni, merre ment az autótól. A Kígyólyukban a csapadék miatt mindent elborított a híg sár. Csak a tudatlan parasztok suttogtak lábnyomokról, amelyeket állítólag az út felé boruló nagy szilfáknál és a sötét domboldalon, a Kígyólyuk közelében láttak, ott, ahol a zsebkendőt megtalálták. Ugyan ki is vetett volna ügyet puszogásukra kurta kis lábnyomokról, szakasztott olyanokról, amelyeket a kisfiú Randolph Carter szögletes orrú cipője hagyott? Ugyanolyan badarság volt, akár csak a többi szóbeszéd az öreg Benijah Corey furcsa, sarkatlan bakancsáról, amelynek nyomai az úton szegődtek volna oda a tömzsi gyerekcipős apró láb mellé. Az öreg Benijah Carterék bérese volt Randolph gyermekkorában, de már harminc éve meghalt.

Ezek a suttogások, meg Carter tulajdon szavai, aki váltig állította Parksoknak és másoknak, hogy a különös arabeszkekkel borított ezüstkulcs segít majd kinyitni elveszett gyermekkorának kapuját, vezethettek odáig, hogy számos, a misztikus tanokat tanulmányozó tudós kijelentette: az elveszett igazából visszafordult az idő ösvényén és visszatért negyvenöt éven át abba a másik, 1883-as októberbe, amikor kisfiúként állt ott a Kígyólyukban.

Úgy okoskodtak, hogy Carter egyetlen éjszaka alatt járta meg az egész utat 1928-ba és vissza; talán nem tudott attól kezdve sok mindent jóval hamarabb, mintsem megtörtént volna? Viszont sohasem beszélt olyasmiről, ami 1928 után esett.

Egy tudós - providence-i koros különc Rhode Island-ből, aki hosszú, szorgalmas levelezést folytatott Carterrel -rnég cifrább elméletet állított föl. Ő úgy hitte, hogy Carter nem csupán gyermekkorába tért vissza, de további szabadságra is szert tett, tetszése szerint bejárhatván gyermekora álmainak szivárványszín tájait. Egy különös látomás után ez az ember egy mesét írt Carter eltűnéséről, amelyben célzott rá, hogy az elveszett jelenleg királyként ül az opáltrónon Ilek-Vadban, melynek mesés tornyai az üreges üvegsziklákról tekintenek le az alkonyati tengerre, amelyben a szakállas, uszonyos Gnorrik építik semmihez sem fogható labirintusaikat.

Ez az idős ember, Ward Phillips, tiltakozott a legszenvedélyesebben az ellen, hogy Carter vagyonaét szétosszák örökösei - csupa távoli unokatestvér - között, arra hivatkozva, hogy a tulajdonos még él egy másik idődimenzióban és egy napon visszatérhet. Ellene szólt az egyik unokatestvér, a chicagói törvénytudó Ernest K-Aspinwall, aki tíz évvel volt idősebb Carternél, de ifjonti hevülettel vetette magát a szakértői csatába. Négy évi tomboló csatározás után itt, ebben a New Orleans-i tágas, furcsa teremben sor került az osztozkodásra.

Itt lakott Carter irodalmi és pénzügyi hagyatékának végrehajtója: a misztika és a keleti régiségek kitűnő kreol tudósa, Étienne-Laurent de Marigny. Carter a háború alatt ismerkedett meg de Marignyval, amikor mindketten a

francia idegenlégióban harcoltak és tüstént össze is barátkoztak, mivel ízlésük és világnézetük annyira hasonlított egymáshoz. Barátságukat az pecsételte meg, amikor egy emlékezetes szabadságolás alkalmával a tanult fiatal kreol elvitte a bostoni telhetetlen álmodót a délfrancia Bayonne-ba, és föltárt előtte bizonyos szörnyű titkokat a sötét, ódon kriptákban, a borongós, ősrégi város alatt. Testamentumában Carter de Marignyt jelölte ki hagyatéki végrehajtóként, és most ez a szenvedélyes tudós kelleetlenül elnőkölt a vagyon szétesztésénél. Szomorú munka volt ez neki, mert az öreg Rhode Island-ihez hasonlóan ő sem hitt abban, hogy Carter meghalt. De mit érnek a misztikusok álmai a világ bárdolatlan bölcsességével szemben?

Ott ültek az asztal körül a francia óváros e furcsa házában mindazok, akik érdekeltek voltak az eljárásban. Mindenütt, ahol vélhetőleg éltek Carter-rokonok, megjelent a szokott törvényes közlemény az eljárás lefolytatásáról, mégis csupán négyen ültek ott, hallgatva a semmilyen földi időt nem mutató, koporsóforma óra abnormális ketyegését, meg az udvari szökőkút csobogását az elfüggönyözött, napellenzővel árnyékolt ablakokon túl. Ahogy teltek az órák, a négy ember arcát félig elfátyolozta a háromlábakról mintegy önmagától gomolygó füst. Úgy látszott, mintha nem is lenne rá szükség, hogy a némán osonó, egyre aggodalmasabb öreg néger feltöltse a triposzokat.

A négy ember közül az egyik Etienne de Marigny volt - karcsú, sötét bőrű, jóképű, bajuszos, még mindig fiatal férfi. Az örökösöket Aspinwall képviselte: fehér hajú, gutaütéses arcú, pofaszakállas, méltóságteljes öregúr. Phillips, a providence-i misztikus magas, deres hajú, hosszú orrú, frissen borotvált, csapott vállú ember volt. A negyedik ember korát nem lehetett meghatározni: magas volt, sötét bőrű, szakállas; éjfeketen izzó szeme, amelynek szinte nem is volt szivárványhártyája, mintha valahonnan nagyon messziről tekintett volna ki előkelő brahmanra valló turbántól keretezett, különös, mozdulatlan, feltűnően szabályos arcából. Szvámi Csandragutaként mutatkozott be, benáreszi beavatottnak mondta magát, aki fontos híreket hozott; de Marigny és Phillips - akik levelezésben álltak vele - gyorsan fölismerték benne az igazi misztikust. Különösen, mesterkélten beszélt, üres, fémes hangon, mintha megerőltetésébe kerülne az angol nyelv, ugyanakkor mégis olyan könnyedén, korrektül és fordulatosan, mint bármely bennszülött angolszász. Nagyjából európai divat szerint öltözködött, bár bő ruhái valahogy rosszul álltak rajta, bozontos fekete szakála, keleti turbánja, vastag fehér kesztyűje viszont egzotikussá varázsolta megjelenését.

A Carter kocsiában talált pergament babrálva megszólalt de Marigny.

- Nem, semmit sem tudtam kezdeni a pergamennel. Mr. Phillips ugyancsak föladta. Churchward ezredes kijelentette, hogy nem naacal nyelven írták és egyáltalán nem emlékeztet annak a húsvét-szigeti harci buzogánynak a hieroglifáira, noha a doboz faragványai erősen hasonlítanak a húsvét-szigeti képekre. Még legközelebb áll a betűihez - figyeljék meg, hogy valamennyi írásjel mintha a vízszintes vonalokról lógna le - az az írás, amelyet szegény

Harley Warren mutatott valamikor egy könyvben. Akkor kapta Indiából, amikor 1919-ben meglátogattuk Carterrel és sohasem árult el róla semmit. Azt mondta, jobb, ha nem tudjuk és célzott rá, hogy olyan helyről származik, amely nem a Földön van. Akkor is vele volt, amikor decemberben leszállt abba az üregbe a régi temetőben - de sem ő, sem a könyv sohasem bukkant elő többé. - Nemrégiben küldtem Szvámi Csandragupta barátomnak néhány emlékezetből készített vázlatot a betűkről és egy fotosztatikus másolatot a pergamenről. Ő úgy hiszi, hogy némi tájékozódás és konzultáció után képes lesz fényt deríteni a szöveg értelmére.

- Íme a kulcs - Carter küldött nekem róla egy fényképet. Különös arabeszkjei nem írásjelek, de úgy látszik, ugyanahhoz a kultúrkörhöz tartozik, mint a pergamen. Carter mindig hajtogatta, hogy bizonyos pontig megfejtette a talányt, de sohasem árult el részleteket. Már-már költői magaslatokban szárnyalt, ha erről esett szó. Ez az ősi kulcs, mondta, megnyitja azokat az egymást követő ajtókat, amelyek utunkat állják, nehogy szabadon közlekedhessünk tér és idő félelmetes folyosóin egészen a Határig, amelyet ember nem lépett át Shaddad óta, akinek rettenetes lángelméje építette föl és rejtette el Arabia Petraea homokjában a százoszlopos Irem csodálatos kupoláit és megszámlálhatatlan minaretjét. Félig éhen halt dervisek, írta Carter, szomjúságtól megőrült nomádok tértek vissza onnan, hogy meséljenek az óriás kapuról és a kézről, amelyet a kapuív zárókövébe faragtak, de egyetlen halandó se ment át és jött vissza lépcsein, és nem hagyta ott lábnyomait arra járta tanújeleként a gránátkövel telehintett homokon. Carter úgy sejtette, ez a kulcs az, amely után hiába kap a ciklopi faragott kéz.

- Hogy miért nem vitte magával a pergament is a kulccsal együtt, azt nem tudjuk megmondani. Talán megfélemedkezett róla - vagy talán azért tartózkodott tőle, mivel ismert valakit, aki egy ugyanilyen betűkkel telerótt könyvet vitt magával egy üregbe és sohasem tért vissza. Vagy az is lehet, hogy nem anyagi dolog volt az, amire készült.

De Marigny szünetet tartott, mire az öreg Mr. Phillips szólalt meg hars, éles hangján:

- Csak annyit tudunk Randolph Carterről, amennyit megálmodtunk. Én sok különös helyen jártam álmaimban és sok különös dolgot hallottam Ultharban, a Skai-folyón túl. Úgy látszik, nem volt szüksége a pergamenre, mert visszatért gyermekkori álmainak világába és most Ilek-Vad királya.

- Nem hallgattatná el végre valaki ezt a vén bolondot? - csattant fel kétszer olyan vérbörzsönyös arccal Mr. Aspinwall. - Épp elég volt már ezekből a holdkórosságokból. Az a dolgunk, hogy felosszuk a vagyont, és itt az ideje, hogy belekezdjünk.

Szvámi Csandragupta ez alkalommal szólalt meg először szokatlan, idegen hangján.

- Uraim, többről van itt szó, mint gondolják. Mr. Aspinwall helytelenül teszi, ha nevet az álmok bizonyítékain. Mr. Phillips töredékes képet festett -

talán mert nem álmodott eleget. Én magam sokkal többet álmodtam. Mi Indiában mindig ezt tesszük, akárcsak Carter tette minden jel szerint. Ön, Mr. Aspinwall, lévén anyai ágon rokon, természetesen nem Carter-vér. Saját álmaim és bizonyos más források sok mindent elmondtak nekem, ami homályban maradt önök előtt. Például Randolph Carter megfedkezett a pergamenről, amelyet nem tudott elolvasni - mégis jobban járt volna, ha magával viszi. Láthatják, meglehetősen sokat tudok arról, hogy mi történt Carterral, miután, zsebében az ezüstkulccsal, otthagya autóját négy évvel ezelőtt, azon az október hetedikén, napnyugtakor.

Aspinwall valami gúnyos megjegyzést tett, nem is túl halkán, de a többiek egyre növekvő érdeklődéssel ültek ott. Mind sűrűbb lett a háromlábakról felszálló füst és a koporsó-forma óra olyan bizarr ütemre ketyegett, mintha idegen és megfejthetetlen távirat vonalait és pontjait közvetítette volna a világúrból. A hindu hátradőlt, félig lehunyta a szemét és beszélt tovább a maga különös, erőltetett, mégis jellegzetesen amerikai nyelvén, a hallgatóság előtt pedig kibontakozott Randolph Carter története.

II.

Arkham mögött a hegyek át vannak itatva különös varázslattal - valamivel, amit talán Edmund Carter, az öreg varázsló hívott le a csillagok közül, vagy idézett föl az alvilág kriptáiból, amikor 1692-ben elmenekült Salemből. Mihelyt Randolph Carter beért a hegyek közé, tudta, hogy megközelítette az egyik kaput, amelyet a néhány merész, rettegett és idegen lelkű ember robbantott a világ és a külső abszolútum között emelkedő titáni falakon. Érezte, hogy itt, az évnék ezen a napján sikeresen végre tudja hajtani azt, amit hónapokkal ezelőtt olvasott le a hihetetlenül régi, megfeketedett ezüstkulcs arabeszkjeiről. Most már tudta, miként kell forgatnia, hogyan kell föltartania a lenyugvó napba, és milyen szertartásos szavakat kell mondania az utolsó, a kilencedik fordultnál. A kulcs, ily közel a sötét polaritáshoz és a megidézett kapuhoz, nem tévedhet. Carter biztosan eljut abba a gyermekkori estébe, amelyet sohasem szűnt meg gyászolni.

Kiszállt a kocsiból, zsebre vágta a kulcsot, aztán hegynek föl mind mélyebben hatolt be a komor, kísérteties tájba, a kanyargós utak, szőlővel befuttatott kőfalak, fekete erdők, kusza, elhanyagolt kertek, tátongó ablakú, kihalt tanyaházak és névtelen romok közé. A napnyugta órájában, amikor kigyúltak a rőt lángokban Kingsport távoli toronysisakjai, elővette a kulcsot, előírásosan megforgatta és elmondta a szükséges varázsigéket. Csak később döbbsent rá, milyen gyorsan hatott az ígézet.

Ekkor a mélyülő szürkületben egy hangot hallott a múltból: az öreg Benijah Corey hangját, aki nagybátyjának a bérese volt. Hát nem halt meg az öreg harminc évvel ezelőtt? Harminc évvel mi előtt? Milyen időben volt? Hol volt? Miért olyan különös, hogy Benijah szólítja 1883. október hetedikén? Talán

nem maradt el tovább odakint, mint ameddig Martha néni megengedte? Mi ez a kulcs az inge zsebében, ahol az apró távcsőnek - amit apjáról kapott két hónapja, a kilencedik születésnapjára - kellene lennie? Odahaza találta volna a padláson? Nyitja-e azt a rejtélyes oszlopot, amelyet éles szeme fedezett föl a hegyoldalon, a fűrész sziklák között, a Kígyólyuk mögött rejlő hátsó barlangnak a mélyén? Ez volt az a hely, amelyet mindig kapcsolatba hoztak az öreg Edmund Carterrel, a varázslóval. Emberek nem jártak arra, senki sem vette észre, nem furakodott át azon a gyökerekkel teleszótt repedésen abba a nagy, fekete belső kamrába, ahol az oszlop áll. Kinek a keze faragta ki azt az oszlopszerűséget a sziklából? Edmund, az öreg varázsló - vagy mások, akiket földidézett és akiknek parancsolt?

Aznap este a kis Randolph levest vacsorált Chris bácsival és Martha néniel a hollandi tetős tanyaházban.

Másnap reggel korán kelt és a göcsörtös almáskerten átvágva felkapaszkodott az erdőfolthoz, ahol a Kígyólyuk szája lefelé fordult feketén, tilalmasan a groteszkül túlméretezett tölgyek között. Megnevezhetetlen várakozás ült rajta, még azt sem vette észre, hogy elvesztette a zsebkendőjét, amikor az inge zsebében kotorászott; mert látni akarta, biztonságban van-e az ezüstkulcs. Feszült, vakmerő önbizalommal furakodott keresztül a sötét nyíláson, a nappaliból elemelt gyufával világítva magának. A következő pillanatban a gyökerekkel telenőtt repedésben nyomakodott előre, a barlang túlsó végén és máris bent volt a hatalmas, ismeretlen, belső üregben, amelynek hátsó fala félig-meddig emlékeztetett egy tudatosan megfaragott, titáni pillérre. Állt némán és megilletődve a nedves, csöpögő fal előtt, bámészkodott és egyik gyufát gyújtotta a másik után. Az a kődudor a képzeletbeli ív záróköve fölött tényleg egy óriási faragott kéz? Ekkor előhúzta az ezüstkulcsot és mozdulatokat végzett, szavakat mondott, amelyeknek eredetére csak homályosan emlékezett. Megfeledkezett valamiről? Csak azt tudta, hogy át akar jutni a sorompón álmainak határtalan földjére, azokba a mélységekbe, ahol minden kiterjedés felolvad az abszolútumban.

III.

Ami ezután történt, azt alig lehet szavakba foglalni. Tele volt paradoxonokkal, ellentmondásokkal, rendellenességekkel, amelyeknek nincs helye az éber életben, de amelyek megtöltik legfantasztikusabb álmainkat és magától értetődően eltűnnek, amikor visszatérünk a korlátozott okszerűség és háromdimenziós:logika szűk, merev, objektív világába. A hindu folytatta elbeszélését, és láthatólag nehezebbre esett fegyelmeznie magát, hogy ne áradjon egész lényéből a triviális, kamaszkori szertelenség levegője. Mr. Aspinwall undorral, vérmesen felhorkant és oda se figyelt többé.

Az ezüstkulcs rítusa, amelyet Randolph Carter abban a fekete, kísérteties barlangmélyi barlangban hajtott végre, nem bizonyult hiábavalónak. Az első mozdulattól és szótagtól érezni lehetett valamilyen furcsa, félelmes változás

kisugárzását, a tér-idő kiszámíthatatlan zavarait és turbulenciáit, noha az egészben nyoma sem volt annak, amit mi mozgásnak vagy időtartamnak ismerünk. Az olyan dolgok, mint kor és hely, észrevehetetlenül elveszítették jelentésüket. Előző nap Randolph Carter csodálatos módon átugrotta az évek szakadékát. Már nem volt különbség férfi és fiú között. Csak Randolph Carter létezett, a lény, bizonyos képek összessége, amely elvesztette minden kapcsolatát a földi képekkel és körülményeikkel. Egy pillanattal korábban még egy belső barlangban állt, amelyben egy hatalmas ív, egy gigantikus faragott kéz sejlett a túlsó falon. Most nem érzékelte sem a barlangot, sem annak hiányát; sem a falat, sem a fal hiányát: Csupán a - nem annyira vizuális, mint tudati - benyomások áradata létezett, amelyben egy Randolph Carter nevű lény mindent érzékelt, megjegyzett, amit a tudata fölvetett, anélkül, hogy tudatosult volna benne, miként teszi.

Mire véget ért a szertartás, Carter tudta, hogy olyan helyen és időben van, amelyről nem tud a földi geográfia vagy történetírás; pedig nem volt teljesen ismeretlen, ami történt vele. Voltak rá utalások a rejtélyes Pnakotikus Kéziratokban, és az örült arab Abdul Alhazred tilalmas Necronomiconjának egész fejezete nyert értelmet, amikor Carter megfejtette az ezüstkulcsra vésett jelképeket. Kinyitott egy kaput - igazából nem az Utolsót, de az egyiket, amely a Földről és az időből vezet egy időn kívül eső földi dimenzióba, ahonnan ijesztően és veszedelmesen nyílik az Utolsó Kapu a minden földeken, világegyetemeken, minden anyagon túl eső Végső Őrré.

Kell lennie egy Vezetőnek, egy iszonytatónak; valakinek, aki évmillióknak előtte élt a Földön, akkor, amikor még senki sem álmodott az emberről, amikor elfelejtett alakok emeltek a gőzölgő bolygón különös városokat, melyek legutolsójának omladékai között az első emlősök játszadoztak. Carternek eszébe jutott, hogyan vázolja a szörnyű Necronomicon elmosódottan, vérfagyasztóan ennek a Vezetőnek az alakját.

És ámbátor találkoznak olyanok - írja az örült arab - a 'kik bé mernek pillantani az Fátyol mögé és elfogadják ŐT vezetőjükül, bölcsőbb lenne, ha óvakodnának közlekedni ŐVÉLE, mert Thoth könyve leírja, mely szörnyű árat kell fizetni egyetlen pillantásért. A 'ki egyszer kilépett volt, nem térhet vissza az mű világunkon túlnani végtelenségből, mivel vagynak ottan setét formák, a'melyek megragadnak és megkötöznek. Az Dolog, a'mely által oldalog az éjen, a gonosz, a'mely szembeszáll az Vénséges Jellel, az Pásztor, a'ki figyelmezve áll minden sírok titkos kapuiinál, arról ismerszik, hogy birtokol és gyarapodik aztól, a 'mi kinől az ottan lakókból: mindeme Setétségek csekélyebbek, mint Ő, A'KI az Kapunál áll: Ő, A'KI általvezeti az meggondolatlant minden világokon túlra, az névtelen zabálók szurdokába. Ő az 'UMR AT-TAWIL, az Leg-Ősibb, az, ki ÉLETEN TÚLNANINAK íratik lenni.

Emlékek és képzelet formáltak fakón elmosódott körvonalú félképeket a fortyogó káoszban, de Carter tudta, hogy ezek csupán az emlékezet és fantázia termékei. Mégis úgy érezte, nem véletlen, hogy épp ezek a képek épülnek föl

öntudatából. Valami szavakba nem foglalható, mérhetetlen, hatalmas dolog az, amely meg akarja mutatni magát olyan jelképekben, amelyeket Carter is képes felfogni, mert nincs földi elme, amely érzékelhetné ennek a külső idő szurdokait és az általunk ismert dimenziókat átító formának a kiterjedéseit.

Alakzatok és képek zavaros kavalkádja lebegett Carter előtt, amelyek valahogy kapcsolatban voltak a Föld ősi, eónok óta elfeledett múltjával. Szörnyeteg lények haladtak komótosan ép elme számára felfoghatatlan, fantasztikus tájakon, hihetetlen növényzet borította vidékeken, sziklák, hegyek és nem emberi kéz emelte falak között. Voltak városok a tenger alatt, és voltak lakóik; voltak tornyok a hatalmas sivatagokban, ahonnan gömbök, hengerek és névtelen szárnyas lények repültek ki az ürbe, vagy zúdultak onnan alá. Carternek a lélegzete is elállt, noha a képek nem voltak meghatározott kapcsolatban egymással vagy övele. Neki magának sem volt állandó formája vagy helyzete; ezeket csupán foltokban vetette föl a fantázia rohanó árja.

Szerette volna megtalálni gyermekkori álmainak elvarázsolt birodalmát, ahol gályák vitorláznak föl az Oukranos-folyón, Thran aranyozott tornyai mellett, elefánt-karavánok törtetnek Kled illatos őserdein át, erezett elefántcsont - oszlopos paloták mellett, amelyek gyönyörűen és szűziesen alszanak a hold alatt, de most, hatalmasabb látomásoktól kábultan, alig értette, mit lát. Határtalanul, istenkáromlóan vakmerő gondolatok támadtak elméjében és tudta, hogy félelem nélkül fog szembenézni a Vezetővel, szörnyű, ijesztő dolgokat kérdezve tőle.

Hirtelen valami érthetetlen módon leülepedtek a kavargó benyomások. Különös, kivehetetlen formákba faragott nagy, toronyló oszlopok tömege tűnt fel, valamilyen ismeretlen, fonák mértan törvényei szerint kialakítva. Elképesztően ellentétes égtájokról érkező fény hullott alá egy meghatározhatatlan színű égből, csaknem érzékien játszadozva elmosódó, palástos alakok hieroglifákkal ékes, titáni talapzatainak ívein.

Volt ott még egy alak, amely nem foglalt el semmiféle emelvényt: siklani vagy lebegni látszott a felhős, padlószerű alsó szint fölött. Nem voltak állandó körvonalai, noha illékonyan emlékeztetett emberi formára, noha feleakkora volt csupán, mint egy ember. Súlyos lepel takarta, valamely semleges színű szövetből való, akár az emelvényeken magasodó alakokat; Carter nem látott rajta szemnyílást. A valaminek nyilván nem volt rá szüksége, hogy lásson, úgy tűnt, olyan fajtahoz tartozik, amely magasan fölötte áll az anyagi szervezet jellemző tulajdonságainak.

Egy pillanattal később Carter már tudta is, hogy ez így van, mivel egyenesen az ő agyában szólalt meg az Alak, minden hang vagy nyelv segítségével. Noha neve ijesztő, szörnyű volt, Randolph Carter meg sem rebbent a félelemtől, hanem válaszolt neki, szintúgy hang vagy nyelv nélkül, és üdvözölte őt a rettentő Necronomicon tanítása szerint. Mert ez az alak nem volt más, mint akit azóta retteg a világ, amióta Lomar kiemelkedett a tengerből és a Tüzes Kőd Gyermekei megérkeztek a Földre, hogy átadják a Vének Tanítását az embernek.

Csakugyan rémítő volt a Vezető, a Kapu Őre - 'UMR AT-TAWIL, amaz ősrégi, az írrok szerint AZ ÉLETEN TÚLNANI.

A Vezető tudott Carter kereséséről és eljövételéről, ahogy minden másról is, és azzal is tisztában volt, hogy az álmok és titkok kutatója félelem nélkül áll előtte. Semmi rettentő vagy rosszindulatú nem volt kisugárzásában, és Carter azon töprengett egy pillanatra, nem irigységből fakadnak-e az őrült arab borzalmas, istenkáromló célzásai vagy abból a zavaros kívánságból, hogy szerette volna megtenni, amit meg kell most tennie? Vagy talán a Vezető csak azoknak jelent rémületet és rosszindulatot, akik félnek? A sugárzás még mindig tartott, Carter átfordította szavakra.

- Én csakugyan ama Legősibb vagyok - mondta a Vezető -, akire gondolsz. Már vártunk rád, az Ősök és én. Légy üdvözölve, még ha sokáig késlekedtél is. Nálad van a kulcs és kinyitottad az Első Kaput. Most az Utolsó Kapu is kész a próbálkozásra. Ha félsz, nem kell továbbhaladnod. Sértetlenül visszatérhetsz ugyanúgy, ahogy jöttél. De ha a továbbhaladást választod...

Fenyegető szünet következett, noha a sugárzás megmaradt barátságosnak. Carter habozott egy pillanatra, amíg az égő kíváncsiság erőt nem vett rajta.

- Továbbmegyek - sugározta vissza -, elfogadlak Vezetőmnek.

Erre a válasza a Vezető mintha meglebbentette volna köntösét, amit talán karjának vagy más végtagszerű testrészének fölemelésével idézett elő. Aztán tett még egy mozdulatot, amelyből a tudományokban járatos Carter tudta, hogy nagyon közel jár az Utolsó Kapuhoz. Most egy másik, neve nincs árnyalatra váltott át a fény és a hatszögszerű emelvényeken határozottabb formát öltöttek az alakok. Merevebben ültek, körvonalaik jobban hasonlítottak emberére, noha Carter tisztában volt vele, hogy nem lehetnek emberek. Most meghatározhatatlan színű, magas süveg rajzolódott ki leplek fejük fölött. Sajátos módon emlékeztettek holmi névtelen képmásokra, amelyeket egy elfelejtett szobrász faragott sziklába Tatárföldön, magas, félelmetes hegyek között; a leplek redői közül groteszkül titokzatos, ősi vésetű jogarok emelkedtek ki.

Carter sejtette, hogy mik, honnan jöttek, és Kit szolgálnak; arról is volt sejtelve, hogy mi az ára szolgálataiknak. Mégis örült, hogy egyetlen félelmetes kockázattal mindent megtud. A kárhozát csak egy szó, gondolta, amelyet azok vagdosnak egymás fejéhez, akik vakságukban mindenkit vádolnak, aki lát, hacsak félszemmel is. Eltűnődött, hogy milyen mérhetetlenül önteltek is azok, akik gonosz Ősöket emlegetnek, mintha bizony Azok rnegszakítanák örökkétartó álmukat, hogy kitöltsék haragjukat az emberiségen. Mintha a mamut megállna, hogy őrző bosszút álljon egy földigilisztán, gondolta. Most mintha őt üdvözölték volna jogarokkal azok, akik a hatszögforma emelvényeken álltak és egy felfogható üzenetet sugároztak felé:

- Üdvözlünk téged, Legősibb, és téged is, Randolph Carter, akit merészsége közénk emelt.

Carter most vette észre, hogy az egyik emelvény üres, és a Legősibb mozdulata azt sugallta, hogy az neki van fönntartva. Látott még egy emelvényt,

amely magasabb volt a többinél és közepén állt a többi talapzat által alkotott, sajátosan ívelt vonalnak, amely nem volt sem félkör, sem ellipszis, sem parabola, sem hiperbola. Úgy sejtette, ez a Vezető saját trónja. Valami felfoghatatlan módon mozogva-emelkedve elfoglalta ülőhelyét, és akkor látta, hogy a Vezető is leült.

Fokozatosan, ködösen kirajzolódott valami, amit a Legősibb tartogatott köntösének redői között, hogy palástos társai láthassák vagy érzékelhessék látásnak megfelelő szervükkel. Egy nagy gömb volt, vagy annak tűnt; valami sötétben szivárványló fémből készült, és amint a Vezető előrenyújtotta, egy mindent átjáró halk hang emelkedett-süllyedt ütemesen, földöntúli ritmusban. Énekszerű volt, vagy olyasmi, amit az emberi érzékszervek éneknek fordítanak le. A gömbszerűség világitani kezdett, hideg, lüktető, ismeretlen színű fénnel ragyogott és Carter látta, hogy az ének idegenszerű ritmusára villog. Ekkor az emelvényeken a süveges-jogaros alakok alig észrevehetően ringatózni kezdtek a sajátos ütemre, miközben a gömbszerűség fénykoronájára emlékeztető sugárkoszorú derengett leplek fejük körül.

A hindu megszakította elbeszélését és furcsa pillantást vetett a magas, koporsóforma, hieroglifákkal ékes számlapú állóórára, amelynek négy mutatója földönkívüli, eszelős ritmusra járt.

- Önnek, Mr. de Marigny - fordult oda hirtelen tanult vendéglátójához -, nem szükséges elmagyarázni, mi volt az a rendkívül különös ritmus, amelyre a hatszögletű emelvényen ülő, leplekbe burkolt alakok énekeltek és bólogattak. Amerikában ön az egyetlen, akinek fogalma van a Külső Kiterjedésről. Ezt az órát, felteszem, az a jögi küldte, akit szegény Harley Warren emlegetett: a látnok, állítása szerint az egyedüli élő ember, aki járt Jian-Hóban, az ősi Leng titkos örökösénél, és elhozott némely dolgokat abból a félelmetes, tiltott városból. Szeretném tudni, mennyire ismeri talányosabb tulajdonságait? Ha álmaim és olvasmányaim nem csalnak, az órát azok készítették, akik sokat tudnak az Első Kapuról. De hadd folytassam történetemet.

Végül, folytatta a Szvámi, az imbolygás és az énekre emlékeztető hangok abbamaradtak, a dicsfény elhalványodott a lehajtott, mozdulatlan fejek körül, és a leplek alakok furcsán megrozkadtak az emelvényen. A gömbféle azonban tovább lüktetett érthetetlen fénnel. Carter érezte, ahogy az öregek alszanak, ahogy akkor is aludtak, amikor megpillantotta őket. Azon tűnődött, milyen kozmikus álmokat ébresztett föl bennük az ő jövelete? Lassan szivárgott el a tudatáig az igazság, hogy ez a különös, énekes szertartás utasítás volt és hogy a Társakat a Legvénebb énekelte át egy új, rejtélyes és sosem látott álomba, hogy kinyissák az Utolsó Kaput, amelyhez az ezüstkulcs az útlevelel. Carter tudta, hogy álmaik legmélyén a legvégső és abszolút kívülvaló mérhetetlen végtelenségeit szondázzák és megteszik azt, amit az ő jelenléte megkövetel.

A Vezető nem osztózott álmaikban, hanem mintha utasításokat osztogatott volna titokzatos némasággal. Nyilvánvalóan képeket plántált beléjük azokról a dolgokról, amelyekről azt akarta, hogy álmodjanak róluk, és Carter

tudta, hogy amint a Vének meglátják a gondolatokat, azok meg fognak nyilatkozni az ő földi szeme előtt is. Amikor az alakok álmai egységes képpé állnak össze, megtörténik a megnyilatkozás és mindent, amire neki szüksége van, megtestesít az összpontosítás. Ilyen dolgokat már a Földön is látott: Indiában, ahol a beavatottak kisugárzott akarata sűrűl tapintható formába meg az ősi Atlanaatban, amelynek még a nevét is csak kevesen merik kimondani.

Hogy mi az Utolsó Kapu és hogyan lehet áthaladni rajta, azt nem sejtette Carter, de a feszült várakozás már átsuhant rajta. Tudta, hogy van valamilyen teste és az fogja kezében a végzetes ezüstkulcsot. Vele szemben a toronylő kötömegek elkezdte fölvenni egy sima fal alakját, amelynek közepe ellenállhatatlanul vonzotta Carter tekintetét, aki hirtelen megérezte, hogy már nem hajtja előre a Legősibb szellemi árama.

Most először jött rá, milyen rémítő lehet a tökéletes testi-lelki csend. A korábbi pillanatok sohasem nélkülöztek valamilyen érzékelhető ütemet, még ha csak a Föld dimenzionális kiterjedésének halvány, sejtelmes lüktetését is, most azonban a mélység csöndje takart be mindent. Carter, noha érezte testét, nem hallotta lélegzetét, 'Umr at-'Tawil gömbszerűségének fénye megdermedt, nem pulzált tovább. Az alakok dicsfényénél sokkal tündöklőbb, hatalmas ragyogás játszott a szörnyű Vezető csuklyás koponyája körül.

Carter szédelgett, ezerszeres erővel tudatosult benne, hogy elveszítette irányérzékét. A legátláthatatlanabb feketeségnél is feketébbnek tűntek a különös fények, az Ősök pedig mintha iszonyúan messze lettek volna hatszögforma trónusaikon. Ekkor megérezte, hogy mérhetetlen mélységek fölött lebeg, arcát illatosan meleg hullámok csapkodják. Mintha rózsás, tikkasztó tengerben úszott volna, mákonyos bor tengerében, amelynek hullámai tajtékot túrva törnek meg a bronzsín tűz partjain. Nagy félelem töltötte el, mikor félig-meddig látta, hogyan csap ki a hatalmas tengerár távoli partokra. De a csönd pillanata megtört - a hullámok beszédként szóltak fülében, olyan nyelven, amelyben nem volt hang és szó.

- Az Igazság Embere túl van jón és rosszon - zengte egy hang, amely nem volt hang. - Az Igazság Embere üzte a Minden-Egyet. Az Igazság Embere megtudta, hogy az Egy Valóság érzékcsalódás és hogy az Anyag a Nagy Híető.

És a magasba szökkenő falazaton, amely oly ellenállhatatlanul vonzotta magához Carter tekintetét, most egy titáni ív bukkant föl, hasonlatos ahhoz, amit valaha látni vélt abban a barlangban, a háromdimenziós Föld irreális felszínén. Rájött, hogy az ezüstkulcsot kell használnia - úgy mozgatva, azzal a sohasem tanult, ösztönszerű szertartásossággal, amellyel a Belső Kaput kinyitotta. Rádöbrent, hogy ez az arcát nyaldosó, rózsától ittas tenger nem más, mint annak a szilárd falnak a gyémántkemény anyaga, amely megadja magát varázslatának és az Ősök segítő gondolatörvényének. Még mindig az ösztöntől és a vak elrendeltetéstől vezetve előre lebegett - át az Utolsó Kapun.

IV.

Szédítő zuhanás a csillagközi mérhetetlen szakadékon át - ilyen volt Randolph Carter előrehaladása a fal irtatlan, ciklopi tömegében. Érezte a messzeségből a halálos édesség győzedelmes, isteni hullámvásását, ezután nagy szárnyak csapkodását; és hallotta a Földön vagy a Naprendszerben ismeretlen lények ciripelését-morgását. Hátrapillantva nem csupán egy kaput látott, hanem számtalant. Némelyike oly alakzatokat mutatott, amelyeket igyekezett nem megjegyezni.

Ekkor hirtelen sokkal hatalmasabb rettegés fogta el, mint amit az alakzatok láttán érzett, oly rettegés, amely elől nem tudott menekülni, mert önmagával volt kapcsolatos. Még az Első Kapu is meghagyott neki valamennyi szilárdságot, bár nem tudta, milyen most a teste, milyen kapcsolatban van a környezettel, de ez nem zavarta meg önnön egységtudatát. Még mindig Randolph Carter volt, szilárd pont a dimenziók kavargásában. Most, az Utolsó Kapun túl, az emésztő félelem pillanatában rájött, hogy már nem egy személy, hanem sok.

Egyszerre volt több helyen. A Földön, 1883. október hetedikén, egy kisfiú, akit Randolph Carternek hívtak, kilépett a Kígyólyukból a tompa alkonyfénybe, és futott lefelé a sziklás lejtőn, majd az elvadult kerten át Christopher bácsi házához, amely az arkhami hegyekben állt; és mégis, ugyanabban a pillanatban, amely valamiként azonos volt a földi időszámítás szerinti 1928-as évvel, egy elmosódó árny, aki nem kevésbé volt Randolph Carter, ott ült a földi dimenziókon túl az Ősök között egy emelvényen.

Itt, az ismeretlen és formátlan kozmikus mélységben, az Utolsó Kapu mögött, egy harmadik Randolph Carter volt. És valahol másutt, oly jelenségek zűrzavarában, amelyek megszámlálhatatlan tömege és iszonytató sokfélesége az örület szélére sodorta Cartert, ott is létezett a lények korlátlan káosza, és ő tudta, hogy ezek ugyanannyira azonosak vele, mint ez a megnyilvánulása itt, az Utolsó Kapun túl.

Voltak Carterek minden ismert és feltételezett földtörténeti korból, sőt még korábbi korokból, amelyek meghaladják tudásunkat, sejtésünket, hitünket; voltak emberi és nem emberi, gerinces és gerinctelen, értelemmel bíró és értelem nélküli, állati és növényi Carterek, azonfölül olyan hajmeresztő Carterek, akik egyáltalán nem hasonlítottak földi életformákra, más bolygók, naprendszerek, galaxisok és kozmikus világok életterében; sodródtak világról világra, világegyetemből világegyetembe az örök élet spórái, amelyek mind ő voltak. Néhány villanás álmokat idézett - halványakat, színeseket, egyszerieket, többszörieket -, az álmodással töltött hosszú évekből; és voltak hátborzongatóan, delejesen, már-már iszonytatóan ismerősek, amelyeket földi logikával nem lehetett megmagyarázni.

Randolph Cartert amikor ezzel szembenézett, iszonyú félelem kerítette hatalmába. Azon a vérfagyasztó éjszakán sem félt így, amikor másodmagával bemerészkedett a fogyó hold fényénél egy ősi, rettentő nekropoliszba, ahonnan

csak egyikük került elő. Sem halál, sem végzet sem kínszenvedés nem ejt olyan kétségbe, mint az egyéniség elvesztése. Mert egy dolog békés feledkezéssel belemerülni a semmibe, de tudatosan létezni, úgy, hogy mégse tudjuk megkülönböztetni magunkat más lényektől, tudni, hogy nem vagyunk önmagunk - ez a gyötrelem és a rettegés netovábbja.

Tudta, hogy volt valamikor egy bostoni Randolph Carter de nem tudhatta, ez-e az, ez az Utolsó Kapun túli énforgács, vagy valami más? Énje - ha ugyan itt lehet még énről beszélni - megsemmisült, de mégis tudja, hogy valamilyen megmagyarázhatatlan módon egy légiónyi más énnel azonos. Mintha hirtelen átváltozott volna afféle sokkarú és sokfejű képmássá, amelyeneket az indiai templomokban szoktak kifaragni. Ő pedig töprengve szemlélte ezt a halmazatot, és összezavarodva próbálta elválasztani az eredetit a növekménytől - ha egyáltalán (milyen szörnyű gondolat!) létezik bármilyen eredeti, amit meg lehet különböztetni a többi megtestesüléstől.

És míg e megsemmisítő gondolatokkal vívódott, a kapu mögötti Caxter-töredék egyszer csak aláhullott a rettegés mélyének hitt pontról az iszonyat még mélyebb, még feketébb, szorongatóbb szakadékába. Valami külső erő okozta, egy személyiség, amely hirtelen összecsapott vele, körülvette, elárasztotta őt. És nemcsak Carterrel olvadt eggyé, de határos volt minden idővel és terekkel. Noha nem volt látható képe, egyszerűsége és mindenütt jelenvalósága mégis bénítóan félelmetes volt. A Carter-szilánkok nem is képzeltek volna, hogy ilyesmi létezhet.

Ez az ijesztő csoda nyomban elsöpörte a szétroncsolt személyiség iszonyatát. Korlátlan lény volt, Minden-egyben és Egy-mindenben, nem pusztán pont az idő-tér kontinuumban, hanem a lét féktelen áradását serkentő erő párja - azé a parttalan áradásé, amely túl van minden fantázián és matematikán. Talán ez volt ama Yog-Sothoth, kit suttogva emlegetnek némely titkos földi kultuszok, e más neveken is imádott istenség, akit Túlnaniként tisztelnek Yuggoth rákszerű lényei, a spirálködök gáznemű agyai pedig lefordíthatatlan jelként ismerik - de a Carter-forgács egyetlen villanásnyi idő alatt rájött, mily sekélyesek és töredékesek ezek az elképzelések.

És most a Lény, az Ősök furcsa hajladozásának, az Első Kapu mögötti rémületes fények villódzásának nem földi ütemére porrá zúzó, perzselő, mennydörgő, csodás hullámokat indított el a Carter-forgács felé, oly hullámokat, melyeknek összpontosító ereje csaknem szétrobbantotta a befogadót. Napok, világok, világegyetemek látszottak tartani a tér ugyanazon pontjába, mintha összeesküdtek volna, hogy egyetlen, ellenállhatatlanul tomboló becsapódásban semmisülnek meg. De a nagyobb félelem mellett eltörpült a kisebb, mert a gyötrelmes hullámok elszigetelték a kapun túli Cartert megszámlálhatatlan hasonmásaitól, és hacsak töredékesen is, visszaadták neki az önazonosság illúzióját. Egy idő után hallószervei számára érthető beszéd alakját öltötték a hullámok, mire Carter rettegése, szorongása csökkenni kezdett. Félelme tiszteletté változott, s ami addig istenkáromlóan rendellenesnek rémlett, most

kimondhatatlanul felségesnek tetszett.

- Randolph Carter - vélte hallani -, bolygódon Ősöknek nevezett megnyilvánulásaim küldtek téged, mint olyasvalakit, aki elveszített kis álmországokba akart visszatérni, de nagyobb szabadsággal fölemelkedhetne nagyobb és fennköltebb vágyakig és kíváncsiságokig. Föl akartál hajózni az arany Oukranoson, hogy megkeresd az elfelejtett elefántcsontvárosokat az orchideaillatú Kledben, hogy uralkodj Ilek-Vad opál trónján, melynek mesés tornyai és megszámlálhatatlan kupolája hatalmasan szökkennek a magasba, a te Földedtől és minden anyagi síktól idegen égen vöröslő egyetlen csillag felé. Most, hogy áthaladtál a két Kapun, még többet akarsz. Nem menekülhetsz gyermekként a kellemetlen helyzetből egy kedves álomba, de férfiként belevetheted magad a képek és álmok mögött rejlő, végső titkokba:

- Helyesnek találom, amit akarsz; kész vagyok megadni neked azt, amit eddig összesen tizenegyszer adtam meg földi lénynek és mindössze ötször embernek vagy emberszabásúnak. Hajlandó vagyok feltárni előtted a Végső Titkot, hogy lásd azt, ami gyengébb szellemet elpusztíthat. Mégis, mielőtt megpillantanád a titkok alfáját és omegáját, megkapod a szabad választás lehetőségét és ha akarsz, visszatérhetsz a két Kapun át úgy, hogy a Fátyol ott marad a szemed előtt.

V.

Hirtelen elültek a hullámok. Borzongató, félelmetes csönd támadt, tele a pusztulás szellemével. Cartert minden oldalról szorította az űr határtalan kiterjedése, ugyanakkor a kutató tudta, hogy a Lény még ott van. Egy pillanat múlva Carter szavakat gondolt és szellemi lényegüket belevetette a mély szakadékba: - Elfogadom. Nem hátrálok.

Ismét elárasztották a hullámok. Tudta, hogy a Lény meghallotta az üzenetet. Tudás és magyarázat áradt abból a határtalan Szellemből, amely új látóhatárokat nyitott a kereső előtt és a kozmosz nem remélt megértésére készítette fel őt. Elmondta neki, hogy milyen gyermeces és korlátolt a háromdimenziós világ fogalma; végtelenül sok irány létezik még a föl-le, előre-hátra, jobbra-balra mellett. Megmutatta Carternek a földi istenek kicsinységét, talmi voltát, emberi érdekeik, kapcsolataik kicsinyességét, gyűlölködésüket, haragjukat, szerelmeiket, hívságaikat, megmutatta, milyen önző módon követelik a földi istenek az imádatot, az áldozatokat, az ésszerűségnek és a természetnek ellentmondó hitet.

E benyomások zömét Carter szavakként érzékelte, de voltak olyanok is; amelyeket más érzékszerveivel fogott fel. Talán a szemével, talán képzeletével érzékelte, hogy olyan dimenzió-tartományban van, amely elképzelhetetlen az emberi szem és az agy számára. Most már észlelte az őserő örvényének zord árnyékában a teremtés szédítő zuhatagát. Valami felfoghatatlan helyről látta a fantasztikus alakzatokat; fajtáik, méreteik tömege felfoghatatlan volt még az ő

élethossziglani titkos stúdiókon edzett elméje számára is. Kezdett derengeni, miért létezhet egyszerre a gyermek Randolph Carter 1883-ban az arkhami: tanyán, az elmosódott forma a hatszögyszerű emelvényen az Első Kapu mögött, a forgács, amely most szembesül a Jelenéssel a feneketlen szakadékban, egyáltalán, valamennyi Carter, akit képzelete vagy érzékszervei jeleznek.

A hullámok erősödtek, mintha jóváhagynák fölismerését, beleillesztenék abba a sokalakú létezésbe, amelynek csupán paránya az ő törmeléknyi létezése. Elmondták neki, hogy minden térbeli alak egy másik dimenzióhoz tartozó alak síkkal történő metszésének következménye, mint ahogy egy négyzetet ki lehet metszeni egy kockából, vagy egy kört egy gömbből. A kocka és a gömb háromdimenziós testek, olyan négydimenziós testekből kimetszve, amelyet az emberek csak sejtéseikben és álmaikban ismerhetnek, amelyek viszont egy ötdimenziós testből vannak kimetszve és így tovább, egészen az östípus végtelenségének szédítő és elérhetetlen ormáig. Az ember világa és az ember istenei pusztán egy infinitezimális dolog infinitezimális szakaszát jelentik. Ennek az apró egésznek a háromdimenziós fázisát az Első Kapunál érte el, ahol 'Umr at-Tawil gerjeszti az Ősök álmait. Noha az emberek ezt tekintik valóságnak és a sokdimenziós gondolkodást irreálisnak tartják, épp az ellenkezője az igaz. Amit mi anyagnak és valóságnak vélünk, az árnyék és érzékcshalódás, és amit árnyéknak, érzékcshalódásnak nevezünk, épp az az anyag és valóság.

Az idő mozdulatlan, folytatták a hullámok, nincs kezdete és vége. A mozgás, a változások oka, csupán érzékcshalódás. A valóság is érzékcshalódás, csupán a lények dimenzióközi szűk látóterében jelenik meg, ahol nincsenek olyan dolgok, mint múlt, jelen és jövő. Az emberi gondolatok az időről csupán azzal függnek össze, amit változásnak hívnak és amely maga sem más, mint illúzió. Minden, ami volt, van és lesz, egyszerre létezik.

Mindeme kinyilatkoztatások isteni ünnepélyességgel szóltak, ami nem hagyott kétséget Carterben igazságuk felől. Noha csaknem meghaladták felfogóképességét, akkor is érezte, hogy igaznak kell lenniük annak a végső kozmikus valóságnak a fényében, amely meghazudtol minden helyi szempontot és szűkös részizagságot. Elég jártas volt az elmélyült elmélkedésben, hogy megszabadulhasson a helyi, részleges gondolatok béklyóitól. Nem azon alapult minden kutatása, hogy hitt a helyi és részleges igazságok irrealitásában?

A hullámok jelentőségteljes csönd után folytatták. Amit a néhány dimenzióra kiterjedő zónák lakói változásnak neveznek, az csupán saját tudatuk működése, amely különböző kozmikus szögekből látja belterjes világukat. Ahogyan a kúp metszésével létrehozott alakokat változtatja a metszés szöge és lesz belőlük kör, ellipszis, parabola, vagy hiperbola, miközben a kúp változatlan marad, ugyanígy tűnik a saját szempontunkból, a kozmikus szögtől függően változásnak a változatlan és végtelen valóság. A belső világok silányka lényei e szögek válfajainak rabszolgái, mivel néhány ritka kivételtől eltekintve nem tudják megtanulni, miként uralkodjanak rajtuk. Csupán a tiltott dolgok néhány

tudósa szerez némi fogalmat erről az uralomról, miáltal képesek lesznek meghódítani a teret és a változást. De a Kapun kívüli lények parancsolnak a kozmikus látószögeknek, és akarattuktól függően láthatják töredékes mozaiknak vagy változatlan totalitásnak a mindenséget.

Ismét elültek a hullámok, Carter pedig homályosan és elborzadva kezdte megérteni az elveszett egyéniség talányának hátterét, amitől eleinte annyira iszonyodott. Ösztöne összerakta a kinyilatkoztatás cserepeit, és mind közelebb és közelebb juttatta őt a rejtély megfejtéséhez. Megértette, hogy már az Első Kapu előtt rázúdulhatott volna a félelmetes kinyilatkoztatás és miriádnyi földi alakmásba porlasztotta volna lényét, ha 'Umr at-Tawil varázslata nem hárítja el, azért, hogy Carter megfelelően használhassa a kulcsot az Utolsó Kapunál. Tisztább tudásért esdekelve gondolathullámokat bocsátott ki, vágyván részletesebben ismerni a kapcsolatot, amely összekötötte különböző aspektusait: azt a töredéket, amely most a Végső Kapu mögött volt, azt, amely még mindig a hatszögszerű emelvényen ült az Első Kapun túl, az 1883-as fiút, az 1928-as férfit, különböző őseit, akik örökségét, énjének védőfalát kialakították, más eonok, más világok névtelen lakóit, akiket a legvégső megértés amaz iszonyú első felvillanásában azonosított. Válaszképpen lassan megindultak a Lény felől a hullámok, megpróbálva világossá tenni azt, ami már-már túl volt a földi elme határain.

Ezek mind meghatározott dimenziók lényeinek sorából származnak, folytatták a hullámok, és nagyságúak egy dimenzió túl tér örök archetípusának megnyilvánulásai csupán. Valamennyi lény: fiú, apa, nagyapa és így tovább, egyáltalán az egyedi lények minden állapota - csecsemő, kisgyermek, kamasz, felnőtt - pusztán egyetlen ugyanannak az archetipikus és örök lénynek a végtelen fázisai közül. Változatait az határozza meg, milyen szögben metszi az öntudatsíkot. Minden kor Randolph Carterei, Randolph Carter valamennyi őse - legyenek emberiek, vagy ember előttek, földiek és Föld előttek, mindezek csupán egy végső, örök, téren és időn kívül álló "Carter" változatai, fantom kivetítődések. Minden esetben az határozza meg őket, hogy véletlenül milyen szögben metszi azt a tudatsíkot az őstípus.

A szög apró változása miatt lesz a mai diákból tegnapi gyermek, lesz Randolph Carterből Edmund Carter, a varázsló, aki 1692-ben futott el Salemből az Arkham mögötti hegyekbe, vagy az a Pickman Carter, aki 2169-ben sajátos eszközzel állítja majd meg az Ausztráliára törő mongol hordákat. Ez a szögmódosulás alakíthat át egy emberi Cartert egy olyan ősibb létezővé, mint amilyenek az Arcturus körül keringő Kythamil kettős bolygóról szálltak alá, hogy benépesítsék az ősi Hyperboreát, és a képlékeny, fekete Tsathogguát imádták. Egy földi Carterből lehet egy távoli előd, egy kimondhatatlan alakú kythamili, vagy még ősibb lény, a galaktikaközi Stronti lakója, vagy négydimenziós gáznemű tudat egy régebbi idő-tér kontinuumban, vagy eljövendő növényi agy egy elképzelhetetlen pályán keringő sötét, radioaktív üstökösön - és így tovább, végtelen kozmikus körben.

Az őstípusok, lüktették a hullámok, a Feneketlen Szakadék népéhez tartoznak - formátlan, kimondhatatlan lények, akikről kevés álmodónak van fogalma az alsó világokban. Valamennyiük vezére az a Lény, aki éppen most tanítja Cartert ...és aki valójában magának Carternek az őstípusa. Hogy Carter és minden felmenője oly kielégíthetetlen szorgalommal tanulmányozta a tiltott kozmikus talányokat, ez egyenesen abból következik, hogy a Legelső Őstípus leszármazottai. Mert minden világ valamennyi nagy varázslója, gondolkodója, művésze az Őstípus vetülete.

Randolph Carner már-már hűdött áhítattal, rémült gyönyörűséggel hódolt a transzcendens Lény előtt, amelytől származott. A hullámok ismét elcsitultak, ő tovább töprengett a félelmetes csöndben; sajátos magasztalások, sajátosabb kérdések és még sajátosabb kérések forogtak elméjében. Egymással összecsapó furcsa fogalmak lebegtek szokatlan lehetőségektől, váratlan felfedezésektől szédülő agyában: Eszébe jutott, hogy ha ezek a kinyilatkoztatások szó szerint igazak, akkor ő testi valójában látogathatja meg azokat a hihetetlenül távoli korokat és a világegyetem eddig csupán álmaiból ismert tartományait, csupán el kell sajátítania a tudatsíkok szögét megváltoztató varázslatot. Hát nem erre való az ezüstkulcs? Nem az változtatta át az 1928-as férfit 1883-as fiúvá? Különös módon testének pillanatnyi távolléte ellenére is tudta, hogy a kulcs még nála van.

Mivel a csend még mindig tartott, Randolph Carter kisugározta kínzó kérdéseit és gondolatait. Tudta, hogy ebben a mélységben egyenlő távolságra van őstípusának minden aspektusa: az emberi, a nem emberi, a földi, a földönkívüli, a galaktikus és az intergalaktikus. Izzásig hevült benne a kíváncsiság létezésének más fázisai iránt. Különösen azok érdekelték, amelyek térben-időben legtávolabb estek a földi 1928-as évtől, vagy azok, amelyek élete során a legkitartóbban üldözték álmaiban. Érezte, hogy őstípikus Lénye, a tudatsík megváltoztatásával, képes őt testi mivoltában elküldeni bármelyik régi és távoli életbe. Az eddig átélt csodák ellenére további csodákra áhítozott. Hogy hús-vér valójában járhatson groteszk és hihetetlen tájakon, amelyeknek törmelékeit már látta éjszakai látomásaiban.

Minden határozott szándék nélkül megkérte a Lényt, hogy juttassa el őt egy elmosódó fantasztikus világba, amelynek őt tarka napja, idegen csillagképei, szédítő fekete szirtjei, tapírorrú karmos lakói; bizarr fémtornyai, megmagyarázhatatlan alagútjai és talányos lebegő hengerei újra és újra behatoltak álmaiba. Homályosan érezte, hogy minden elképzelhető világegyetem között ez az, amely a legszabadabban érintkezik a többiekkel; föl akarta kutatni a tájakat, amelyeket már látott, és át akart jutni a téren azokba a még távolabbi világokba, amelyekkel ezek a karmos ormányosok kereskedtek. Nem volt ideje ijedezni. Mint különös élete összes eddigi válságában, most is mindent legyőzött a tiszta kozmikus kíváncsiság.

A hullámok ismét félelmetesen lüktetni kezdtek, Carter tudta, hogy égbekiáltó kérése meghallgatásra talált. A Lény beszélt neki a fekete

szakadékokról, amelyeken keresztül kell haladnia, az ismeretlen ötös csillagról abban a nem is sejtett tejútrendszerben, amelyben az idegen világ kering meg a földet furkáló, mélybeli rémségekről, amelyek ellen a karmos ormányosok szakadatlan harcot vívnak abban a világban. Azt is elárulta, hogyan döntse meg egyszerre a tulajdon és a keresett világ téridő elemeihez viszonyított tudatsíkját, hogy a Carter-aspektus átvetüljön abba a világba.

A Láthatatlan figyelmeztette, jól jegyezze meg saját jelképeit, amennyiben valaha is vissza akar térni abból a távoli és idegen világból, amelyet kiválasztott, amire Carter türelmetlen igenlő hullámokkal válaszolt. Meg volt győződve róla, hogy az ezüstkulcs, amely még mindig vele volt, az görbítette el a két világot és személyi síkjait, visszajuttatván őt 1883-ba. A kulcsban megvannak a most emlegetett jelképek is. A Lény, megérezve türelmetlenségét, jelezte, hogy elkészült az iszonyú ugrás végrehajtására. A hullámok hirtelen megszakadtak, pillanatnyi nyugalom következett, a megnevezhetetlen, félős várakozás feszültségének némasága.

Ekkor minden átmenet nélkül zúgás, dobogás támadt, amely félelmetes mennydörgéssé dagadt. Carter ismét az energiagócban találta magát, amely a külső űr most már ismerős ritmusára csépelte, döngölte fájdalmasan, elviselhetetlenül, oly ütemre, amely sem a pusztító hévvel lángoló csillagokban, sem a mindent megdermesztően hideg feneketlen szakadékban nem honos. Világegyetemünk egyetlen színekében sem található árnyalatok sugarai játszadoztak, szövődtek össze, fonták körül. Ijesztő sebességgel mozgott. Egy futó pillanatig még látott egy alakot, amely egyedül ült egy hatszögszerű trónon?

VI.

A hindu itt elhallgatott és látta, hogy de Marigny és Phillips feszülten figyelik történetét. Aspinwall úgy tett, mintha nem érdekelné az elbeszélés, tekintetét tüntetően az előtte heverő papírokra szögezte. Új, baljós jelentést nyert a koporsó alakú óra sajátos ketyegése, a hamuba fült háromlábakról kanyargó füst fantasztikus, megmagyarázhatatlanul nyugtalanító szövödményeket alkotott a tapéta furcsa mintáival. Az öreg néger, akinek a háromlábakat kellett volna feltöltenie, eltűnt - talán a növekvő feszültség kergette ki a házból. Már-már bocsánatkérően tévovázott a beszélő, mielőtt visszanyerte különösen erőlködő, mégis korrekt szavát.

- Talán nehezükre esik elhinni a mélység eme dolgait - mondta -, ám ha tapintható, anyagi tárgyakkal találkozhatnak, akkor még nehezebben hisznek majd nekem. Így működik az elménk. A csodák kétszeresen hihetetlenek, amikor az álom elmosódó tartományaiból átkerülnek a hármas dimenzióba. Megpróbálok nem túl sokat mondani önöknek, kizárólag olyasmit, amiről mindenképpen tudniuk kell.

- Az idegen polikromatikus ritmus végső örvénylése után Carter olyan

helyen találta magát, amelyről először azt hitte egy pillanatig, hogy régi álma jött vissza. Mint annyi éjnek előtte karmos-ormányos lények között haladt ismeretlen módon megmunkált fémből készült utcák útvesztőjében, különböző színű napok lángolásában; lenézvén látta, hogy a saját teste is olyan, mint a többieké - ráncos, félig pikkelyes, sajátosan, leginkább rovarszerűen ízelt, ugyanakkor mégsem nélkülöz valami karikatúrisztikus emberszerűséget. Az ezüstkulcs még mindig a markában volt, noha meglehetősen rusnya volt a kéz, amely tartotta.

A következő pillanatban az álmérzés elillant és inkább úgy érezte magát, mint aki éppen most ébred álmából. A végső szakadék, a Lény, az a képtelenül idegenszerű Randolph Carter nevű fajzat, aki még meg sem született egy kialakulatlan bolygón, mindezek nem voltak mások, mint képek a Yaddith bolygón élő Zkauba varázsló állandóan visszatérő álmaiban. Túlságosan makacsul kísértették ezek az álmok - ott lebegtek körülötte, amikor kötelmeinek tett eleget, varázsigékkel tartotta odalent odvaikban a félelmetes dólokat; belekeveredtek mindama valódi világok emlékmiriádjába, amelyeket fénysugárburkában meglátogatott. Most már szinte olyan valóságnak tündek, mint még soha. Itt ez a súlyos ezüstkulcs a jobb felső mancsában, pontos mása annak, amelyről álmodott, és ez nem jelent jót. Pihennie és elmélkednie kell, muszáj Nhing tábláihoz fordulnia, hogy azok adjanak tanácsot, mi most a teendő. Fölmászott a főútról nyíló köz fémfalán, belépett szobájába és odament a táblák polcához.

Hét naptöredékkel ezután Zkauba megilletődött, már-már riadtan kuporgott prizmáján, mert új, megrendítő emlékképeket szabadított föl benne az igazság. Soha többé nem ismerhette az egyetlen lény békéjét. Attól fogva minden időben és térben ketten voltak: Zkauba, a yaddithi varázsló, attól undorodva, hogy ilyen volt és ilyenné kell lennie, mint Randolph Carter, a visszataszító földi emlős, és Randolph Carter a földi Bostonból, félelemtől vacogva, hogy ilyen karmos-ormányos lény volt és ilyen lett belőle.

- A Yaddithon töltött időegységek - recsegte a Szvámi, akinek erőltetett hangján a fáradtság jelei kezdtek mutatkozni - önmagukban is külön történetet alkotnak, amely nincs kapcsolatban ezzel a rövid összefoglalással. Jártak a Strontin, a Mthurán, a Kathon és a Yaddith teremtményeinek fénysugárhüvelyében elérhető huszonnyolc tejútrendszer más világaiban is, ide-oda közlekedtek az éónokban az ezüstkulcs és más, a Yaddith varázslói előtt ismeretes jelképek segítségével. Szörnyű csatákat vívtak a fakó nyúlós dólokkal a bolygót átlyuggató, ősi alagutakban. Áhítatos tanácskozásokon vettek részt a könyvtárakban, tízezer világ élőinek és holtjainak felhalmozott tudása között. Izgalmas tárgyalásokat folytattak, amelyeken ott voltak a Yaddith más elméi, még maga Buo, a Legfőbb Öreg is. Zkauba senkinek sem árulta el, hogy mi történt a személyiségével, de amikor Randolph Carter aspektusa kerekedett fölül, dühösen kutatott valamilyen eszköz után, amivel vissza tudna térni a Földre, emberi formájába, és kétségbeesetten gyakorolta az emberi beszédet az

idegen hangképző szervekkel, amelyek annyira alkalmatlanok voltak erre a feladatra.

Nagy riadalmára a Carter-aspektusnak egyhamar rá kellett jönnie, hogy az ezüstkulcs nem képes visszaadni emberi alakját. A dolgokból, amelyekre visszaemlékezett, amelyekről álmodott és amelyekre Yaddith tudományából következtetni tudott; túlságosan későn jött rá, hogy a kulcsot a földi Hyperboreán alkották és hatása egyedül az emberi lények tudatsíkjának szögeiben érvényesült. Mindazonáltal meg lehetett változtatni vele a planetáris szöveget és használóját változatlan testben tudta keresztülvinni az időn. Létezett a kulcson kívül egy bűvige, amely megadta a korlátlan hatalmat, ám ez is emberi fölfedezés volt, egy űrben elérhetetlen tartományra érvényes, és Yaddith varázslói nem tudták lemásolni. Az ígét arra a megfejthetetlen pergamenre írták, amely az ezüstkulcs mellett volt a vérfagyasztó faragásokkal díszített dobozban, és Carter már keserűen bánta, hogy nem hozta magával. Az immár elérhetetlen mélységben lakozó Lény figyelmeztette, legyen biztos a jelképeiben, és minden bizonnyal úgy is vélte, hogy Carter mindent tud.

Ahogy telt az idő, Carter egyre keményebben igyekezett, hogy Yaddith félelmes tudását fölhasználva visszatérhessen a mélységbe a mindenható Lényhez. Új tudásával sokkal inkább megfejthette a titokzatos pergament, de mostani helyzetében ez a hatalom is csak merő gúnyolódásnak tűnt. Mindazonáltal voltak időszakok, amikor a Zkauba-aspektus kerekedett fölül és ilyenkor igyekezett kivetni magából a felzaklató Carter-émlékeket.

Hosszú idő múlt el így módon - hosszabb idő, mint amennyit az emberi agy képes felfogni, mert a Yaddith lényei igen sokáig élnek. Sok százszor fordult meg a bolygó, mire a Carter-aspektus győzni látszott a Zkauba-aspektus felett. Hosszú időszakokat töltött azzal, hogy kiszámolja a távolságot, amely a Yaddithot időben és térben elválasztja az emberi Földtől: A számok hajmeresztőek voltak - olyan sok Fényév-eon, amit már nem is lehetett számolni -, ám Carternek, a yaddithi ősi tudomány segítségével sikerült felfognia e dolgokat. Álmodói képességét kiterjesztette a Föld irányába és sok olyan dolgot tudott meg bolygónkról, amiről korábban fogalma sem volt. Ám nem tudta megálmodni az elveszett pergamen nélkülözhetetlen képletét.

Végül vad tervet agyalt ki, hogy elmenekülhessen a Yaddithról. Először is talált egy kábítószert, amely a Zkauba-aspektust elaltatta, anélkül, hogy szétolvasztotta volna a mágus tudását és emlékezetét. Számításai alapján Carter úgy vélte, megkockáztathat egy utazást a fénysugárburokban, amelyet a Yaddith lényein kívül senki sem használt - egy testi utazást a számlálatlan eonon és elképzelhetetlen galaktikus tájakon át a Naprendszerig, le a Földre. Ha egyszer ott van, akár egy karmos-ormányos lény képében is, képes lesz megtalálni - és végre megfejteni - azt a különös hieroglifákkal telerótt pergament, amelyet Arkhamnál hagyott a kocsiban; ennek és a kulcsnak - a segítségével pedig visszanyerheti földi külsejét.

Tisztában volt vállalkozásának veszedelmeivel. Tudta, hogy amikor a

megfelelő eonba dönti a bolygó síkját (ami nélkül képtelenség keresztülszágulni az űrön), a Yaddith akkor már halott világ lesz, amelyen a győzelmes dólok uralkodnak és hogy igen kétséges, el tud-e menekülni a fénysugár-burokban. Tudta, hogyan: kell beavatottként előidéznie a tetszhalott állapotot, amelyben képes lesz elviselni az eonokig tartó repülést a mérhetetlen mélységek fölött. Afelől sem voltak kétségei, hogy - feltéve, ha sikerül az utazás - ellenállóvá kell tennie magát a baktériumokkal és a yaddithi testet fenyegető más földi körülményekkel szemben. Ezenfelül szereznie kell emberi álcát addig is; amíg meg nem találja és meg nem fejt a pergament és vissza nem nyeri eredeti alakját. Máskülönben valószínűleg fölfedezik és rémületükben elpusztítják az emberek, aminek nem szabad bekövetkeznie. Szereznie kell némi aranyat is - szerencsére bővíben volt a Yaddithon -, hogy átvészeldesse a keresés idejét.

Fokozatosan haladt előre terveiben. Szerzett egy rendkívül kemény fénysugárburkot, amely kibírja az óriási időugrást és a példátlan utazást a téren át. Ellenőrizte valamennyi számítását, ismét kibocsátotta álmait a Föld felé, olyan közel férközve 1928-hoz, amennyire lehetséges. Lenyűgöző sikerrel gyakorolta az élettevékenység felfüggesztését. Fölfedezte a szükséges baktériumellenes anyagot és kidolgozta a különböző gravitációs terheléseket, amelyeket el kellett viselnie. Művészi viaszálcát gyúrt és készített egy bő ruhát; hogy emberként éljen az emberek között, összeállított egy dupla erejű varázsigt, hogy visszatartsa a dólokat addig a pillanatig, amíg elindul a halott, fekete Yaddithról az elképzelhetetlen jövőbe. Arra is volt gondja, hogy kiadós mennyiséget szerezzen be a Földön hozzáférhetetlen kábítószerből, amivel inaktiválja Zkauba aspektusát, addig, amíg meg nem szabadult a yaddithi testtől, és nem mulasztott el aranyat is tartalékolni földi célokra.

Kétségek és rettegés közepette jött el az indulás napja. Carter fölmászott a fényhüvely rakfelületére azzal az ürüggyel, hogy a három csillagból álló Nython-rendszer felé indul és bekászálódott a ragyogó fémből kovácsolt burokba. Éppen annyi helye volt, hogy végrehajtsa a szertartást az ezüstkulccsal és amint ez megtörtént, lassan lebegni kezdett a burokban. Rémitő kavargás támadt, a nappal elsötétedett, szörnyű kínok gyötörték. Mintha esztelenül pörgött volna a világegyetem; a csillagképek táncoltak a fekete égen.

Hirtelen új egyensúlyba került. A csillagközi mélység hidegre marta a burok külső héját és látta, hogy szabadon lebeg a térben. A fémház, amelyből elindult, évekkel korábban szétesett. Alatta a földön hemzsegték a-gigászi dólok; ahogy lepillantott, az egyik felszökött sok száz méter magasba és feléje kapott kocsonyás fakó csápjával. Igéi azonban hatékonyaknak bizonyultak és a következő pillanatban sértetlenül eltávolodott a Yaddithtól.

VII.

A New Orleans-i furcsa szobában, ahonnan az öreg fekete szolgál

ösztönszerűen elmenekült, még rekedtebben harákkolt a különös Szvámi Csandragupta.

- Uram, nem kérem, hogy elhiggyék ezeket a dolgokat, amíg meg nem mutatom önöknek a bizonyítékot. Fogadják el meseként, hogy Randolph Carter sok ezer fényéven és számtalan milliárd mérföldön át suhant a térben névtelenül, egy elektronaktivált felületű fémburokban. A legnagyobb gonddal időzítette a felfüggesztett élettevékenységet; úgy tervezte, hogy alig néhány évvel előbb szűnjék meg, mint amikor ő 1928-ban vagy valamikor akkortájt földet ér.

- Sosem fogja elfelejteni azt az ébredést. Emlékezzenek uraim, hogy ezelőtt az eonokig tartó öntudatlanság előtt sok ezer földi évet élt át tudatosan a Yaddith idegen, szörnyűséges csodái között. Borzalmasan marta a hideg, félbeszakadtak a fenyegető álmok és kilátott a burok kémlelőnyílásán. Csillagok, csillagképek, csillagközi felhők mindenfelé - és körvonalaik végre valamilyen hasonlóságot mutattak azokkal a formákkal, amelyeket a Földről ismert.

- Lehet, hogy egyszer majd elmondja leereszkedését Naprendszerbe. Láta legszélén a Kynarthot és a Yuggothot, elszáguhdott a Neptun mellett, látta a bolygó felszínét telepöttyöző ördögi fehér gombákat, közelről pillanthatott be a Jupiter párái mögé, mi által kimondhatatlan titkokat tudott meg, látta az egyik kisbolygó iszonyatait, megszemlélhette a Mars vöröses felszínét elborító ciklopi romokat. Közeledett a Földhöz, vékony holdsarlónak észlelte, amely riasztóan növekedett. Csökkentette sebességét, noha annyira kívánczozott már haza, hogy egy percet sem veszített szívesen. Nem kívánom elmondani azokat az érzéseket, amelyekről Carter számolt be nekem.

- Nos, a vége felé Carter a Föld felső légkörében lebegett, várva, hogy a hajnal fénye elárassza a nyugati féltekét. Ott akart földet érni, ahonnan elindult: a Kígyólyuk közelében, az Arkham mögötti hegyekben. Ha bármelyikük tartósan távol volt otthonától - és tudom, hogy van ilyen önök között -, az elképzelheti, hogyan hatottak rá New England hullámos dombjai, nagy szilfái, göcsörtös gyümölcsösei, ódon kőfalai.

- Hajnalban érkezett meg a régi Carter-ház alatti mezőre, és hálás volt a csendért és a magányért. Ősz volt, akárcsak távoztakor, a dombok illata balzsamként üdítette lelkét. Fölvonszolta a fémburkot a lejtőn a Kígyólyuk melletti erdőfoltig, de most nem furakodott át a növényi szövedéktől takart résen a belső barlangba. Idegen testét emberi ruhával takarta el és fölvette a viaszálcot, amelyre nagy szüksége volt. A burkot egy évig hagyta itt, amíg a körülmények miatt új rejtkehelyet nem kellett keresnie.

- Bement Arkhamba - közben gyakorolta az emberi testtartást, szokta a földi nehézkedést és átváltotta az aranyát pénzre. Némi kutatást is végzett - úgy tett, mintha külföldi lenne, aki nem sokat tud angolul -, és rájött, hogy 1930-ban van. Mindössze két évvel tévesztette el az időt.

- Természetesen szörnyű helyzetben volt. Képtelen lévén bebizonyítani személyazonosságát, minden pillanatban éberem kellett vigyáznia. Voltak

nehézségei az evéssel és tartósítania kellett az idegen kábítószer, amely továbbra is álomba merítette Zkauba aspektusát. Érezte, hogy olyan gyorsan kell cselekednie, amennyire lehetséges. Bostonba utazott és kivett egy szobát a lerobbant West Enden, ahol olcsón és észrevétlenül élhetett, majd rögtön nyomozni kezdett Randolph Carter vagyona és személyes holmija után. Ekkor tudta meg, hogy mennyire igyekszik felosztani Mr. Aspinwall a vagyont, amelyet Marigny és Mr. Phillips vitézül megpróbálnak egyben tartani.

A hindu meghajolt, de semmiféle érzelmet nem lehetett látni sötét, nyugodt, sűrű szakállal benőtt arcán.

- Carter - folytatta - közvetett úton szerzett egy jó másolatot az elveszett pergamenből és elkezdett dolgozni a megfejtésén. Boldogan közölhetem, hogy a segítségére lehettem. Elég hamar fölkeresett és rajtam keresztül léphetett kapcsolatba más misztikusokkal szerte a világon. Elmentem Bostonba, és nála laktam egy szánalmas lyukban a Chambers Streeten. Ami a pergament illeti, örömmre szolgál, hogy kiséghíthetem Mr. de Marignyt zavarából. Hadd mondjam el, hogy ezeket a hieroglifákat nem naacal, hanem r'lyehi nyelven írták, amelyet Cthulhu ivadékai hoztak a Földre időtlen időkkel ezelőtt. Ez természetesen fordítás - a hyperboreai eredeti évmilliókkal korábban készült Tsath-yo ősi nyelvén.

- Több megfejteni való akadt, mint azt Carter előre láthatta, de egy pillanatra sem adta föl a reményt. Idén év elején nagy lépést tett előre egy Nepálból hozatott könyv segítségével, és semmi kétség, hogy ezek után győzni fog. Sajnálatos módon jelentkezett még egy akadály. Elfogyott a kábítószer, amellyel a Zkauba-aspektust álomban lehetett tartani. Mindazonáltal ez nem jelentett akkora bajt, mint amitől félt. Carter személyisége uralja a testet és amikor Zkauba ébred öntudatra - egyre rövidebb időszakokra, mostanában csak akkor, ha valamilyen szokatlan izgalom fölriasztja -, általában túlságosan kábult ahhoz, hogy hátráltassa Carter munkáját. Nem találja a fémburkot, amely visszavihetné Yaddithba, bár egy alkalommal majdnem sikerült neki, de Carter újból elrejtette, egy olyan időben, amikor a Zkauba-aspektus teljes mértékben távol volt. Mindössze annyi kárt okozott, hogy megijesztett néhány embert és bizonyos lidérces pletykákra adott okot a bostoni lengyelek és litvánok között a West End környékén. Eddig még nem rongálta meg a Carter-aspektus gondos álcáját, noha időnként ledobja, úgyhogy egyes részeket pótolni kell. Láttam, mit rejtenek a ruhák - nem volt szép látvány.

- Egy hónapja Carter fölfedezte ennek a találkozóznak a hirdetését és tudta, hogy gyorsan kell cselekednie, ha meg akarja menteni a vagyonát. Nem várhatta meg, amíg megfejti a pergament és visszanyeri emberi formáját, következésképpen engem küldött ide, hogy a nevében eljárjak.

- Uraim, közölhetem önökkel, hogy Randolph Carter nem halt meg; átmenetileg rendkívüli helyzetben van, de legfölbjebb két-három hónap, és képes lesz megjelenni tulajdon alakjában, hogy érvényesítse jogait a vagyonára. Ha kell, kész vagyok bizonyítékokat nyújtani. Éppen ezért nagyon kérem, napoljuk

el meghatározatlan időre ezt az összejövetelt.

VIII.

De Marigny és Phillips úgy bámultak a hindura, mintha megdelejezte volna őket, míg Aspinwall hörgött és harakolt. Az öreg ügyvéd undora leplezetlen haraggá erősödött és vérmesen verte öklével az asztalt. Amikor megszólalt, valósággal ugatott.

- Meddig tűrjük még ezt az ostobaságot? Egy órája hallgatom ezt az örüldet, ezt a csalót, és most van olyan átkozottul pimasz azt állítani, hogy Randolph Carter él! Azt követeli, minden ésszerű ok nélkül, hogy halasszuk el az osztozkodást! Miért nem dobja ki ezt a csirkefogót, de Marigny? Netán azt akarja, hogy ennek a sarlatánnak vagy idiótának minden bárgyúságát végighallgassuk?

De Marigny nyugodtan fölemelte a kezét és halkán megszólalt.

- Gondolkodjunk nyugodtan és világosan. Ez egy rendkívül különös elbeszélés volt, és vannak benne olyan elemek, amelyekről misztikus létemre bírok némi tudomással. El kell ismernem, hogy nem teljesen lehetetlenek. Továbbá 1930 óta részletes beszámolókat, leveleket kaptam Szvámitól, amelyek megegyeznek ezzel az elbeszéléssel.

Elhallgatott, és most Mr. Phillips szúrt közbe néhány szót.

- Szvámi Csandragupta bizonyítékokról beszélt. Én is elismerem, hogy sok mindennek van értelme ebben az elbeszélésben, az utóbbi két évben jómagam is kaptam számos levelet a Szvámitól, amelyek ezt támasztják alá: ezek a kijelentések azonban meglehetősen szélsőségesek. Nincs valami kézzelfogható dolog, amit megmutathatna nekünk?

Lassan és rekedten szólalt meg a rezzenéstelen arcú hindu, miközben előhúzott valamit bő kabátja zsebéből.

- Magát az ezüstkulcsot egyikük sem látta, de Marigny és Phillips urak azonban tanulmányozhatták a fényképét. Ismerős ez önöknek?

Vastag fehér kesztyűs kezével sután az asztalra fektetett egy súlyos, megfeketedett ezüstkulcsot. Tizenkét centiméter hosszú volt, ismeretlen, rendkívül egzotikus munkának játszott, amelyet egyik végétől a másikig a legbizarrabb hieroglifák borítottak. De Marigny és Phillips levegő után kapott.

- Ez az! - kiáltott föl de Marigny. - A fényképezőgép nem hazudik. Nem lehet tévedés! Aspinwall azonban már készen állt a válasszal.

- Bolondok! Mit bizonyít ez? Ha ez tényleg az a kulcs, amely az unokaöcsémé volt, akkor ideje, hogy ez az idegen - ez az átkozott nigger - elmagyarázza, miként jutott hozzá! Randolph Carter négy évvel ezelőtt tűnt el a kulccsal együtt. Honnan tudhatjuk, hogy nem rabolták ki és gyilkolták meg? Maga is félbolond volt és még bolondabb népekkel állt össze.

- Ide figyelj, nigger, honnan szerezted ezt a kulcsot? Megölted Randolph Cartert?

A Szvámi arcvonásai meg se rezzenek, abnormálisan nyugodtak maradtak, ámde beesett, távoli, szivárványhártya nélküli, fekete szeme veszedelmesen fölillant. Csak nehezen bírt megszólalni.

- Kérem, őrizze meg a nyugalmát, Mr. Aspinwall. Van más bizonyíték is, amelyet nyújthatok, de ez nem mindenkire fog kedvezően hatni. Viselkedjünk ésszerűen. Van itt néhány papír, amelyeket nyilvánvalóan 1930 után írtak és eltéveszthetetlenül tükröződik bennük Randolph Carter stílusa.

Ügyetlenül előhúzott egy hosszú borítékot bő kabátjából és odaadta a fröcsögő ügyvédnek. De Marigny és Phillips kuszán kavargó gondolatokkal, a természetfölötti csoda derengő előérzetével figyelték őket.

- A kézírás természetesen csaknem olvashatatlan, de emlékezzenek rá, hogy Randolph Carternek most nem olyan keze van, amely alkalmas lenne emberi írásra.

Aspinwall sietve átnézte a papírokat és láthatóan zavarba jött, de nem lett más a modora. A szoba izgalomtól és valami névtelen félelem feszültségétől sercegett, a koporsóforma óra idegenszerűen, ördögien tiktakolt de Marigny és Phillips fülében, ám az ügyvédet láthatólag hidegen hagyta. Megint ő szólalt meg:

- Ügyes hamisítványok. Ha mégsem azok, akkor Randolph Carter olyan emberek hatalmában van, akiknek nem tisztességesek a szándékaik. Itt csak egyet lehet tenni: ezt a csalót le kell tartóztatni. De Marigny, fölhívna a rendőrséget?

- Várjunk - kérte vendéglátója. - Nem hinném, hogy ebben az esetben a rendőrséget kellene hívni. Van egy ötletem. Mr. Aspinwall, ez az ember tehetséges misztikus. Azt állítja, hogy bizalmas viszonyban van Randolph Carterrel. Kielégíti Önt, ha válaszol olyan kérdésekre, amelyekre csupán ilyen bensőséges barát tudja a választ?

Én ismerem Cartert, és módomban áll feltenni bizonyos kérdéseket. Hadd hozzak egy könyvet, amely véleményem szerint megfelelő lesz a vizsgálatához.

A könyvtár felé fordult, Phillips gépiesen, báván követte. Aspinwall maradt, ahol volt, közlelőül fürkészve a hindut, aki abnormálisan mozdulatlan arccal nézett farkasszemet vele. Miközben Csandragupta ügyetlenül visszarakta az ezüstkulcsot a zsebébe, az ügyvéd hirtelen torokhangú kiáltást hallatott.

- Hé, a mindenit, megvan! Ez a gazember álruhát visel. Még azt sem hiszem el, hogy indiai. Ez az arc - ez nem arc, csak álarc! Már azt hittem, az egész történetet azért találta ki, hogy engem kábítson, de mégis igaz. Egyáltalán nem mozog az arca, és a turbán meg a szakáll takarja el a szélét. Ez a fickó közönséges szélhámós! Még csak nem is külföldi - figyeltem a kiejtését. Valami jenki lehet. Nézzék azokat a kesztyűket - tudja, hogy az ujjlenyomatai alapján elkaphatják. A fene bele, lerántom róla!

- Megállj! - Nem földi rémület csengett a Szvámi rekedt, különös, idegen hangjában. - Azt mondtam, van még egy bizonyíték, amellyel szolgálhatok, ha szükséges, de figyelmeztettem Önöket, ne kényszerítsenek rá. Ennek a vörös

képű öreg totyakosnak igaza van - valójában nem vagyok indiai. Ez itt álarc, és amit borít, az nem emberi arc.

Önök ketten sejtették - már percek óta érzem. Nem volna kellemes dolog levenni ezt az álarcot - hagyjuk inkább, Ernest. Azt is elmondhatom Önöknek, hogy én magam vagyok Randolph Carter.

Senki sem mozdult. Aspinwall felhorkant és bizonytalanul hadonászott. De Marigny és Phillips a szoba másik végéből figyelték, miként rángatózik a vörös arc, és bámulták a turbános alakot, aki a hátát fordította nekik. Az óra ijesztően, abnormálisan tiktakolt, a háromlábak füstje és a kárpit lebbenő figurái táncoltak, haláltáncot jártak. A fuldokló ügyvéd törte meg a csendet.

- Nem, te gazember - nem fogsz megijeszteni! Megvan neked a saját okod, ha nem akarsz levenni azt az álarcot. Talán megtudnánk, ki vagy. Le vele!

Ahogy előrenyúlt, a Szvámi elkapta a kezét egyik ügyetlen, kesztyűs végtagjával, majd egyszerre fájdalmas és megdöbbsent, sajátos kiáltást hallatott. De Marigny megindult feléjük, de zavartan megtorpant, mert az álhindu tiltakozó kiáltása megmagyarázhatatlan kerepelő és zümmögő hangokba csapott át. Aspinwall arca kivörösödött a dühtől, szabad kezével ellenfele bozontos szakála felé kapott. Ez alkalommal sikerült megragadnia. Egy őrzöngő rántás, a viaszarc kiszabadult a turbán alól és az ügyvéd vérmes markában maradt.

Aspinwall ekkor rémült, hörgő kiáltást hallatott, és arca megvonaglott az iszonytató rettegéstől. Phillips és de Marigny egyetlen arcon sem láttak még ehhez fogható pánikot. Az ál-Szvámi elengedte az ügyvéd másik kezét és úgy állt ott, mintha szédülne, miközben abnormálisan zümmögött. Azután furcsán megroskadt turbános alakja, immár alig emlékeztetve emberi tartásra és mintegy delejezetten, vánszorogva elindult a koporsóforma óra felé, amely tovább ketyegett a maga kozmikus ritmusában. Álcáfosztott arcát elfordította, így de Marigny és Phillips nem tudhatták, mit látott az ügyvéd. Figyelmük ismét Aspinwall felé fordult, aki nehézkesen lezuhant a padlóra. A varázs megtört - de amire odaértek, az öregember halott volt.

De Marigny gyorsan visszafordult a csoszogva távolodó Szvámihoz, és észrevette, hogy az egyik vaskos fehér kesztyű ernyedten lecsúszik a leejtett kézről. Sűrűn gomolygott a gyanta füstje, ezért csak annyit láthatott, hogy a föltáruzó kéz hosszú és fekete. Mielőtt a kreol odaérhetett volna a visszavonuló alakhoz, az öreg Mr. Phillips megragadta a vállát.

- Ne! - suttopta. - Nem tudjuk, melyik van ébren. Tudja, a másik aspektus - Zkauba, a yaddithi varázsló...

A turbános alak most már az abnormális óránál járt és ők ketten a sűrű füstön át homályosan látták, amint egy fekete mancs matat a hieroglifákkal borított magas ajtón. A tapogatózás eredményeként különös kattánás hallatszott. A lény belépett a koporsóforma ládába, és behúzta maga után az ajtót.

De Marigny nem lehetett többé visszatartani, de amikor elérte és kinyitotta az órát, az üres volt. Az abnormális ketyegés folytatódott, tovább hallatszott a sötét kozmikus ütem, amely minden misztikus kapunyitást kíséri

szokott. A padlón ott hevert egy vastag fehér kesztyű és egy halott, kezében szakállas álarccal. Ezenkívül nem maradt semmi nyom.

Egy év telt el anélkül, hogy Randolph Carterről bármilyen hír érkezett volna. Vagyonának sorsa még mindig bizonytalan. A bostoni lakást, ahonnan "Szvámi Csandragupta" küldte leveleit a különböző misztikusoknak ezerkilencszázharminctól ezerkilencszázharminckettőig, valóban egy különös hindu bérelte, de ő röviddel a New

Orleans-i összejövétel előtt eltávozott, és azóta nem került elő. Sötét, kifejezéstelen arcú, szakállas embernek írták le, a háziúr úgy vélte, hogy a sötét álarc - amelyet annak rendje-módja szerint megmutattak neki - nagyon hasonlít rá. Mindazonáltal sohasem sejtette, hogy bármi köze lehetne a helybéli szláv lakosság lidércnyomásos szóbeszédeihez. Az Arkham mögötti hegyeket átkutatták a "fémburok" után, de sohasem találtak semmit. Ennek ellenére az arkhami First National Bank egyik hivatalnoka emlékezett egy különös, turbános emberre, aki egy furcsa alakú aranyrögöt váltott pénzre 1930 októberében.

De Marigny és Phillips nemigen tudták, mit kezdjenek az egész dologgal. Végül is mit tudtak bizonyítani? Csupán egy történetük volt. Meg egy kulcs, amelyet hamisíthattak is valamelyik képről, amelyeket Carter 1928-ban mindenfelé szétküldött. És voltak iratok, de egyik sem bizonyít semmit. Volt egy álarcos idegen, de van-e olyan élő ember, aki látta, hogy mi van az álarc mögött? A feszültség és a tömjénfüst miatt az eltűnés abban az órában könnyen lehet kettős hallucináció eredménye. A hinduk nagyon értenek a hipnózishoz. Az ész azt sugallta, hogy a "Szvámi" egy bűnöző, aki rá akarta tenni a kezét Randolph Carter vagyonára. A boncolás azonban azt mutatta ki, hogy Aspinwall sokk következtében halt meg. Vajon a düh egymagában elegendő ehhez? És hát voltak a történetben dolgok...

Egy tágas szobában, ahol különös mintájú kárpitok lógnak és tömjénfüstös a levegő, Étienne-Laurent de Marigny gyakran elüldögél, és bizonytalan érzésekkel hallgatja a hieroglifákkal borított, koporsóforma óra abnormális ritmusát.

Bihari György fordítása

V. KINGSPORT TITKAI

A különös, magas ház a ködben (1926)

Reggel a köd száll fel a tengerről a Kingsport menti sziklánál. Fehéren és

lebegve száll a mélyből fivéreihez, a fellegekhez, harmatos legelőkről és leviatán barlangjairól szóló álmokkal telten. És később, a csöndes nyári esők idején, a fellegek széthintik ezeknek az álmoknak a darabkáit a költők meredek háztetőin, hogy az emberek ne éljenek olyan ősi és különös titkok és csodák híre nélkül, amelyekről csupán a bolygók mesélnek egymásnak az éjszakában. Amikor a regék sűrűn szállnak a tritónok barlangjaiban és hínár-városokban a kagylók az Elsőszülöttektől tanult vad dallamokat zengik, akkor a nagy, csípős ködök összesereglenek az égen, regékkel telten és tengerre néző szemek a sziklákon csak titokzatos fehérséget látnak, mintha a szikla pereme a világ pereme volna, és a bólyák ünnepi harangjai szabadon zúgnak a regék birodalmának éterében.

Az ódon Kingsporttól északra a sziklák gőgösen és különösen emelkednek teraszról teraszra, a legészakibb lejtőig, melyek úgy nyúlnak az égbe, mint egy szürke, megfagyott felhő. Egy magányos csúcs áll ott, egy határtalan ürbe merülő széljárta szirt a meredek partok fölött, ahol a nagy Miskatonic lezúdul az Arkhamon túli mezőkre, magával sodorva az erdők legendáit és New England dombjainak apró, különös emlékeit. Kingsport tengerész népe úgy néz fel ezekre a sziklákra, ahogy más vidékek tengerészei a sarkcsillagra és aszerint osztják be az éjszakai őrseget, ahogy ezek a Nagy Medvét, Kassziópeiát, a Sárkányt mutatják. Számukra ez a szirt egy az égbolttal, és valóban, a szirt elrejtőzik előlük, köd rejti a csillagokat vagy a napot. Egyes sziklákat szeretnek, mint azt, amelynek groteszk arcélét Neptun Apónaknevezik, vagy azt, amelynek oszlopos fokai a "Járda" névre hallgatnak; de ettől félnek, mely oly közel van az éghez. A behajózó portugál tengerészek keresztet vetnek, amikor először megpillantják, a tapasztalt jenkik pedig a halálnál is komolyabb dolognak tartanak, hogy megmásszák, ha ez valóban lehetséges volna. Mégis áll egy ódon ház azon a szirten, és etéknént az emberek fényt látnak apró ablakaiban.

Az ódon ház mindig is ott állt, és az emberek azt beszéltek, hogy lakik ott valaki, aki beszél a mélyből fölszálló reggeli ködökkel, és talán egyedülálló dolgokat is lát a tengeren azokban az időkben, amikor a szikla pereme a világ peremévé válik, és a bólyák ünnepi harangjai szabadon zúgnak a regék birodalmának éterében. Ez csak hallomásból mesélik, mert a fenyegető szirtet sohasem látogatják, még távcsöveiket sem szeretik odairányítani. A nyaralók persze merészen fürkészik a sziklát messzelátóikkal, de soha sem látnak mást, mint a szürke, ódon, csúcsos, zsindeyes háztetőt, melynek ereszei szinte a szürke alapokig értek és a fakó sárga fényt ami az apró ablakokból pislogott elő a szürkületben. Ezek a nyári jövevények nem hiszik, ugyanaz a valaki él abban az ódon házban évszázadok óta, de eretnokségükről soha nem tudtak meggyőzni egyetlen valódi kingsportit sem. Még a Szörnyű Öregember is aki üvegekbe zárt ólomingákkal beszélget, évszázados spanyol aranyakkal fizet a boltosnál, s kőbálványokat tart vízözön előtti kunyhója kertjében a Water Streeten, még ő is csak azt tudja mondani, hogy ezek a dolgok már akkor is így voltak, amikor a

nagyapja még kisfiú volt, az pedig kimondhatatlanul régen volt, mikor Belcher vagy Sherly vagy Pownall vagy Bernard volt még Őfelsége Massachusetts Bay Tartományának a kormányzója.

Azután egy nyáron egy filozófus érkezett Kingsportba. Thomas Olney volt a neve, nagy fontosságú dolgokat tanított egy kollégiumban Narragansett Bay közelében. Kövér feleségével és pajkos gyerekeivel érkezett és szemében fáradtság ült attól, hogy már évek óta mindig ugyanazokat a dolgokat látja és ugyanazokat a fegyelmezett gondolatokat gondolja végig. Neptun Apó koronájáról nézte a ködöket, és megpróbált behatolni a titkok fehér világába "a Járda" hatalmas lépcsőin. Reggelente ott feküdt a sziklákon, és nézte a világ peremén túli titokzatos étert, hallgatta a szellemharangokat és azokat a vad rikoltásokat, amelyeknek a sirályoktól kellett volna származniuk. Azután, amikor a köd felszállt, és kitárulkozott a hétköznapi tenger a füstölgő gőzhajókkal, fősóhajtott és lement a városba, ahol szívesen járta a keskeny régi ösvényeket dombnak föl és dombról le, tanulmányozta a roskadozó, bolondos oromzat és dűledező kapukat, amelyek a keménykötésű tengerésznép oly sok nemzedékének adtak menedéket. Még a Szörnyű Öregemberrel is beszélt, aki pedig nem szereti az idegeneket, de Olneyt behívta félelmetesen ódon kunyhójába, ahol az alacsony mennyezet és a szüette faborítás hallja csak a nyugtalanító monológok visszhangját a sötét éji órákban.

Persze elkerülhetetlen volt, hogy Olney észre ne vegye az ember nem járta szürke kunyhót az égbe, azon a baljós északi szirten, ami egy e ködökkel és az égbolttal. Mindig is ott állt Kingsport fölött és titkairól mindig suttogva járta a szó Kingsport kanyargós utcáin. A Szörnyű Öregember nagy nehezen kinyögött egy történetet, amit az apja mesélt neki arról, hogy egy éjjelen villám csapott föl abból a csúcsos födelű házból a magas ég felhőibe; Orne anyó pedig, akinek apró hollandi tetős vityillóját a Ship Streeten teljesen elborította a repkény és a moha, károgott valamit arról amit a nagyanyja hallott másodkézből, hogy a keleti ködökből árnyak libbentek be annak az elérhetetlen háznak egyetlen ajtaján - mert az ajtó közvetlenül a szirt peremén van, a tenger felőli oldalon, és csak a tengerről, a hajókról látható.

Végül, mert annyira sóvárgott különös, új dolgokra, és nem tartotta sem a kingsportiak félelme, sem a nyaralók szokásos tunyasága, Olney rémületet keltő elhatározásra jutott. Konzervatív neveltetése ellenére - vagy éppen azért, hiszen a hétköznapi élet szüntelen vágyakozást szül az ismeretlen után - esküvel fogadta, hogy megmássza azt a messziről elkerült északi szirtet, s meglátogatja azt a természetellenesen ódon kunyhót az égben. Józanabbik énje nagyon meggyőzően érvelt a mellett, hogy a házat olyan emberek bérlik, akik a földnyelv belsejéből közelítik meg, a Miskatonic torkolata mellett húzódó, könnyebben megmászható perem mentén. Valószínűleg Arkhamben üzték foglalatosságait, tudván, hogy a Kingsportiak mennyire nem szívelték jelenlétüket, vagy talán nem tudtak lemászni a sziklákon a Kingsporti oldalon.

Olney fölment a kisebb sziklákon addig, ahol a nagy szirt szökkent föl

arcátlanul, hogy frigyre lépjen égi dolgokkal és megbizonyosodott arról, hogy egyetlen emberi láb sem képes megjárni a szirtet sem fölfelé, sem lefelé azon a meredek, déli oldalon. Keleten és északon több ezer láb magasba nyúlt föl merőlegesen a vízre, így csak a nyugati oldal maradt, földnyelv belseje, Arkham felől.

Egy augusztusi hajnalon Olney elindult, hogy utat találjon ehhez a megközelíthetetlen szirthoz. Észak-nyugatnak tartott, kellemes mellékutakon, elhagyta a Hopper-tavat és a régi vörös téglás puskapormalmot, ahová a legelők fölkanyarodnak a Miskatonic partja fölött, és kedves kilátást nyújtanak Arkham fehér, György-korabeli tornyaira a folyón és a kaszálókon túl. Itt talált egy árnyas utat Arkham felé, de egyetlen ösvény sem vezetett a tenger felé. Erdők és szántók tömörültek össze a folyótorkolat magas partjánál, de az ember jelenlétének egyetlen jele nélkül; nem volt ott egyetlen kőfal, de még egy eltévedt tehén sem, csak a magas fű, az óriás fák, és a vadrózsák szövevénye, amiket még az első indiánok láthattak. Ahogy lassacskán kapaszkodott föl kelet felé, egyre magasabbra a balján elterülő folyótorkolat fölé és egyre közelebb a tengerhez, észrevette, hogy az út egyre nehezebb lesz, és elgondolkozott, hogy annak a barátságatlan helynek a lakói vajon hogyan érték el a külvilágot, és vajon gyakran jártak-e kereskedni Arkhambe.

Azután a fák fogyatkozni kezdtek, és messze maga alatt látta Kingsport dombjait, tornyait és ódon háztetőit. Még a Központi Domb is csak törpének látszott ebből a magasságból, és alig tudta kivenni az Egyházközségi Kórház melletti ősi temetőt, ami alatt a szóbeszéd szerint, iszonyattal teli barlangok és üregek rejtőztek. Előtte csak gyér fű volt, csenevész áfonyabokrok, azokon túl pedig a szirt csupasz sziklája és a rettegett, szürke kunyhó vékony csúcsa. A hegygerinc egyre keskenyebb lett, és Olney szédülni kezdett magányosságától az égben, délre tőle a félelmetes szakadék Kingsport fölött, északra a majdnem mérföldnyi magas függőleges fal a folyó torkolatáig. Hirtelen egy nagy sziklahasadék tárult elő, tíz láb mély, úgyhogy kezén függeszkedve kellett leereszkednie, majd leugrani a ferde talajra, azután pedig kockázatosan fölmászni egy természetes szoroson a túlsó oldalon. Hát ezen az úton járt annak a rejtélyes háznak a népe föld és ég között!

Amikor kimászott a hasadékból, reggeli köd gyülekezett, de tisztán látta maga előtt azt a gőgös és szentségtelen kunyhót; falai olyan szürkék, mint a szikla, és magas tornya merészen nyúlik a tengeri pára tejfehérjébe. Észrevette, hogy nem volt ajtó ezen a benti oldalon, csak néhány apró ökölcszemablak, XVII. századi stílusú, ólmozott ablaküveggekkel. Körülötte minden kaotikus felhőbe merült, és semmit sem látott a határtalan úr fehérségén túl. Egyedül volt az égben ezzel a különös és nagyon nyugtalanító házzal; és amikor körbekerült, és meglátta, hogy a fal a szikla peremén áll, úgy, hogy egyetlen keskeny ajtót csak a puszta éterből lehet elérni, olyan határozott félelmet érzett, amit nem lehetett csupán a nagy magassággal magyarázni. Nagyon különös volt, hogy ennyire szüette zsindelek még kitartsanak, és az ennyire porladozó téglákból még

mindig álljon a kémény.

Ahogy a köd egyre sűrűbbé vált, Olney körbetapogatódzott az északi, nyugati és déli oldalon lévő ablakoknál, de mindegyik zárva volt. Bizonytalan örömet érzett, hogy az ablakokat zárva találta, mert minél többet látott a házból, annál kevésbé kívánt bejutni. Azután egy hang torpantotta meg. Zár csikordult, retesz nyikordult, amit hosszú nyekergés követett, mintha valaki egy nehéz ajtót nyitna ki lassan, és óvatosan. Mindez a tenger felőli oldalon történt, amit nem láthatott, ahol a keskeny ajtó a csupasz ürre nyílt, sok ezer lábnyira a hullámok között, a ködös égben.

Azután súlyos, határozott lépéseket hallott a kunyhóban, majd kinyíltak az ablakok, először az északi, vele ellentétes oldalon, azután a nyugati oldalon, éppen a sarkon túl. Ezután következtek volna a déli ablakok a nagy, alacsony eresz alatt, ahol ő állt; és meg kell mondani, hogy több mint kényelmetlenül érezte magát, amikor a szörnyű házra gondolt az egyik oldalon és a csupasz ürre a másikon. Amikor a lépések a közelebb eső ablakok felé közeledtek, ismét átkúszott a nyugati oldalra, a falhoz tapadva, az éppen kinyitott ablakok mellett. Nyilvánvaló volt, hogy a tulajdonos jött haza; de nem a földnyelv belsejéből jött, sem valami józan ésszel elképzelhető ballonból vagy léghajóból. Ismét fölhangzottak a lépések, és Olney észak felé hátrált; de mielőtt rejtekhelyet talált volna, egy hang szólította lágyan, és tudta, hogy szembe kell néznie a házigazdával.

A nyugati ablakból egy nagy fekete szakállas arc bújt elő, amelynek szemében sohasem észlelt látványok tükörképei csillogtak. De a hang gyöngéd volt, és különös, régies szavakkal szólt, így hát Olney meg sem borzongott, amikor az ablakon kinyúlt egy barna kéz, hogy átsegítse az ablakpárkányon abba az alacsony, fekete tölgyburkolatú, Tudorbútorokkal berendezett szobába. A férfi régies öltözéket viselt, és tenger és a büszke gályákról szóló álmok kortalan ismeretének levegője lengte körül. Olney nem tudja felidézni a csodákat, amikről mesélt, sem azt, hogy ki volt ő; de azt mondja, hogy különös volt és szívélyes, az idő és a tér mérhetetlen távolságainak varázsával teli. A kicsiny szobát zöld és derengő fény világította meg, mintha a vizen át jönne, és Olney látta, hogy a keleti ablakok nem voltak nyitva, homályos tábláik mint régi üvegek zárták ki a ködös étert.

A szakállas gazda fiatalnak látszott, de szeme ősi titokba merült, és csodálatos, ősrégi dolgokról szóló meséiből arra lehetett következtetni, hogy a városka népe igazat mondott, amikor úgy tartotta, hogy a gazda beszélt a tenger ködeivel és az ég fellegeivel, amióta csak volt város, hogy nézze hallgatag otthonát a síkságról. Az idő múlt, és Olney csak hallgatta a régi idők és távoli helyek törtékeit, hogy Atlantisz királyai hogy harcoltak a tengerfenék szakadékaiból előbukkanó, síkos bőrű szörnyekkel, és hogyan pillantják meg még mindig az elveszett hajók Poszeidón oszlopos, hínáros templomát éjfélkor, és attól a pillanattól kezdve tudják, hogy elvesztek. Felidéztek a titánok éveit, de a házigazda elbátortalanodott, mikor a káosz első korszakáról beszélt, mielőtt az

istenek vagy az Elsőszülöttek a világra jöttek volna, és amikor más istenek járták táncaikat Hatheg-Kla csúcsán, Ulthar kősvatagában, a Skai folyón túl.

Ebben a pillanatban kopogtattak a szögekkel kivert ódon tölgyfa ajtón, amin túl csak a fehér felhők káosza örvénylett. Olney rémülten felugrott, de a szakállas ember intett neki, hogy maradjon csöndben, és lábujjhegyen az ajtóhoz ment, és kinézett a parányi kukucskálón. Amit látott az nem tetszhetett neki, mert az ujját az ajkához illesztette, majd lábujjhegyen körbejárt, és bezárta az összes ablakot, mielőtt visszatért volna a régi, magas támlájú karosszékéhez, vendége mellé. Ezután Olney egymás után látta a kis homályos ablakok áttetsző négyzetei mögött felbukkanni a kopogtató furcsa, fekete körvonalait, amint alaposan körülnézett, mielőtt elment volna; és boldog volt, hogy házigazdája nem felelt a kopogtatásra. Mert a nagy káoszban különös dolgok vannak, és álmok kutatójának vigyáznia kell, nehogy a rosszakat ébressze föl.

Azután gyülekezni kezdtek az árnyak; először kis, alattomos árnyak az asztal alatt, majd merészebbek is a faburkolatú sarkokban. És a szakállas ember titokzatos, imádkozó mozdulatokat tett, és hosszú gyertyákat gyújtott a különös veretű réz gyertyatartókban. Gyakran nézett az ajtó felé, mintha várna valakit, és tekintetét egyszer csak egyetlen kopogtatás viszonzta, amit valami nagyon ősi és titokzatos jel követett. Ezúttal a gazda ki sem pillantott a kukucskálón, hanem lelökte a nagy tölgygerendát, félretolta a reteszt, és szélesre tárta a nehéz ajtót a csillagok és a köd előtt.

És akkor elfeledett harmóniák dallamára a szobába áramlott a mélyből a Föld letűnt nagyjainak összes álma és emléke. Arany lángnyelvek táncoltak dús fűrtjeik körül, és Olney szédült, mikor hódolt neki. Ott volt Neptun, háromágú szigonyával, vidám tritónok és fantasztikus nereidák és egy delfin hátán, egy nagy, nyitott kagylóban lovagolt a víg és félelmetes ős Nodensz, a Nagy Káosz Ura. És a tritónok kagylói kísérteties dallamokat fújtak, és a nereidák különös hangokat csaltak ki a fekete tengeri barlangok ismeretlen lakóinak groteszk, rezonáló kagylóiból. Az ős Nodensz kinyújtotta ráncos kezét, és besegítette Olneyt és a házigazdáját a nagy kagylóba, miközben a kagylók és gongok vad és félelmetes hangokat hallattak. És a regék hintója kigördült a határtalan éterbe, és zaja elveszett a mennydörgés visszhangjában.

Kingsportban egész éjjel nézték azt a gögös szirtet, amikor csak a vihar és a köd látni engedte, és mikor éjfél után kihúnyt a fény az apró, homályos ablakokban, rettegésről és szerencsétlenségről kezdtek suttozni. Olney gyerekei és kövér felesége pedig a baptisták saját kegyes istenéhez imádkoztak, és reménykedtek, hogy az utazó kölcsönkér valakitől egy esernyőt és kalucsnit, ha az eső reggelre sem áll el.

A hajnal nyirkos volt, és tengeri köd koronázta, és a bolygók ünnepi harangjai zúgtak a fehér éter kavargásában. És délben elf kürtök zengtek az óceán fölött, amikor Olney szárazon és könnyű lábbal lemászott a sziklákról az óron Kingsportba, szemében távoli tájak képeivel. Nem tudta visszaidézni, hogy mit álmodott annak a még mindig névtelen remetének égbe nyúló kunyhójában,

sem azt, hogy hogyan tudott lejönni azon az emberi láb nem járta sziklán. Egyáltalában nem tudott beszélni ezekről a dolgokról, csak a Szörnyű Öregemberrel, aki ezek után különös dolgokat mormogott hosszú, fehér szakállába, fogadkozva, hogy az az ember, aki lejött arról a szirtről, nem egészen ugyanaz az ember, aki fölment, vagy hogy annak a baljós fehér ködnek mérhetetlen tengerében még mindig ott lebeg az elveszett lelke annak, aki valaha Thomas Olney volt.

És attól az órától kezdve, a szürkeség és unalom egyhangúan vánszorgó évein át, a filozófus dolgozott, evett-aludt, és türelmesen végezte a jó polgár illő foglalatosságait. Nem vágyódott már távoli hegyek varázsára, nem sóhajtott már a titkok után, amelyek zöld zátonyként merednek ki a feneketlen tengerből. Napjai egyformasága már nem szomorította el, és képzeletét kielégítették a fegyelmezett gondolatot. Jó felesége egyre kövérebb lett, gyerekei pedig egyre nagyobbak, merészebbek és hasznosabbak, és az alkalom úgy hozta, sohasem felejtett el korrekt büszkeséggel mosolyogni. Tekintetében már nem égtek nyugtalan fények, és ha valaha is figyelt még ünnepi hangokra vagy távoli elf kürtökre, ez csak éjszaka fordult elő, mikor a régi álmok szabadon kóborolnak. Soha többé nem látta Kingsportot, mert családja nem kedvelte a fura, öreg házakat, és panaszkodott, hogy kibírhatatlanul rossz volt a csatornázás. A Bristol-felvidéken van most gondozott bungalójuk, ahol nincsenek égbe nyúló szirtek, és a szomszédok városi népek, modern emberek.

De Kingsportban különös történetek keringnek, és még a Szörnyű Öregember elismer valamit, amiről a nagyapja nem beszélt. Mert most, amikor a szél viharosan fújni kezd északról, a magasban álló ódon ház felől, amely egy az égbolttal, végre megtört az a vészjósló, tűnődő csönd, ami mindeddig Kingsport tengerész népének átka volt. És az öregek azt mesélik, hogy kellemes, éneklő hangokat hallanak kiszűrődni, meg boldogságtól csengő nevetést, és azt mondják, hogy esténként az apró, alacsony ablakok fényesebbek, mint azelőtt. Azt is mondják, hogy a tüzes fénykör gyakrabban jelenik meg a hely fölött, kéken ragyogva északon, megfagyott világok vízióival telten, míg a szirt és kunyhó feketén és fantasztikusan áll a vad ragyogásban. És a hajnali ködök sűrűbbek, és a tengerészek nem olyan biztosak benne, hogy a tenger felől hallatszó tompa kongás az ünnepi bolyáktól származik.

De a legrosszabb az egészben, hogy megcsappant a félelem a kingsporti fiatalemberek szívében, akik éjszakánként figyelni kezdtek az északi szél gyöngje, távoli hangjaira. Esküsznek rá, hogy nem lehet baj vagy kín abban a magas tornyú kunyhóban, mert az új hangokban öröm lüktet és vele zene és nevetés. Nem tudják, milyen regéket hordhat a tengeri köd arra a szellemjárta, északi szirtre, de szeretnének kicsikarni valamit azokból a csodákból, amik azon a sziklán tátongó ajtón kopogtatnak, amikor a legsűrűbbek a felhők. És a pátriárkák attól rettegnek, hogy egy nap szépen sorra, fölkeresik azt az elérhetetlen csúcsot az égben, és megtudják, hogy milyen évszázados titkok rejtőznek a meredek, zsindeyes tető alatt, mely összefonódott a sziklával, a

csillagokkal és Kingsport ősi félelmeivel. Abban nem kételkednek, hogy ezek a merész ifjak vissza fognak jönni, de úgy vélik, hogy kihunyhat szemükben a fény és szívükben az akarat. És nem akarják, hogy az ódon Kingsport, kapaszkodó ösvényeivel és ősi homlokzataival, unalmasan vonszolja éveit, míg a nevető kórus hangról hangra erősebb és vadabb lesz abban az ismeretlen és iszonyú sziklafészekben, ahol a ködök és a bennük rejtőző álmok megpihennek a tengertől az égig tartó útukon.

Nem akarják, hogy fiataljaik lelke elhagyja az ódon Kingsport kellemes kandallóit és hollandi tetős tavernáit, és azt sem akarják, hogy nevetés és a dal hangosabb legyen azon a magas, sziklás helyen. Mert ahogy az újonnan jött hang új ködöket hozott a tengerről és új fényeket északról, azt mondják, még újabb hangok még több ködöt és még több fényt hozhatnak, míg talán a régi istenek (akiknek a létezéséről csak suttogva beszélnek, nehogy az egyházközség plébánosa meghallja) is eljönnek a mélyből, és Kadath ismeretlen, hideg pusztaságából, és felütik tanyájukat azon a cudarul alkalmas szirten, a békés, egyszerű halásznép gyöngéd dombjainak és völgyeinek közelében. Ezt nem akarják, mert az egyszerű emberek nem szeretik a nem földi dolgokat; ráadásul a Szörnyű Öregember gyakran idézi, amit Olney mondott egy kopogtatásról, amitől a magányos házigazda félt, és a fekete, tolakodó árnyról, amit a furcsa, ólmozott ökörszemablakon át látott.

Habár mindezeket a dolgokat csak az Elsőszülöttek dönthetik el; és addig is a reggeli köd még mindig fölszáll ahhoz a szép, szédítő csúcshoz, ahol a meredek tetejű ősi ház áll, a szürke, alacsony eresű ház, ahol senkit sem látni, de ahová az est alattomos fényeket hoz, míg az északi szél különös tivornyákról mesél. Fehéren és lebegve száll a mélyből fivéreihez, a fellegekhez, harmatos legelőkről és a leviatán barlangjairól szóló álmokkal telten. És amikor a regék sűrűn szállnak a tritónok barlangjaiban és hínár-városokban a kagylók az Elsőszülöttektől tanult vad dallamokat zengik, akkor nagy, legendákat hordozó ködök sereglenek össze az égen; és Kingsport, amely kényelmetlenül fészkel kisebb sziklái között, az alatt a vészjósló sziklaórhely alatt, a tenger felé csak titokzatos fehérséget lát, mintha a szikla pereme a világ pereme volna, és bolyák ünnepi harangjai szabadon zúgnak a regék birodalmának éterében.

Gálvölgyi Judit fordítása

A szörnyű öregember (1920)

Angelo Ricci, Joe Czanek és Manuel Silva elhatározták, hogy látogatást tesznek a Szörnyű Öregembernél. Ez az öregember egyedül lakott egy rendkívül régi házban a Water Streeten, a tenger közelében, és az a hír járta róla, hogy nagyon gazdag és nagyon gyenge. A vendégségbe készülő három úr nem is

kívánhatott volna ennél kedvezőbb munkakörülményeket; foglalkozásukat tekintve ugyanis rablók voltak.

A kingsportiak sok olyasmit beszéltek és gondoltak a Szörnyű Öregemberről, ami általában megóvta őt a Mr. Riccihez és kollégáihoz hasonló urak kitüntető figyelmétől, noha köztudomású volt róla, hogy dohos, öreg, hajlékában valahol tekintélyes pénzvagyont rejteget. Senki sem vitatta, hogy igen különös személyiség; élete virágjában állítólag hajóskapitányként kalandozott az Indiákon. Olyan öreg volt, hogy senki sem emlékezett rá fiatalon, és olyan mogorva, hogy nagyon kevesen ismerték az igazi nevét. Roskatag, vén házának kertjében, a göcsörtös fák között, furcsa gyűjteményt rendezett be nagy kövekből, amiket saját kezűleg festett ki meghökkentő mintákkal, majd addig csoportosította őket, míg a végeredmény valamiféle keleti szentélyre emlékeztetett. Ez a gyűjtemény elijesztette a gyerekeket, akik szerették kicsúfolni a Szörnyű Öregembert hosszú, ősz haja és szakála miatt, időnként pedig különböző körmönfont lövedékekkel betörték régimódi ablakait. Az érettebb korú kíváncsiskodók, akik néha óvatosan odaosontak a házhoz, hogy bekukkantsanak valamelyik poros ablakszemen, persze nem féltek már a festett kövektől; őket inkább az rémisztette el, amit odabent láttak. Ezek az emberek azt mesélték, hogy a földszinten, egy máskülönben üres szobában hosszú asztal áll, azon pedig sok-sok furcsa üvegpalack: mindegyikben egy-egy kis ólomdarab lóg zsinóron a dugasz aljáról, mint valami inga. És azt is mondták még, hogy a Szörnyű Öregember beszélni szokott ezekhez a palackokhoz, olyan neveken szólítja őket, mint Jack, Nyesettpofa, Hosszú Tom, Spanyol Joe, Peters meg Ellis hadnagy; és ilyenkor a megfelelő üvegben lógó ólominga tisztán láthatóan kileng, mintha válaszolna. Akik egyszer látták a hórihorgas, szikár Szörnyű Öregembert az ingáival társalogni, azok nem vágytak másodszeri alkalomra. Csakhogy Angelo Ricci és Joe Czanek és Manuel Silva nem voltak született kingsportiak: a társadalomnak abba az új, kevert vérű, gyökértelen rétegébe tartoztak, amely kívül esik a hagyományos új-angliai életmód meghittebb köreiben. Ők a Szörnyű Öregemberben csak egy folyton betegeskedő, jószerivel magatehetetlen aggastyánt láttak, aki járni sem bír göcsörtös botja nélkül, és vékony, inas keze szájalmasan reszket. A maguk módján tulajdonképpen még sajnálták is a magányos, népszerűtlen, vén fickót, akit mindenki kerül, sőt a kutyák is folyton megugatják. De az üzlet az üzlet, és amelyik rabló komolyan veszi a hivatását, az nem fordít hátat a csábító kihívásnak, amit egy nagyon öreg és nagyon elesett ember jelent, akinek nincs folyószámlája a bankban, s ami kevésre szüksége van a szatócsboltból, azért spanyol arannyal és kétszáz éves ezüstdollárokkal fizet.

Mr. Ricciből és munkatársaiból, mindhárman a szakma régi és elkötelezett művelői lévén, nem hiányzott a hivatástudat. Látogatásuk időpontját április tizenegyedikének éjszakájára tűzték ki. A terv az volt, hogy Mr. Ricci és Mr. Silva rábeszéli a derék öregurat, mutassa meg nekik antik érmegyűjteményét, Mr. Czanek pedig ez alatt egy védőponyvával álcázott

automobilban várakozik a Ship Streeten, házigazdájuk hátsó kerítésfalánál, közvetlenül a kapu mellett. A gyors és feltűnésmentes távozás biztosítása mindig a szívügye volt ezeknek az uraknak; váratlan hatósági akadékoskodás esetén ugyanis szerették elkerülni a fölösleges és időrabló magyarázkodásokat.

A három vakmerő kalandor előzetes megállapodásuk értelmében külön-külön indult a helyszínre, hogy elejét vegyék minden esetleges rosszhiszemű gyanúsítgatásnak, Mr. Ricci és Mr. Silva a Water Streeten, az öregúr házának főbejárata előtt találkoztak. Egyikükre sem tettek túl megnyugtató benyomást azok a különös árnyékok, amiket a vén, göcsörtös fák szélben ringó ágai vetettek a holdfényben a festett kövekre. Akár úgy is fogalmazhatunk, hogy kifejezetten idegesítették őket; de persze most fontosabb dolguk is volt, semhogy mindenféle babonassággal törődjenek. Attól tartottak, elég kellemetlen feladat lesz a Szörnyű Öregembert szóra bírni arany- és ezüstneműi tárgyában, elvégre a kiszolgált hajóskapitányok hírhedetten mogorvák és csökönyösek. Az ilyesmi persze hosszabb távon kisebb súllyal esik latba, mint az öregség meg a gyengeség, főleg ha a látogatók ketten vannak. Mr. Ricci és Mr. Silva bíztak kiváló rábeszélőképességükben, különösen ilyen félreeső helyen, ahol a zajra sem kell annyira odafigyelni. Egyetlen ablak mögött láttak világosságot, ezt ellenőrizték; a Szörnyű Öregember igazán gyerekesen viselkedett, az üvegbe zárt ingáihoz beszélt. Mr. Ricci és Mr. Silva álarcot húzott, majd udvariasan bezörgettek a kopott tölgyfaajtón.

A Ship Streeten, a Szörnyű Öregember hátsó kapuja mellett Mr. Czanek idegesen fészkelődött a védőponyvás automobilban: úgy érezte, nagyon hosszúra nyúlik a várakozás. Ez az úr érzékeny lelkületű rabló volt, ezért egyáltalán nem tetszettek neki azok a hátborzongató ordítások, amiket úgy félórája hallott a házból. Gyanította, hogy munkatársai túlzásokra ragadtatták magukat. Hát nem kötötte ezerszer a lelkükre, hogy lehetőség szerint bánjanak kíméletesen szegény, öreg kapitánnyal? Idegesen figyelte a borostyánnal benőtt, magas kerítésfal keskeny tölgyfakapuját. Egyre sűrűbben nézegetett az órájára, és azon törte a fejét, mi lehet a késés oka. Talán hirtelen elhunyt az öregúr, mielőtt elárulhatta volna a kincs rejtekhelyét, és most az egész házat módszeresen át kell kutatni? Mr. Czanek nem szeretett egyedül ücsörögni a sötétben, különösen ilyen helyen nem. Aztán halk zöreje ütötte meg a fülét a fal túloldaláról, mintha közeledő léptek neszeznének a kavicsal felszórt sétányon; hallotta, hogy valaki óvatosan motoszkál a rozsdás kapuzárral; látta, hogy a keskeny, nehéz ajtószárny kitarul befelé. Erőltetni kezdte a szemét, hogy a sarkon árválkodó utcai lámpa halovány fényében is föl tudja mérni, miféle érdekességeket hoztak magukkal munkatársai a komor, barátságtalan épületből, mely oly kényelmetlen közelségben magasodik. Ám amikor odanézett, nem egészen azt látta, amire számított; mert a munkatársai nem voltak sehol, csak a Szörnyű Öregember állt a kapuban szótlanul, göcsörtös botjára támaszkodva, arcán iszonyú mosollyal. Mr. Czanek azelőtt sohasem figyelte meg, milyen színű az öregúr szeme; most határozottan sárgának találta.

A kisvárosokban a kis dolgok is nagy izgalmat keltenek; nyilván Kingsportban is ezért maradt olyan sokáig élénk beszédtema az a három azonosíthatatlan holttest, amit április tizenkettedikén vetett partra a reggeli dagály. A háborgó óceán igen csúnyán elbánt velük, mintha tucatnyi tengerészszablya kaszabolta volna össze őket, vagy nehéz, vasalt csizmák tiportak volna rajtuk. Másféle dolgokat is gyakran emlegettek ekkortájt az emberek, például azt az érdektelen hírt, hogy a Ship Streeten egy gazdátlan automobilt találtak. Néhány álmatlan polgár sikolyokat és ordításokat hallott éjszaka, kétségkívül ragadozómadarak és városközelben kóborló vadállatok torkából.

A Szörnyű Öregember nem törődött ezzel a falusias pletykálgodással. Eleve zárkózott természetű volt, vénkorára pedig, magányosan és kiszolgáltatottan, még sokkal zárkózottabbá vált. No meg, számára ez az egész ügy bizonyára csak vihar volt egy pohár vízben; rég letűnt ifjúkorából alighanem százával hozhatna fel izgalmasabb élményeket.

Kornya Zsolt fordítása

Az ünnep (1923)

Efficiunt Daemones, ut qua non sunt, sic tamen quasi sint, conspicienda hominibus exhibeant.

Lactantius

Messze jártam otthonomtól, és a keleti tenger a bűvkörébe vont. Hallottam a sziklákon megtörő hullámok zúgását, és tudtam, hogy ott morajlik mindjárt a dombság túloldalán, ahol vén, göcsörtös fűzfák bólogattak a sötétedő ég és az első esti csillagok felé. És mert atyáim hívó szózata vonzott, tovább gyalogoltam a frissen hullott, vékony hóréteggel borított országúton, mely elhagyottan és kopáran emelkedett a fák koronái közül előhunyorgó Aldebaran felé, hogy eljussak az ódon kisvárosba, amit ugyan sohasem láttam még, de gyakran álmodtam róla.

Az ősi ünnep éjszakája volt, amit az egyszerű halandók karácsonynak neveznek, noha szívük legmélyén tudják, hogy régibb Betlehemnél és Babilonnál, régibb Memphisznél és az egész emberiségnél. Az ősi ünnep éjszakáján értem végre el a vén tengerparti városkát, ahol az őseim éltek egykor, és titkon azokban az időkben is megültek bizonyos ünnepeket, amikor ez tiltva volt nekik. Nem akarták, hogy az ódon misztériumok emlékezete feledésbe merüljön, ezért meghagyták leszármazottaiknak, hogy évszázadonként egyszer tartsák meg az ünnepet. Az én családom már akkor is nagyon régi volt, amikor ez a vidék háromszáz éve benépesült. Nem hasonlítottak a többi telepesre: sötét

bőrű, zárkózott emberek voltak, akik a messzi Délről érkeztek, mámorító illatú orchideakertekből, és egy másik nyelven beszéltek, mielőtt megtanulták volna a kék szemű halászokét. Mára szétszóródtak az egész országban, s egyre ritkábban végezték el a titokzatos szertartásokat, amiket már senki eleven lélek nem értett, ők maguk sem. Aznap éjjel egyedül én tértem vissza közülük az öreg kikötővárosba, ahogy a hagyomány parancsolta; mert a haszontalanná kopott emlékeket csak a szegények és a magányosak őrzik. Aztán a dombgerincről megpillantottam a hófödte Kingsportot az alkonyatban: a vén szélkakasokat és templomtornyokat, függőerkélyeket és téglakéményeket, mólókat és kis hidakat, pázsitokat és temetőkerteket, a keskeny, meredek, zezugos utcácskák végeérhetetlen labirintusát, és a középén emelkedő magaslaton a legrégebbi templomot, amely konokul és szenvedélyesen dacolt az idővel. Koloniál stílusban épült házak zavaros útvesztője volt ez, melyek mindenféle szögben és magasságban szétszórva halmozódtak egymásra, mint egy óriásgyermek gondatlanul szétdobált játékkockái; letűnt korok légköre lengte körül a hóborította cserépfödeleket és nyergestetőket, melyek alatt sorra világosság gyúlt a kicsiny ablakszemekben, amint csatlakoztak a hideg estében az Orionhoz meg a többi ősrégi csillaghoz. A romladozó rakpart felől pedig idehallatszott a tenger mély zúgása, a rejtélyes és halhatatlan tengeré, amely őseimet hajdan erre a vidékre hozta.

A város legmagasabb fekvésű pontja; közvetlenül az ódon, központi templom mögött, egy kopár, szélfúttá térség volt, amelyről mindjárt láttam, hogy csak temető lehet; a fekete sírkövek kísértetiesen emelkedtek ki a hóból, akár egy roppant holttetem rothadó ujjai. A hó összefüggő, szűzfehér takaróját itt egyetlen lábnyom sem csúfította el, s a távolból néha valami borzalmas nyikorgást véltem hallani, mintha egy magányos bitófa nyögne a fel-feltámadó szélben némán lengő terhe alatt. Négy rokonomat 1692-ben felakasztották boszorkányság vádjával, de hogy Kingsport melyik részén, azt nem tudtam pontosan.

Mikor tovább haladtam a tenger felé lejtő országúton, a városkához közeledve az esti pihenőre térő közösség derűs lármájára számítottam, de a csönd nyomasztóan töretlen maradt. Ekkor eszembe jutott, milyen nap van ma, és arra gondoltam, hogy ezek az öreg puritánok bizonyára más szokások szerint tartják a karácsonyt, néma imádkozásba merülve a kandalló előtt. Így hát felhagytam vele, hogy jókedvű zsbongást és derűs járókelőket keressek, csak folytattam lefelé vezető utamat az enyhe ívű kaptatón, halványan kivilágított tanyaházak és árnyékba húzódó kőfalak között; míg el nem jutottam az ódon városkába, ahol régi boltok és matrózkocsmák cégtáblái nyikorogtak a sós tengeri szellőben, a házak oszloppárokkal strázsált ajtaján különös formájú kopogtatók csillogtak, s a kicsiny, elfüggönyözött ablakokból sárga fénypázmák vetültek a néptelen, kövezetlen utcákra.

Előzetesen gondosan tanulmányoztam néhány régi térképet, így hát tudtam, hol keressem családi otthonunkat. Noha most jártam itt először, meleg

fogadtatásra és vendéglátásra számíthattam, mert Kingsportban gondosan ápolják a helyi hagyományokat; ezért a Back Streetről a hófedte Circle Courtra siettem, az egyetlen köztérre, amely végig ki volt kövezve, s ahonnan a tanácsház mögött a Green Lane leágazott. A térkép nem hagyott cserben, nem támadtak nehézségeim; bár odaát Arkhamben bizonyára tévedtek, amikor a villamos bevezetéséről beszéltek, mert a síneket még eltakarhatta a hó, de én áramszedőket sem láttam sehol. Nem bántam meg, hogy gyalogszerrel vágtam neki az útnak, hisz a hóborította városka már fentről, a dombtetőről is megkapó látványt nyújtott; és örömteli izgalom fogott el, hogy végre bezörgethetek távoli rokonaimhoz, baloldalt a hatodik házba a Green Lane-en, mely csúcsba futó tetejével és előreugró felső traktusával csak 1650 előtt épülhetett.

Mikor közeledtem, láttam, hogy odabent világosság ég; a rombusz alakú ablakszemekből arra következtettem, hogy igyekeztek mindent megőrizni eredeti állapotában. A keskeny, füves utcácska fölé kiugró emeleti részt csak néhány láb választotta el a szemközt álló háztól, úgyhogy a falak tövébe alig jutott hó, s én már-már valamiféle alagútban éreztem magam. Járda nem volt; a legtöbb ház bejáratát magasra építették, és vaskorláttal ellátott kőlépcsőn lehetett feljutni hozzá. Számomra, aki egyáltalán nem ismertem Új-Angliát, ez a környezet meglehetősen furcsa volt. Nem mondhatnám, hogy nem szolgált tetszésemre, ám kétségkívül jobban tudtam volna élvezni, ha néhány járókelővel is találkozom az utcán, vagy legalább a hóban lábnyomokat látok, és nincs minden függöny vastagon elfüggönyözve.

Mikor használatba vettem az ősrégi kopogtatót, szinte megrémültem. Már korábban is eluralkodott rajtam némi bizonytalanság, talán az idegennek tűnő környezet, a téli este sivársága és ennek a különös szokásoknak hódoló, vén városnak a konok csendje; mikor pedig zörgetésemre ajtót nyitottak, valóban megijedtem, mivel a sarokvasak megnyikordulását megelőzően nem hallottam lépteket odabentről. Félelmem azonban mindjárt szertefoszlott, mert a küszöbön egy megnyugtatóan jóságos arcú öregember jelent meg, régimódi szabású háziköntösben, s noha jelekkel értésemre adta, hogy néma, a magánál hordott viasztáblára csodálatos, ófrank nyelvű vendégköszöntőt kanyarított egy tompa hegyű írónnal. Beinvitált egy alacsony, gyertyafényes helyiségbe, melynek masszív, faragott mennyezetgerendái és sötétre pácolt fából készült, nem túl kényelmes bútorai a tizenhetedik századot idézték. Mintha csak a rég letűnt múltba csöppentem volna: a berendezés teljes egészében korhű volt, a legutolsó részletig. A barlangként ásító kandalló mellett ódon szövőszék állt, melyen az ünnepnap dacára egy görnyedt öregasszony dolgozott szótlanul, bő vállkendőben és széles karimájú kalapban, nekem hátat fordítva. A házban nyirkos-hűvös léghő uralkodott, s én csodálkoztam, miért nem gyűjtanak be a kandallóba. Baloldalt, az elfüggönyözött ablakokkal szemben magas támlájú karosszék állt, amelyben mintha ült is volna valaki, bár ebben nem voltam teljesen biztos. Nem egészen tetszett nekem, amit láttam, és újra homályos félelem ébredt bennem. Balsejtelveim ezúttal éppen abból táplálkoztak, ami az

imént még eloszlatta őket; mert minél tovább néztem az öregember jóságos mosolyát, annál hátborzongatóbbnak találtam ezt a rezzenetlen derűt. A szeme egyáltalán nem mozgott, a bőre pedig mereven, viaszosan csillogott. A végén már biztosra vettem, hogy ez egyáltalán nem emberi arc, hanem valami gonosz, alattomos maszk csupán. Nem értettem, miért visel kesztyűt a házigazdám, s furcsamód erőtlennek találtam az ujjmozdulatait, amikor néhány barátságos mondatot rótt a viasztáblájára. Korán érkeztem, írta, és egy kicsit még türelemmel kell lennem, de nemsokára elvezetnek majd az ünnepség színhelyére. Ezzel egy székre mutatott egy kis halom könyv mellett, majd elhagyta a helyiséget. Mikor letelepedtem olvasgatni, láttam, hogy a könyvek dohosak, penészesek és meglehetősen rendhagyóan vannak összeválogatva. Ott volt az öreg Morryster zavaros írása, a *Marvells of Science*; Joseph Glanvil iszonytató Saducismus Triumphatusának 1681-es kiadása; a hajmeresztő *Daemonolatreia Remigiustól*, amit 1595-ben nyomtak Lyonban; és mind közül a legszörnyűbb, az örült arab, Abdul Al-hazred rettenetes *Necronomiconja*, Olaus Wormius (Ole Worm 1588-1654) romlott konyhalatinsággal készült fordításában - egy olyan könyv, amit sohasem láttam, de mindenféle borzalmakat hallottam róla rebesgetni. Senki sem szólt hozzám, csak a szélben lengő cégtáblák nyikorgása hallatszott odakintről, meg a szövőszék egyenletes surrása, amin az öregasszony egy pillanatra sem szűnt meg tevékenykedni. Rendkívül betegesnek és nyugtalanítónak találtam mind a szobát, mind a könyveket, mind a ház lakóit; mivel azonban őseim régi hagyományát követve érkeztem erre a furcsa ünnepségre, számítottam rá, hogy különös dolgokkal szembesülök majd. Ezért megpróbáltam olvasni, s nemsokára egészen elfogott az izgalom; az elátkozott *Necronomiconban* ugyanis rábukkantam egy gondolatra, illetve legendára, amely emberi értelemmel nézve túlságosan iszonyatosnak tűnt. Eközben egy ízben az a kényelmetlen kényszerképzetem támadt, hogy a karosszékkel szemben becsukták az egyik ablakot, mintha legalábbis előzőleg titokban kinyitották volna; és nagyjából ugyanekkor valami csapongó surrogást is véltem hallani, határozottan nem az ódon szövőszék felől. Bizonyára tévedtem persze, hiszen az öregasszony igen nagy lendülettel szótt, és a vén állóóra is ekkortájt ütött el egy kerek időpontot. Utána egyre jobban megszabadultam a csalóka benyomástól, hogy a karosszékben ülne valaki, s ez hamarosan minden kétséget kizáróan be is igazolódott: mert miközben borzongva és feszült idegekkel olvasgattam, újra megjelent a szobában az öregember, ezúttal csatos bőrcsizmában és bő, ódivatú öltözékben, és helyet foglalt ebben a karosszékben, a magas háttámla teljesen el is takarta. Tagadhatatlanul idegtépő várakozás volt, és az istenkáromló könyv a kezemben cseppet sem könnyítette meg. Mikor aztán az óra elütötte a tizenegyet, az öregember felállt, és a sarokban álló ormótlán, faragott ládához ment. Két csuklyás felleghajtó köpönyeget vett elő, az egyiket ő maga öltötte fel, a másikat pedig az öregasszony vállára terítette, aki időközben felhagyott egyhangú munkálkodásával a szövőszéken. Az asszony csoszogva és sántikálva a bejárati

ajtóhoz ment, az öregember pedig becsukta a könyvet az előttem álló asztalon, és a csuklyát mozdulatlan, maszkszerű arcába húzva jelt adott az indulásra.

Hármasban vonultunk ki a különös, öreg városka zezzugos utcáira a holdtalan éjszakában; az elfüggönyözött ablakok mögött sorra aludtak ki a fények, a házak bejárataiban csuklyás, köpönyeges alakok bukkantak fel, és szótlánul előzönlöttek egész Kingsportot a sarkcsillag hideg ragyogásában. Hosszú, hallgatag közmenetbe rendeződtek a nyikorgó cégtáblák és az özönvíz előtti nyergestetők, a viharvert téglakémények és a rombusz alakú ablakszemek között; meredek utcákon kaptattak föl, ahol az egymásnak dőlő házak közös beletörődéssel roskadoztak a kor súlya alatt; nyitott udvarokon és temetőkerteken vágta át, ahol a részegen imbolygó lámpások kísérteties fény rajokba verődtek. Ebben a néma tömegben sodródtam én is vezetőim nyomán, s ha olykor oldalba bökött egy könyék, ha súrolt egy-egy váll vagy mellkas, furesamód puhának, szinte szivacsosnak találtam az érintésüket. Egész idő alatt nem láttam egyetlen arcot, nem hallottam egyetlen hangot sem. Ahogy egyre magasabbra kapaszkodtunk, mindenfelől újabb és újabb éji utazók csapódtak hozzánk, s láttam már, hogy a sötét utcákon fölfelé kígyózó menetoszlopok mind a városközpontba igyekeznek, ahol egy hatalmas, fehér falú templom magasodott. A dombtetőről, ahonnan először tárult elém az alkonyi Kingsport teljes pompájában, egyszer már alkalmam nyílt szemügyre venni; és megborzongtam, mert egy pillanatra úgy tűnt, mintha az Aldebaran a ködhomályos torony csúcsán egyensúlyozna.

A templomot nyílt terep vette körül, részben a temetőkert kísérteties síremlékeivel, részben pedig egy félig kikövezett köztér, melyet természetellenesen vén, nyeregtetős, fазsindelyes házak szegélyeztek. Lidércclángok táncoltak a sírokon, melyek futólag megvilágították ugyan a néma gyülekezetet, árnyékokat azonban furcsa módon nem vetettek. A temetőkert mögött nem álltak épületek, s ha errefelé néztem, a meredek lejtőn túlláttam a csillagok visszfényét a kikötő vizén, bár magára a városra a sötétség leple borult. Csak itt-ott imbolygott egy-egy magányos lámpás fénye a szűk utcák labirintusában, hogy utolérje a szótlán embertömeget, amely most befelé áramlott a templomépületbe. Megvártam, míg a sötéten ásító kapuzat a lassan szálingózó sereghajtókat is elnyeli; az öregember türelmetlenül ráncigálta a kabátujjamat, én azonban el voltam szánva rá, hogy utolsónak maradok. Mikor átléptem az emberekkel megtelt félhomályba nyíló bejáraton, még egy pillantást vettem hátra a külvilágba, ahol a temetőkert halványan foszfóreszkáló fénye beteges derengésbe vonta a köztér kövezetét. És ekkor végigfutott a hátamon a hideg; mert bár a szél javarészt elhordta a havat a térről, a falak közelében itt-ott hagyott néhány összefüggő foltot, és amikor visszanéztem, az a döbbenetes érzékcsalódásom támadt, hogy egyetlen lábnyomot sem látok rajtuk, még a sajátomat sem.

A templombelsőt alig világították meg a menetben pislákoló lámpások, mert a menet zöme már tovább vonult. A maradék hallgatagon áramlott a magas

padok között az alagsor csapóajtaja felé, mely tágra tátott torokként tátongott közvetlenül a szószék előtt, és mohón nyeldekelt a különös zarándokokat. Némán követtem őket a homorúra kopott lépcsőfokokon a sötét, nyomasztó hangulatú kriptába. Borzalmas volt belegondolni, merre járhat a kígyózó menetoszlop eleje, és még sokkal borzalmasabb volt látni, hogy egy nyitott sírboltban tűnik el. Az emberek szótlanságul özönlöttek a félretolt sírfödél alatt feketéllő nyílás felé, s rövidesen valamennyien egy szűk, nyaktörő, durván megmunkált csigalépcsőn botorkáltunk lefelé, amely dermesztően nyirkos volt és furcsa szagokat árasztott. Szédítő, végtelenbe nyúló ereszkedés volt: a fal jéghideg cseppekben izzadta ki magából a nedvességet, a kövek között habarcsmorzsák málladoztak. Egy idő után figyelmes lettem rá, hogy a falak és a lépcsőfokok külseje megváltozik, mintha a tömör anyagözetből faragták volna ki őket. A legjobban az aggasztott, hogy ez a temérdek láb a legcsekélyebb neszt sem csapta lépteivel, még visszhangokat sem riasztottak föl a föld gyomrába szakadó kürtőben. Kisebb örökkévalóságnak tűnő idő után oldaljáratok és elágazások kezdtek feltűnedezni, melyek ismeretlen, fekete mélységekből torkolltak az éji titkok e hátborzongató lépcsőaknájába; némelyikből a rothadás ocsmány, orrfacsaró büze áradt. Hamarosan úgy elsokasodtak, hogy az istentelen katakombák névtelen fenyegetése szinte kibírhatatlan teherként nehezedett rám. Tudtam, hogy már rég Kingsport talajszintje alatt járunk, és beleborzadtam a gondolatba, hogy egy ilyen vén várost ennyi szennyes féregjárat furdalhat keresztül-kasul.

Aztán valami titokzatos, sápadt derengést pillantottam meg, és sötét vizek csobogása ütötte meg a fületem. Megint megborzongtam, mert nem tetszettek nekem ezek a dolgok, és keserű szívvel kívántam, bár ne parancsolt volna ide atyáim hagyománya erre az ősi ünnepre. Mikor a lépcsőakna kiszélesedett, valami sajátos hangot hallottam - vékony, nyöszörgő, panaszos fuvolaszót -, és egyszerre csak megnyílt előttem a lenti világ határtalan, döbbenetes panorámája. Gigászi lángoszlop fénye vont a beteges ragyogásba egy olajos vizű folyam végtelenbe vesző, iszapos partjait, mely borzalmas, kifürkészhetetlen bugyrokban fakadt, s valahol a legsötétebb mélységben az örök óceánba torkollott.

Lélegzet után kapkodva, az ájulással küszködve néztem körül ebben a pokoli grottóban, ahol a fekete hullámok mérgező iszapot ringattak a táplálék nélkül lobogó tűz fényében. A köpönyeges-csuklyás tömeg félkörbe gyűlt a lángoszlop körül. A napforduló ősi ünnepe volt ez, mely régibb az emberiségnél és túl fogja élni őt: könyörgés a hóhoz és a halálhoz, tüsszel és örökzölddel, fénnel és zenével, hogy engedje új életre támadni a tavaszt. Ezt megülni gyűlték össze a borzalmas barlangban, hódolattal adózva a beteges lángoszlopnak; maroknyi darabokat szaggattak ki a folyóparton tenyésző, szivacsos húsú gombatelepekből, és az iszapos vízbe hajigálták őket, mely méregzölden csillámlott a sápadt derengésben. Aztán valami alakatlan dolgot pillantottam meg, amely púposan és idomtalanul kuporgott az árnyékban, a

fénykör legszélén, s nyüszítő dallamokat csalt elő egy torz fuvolából; és ahogy játszott, a büzlő sötétségből fojtott csapongó surrogást véltem hallani, bár látni nem láttam semmit. Ami azonban leginkább holtra rémített, az a tűzoszlop volt, amely vulkáni erővel tört fel valamely mondhatatlan mélységekre nyíló hasadékból, nem vetett árnyékot, és undok, méregzöld ragyogásban fűrösztötte maga körül a salétromvirágos kőzetet. Mert a tombolva felcsapó lángok nem árasztottak semmi hőt, csupán a halál és a rothadás nyirkos hidegét.

Az öregember, aki idevezetett, most átnyomakodott a tömegben, közvetlenül az iszonyú tűzoszlop mellé, aztán megfordult, és merev, szertartásos mozdulatokat tett a félkörívben álló emberek felé. A rituálé egyes pontjain azok hódoló gesztussal arcra borultak előtte, különösen, amikor a feje fölé emelte az ocsmány Necronomicont, amit magával hozott; és nekem részt kellett vennem ezen az iszonyú ceremónián, hiszen írásos meghívás invitált atyáim ünnepére. Aztán az öregember jelt adott a sötétség leple alatt megbúvó fuvolásnak, mire az a nyöszörgő sirámot abbahagyva valamivel hangosabb és határozottabb hangvételben kezdett eljátszani, s ezzel váratlanul minden eddigit felülmúló iszonyatot szabadított ránk. A borzalomtól szinte bénán hanyatlottam a penészfoltos kőre, mikor szembesülnöm kellett ezzel az újfajta szörnyűséggel, mely nem volt sem erről, sem bármely más világról való, hanem csakis a csillagok között ásító, tébolyult úrból érkezhett.

A fekete földmélyi éjszakából, ebből a mérföldnyi hosszan tátongó Tartaroszból, amit nem fertőzött meg a hideg lángoszlop fényragálya, csak a lomha folyó olajos hullámai hömpölyögtek tova benne, egyszerre csak rémálomba illő korcslények szárnyaltak elő váratlanul és szinte zajtalanul, melyek emberi szemmel felfoghatatlanok és értelmezhetetlenek voltak, mert az egészséges agyvelő kivetette magából a látványukat. Nem voltak sem hollók, sem vakondok, sem keselyűk, sem hangyák, sem rothadó tetemek, hanem olyasfajta képződmények, amelyekre nem tudok és nem is, akarok visszaemlékezni. Lomhán ereszkedtek le a folyópartra, félig úszóhártyás lábukkal, félig bőrlebernyeges szárnyaikkal, s mikor elérték az ünneplő gyülekezetet, a köpenyes-csuklyás alakok megragadták őket, és fölkapaszzkodtak a hátukra; aztán sorra a levegőbe emelkedtek, és lovasaikkal együtt eltűntek a fénytelen sötétségben, az iszonyat tátongó barlangjai között, ahol szörnyű és ismeretlen vizek buzogtak mérgezett forrásokból.

A szövőszékes szipirtyó elrepült a többiekkel együtt, és az öregember is csak azért maradt; mert amikor mutatta nekem, hogy én is üljek föl az egyik szörnyetegre, kereken megtagadtam parancsa teljesítését. Szédülten felegyenesedve láttam, hogy az alaktalan fuvolást időközben elnyelte a homály, két szárnyas rémalak azonban türelmesen várakozik ránk a parton. Mikor továbbra is vonakodtam, az öregember előkapta az irónt meg a viasztáblát, és rendkívül régies betűkkel azt írta rá, hogy ő valóban atyáim hagyatékának őrzője, akik ezen a helyen először ülték meg az ősi ünnepet; és nekem vissza kell térnem a hívek gyülekezetébe; és a legbelső misztériumokba még nem

nyertem beavatást. Mivel én erre csak a fejemet ráztam, minden ízemben reszketve, az öregember öltözékének bő redőiből egy zsebórát meg egy pecsétgyűrűt vett elő, mindkettőt a családom címerével, hogy ezekkel is bizonyítsa: tényleg az, akinek mondja magát. Ám a bizonyítékai engem csak mégjobban elrettentettek, mert a zsebóráról régi hagyatéki iratokból tudtam, hogy 1698-ban együtt temették el a szépapámmal. Az öregember hátravetette a csuklyáját, és élénk ujjmozdulatokkal mutatta, mennyire hasonlít egymásra az arcunk, a közös családi vonások miatt; én azonban iszonyodva elhátráltam tőle, mert ekkora már biztos voltam benne, hogy valamiféle ördögi viaszmaszkot visel. A szárnyas korcsleányok türelmetlenül kaparták lábukkal a folyóparti penészt, és láttam az öregemberen, hogy ő is egyre nyugtalanabb. Amikor az egyik szörny groteszk imbolygással távolodni kezdett, gyorsan odafordult, hogy feltartóztassa; és ettől a hirtelen mozdulattól félrecsúszott a viaszmaszk az arcáról - illetve onnan, ahol az arcának kellett volna lennie. Csak egy pillantást vettem rá azután - mivel a két szárnyas korcs elállta utamat a sziklalépcsőhöz, ahonnan érkeztünk - sikoltva vettem magamat a búzló alvilági folyam iszapos hullámai közé. Nem tudom, miféle temetői légiókat riaszthattam volna föl eszelős üvöltözésemmel abban a pestises grottóban; a sötét, gonosz vizek szerencsémre túl gyorsan sodortak magukkal, névtelen barlangokon keresztül az óceán felé.

A kórházban később azt mesélték, pirkadatkor félig megfagyva bukkantak rám a kingsporti kikötőben, amint görcsösen kapaszkodtam egy darab uszadékfába, melyet a vakvéletlen küldött a megmentésemre. Előző éjjel, gyalog közelítve a városkához, nyilván rossz irányba fordultam a dombháti elágazáson, és Orange Pointnál lezuhantam a tengerparti sziklákról; ezt a hóban hagyott lábnyomaim is kétségtelenné tették. Erre semmit nem tudtam mondani, mert az egész világ tótágast állt körülöttem: az ablak háztetők tengerére néztek, amelyek közül csak minden ötödik tűnt réginek, az utcáról behallatszott a villamosok és autók nyüzsgő lármája. Az orvosok ragaszkodtak hozzá, hogy ez Kingsport, és én semmivel sem tudtam bizonyítani az ellenkezőjét. Mikor értesültem róla, hogy a kórház a Central Hillen emelkedik, közvetlenül az ótemető mellett, rövid időre beszámíthatatlanná váltam; ekkor áthelyeztek az arkhami St. Mary's gyógyintézetbe, ahol szakszerűbb kezelésre számíthattam. Ott jól éreztem magam, mert az orvosok igen nagyvonalúan bántak velem, a kedvemért még arra is felhasználták a befolyásukat, hogy kikölcsönözzék számomra a Miskatonic Egyetem könyvtárából Alhazred hírhedt Necronomiconjának gondosan őrzött példányát. Valami "pszichórist" emlegettek, és úgy vélték, nyomasztó kényszerképzeitem szertefosztatásának az lesz a legjobb módja, ha szembesítenek velük.

Kikerestem hát a Necronomiconból a szörnyűséges részletet, és miközben áttanulmányoztam, kétszeresen is elfogott a borzadály; mert tagadhatatlanul ismertem valahonnan. Nem ez volt az első alkalom, hogy olvastam, bármit is mondanak a lábnyomok; s hogy hol és milyen körülmények között láttam

korábban, azt borítsa a feledés jótékony homálya. Ébren senki és semmi nem emlékeztet rá, álmaimat azonban rémekkel és kísértő lidércekkkel töltik meg azok a sorok, amiket itt nincs bátorságom idézni. Csak egyetlen részletet merek idemásolni, a mi nyelvünkre átültetve, ahogy a gyarló latin tudásomtól telik.

"A legmélyebb barlangokat" - írja az őrült arab - "nem tanácsos látó szemmel fürkészní, mert sokrétű csodáik furcsák és borzalmasak. Átkozott a talaj, amelyben a holt szellem újra kicsírázik, és átkozott az elme, amelynek nem agyvelő ad otthont. Bizony bölcsen mondta az öreg Ibn Shakabao, hogy boldog az a sír, amelybe nem varázslót temettek, és boldog az a város, amelynek a varázslói mind porrá és hamuvá lettek. Mert régi gyanú, hogy aki túl mélyen merít a tiltott tudásból, annak a lelke nem szakad ki az anyagi burokból, hanem alá lesz vetve a féregnek, aki rág; és így az idők múltával a bomlásból új élet sarjadhat, vagy legalábbis az élethez hasonlatos tünemény; és gonosz dögevők küldetnek az ő gyötrettetésére, és ezek mintegy gyökeret vernek és felpuffadnak benne. És ezért fölöttébb káros, ha némelyütt nem elégszenek meg a föld saját nyílásaival, hanem botor módon nagy lyukakat fúrnak bele: mert az efféle helyeken olyan dolgok tanulják meg a járást, amiknek minden törvény szerint csak csúszniuk volna szabad.

Kornya Zsolt fordítása